విశ్వకోశము

(విశ్వ ప్రకాశము)

సంస్కృతాంధ్ర నిఘంటువు

కోశ కర్త :

శ్రీ మహేశ్వర సూరి

రోహిణి పబ్లికేషన్స్

మెయిన్ రోడ్, రాజమండ్రి - 1.

VISWA KOSAM

(VISWA PRAKASAM)

By : **SRI MAHESWARA SURI**

SANSKRIT - TELUGU DICTIONARY

First Edition :
OCTOBER 1996

DTP at :
UNIVERSAL TYPE SETTERS, Rajamundry.

Printed at :
SRI ARUNODAYA PRINTING PRESS,
Seetharampuram, VJA-2. Ph : 431422

Published by :

Phone : 73444

ROHINI PUBLICATIONS

MAIN ROAD, RAJAMUNDRY - 1

PRICE : Rs.75/-

మనవి

సంస్కృత శబ్దకోశాల్లో అమరకోశం తర్వాత ఎన్నదగినది విశ్వకోశం.

శ్లో : కోశం విశ్వ ప్రకాశాఖ్యం నిరమాచ్చీ మహేశ్వరః

అనే శ్లోకాన్ని బట్టి సమస్తమును ప్రకాశింపజేయబడినది'' అనే అర్థం స్ఫురించే విధంగా కోశకర్త శ్రీ మహేశ్వర సూరి ఈ నిఘంటువుకు ''విశ్వప్రకాశము'' అన్న ఔచిత్యనామాన్ని ఏర్పరచాడు. కాని సంజీవినీ వ్యాఖ్యాత శ్రీ మల్లినాథ సూరి తన వ్యాఖ్యానాలలో ఉచ్చారణ సౌలభ్యం కొరకు ''ఇతి విశ్వః'' అని పేర్కొనటంతో దీనిపేరు విశ్వకోశంగానే స్థిరపడిపోయింది.

ప్రామాణిక పరంగా పరిశీలిస్తే రమారమి పది నిఘంటువులను సంప్రదించి నిర్మించటం వలన శబ్ద బాహుళ్యత, సౌష్ఠవాలను సంతరించుకుని సప్రామాణిక నిఘంటువుగా నేటికీ నిలువగలిగింది.

శ్లో : ఏతత్కవీంద్రైరథ పండితేంద్రైః ప్రయోగ సంబోధ ఫల ధ్వయాప్త్యై
యైర్నామ కంఠాభరణం కృతంత్తైః సర్వజ్ఞతా స్వప్రణయా కృతైవ

అనే శ్లోకాన్ని ప్రయోజన పరంగా పరిశీలిస్తే ఈ విశ్వకోశం కవీంద్రులకు, పండితులకు, విద్యార్థులకు మిక్కిలి మహోపకారిగా అవగతమవుతోంది.

ఇటువంటి అత్యుత్తమమైన నిఘంటువును విద్వాంసులు, విద్యార్థులు ఆదరిస్తారనీ, విశ్వప్రకాశంతో విద్యార్థులు స్వయం ప్రకాశితులు అవశ్యం కాగలరని ఆశిస్తున్నాం.

ధాతృనామ సంవత్సరం
విజయ దశమి

రోహిణి పబ్లికేషన్స్.

ఈ నిఘంటువునందు సూచించిన సంకేతములు

పు	.....	పుంలింగము
స్త్రీ	.....	స్త్రీలింగము
న	.....	నపుంస లింగము
త్రి	.....	త్రిలింగము
అ	.....	అవ్యయము

విశ్వకోశః

ముఖఖండ ప్రారంభః

స్తువీ మహి మహామోహక్లేశాంతక భిషగ్వరం।
త్రైధాతుకనిదానజ్ఞం సర్వజ్ఞం దుఃఖహానయే॥ 1

కలావిలాసాత్మకరందబిందు ముద్రాం వినిద్రే హృదయారవిందే।
యా కల్పయంతీ రమతే కనీనాం దేవీం నమస్యామి సరస్వతీం తాం॥ 2

కవీంద్రకుముదానంద కందోద్గమసుధాకరం।
వాచస్పతిమతి స్పర్ధి శేముషీ చంద్రికోజ్వలం॥ 3

ముఖ్యత్క్షీరాబ్ధికల్లోలమాలోల్లాసి యశశ్శ్రియం।
గురుం వందే జగద్వంద్య గుణరత్నైక రోహణం॥ 4

శ్రీసాహసాంకనృపతే ర నవద్యవైద్య విద్యాతరంగ పదమద్వయమేవ బిభ్రత్।
యశ్చంద్రచారుచరితో హరిచంద్రనామా స్వవ్యాఖ్యయా చరకతంత్రమ లంచకార॥ 5

ఆసీద సీమ వసుధాధిప వందనీయే తస్యాన్వయే సకల వైద్యకులావతంసః।
శక్ర స్య దస్ర ఇవగాధిపురాధిపస్య శ్రీ కృష్ణ ఇత్యమల కీర్తిలతావితానః॥ 3

సంకల్ప నంభవదనల్ప వికల్పజల్ప కల్పాన లాకులిత వాదిసహస్ర సింధుః।
తర్క త్రయత్రిణయన స్తనయో యదీయో దామోదర స్సమభవద్భిషజాం వరేణ్యః॥ 7

తస్యాభవత్సూ నురుదారవాచో వాచస్పతి శ్రీలలనావిలాసీ।
సద్వైద్య విద్యానళినీదినేశః శ్రీమల్లణ స్సత్కుముదాకరేందుః॥ 8

యద్భ్రాతృజ స్సకలవైద్యక తత్వరత్న రత్నాకర శ్రియమవాప్య చ కేశవో భూత్।
కీర్తేర్నికేతన మనింద్యపదప్రమాణ వాక్య ప్రపంచరచనా చతురాననశ్రీః॥ 9

కృష్ణస్య చాస జని సుత స్స్మితపుండరీక షండాతపత్ర పరభాగయశః పరాగః।
శ్రీ బ్రహ్మ ఇత్యవికలాత్మ ముఖారవింద సోల్లాసలాసిత రసార్ద్ర సరస్వతీకః॥ 10

తస్యాత్మజ స్సరసకైరవ కాంతకీర్తిః శ్రీమాన్మహేశ్వర ఇతి ప్రథితః కవీంద్రః।
నిశ్శేషవాఙ్మయ మహార్ణవపారదృశ్వా శబ్దాగమాంబురుహ షండరవిర్బభూవ॥ 11

య స్సాహసాంకచరితాది మహాప్రబంధ నిర్మాణనైపుణగుణాగత గౌరవశ్రీః।
యో వైద్యకత్రయ సరోజ సరోజబంధుః బంధు స్సతాం సుకవికైరవ కాననేందుః॥ 12

ఇయం కృతి స్తస్య మహేశ్వరస్య వైదగ్ధ్యసింధోః పురుషోత్తమానాం।
దేదీప్యతాంహృత్కమలేషు నిత్య మాకల్ప మాకల్పిత కౌ స్తుభశ్రీః॥ 13

లబ్ధైః కథంచిదఖిజాత సువర్ణకార లీలేన కోశవరరత్నధి శబ్దరత్నైః।
విశ్వప్రకాశ ఇతి కాంచనబంధ శోభాం బిభ్రన్మయా త్రఘటితో ముఖఖంధ ఏషః॥ 14

క్షోణీశ్వరో దీరితశబ్దకోశ రత్నాకరాలోడనలాల సానాం।
సేవ్యః కథం నైష సువర్ణ శైలో విశ్వప్రకాశో విబుధాధిపానాం॥ 15

భోగీంద్ర కాత్యాయన సాహసాంక వాచస్పతి వ్యాడి పురస్సరాణాం।
సవిశ్వరూపా మలమంగలానాం శుభాంగ వోపాలిత భాగురాణాం॥ 16

కోశావకాశాత్ప్ర కటు ప్రభావ సంభావితా నర్ఘ్యగుణస్స ఏషః।
సంపాదయ న్నేష్యతి వాంఛితార్థా కథం న చింతామణితాం కవీనాం॥ 17

ఆమిత్రశైల చరమాచలమే (క) ఖలాద్రి కైలాసభూమి వలయాద్య దిహాస్తికించిత్।
ఏకత్ర సంభృతమగోచర శబ్దరత్న మాలోక్యతాంత దఖిలం సుధియః కవీంద్రాః॥ 18

యద్యస్తి వాఙ్మయమహార్ణవ మంథనేచ్ఛా ప్రాప్తుం పదం ఫణి పతేర్యది కౌతుకం వః।
విశ్వప్రకాశమనిశం తదిమం నిషేవ్య సంభావ్య తాం పరమశాబ్దిక శేఖరశ్రీః॥ 19

సతాం పుస్తక సంభారభార మోక్షః కృతో మయా।
నామానుశాసనమిదం సంపూర్ణం తన్వతాఽద్భుతం॥ 20

యద్యపూర్వతయా కించిన్నామాత్ర ప్రతిభాతి చ।
తత్తదన్విష్యతాం సద్భిర్నామ పారాయణాదిషు॥ 21

ఏతత్కవీంద్రై రథ పండితేంద్రైః ప్రయోగ సంబోధ ఫలద్వయాప్త్యై।
యైర్నామ కంఠాభరణం కృతం తై స్సర్వజ్ఞతా స్వప్రణయా కృతైవ॥ 22

స్వైరప్రచారైః పరికల్పితాభిః శబ్దార్థ సంబోధ కథా ప్రథాభిః।
వ్యాఖ్యాభి రప్రాప్తముదాం ప్రమోదమాదాతు మత్రైష పరిశ్రమోనః॥ 23

ఏతాంకృతిం కృతధియః కృతకృత్యభావ మాపాదయన్ను సదయం సదయంతు చేతః।
నిత్యం మహేశ్వరకవేః పరిభావయంతః సంతః పరోన్నతిరతా హి భవంతి లోకే। 24

రామా నల వ్యోమ రూపైశ్శకకాలే ఖిలక్షితే కోశం విశ్వప్రకాశాఖ్యం నిరమాచ్ఛీ మహేశ్వరః॥ 25

నియామాః

మూ : ఏకద్వి త్రి చతుః పంచ షడ్వర్ణాను క్రమోజ్జ్వలైః
కాంతాదివర్గైర్నానార్థసంగ్రహోఽయం వితన్యతే 1

టీ. ఏక ... జ్జ్వలై - ఏక ... షట్ = ఒకటి మొదలుకొని యారు వరకు నైన, వర్ణ = అక్షరముల యొక్క, అనుక్రమ = వరుసచేత, ఉజ్జ్వలైః = ప్రకాశించుచున్న, కాంతాది వర్గైః = కాంతము మొదలగు వర్గములచేత, అయం = ఈ, నానార్థసంగ్రహః = అనేకార్థ సంగ్రహము, వితన్యతే = విస్తరింపబడుచున్నది.

మూ : నానార్థః ప్రథమాంతోఽత్ర సర్వత్రాదౌ ప్రదర్శితః
సప్తమ్యంతేషు శబ్దేషు వర్త మాన స్సునిశ్చితః 2

టీ : అత్ర = ఈ కోశమునందు, సర్వత్ర = అంతట, సప్తమ్యంతేషు = సప్తమీ విభక్తి యంతమందుగల, శబ్దేషు = శబ్దములయందు, వర్తమానః = వర్తించు చున్నయదియు, సునిశ్చితః = సుష్టుగానిశ్చయింపబడినదియు, ప్రథమాంతః = ప్రథమావిభక్తియంతమందుగలదియు(నగు) నానార్థః = అనేకార్థశబ్దము, ఆదౌ= ముందుగా, ప్రదర్శితః = చూపబడెను.

మూ : దృష్టాంతేన సహ క్వాపి సప్తమ్యాధార ఏవ చ
స్పష్టాయ లింగభేదాయ క్వాప్యత్ర పునరుక్తతా 3

టీ : క్వాపి = ఒక్కొక్కచోట, దృష్టాంతేన సహ=దృష్టాంతముతోగూడా సప్తమ్యాధారఏవ = సప్తమీ విభక్తి యాధారముగల శబ్దము నందే (ప్రవర్తించు చున్నది) ఉ : శ్లో 'దవో దావ ఇవ ఖ్యాతో దవాగ్ని వనయోరపి' అత్ర = ఈ కోశమునందు, క్వాపి= ఒక్కొక్కచోట, పునరుక్తతా = (నానార్థపదముయొక్క) పునరుచ్చారణము, స్పష్టాయ = స్పష్టమైన, లింగభేదాయ = లింగవిభేదము కొఱకు (నగుచున్నది)

★ కాంత ఏకవర్ణః ★

కొ బ్రహ్మాత్మా నిలార్కేషు
శమనే సర్వనామ్ని చ
పావకే చ మయూరేచ
సుఖ శీర్షజలేషు కం

క : పు. ఇది బ్రహ్మకును, ఆత్మకును, వాయువునకును, సూర్యునకును, యమునకును, సర్వనామవాచకముకును, అగ్నికిని, నెమలికిని, న. సుఖమునకును, శిరమునకును, జలమునకును పేరు.

★ అథ కాంతోద్వివర్ణః ★

అకం పాపే చ దుఃఖేచ
శకో రాజన్య దేశయోః

అక : న. ఇది పాపమునకును, దుఃఖమునకును పేరు. **శక:** పు. ఇది రాజశ్రేష్ఠునకును, (శాలివాహనాదులు) దేశవిశేషమునకును పేరు.

బకస్తు బకపుష్పే స్యా
త్కాహ్వే శ్రీదే చ రక్షసి
శుకో వ్యాససుతే కీరే
రావణస్యచ మంత్రిణి
గ్రంథిపర్ణే శిరీషే చ
శుకం స్యాచ్ఛోణకే క్వచిత్
ద్వికః కాకే చ కోకే చ
సృకో బాణానిలోత్పలే

బక: పు. ఇది బకపుష్పపుచెట్టునకును, వాలుకొంగకును, కుబేరునకును, బకాసురునకును పేరు.
శుక : పు. ఇది శుకమహామునికిని, చిలుకకును, రావణుని మంత్రికిని, న. స్థాణేయమను గంధద్రవ్యమునకును, దిరిశనచెట్టునకును, దుండిగపుచెట్టునకును పేరు.
ద్విక : పు. ఇది కాకికిని, చక్రవాక పక్షికిని పేరు.
సృక: పు. ఇది బాణమునకును, వాయువునకును, కలువకును పేరు.

అర్కోఽర్కపర్ణే స్ఫటికే
రవౌ తామ్రే దివస్పతౌ(7)
కర్కః కర్కే రాశిభేదే
శుక్లాశ్వేదర్పణే ఘటే
తర్కః కాంక్షావితర్కోహ
కర్మభేదేషు కీర్త్యతే
శ్లోకో యశసి పద్యే చ
లోకస్తుభువనే జనే
స్తోకోఽల్పే చాతకే

అర్క : పు. ఇది జిల్లేడుచెట్టునకును, స్ఫటికమణికిని, సూర్యునకును, రాగికిని, ఇంద్రునకును పేరు.
కర్క : పు. ఇది పీతకును, కర్కాటక రాశికిని, వెల్ల గుఱ్ఱమునకును, అద్దమునకును, కుండకును పేరు.
తర్క : పు. ఇది ఆశకును, సంశయ వితర్కమునకును, ఊహకును, కర్మవిశేషమునకును పేరు.
శ్లోక : పు. ఇది కీర్తికిని, పద్యమునకును పేరు.
లోక : పు. ఇది లోకముకును, మనుజునకును పేరు. **స్తోక :** త్రి. ఇది స్వల్పమైనదానికిని, పు. వానకోయిలకును పేరు.

తోకం త్వపత్యే తనయే పిచ॥(9)

తోక : న. ఇది స్త్రీ పుంరూప సంతానమునకును, పుత్రునకును పేరు.

కోకశ్చక్రేవృకే జ్యేష్ట్యం
ఖర్జూరీద్రుమ భేకయోః।

కోక: పు. ఇది చక్రవాకపక్షికిని, తోడేటికిని, ఖల్లికిని, ఖర్జూరపుచెట్టునకును, కొంగకును పేరు.

రోకో దీప్తౌ బిలే రోకం
నౌకా క్రయణభేదయోః॥

రోక : పు. ఇది ప్రకాశమునకును, న. రంధ్రమునకును, ఓడకును, కొనుటకును పేరు.

ఛేకో విదగ్ధే ఛేకస్తు
విశ్వస్తమృగ పక్షిణోః।

ఛేక : త్రి. ఇది నేర్పరికిని, విశ్వసింపజేయబడిన మృగపక్ష్యాదులకును పేరు.

రేకో విరేకే శంకాయాం
రేక స్స్యాదవమేఽపి చ॥

రేక : పు. ఇది విరేచనమునకును, శంకకును, నీచునకును పేరు.

కాక స్స్యాద్వాయసే.వృక్ష
ప్రభేదే పీఠసర్పిణి।
కాకా స్యాత్కాకనాసాయాం
కాకోలీ కాక జంఘయోః॥(12)
రక్తికాయాం మలయ్యాంచ
కాకమాచ్యాంచ కీర్తితా।
కాకం స్త్రీరత బంధే స్యా
త్కాకానాం సంహతావపి॥(13)
వేశవారేచ ధృష్టే చ జ్యేష్ఠే చ
క్వచిదిష్యతే శిరోఽవ క్షాలనే।
మానవిశేష ద్వీపభేదయోః॥(14)

కాక: పు. ఇది కాకికిని, కొండగోగుచెట్టునకును, కుంటివానికిని, స్త్రీ. కాకిదొండచెట్టునకును, తేలుమణిచెట్టునకును, వెలుమసంధిచెట్టునకును, కాచిచెట్టునకును, న. స్త్రీల రతిబంధవిశేషమునకును, కాకులసమూహమునకును, సంబారపుగుండకును, దిట్టరికిని, వృద్ధునకును, తలరుద్దుకొనుటకును, పరిమాణభేదమునకును, ద్వీపభేదమునకును పేరు.

పాకశ్శిశౌ జరానిష్ఠౌ
పచన క్లేదనే షు చ।

పాక: పు. ఇది పిల్లవానికిని, ముసలితనమునకును, వండుటకును, పండుటకును పేరు.

శాకో ద్వీపాంతరే శక్తౌ
నృప ద్రుమవిశేషయోః॥ (15)
శాకం హరీతకే చాపి

శాక : పు. ఇది శాకద్వీపమునకును, సామర్థ్యమునకును, శాకరాజునకును, శాకవృక్షమునకును, కరకచెట్టునకును పేరు.

నాకస్స్వర్గాంతరిక్షయోః।

నాక: పు. ఇది స్వర్గమునకును, ఆకాశమునకును పేరు.

మూకోఽపవాక్చ్యుతౌ దీనే

మూక : పు. ఇది మూగవానికిని, దీనునకును పేరు.

శూకోనుక్రోశ శృంగయోః॥(16)	**శూక**: పు. ఇది దయకును, క్రొమ్ముననకును పేరు.
భూక శ్ఛిద్రే మరాళే చ	**భూక** : పు. ఇది రంధ్రమునకును, హంసకును పేరు.
భేకో మండూక మేఘయోః।	**భేక** : పు. ఇది కప్పకును, మబ్బునకును పేరు.
ఏకంతు కేవలే శ్రేష్ఠ ఇతరస్మింశ్చ వాచ్యవత్॥	**ఏక** : త్రి. ఇది అసహాయమ్మైనదానికిని, శ్రేష్ఠమైన దానికిని, వేరైనదానికిని పేరు.
శౌకం శుకసమూహేచ స్త్రీణాం చ కరణాంతరే।	**శౌక** : న. ఇది చిలుకల గుంపునకును, స్త్రీల రతి బంధవిశేషమునకును పేరు.
అంకస్స్వాన్తే ంతికే మంతౌ రూపకో. త్సంగలక్ష్మసు॥(18) నాటకాది పరిచ్ఛేదే చిత్రయుద్ధేచ భూషణే।	**అంక** : పు. ఇది ప్రదేశమునకును, సమీపమున కును, అపరాధమునకును, నాటక విశేషమున కును, తొడముందరి భాగమునకును, చిహ్నమున కును, నాటకమందలి భాగమునకును, యుద్ధవి శేషమున కును, అలంకారమునకును పేరు.
కంకశ్ఛద్మద్విజే ఖ్యాతో లోహపృష్ఠ కృతాంతయోః॥(19)	**కంక**: పు. ఇది బ్రాహ్మణవేషధారునకును, రాపులు గునకును, యమునకును పేరు.
వంకః పల్యాణభాగే స్యా న్నదీపాత్రే చ భంగురే।	**వంక**: పు. ఇది గుఱ్ఱపు కళ్ళెము యొక్క ముందరి భాగమునకును, నదీవక్రమునకును పేరు.
టంకః కపిత్థభేదే స్యా న్మానాంతర ఖనిత్రయోః॥(20) కోపేఽసికోశే జంఘాయాం టంకణె గ్రావధారణే।	**టంక**: పు. ఇది నల్లవెలగచెట్టునకును, రెండుధరణ ముల ప్రమాణమునకును, తవుగోలకును, కోప మునకును, కత్తివరకును, పిక్కకును, వెలిగార మునకును, ఱాళ్ళుమలచెడు యులికిని పేరు.
రంకస్తు కృపణే మల్లే	**రంక** : పు. లోభికిని, జట్టివానికిని పేరు.
పంకః కర్దమ పాపయోః॥	**పంక** : పు. ఇది బురదకును, పాపమునకునుపేరు.
న్యంకు ర్మృగే ఋషౌ	**న్యంకు**: పు. ఇది జింకపోతునకును, ముని విశేషము నకును పేరు.
నాకు ర్వామలూరౌ మునౌ గిరౌ।	**నాకు**: పు. ఇది పుట్టకును, మునివిశేషమునకును, పర్వతమునకును పేరు.
శంకుః కీలే శివేఽస్త్రే చ సంఖ్యాపాదపభేదయోః॥	**శంకు**: పు. ఇదిమేకునకును, శివునకును, అస్త్రవి శేషమునకును, సంఖ్యాభేదమునకును, వృక్షవిశే

యాదొ భేదేచ పాపేచ	షమునకును, నీటిపందికిని, పాపముకును,
స్థాణావపి చ మేహనే।	కొమ్ములులేనిమొరడుకును, శిశ్నముకును పేరు.
కల్కః పాపాశయె పాపే	**కల్క** : పు. ఇది దురాలోచనకును, పాపముకును,
దంభె విట్కిట్టయోరపి॥	కపటముకును, పురీషమునకును, చీమిడిమొదలగు పం(డెండు విధములగు శారీరమలములకును పేరు.
వల్కంతు వల్కలె ఖండె	**వల్క** : పు. ఇది నారపట్టకును, తునుకకును పేరు.
శల్కం శకలవల్కయోః।	**శల్క** : పు. ఇది తునుకకును, నారపట్టకును పేరు.
శుల్కం ఘట్టాది దెయెస్యా	**శుల్క** : పు. ఇది మార్గస్థులు ఘాటీల వద్దనిచ్చు
జ్జామాతుర్భంధకేఽపి చ॥ (24)	(ద్రవ్యమునకును, అల్లునివద్దపుచ్చుకొను (ద్రవ్యముకును పేరు.
నిష్కమష్టాధిక స్వర్ణ	**నిష్క** : పు. ఇది 108 స్వర్ణముల యెత్తు బంగారు
శతెదీ నారకర్షయోః।	నాణెమునకును, 70 గురుగింజలయెత్తు ము(ద్రికకును, కర్షమునకును, వక్షమున ధరించు పతకమున
వక్షాలంకరణె హెమ	కును, బంగారమునకును, పలముయెత్తు బంగారమునకును పేరు.
మాత్రె హెమపలెఽపిచ॥(25)	
ముష్కోఽండ కోశె సంఘాతె	**ముష్క** : పు. ఇది వృషణముకును, సమూహమున
ముష్కొ మోక్షేచ పాదపె।	కును, మోక్షముకును, వృక్ష విశేషముకును పేరు.
కిష్కుర్వితస్తౌ హస్తెచ	**కిష్కు** : పు. ఇది జానకును, మూరకును, ముంజే
ప్రకోష్ఠె కుత్సితె ఽ పి చ॥ (26)	యికిని, నిందితునకును పేరు.
త్రికాకూపస్య నెమౌస్యా	**త్రికా** : స్త్రీ. ఇది నూతిమీది గిరుకకును న. ముడ్డి
త్త్రికం పృష్ఠాధరె త్రయె।	పూసకును, మూడు వస్తువులసమూహముకును పేరు.
లంకా రక్షఃపురీశాఖా.	**లంకా** : స్త్రీ. ఇది రావణుని పట్టణమునకును,
శాకినీ కులటాసుచ॥ (27)	కొమ్మకును, శాకినీ భూతమునకును, వ్యభిచారిణికిని పేరు.
శంకా త్రాసె వితర్కెచ	**శంకా** : స్త్రీ. ఇది భయమునకును, సందేహించుటకును పేరు.
రాకాతు సరిదంతరె।	**రాకా** : స్త్రీ. ఇది నదీ విశేషముకును, గజ్జికిని,

కచ్చూనవరజఃకన్యా పూర్ణేందుపూర్ణి మాసుచ॥(28)	క్రొత్తగా రజస్వలయైన పడుచుకును, నిండుపున్న మకును పేరు.

★ అథకాంత త్రీవర్గః ★

కనకం చంపకె స్వర్ణె కింశుకె నాగకెసరె। దుత్తూరె కాంచనారెచ కాలెయెూ౽పి క్వచిన్మతం॥ (29)	**కనక** : న. ఇది సంపెంగ పువ్వుకును, బంగారుకును, మోదుగచెట్టుకును, నాగకేసర వృక్షముకును, ఉమ్మెత్త చెట్టుకును, దేవకాంచన వృక్షమునకును, కృష్ణాగరుకును పేరు.
కరకస్తు కరంకెస్యా ద్దాడి మెచ కమండలౌ పక్షిభెదె కరెచాపి కరకాచ ఘనోపలె॥	**కరక** : పు. ఇది పుర్రెకును, దానిమ్మ చెట్టుకును, కమండలమునకును, కరక పక్షికిని, హస్తమునకును, స్త్రీ. వడగలికిని పేరు.
నరకొనిరయె దైత్యె	**నరక**:పు. ఇది నరకముకును, నరకాసురునకును పేరు.
సరకస్సీధుభాజనె। అభిన్నాధ్వగపంక్తౌచ సీధుపానెచ సీధుని॥(31)	**సరక** : పు. ఇది కల్లుకుండకును, ఎడతెగని మార్గస్థుల వరుసకును, కల్లుత్రాగుటకును, కల్లుకును పేరు.
ఖనక శ్చిత్తతత్వజ్ఞె సంధి (పథి) చొరెచ మూషకె।	**ఖనక** : పు. ఇది చిత్తతత్వముందెలిసిన వానికిని, కన్నపు దొంగకును, పందికొక్కుకును పేరు.
జనకః పితృ రాజర్ష్యో	**జనక**: పు. ఇదితండ్రికిని, జనకమహారాజుకును పేరు.
ర్యుతకం సంశయె యుగె॥ యౌతకె చలనాగ్రెచ స్త్రీ వస్త్రాంచలయుక్తయోః।	**యుతక**: న. ఇదిసంశయమునకును, జంటకును, పెండ్లికూతునకిచ్చు బాలతొడవుకును, చాటకొనకును, స్త్రీలపైటచంగుయొక్క అగ్రముకును, కూడుకొన్న దానికిని పేరు.
కృషకః కర్షకెఫాలె (పాపె)	**కృషక** : పు. ఇది దున్నుకొని జీవించు వానికిని, నాగటి కర్రుకును పేర్లు.
రజకొ ధావకె శుకె॥(33)	**రజక**: పు. ఇది చాకలి వానికిని, చిలుకకును పేరు.
మధుకొ వందిభెదెస్యా ద్యష్ట్యాహ్వె విహగాంతరె। మధుకొ మధుపర్ణ్యాంస్యా	**మధుక** : పు. ఇది స్తుతి పాఠకునకును, యష్టిమధుకముకును, పక్షివిశేషముకును, తిప్పతీగెకును పేరు.
దణుకొ నిపుణాల్పయోః॥(34)	**అణుక**: పు. ఇది నేర్పరికిని, అల్పునకును పేరు.

వసుకశ్శివమల్యాం స్యా
దర్కపర్ణే చ రోమకే।

వసుక : పు. ఒక పుష్పపు చెట్టుకును, జిల్లేడు చెట్టుకును, రుమాకరపాంసులవణముకును పేరు.

శిశుకశ్శింశుమారేస్యా
ద్వాలకోలూపినోరపి॥(35)

శిశుక : పు. ఇది పిడక మొసలికిని, శిశువుకును, ఉలుచమీనుకును పేరు.

క్రముకః పట్టికా లోధ్రే
భద్రముస్తక పూగయోః।
ఫలేకార్పాసికాయాంచ
క్రముకో బ్రహ్మదారుణి॥(36)

క్రముక : పు. ఇది యెర్రలొద్దుగ చెట్టుకును, భద్రతుంగముస్తకును, పోకచెట్టుకును, ప్రేంకణపు చెట్టుకును, ప్రత్తిచెట్టుకును, గంగరావిచెట్టుకును పేరు.

బహుకః కర్కటేఽర్కేచ
దాత్యూహె జలఖాతకే।

బహుక : పు. ఇది పీతకును, జిల్లేడు చెట్టుకును, కూకురు గడ్డంగి పిట్టకును, సంగడికిని పేరు.

ధనిక స్సాధుధన్యాక
ధవేషు ధనికాస్త్రియాం॥ (37)

ధనిక : పు. ఇది సజ్జనునకును, ధనియముకును, పెనిమిటికిని, స్త్రీ. ఆడుదానికిని పేరు.

ప్రియకః పీతసారేస్యా
న్నీపె చిత్రమృగేఽళినీ।
కుంకుమెచ ప్రియంగౌచ

ప్రియక : పు. ఇదిపేగిమ్రానునకును, కడిమిచెట్టుకును, పలురంగుల వెంట్రుకలు గల ఇఱ్ఱికిని, తుమ్మెదకును, కుంకుమకును, ప్రేంకణపు చెట్టు కునుపేరు.

పృథుకశ్చిపిటె శిశౌ॥ (38)

పృథుక : పు. ఇది అటుగులుకును, పిల్లవానికిని పేరు.

యమకం యమజె శబ్దా
లంకారె సంయమేఽపి చ।

యమక : న. ఇది కవల బిడ్డలకును, యమకాలంకారముకును, తపస్సుకును పేరు.

మశకః కధ్యతె క్షుద్ర
రోగజంతువిశేషయోః॥(39)

మశక : పు. ఇది అల్పరోగముకును, దోమకును పేరు.

కులకంతు పటోలెస్యా
చ్ఛ్లోకసంబంధగుచ్ఛకే।
కులకస్యాత్కుల శ్రేష్ఠె
వల్మీకె కాకతిందుకె॥ (40)

కులక : న. ఇది పొట్లచెట్టుకును, నాలుగుకంటె నధికమయిన ఏకాన్వయము గల శ్లోకములకును, పు. కులశ్రేష్ఠునకును, పుట్టకును, చిట్టుతుమికి చెట్టుకును పేరు.

తిలకం చిత్రకె ప్రాహు
ర్లలామె తిలకాలకె।
రోగాశ్వ ద్రుమ భేదేషు
క్లోమ్నిసౌవర్చ లేఽపి చ॥ (41)

తిలక : న. ఇది బొట్టుకును, ముఖ్యవస్తువుకును, పుట్టుమచ్చకును, రోగవిశేషముకును, గుఱ్ఱముకును, తిలకవృక్షముకును, గర్భమందు కుడిప్రక్కనుండెడి మాంస పిండముకును, సౌవర్చలవణముకును పేరు.

కులికో నాగభేదే స్యా
త్క్షుభేదే కులసత్తమే।
కుశిక స్స్యాన్మునౌ తైల
శేషేసర్జే క్షువృక్షయోః॥ (42)

కులిక : పు. ఇది సర్పవిశేషమునకును, వృక్షభేదమునకును, కులశ్రేష్ఠునకును పేరు.

కుశిక : పు. ఇది కుశిక మహామునికిని, నూని మడ్డికిని, ఏపిచెట్టుకును, తాడిచెట్టుకును పేరు.

చషకంతు సురాపాత్రె
మేఘమద్య ప్రభేదయోః।
చటకః కలవింకే చ
చటకా స్త్రీ స్త్ర్యపత్యయోః॥ (43)

చషక: న. ఇది కల్లుకుండకును, మేఘమునకును, మద్య విశేషమునకును పేరు.

చటక : పు. ఇది వూరపిచ్చుగకును, స్త్రీ. ఆడు పిచ్చుగకును, ఆడుపిచ్చుగ పిల్లకును పేరు.

కటకం వలయె సానౌ
రాజధానీ నితంబయోః।
సాముద్రలవణెదంత
మండనె దంతి నామనీ॥ (44)

కటక: న. ఇది కంకణమునకును కొండచరియకును, రాజు నివశించు పట్టణమునకును, పిరుదునకును, సముద్రపు వుప్పునకును, ఏనుగ దంతములయొక్క యలంకారమునకును పేరు.

కటుకం కటు రోహిణ్యాం
వ్యోషేపి కటుకం స్మృతం।
చులుకః ప్రసృతౌ భాండ
భేదేచ చులుకం మతం॥ (45)

కటుక: న. ఇది కటుక రోహిణికిని, త్రికటుకలకును (అనగా శొంఠి, పిప్పలి, మిరియాలు) పేరు.

చులుక : పు. ఇది చారెడునకును, న. చిన్న కుండకును పేరు.

పులకః క్రిమి భేదె స్యా
ద్గంధార్వే మణిదోషయోః।
గజాన పిండె రోమాంచె
హరితాలె శిలాంతరె॥ (46)

పులక : పు. ఇది చెట్టువల్లపుట్టెడు ఒక విధమగు పురుగునకును, పూలగుత్తికిని, సూర్యకాంతమణిలోనిదోషమునకును (అనగా పటలము) ఏనుగునకు ఇచ్చెడు అన్నకబళమునకును, గగురుపాటునకును, హరిదళమునకును, వజ్రమునకును పేరు.

రుచకం మంగళద్రవ్యే
గ్రీవాభరణదంతయోః।
పుంస్యే బీజపూరెచ
సౌవర్చలవిడంగయోః॥ (47)
గోరోచనాయాం రుచక
మశ్వాభరణ మాల్యయోః।

రుచక : న. ఇది మంగళద్రవ్యమునకును, హార విశేషమునకును, దంతమునకును, వేడుకకును, మాదీఫలపుచెట్టునకును, సౌవర్చలవణమునకును, వాయువిడంగమునకును, గోరోచనమునకును, అశ్వాభరణమునకును, పుష్పమాలకును పేరు.

క్షురకః కోకిలాక్షే స్యా
ద్గోక్షురే తిలకద్రుమే॥ (48)

క్షురక : పు. ఇది గొలిమిడి చెట్టుకును, ఏనుగ పల్లేరుకును, తిలక వృక్షముకును పేరు.

కాముకః కమనేఽశోక
పాదపే చాతిముక్తకే।

కాముక : పు. ఇది స్త్రీలయందాసక్తిగల వానికిని, అశోకవృక్షమునకును, పూలగురివెందచెట్టుకును పేరు.

పాతుకః పతయాళౌస్యా
త్ప్రపాతజలహస్తినోః॥ (49)

పాతుక: పు. ఇది పడునట్టిస్వభావము గల వానికిని, కొండ చరియకును, నీటి యేనుగకును పేరు.

ఆనకః పటహే భేర్యాం
మృదంగే స్వనదంబుదే।

ఆనక: పు. ఇది తప్పెటకును, భేరికిని, మద్దెలకును, గర్జించు మేఘమునకును పేరు.

ఆఢకం మానభేదే స్యా
త్తువర్యామాఢకీమతా॥ (50)

ఆఢక: న. కొలభేదమునకును, ఈ. స్త్రీ. సురాష్ట్ర దేశమందు పుట్టిన తొవరిమన్నుకును పేరు.

కారకః కర్తరి (నటె) ప్రోక్తః
కర్మాదావపి కారకం।

కారక: పు. ఇది పనిచేయువానికిని, న. పనులకును పేరు.

చారకః పాలకేఽశ్వాదే
స్యాత్సంచారకబంధయోః॥

చారక : పు. ఇది గజాశ్వాదులను పాలించు వానికిని, సంచరించుటకును, మొండెముకును పేరు.

తారకః కర్ణధారేచ దైత్యేచ
దృశితారకం కనీనికాయాం
నక్షత్రే తారకం తారకేతిచ॥ (52)

తారక : పు. ఓడ నడుపువానికిని, తారకాసురునకును, న. నేత్రముకును, కంటి నల్లగ్రుడ్డుకును, నక్షత్రముకును పేరు.

వారకోఽశ్వగతా వశ్వ
విశేషేఽపి నిషేధకే।

వారక : పు. ఇది గుర్రపు నడకకును, అశ్వ విశేషమునకును, నివారించు వానికిని పేరు.

పావకోఽగ్నౌ సదాచారే
వహ్నిమంథేచ చిత్రకే॥ (53)
భల్లాతకే విడంగేచ

పావక : పు. ఇది అగ్నికిని, ఆచారవంతునకును, నెల్లికూరకును, చిత్రమూలమునకును, జీడిచెట్టుకును, వాయువిడంగమునకును పేరు.

సాయకశ్శరఖడ్గయోః।

సాయక : పు. ఇది బాణముకును, కత్తికిని పేరు.

రల్లకః కంబళమృగే
కంబళేచ నిగద్యతే॥ (54)

రల్లక : పు. ఇది మృగవిశేషముకును, గొంగళికిని పేరు.

నాయకో నేతరిశ్రేష్ఠే
హారమధ్యమణావపి।

నాయక : పు. ఇది రక్షకునకును, శ్రేష్ఠునకును, నాయక మణికిని పేరు.

ప్రాణకస్సత్వజాతియ్యో

ప్రాణక : పు. ఇది ప్రాణవాయువుకును, పేగిస

జీపకద్రుమబోలయోః॥ (55)	చెట్టుకును, బాలింత బోలుకును పేరు.
జాలకం కోరకే ప్రోక్తం కులాయే జాలినీఫలే। ఆనాయేదంభభేదే చ	**జాలక**: న. ఇది లేత మొగ్గకును, పిట్టగూడుకును, పొట్లకాయకును, వలకును, గర్వముకును పేరు.
వస్త్ర భేదేచజాలికా॥ (56)	**జాలికా** : స్త్రీ. ఇది వలవలె వెలితిగానేసిన బట్టకు పేరు.
బాలకోఽజ్ఞశిశౌ కేశే వాజివారణవాలధౌ। అంగుళీయకహ్రీబెర పారిహార్యేషుబాలకం॥(57)	**బాలక** : పు. ఇది మూఢునకును, పిల్లవానికిని, వెంట్రుకలకును, గుఱ్ఱముయొక్క, యేనుగు యొక్క తోకకుంచెకును, న. ఉంగరమునకును, కురువేరునకును, బంగారుసూడిగాజుకును పేరు.
వార్ధకం వృద్ధ సంఘాతే వృద్ధత్వే వృద్ధకర్మణి।	**వార్ధక** : న. ఇది వృద్ధుల సమూహముకును, ముసలితనముకును, వారుచేయు కర్మకును పేరు.
మామకం మమతాయుక్తే మాతులే మామకస్మృతః॥	**మామక** : త్రి. ఇది నాదియనుటకును, పు. మేన మామకును పేరు.
యాజకో యాజివిఖ్యాతో యాజకో రాజకుంజరే।	**యాజక** : పు. ఇది యజ్ఞము చేయించువానికిని, రాజెక్కెడి యేనుగకును పేరు.
గ్రాహకో ఘాతవిహగే వ్యాళానాంచ గృహీతరి॥ (59)	**గ్రాహక**: పు. ఇది కిరాతునిచేత చంపబడిన పక్షికిని, పాములవానికిని పేరు.
దారకోఽ భేదకే పత్యే	**దారక** : పు. ఇది భేదించువానికి, సంతానమునకును పేరు.
రాత్రకం పంచరాత్రకే। యోవేశ్యాగృహే స్థితో వత్సరస్సతు రాత్రకః॥(60)	**రాత్రక** : న. ఇది అయిదురాత్రుల సమూహముకును, పు. వేశ్యాగృహమందు సంవత్సరము నివసించినవానికిని పేరు.
లాసక్కేలస కేలాస్య కారిణ్యపి మయూరకే।	**లాసక**: పు. ఇది బద్ధకునకును, నృత్యము చేయువానికిని, నెమలికిని పేరు.
శార్కకః శర్కరా పిండే దుగ్ధఫేనేఽపిశార్కకః॥(61)	**శార్కక**: పు. ఇది ముద్దచక్కెరకును, పాల నురగకును పేరు.
హారక కితవే హారే గద్యవిజ్ఞాన భేదయోః।	**హారక** : పు. ఇది జూదరికిని, దొంగకును, గద్యకును, జ్ఞానవిశేషముకును పేరు.

స్థాసకాఖ్యాతు చార్చి క్యే	**స్థాసక** : పు. ఇది చందనాదుల యొక్క మైపూత
జలాదెరపి బుద్బుదె॥ (62)	కును, నీరు మొదలయిన వాట్ల బుడగకును పేరు.
ద్రావకస్తు శిలాభెదె	**ద్రావక** : పు. ఇది అయస్కాంతములోని భేదము
విద్గ్ధాఘోషకెఽపి చ।	కును, నేర్పరికిని, చేతి బీరచెట్టుకును పేరు.
భ్రామకొ జంబుకె ధూర్తె	**భ్రామక**: పు. ఇది నక్కకును, విటునకును, సూర్య
సూర్యావర్తాశ్మ భెదయోః।	మండలముకును, సూదిగంటురాతికిని పేరు.
పిణ్యాక స్సిక్థకె (స్హ్లకె) హింగౌ	**పిణ్యాక** : పు. ఇది మైనముకును, ఇంగువకును,
తిలచూర్ణె (కల్కె) పి కుంకుమె।	తెలక పిండికిని, కుంకుమకును పేరు.
పినాకొ హరకొదండె	**పినాక** : పు. ఇది శివధనస్సుకును, పరాగవర్ష
పాంసువర్ష త్రిశూలయోః॥	ముకును, త్రిశూలముకును పేరు.
కావ్రుకః కృకవాకౌ స్యా	**కావృక**: పు. ఇది కోడికిని, పచ్చతుంగముస్తకును,
త్పీతముస్తకకోకయోః।	చక్రవాక పక్షికిని పేరు.
క్షారకః పక్షిమత్స్యాది	**క్షారక** : పు. ఇది పక్షులు, మత్స్యములు చేయు
పిటకె జాలకెఽపి చ॥(65)	బుట్టకును, లేత మొగ్గకును పేరు.
పాటక స్స్యాన్మహాకిష్కౌ	**పాటక**: పు. ఇది నలుబదిరెండంగుళముల ప్రమాణ
కటకాంతర వాద్యయోః।	మునకును, రాజు నివశించు పట్టణ మధ్యమున
అక్షాదిడొలనె మూల	కును, వాద్యవిశేషముకును పాచికలు మొదలైన
ద్రవ్యపచయ (వెధసోః) రోధసోః॥	వాటిని దొర్లించుటకును, మూల ద్రవ్యమునకును,
	హీనమునకును ఒడ్డుకును పేరు.
వరాకస్సంగరె శొచ్యె (ప)	**వరాక**: పు. ఇది యుద్ధమునకును, అనామధేయు
వరాకో వ్రతఖడ్గయోః।	నకును, వ్రతమునకును, ఖడ్గముకును పేరు.
పులాకస్తుచ్ఛధాన్యె స్యా	**పులాక** : పు. ఇది పొల్లుకును, సంక్షేపముకును,
త్సంక్షెపె భక్తసిక్థకె॥ (67)	అన్నపు కణమునకును పేరు.
విపాకః కధ్యతె స్వాదౌ	**విపాక**: పు. ఇది రుచికిని, పరిపాకముకును, దుర
పరిణామె చ దుర్గతౌ।	వస్థకును, వండుటకును, చెమటకును, దుష్కర్మ
విపాకః పచనె స్వెదె	ఫలమునకును పేరు.
వ్యసత్కర్మఫలెఽపి చ॥(68)	
లంపాకొ లంపటె దెశె	**లంపాక** : పు. ఇది ఆసక్తిగల వానికిని, లంపట

దేశముకును పేరు.

శింఫాక శ్శఫమూర్ఖయోః।
శం (సం) పాకస్తర్క_కెధృష్టె
(సం) శంపాక శ్శతురంగుళె॥(69)

శింఫాక: పు. ఇది అశ్వాదులదెక్క_కును, మూర్ఖున కును పేరు.
శంపాక : పు. ఇది ఊహించువానికిని, ధైర్య వంతునకును, రేలచెట్టుకును పేరు.

మోచకః కదళీ శిగ్రు
నిర్మోచక విరాగిషు।

మోచక: పు. ఇది అరటి చెట్టుకును, మునుగ చెట్టు కును, మడమలు కప్పియుండు పాదరక్షకును సన్యాసికిని పేరు.

పెచకో గజలాంగూల
మూలపర్యంతఘూకయోః(70)

పేచక : పు. ఇది యేనుగతోక మొదటి ప్రదేశము కును, గుడ్లగూబకును పేరు.

మెచకో బర్హిచంద్రె స్యా
న్మెచకః శ్యామలె క పి చ।
తిమిరె కృష్ణవర్ణె తు
మెచకం వాచ్యవద్భవేత్॥(71)

మెచక: పు. ఇది నెమలి కన్నుకును, నలుపునకును, న. చీకటికిని, వి. నల్లని వస్తువుకును పేరు.

సూచక స్సీవనద్రవ్యె
బోధకె వృషదంశకె।
పిశునె శుని కాకె చ

సూచక: పు. ఇది సూదికిని, బోధించువానికిని, పిల్లికిని, కొండెగానికిని, కుక్క_కును, కాకికిని పేరు.

పెచక ప్పెక్షి మెఘయోః॥

పేచక: పు. ఇది తడిపెడువానికిని, మేఘముకును పేరు.

లోచకో మాంసపిండెస్యా
దక్షితారెచ కజ్జలె (కంగులె)।
లలాటాభరణె స్త్రీణాం
కదళీ పింవ్రత్రయోః॥(73)
నిర్భ్రద్దె కర్ణపూరెచ
మౌర్వ్యాం భ్రూన్లధచర్మ(ణి)ణోః॥

లోచక : పు. ఇది మాంస పిండముకును, కను గ్రుడ్డుకును, కాటుగకును, పాపట బొట్టుకును, అరటిచెట్టుకును, నల్లగుడ్డకును, బుద్ధిహీనున కును, చెవి కమ్మకును, వింటినారికిని, కనుబొమ్మ కును, ముడతలు పడు చర్మమునకును పేరు.

మోదకో హర్షకె జ్ఞేయః
ఖాద్యభేదేపి మోదకం॥

మోదక: పు. ఇది సంతోషము చేయువానికిని, న. ఉండ్రముకును పేరు.

ఖెలకః పాక వల్మీక
వ్యాకాశ శిరస్త్రకె।

ఖేలక: పు. ఇది శిశువునకును, పుట్టకును, పోకగెల కును, కుళ్ళాయికిని పేరు.

గౌళకో విధవాపుత్రే జారాచ్చ మణికే గుడే॥ (75)	**గోళక** : పు. ఇది మగడు చచ్చిన వెనుక జారత్వము వలన బుట్టినవానికిని, పెద్దబానకును, ఉండకును పేరు.
కూపకో గుణవృక్షే స్యా త్తైలపాత్రే కుకుందరే। ఉదపానె (చ్ఛ్య) చితాయాం చ	**కూపక** : పు. ఇది ఓడకొయ్యకును, నూనె పాత్రకును, స్త్రీ పిరుదుల మీదిగుంటులకును, బావికిని, చితికిని పేరు.
కూపికాంభోగతో పలె॥ (76)	**కూపికా** : స్త్రీ. ఇది నూతి నీళ్ళయందు మునిగిన రాతికి (అనగా ధర్మరాయి) పేరు.
కూలకః కృమిశైలె చ ప్రతీర స్తూపయోరపి।	**కూలక** : పు. ఇది లక్కపుట్టు పర్వతమునకును, ఒడ్డునకును, దిబ్బకును పేరు.
రూపకం నాటకె ధూర్తె కావ్యాలంకరణె విదుః॥ (77)	**రూపక**: న. ఇది నాటకమునకును, త్రి. మోసగానికిని, న. రూపకాలంకారముకును పేరు.
చూతకః కూపకెప్యామ్రె	**చూతక** : పు. ఇది వాడకొయ్యకును, తియ్యమామిడికిని పేరు.
సూతకం రస జన్మనోః।	**సూతక**: న. ఇది పాదరసముకును, పుట్టుగకును పేరు.
లూనక స్యాత్పశౌ భిన్నె	**లూనక**: పు. ఇది పశువునకును, త్రి. భేదింపబడిన దానికిని పేరు.
శూకకః ప్రావటె రసె॥ (78)	**శూకక** : పు. ఇది పెద్ద గొయ్యికిని, పాదరసముకును పేరు.
కీచకో దైత్య భెదె చ శుష్కవంశె ద్రుమాంతరె।	**కీచక**: పు. ఇది కీచకుడను రాక్షసునకును, బొంగు వెదురుకును, వృక్షవిశేషముకును పేరు.
కీటకః కృమిభెదె స్యా న్నిష్ఠురె కీటకొన్యవత్॥ (79)	**కీటక** : పు. ఇది పురుగుకును, త్రి. నిష్ఠురమైన దానికిని పేరు.
జీవకః పీత (సా.రె) శాలె స్యాత్ క్షపణె వృద్ధిజీవిని। సెవిని ప్రాణకె కస్యాహి తుండికె పాదపాంతరె॥ (80)	**జీవక** : పు. ఇది పేగిమ్రానుకును, క్షపణ మతస్థునకును, వడ్డీచేత జీవించువానికిని, సేవించువానికిని, పాములవానికిని, వృక్షవిశేషమునకును పేరు.
ఆజీవె జీవికామాహుర్జీ వంత్యామపి కుత్రచిత్।	**జీవికా** : స్త్రీ. ఇది జీవనోపాయమునకును పాలకూరకును పేరు.

దీపకం వాగలంకారె	**దీపక**: న. ఇది అలంకార భేదముకును, పు.
దీపకొ దీప్తికారకెు (81)	శమును చేయువానికిని పేరు.
చీరకొౖధిక్రియా లెఖె	**చీరక** : పు. ఇది అధికార పత్రముకును, మి
పతంగ్యాం చీరకా మతా	కును పేరు.
సెవకస్తు ప్రసెవె స్యా	**సేవక** : పు. ఇది వీణయొక్క కరిదెకును, వి.
దనుజీవిని వాచ్యవత్॥ (82)	వలన జీవించు వానికిని పేరు.
అశోకొ వంజుళె మానె	**అశోక**: పు. ఇది అశోక వృక్షముకును, గర్వవి
ద్రుమని శోకయోర్మతః।	ముకును, కంకేళి వృక్షముకును, దుఃఖము లేకుం
అశోకా కటురోహిణ్యా	టకును, స్త్రీ. కటుక రోహిణికిని, న. పాదరసః
మశోకం పారదె స్మృతం॥ (83)	కును పేరు.
ఆలోకొ దర్శనె ద్యోతె	**ఆలోక** : పు. ఇది చూచుటకును, ప్రకాశకున
చాలోకొ వందిభాషణె।	చిత్తగింపులకును పేరు.
పెటకం పుస్తకాదీనాం	**పెటక** : న. ఇది పుస్తకములు మొదలయిన వా
మంజూషాయాం కదంబకె॥	పెట్టెకును, సమూహమునకును పేరు.
హెరుకొ బుద్ధభెదె స్యా	**హేరుక** : పు. ఇది బుద్ధ విశేషునకును, ఈశ్వరుని
న్మహాకాలగణైపిచ।	ప్రమథ గణమునకును పేరు.
ధెనుకం కరణె స్త్రీణాం	**ధేనుక** : న. ఇది స్త్రీల రతిబంధ విశేషమునకును,
ధెనూనామపి సంహతౌ॥ (85)	గోవుల సమూహమునకునుపేరు.
వివెకః స్యాజ్జల ద్రోణ్యాం	**వివేక** : పు. ఇది నీళ్ళు తోడెదు చాద మొదలైన వాటికిని,
విచారైపి రహస్యపి।	బ్రహ్మవిచారణకును, రహస్యమునకును పేరు.
గైరికం కనకె ధాతౌ	**గైరిక** : న. ఇది బంగారునకును, ధాతువిశేష
	ముకును పేరు.
ప్రసెక స్స్రవనె చ్యుతౌ॥	**ప్రసేక** : పు. ఇది తడుపుటకును, జారుటకును పేరు.
బైజికం శిగ్రుతైలె చ	**బైజిక** : న. ఇది మునుగ నూనెకును, హేతువున
హెతౌ సద్యోౖంకు రైపిచ।	కును, పు. అప్పుడుపుట్టిన మొలకకును పేరు.
కొరకం కుట్మలె విద్యాత్త	**కోరక** : న. ఇది మొగ్గకును, తక్కోల ఫలమున
క్కోలక మృణాళయోః॥	కును, తామరతూడుకును పేరు.
కౌతుకం చాభిలాషె స్యా	**కౌతుక**: న. ఇది అపూర్వ వస్తువును కోరుటకును,

దుత్సవె నర్మహర్షయోః।	ఉత్సవమునకును, ప్రేమకును సంతోషమున
పరంపరా సమాయాతం	కును, పారంపర్యముగా వచ్చెడు మంగళ
మంగళెచ కుహూహలె॥ (88)	ములకును, వేడుకకును, వివాహాదు లయందు
వివాహ సూత్రగీతాది	హస్తమున ధరించు సూత్రముకును, గానాదుల
భోగకాలెషు చ స్మృతం।	కును, భోగ సమయమునకును పేరు.
కౌశికొ నకులె వ్యాళ	**కౌశిక:** పు. ఇది ముంగిసకును, పాముల వానికిని,
గ్రాహె గుగ్గులు శక్రయోః॥	గుగ్గులు వృక్షముకును, దేవేంద్రునకును, విశ్వా
విశ్వామిత్రె చ కౌశజ్ఞో	మిత్ర మహామునికిని, శబ్ద శాస్త్రము తెలిసిన వాని
లూకయోరపి కౌశికః।	కిని, గుడ్లగూబకును, ఈ. స్త్రీ. పార్వతికిని, కౌశిక
కౌశికీచండికాయాం చ	యను నదికిని పేరు.
నదీభెదెచ కౌశికీ॥ (90)	
ప్రతీకొఽవ యవె ఖ్యాతః	**ప్రతీక:** పు. ఇది అవయవమునకును, విరోధము
ప్రతికూల విలోమయోః।	కును, తలక్రిందగుటకును పేరు .
భూ(తి)తీక మపి భూవింబె	**భూతీక :** న. ఇది నేలవేముకును, ఓమముకును,
దీవ్య కర్పూర కత్తృణె॥ (91)	కర్పూరముకును, కామంచి గడ్డికిని పేరు.
అభీకః కాముకెక్రూరె	**అభీక :** పు. ఇది విటునకును, దుష్టునకును, కవి
(శంభౌ)కవౌ చ భయవర్జితె	కిని, భయములేనివానికిని పేరు.
వల్మీకొ వామలూరౌ స్యా	**వల్మీక:** పు. ఇది పుట్టకును, వాల్మీక మహామునికిని,
న్మని రోగ విశేషయోః॥	రోగ విశేషమునకును పేరు.
అనీకం తు రణె సైన్యె	**అనీక :** న. ఇది యుద్ధమునకును, సైన్య విశేషము
వ్యళీకొ నాగరె స్మృతః।	కును పేరు.
వ్యళీక మప్రియాకార్య	**వ్యళీక:** పు. ఇది శొంఠికిని, న. ఇష్టములేనిపనికిని,
వైల క్ష్యేష్వపి పీడనె॥ (93)	దుష్కార్యముకును, సిగ్గుకును, పీడకును పేరు.
నాళీకం (శరఖండె) పద్మ	**నాళీక :** న. ఇది పద్మముల సమూహముకును,
షండెఽబ్జె నాళీక శ్శరశల్యయోః।	పద్మముకును, పు. బాణముకును, బాణపు అలుగు కును పేరు.
అళీకమప్రియె(ప్రోక్తమ)ఫాలె	**అళీక :** న. ఇది అయిష్టముకును, నుదుటికిని,
వ్యళీక మన్పృతె (దివి)ఽపిచ॥(94)	అబద్ధముకును, ఆకాశముకును పేరు.

అనూకం తు కులె శీలే	**అనూక** : న. ఇది కులమునకును, సత్స్వభావము
వ్యనూకొ గతజన్మని।	నకును, పు. పూర్వజన్మకును పేరు.
ఉలూకః (కురవిందె) కురుయోధె	**ఉలూక**: పు. ఇది భారతయోధునకును, గుడ్లగూబ
స్యాత్పెచకె జంభ భేదిని (95)	కును, దేవేంద్రునకును పేరు.
శంబూకొ గజకుంభాంతె	**శంబూక** : పు. ఇది యేనుగకుంభస్థలాగ్రమున
దైత్యభెదెచ ఘోంగకె।	కును, శంబూకుడను రాక్షసునకును, జలజంతువి
జలశుక్తౌ తు శంబోక	శేషమునకును, కప్పచిప్పకును పేరు.
శ్శంబూకాపి నిగద్యతె॥ (96)	
బంధూకొ బంధుజీవె స్యా	**బంధూక**: పు. ఇది మంకెనచెట్టుకును, వేగిగ్రమాను
ద్బుందూకః పీతసా (ర) లకె।	కును పేరు.
మండూకొ బంధభెదెऽపి	**మండూక** : పు. ఇది బంధవిశేషమునకును, కప్ప
దర్దురె శౌణకె విదుః॥ (97)	కును, దుండిగపు చెట్టుకును, ఈ.స్త్రీ. మంజిష్ఠ
మండూక పర్ణ్యాం మండూకీ,	యనెడి గ్రంధ్యద్రవ్యమునకును పేరు.
వర్ణ కశ్చారణె స్మృతః।	**వర్ణక**: పు. ఇది నాట్యగానికిని, న. మైపూతకును,
విలెపనె చందనేచ	మంచిగంధమునకును పేరు.
వర్ణకంస్యాధార్భకః॥ (98)	**అర్భక** : పు. ఇది పిల్లవానికిని, మూర్ఖునకును,
డింభెమూర్ఖెకృశె భ్రూణె	కృశించిన వానికిని, గర్భమునకును పేరు.
వర్తకొऽశ్వఖురె ఖగె।	**వర్తక** : పు. ఇది గుఱ్ఱపు డెక్కకును, మీనవల్లంకి
	పక్షికిని పేరు.
పుష్పకం రీతికా నేత్ర	**పుష్పక** : న.ఇది కుసుమాంజనము, నేత్రరోగ
రోగయో రత్నకంకణె॥ (99)	విశేషమునకును, రత్నకంకణమునకును, కుబేరపుష్పక
కుబెరస్య విమానె చ	మునకును, అన్నభేదికిని, రసాంజనమునకును,
కాశీశె చ రసాంజనె లో (హె)	లోహముతో గూడిన కంచుకును, మట్టికుంపటి
హకాంస్యే మృదంగారశక	కిని పేరు.
ట్యామపి పుష్పకం॥ (100)	
ఫూర్ణకః స్వర్ణచూడె స్యాన్నాసా	**పూర్ణక**: పు. ఇది పాలపిట్టకును, స్త్రీ. ముక్కువద్ద
(ఘోణ్యాం) ఛిన్నాంతు పూర్ణికా।	నరుకువలెనుండు పక్షి విశేషమునకును పేరు.
దర్శక స్స్యాత్ప్రతీహారె	**దర్శక**: పు. ఇది ద్వారపాలకునకును, చూపించు

దర్శయితృ ప్రవీణయోః ॥(101) — వానికిని, నేర్పరికిని పేరు.

పద్మకం పద్మకాష్ఠే (ఽబ్జ) భ
బిందుజాలక యోరపి।

పద్మక: న. ఇది తామరకాడకును, యేనుగయొడలి యందలి తెల్లపొడమచ్చలకును పేరు.

దీప్యకంచాజమోదాయాం
యవానీ బర్హి చూడయోః॥

దీప్యక : న. ఇది ఓమముకును, ఓమములోని భేదముకును, మయూరశిఖియను గ్రంధ్యముకును పేరు.

సస్యకస్స్యాన్మణౌ ఖడ్గే
నారికెళస్య చాంతరే।

సస్యక: పు. ఇది మాణిక్య విశేషముకును, కత్తికిని, టెంకాయలోని భాగముకును పేరు.

రక్తకోఽ మ్లా (త) నబంధూక
రక్తవస్త్రాను రాగిషు ॥ (103)

రక్తక : పు. ఇది తెల్ల పెద్ద గోరింటకును, మంకెన చెట్టుకును, యెర్రబట్టుకును, అనురాగము గలవానికిని పేరు.

చిత్రకస్స్యాత్తరువ్యాఘ్ర
భెదయోర్భేషజాంతరే।

చిత్రక : పు. ఇది ఆముదపు చెట్టుకును, చిరుత పులికిని, చిత్రమూలముకును పేరు.

వృశ్చికస్తు ద్రుణౌ రాశౌ
శూకకీటే తథౌషధే ॥ (104)

వృశ్చిక : పు. ఇది తేలుకును, వృశ్చిక రాశికిని, కందిరీగకును, తెల్లగలిజేరుకును పేరు.

ఆంశుకం వస్త్రమాత్రేస్యా
త్సూక్ష్మ వస్త్రోత్తరీ యయోః।

అంశుక : న. ఇది వస్త్ర సామాన్యమునకును, సన్నబట్టకును, పైట చెంగుకును పేరు.

అంతికం నికటె చుల్ల్యా
మంతికా శీతలౌషధె ॥ (105)
తథాజ్యేష్ఠ భగిన్యాంచ
నాట్యోక్తౌ కీర్త్యతెఽంతికా

అంతిక: న. ఇది సమీపమునకును, స్త్రీ. పొయికిని, చలవచేయు ఔషధమునకును, నాట్య పరిభాష యందు జ్యేష్ఠభగినికిని పేరు.

స్వస్తికో మంగళద్రవ్యే
చతుష్క గృహభెదయోః॥ (106)
పిష్టకస్య వికారె చ
స్వస్తికో రతతాళికె।

స్వస్తిక: పు. ఇది మంగళద్రవ్యముకును, నలువైపుల చావడులు గల యింటికిని, ద్వార భేదముచేత కట్టబడిన రాజగృహ విశేషముకును, పిండివంటలోని భేదముకును, విటునకును పేరు.

కంచుకో వారవాణౌ స్యా
న్నిర్మోకెకవచే ఽపిచ ॥ (107)
వర్ధాపక గృహీతాంగ
స్థితవస్త్రేచ చోలకె।

కంచుక: పు. ఇది యుద్ధభటులు తొడుగు చొక్కాకును, కుబుసముకును, కవచమునకును, చొక్కాలోని భేదము (దూది బొంత చొక్కా అని కొందరు) చొక్కాకును (లేక రవికెకును.) ఈ. స్త్రీ. ఓషధి

ఔషధౌ కంచుకీ చాథ	విశేషముకును పేరు.
వంచకః ఖలధూర్తయోః॥	**వంచక**: పు. దుర్జనునకును, ధూర్తునకును, నక్క
జంబుకె గృహబభ్రౌచ	కును, ఊరముంగిసకును పేరు.
గృహ్యకశ్ఛేకనిఘ్నయోః।	**గృహ్యక**: పు. ఇది పెంపుడు మృగపక్ష్యాదులకును,
	పరాధీనునకును పేరు.
బంధకస్యాద్వినిమయె	**బంధక** : పు. ఇది ఒక దానినిచ్చి ఇంకొక దానిని
పుంశ్చల్యామపిబంధకీ॥ (109)	పుచ్చుకొనుటకును (అనగా తాకట్టు మొదలగునవి)
	ఈ. స్త్రీ. లంజకును పేరు.
గాంధికో లేఖకె ప్రాహుః	**గాంధిక** : పు. ఇది వ్రాయువానికిని, పరిమళ
స్సుగంధివ్యవహారిణి।	వస్తువుల నమ్మువానికిని పేరు.
గ్రంధికం పిప్పలీమూలె	**గ్రంథిక**: న. ఇది పిప్పలి దుంపకును, పు. గుగ్గులు
గ్రంధికో గుగ్గులుద్రుమె॥ (110)	వృక్షముకును, సహదేవునకును; వెదురు గుంపున
మాద్రేయేచ కరీరెచ	కును, జ్యోతిష్కునకును పేరు.
దైవజ్ఞేచ ప్రకీర్తితః।	
బాహ్లీకో దేశభేదెऽశ్వె	**బాహ్లీక** : పు. ఇది దేశ విశేషముకును, **బాహ్లీక** :
బాహ్లీకం ధీరహింగునోః॥	బాహ్లీకదేశమునపుట్టినగుర్రముకును, న. కుంకు
అనయోరపి బాహ్లీకో	మకును, ఇంగువకును పేరు.
యాజ్ఞికౌ యాజకె శుకె।	**యాజ్ఞిక**: పు. ఇది ఋత్విజునకును, చిలుకకును పేరు.
వార్షికంత్రాయమాణాస్యా	**వార్షిక** : న. ఇది కలుత్రానుగు చెట్టుకును, వి.
ద్వర్షాకాలభవె ऽన్యవత్॥	వర్షాకాలమందైన దానికిని పేరు.
ఖడ్గికో మహిషీ క్షీర	**ఖడ్గిక** : పు. ఇది గేదెపాలమీది నురగకును,
ఫేనాసైనికయోరపి।	దండుకొలిచే వానికిని పేరు.
ఆహ్నికం దినసిర్వర్త్యె	**ఆహ్నిక**: న. ఇది ప్రతిదినమున్నూ చేయ తగ్గపను
భోజనె నిత్య(దిన)కర్మణి॥(113)	లకున్ను, భోజనముకును, నిత్యకర్మలకును పేరు.
గుండకో మలినె ధూళౌ	**గుండక**: పు. ఇది మలినముకును, పరాగము కును,
కలోక్తి స్నేహపాత్రయోః।	మధురభాషణముకును, నూనె పాత్రకును పేరు.
గండకః ఖడ్గిని ఖ్యాత	**గండక** : పు. ఇది ఖడ్గమృగమునకును, సంఖ్యా
స్సంఖ్యావిద్యాప్రభేదయోః॥(114)	విశేషమునకును, విద్యావిశేషమునకును, విచ్ఛేద

అవచ్ఛేదేऽంత రాయే చ గండకీ సరిదంతరే।	మునకును, విఘ్నమునకును, ఈ.స్త్రీ. గండకీ నదికిని పేరు.
తండకః ఖంజనే ఫేనే సమాసప్రాయవాచిని॥ (115) గృహదారౌ తరుస్కంధ మాయాబహుళయోరపి।	**తండక:** పు. ఇది కాటుక పిట్టకును, నురుగకును, సమాసముతో గూడిన వాక్యముకును, యింటి దూలముకును, చెట్టు మొదలుకును, మాయల మారి వానికిని పేరు.
కంటకః క్షుద్రశత్రౌ చ కర్మస్థానక దోషయోః। (116) (రోమాంచె చద్రుమాంగెచ) వేణౌ ద్రుమాంగెరోమాంచె కంటకోమక రే ऽ పి చ।	**కంటక:** పు. ఇది అల్పశత్రువుకును, కార్యస్థానము నకును, దోషవిశేషముకును, పెదురుకును, తుమ్మ మొదలైన వాటి ముల్లుకును, గగుర్పాటుకును, మొసలికిని పేరు.
తక్షకః ఫణభేదే స్యా ద్వర్ధకిద్రుమభేదయోః॥ (117)	**తక్షక** : పు. ఇది తక్షకుడను సర్పరాజుకును, వడ్లవానికిని, వృక్షవిశేషముకును పేరు.
పక్షకః పార్శ్వ మా త్రెచ (పార్శ్వద్వారసహాయయోః) పక్షద్వారె చ పక్షకః।	**పక్షక** : పు. ఇది పార్శ్వసామాన్యమునకును, దిడ్డివాకిలికిని పేరు.
శంఖకం వలయె కంబౌ శిరోరోగె చ శంఖకః॥ (118)	**శంఖక** : న. ఇది కడియమునకును, శంఖమున కును, శిరమునపుట్టిన రోగవిశేషమునకును పేరు.
నందకో హరిఖడ్గె చ హర్షకె కులపాలకె।	**నందక:** పు. విష్ణుని ఖడ్గమునకును, సంతోషమును చేయువానికిని, కులమును రక్షించువానికిని పేరు.
శీతక శ్శీతకాలే చ సుస్థితె ద్రీర్ఘ సూత్రిణి॥ (119)	**శీతక** : పు. ఇది శీతకాలముకును, సుఖవంతున కును, మందునకును పేరు.
ఉష్ణకస్తు నిదాఘె స్యా దాతురె క్షిప్రకారిణి।	**ఉష్ణక** : పు. ఇది గ్రీష్మకాలముకును, రోగపీడితు నకును, శీఘ్రముగా పనిచేయువానికిని పేరు.
దు(ఃకు)చ్ఛకో గంధకుట్యాంస్యా ద్విహారాభ్యవకాశయోః॥ (120)	**దుచ్ఛక:** పు. ఇది మురయను ఓషధికిని, విహరించు టకును, వ్యవధానమునకును పేరు.
డుండు (దుండు) కః శోణకె క్రూరె	**డుండుక:** పు. ఇది దుండిగపు చెట్టుకును, కుటిల హృదయమునకును పేరు.

క్షుల్లకః స్వల్పనీచయోః।	**క్షుల్లక**: పు. ఇది స్వల్పముకును, నీచునకును పేరు.
పిష్టకో నేత్రరోగే చ	**పిష్టక** : పు. ఇది నేత్రరోగ విశేషముకును, ధాన్య
ధాన్యాదిచమ సేఽపి చ॥ (121)	ముల పిండితో చేసిన వాటికిని పేరు.
భస్మకం రోగభేదే స్యా	**భస్మక** : న. ఇది రోగ విశేషముకును, వాయు
ద్విడంగకలధౌతయోః।	విడంగముకును, వెండికిని పేరు.
చుంబక స్స్వాద్బహుగురు	**చుంబక**: పు. ఇది అనేకమంది గురువులు గలవాని
ధూర్తాయస్కాంతకాముకే॥	కిని, వంచకునకును, అయస్కాంత రాతికిని, విటునకును పేరు.
జంబుకః (శ్వాపదే) ఫేరవేనీచే	**జంబుక** : పు. ఇది నక్కకును, నీచునకును,
ప్రతీచీదిక్పతా వపి।	వరుణ దేవునికిని పేరు.
కార్ముకం వంశధనుషోః	**కార్ముక**: న. ఇదివెదురునకును, ధనుస్సునకును,
కర్మశక్తేతు వాచ్యవత్॥ (123)	వి. కర్మయందు సమర్థునకును పేరు.
నిర్మోకో మోక్షకే వ్యోమ్ని	**నిర్మోక** : పు. ఇది మోక్షమునకును, ఆకాశము
సన్నాహే సర్పకంచుకే।	నకును, కవచమునకును, పాము కుబుసమునకును పేరు.
హుడుక్కో వాద్యభేదే చ	**హుడుక్క** : పు. ఇది డక్కికిని, కూకురు గద్దంగి
దాత్యూహే మదమత్తకే॥	పిట్టకును, గంజాయి చెట్టుకును పేరు.
తురుష్కః సిల్హకే మ్లేచ్ఛ	**తురుష్క** : పు. ఇది అందుగ బంకతో చేసిన ధూప
జాతౌ శ్రీవాసకే క్వచిత్।	ద్రవ్యముకును, తురకవానికిని, దేవదారు బంకతో చేసిన ధూపద్రవ్యముకును పేరు.
ఇక్ష్వాకుః కటుతుంబ్యాంచ	**ఇక్ష్వాకు** : పు. ఇది చేతి ఆనపకాయకును ఇక్ష్వాకు
సూర్యవంశన్నృపే ఽపి చ॥	మహారాజుకును పేరు.
కుతాకు (కుంతాకు) శ్చదు	**కుతాకు** : పు. ఇది పొందశక్యము కాని వానికిని,
రాధర్షేదుశ్శీలే చ బిలేశయే।	దురాచారునకును, సర్పముకును పేరు.
కు(ధా)షాకుర్మర్కటేభానౌ	**కుషాకు** : పు. ఇది కోతికిని, సూర్యునకును,
పరోత్తాపిని పావకే॥ (126)	పరులను బాధించువానికిని, అగ్నికిని పేరు.
పృదాకు ర్వృశ్చికే వ్యాఘ్రే	**పృదాకు** : పు. ఇది తేలుకును, పెద్ద పులికిని,
చిత్రకే చ సరీసృపే।	చిరుతపులికిని, సర్పమునకును పేరు.

సృదాకురనిలె వజ్రె	**సృదాకు :** పు. ఇది వాయువునకును, వజ్రాయుధ ముకును,
దావాగ్నౌ ప్రతిసూర్యకె ॥ (127)	దావానలమునకును, సూర్యపరివేషమునకును పేరు.
గోరంకుః పక్షిజాతౌ స్యా	**గోరంకు :** పు. ఇది పక్షి విశేషమునకును, నగ్నక
ద్భవే న్నగ్నక వందినోః।	పక్షికిని, స్తుతిపాఠకునకును పేరు.
త్రిశంకుః శలభె రాజ	**త్రిశంకు :** పు. ఇది మిడతకును, త్రిశంకు మహా
విశేషె పృషదంశకె ॥ (128)	రాజునకును, పిల్లికిని పేరు.
పల్యంకో మంచ పర్యంక	**పల్యంక :** పు. ఇది మంచముకును, పరుపుకును,
బృషీ పర్యస్తికాసు చ।	తివాసీకిని, యోగపట్టకును పేరు.
కరంకో మస్త (కెశస్య) కాష్ఠె స్యా	**కరంక:** పు. ఇది తలపుర్రెకును, టెంకాయ బోరియ
న్నా రికెళఫలా స్థిని ॥ (129)	కును పేరు.
కలంకోఙ్కేఙపవాదెచ	**కలంక:** ఇది గురుతుకును, అపవాదుకును, ఇనుప
కాలాయసమలెఙ పిచ।	చిట్టముకును పేరు.
భాలాం (జ్వాలా) కః కరపత్రె	**భాలాంక:** పు. ఇది రంపమునకును, శాక విశేషము
స్యాచ్ఛాకభెదె చరోహితె ॥ (130)	కును, (తోటకూరని కొందరు) యెరుపు వర్ణము
మహాలక్షణ సంపన్న	నకును, గొప్ప సాముద్రిక లక్షణములు గలవాని
పురుషెకచ్ఛపెహరౌ।	కిని, తాబేటికిని, విష్ణువునకును పేరు.
వృషాంక శ్శంకరె సాధౌ	**వృషాంక :** పు. ఇది శివునకును, సజ్జనునకును,
భల్లాతక మ(హోక్ష)హల్లయోః॥ (131)	జీడిచెట్టుకును, అంతఃపురము కావలి వానికిని పేరు.
మృగాంకోమారు తె చంద్రె	**మృగాంక:** పు. ఇది వాయువుకును, చంద్రునికిని పేరు.
స్తబకః శుభ్రగుచ్ఛయోః।	**స్తబక :** పు. ఇది నిర్మలమైన దానికిని, గుత్తికిని పేరు.
ఆతంకో రోగ సంతాప	**ఆతంక:** పు. ఇది రోగ విశేషముకును, పరితాపము
శంకాసు మురజధ్వనౌ॥ (132)	కును, శంకకును, మద్దెలవాద్యముకును పేరు.
పాలంకః శల్లకీ శాకభెద	**పాలంక :** పు. ఇది అందుగు చెట్టుకును, శాక
యోఃప్రాజి (వాజి) పక్షిణి।	విశేషముకును, పాలంకి పిట్టకును పేరు.
అలర్కో ధవళార్కె స్యా	**అలర్క :** పు. ఇది తెల్లజిల్లేడుకును, రోగముచేత
ద్రోగోన్మాదిత(ని)కుర్కు(క్కు)రె (133)	వెర్రిపట్టిన కుక్కకును పేరు.

ఉదర్కః ఎష్యత్కాలీయ	**ఉదర్క** : పు. ఇది ఉత్తరకాల ఫలమునకును, వృక్ష
ఫలే మదనకంటకే।	విశేషముకును పేరు.
సంపర్కః స్సురతెప్పృక్తౌ	**సంపర్క** : పు. ఇది రతికిని, తాకుటకును పేరు.
వితర్కః స్సంశయోహయోః॥(134)	**వితర్క** : పు. ఇదిసందేహముకును, ఊహకును పేరు.
అంబికా పార్వతీ పాండు	**అంబికా** : స్త్రీ. ఇది పార్వతికిని, పాండురాజు
జనన్యోరపి మాతరి।	తల్లికిని, తల్లికిని పేరు.
అంధికా కైతవే మిశ్రే (శర్వర్యా)	**అంధికా** : స్త్రీ. ఇది జూదముకును, కూడిన
సర్షప్యామపి కీర్త్యతె ॥ (135)	దానికిని, కాటుగ పిట్టకును పేరు.
అంబకో జనకె బాణనేత్ర	**అంబక** : పు. ఇది తండ్రికిని, న. బాణముకును,
మండేషు ఛాంబకం।	నేత్రముకును, మీగడకును పేరు.
పిండె రత్నె మహారత్నె	
ఘుటికా బద్ధపారదె॥ (136)	**ఘుటికా** : స్త్రీ. ఇది ఉండకును, రత్నమునకు, నాయకమణికిని, రసగుళికకును పేరు.
అమ్లికా తింత్రిణీ (తిడీ) కా	**అమ్లికా** : స్త్రీ. ఇది చింతచెట్టుకును, పులుసుకును,
మ్లోద్గారచ్ఛాంగేరికాసు చ।	పులిచింతయను వృక్షవిశేషముకును పేరు.
యూధికా మ్లానకె పుష్ప	**యూధికా** : స్త్రీ. ఇది తెల్ల పెద్ద గోరింటుకును,
విశె (ష్యేపిచ యూధికా)	పుష్ప విశేషముకును, అడవిమొల్లచెట్టుకును పేరు.
షాంబష్ఠయోరపి ॥ (137)	
రాజికాపి చ కెదారె	**రాజికా** : స్త్రీ. ఇది వరిమడికిని, నల్లావాలకును,
రాజసర్షప రేఖయోః।	రేఖకును పేరు.
రసికాపిర సాలాయాం	**రసికా** : స్త్రీ. ఇది తియ్యమామిడి చెట్టుకును,
కాంచీరసనయోరపి॥ (138)	మొలనూలుకును, నాలుకకును పేరు.
రుండికా ద్వార వీధ్యాం చ	**రుండికా** : స్త్రీ. ఇది ద్వారపంక్తికిని, దూతికకును,
దూతికియాం రణక్షితౌ।	యుద్ధభూమికిని పేరు.
భూమికా రచనాయాంస్యా	**భూమికా** : స్త్రీ. ఇదిచేయుటకును, వేషమునకును
న్మూర్త్యంతరపరిగ్రహె॥	పేరు.
కర్ణికా కరిహస్తాగ్రె	**కర్ణికా** : స్త్రీ. ఇది యేనుగుతుండముకొనకును,
కరమధ్యాంగుళావపి।	చేతినడిమి వ్రేలికిని, పోకగెల మొదలయిన వాటి

క్రముకాదిఫలాంశే చ	
కర్ణికా కర్ణ భూషణే ॥ (140)	గోలకకును, చెవి యాభరణమునకును, తామర దుద్దుకును, కుంటెనకత్తెకును పేరు.
బీజకోశే సరోజస్య	
కుట్టన్యామపి కుత్రచిత్।	
కణికా కథ్యతే ऽ త్యంత	**కణికా** : స్త్రీ. ఇది మిక్కిలి సన్నని బట్టకును,
సూక్ష్మవస్త్రాగ్ని మంథయోః॥	నెల్లికూరకును, గోధుమరవ్వకును, సూదికిని,
గోధూమచూర్ణె సూచ్యాం చ	చిత్తరువులు మొదలగునవి వ్రాయుకుంచెకును
తూలికాయాం చ కీర్తితా।	పేరు.
గణికా యూథికా వేశ్యా	**గణికా** : స్త్రీ. ఇది అడవిమొల్లచెట్టుకును, బోగము
తర్కారీ కరిణీషు చ॥ (142)	దానికిని, తక్కెడు చెట్టుకును ఆడయేనుగకును
గణికో ऽ పి చ దైవజ్ఞే	పేరు. **గణక** : పు. ఇది జ్యోతిష్కునకు పేరు.
కారికా నటయోషితి।	**కారికా** : స్త్రీ. ఇది నాట్యస్త్రీకిని, వాగ్రూపకార్యము
కృతౌ వివరణశ్లోకె	నకును, సూత్రార్థమును తెలుపు శ్లోకముకును,
యాతనాయాంచకారికా॥(143)	తీవ్రవేదనకును, మంగలి మొదలయిన వాళ్ళ పని
నాపితాదికశిల్పే ऽ పి	తనమునకును పేరు.
జాలికా జాలినీఫలే।	**జాలికా** : స్త్రీ. ఇది పొట్లకాయకును, శిలా విశేషము
భటానామశ్మరచితాం	చేరచియించిన యుద్ధభటుల డాలు మొదలైన
గరక్షిణ్యాం చ జాలికా॥(144)	వాటికిని, ఇనుమునకును, జలగకును, నేలనేరేడు
గిరిసారె జలూ కాయాం	చెట్టుకును, మగడు చచ్చిన దానికిని పు. గ్రామ
నాదేయ్యాం విధవ స్త్రీయాం	సమూహముకును, పల్లెవానికిని పేరు.
జాలికః పునరుద్దిష్టో	
గ్రామకూటే చ ధీవరె॥ (145)	
నీలికానీలినీ క్షుద్ర	**నీలికా** : స్త్రీ. ఇది నీలిచెట్టుకును, క్షుద్రరోగవిశేషము
రోగ శేఫాలికాసు చ॥ (146)	కును, నల్లపువ్వుల వావిలి చెట్టుకును, ఈగకును
మక్షికాయాం	పేరు.
కాళికా తు స్వర్ణదోష పరస్పతోః।	**కాళికా** : స్త్రీ. ఇది బంగారములోని దోషముకును,
కాళికా యోగినీభేదే	కల్లుకును, యోగినీ విశేషముకును, నలుపుకును,
కార్ష్ణ్యేగౌర్యాం ఘనావళౌ॥	పార్వతికిని, మేఘపంక్తికిని, ప్రతినెలకూ నిచ్చువడ్డీ

క్రమదేయవస్తుమూల్యే	మొదలగు వానికిని, కిన్నర స్త్రీకిని, కరిమబ్బుకును,
ధూసరీ నవమేఘయోః।	పొట్లతీగకును, రోమరాజికిని, జటామాంసికిని
పటోల శాఖారోమాళీ	కాకికిని, నాగదంతి చెట్టుకును పేరు.
మాంసీ కాకీషు కథ్యతే॥ (148)	
తథావృశ్చిక పత్రేऽపి	
మాలికా సరిదంతరే గ్రైవె	**మాలికా** : స్త్రీ. ఇది నదీ విశేషముకును, కంఠహార
యే పుష్పమాలాయాం	విశేషముకును, పూదండకును, పక్షివిశేషముకును
పక్షిమల్లేऽపి మాలికా॥ (149)	పేరు.
బా(వా)లికా వాలుకాబాలా	**బాలికా : వాలికా** : స్త్రీ. ఇది యిసుకకును, కన్య కును,
(పిచ్ఛో)పింజోలా కర్ణభూషణే।	మీనవల్లంకి పిట్టకును, చెవి యాభరణ విశేష ముకును పేరు.
తూలికా కథితా లేఖ్యే	**తూలికా**: స్త్రీ. ఇది కలముకును, చిత్రవులు వ్రాయు
కూర్చి కాతూలశయ్యయోః	కుంచకును, దూదిపురుపుకును పేరు.
చూళికా నాటకస్యాంగే	**చూళికా**: స్త్రీ. ఇది నాటకమందలి యొక భాగవిశేషముకును,
కర్ణమూలే చ దంతినాం।	ఏనుగ చెవియొక్క మొదటి భాగము కును పేరు.
మల్లికా తృణశూల్యేऽపి	**మల్లికా**: స్త్రీ. ఇది మల్లిచెట్టుకును, మత్స్య విశేషము
మీనమృత్పాత్రభేదయోః॥	కును, మండిగ(లేక మూకుడు) కును, పు. హంస
మల్లికో హంసభేదేऽథ	విశేషముకును పేరు.
ఝల్లికా ఝిల్లికేత్యుభే।	**ఝల్లికా : ఝిల్లికా** : స్త్రీ. ఇది నలుగు పెట్టిన
విలేపనమలే ఝిల్యా	పిండికిని చిమ్మెటకును, యెండయొక్క కాంతికిని
మాతపస్య రుచిస్మృతా॥ (152)	పేరు.
వాలుకా సికతాసు స్యా	**వాలుకా** : స్త్రీ. ఇది యిసుకకును, న. కూతురు
ద్వాలుకం త్వేలవాలుకే।	బుడమ చెట్టుకును పేరు.
నగ్నికా తు కుమార్యాంస్యా	**నగ్నికా** : స్త్రీ. ఇది పెండ్లికాని పది సంవత్సరముల
దథ క్షపణ వందినోః॥	లోపు వయసు కల పడుచుకును పేరు.
నగ్నికో ధేనుకా ధేనౌ	**నగ్నక** : పు. ఇది క్షపణ మతస్థునకును, స్తుతిపాఠ
స్త్రీకరే(ణు)ణ్వోః ప్రసూతయోః	కునకును పేరు. **ధేనుకా** : స్త్రీ. ఇది గోవుకును, ప్రసవించిన స్త్రీకిని, ఆడ యేనుగకును పేరు.
రేణుకా పి హరేణౌ స్యా	**రేణుకా** : స్త్రీ. ఇది రేణుకమను గంధద్రవ్యము

జ్జమదగ్ని స్త్రియ్యామపి॥ (154) కును, పరశురాముని తల్లికిని పేరు.

జతుకా జినపత్రాయాం జతుకంహింగులాక్షయోః — **జతుకా**: స్త్రీ. ఇది చీకురు వాయిపురుగుకును, న. ఇంగువకును, లక్కకును పేరు.

కూర్చికా సూచికాయాం చ తూలికాయాం చ కుట్మలే కవాటకీలకే క్షీరవికృతావపికూర్చికా — **కూర్చికా**: స్త్రీ. ఇది సూదికిని, చిత్తరువులు వ్రాయు కుంచెకును, మొగ్గకును, కుంచెకోలమొదలయిన వాటికిని, జున్నుకును పేరు.

మాతృకాధా (తృ) త్రికామాత్రో ర్మాతృకం కరణే స్వరే॥ (156) — **మాతృకా**: స్త్రీ. ఇది పెంపుడు తల్లికిని, న. నాట్య విశేషముకును, స్వరముకును పేరు.

పతాకా వైజయంత్యాంచ సౌభాగ్యేఽంక ధ్వజేఽపిచ — **పతాకా**: స్త్రీ. ఇది టెక్కెము (లేక జండా) కును సింధూరముకును, గురుతు జండాకును పేరు.

స్యాత్పుత్రికా పుత్తళికా దుహిత్రో ర్యావతూలకే॥ (157) — **పుత్రికా**: స్త్రీ. ఇది వస్త్రదంతాదులచేత చేయబడిన బొమ్మకును, కుమార్తెకును, లత్తుక దూదికిని పేరు.

పుత్రక శ్శలభే ధూర్తే శైలవృక్షప్రభేదయోః। — **పుత్రక**: పు. ఇది మిడతకును, మోసకానికిని, పర్వత విశేషముకును, వృక్షవిశేషముకును పేరు.

ఉష్ట్రికా మృత్తికాభాండ భేదేఽపి కరభస్త్రియాం॥ — **ఉష్ట్రికా**: స్త్రీ. ఇది మట్టికుండలోని భేదముకును, ఆడ ఒంటెకును పేరు.

డింబికా జలబింబే స్యా త్స్యోనాకే కాముక స్త్రియాం — **డింబికా**: స్త్రీ. ఇది నీటి దొండ చెట్టుకును, దుండి గపు చెట్టుకును, కులటకును పేరు.

స్యమీకా నీలికాయాం చ స్యమీకో నాకు వృక్షయోః॥ — **స్యమీకా**: స్త్రీ. ఇది నీలిచెట్టుకును, పుట్టకును, వృక్షవిశేషముకును పేరు.

దూషికా తూలికాయాంచ దూషికా నేత్రయోర్మలే। — **దూషికా**: స్త్రీ. ఇది రంగులు వేయుకుంచకును, కండ్లపుసికిని పేరు.

ఊర్మికా త్వంగుళీయే స్యా ద్వస్త్రభంగ తరంగయోః॥ తథోత్కంఠో ద్భాహుంలక భృంగస్యానేషు చోర్మికా।సూచ్యాం — **ఊర్మికా**: స్త్రీ. ఇది వ్రేలియుంగరమునకును, బట్టకుచ్చెళ్ళకును, అలకును, వేడుకకును, సంగీత ధ్వని విశేషముకును, తుమ్మెద ఝుంకారముకును పేరు.

శలాకా మదనశాలికా శల్యయోశ్శలే॥ (161) — **శలాకా**: స్త్రీ. ఇది సూదికిని, మ్రంగ చెట్టుకును, గసిగకును, ఎదు పందిముల్లుకును, గొడుగు

ఛత్రపంజర కాష్ఠ్యాం చ
శ(స) ల్లకీ పశు వృక్షయోః।

మొదలయిన వాటి కామకును పేరు.
శల్లకీ : స్త్రీ. ఇది ఏదుపందికిని, **సల్లకీ :** అందుగు చెట్టుకును పేరు.

నర్తకీ లాసికాయాంచ
కరిణ్యామపి నర్తకీ ॥ (162)
నర్తకః కేలకె పోటగళ
చారణయో ర్నటే।

నర్తకీ : స్త్రీ. ఇది నాట్య స్త్రీకిని, ఆడ యేనుగకును, పు. కత్తివాయి మొదలయిన వాటిపైన నృత్యము చేయువానికిని, కిక్కిస గడ్డికిని, నాట్యగానికిని (అనగా కుశీలవుడు) దుండిగపు చెట్టుకును పేరు.

చుల్లకీ శింశుమారే చ
కుండీ భేదే కులాంతరే॥ (163)

చుల్లకీ : స్త్రీ. ఇది పిడకమొసలికిని, పాత్ర విశేషముకును, కులవిశేషముకును పేరు.

చతుష్కీ మశక హర్యాం
చ తుష్కీ యష్టికాంతరే।

చతుష్కీ : స్త్రీ. ఇది కప్పుకొను వస్త్ర విశేషముకును, నాలుగు పేటల ముక్తాహారముకును పేరు.

జాహకో ఘోంఘు మార్జాల
ఖట్వా కారుండి కాసు చ॥

జాహక : పు. ఇది జంతువిశేషముకును, పిల్లికిని, మంచముకును, నీటి కోడికిని పేరు.

★ అథ కాంతశ్చతుర్వర్ణః ★

అళిమకః పికే భేకే
మధూకే పద్మకేసరే।

అళిమక : పు. కోకిలకును, కప్పకును, ఇప్ప చెట్టుకును, పద్మకింజల్కముకును పేరు.

భవేదళిపకో భృంగే
కోకిలే రతహిండకే॥ (165)

అళిపక : పు. ఇది తుమ్మెదకును, కోకిలకును, విటునకును పేరు.

స్మృతః కురవక శ్శోణా
మ్లాన ఝింటీ ప్రభెదయోః।

కురవక : పు. ఇది యెర్ర పెద్ద గోరింటకును, ములుగోరింటకును పేరు.

భవేన్మరువకః పుష్ప
విశేషేమదనద్రుమే॥ (166)

మరువక : పు. ఇది పుష్ప విశేషముకును, (అనగా మరువక పుష్పము) మ్రంగచెట్టుకును పేరు.

బలాహకో గిరౌమేఘే
దైత్యనాగవిశేషయోః।

బలాహక : పు. ఇది బలాహకపర్వతముకును, బలాహక మను మేఘముకును, బలాహకుడను రక్కసునకును, దేవయోని సర్పవిశేషముకును పేరు.

భ్రమరకో జలే భృంగే
గిరకే చూర్ణకుంతలే॥ (167)

భ్రమరక : పు. ఇది జలమునకును, తుమ్మెదకును, చిట్టెలుకకును, ముంగురులకును పేరు.

వరాటకః స్థూలరజ్జౌ

వరాటక : పు. ఇది మోకు త్రాటికిని, తామరపూస

పద్మబీజే కపర్దకే।
శృంగాటకో భవేద్వారి
కంటకే చ చతుష్పథే॥ (168)

కును, గవ్వకును పేరు.

శృంగాటక : పు. ఇది జలచర విశేషముకును, నాలుగు త్రోవలు కలిసిన దారికిని పేరు.

గోకంటకో గోక్షురకే
స్థపుటే చ గవాం ఖురే।

గోకంటక : పు. ఇది ఏనుగ పల్లేరు చెట్టుకును, నిమ్నోన్నతమయిన దానికిని, గోవులడెక్కకును పేరు.

ఆకల్పక స్తమో మోహ
గ్రంథీషూత్కలికా ముదోః॥

ఆకల్పక : పు. ఇది చీకటికిని మోహముకును, ముడికిని, వేడుకకును, సంతోషముకును పేరు.

ఆక్షేపకో నిలవ్యాధౌ
వ్యాధేనిందాకరేఽపి చ।

ఆక్షేపక : పు. ఇది వాతరోగ విశేషముకును, బోయవానికిని, నిందించువానికిని పేరు.

ప్రచలాక శ్శరాఘాతే
దందశూకే భుజంగమే॥ (170)

ప్రచలాక: పు. బాణముచేత కొట్టబడిన గాయముకును, దండసూకుడను రాక్షసునకును, సర్పమునకును పేరు.

బృందారకస్సురే శ్రేష్ఠే
మనోజ్ఞే పున రన్యవత్।

బృందారక : పు. ఇది దేవతకును, త్రి. శ్రేష్ఠమైన దానికిని, మనోహరమైన దానికిని పేరు.

నియామకః కర్ణధారే
పోతవాహే నియంతరి॥ (171)

నియామక : పు. ఇది ఓడనడుపు వానికిని, ఓడ కంబము మీదనుండి మార్గము చూపువానికిని, (అనగా తండేలు) నియమించువానికిని పేరు.

వినాయకస్తు హేరంబే
తార్క్ష్యే విఘ్నే జినే గురౌ।

వినాయక : పు. ఇది పిళ్ళారికిని, గరుడునకును, విఘ్నముకును, బుద్ధదేవునకును, గురువుకును పేరు.

నిశ్చారకః పురీషస్య
క్షయేస్వైరే సమీరణే॥ (172)

నిశ్చారక : పు. ఇది మలబద్ధముకును, యథేచ్ఛకును, వాయువకును పేరు.

భట్టారకస్సురే రాజ్ఞి
కధితశ్చ తపోధనే।

భట్టారక : పు. ఇది దేవునకును, రాజుకును, మునీశ్వరునకును పేరు.

దాసేరక స్స్యాత్కర భే
దాసీపుత్రే చ ధీవరే॥ (173)

దాసేరక: పు. ఇది ఒంటెకును, లంజకొడుకుకును, పల్లివానికిని పేరు.

అంగారకం కుజె విద్యా
దుల్ముకాంశే కురంటకే।

అంగారక : పు. ఇది అగారకునకును, నిప్పు బొగ్గుకును, పచ్చపువ్వుల గోరింటకును పేరు.

అంగారికే క్షుకాండే స్యా

అంగారికా : స్త్రీ. ఇది చెరుకు కర్రకును, మోదుగ

త్కోరకే కింశుకస్యచ॥	మొగ్గకును పేరు.
దలాఢకస్తు కుందే స్యా త్కరిక్కర్ణ శిరీషయోః। స్వయంజాతతిలే ఫేనే ఖాతకే నాగకేసరే ॥ (175) వాత్యాయాం పృశ్నికాయాం చ గైరికే చ మహోత్తరే।	**దలాఢక** : పు. ఇది మొల్ల మొగ్గకును, ఏనుగ చెవి కిని, దిరిశెన చెట్టుకును, సాగుచెయ్యక మొలచిన నువ్వు చెట్టుకును, నురుగకును, అగడ్తకును, నాగకేసరపుచెట్టుకును, సుడిగాలికిని, తూటికూర కును, ధాతు విశేషముకును, మిగుల గొప్ప వస్తువు కును పేరు.
పూర్ణానకం వస్తుపూర్ణ పాత్రెపటహ పాత్రయోః॥	**పూర్ణానక** : న. ఇది వస్తువులచేత నిండింపబడిన పాత్రకును, ఢక్కా వాద్యముకును, పాత్రకును పేరు.
ప్రకీర్ణకం గ్రంధభెదె చామరె విస్తరె హయె।	**ప్రకీర్ణక**: పు. ఇది గ్రంధవిశేషముకును, సురటీకిని, విస్తారముకును, గుర్రముకును పేరు.
స్మృతః పుష్కలకో గంధ మృగె క్షపణకీలయోః ॥ (177)	**పుష్కలక**: పు. ఇది కస్తూరి మృగముకును, క్షపణ మతస్థునకును, మేకుకును పేరు.
కోశాతకః క.(కె) చెజ్యో త్స్నిపటోలీ ఘోషికాసు చకోశాతకీ	**కోశాతక** : పు. ఇది కేశపాశముకును, ఈ.స్త్రీ. పొట్లచెట్టుకును, చేతిపొట్లకునుచేతిబీరచెట్టుకును పేరు.
వాణిజకో బడబాగ్నౌ వణిజ్యపి ॥ (178)	**వాణిజక**: పు. ఇది బడబానలముకును, వర్తకము చేత జీవించువానికిని పేరు.
నిర్గ్రంధక స్స్యాత్ క్షపణె నిష్ఫలేప్యపరిచ్ఛదె।	**నిర్గ్రంధక**: పు. ఇది క్షపణ మతస్థునకును, ఫలము లేనిదానికిని, పరివారము లేకపోవుటకును పేరు.
స్యాదశ్మంతకముద్ధానె మల్లికాచ్ఛదనెऽపి చ ॥ (179)	**అశ్మంతక** : న. ఇది ప్రోయికిని, దీపపు ప్రమిదె యొక్క ఆవరణముకును పేరు.
కటిల్లకస్తు పర్ణా సె వర్షాభూ కారవెల్లయోః।	**కటిల్లక** : పు. ఇది నల్లగగ్గెర చెట్టుకును, గల్జేరు చెట్టుకును, కాకర చెట్టుకును పేరు.
కపర్దకో వరాటె స్యా జ్జటాజూటే చ ధూర్జటేః॥	**కపర్దక**: పు. ఇది గవ్వకును, శివుని జటాజూటము కును పేరు.
గోమే(ధి)దకం పీతమణౌ కాకోలే పత్రకేऽపి చ।	**గోమేదక** : న. ఇది గోమేదక మణికిని, విషము కును, ఆకుపత్రికముకును పేరు.
మండోదకశ్చిత్రరాగే	**మండోదక**: పు. ఇది విచిత్ర వర్ణముకును, మంగళా

భవేదాతరణే ऽ పి చ ॥ (181)	ర్థమైన చందనాదుల పూతకును పేరు.
శతానీకో మునేర్భేదే వృద్ధే చాథ	**శతానీక** : పు. ఇది ముని విశేషముకును, పెద్ద వయసు వానికిని పేరు.
ఖ(క)రాళికః। గ్రామణీభండినారాచో పధానేషు ప్రయుజ్యతే॥(182)	**ఖరాళిక** : పు. ఇది గ్రామనాయకునకును, వృత విశేషముకును, (మంజిష్ఠయని కొందరు) బాణముకును, తలగడాకును పేరు.
లేఖనికో లేఖహారే యస్స్వహస్తం విలేఖయేత్। లేఖేషు పరహస్తేన తత్రాప్యే ష ప్రదర్శితః॥ (183)	**లేఖనిక**: పు. ఇది జాబులు తెచ్చువానికిని, యవడు జాబులు మొదలగు వాటియందు పరుని చేతను తాను వ్రాసినట్లు వ్రాయించు చున్నాడో వానికిని పేరు.
భవేన్మండలకం బింబె కుష్ఠభేదే చ దర్పణె।	**మండలక** : న. ఇది సూర్యాది బింబములకును, గుండ్రముగా నుండెడి కుష్ఠుకును, అద్దముకును పేరు.
పిప్పలకం స్తనవృంతె మతం సీవనసూత్రకె॥ (184)	**పిప్పలక** : ఇది కుచాగ్రముకును, కుట్టుదారమునకును పేరు.
పిండీతక స్స్యాత్తగరే మదనే చ ఫణిజ్జకె।	**పిండీతక**: పు. ఇది గ్రంధి తగరముకును, మ్రంగ చెట్టుకును, మరువముకును పేరు.
త్రివర్ణకం గోక్షురకె త్రిఫలాయాం కటుత్రికె॥(185)	**త్రివర్ణక** : న. ఇది ఏనుగ పల్లేరుకును, కరకతాడి ఉసిరికలకును, శొంఠిపిప్పలి మిరియాలకును పేరు.
సాలావృక స్స్సృగాలే ऽ పి సారమేయె వలీముఖె।	**సాలావృక** : పు. ఇది నక్కకును, కుక్కకును, కోతికిని పేరు.
కౌలేయక స్సారమేయే మహాకాముకశక్రయోః॥ (186) కౌలేయకః కులశ్రేష్ఠే వాచ్యలింగః ప్రకీర్తితః।	**కౌలేయక** : పు. ఇది కుక్కకును, అతికాముకునకును, ఇంద్రునకును, త్రి. మంచికులమందు పుట్టిన దానికిని పేరు.
సుప్రతీకశ్శోభనాంగే భవేదీశానదిగ్గజే॥ (187)	**సుప్రతీక** : పు. ఇది సుందరమగు అవయవములు కలవానికిని, ఈశాన్య దిక్కుననుండు దిగ్గజముకును పేరు.
జైవాతృకః కృశేచంద్రే	**జైవాతృక** : పు. ఇది కృశించిన దానికిని, చంద్రున

భైషజ్యాయుష్మతోరపి।	కును, ఔషధ విశేషముకును, దీర్ఘాయుష్మంతున కును పేరు.
రతర్థిక స్స్యాద్దివసె సుఖస్నానేఽష్టమంగళె ॥ (188)	**రతర్థిక**: పు. ఇది దివసమునకు, సుఖస్నానమున కును, తెల్లని ముఖము, వక్షము కేశములు డెక్కలు తోకగల గుఱ్ఱముకును పేరు.
వైనాసిక స్స్యాత్ క్షణికె పరతంత్రోర్ణనాభయోః।	**వైనాసిక**: పు. ఇది బౌద్ధ విశేషునకును, పరాధీను నకును, సాలెపురుగు కును పేరు.
వైదేహకో వాణిజకె శూద్రాద్వైశ్యాసుతేన్నపె॥	**వైదేహక**: పు. ఇది వర్తకునకును, శూద్రునివలన వైశ్య స్త్రీకి పుట్టినవానికిని, విదేహరాజుకును పేరు.
వితున్నకం తు ధాన్యాకె తథా ఝూటామలౌషధౌ।	**వితున్నక**: న. ఇది కొత్తిమిరికిని, నేల వుశిరగ చెట్టు కును పేరు.
గో(కూణి) కులికః కేకరే స్యాత్పంకస్థగవ్యుపెక్షకె॥	**గోకులిక**: పు. ఇది మెల్లకంటివానికిని, బురదయందు పడి లేవశక్తిలేని గోవును ఉపేక్షించినవానికిని పేరు.
భార్యాటికో భవేద్భార్యా నిర్జితే హరిణాంతరే।	**భార్యాటిక**: పు. ఇది భార్యచేత జయించబడిన వానికిని, ఒకవిధమైన లేడికిని పేరు.
కాపటికోఽన్యమర్మజ్ఞె ఛాత్రేస్యా (కాదాశాసిని) త్కటదేశిని॥ (191)	**కాపటిక**: పు. ఇది అన్యుల మర్మమును గుర్తెరిగిన వానికిని, శిష్యునకును, కట దేశస్థునకును పేరు.
కౌక్కుటికో దాంభికేస్యా దదోర ప్రేరి తేక్షణె।	**కౌక్కుటిక**: పు. ఇది దంభము కలవానికిని, అడుగు పెట్టెడుచోటుచూచుకొనుచుండు బిక్షుకునకును పేరు.
లాలాటికః ప్రభోర్భావ దర్శిన్యాశ్లేషణాంతరె॥ (192) కార్యాక్షమె ప్యక (లి) థితః	**లాలాటిక**: పు. ఇది అభిప్రాయమును కనుగొను టకై ప్రభువులయొక్క లలాటమును చూచువాని కిని, ఆలింగనవిశేషముకును, పనులయందు సమర్థము కాని వానికిని పేరు.
శిలాటక శ్శిలా ట్టయోః।	**శిలాటక**: పు. ఇది రాతికిని, ప్రాకారము మీది యింటికిని పేరు.
కర్కోటకస్స్యాన్మాలూర కాద్రవేయప్రభేదయోః॥	**కర్కోటక**: పు. ఇది మారేడుచెట్టుకును, కర్కోటకు డను సర్పవిశేషముకును పేరు.

వరండకస్తు మాతంగ
వేద్యాం యౌవనకంటకే।

వరండక: పు. ఇది ఏనుగను కట్టెడు అరుగుకును, యౌవనమందు గండస్థలమందు పుట్టెడు వ్రణవిశేషముకును, వర్తులాకారముకును పేరు.

సంవర్తులేప్యాఖనిక
శ్చోరే(క్రోడే పి మూషకే॥ (194)

ఆఖనిక : పు. ఇది కన్నపు దొంగకును, పందికిని, ఎలుకకును పేరు.

వైతాళికో బోధకరే
ఖేటితాళేప్యుదీరితః।

వైతాళిక: పు. ఇదిమేలుకొలుపు వానికిని, స్తుతిపాఠకునకును పేరు.

తిక్తశాకస్తు ఖదిరే
వరుణే పత్రసుందరే॥ (195)

తిక్తశాక : ఇది చంద్రచెట్టుకును, ఉలిమిడిచెట్టుకును, వృక్షవిశేషముకున్ను పేరు.

మయూరకోప్యపా మార్గె
తుత్థకే పి మయూరకం।

మయూరక : పు. ఇది ఉత్తరేణిచెట్టుకును, న. మైలతుత్థముకును పేరు.

విశేషకస్స్యా త్తిలకే
విశేషోవాహకేపి చ॥ (196)

విశేషక : పు. ఇది బొట్టుకును, అతిశయమును హొందినవానికిని పేరు.

విదూషకశ్చాటు (ప) వటౌ
పరనిందాక రేపిచ।

విదూషక: పు. ఇది వాక్చాతుర్యము చేతనూ ఆకారవిశేషము చేతనూ నవ్వుపుట్టించు వానికిని, పరులను నిందించు వానికిని పేరు.

భవేత్త్రై కతికం మాతృ
యాత్రామంగళసూత్రయోః॥
తధా సన్న్యస్తనందేహ
జీవ క్షపణకేప్యపి।

సైకతిక : న. ఇది తల్లితో ప్రయాణము చేయుటకును, మంగళసూత్రముకును, పు. సంన్యాసికిని, సందేహింపబడిన జీవనము కలవానికిని, క్షపణమతస్థునకును పేరు.

ఏడమూకస్మృతో ధీరై
శ్శతే వాక్ శ్రుతివర్జితే॥

ఏడమూక : పు. ఇది మోసగానికిని, చముడు మూకపట్టిన వానికిని పేరు.

వర్తరూకో నదీభేదే
కాకనీడే జలావటే।

వర్తరూక: పు. ఇది నదీ విశేషముకును, కాకిగూడుకును, నీళ్ళగోతికిని పేరు.

కాకరూ(కోప్యు) క ఉలూ
కెస్యాన్ని స్వైస్త్రీ
జిత దంభయోః॥ (199)
దిగంబరె భీరుకె చ

కాకరూక : పు. ఇది గుడ్లగూబకును, నిర్ధనునకును, ఆడుదానిచేత జయింపబడిన వానికిని, కపటమునకును, వస్త్ర విహీనునకును, పిరికివానికిని పేరు.

దందశూకో హిరక్షసోః ।	**దందశూక:** పు. ఇది పాముకును, రాక్షసునకును పేరు.
మృష్టేరుకో వదాన్యేపి మృష్టాశివ్యతిథిద్విషి ॥ (200)	**మృష్టేరుక :** పు. ఇది దాతకును, తిండిపోతునకును, అతిథులను ద్వేషించు వానికిని పేరు.
కృకవాకుర్మయూరేపి సరటే చరణాయుధే ।	**కృకవాకు :** పు. ఇది నెమలికిని, తొండకును, కోడికిని పేరు.
రాధరం (క) కుస్తు నాసీరే శీకరే చ ఘనోపలే ॥ (201)	**రాధరంకు :** పు. ఇది సేనాముఖమునకును, ఉదకకణమునకును, వడగలికిని పేరు.
కలవింకస్స్మృతో గ్రామ చటకే చ కళింగకే ।	**కలవింక :** పు. ఇది ఊరపిచ్చుగకును, కూకటి మూగపిట్టకును పేరు.
సౌగంధికం తు కల్హారే పద్మరాగే చ కత్తృణే ॥ (202) గంధోపలే గాంధికేతు సౌగంధిక ఇతిధ్వనిః ।	**సౌగంధిక:** న. ఇది ఎఱ్ఱకలువకును, పద్మరాగమణికిని, కామంచి గడ్డికిని, పు. గంధకమునకును, సుగంధ ద్రవ్యములమ్మువానికిని పేరు.
సోమవల్కాస్తు ధవళ ఖదిరేకట్ఫలేపి చ ॥ (203)	**సోమవల్క :** పు. ఇది తెల్లచంద్ర చెట్టుకును, తీకు మ్రానుకును పేరు.
భయానక స్మృతో వ్యాఘ్రే సైంహి కేయేపి భీషణే ।	**భయానక:** పు. ఇది పెద్ద పులికిని, రాహువకును, త్రి. భయంకరమైన దానికిని పేరు.
పుండరీకం సితాంభోజే సితఛత్రే చ భేషజే ॥ (204) కోశకారాంతరే వ్యాఘ్రే పుండరీకోగ్నిదిగ్గజే ।	**పుండరీక :** న. ఇది తెల్లతామర పువ్వుకును, శ్వేతఛత్రముకును, ఓషధి విశేషముకును పు. తెల్ల చెరుకుకును, పెద్ద పులికిని, ఆగ్నేయ దిగ్గజమునకును పేరు.
జర్జరీకం బహుచ్ఛిద్రే జర్జరీకో జరాతురే ॥ (205)	**జర్జరీక :** న. ఇది జల్లెడకును, పు. ముదిమిచేత తొట్రుపడు వానికిని పేరు.
చర్చరీకో మహాకాళే కేశవిన్యాస శాకయోః ।	**చర్చరీక:** పు. ఇది ముషిణిచెట్టుకును, కేశపాశముకును, శాక విశేషముకును పేరు.
తర్తరీకం వహిత్రే స్యా త్తర్తరీకశ్చ పారగే ॥ (206)	**తర్తరీక :** న. ఇది కలమయను ఓడకును, పు. పారమును పొందిన వానికిని పేరు.

ఫర్వరీకశ్చ పెటే స్యా
త్పర్పరీకం తు మార్ద్ర వే।
భవేదుత్కలికో త్కంఠా
హెలాసలిలవీచిషు ॥ (207)

ఫర్వరీక: పు. ఇది చెంపకాయకును, న. మృదుత్వముకును పేరు.

ఉత్కలికా : స్త్రీ. ఇది వేడుకకును; విలాసకును, తరంగముకును పేరు.

సృగాలికా శివాయాం స్యా
త్త్రా సాదపి పలాయనే।

సృగాలికా : స్త్రీ. ఇది ఆడునక్కకును, భయము వలన పరుగెత్తుటకును పేరు.

చండాలికా కిన్నరాయా
ముమాయామోషధీభిది॥

చండాలికా : స్త్రీ. ఇది చండాలాదులు వాయించు వీణకును, పార్వతికిని, ఓషధి విశేషముకును పేరు.

పాంచాలికా తు వస్త్రాది
పుత్రికా రీతిభేదయోః।

పాంచాలికా : స్త్రీ. ఇది వస్త్రాదులచేత చేయబడిన బొమ్మకును, పాంచాలీ రీతికిని పేరు.

కనీనికా తారకేఽక్ష్ణస్స్యా
త్కనిష్ఠాంగుళావపి॥ (209)

కనీనికా : స్త్రీ. ఇది కంటినల్లగ్రుడ్డుకును, చిటికెన వ్రేలికిని పేరు.

భవేద్గుణనికా నృత్యే
శూన్యాంకే పాఠనిశ్చితా।

గుణనికా : స్త్రీ. ఇది నాట్యముకును, శూన్యపు గురుతుకును, పాఠమును ధృవపర్చుటకొరకు వెనుక చెప్పిన దానిని తిరిగీ చెప్పుటకును పేరు.

సంతానికాపి క్షీరాది
సారెమర్కటజాలకె ॥ (210)

సంతానికా : స్త్రీ. ఇదిపాలుమొదలైనవాటిమీగడకును, సాలెపురుగు మగ్గముకును పేరు.

సందంశకా తు ముచుటీ
లోహయంత్రవిశేషయోః।

సందంశకా : స్త్రీ. ఇది పట్టుకారుకును, పట్టు పట్టెడి యంత్రసాధన విశేషముకును పేరు.

సంఘాటికా తు యుగ్మేస్యా
త్కుట్టనీఘ్రాణయోరపి ॥

సంఘాటికా : స్త్రీ. ఇది జంటకును, కుంటెన కత్తెకును, నాసికకును పేరు.

జీవంతికా తు జీవాఖ్య
శాఖవందా గుళూచిషు।

జీవంతికా : స్త్రీ. ఇది నీటిచిర్రి చెట్టుకును, బదనికెకును, తిప్పతీగెకును పేరు.

విద్యాద్బృహతికాభిఖ్యా
మురువస్త్ర ప్రభేదయోః॥(212)

బృహతికా: స్త్రీ. ఇది తొడకును, ఉత్తరీయముకును పేరు.

బకేరుకో బలాకాభి
ద్వా(తావర్జి)తవేల్లిత శాఖయోః।
స్మృతా ఘర్ఘరికా క్షుద్ర

బకేరుక : పు. ఇది బెగ్గురు పక్షి విశేషముకును, వాయువుచేత వంచబడిన కొమ్మలుగల చెట్టుకును పేరు.

ఘంటికా భ్రష్ట ధాన్యయోః॥ వాద్యప్రభేదవాదిత్ర దండయోరాహఘాంతరే। — **ఘర్ఘరికా :** స్త్రీ. చిరుఘంటలకును, పేలాలకును, వాద్య విశేషముకును, వాయించు కర్రకును, నదీ విశేషముకును పేరు.

★ అథకాంతః పంచవర్ణః ★

స్యాదాచ్ఛురితకం హాస నఖాఘాత విశేషయోః॥ (214) — **అచ్ఛురితక :** న. ఇది యెత్తిపొడుపుతోగూడిన నవ్వుకును, నఖక్షత విశేషముకును పేరు.

ప్రతీసూర్యాకమిచ్ఛంతి కృకలాసోపసూర్యయోః। — **ప్రతిసూర్యక:** న. ఇది తొండకును, సూర్యుని సమీప మందుండు తేజోమయమైన ప్రతిమండలముకును పేరు (పరివేషమని కొందరు)

అనేడమూకమిచ్ఛంతి వాక్యశ్రుతివివర్జితే॥ (215) — **అనేడమూక:** త్రి. ఇది చెవుడు మూగపట్టిన వానికిని పేరు.

రాజపట్టస్య కాచస్య గుడకె కాచవర్తికః। — **కాచవర్తిక:** పు. ఇది కృత్రిమమణి విశేషముకును, గాజుకాయకును పేరు.

గోజాకరిక మిత్యాహు ర్మంగలె కంటకారకె॥ (216) — **గోజాకరిక:** న. ఇది శుభమునకును, పు. వాకుడు చెట్టుకును పేరు.

స్యాత్కృ(కి) మికంటకం చిత్రావిడంగోదుంబ రేషుచ। — **కృమికంటక:** న. ఇది ఎలికచెవిచెట్టుకును, వాయు విడంగమునకును, మేడి చెట్టునకును పేరు.

సువసంతక ఇత్యేష వాసం త్యాం మదనోత్సవె॥ (217) — **సువసంతక:** పు. ఇది బండిగురువిందకును, వసంత కాలమందలి ఉత్సవ విశేషముకును పేరు.

కక్షావేక్షక మిచ్ఛంతి శుద్ధాంతో ద్యానపాలయోః। ద్వారపాలె కలౌషిద్గెరంగా జీవిన్యపి క్వచిత్ ॥ (218) — **కక్షావేక్షక :** పు. ఇది అంతఃపురమును కాచువానికిని, ఉద్యానమును కాచువానికిని, ద్వారపాలకునకును, కవికిని, విటునకును, నాట్యగానికిని పేరు.

నాగవారిక ఉద్దిష్టో హస్తి పే రాజకుంజరేఖగ(ణాధి) ప్యహరాజే గరుడే చిత్ర మేఖలకే క్వచిత్ ॥ (219) — **నాగవారిక :** పు. ఇది మావటి వానికిని, రాజు లెక్కెడి ఏనుగకును, గణపతికిని, గరుత్మంతునకును, నెమలికిని పేరు.

స్యాద్వ్రీహిరాజకం కామ — **వ్రీహిరాజక:** న. ఇది రోగ విశేషముకును, కొర్రల

లికాయాం చీనధాన్యకే।
శీతచంపకశబ్దోఽ యం స్యా
దాతర్పణ దీపయోః॥ (220)
అథో జలకరంకః స్యాన్నా
రికేళఫలేఽంబుదే। శంఖే
జల లతాయాం చ కథ్యతె
జలతాపికః॥ (221) కా కోచీ
రాజశఫరమత్స్యయోః
కటఖాదకః॥ఖాదకే కాచక
లశే బలిపుష్టే చ జంబుకే॥
స్యాచ్చిలమీలికా కంఠీ
భేదే ఖద్యోత విద్యుతోః।

స్యాన్న వఫలికా నవ్యే నవ
జాత రజః స్త్రియాం॥ (223)
స్యాచ్ఛతపర్వికాదూర్వావ
చయో రుపకారికా॥పిష్ట
భేదే గృహే రాజ్ఞాముపక
ర్త్ర్యామపీష్యతే॥ (224)
స్యాద్వ్యవహారికా లోక
యాత్రా సంమార్జ నీంగుదే।
స్యాద్ధేమపుష్పికాయూ

ధ్యాం చంపకే హే మపుష్పకః॥
★ అథకాంతషడ్వర్ణః ★
లూతామర్కటకః పుత్ర్యాం
నవమాల్యాం ప్లవంగమే।
సిందూరతిలకో నాగే సిం

లోని భేదముకును పేరు.
శీతచంపక: పు. ఇది మంగళార్థమైనచందనాదుల మైపూతకును, దీపముకును పేరు.
జలకరంక : పు. ఇది టెంకాయకును, మేగమునకును, శంఖమునకును, తరంగముకును పేరు.

జలతాపిక : పు. ఇది కాకోచియను చేపకును, ఇల్లిసమను చేపకును పేరు.
కటఖాదక: పు. ఇది భక్షించువానికిని, గాజుపాత్రకును, కాకికిని, నక్కకును పేరు.
చిలమీలికా : స్త్రీ. ఇది కంటె లేక నాను మొదలగు కంఠభూషణ విశేషముకును, మిణుగురు పురుగుకును, మెరుపుకును పేరు.
నవఫలికా : స్త్రీ. ఇది నూతనమైన దానికిని, క్రొత్తగా సమర్తాడిన పడుచుకును పేరు.
శతపర్వికా : స్త్రీ. ఇది గరికె గడ్డికిని, వసకును పేరు.
ఉపకారికా : స్త్రీ. ఇది నీరు పోసి తడిపిన పిండికిని, గుడారముకును, ఉపకారముచేయుదానికిని పేరు.

వ్యవహారికా : స్త్రీ. ఇది లౌకిక వ్యవహారముకును, చీపురు కట్టకును, గారచెట్టుకును పేరు.
హేమపుష్పికా : స్త్రీ. ఇది పచ్చపువ్వుల అడవి మొల్ల చెట్టుకు పేరు.
హేమపుష్పక : పు. ఇది సంపెంగ చెట్టుకు పేరు.

లూతామర్కటక : పు. ఇది వృక్షవిశేషముకును, విరజాజి చెట్టుకును, కోతికిని పేరు.
సిందూరతిలక : పు. ఇది ఏనుగకును, స్త్రీ.

దూరతిలకా స్త్రియాం॥
వర్ణవిలోడక శ్లోకచ్ఛాయా
హారిణి కుంభిలే।
మాతులపుత్రకో ధూర్తఫలే
స్యాన్మాతులాత్మజే॥ (224)
గ్రామమద్గురికా శృంగ్యాం
గ్రామయుద్ధే చ కీర్త్యతే।
స్యాన్మదన శలాకా తు (శా)
సార్యం కామోదయౌషధే॥

సువాసినీ స్త్రీకిని పేరు.
వర్ణవిలోడక : పు. ఇది శ్లోకములందలి పదార్థము లను దొంగిలించు వానికిని, కన్నపు దొంగకును పేరు.
మాతులపుత్రుక : పు. ఇది ఉమ్మెత్తకాయకును, మేనమామ కొడుకుకును పేరు.
గ్రామమద్గురికా : స్త్రీ. ఇది ఆడుబొమ్మిడాయికిని, గ్రామయుద్ధముకును పేరు.
మదనశలాకా : స్త్రీ. ఇది గోరింకకును, మన్మథోద్దీపకమైన ఔషధముకును పేరు.

★ అథ ఖాంతవర్గః ★

ఖమింద్రియే సుఖే స్వర్గే
శూన్యే బిందౌ విహాయసి।
పురే సంవేదనే క్షేత్రే కులాహ
లఫలే క్వచిత్॥ (1)

ఖ : న. ఇది నేత్రాదింద్రియములకును, సుఖమునకును, స్వర్గమునకును, లేకపోవుటకును, అనుస్వారకును, ఆకాశముకును, పట్టణముకును, తెలివికిని (లేక జ్ఞానము) వరిమడికిని, అలంబుషమను వృక్షము యొక్క పండుకును పేరు.

★ అథఖాంతో ద్వివర్గః ★

నఖః కరరుహే షండే
గంధద్రవ్యే నఖం నఖీ।
ముఖం నిస్సరణే వక్త్రే
ప్రారంభోపాయయోరపి॥

నఖ : పు. ఇది గోటిచిప్పకును, నపుంసకునకును, స్న. శంఖమనెడు గంధద్రవ్యముకును పేరు.
ముఖ : న. ఇది ఇంటిముంగిలి వాకిలి ప్రదేశమునకును, ముఖమునకును, ఆరంభముకును, ఉపాయముకును పేరు.

సుఖం శర్మణి నాకే చ
సుఖా పుర్యాం ప్రచేతసః।
శంఖో నిధ్యంతరే కంబు
లలాటాస్థినఖీషుచ॥ (3)

సుఖ : న. ఇది సుఖమునకును, స్వర్గమునకును, స్త్రీ. వరుణదేవుని పట్టణమునకును పేరు.
శంఖ : పు. ఇది కుబేరుని శంఖనిధికిని, శంఖమునకును, ఫాలదేశమందలి యెముకకును, శంఖమనెడి గంధద్రవ్యముకును పేరు.

రేఖా స్యాదల్పకే ఛద్మ
న్యాభోగోల్లేఖయోరపి।

రేఖా : స్త్రీ. ఇది తీటుకసిందచెట్టుకును, మిషకును, రచనాదుల పరిపూర్ణతకును, గీతకును పేరు.

లేఖో లేఖ్యే సురే లేఖా
లిపిరాజికయోరపి ॥ (4)

లేఖ : త్రి. ఇది వ్రాయబడిన దానికిని, పు. దేవతకును, స్త్రీ. వ్రాతకును, పంక్తికిని పేరు.

న్యుంఖ స్సమ్యుజ్మనో జ్ఞేపి
సామ్నిష్టర్వణ వేషు చ।

న్యుంఖ : పు. ఇది లెస్సకును, మనోహరముకును, సామవేదమందు నియతమైన ప్రణవషట్కముకును పేరు.

శిఖా శిఫాయాంచూడాయాం
జ్వాలాయామగ్రమాత్రకే ॥ (5)
లాంగ లిక్యాం చ శాఖాయాం
చూడా యాంచ శిఖండినః।

శిఖా : స్త్రీ. ఇది ఊడకును, కేశపాశముకును, అగ్నిజ్వాలకును, కొనకును, తరిగొట్టు చెట్టుకును, కొమ్మకును, నెమలి జుట్టుకును పేరు.

సఖామిత్రే సహాయే చ

సఖా : స్త్రీ. చెలికానికిని, సహాయునకును పేరు.

శాఖా పక్షాంతరే భుజే ॥ (6)
శాఖా వేదవిభాగే చ
పాదపాంగేऽంతికేऽ పి చ।

శాఖా : స్త్రీ. ఇది మరియొక పక్షముకును, బుజముకును, వేదవిభాగముకును, కొమ్మకును, సమీపముకును పేరు .

ప్రేంఖా పర్యటనే నృత్యే
భవేదశ్వగతావపి ॥ (7)

ప్రేంఖా : స్త్రీ. ఇది తిరుగులాడుటకును, నాట్యముకును, గుర్రపు నడకకును పేరు.

రింఖా గతివిశేషేऽ పి
శూకశింబ్యాం చ నర్తనే।

రింఖా : స్త్రీ. ఇది అశ్వగతి విశేషముకును, దూలగొండి చెట్టుకును, నాట్యముకును పేరు.

★ అథ ఖాంత త్రివర్ణః ★

త్రిశిఖం శేఖరే విద్యా
త్త్రిశూలే రాక్షసాంతరే ॥ (8)

త్రిశిఖ : న. ఇది కిరీటముకును, త్రిశూలాయుధముకును, పు. త్రిశిఖుడనురావణపుత్రునకును పేరు.

సుముఖ స్తార్క్ష్య తనయే
ఫణిభేదే చ పండితే।

సుముఖ : పు. ఇది గరుడుని పుత్రునకును, సర్పవిశేషముకును, పండితునకును పేరు.

దుర్ముఖో నాగరాజేऽ పి
ముఖరే వానరాశ్వయోః ॥

దుర్ముఖ : పు. ఇది సర్పవిశేషముకును, దుర్భాషలాడువానికిని, కోతికిని, అశ్వముకును పేరు.

గోముఖం కుటిలాగారే
వాద్యభాండే (చ) విలేపనే।

గోముఖ : న. ఇది వంకరగానుండెడు యింటికిని, వాయించుకుండకును, పూతకును పేరు.

ప్రముఖః ప్రథమే శ్రేష్ఠే

ప్రముఖ : త్రి. ఇది ముఖ్యమైన దానికిని, శ్రేష్ఠమయిన దానికిని పేరు.

విశిఖ స్తోమరే శరే॥ (10)	**విశిఖ** : పు. ఇది నేజాయను ఆయుధముకును,
రథ్యాం ఖనిత్ర్యాం విశిఖా	బాణముకును, స్త్రీ. రాజవీధికిని, తవ్వగోలకును,
నాళికాయామపి క్వచిత్।	గువ్వగుత్తిగకును పేరు.
మయూఖ స్త్విట్కరజ్వాలే	**మయూఖ** : పు. ఇది కాంతికిని, కిరణముకును, అగ్నిజ్వాలకును పేరు.
వైశాఖో రాధమంథయోః॥	**వైశాఖ** : పు. ఇది వైశాఖమాసముకును, కవ్వముకును పేరు.

★ అథఖాంతశ్చతుర్వర్ణః ★

అగ్నిముఖో ద్విజేదేవే	**అగ్నిముఖ** : పు. ఇది బ్రాహ్మణునకును, దేవతకు
భల్లాతే చిత్రకే క్వచిత్।	ను, జీడిచెట్టుకును, చిత్రమూలముకును పేరు.
పంచనఖో గజే కూర్మే	**పంచనఖ** : పు. ఇది యేనుగకును, తాబేటికిని పేరు.
శిలీముఖోఽళిబాణయోః॥	**శిలీముఖ** : పు. ఇది తుమ్మెదకును, బాణముకును పేరు.
భవే ద్వ్యాఘ్రనఖః కంద	**వ్యాఘ్రనఖ** : పు. ఇది దుంపవిశేషముకును,
గంధద్రవ్య విశేషయోః।	నఖమనెడి గంధద్రవ్యముకును పేరు.
మహాశంఖో నరాస్థ్ని స్యా	**మహాశంఖ** : పు. ఇది మనుష్యుని యెముకకును,
న్నిధిసంఖ్యా ప్రభేదయోః॥	కుబేరుని నిధి విశేషముకును, పది నిఖర్వముల ప్రమాణముకును పేరు.
ఇందులే (రే) ఖా౽మృతా	**ఇందులేఖా** : స్త్రీ. తిప్పతీగకును, సోమలతకును,
సోమలతా శశికళా సుచ।	చంద్రరేఖకును పేరు.
శశిలేఖా కళాభాగే	**శశిలేఖా** : స్త్రీ. ఇది చంద్రకళకును, తిప్పతీగెకును,
వాకుచీ వృత్తభేదయోః॥ (14)	యీ పేరుగల పద్యవృత్తముకును పేరు.
లాంగ లిక్యామగ్నిశిఖా	**అగ్నిశిఖా** : స్త్రీ. ఇది తరిగొట్టు చెట్టుకును, న.
కుంకుమేఽగ్నిశిఖం మతం।	కుంకుమ పువ్వుకును పేరు.
స్యాజ్జటాయాం బద్ధశిఖా	**బద్ధశిఖా** : స్త్రీ. ఇది జడకును, పు. బాలునకును
బాలే బద్ధశిఖో మతః॥ (15)	పేరు.

★ అథ ఖాంతః పంచవర్ణః ★

స్యాన్మలినముఖః ప్రేతే	**మలినముఖ** : పు. ఇది పీనుగకును, కొండముచ్చు
గోలాంగూలేఽనలే ఖలే।	కును, అగ్నికిని, దుర్జనునకును పేరు.

అథ శీతమయూఖో౽పి
శశాంక ఘనసారయోః॥ (16)
సర్వతోముఖమాఖ్యాత
మంతరిక్షే చ పాథసి।విధి
క్షేత్రజ్ఞరుద్రేషు కథిత స్సర్వ
తోముఖః॥(17)

శీతమయూఖ: పు. ఇది చంద్రునకును, కర్పూర మునకును పేరు.
సర్వతోముఖ: న. ఆకాశముకును, ఉదకముకును, పు. బ్రహ్మకును, జీవునకును, శివునకును పేరు.

★ అథ గాంతవర్గః ★

గౌః స్వర్గేవృషభే రశ్మౌ
వజ్రే చంద్రమసిస్మృతః।
అర్జునీ నేత్ర దిగ్బాణ భూ
వాగ్వారిషు గౌర్మతా ॥ (1)

గౌః: పు. ఇది స్వర్గమునకును, వృషభమను గ్రంధ్య ద్రవ్యముకును, కిరణముకును, వజ్రాయుధముకును, చంద్రునకును, స్త్రీ. గోవుకును, నేత్రముకును, దిక్కునకును బాణముకును, భూమికిని, వాక్కుకును, జలమునకును పేరు.

★ అథ గాంతో ద్వివర్గః ★

అగఃశైలే ద్రుమే భానౌ
నగవత్పవనాశనే।
ఖగస్సూర్యే గ్రహే దేవే
మార్గణే చ విహంగమే॥ (2)
భగమైశ్వర్యమాహాత్మ్య
జ్ఞానవైరాగ్యయోనిషు।
యశోవీర్యప్రయత్నేచ్ఛా
శ్రీధర్మరవిముక్తిషు॥ (3)

అగ : పు. ఇది పర్వతమునకును, వృక్షముకును
నగ : సూర్యునకును, సర్పమునకును పేరు.
ఖగ : పు. ఇది సూర్యునకును, శుక్రాది గ్రహమునకును, దేవతకును, బాణముకును, పక్షికిని పేరు.
భగ : న. ఇది ఐశ్వర్యముకును, ప్రభావముకును, జ్ఞానముకును, విరక్తికిని, ఉపస్థకును, కీర్తికిని, పరాక్రమముకును, ప్రయత్నముకును, కోరికకును, సంపదకును, ధర్మముకును, ద్వాదశాదిత్యులలోనొకనికిని, మోక్షముకును పేరు.

యుగం కృతాదౌ యుగళే
వృద్ధినామౌషధే౽పి చ।
యుగం హస్త చతుష్కే౽పి
రథ సీ రాంగ యోర్యుగః॥ (4)
మృగః పశౌ కురంగే చ
కరినక్షత్రభేదయోః।యాచ్ఞా

యుగ: న. ఇది కృతాది నాలుగు యుగములకును, జంటకును, బుద్ధివృద్ధియను ఓషధికిని, నాలుగు చేతుల ప్రమాణముకును, పు. రథముయొక్క నాగలియొక్క కాడికిని పేరు.
మృగ : పు. ఇది పశుమాత్రమునకును, పేడికిని, గజ విశేషముకును, మృగశిరా నక్షత్రముకును,

యాం పృగయాయాం చ మృగీ స్యాద్వనితాంతరే॥ (5)	యాచనకును, వేటకును, ఈ. స్త్రీ. పుళహుడను మునీశ్వరుని భార్యకును పేరు.
భృగుః శుక్రే ప్రపాతే చ జమదగ్నౌ పినాకిని।	**భృగు:** పు. ఇది శుక్రాచార్యులకును, కొండచరియకును, జమదగ్నిమునికిని, ఈశ్వరునకును పేరు.
భాగో రూపార్థకే ప్రోక్తో భాగధేయైకదేశయోః॥ (6)	**భాగ:** పు. ఇది నాటకాదుల భాగమునకును, భాగ్యమునకును, ఏక దేశమునకును పేరు.
నాగం తు సీసకే రంగే స్త్రీబంధే కరుణాంతరే।	**నాగ:** న. ఇది సీసమునకును, తగరమునకును, స్త్రీల రతిబంధ విశేషమునకును, నాగకరణమునకు పేరు.
నాగః పన్నగ మాతంగ- క్రూరాచారిషు తోయదే॥ (7) నాగకేసర పున్నాగ నాగదంతకముస్తకే। దేహానిలప్రభేదే చ శ్రేష్ఠే స్యాదుత్తరస్థితః॥ (8)	పు. సర్పమునకును, యేనుగకును, క్రూరమయిన ఆచారముగలవానికిని, మబ్బునకును, నాగకేసర వృక్షమునకును, పొన్నచెట్టునకును, గజదంతమునకును, తుంగముస్తకును, నల్లని శరీర వాయు విశేషమునకును, సమాసోత్తరపదమయినపుడు శ్రేష్ఠ వాచకమునకును పేరు.
రాగో ను రక్తౌ మాత్సర్యే క్లేశాదౌ రోహితాదిషు। గాంధారాదౌ నృపే రాగ	**రాగ:** పు. ఇది అనురాగమునకును, పరాభివృద్ధిని సహించకుండుటకును, క్లేశాదులకును, యెరుపు మొదలయిన వాటికిని, సింధూరము, జాలింత పాలు మొదలైన ధాతువులకును, రాగరాజునకును పేరు.
స్త్యాగో వర్జన దానయోః॥ (9)	**త్యాగ:** పు. ఇది విడుచుటకును, యీవికిని పేరు.
భోగస్సుఖేధనే చాహే శ్శరీరఫణయోస్మృతః। పాలనేऽభ్యవహారే చ నిర్వేశేపణ్య యోషితాం॥ (10)	**భోగ :** పు. ఇది సుఖమునకును, ధనమునకును, సర్పముయొక్క శరీరమునకును, పడగకును, పరిపాలించుటకును, భుజించుటకును, జీతములనిచ్చి వెలయాండ్రనుంచుటకును పేరు.
యోగోऽపూర్వార్థ సంప్రాప్తౌ సంగతి ధ్యానయుక్తిషు। వపుస్థైర్యే ప్రయోగే చ విష్కంభాదిషు భేషజే॥ (11)	**యోగ :** పు. ఇది పూర్వమందులేని ద్రవ్యాదులు తనకు సంభవించుటకును, కూటమికిని, ధ్యానించుటకును, కూర్చుటకును, శరీర స్థైర్యమునకును, ప్రయోగించుటకును, విష్కంభాది పంచాంగ

విస్రబ్ధఘాతి నిద్రవ్యో
పాయసంనహనేష్వపి।
కార్మణేఽపి చ యోగస్స్యా

యోగములకును, ఔషధయోగముకును, విశ్వాస ఘాతకునకును, ధనముకును, ఉపాయముకును, కవచాదిసన్నాహముకును, మూలికల వలన స్తంభనమోహనాదులను జేయుటకును పేరు.

ద్రోగః కుష్ఠౌషధే గదే॥

రోగ : పు. ఇది కుష్ఠరోగమును నివారించు ఔషధముకును, రోగముకును పేరు.

వేగో జవే ప్రవాహే చ
మహాకాలఫలేఽపి చ।
పూగస్తు క్రముకే బృందే
చంగశ్శోభనదక్షయోః॥ (13)

వేగ: పు. ఇదివేగముకును, నదీ ప్రవాహముకును, ముషిణి పండుకును పేరు.
పూగ: పు. ఇది పోకచెట్టుకును, సమూహముకును పేరు. **చంగ :** పు. ఇది శుభమునకును, సమర్థునకును పేరు.

అంగం గాత్రాంతికోపాయ
ప్రతీకేష్వ ప్రధానకే।

అంగ : న. ఇది శరీరమునకును, సమీపముకును, ఉపాయమునకును, అవయవమునకును, అప్రధానమైన దానికిని పేరు.

అంగా (అంగో) దేశవిశేషే
స్యురంగసంబోధనేఽవ్యయం॥
ఇంగస్స్యాదద్భుతే జ్ఞానే
జంగమేంగితయోరపి।

అంగాః : పు. ఇది నిత్యబహువచనం, అంగదేశముకును, అవ్య. సంబోధనకును పేరు.
ఇంగ : పు. ఇది ఆశ్చర్యముకును, జ్ఞానముకును, న. మనుష్య, పశు, పక్ష్యాదులకును, మనోభావమునకును పేరు.

టంగః కృపాణభేదేస్యా
జ్జంఘాయాం చ ఖనిత్రకే॥
తుంగః పున్నాగ నగయో
స్తుంగస్స్యాదున్న తె2న్యవత్।
బర్బ రానిశయోస్తుంగీ
వంగం సీసకరంగయోః॥
వంగః కార్పాసవార్తాక
దేశ భేదేషు కీర్తితః।
లంగస్సంగే చ షిద్గేచ

టంగ : పు. ఇది ఖడ్గవిశేషముకును, పిక్కకును, తవ్వుగోలకును పేరు.
తుంగ : పు. ఇది పొన్న చెట్టుకును, పర్వతముకును, వి. ఉన్నతమైన దానికిని, ఈ. స్త్రీ. వాయింటు చెట్టుకును పసపునకును పేరు.
వంగ : న. ఇది సీసమునకును, తగరమునకును, పు. ప్రత్తిచెట్టుకును, వంగచెట్టుకును, వంగదేశముకును పేరు.
లంగ : పు. ఇది కలయుటకును, విటునకును పేరు.

వ్యంగో హీనాంగభేకయోః॥
భంగస్తరంగే రుగ్భేదే
భేదే జయవిపర్యయే।
భంగాశణాఖ్యసస్యేఽపి
భృంగో ధూమ్యాట షిద్గయోః॥ (18)
మధువ్రతేఽపి భృంగంతు
కేశరాజగుడత్వచోః।
రంగోఽర (ణేఖలే) ణస్థలే
రాగే నాట్యేరంగం త్రపుణ్యపి॥ (19)
లింగం చిహ్నేఽను మానేఽపి
సాంఖ్యోక్త ప్రకృతావపి।
శివమూర్తి విశేషే చ
మేహనే చ ప్రచక్షతె॥ (20)
శృంగం ప్రభుత్వే శిఖరే
చిహ్నె క్రీడాంబుయంత్రకే।
విషాణోత్కర్షయో స్సానౌ
శృంగస్స్యాత్కూర్చశీర్షకే॥
శృంగీవిషాయా మృషభే
స్వర్ణమీనవిశేషయోః।

వ్యంగ : పు. ఇది అంగహీనునకును కప్పకును పేర్లు.
భంగ: పు. ఇది తరంగముకును, వాతరోగవిశేషముకును, భేదముకును, పరాజయమునకును, [illegible] జనుముకును పేరు.
భృంగ: పు. ఇది కూకటి మూకపిట్టకును, విటునకును, తుమ్మెదకును, న. గుంతుగలగర చెట్టుకును, లవంగ చెట్టుకును పేరు.
రంగ: పు. ఇది యుద్ధస్థలముకును, రక్తిమకును, నాట్యముకును, న. తగరముకును పేరు.
లింగ : పు. ఇది గురుతుకును, అనుమాన ఖండమందలి సాధ్యసాధకమగు హేతువుకును, సాంఖ్యశాస్త్రమందు చెప్పబడిన ప్రకృతికిని, శివలింగముకును, శిశ్నముకును పేరు.
శృంగ: న. ఇది ప్రభుత్వముకును, పర్వత శిఖరముకును, గురుతుకును, చిమ్మన గ్రోవికిని, కొమ్ముకును, ఉత్కర్షకును, కొండచరియకును, పు. జీవకము ను గంధద్రవ్యముకును, స్త్రీ. అతివసకును, ఋషభమను గంధ్యద్రవ్యముకును, అలంకార రూపమయిన బంగారుకును, మద్గురియను ఆడుచేపకును పేరు.

గాంగస్తు గంగాసంభూతె
భీష్మే శక్తిధరేఽపిచ॥(22)
పింగః పిశంగే పింగీ తు
శమ్యాం పింగం తు బాలకే।
రామతే నాళికాయాంచ
పింగా గోరోచనోమయోః॥
ఖడ్గో గండక శృంగాని
బుధభేదేషు గండకే।

గాంగ : త్రి. ఇది గంగయందు పుట్టిన దానికిని, పు. భీష్మునకును, కుమార స్వామికిని పేరు.
పింగ : పు. ఇది పింగళ వర్ణముకును, స్త్రీ. జమ్మిచెట్టుకును, న. బాలునకును, స్త్రీ. ఇంగువకును, గొట్టముకును, గోరోచనమునకును, పార్వతికిని పేరు.
ఖడ్గ: పు. ఇది ఖడ్గమృగము కొమ్ముకును, కత్తికిని, బుద్ధ విశేషునకును, ఖడ్గమృగముకును పేరు.

దుర్గస్స్యాద్దుర్గమే దుర్గా గౌరీ నీలికయోరపి ॥ (24)	**దుర్గ :** త్రి. ఇది పొందశక్యముగాని దానికిని, స్త్రీ. పార్వతికిని, నీలి చెట్టుకును పేరు.
సర్గస్స్యాన్నిశ్చయాధ్యాయ మనోత్సాహాత్మసృష్టిషు ।	**సర్గ :** పు. ఇది నిశ్చయముకును, పురాణాదుల యందలి అధ్యాయముకును, మోహముకును, ఉత్సాహముకును, జీవసృష్టికిని పేరు.
మార్గో మృగమదే మాస ప్రభేదేన్వేషణా ధ్వనోః ॥ (25) (వాచ్యవన్మృగసంబంధే మార్గోఽపి మృగశీర్షభే)	**మార్గ:** పు. ఇది కస్తూరికిని, మార్గశిరమాసముకును, వెతకుటకును, మార్గము కును, త్రి. మృగ సంబంధమయిన దానికిని, పు. మృగశిరా నక్షత్రము కును పేరు) ఇది అధిక పాఠము.
శార్ఙ్గం కార్ముకమాత్రేపి విష్ణోరపి శరాసనే ।	**శార్ఙ్గం :** న. ఇది సామాన్య ధనస్సుకును, విష్ణు ధనస్సుకును పేరు.
వల్గుశ్ఛాగే మనోజ్ఞే తు వల్గుభాషితమన్యవత్ ॥ (26)	**వల్గు:** పు. ఇదిమేకపోతుకును, త్రి. మనోహరమైన దానికిని పేరు.
ఫల్గుః ప్రోక్తామలప్వాంచ నిస్సారే ఫల్గు వాచ్యవత్ ।	**ఫల్గు :** స్త్రీ. ఇది కుక్క మేడి చెట్టుకును, త్రి. సారములేని దానికిని పేరు.
శృంగీ వటామ్రాతకయోః పర్కట్యామపి విశ్రుతా ॥ (27)	**శృంగీ :** స్త్రీ. ఇది మర్రిచెట్టుకును, అంబాళపు చెట్టుకును, జువ్విచెట్టుకును పేరు.

★ అథ గాంతో త్రివర్ణః ★

పన్నగః పద్మకాష్ఠే స్యా త్పన్నగోపి భుజంగమే ।	**పన్నగ:** పు. ఇది తామరకాడకును, సర్పముకును పేరు.
ప్లవగో వానరే భేకే సారథౌ చోష్ణదీధితేః ॥ (28)	**ప్లవగ:** పు. ఇది కోతికిని, కప్పకును, అనూరున కును పేరు.
జిహ్మగో మందగే సర్పే	**జింహగ :** పు. ఇది మెల్లగాపోవువానికిని, పాము కును పేరు.
విహగశ్చాశుగే ఖగే ।	**విహగ :** పు. ఇది బాణముకును, పక్షికిని పేరు.
సర్వగం సలిలే ఖ్యాతం స ర్వగశ్శంకరే వి (ధౌ) భౌ ॥	**సర్వగ :** న. ఇది జలముకును, పు. శివునకును, ప్రభువుకును పేరు.
ఆభోగో వరుణచ్ఛత్రే	**ఆభోగ :** పు. ఇది వరుణదేవుని గొడుగుకును,

పూర్ణ తాయత్నయోరపి।	పరిపూర్ణత్వముకును, ప్రయత్నముకును పేరు.
ఆయోగో వ్యాపృతౌ గంధ	**ఆయోగ** : పు. ఇది వ్యాపారముకును, గంధ
మాల్యోపహారరోధయోః॥	మాల్యాదుల కానుకకును, తీరమునకును పేరు.
అయోగో విధురే కూటే	**అయోగ** : పు. ఇది పెండ్లాము చచ్చిన వానికిని,
విశ్లేషే కఠినోద్యమే।	కపటమునకును, వియోగముకును, కఠిన ప్రయ త్నముకును పేరు.
ఆశుగో మారుతేబాణే	**ఆశుగ** : పు. ఇది వాయువకును, బాణమునకును
పృద్వేగం క్రముకీఫలే॥ (31)	పేరు.
ఉద్వేగస్తిమితే క్లేశే	**ఉద్వేగ**: న. ఇది పోకకాయకును, పు. నిశ్చలత్వము
భయేమందరగామిని।	కును, దుఃఖముకును, భయముకును, మెల్లగాపోవు
ఉద్వేగోప్యుద్బాహులకో	వానికిని, ఉన్నతమైన భుజములుగలవానికిని, ఊర్ధ్వ
ద్వే జనోద్గమనే షుచ॥ (32)	భాగముగ దలించుటకును, పైకి లేచుటకును పేరు.
సంభోగస్సురతే భోగే	**సంభోగ** : పు. ఇది రతికిని, చందనతాంబూలాదిని
స్యాత్తుండే జినశాసనే।	భోగముకును, గజతుండముకును, బుద్ధుని శాసనమునకును పేరు.
పరాగః పుష్పరజసి	**పరాగ**: పు. ఇది పుష్పాదికిని, ధూళికిని, స్నానార్థ
ధూళిస్నానీయయోరపి॥ (33)	మయిన నలుగుపిండి మొదలయిన వాటికిని, పర్వత
గిరిప్రభేదే విఖ్యాతా	విశేషముకును, ఖ్యాతికిని, సూర్యాదిగ్రహణముకు
వుపరాగేచ చందనే।	ను, మంచి గంధముకును పేరు.
ప్రయాగస్తీర్థ భేదేస్యా	**ప్రయాగ** : పు. ఇది ప్రయాగ క్షేత్రముకును,
ద్యజ్ఞేశతమఖాశ్వయోః॥ (34)	యజ్ఞముకును, ఇంద్రునకును, గుర్రముకును పేరు.
ప్రయోగః కార్మణే ప్రోక్తః	**ప్రయోగ**: పు. ఇది మూలికలచేత స్తంభనమోహనో
ప్రయుక్తౌ చ నిదర్శనే।	చ్చాటనాదులను జేయుకర్మకును, ప్రయోజనముకును, దృష్టాంతముకును పేరు.
వాలిగః కథితో భంట్యాం	**వాలిగ** : పు. ఇది సేలములగ చెట్టుకును, ధాతు
ధాతువాదిని వాచ్యవత్॥ (35)	వాదము నేర్చిన వానికిని పేరు.
తడాగస్తు జలాధార విశేషే	**తడాగ** : పు. ఇది చెరువుకును, వ్యాఘ్రాదులను
(కటకేపిచ) యంత్రకూటకే।	పట్టు బోనుకును పేరు.

పున్నాగః పురుషశ్రేష్ఠే
పాండునాగే సితోత్పలే॥
జాతీఫలేపి పున్నాగం
నిసర్గశ్శీలసర్గయోః।
విసర్గ స్త్యాగవద్దానే
విసర్గోమలనిర్గమే ॥ (38)
విసర్జ నీయేప్యయన
ప్రభేదే చ విభావసోః।
ఉత్సర్గో వర్జనే త్యాగే
సామాన్యన్యాయదానయోః॥
త్రివర్గో ధర్మకామార్థే
త్రిఫలాయాం కటుత్రికే।
వృద్ధిస్థానక్షయే సత్వరజ
స్తమసి కథ్యతే ॥(39)
తాతగుః క్షుద్రతా తే స్యా
జ్జనకస్య హితేపి చ।
అనంగో మదనే నంగ
మాకాశమనసోర్మతం॥ (40)
మృదంగః పటు హే ఘోషే
భుజంగ ష్షిడ్గసర్పయోః।
పంతగ శ్శలభేశాలి
ప్రభేదేవిహగే రవౌ॥(41)పతంగం
పెరదే (ప్రోక్తం) క్యాపి
నరంగం తు వరండకే।
శేఫే నరంగ మప్యాహు
ర్విషంగస్సంగతూణయోః॥
విడంగం కృమి హె ఖ్యాతం
విడంగో నాగరేన్యవత్।

పున్నాగ : పు. ఇది పురుష శ్రేష్ఠునకును, తెల్లతాచు పాముకును, తెల్లకలువకును న. జాజికాయకును పేరు.

నిసర్గ : పు. ఇది స్వభావముకును, సృష్టికిని పేరు.

విసర్గ : పు. ఇది త్యాగశబ్దమువలెను, దానముకును, మలము విడుచుటకును, విసర్జనీయకును, సూర్యుని అయన విశేషముకును పేరు.

ఉత్సర్గ : పు. ఇది హింసకును, విడుచుటకును, సామాన్య విధికిని, దానముకును పేరు.

త్రివర్గ : పు. ఇది ధర్మార్థకామములకును, కరక, పుశిరిగ, తాణికాయలకును, శొంఠి, పిప్పలి, మిరియాలకును, వృద్ధి, స్థానక్షయములకును, సత్వ, రజ, స్తమోగుణములకును పేరు.

తాతగు : పు. ఇది పినతండ్రికిని, తండ్రియొక్క స్నేహితునకును పేరు.

అనంగ : పు. ఇది మన్మథునకును, న. ఆకాశముకును, మనస్సునకును పేరు.

మృదంగ : పు. ఇది మద్దెలకును, ధ్వనికిని పేరు.

భుజంగ : పు. ఇది విటునకును, పాముకును పేరు.

పతంగ : పు. ఇది మిడుతకును, సస్యవిశేషముకును, పక్షికిని, సూర్యునకును, న. పాదరసమునకును పేరు.

నరంగ : న. ఇది ముఖరోగ విశేషముకును, శిశ్నముకును పేరు.

విషంగ : పు. ఇది కలయికకును, అమ్ములపొదికిని, పేరు.

విడంగ : న. ఇది వాయువిడంగముకును, త్రి.

సేర్పరికిని పేరు.

కళింగః పూతికరజే
ధూమ్యాటే నీవృదంతరే॥ (43)
కళింగం కౌటజఫలే
కళింగా యోషితి స్మృతా।

కళింగ : పు. ఇది నెమలడుగు చెట్టుకును, కూకటి మూగపిట్టకును, కళింగ దేశముకును, న. కొడిశ పండుకును, స్త్రీ. మగువకును పేరు.

కాళింగో భూమికర్కారౌ
దంతావళభుజంగయోః॥ (44)
కాళింగీ రాజకర్కట్యాం

కాళింగ: పు. ఇది నేల గుమ్మడి చెట్టుకును, యేనుగకును, సర్పముకును, ఈ. స్త్రీ. నక్కదోస పాదుకును పేరు.

ధారాంగః ఖడ్గతీర్థయోః।

ధారాంగ : పు. ఇది కత్తికిని, క్షేత్రముకును పేరు.

అపాంగ మంగహీనే స్యా
న్నేత్రాంతే తిలకేపిచ॥ (45)

అపాంగ : త్రి. ఇది అవయవహీనమైన దానికిని, పు. నేత్రాంతముకును, నుదుటి బొట్టుకును పేరు.

వరాంగం యోనిమాతంగ
మస్తకేషు గుడత్వచి।

వరాంగ : న. ఇది భగముకును, యేనుగకును, శిరస్సునకును, లవంగపు చెట్టుకును పేరు.

పత్రాంగం పద్మకే భూర్జే
పత్రాంగం రక్తచందనే॥ (46)

పత్రాంగ : పు. ఇది ఏనుగ శరీమందలి పొడమచ్చలకును, భజపత్రి చెట్టుకును, యెర్రచందనముకును పేరు.

రథాంగ శ్చక్రవాకేऽపి
రథాంగం చక్ర ఇష్యతే।

రథాంగ : పు. ఇది చక్రవాక పక్షికిని, న. చక్రముకును పేరు.

రక్తాంగం విద్రుమే భౌమే
విద్యాత్కం పిల్లధీరయోః॥(47)
రక్తాంగమపిజీవంత్యాం

రక్తాంగ: న. ఇది పగడముకును, పు. అంగారకునకును, న. కాంపిల్యమను ఓషధికిని, కుంకుమకును, న. పాలకూరకును పేరు.

మాతంగ శ్శ్వపచే గజే।

మాతంగ: పు. ఇది మాదిగవానికిని, యేనుగకును పేరు.

హేమాంగో ద్రుహిణే తార్క్ష్యే

హేమాంగ: పు. ఇది బ్రహ్మకును, గరుడునకును పేరు.

నారంగం పిప్పలీరసే॥(48)
నాగరంగే విటేజంతౌ
యుమజేపి ప్రకీర్తితః।

నారంగ : న. ఇది పిప్పలి రసముకును, పు. నారింజ చెట్టుకును, విటునకును, ప్రాణికిని, కవలపిల్లలకును పేరు.

సారంగ శ్చాతకే భృంగే
కురంగే చ మతంగజే॥(49)

సారంగ : పు. ఇది వానకోయిలకును, తుమ్మెదకును, లేడికిని, ఏనుగకును, సారంగ పక్షికిని,

పక్షిభేదే చ సారంగ స్సారంగశ్శబలే (త్రిషు)ऽన్యవత్।

త్రి. శబలవర్ణముకును పేరు.

ప్రియంగుః ఫలినీ కంగు పిప్పలీ రాజికాసు చ॥ (50)

ప్రియంగు : పు. ఇది ప్రేంకణపు చెట్టుకును, కొఱ్ఱ ధాన్యముకును, పిప్పలిచెట్టుకును, నల్లావాలకును పేరు.

నీలంగుః క్రిమిజాతౌ స్యా ద్భృంభరాళీ ముసారయోః।

నీలంగు : పు. కీటకమునకును, తుమ్మెదచాలుకును, ఇంద్రనీలమణికిని పేరు.

తురంగీ చాశ్వగంధాయాం తురంగశ్చిత్తవాజినోః॥(51)

తురంగీ: స్త్రీ. ఇది పెన్నేరు గడ్డకును, పు. మనస్సునకును, గుఱ్ఱముకును పేరు.

చక్రాంగీ కటురోహిణ్యాం చక్రాంగో మానసౌకసి।

చక్రాంగీ: స్త్రీ. ఇది కటుకరోహిణికిని, పు. హంసకును పేరు.

★ అథ గాంతశ్చతుర్వర్ణః ★

ఈహామృగో వృకే జంతౌ రూపభేదే రూపకస్యచ॥(52)

ఈహామృగ: పు. ఇది తోడేలుకును, జంతువకును, నాటక విశేషముకును పేరు.

మల్లనాగోऽ భ్రమాతంగే వాత్స్యాయనమునావపి।

మల్లనాగ: పు. ఇది ఐరావతముకును, వాత్స్యాయనుడను మునికిని పేరు.

ఉపరాగః పరీవాదే రాహు గ్రస్తార్క చంద్రయోః॥(53)

ఉపరాగ: పు. ఇది నిందించుటకును, చంద్రసూర్యగ్రహణములకును, దుర్నీతికిని, రాహుగ్రహముకును పేరు.

దుర్నయే గ్రహకల్లోల్యే పవర్గస్త్యాగ మోక్షయోః।
క్రియావసానసాఫల్యే ప్యపవర్గః ప్రయుజ్యతే॥ (54)

అపవర్గ : పు. ఇది విడుచుటకును, ముక్తికిని, కార్యావసానమందు పొందబడిన ఫలముకును పేరు.

ఉపసర్గః స్మృతో రోగ భేదోప ప్లవయోరపి।

ఉపసర్గ: పు. ఇది రోగవిశేషముకును, ఉపద్రవముకును పేరు.

సమాయోగస్తు సంయోగే సమవాయే ప్రయోజనే॥(55)

సమాయోగ : పు. ఇది కలయుటకును, సమూహముకును, ప్రయోజనమునకును పేరు.

సంప్రయోగం రతే విద్యా దన్వితౌ కార్మణేऽపిచ।

సంప్రయోగ : పు. ఇది సురతముకును, సంబంధముకును, మూలికలచేత స్థంభన, మోహనాదులను జేయుటకును పేరు.

ధీర్ఘాధ్వగ శ్శృంఖలకే లేఖహారె తు భెద్యవత్॥(56)	**దీర్ఘాధ్వగ** : పు. ఇది ఒంటెకును, త్రి. జాబులు, మోయువానికిని పేరు.
అభిషంగస్తు శపథే స్యాదాక్రోశే పరాభవే।	**అభిషంగ** : పు. ఇది ప్రతిజ్ఞచేయుటకును, తిట్టుట కును, తిరస్కారముకును పేరు.
ఛత్రభంగస్తు వైధవ్యే స్వాతంత్ర్య నృపనాశయోః॥	**ఛత్రభంగ** : పు. ఇది ముండమోయుటకును, స్వాతంత్ర్యముకును, ప్రభునాశముకును పేరు.
కటభంగస్తు సస్యానాం హస్తఛేదే నృపాత్యయే।	**కటభంగ** : పు. ఇది హస్తప్రమాణముగా సస్యము లను గోయుటకును, ప్రభునాశముకును పేరు.

★ అథ గాంతః పంచవర్ణః ★

కథాప్రసంగో వాతూలే విషవైద్యేऽపి వాచ్యవత్॥ (58)	**కథాప్రసంగ** : పు. వాయుసమూహముకును, విషవైద్యునికిని పేరు.
నాడీతరంగ ఇత్యాఖ్యా హిండకే రతహిండకే।	**నాడీతరంగ** : పు. ఇది సంచారముచేయు వానికిని విటుగానికిని పేరు.

★ అథ ఘాంతవర్గః ★

ఘోఘర్ఘరే చ ఘంటాయాం కాంచికాఘాతయోరపి।	**ఘః** : పు. ఇది గుడ్లగూబకును, ఘంటకును, మొలనూలుకును, ప్రహారముకును పేరు.

★ అథఘాంతో ద్వివర్ణః ★

అఘం తు వ్యసనే ప్రోక్త మఘం పాతక దుఃఖయోః॥	**అఘ** : న. ఇది దూత్యము మొదలయిన కష్టము కును, పాపముకును, దుఃఖముకును పేరు.
అర్ఘః పూజా విధౌ మూల్యే	**అర్ఘ** : పు. ఇది పూజా విధికిని, ఖరీదుకును పేరు.
ప్యం (ఘ్రి) ఘిః పాదద్రుమూలయోః।	**అంఘి** : పు. ఇది పాదమునకును, వేరుకును పేరు.
ఓఘో బృందే పయోవేగే ద్రుతనృత్యోపదేశయోః॥	**ఓఘ** : పు. ఇది సమూహముకును, జలప్రవాహ ముకును, దురితముగా నృత్యము చేయుటకును, మంత్రాదులను జెప్పుటకును, వరుసకును పేరు.
ఓఘః పరంపరాయాంచ మేఘస్స్యాన్ముస్తకే ఘనే।	**మేఘ** : పు. ఇది తుంగముస్తకును, మబ్బుకును పేరు.
లఘుర్మనోజ్ఞనిస్సారా గురుషు ప్రథితో లఘుః॥(3) కృష్ణాగురుణిశీఘ్రే చ	**లఘు** : త్రి. ఇది మనోహరమైన దానికిని, సారము లేనిదానికిని, నీచమైన దానికిని, న. కృష్ణాగురు కును, శీఘ్రముకును, స్త్రీ. స్పృక్కయనెడు గంధ్య

స్పృక్కాయాం చ స్మృతాలఘుః।
ద్రవ్యముకును పేరు.

ఉద్ఘస్స్యాత్పావకే హస్త
పుటకే దేహజానిలే॥ (4)
ఉద్ఘ: పు. ఇది అగ్నికిని, అరచేతికిని, శరీరవాయువకును పేరు.

మోఘాపి పాటలాయాం
స్యాన్మోఘో నిష్ఫలదీనయోః।
మోఘా : స్త్రీ. ఇది పాటల వృక్షముకును, త్రి. నిష్ఫలమైన దానికిని, దీనమైన దానికిని పేరు.

మఘామఘీ చ నక్షత్రే
భేషజే చ యథాక్రమం॥ (5)
మఘా, మఘీ : స్త్రీ. ఇది మఘా నక్షత్రము పేరు. స్త్రీ. ఇది ఓషధి విశేషము పేరు.

శ్లాఘా మతా ప్రశంసాయాం
పరిచర్యాభిలాషయోః।
శ్లాఘా : స్త్రీ. ఇది స్తుతికిని, పరిచారము (ఊడిగము) ఇచ్ఛకును పేరు.

★ అథఘాంతో త్రివర్ణః ★

అనఘో నిర్మలాపాప
మనోజ్ఞేష్వభిధేయవత్॥(6)
అనఘ : త్రి. ఇది స్వచ్ఛమైన దానికిని, నిర్దుష్టమైన దానికిని, మనోహరమైన దానికిని పేరు.

పలిఘః కాచకలశ
ఘటప్రాకారగోపురే।
పలిఘ : పు. ఇది గాజు పాత్రకును, కుండకును, ప్రాకారముకును, బహిర్ద్వారముకును పేరు.

పరిఘో యోగభేదే స్యా
న్ముద్గరే ర్గళఘాతయోః॥ (7)
పరిఘ : పు. ఇది 19వ పంచాంగయోగముకును ఆయుధ విశేషముకును, అడ్డుకర్రకును, హింసకును పేరు.

ప్రతిఘః ప్రతిఘాతే చ
రోషే చ ప్రతిఘో మతః।
ప్రతిఘ : పు. ఇది మారణమునకును, క్రోధముకును పేరు.

కాచిఘః కాంచనే ప్రోక్త
శ్చేమండే మోషకేఽపి చ॥
కాచిఘ : పు. ఇది బంగారుకును, తండ్రిలేనివానికిని, ఎలుకకును పేరు.

మహార్ఘస్తు మహామూల్యే
(మణౌ) తథా లావకపక్షిణి।
మహార్ఘ : పు. ఇది గొప్ప విలువకును, లావుకపిట్టకును పేరు.

నిదాఘో గ్రీష్మకాలేస్యా
దుష్ణస్వేదాంబునోరపి॥(9)
నిదాఘ : పు. ఇది గ్రీష్మఋతువుకును, వేడిమికిని, చెమటకును పేరు.

ఉల్లాఘస్తు శుచౌ హృష్టే
దక్షనిరోగయోరపి।
ఉల్లాఘ : త్రి. ఇది శుచియయిన దానికిని, సంతోషించిన దానికిని, రోగములేని దానికిని పేరు.

సర్వౌఘో గురువేగార్థ
సర్వౌఘ : పు. ఇది గొప్ప వేగముకును, సర్వసేవ

సర్వసన్న హనార్థయోః ॥ (10)	లున్నా యుద్ధసన్నాహమగుటకును పేరు.
అమోఘ స్సఫలే ఽమోఘా విడంగా భయయోరపి।	**అమోఘ:** త్రి. సఫలమైన దానికిని, స్త్రీ. వాయువిడంగముకును, కరకచెట్టుకును పేరు.
★ అథ చాంతవర్గః ★	
కచః కేశే గురోః పుత్రే బంధే శుష్క వ్రణే కచః। కచా కరిణ్యాం	**కచ:** పు. ఇది జుట్టుకును, బృహస్పతి కుమారునకును, బంధముకును, ఎండిన కురుపునకును, స్త్రీ. ఆడయేనుగుకును పేరు.
కాచస్తు మణౌ శిక్యే మృదం తరే। (1) నేత్ర రోగేఽపి	**కాచ:** పు. ఇది గాజురాతికిని, ఉట్టికిని, మట్టిలోని భేదముకును, నేత్రరోగవిశేషముకును పేరు.
నీచస్తు వామనే పామరేస్మృతః।	**నీచ:** పు. ఇది పొట్టి వానికిని, తుచ్ఛునకును పేరు.
మోచ శ్శోభాంజనేప్రోక్తా మోచా శాల్మలిరంభయోః॥ (2)	**మోచ:** పు. ఇది మునుగచెట్టుకును, స్త్రీ. బూరుగచెట్టుకును, అరటి చెట్టుకును పేరు.
పిచుస్తూలే చ కర్షే చ కుష్ఠరోగే ఽ సురాంతరే। భైరవస్య ప్రభేదే చ పిచుః క్వాపినిగద్యతే॥ (3)	**పిచు :** పు. ఇది దూదికిని, తాండ్రచెట్టుకును, కుష్ఠరోగముకును, పిచుడను రక్కసునకును, భైరవునకును పేరు.
కూర్చోవికత్థనే మధ్యే భ్రువోశ్మశ్రుణి కైతవే।	**కూర్చ :** పు. ఇది కపటముకును, కనుబొమల నడుమకును, మీసము మొదలైన ముఖరోమములకును, మిషకును పేరు.
క్రౌంచః ఖగనగద్వీప ప్రభేదేషు ప్రయుజ్యతే॥ (4)	**క్రౌంచ:** పు. ఇది క్రౌంచపక్షికిని, క్రౌంచ పర్వతముకును, క్రౌంచ ద్వీపముకును పేరు.
చంచోసలాదినిర్మాణే చంచాతు తృణపూరుషే।	**చంచ:** పు. ఇది రంధ్రము మొదలయినవి నిర్మించుటకును, స్త్రీ. వెరబొమ్మకును పేరు.
చంచుః పంచాంగుళే త్రోట్యాం గోనాడీచేఽపి పర్యతే।	**చంచు:** పు. ఇది ఆముదపుచెట్టుకును, పక్షిముట్టికిని, శాకవిశేషముకును పేరు.
శుచి శ్శుద్ధే ఽను పహతే శృంగారాషాఢయో స్సితే। గ్రీష్మే హుతవహేఽపిస్యా	**శుచి:** త్రి. ఇది పరిశుద్ధమైన దానికిని, కొట్టుబడిన దానికిని, పు. శృంగారరసముకును, ఆషాఢమాసముకును, తెలుపుకును, గ్రీష్మ ఋతువుకును,

దుపధాశుద్ధమంత్రిణి॥ (6)	అగ్నికిని, ధర్మాదులచేతను పరీక్షించి మోసపోని మంత్రికిని పేరు.
రుచిర్మయూఖేశోభాయా మభిష్వంగాభిలాషయోః।	**రుచి**: స్త్రీ. ఇది కిరణముకును, కాంతికిని, అత్యాసక్తికిని, ఇచ్ఛకును పేరు.
వీచి స్స్వల్పే తరంగే స్యా దవకాశే సుఖేऽపిచ ॥(7)	**వీచి**: స్త్రీ. ఇది స్వల్పముకును, అలకును, అవకాశముకును, సుఖముకును పేరు.
సూచిః కరాద్యభినయే నారీణాం కరణాంతరే। సూచీ తుసీవనద్రవ్యే	**సూచి** : స్త్రీ. ఇది అభినయ హస్తవిశేషముకును, స్త్రీలయొక్క అంగవిక్షేప విశేషముకును, (మొగలి మొగ్గకును) ఈ. సూది కిని పేరు.
శచీంద్రాణ్యాంశతావరౌ॥(8)	**శచీ** : స్త్రీ. ఇది ఇంద్రుని భార్యకును, పిల్లి పిచ్చర కును పేరు. (పిల్లితేగలని వాడుదురు)
కాంచీ స్యాన్మేఖలాదామ్ని గుంజాయాం నీవృదంతరే।	**కాంచీ** : స్త్రీ. ఇది మొలనూలుకును, గురివెంద లతకును, కాంచీ పట్టణముకును పేరు.
వచా స్యాదుగ్రగంధాయాం సారికాయాం శుకే వచః॥ (9)	**వచా** : స్త్రీ. ఇది నల్లవసకును, గోరింక పిట్టకును, పు. చిలుకకును పేరు.
అర్చాపూజా ప్రతిమయో	**అర్చా** : స్త్రీ. ఇది పూజకును, విష్ణువినాయకాది ప్రతిమకును పేరు.
శ్చర్చా స్థాసకచింతయోః। చర్చి కాయాం చ	**చర్చా** : స్త్రీ. ఇది చందనాదుల మైపూతకును, విచారణకును, పార్వతికిని పేరు.
రుక్శోభా కిరణే చ్ఛాసు చే ష్యతే॥ (10)	**రుక్** : స్త్రీ. ఇది కాంతికిని, కిరణముకును, ఇచ్ఛకును పేరు.
త్వక్చర్మవల్కయోశ్చ్ఛే	**త్వక్** : స్త్రీ. ఇది చర్మముకును, నారపట్టకును, లవంగపు చెట్టుకును పేరు.
న్యఙ్నీచే నిమ్నకా ర్శ్యయోః।	**న్యఙ్**: త్రి. ఇది నీచమైనదానికిని, పల్లమైనదానికిని, కృశించిన దానికిని పేరు.
వాగ్వచనే సరస్వత్యాం భాషాగీర్భారతీ యథా॥	**వాక్**: స్త్రీ. ఇది భాషా, గీః భారతీ యీ శబ్దములవలెను, మాటకును స్వరస్వతికిని పేరు.

★ అథ చాంతత్రివర్ణః ★

కవచో గర్దభాండే స్యా
త్సన్నాహే పటహేఽపిచ।

కవచ : పు. ఇది కలజువ్వి చెట్టుకును, కవచముకును, రణభేరికిని పేరు.

వికచః క్షపణేకేతు
గ్రహే చ స్ఫుటి త్యే న్యవత్॥

వికచ : పు. ఇది క్షపణ మతస్థునకును కేతు గ్రహముకును, త్రి. వికసించిన దానికిని పేరు.

క్రకచః కరపత్రే స్యా
ద్గ్రంధిలాఖ్యద్రుమేఽపిచ।

క్రకచ : పు. ఇది రంపముకును, వెణుతురు చెట్టుకును పేరు.

సంకోచమపి కాశ్మీరే
సంకోచో మీనబంధయోః॥ (13)

సంకోచ : న. ఇది కుంకుమకును, పు. చేపకును కట్టుటకును పేరు.

నారాచో లోహబాణే స్యా
న్నారాచో జలహస్తిని।
నారాచ్యేషణికాయాం చ

నారాచ : పు. ఇది అనేక లోహములు కూడి చేసిన బాణముకును, నీటియేనుగకును, ఈ. స్త్రీ. శానముకును పేరు.

సమ్యక్సంగతహృద్యయోః॥

సమ్యక్ : త్రి. ఇది కూడుకొన్న దానికిని, మనోజ్ఞమైన దానికిని పేరు.

ప్రపంచ స్సంచయే ప్రోక్తో
విస్తారే చ ప్రతారణే।

ప్రపంచ : పు. ఇది సమూహముకును, విస్తారముకును, వంచనకును పేరు.

మరీచిః కృపణే దీప్తౌ
వృషిభే (దే పి దృశ్యతే) దమ
యూఖయోః॥ (15)

మరీచి : పు. ఇది లోభికిని, ప్రకాశముకును, మరీచి మునికిని (అనగా కశ్యపుని తండ్రి) కిరణముకును పేరు.

మారీచో రక్షసో భేదే
కక్కోలే యాజకద్విజే।

మారీచ : పు. ఇది మారీచుడను రాక్షసునకును, మిరియముకును, యజ్ఞముచేయించు బ్రాహ్మణునకును పేరు.

మారీచీ దేవతాభేదే

మారీచీ : స్త్రీ. ఇది వజ్ర కాళికయను దేవత పేరు.

నముచి స్స్మర దత్యయోః॥

నముచి: పు. ఇది మన్మథునకును, రాక్షసునకును పేరు.

కణీచిః పుష్పితలతా
గుంజయో శ్శకటేఽపి చ।

కణీచి : స్త్రీ. ఇది పుష్పించిన లతకును, గురివెంద తీగకును, బండికిని పేరు.

అవీచి ర్నరకామార్మ్యో

అవీచి : పు. నరక విశేషముకును, తరంగములు

లేని జలముకును పేరు.

ర్విపంచీ కేళివీణయోః ॥

విపంచీ : స్త్రీ. ఇది క్రీడకును, వీణకును పేరు.

★ అథ చాంతశ్చతుర్వర్గః ★

మల్లిమ్లుచోऽనిలే చోరే
జలసూచిర్జ లౌకసి ।
శృంగాటే శింశుమారే చ
కంకత్రోటి ఝషేऽపి చ ॥ (18)

మలిమ్లుచ : పు. ఇది వాయువకును, దొంగకును పేరు.

జలసూచి : స్త్రీ. ఇది జలగకును, పు. నాలుగు వీధులమొగకును, పిడకమొసలికిని, కంకత్రోటియను చేపకును పేరు.

★ అథ చాంతః పంచవర్గః ★

రతనారీచ ఇత్యేష
కథితో రతివల్లభే ।
కుక్కురే రతనా రీ చ
స్సీత్కారే వరయోషితాం ॥ (19)

రతనారీచ : పు. ఇది మన్మథునకును, కుక్కకును, ఉత్తమ స్త్రీలయొక్క సీత్కారముకును పేరు.

★ అథ ఛాంతవర్గః ★

అచ్ఛ స్ఫటికభల్లూక
నిర్మలేష్వచ్ఛ మవ్యయం ।
అభిముఖ్యేऽథ

అచ్ఛ : పు. ఇది స్ఫటికమణికిని, ఎలుగు గొడ్డుకును, నిర్మలముకును, అ. అభిముఖమగుటకును పేరు.

కచ్ఛస్స్యాదనూపే తున్నక
ద్రుమే ॥(1) నౌకాంగే పరి
ధానస్య పశ్చాదంచలపల్లవే ।
కచ్ఛాతు చీరికాయాంచ
వారాహ్యాంచ నిగద్యతే ॥

కచ్ఛ : పు. ఇది జలప్రాయ ప్రదేశముకును, నంది చెట్టుకును, చుక్కానికిని, కట్టుబట్ట యొక్క గోచి చెంగుకును, స్త్రీ. మిడుతకును, బ్రాహ్మ్యాది సప్త మాతృకాంతర్గత దేవతావిశేషముకును పేరు.

స్యాద్గుచ్ఛస్తుబకే స్తంభే
హారభేదకలాపయోః ।

గుచ్ఛ : పు. ఇది పూలగుత్తికిని, తృణాదుల దుబ్బుకును, 32 పేటలముత్యాల హారముకును, పింఛముకును పేరు.

పుచ్ఛః పాశ్చాత్యభాగేస్యా
ల్లాంగూలే పుచ్ఛమిష్యతే ।
మ్లేచ్ఛః పాపరతే జాతి
భేదేస్యాదపభాషణే ॥

పుచ్ఛ : పు. ఇది వెనుక ప్రక్కకును, న. తోకకును పేరు.

మ్లేచ్ఛ : పు. ఇది పాపాసక్తునకును, శబరపుళిందాది జాతికిని, దుర్భాషకును పేరు.

పిచ్ఛా తు శాల్మలీ వేష్టె మండే చాశ్వపదామయే॥ పంక్తౌ పూగచ్ఛటా కోశ మోచా విజయినేషు చ।	**పిచ్ఛా :** స్త్రీ. ఇది బూరుగ బంకకును, గంజి తోరక కును, అశ్వముయొక్క కాలియందు పుట్టు రోగము కును, వరుసకును, పోకచెట్టుకును, సమూహము కును, మొగ్గకును, అరటి చెట్టుకును, జిడ్డుకల వస్తువుకును, పు. తోకకును పేరు.
పిచ్ఛః పుచ్ఛే మహాకచ్ఛ స్సముద్రే చ ప్రచేతసి॥ (5)	**మహాకచ్ఛ :** పు. ఇది సముద్రునకును, వరుణ దేవునకును పేరు.
★ అథజాంతవర్గః ★	
జూరాకాశే సరస్వత్యాం పిశాచ్యాం జవనేऽపిచ।	**జూః :** స్త్రీ. ఇది ఆకాశముకును, సరస్వతికిని, పిశాచ స్త్రీకిని, వేగముకును పేరు.
జో జన్యాం జాతమాత్రేచ మృత్యుంజయే జనార్ద నే॥(1)	**జః :** పు. ఇది పుట్టుగకును, పుట్టిన దానికిని, శివునకును, విష్ణువునకును పేరు.
కంజః కేశే విరించౌ చ కంజం పీయూషపద్మయోః।	**కంజ :** పు. వెంట్రుకలకును, బ్రహ్మకును, న. అమృతముకును, పద్మముకును పేరు.
అజో హరౌ హరే కామే విధౌ ఛాగే రఘో స్సుతే॥	**అజ:** పు. ఇది విష్ణువుకును, శివునకును, మన్మధు న కును, బ్రహ్మకును, మేకకును, అజమహారాజు కును పేరు.
వ్రజో గోష్ఠాధ్వబృందేషు	**వ్రజ:** పు. ఇది గోవుల సాలకును, మార్గముకును, సమూహముకును పేరు.
నిజమాత్మీయనిత్యయోః।	**నిజ:** త్రి. ఇది తన సంబంధమయిన దానికిని, స్థిర మయిన దానికిని పేరు.
ధ్వజం చిహ్నేపతాకాయాం ధ్వజ శ్శౌండికశేఫ సోః॥(3) ఖట్వాంగేచ	**ధ్వజ :** న. ఇది గురుతుకును, జండాకును, పు. కల్లమ్ముకొని జీవించు వానికిని, శిశ్నముకును, ఆయుధ విశేషముకును పేరు.
స్వజంరక్తే స్వజ ప్రస్వేద పుత్రయోః।	**స్వజ :** న. ఇది రక్తముకును, పు. చెమటకును, పుత్రునకును పేరు.
ద్విజో విప్రేऽండజే దంతే భార్గీరేణుకయో ర్ద్విజా॥	**ద్విజ :** పు. ఇది ఉపనయనాది సంస్కారములను పొందిన బ్రాహ్మణునకును, పక్షిసర్పాదులకును,

దంతముకును, స్త్రీ. గంటుబారంగికిని, రేణుకమను గ్రంధ్యద్రవ్యముకును పేరు.

బీజం రేతసి తత్త్వే చ
హేతావంకురకారణే।
ఆదానే పిచ

బీజ : న. ఇది శుక్లముకును, యథార్థముకును, కారణముకును, విత్తనముకును, గర్భాదానముకును పేరు.

సజ్జస్స్యాత్సంనద్ధే సంభృ
తేऽపి చ॥ (5)

సజ్జ: త్రి. ఇది సిద్ధమైన దానికిని, సంపాదింపబడిన దానికిని పేరు.

వాజంఘృతేऽప్సుయజ్ఞేऽ
న్నే వాజో నిస్వనపక్షయోః।
వాజో జవే మునౌ వాజో

వాజ : న. ఇది నేతికిని, జలముకును, యజ్ఞమునకును, అన్నముకును, పు. ధ్వనికిని, రెక్కకును, వేగముకును, ఒక మునికిని పేరు.

వాజ్య శ్శాఠ్యాపదేశయోః॥

వ్యాజ : పు. ఇది కపటముకును, మిషకును పేరు.

భుజః పాణౌ చ బాహౌచ

భుజ : పు. ఇది హస్తముకును, బాహువుకును పేరు.

కుజ స్స్యాన్న రకారయోః।

కుజ : పు. ఇది నరకాసురునకును, అంగారకునకును పేరు.

అబ్జో ధన్వంతరౌ చంద్రే
నిచు ళే శంఖపద్మయోః॥ (7)
అబ్జం స్యాదథ

అబ్జ : పు. ఇది ధన్వంతరికిని, చంద్రునకును, నీటిప్రబ్బచెట్టుకును, న. శంఖముకును, పద్మముకును పేరు.

కుబ్జోऽపి న్యుబ్జే స్యాత్పా
దపాంతరే।

కుబ్జ : త్రి. ఇది గూనువానికిని, పుష్పవృక్షవిశేషముకును పేరు.

న్యుబ్జం తు కర్మరంగే స్యా
న్న్యుబ్జం ప్రోక్తః కుశస్రుచి॥
అధోముఖే చ కుబ్జే చ
న్యుబ్జో వాచ్యవదిష్యతే।

న్యుబ్జ : న. ఇది కర్మరంగ ఫలముకును, పు. కుశవికారమయిన స్రుక్కుకును, త్రి. తలవంచిన దానికిని, గూనుదానికిని పేరు.

అజిస్సమావనౌ యుద్ధే

అజి : స్త్రీ. ఇది సమానమైన భూమికిని, యుద్ధముకును పేరు.

రాజిస్స్యాత్పంక్తి రేఖయోః॥

రాజి : స్త్రీ. ఇది వరుసకును, గీతకును పేరు.

లాజాః స్యు ర్భ్రష్టధాన్యేషు

లాజాః : పు. నిత్యబహువచనం. ఇది పేలాలకును పేరు.

లాజస్స్యాదార్ద్ర తండులే।

లాజ : పు. ఇది తడి బియ్యముకును, న. వట్టి

ఉశీరే లాజముద్దిష్టం

పేరుకునుపేరు.

ప్రజా సంతానలోకయోః॥

ప్రజా : స్త్రీ. ఇది స్త్రీ పుంరూప సంతానముకును, జనముకును పేరు.

గుంజా పి పటహే ప్రోక్తా
కాకచించ్యాం కలధ్వనౌ।

గుంజా : స్త్రీ. ఇది తప్పెటకును, పూసల గురివెంద లతకును, అవ్యక్త మధురధ్వనికిని పేరు.

గంజా ఖనౌ సురాగేహే
స్యాద్భాండాగారరీఢయోః॥

గంజా : స్త్రీ. ఇది గనికిని, కల్లమ్మెడి గృహముకును, పు. బొక్కసపు టింటికిని, నిరసించుటకును పేరు.

గంజః కుంజో నికుంజేఽపి
హనౌ దంతే చ దంతినాం।

కుంజ : పు. ఇది పొదరింటికిని, దవడకును, గజదంతముకును పేరు.

సంజః ప్రజాపతౌ రుద్రే

సంజ : పు. ఇది బ్రహ్మకును, శివునకును పేరు.

లంజస్స్యాత్ప (ట్ట)
దకచ్ఛయోః॥ (12)

లంజ : పు. ఇది పాదముకును, కచ్చ చెంగుకును పేరు.

ఊర్జో బలే మహూత్సాహే

ఊర్జ : పు. ఇది బలముకును, అధికోత్సాహముకును పేరు.

ఖజామంథ ప్రహస్తయోః।

ఖజా : స్త్రీ. ఇది కవ్వముకును, చాచబడిన హస్తముకును పేరు.

పింజా తూలే హరిద్రాయాం
పింజస్తు వ్యాకులేఽన్యవత్॥(13)
పింజో బలే చ

పింజా : స్త్రీ. ఇది దూదికిని, పసపునకును, త్రి. వ్యాకులమైన దానికిని పు. బలముకును, న. సమూహముకును పేరు.

యే పింజం రజ్జు ర్వేణ్యాం
గుణేఽపిచ।

రజ్జు : స్త్రీ. ఇది జడకును, త్రాటికిని పేరు.

ఖర్జూః కడ్వాంచ కీటేచ
ఖర్జూరీ పాదపేఽపిచ॥

ఖర్జూ : స్త్రీ. ఇది దురదకును, పురుగుకును, ఖర్జూర వృక్షముకును పేరు.

మర్జూ స్స్యాద్రజకేశుద్ధౌ

మర్జూ : పు. ఇది చాకలి వానికిని, స్త్రీ. శుద్ధికిని పేరు.

సర్జూ ర్వణిజవిద్యుతి।

సర్జూ : పు. ఇది వర్తకునకును, స్త్రీ. మెరుపునకును పేరు.

★ అథ జాంతత్రివర్ణః ★

కరజస్తు కరంజే స్యా
న్నఖేవ్యాఘ్రనఖేఽపిచ॥ (15)

కరజ : పు. ఇది క్రానుగ చెట్టుకును, గోళ్ళకును, వ్యాఘ్రనఖమను గంధద్రవ్యముకును పేరు.

కుటజో వృక్షభేదే స్యా
దగస్త్యద్రోణయోరపి।
సహజస్తు నిసర్గే స్యా
త్సహూత్థే పునరన్యవత్॥
నీరజం కమలే కుష్ఠే
జలజం శంఖ పద్మయోః।
(బ) వలజం గోపురే క్షేత్రే
సస్యసంగర యోరపి॥ (17)
వలజా వరయోషాయాం
వసుమత్యామపి స్మృతా।
కారుజ శ్శిల్పినాం చిత్రే
క(ల) లభే నాగకేసరే॥
స్వయంజాతతిలే ఫేనే
వల్మీకైగైరికేఽపిచ।
బాహుజః క్షత్రియే కీరే
స్వయంజాతతిలేఽపిచ॥ (19)
వనజో ముస్తకే పద్మే
వనజం వనజో గజే।
వనజాముద్గపర్ణ్యాం చ
వణిగ్వాణిజ్యజీవిని॥ (20)
వణిక్కరణభేదే చ
వాణిజ్యాయా మపీష్యతే।
సామజస్తు గజే ప్రోక్త
స్సామోత్థే పునరన్యవత్॥ (21)
భూమిజో నరకేఽంగారే
సీతాయామపి భూమిజా।
గిరిజం చాభ్రకే ఖ్యాతం
శిలాజితుసుగంధయోః॥ (22)

కుటజ: పు. ఇది గిరిమల్లికా వృక్షముకును, అగిసి చెట్టుకును, తుమ్మి చెట్టుకును పేరు.

సహజ: పు. ఇది స్వభావముకును, త్రి. తోడబుట్టిన దానికిని పేరు.

నీరజ: న. ఇది పద్మముకును, కుష్ఠరోగముకును పేరు.

జలజ: న. ఇది శంఖముకును, కమలముకును పేరు.

వలజ: న. ఇది పురద్వారముకును, వరిమడికిని, సస్యముకును, యుద్ధముకును, స్త్రీ. ఉత్తమ స్త్రీకిని, భూమికిని పేరు.

కారుజ: పు. ఇది వడ్రంగి మొదలయిన వాండ్ల పనితనముకును, ఒంటె పిల్లకును, నాగకేసర వృక్షముకును, కారు నువ్వుకును, నురుగకును, పుట్టకును, ధాతువిశేషముకును పేరు.

బాహుజ: పు. ఇది క్షత్రియునకును, చిలుకకును, కారునువ్వుకును పేరు.

వనజ: పు. ఇది తుంగముస్తకును, న. పద్మముకును, పు. ఏనుగకును, స్త్రీ. పిల్లిపెసరకును పేరు.

వణిక్: పు. ఇది వర్తకమువలన జీవించు వానికిని పంచాంగ కరణముకును, వర్తకమునకును పేరు.

సామజ: పు. ఇది ఏనుగకును, త్రి. సామమువలన పుట్టిన దానికిని పేరు.

భూమిజ: పు. ఇది నరకాసురునకును, అంగారకునకును, స్త్రీ. సీతాదేవికిని పేరు.

గిరిజ: న. ఇది అభ్రకమునకును, శిలాజిత్తుకును, రాతిపువ్వుకును, లోహముకును, స్త్రీ. పార్వతికి

లోహేఽపి గిరిజాగౌరీ
మాతులుంగ్యో రుదీరితా

ని, మాధీఫలపు చెట్టుకును పేరు.

కంభోజో హస్తిభేదే స్యా
చ్ఛంఖదేశవిశేషయోః॥ (23)

కంభోజ: పు. ఇది కాంభోజదేశపు యేనుగకును, శంఖముకును, దేశ విశేషముకును పేరు.

అంగజం రుధిరేఽనంగే
రోమ్ణిపుత్రే మతోఽంగజః।

అంగజ : న. ఇది నెత్తురుకును, పు. మన్మథునకును, రోమములకును, కుమారునకును పేరు.

కాంభోజ స్తురగే సోమ
వల్ల్యే పున్నాగపాదపే॥ (24)

కాంభోజ : పు. ఇది కాంభోజ దేశమున పుట్టిన గుఱ్ఱముకును, చంద్రచెట్టుకును, పొన్నచెట్టుకును పేరు.

కాంభోజీ మాషపర్ణ్యాంచ
హింగుపర్ణ్యామపి క్వచిత్।

కాంభోజీ: స్త్రీ. కారుమినుముకును, వృక్షవిశేషముకును పేరు.

అండజః కృకలాసే స్యా
త్ఖగే మీనభుజంగయోః॥ (25)
కస్తూర్యామండజా ప్రోక్తా

అండజ: పు. ఇది తొండకును, పక్షికిని, చేపకును, సర్పముకును, స్త్రీ. కస్తూరికిని పేరు.

పరంజస్తైలయంత్రకే।
ఫేనే చ కరవాలే చ
పరంజం క్షురికాఫలే॥ (26)

పరంజ : పు. ఇది నూనెగానుగకును, నురుగకును, పెద్దకత్తికిని, న. ఖడ్గంక పండుకును పేరు.

హిమజాపి నదీగౌర్యో
ర్మైనాకే హిమజః స్మృతః।

హిమజా : స్త్రీ. ఇది గంగానదికిని, పార్వతికిని, పు. మైనాకునకును పేరు.

★ అథ జాంత శ్చతుర్వర్ణః ★

జఘన్యజోఽనుజే శూద్రే

జఘన్యజ: పు. ఇది తమ్మునకును, శూద్రునకును పేరు.

భారద్వాజః స్మృతో మునౌ॥ (27)
ద్రోణే చ వనకార్పాస్యాం
భారద్వాజీతి కథ్యతే।
భారద్వాజో గురోఃపుత్రే
వ్యాఘ్రాటాఖ్యవిహంగమే॥ (28)

భారద్వాజ : పు. ఇది భారద్వాజమునికిని, ద్రోణాచార్యునకును, ఈ. స్త్రీ. అడవి ప్రత్తి చెట్టుకును, పు. బృహస్పతి పుత్రునకును, ఏట్రింత పక్షికిని పేరు.

కాశ్మీరజా ఖ్యాతివిషా
కుష్ఠకుంకుమపౌష్కరే।

కాశ్మీరజా : స్త్రీ. అతివసకును, న. కుష్ఠరోగముకును, కుంకుమ పువ్వుకును, పుష్కరమూలమును

గ్రంథ్యద్రవ్యముకును పేరు.

క్షీరాబ్ధిజం తు సాముద్ర
లవణే మౌక్తికేఽమృతే ॥ (29)
క్షీరాబ్ధిజా శ్రియాం ప్రోక్తా
చంద్రే క్షీరాబ్ధిజో భవేత్।

క్షీరాబ్ధిజ: న. ఇది సముద్రపు ఉప్పుకును, ముత్యముకును, అమృతముకును, స్త్రీ. లక్ష్మికిని, పు. చంద్రునకును పేరు.

ద్విజరాజ శ్శశధరే
సుపర్ణేఽనంతభోగిని॥ (30)

ద్విజరాజ: పు. ఇది చంద్రునకును, గరుడునకును, శేషునకును పేరు.

ధర్మరాజో యమే బుద్ధే
ధర్మరాజో యుధిష్ఠిరే।

ధర్మరాజ: పు. ఇది యమునకును, బుద్ధదేవునికిని, ధర్మరాజుకును పేరు.

రాజరాజః కుబేరేఽపి
సార్వభౌమే సుధాకరే ॥(31)

రాజరాజ: పు. ఇది కుబేరునకును, సమస్తభూమిని పాలించువానికిని, చంద్రునకును పేరు.

భృంగరాజస్తు మధుపే
మార్కవే విహగాంతరే।

భృంగరాజ: పు. ఇది తుమ్మెదకును, గుంటగలగర చెట్టుకును, కూకటి మూగపిట్టకును పేరు.

గ్రహరాజో రవౌ చంద్రేఽ
ప్యహిభుక్కేకికార్క్ష్యయోః॥(32)

గ్రహరాజ: పు. సూర్యునకును, చంద్రునకును పేరు.

అహిభుక్: పు. ఇది నెమలికిని, గరుడునకును పేరు.

యక్షరాట్త్ర్యంబకసఖే
మల్లానాం రంగచత్వరే।

యక్షరాట్: పు. ఇది కుబేరునకును, జట్టీలు సాములు చేయుభూమికిని పేరు.

★ అథజాంతః పంచవర్ణః ★

మునిభేషజమాగస్త్యే
హరీతక్యాం చ లంఘనే॥

మునిభేషజ: న. ఇది అగిసెనూనికిని, కరక చెట్టుకును, దాటుటకును పేరు.

వృషభధ్వజశబ్దోఽసౌ
శంకరే చార్హదంతరే॥ (33)

వృషభధ్వజ: స్త్రీ. ఇది శిశువునకును, బుద్ధ విశేషనకును పేరు.

★ అథఝాంతవర్గః ★

ఝుంఝా ధ్వనివిశేషేఽపి
ఝుంఝా ల్పజలవర్షణే।
ఝుంఝా వా తే తారవాయౌ
నష్టేఽపి పరికీర్తితా॥

ఝుంఝా: స్త్రీ. ఇది ధ్వని విశేషముకును, తుషార వర్షముకును, వాయువకును, మిగులగొప్పవాయువుకును, నష్టముకును పేరు.

★ అథ జ్ఞాంతవర్గః ★

జ్ఞో విరించే బుధే సౌమ్యే — **జ్ఞ:** పు. ఇది బ్రహ్మకును, విద్వాంసునకును, బుధ గ్రహముకును పేరు.

చాజ్ఞస్తు జడమూర్ఖయోః। — **అజ్ఞ:** పు. ఇది జడునకును, బుద్ధిహీనునకును పేరు.

ప్రజ్ఞా బుద్ధౌ పండితేఽపి — **ప్రజ్ఞా:** స్త్రీ. ఇది బుద్ధికిని, త్రి. పండితునకును పేరు.

ప్రజ్ఞో వాచ్యవదిష్యతే॥

సంజ్ఞా నామని గాయత్ర్యాం — **సంజ్ఞా:** స్త్రీ. ఇది పేరుకును, గాయత్రికిని, జ్ఞానముకును, సూర్యుని భార్యకును, హస్తాదులచేతను మనోభావమును సూచించుటకును పేరు.

చేత నాయాం రవిస్త్రియాం।

అర్థసూచనికాయాం చ

హస్తాద్యైరపి కథ్యతే॥ (2)

ప్రాజ్ఞా విదుష్యాం యువత్యాం — **ప్రాజ్ఞా :** స్త్రీ. ఇది విద్వాంసురాలికి పేరు. **ప్రాజ్ఞీ :** స్త్రీ. ఇది లౌకిక వైదిక వ్యవహార జ్ఞానముగల స్త్రీకిని పేరు.

ప్రాజ్ఞీ ప్రజ్ఞాయుత స్త్రియాం।

సర్వజ్ఞ శ్శంకరే బుద్ధే — **సర్వజ్ఞ :** పు. ఇది శివునకును, బుద్ధ దేవునకును పేరు.

కృతజ్ఞః కుక్కురే ఽపి చ। — **కృతజ్ఞ :** పు. ఇది కుక్క పేరు.

దైవజ్ఞో గణకేఽపి స్యాత్ — **దైవజ్ఞ :** పు. ఇది జ్యోతిష్కుని పేరు.

క్షేత్రజ్ఞ శ్చైక ఆత్మని॥ (3) — **క్షేత్రజ్ఞ :** పు. ఇది పెంపుడు మృగపక్ష్యాదులకును ఆత్మకును పేరు.

★ అథ టాంతవర్గః ★

కటః శ్రోణౌ క్రియాకారే — **కట:** పు. ఇది పిరుదులకును, క్రియను జేయువానికిని, చాపకును, అతిశయముకును, శవముకును, సమయముకును, ఏనుగ గండస్థలముకును, ఈ. స్త్రీ. పిప్పళ్ళకును పేరు.

కిలింజే తిశయే శవే।

సమయే గజగండే చ

పిప్పల్యాం చ కటీమతా॥ (1)

ఖటోఽంధకూపకఫయోః — **ఖట:** పు. ఇది మిగులలోతుగల బావికిని, శ్లేష్మముకును, ఆయుధ విశేషముకును, రాళ్ళు మలిచెడి వులికిని పేరు.

ప్రహారాంతరటంకయోః।

భటః పామరభేదే చ — **భట:** పు. ఇది తుచ్ఛునకును, యుద్ధ భటునకును, తిన్నని వానికిని పేరు.

వీరే చ ప్ర(గమే)గుణే భటః॥(2)

ఘట స్సమాధి భే దేభ — **ఘట :** పు. ఇది కుంభకమను సమాధికిని, ఏనుగ

శిరఃకూటకుటేషు చ।	శిరముయొక్క అగ్రముకును, కడవకును, స్త్రీ.
ఘటా ఘటన గోష్ఠి భ	కూర్పుటకును, సభకును, యుద్ధాదులయందు
ఘటనాసు చ దృశ్యతే॥ (3)	అనేక యేనుగుల నొకచోట కూర్పుటకును పేరు.
కుటః కోటే ఘటే గేహే	**కుటః** : పు. ఇది కోటకును, కడవకును, గృహము
శిలాకుట్టకపూరుషే।	కును, రాళ్ళు మలచు వానికిని పేరు.
స్యాత్కుటీ కుంభదాస్యాం చ	**కుటీ** : స్త్రీ. ఇది నీళ్ళు మోసెడి దానికిని, మురయను
మురాయాం చిత్రగుచ్ఛకే॥ (4)	గంధద్రవ్యముకును, పలురంగులు గల గుత్తికిని పేరు.
పటః ప్రియాలవృక్షే చ	**పట** : పు. ఇది మొరళి చెట్టుకును, మంచి వలువ
సుచేలే చ పురస్కృతౌ।	కును, ముందుగా జేయుటకును పేరు.
లటః ప్రమాదవచన	**లట** : పు. ఇది పొరబాటు మాటకును, దోషము
దోషయోరప్యుదాహృతః॥ (5)	కును పేరు.
వటో గోళే గుళే భక్ష్యే	**వట** : పు. ఇది ఉండకును, బెల్లముకును, భక్ష్య
వట స్సామ్యవరాటయోః।	విశేషముకును, సామ్యముకును, గవ్వకును, శివ
(వటః కపర్దే న్యగ్రోధే	జటాజూటముకును, మఱ్ఱి చెట్టుకును, ఈ. స్త్రీ.
శుల్బ(వర్తి) రక్తికయోర్వటీ॥ (6)	దారముకును, గురి వెంద పూసకును పేరు.
విటోఽద్రౌ లవణే షిద్గే	**విట** : పు. ఇది పర్వతమునకును, ఉప్పుకును,
మూషకే ఖదిరేఽపి చ।	విటునకును, ఎలుకకును, చంద్రచెట్టుకును పేరు.
స్ఫుటో వ్యక్తే ప్రఫుల్లే చ	**స్ఫుట** : త్రి. స్ఫుటమయిన దానికిని, వికసించిన
వ్యాప్తే చ కలితేఽన్యవత్॥ (7)	దానికిని, విస్తరించిన దానికిని, కూడుకొన్న దాని కిని పేరు.
నిర్భిన్న కర్కటీ సస్యే	**స్ఫుటీ** : స్త్రీ. ఇది కోయబడిన దోసపైరుకును,
పాద స్ఫోటే స్ఫుటిర్మతా।	కాలి బొబ్బరోగముకును పేరు.
కూటం యంత్రేఽనృతేరాశౌ	**కూట**: న. ఇది యంత్ర విశేషముకును, అసత్యము
నిశ్చలే లోహముద్గరే॥ (8)	కును, ధాన్యాదుల రాశికిని, కదలమికిని, ఇనుప
మాయాద్రిశృంగయోస్తుచ్ఛే	గుదియకును, మాయకును, పర్వత శృంగము
సీరావయవదంభయోః।	కును, నీచమయిన దానికిని, నాగంటి కఱ్ఱకును,
పురద్వారే చ శంసంతి	దంభముకును, పట్టణ ద్వారముకును పేరు.
లాటో దేశాంతరే శుకే॥ (9)	**లాట** : పు. ఇది లాటదేశముకును, చిలుకకును పేరు.

ఝాటో నికుంజే కాంతా రే
వ్రణసంమార్జనే ऽ పి చ।
వాటో వృతౌ చ మార్గే చ
వాటీ తు గృహనిష్కు టే ॥ (10)
చటు శ్చాటౌ పిచండే చ
వ్రతినా మాసనాంతరే।
కటుస్సుగంధౌ తీక్ష్ణే స్యా
దకార్యే మత్సరే ऽ ప్రియే ॥ (11)
కటుః ప్రియంగు కటుకా
రాజికాస్వథ దూషణే।
కటు ప్రోక్తం
పటు స్తీక్ష్ణే నీరోగే
చతురే ऽ న్యవత్ పటుః॥ (12)
పటో లపత్రే ऽ పి ఛత్రా
లవణయోః పటుః।
ఖేటః కఫే గ్రామభేదే
నిందితే చ సునందకే॥ (13)

ఝాట : పు. ఇది పొదరింటికిని, అడవికిని, గాయములను తుడుచు కుంచకును పేరు.
వాట : పు. ఇది కంచె కోటకును, మార్గముకును, ఈ. స్త్రీ. గృహూద్యానముకును పేరు.
చటు : పు. ఇది ప్రియవాక్యముకును, ఉదయముకును, యోగాసన విశేషముకును పేరు.
కటు : త్రి. ఇదిమంచి వాసన గల దానికిని, తీవ్రమయిన దానికిని, దుష్కార్యముకును, దీర్ఘ క్రోధముకును, అయిష్టముకును, స్త్రీ. ప్రేంకణపు చెట్టుకును, కటుక రోహిణికిని, నల్లావాలకును, న. దూషించుటకును పేరు.
పటు : త్రి. ఇది వాడియయిన దానికిని, ఆరోగ్యము కలదానికిని, నేర్పరికిని, పు. చేతి పొట్లచెట్టుకును, సదాప చెట్టుకును, ఉప్పుకును పేరు.
ఖేట : పు. ఇది శ్లేష్మముకును, పల్లె గ్రామముకును, త్రి. తుచ్ఛమయినదానికిని, పు. బలరాముని గదాయుధముకును పేరు.

అట్టం భక్తే చ శుష్కే చ
క్షామేత్యర్థే గృహాంతరే।

అట్ట : న. ఇది అన్నముకును, త్రి. ఎండిన దానికిని, పు. పట్టుబట్టకును, అతిశయము కును, కోటమీది చావిడికిని పేరు.

పట్టః పేషణపాషాణే
వ్రణాదీనాం చ బంధనే ॥ (14)
చతుష్పథే చ రాజాది
శాసనాంతరపీఠయోః॥
పట్టీ లలాట భూషాయాం
పట్టీ లాక్షాప్రసా(ధ) దనే ॥ (15)
క్రుష్టం చ రోదనే రావే

పట్ట : పు. ఇది సన్నికంటి రాతికిని, గాయములకు వేయు పట్టీకిని, నాల్గుత్రోవల మొగకును, దాన పట్టామొదలైన వాటికిని, పీఠముకును పేరు.
పట్టీ : స్త్రీ. ఇది నొసటియలంకారముకును, పు. నాతః యెర్రలొద్దుగకును పేరు
క్రుష్ట : న. ఇది ఏడ్పుటకును, ధ్వనికిని పేరు.

కష్టం గహనకృచ్ఛ్రయోః।	**కష్ట** : న. ఇది అడవికిని, కష్టముకును పేరు.
ఇష్టమాశంసితే పూజ్య (16) తమే ప్రియతమేఽన్యవత్। ఇష్టం సంస్కారయోగే చ యాగే చ క్రతుకర్మణి।	**ఇష్ట**: త్రి. ఇది చెప్పబడిన దానికిని, పూజించదగిన దానికిని, ఇష్టమయినదానికిని, న. యజ్ఞముల యందు సంస్కరించుటకును, యజ్ఞముకును, హోమాదికర్మకును పేరు.
రిష్టం క్షేమాశుభాభావ కృపాణేషు ప్రయుజ్యతే॥ (17)	**రిష్ట**: న. ఇది క్షేమముకును, అమంగళము కును, లేకపోవుటకును, పెద్ద కత్తికిని పేరు.
మ్లిష్టమవ్యక్తవాచి స్యా న్మిష్టం మ్లానేఽన్యవన్మతం।	**మ్లిష్ట** : న. ఇది స్పష్టము కానిమాటకును, త్రి. వాడిన దానికిని పేరు.
దిష్టందైవే చ కాలేస్యా	**దిష్ట** : న. ఇది దైవముకును, పు. కాలము కును పేరు.
ద్దిష్ట స్సృష్టంతు నిర్మతే॥ (18) యుక్తనిశ్చితయోః ప్రాజ్యే	**సృష్ట**: త్రి. ఇదిసృజించబడినదానికిని, కూడుకొన్న దానికిని, నిశ్చయింపబడిన దానికిని, విస్తారమయి న దానికిని పేరు.
హృష్టో హృషితవన్మతః। రోమాంచితే ప్రహసితే జాతహర్షేచ విస్మితే॥ (19)	**హృష్ట**: త్రి. ఇది హృషితశబ్దమువలెనే, గగుర్పాటు ను బొందిన వానికిని, నవ్విన వానికిని, సంతోష మును బొందినవానికిని, ఆశ్చర్యమును బొందిన వానికిని పేరు.
వ్యుష్టం దినే ప్రభాతే చ ఫలేపర్యుషితేఽపి చ।	**వ్యుష్ట**: న. ఇది దివముకును, ప్రాతఃకాలముకును, ఫలముకును, తొలిరోజు పదార్థముకును పేరు.
త్వష్టా శిల్పిని దేవానాం తథా వర్ధకి సూర్యయోః॥ (20)	**త్వష్టా** : పు. ఇది దేవతల శిల్పికిని, వడ్రంగికిని, సూర్యునకును పేరు.
ఇష్టి స్స్యాదభిలాషేఽపి సంగ్రహ శ్లోకయాగయోః।	**ఇష్టి**: స్త్రీ. ఇది ఇచ్ఛకును, సంక్షేపముగాచేయబడిన శ్లోకముకును, యజ్ఞముకును పేరు.
విష్టి కర్మకరే భద్రే ప్రేషణే వేతనేఽపి చ॥ (21)	**విష్టి** : త్రి. ఇది పనిచేయువానికిని, స్త్రీ. భద్రవాక రణముకును, పంపుటకును, కూలికిని పేరు.
దిష్టిః పరిమాణముదోః	**దిష్టి**: స్త్రీ. ఇది కొలతకును సంతోషము కును పేరు.
దృష్టిర్ధీ దర్శనాక్షిషు।	**దృష్టి** : స్త్రీ. ఇది బుద్ధికిని, చూపుకును, నేత్రము కును పేరు.

రిష్టిః ఖడ్గే సమృద్ధౌ చ

రిష్టి : పు. ఇది కత్తికిని, స్త్రీ. సంపదకును పేరు.

కృష్టి స్స్యాత్కర్షణే బుధే ॥ (22)

కృష్టి : స్త్రీ. ఇది దున్నుటకును, పు. విద్వాంసునకును పేరు.

సృష్టి స్స్వభావే నిర్మాణే

సృష్టి : స్త్రీ. ఇది స్వభావముకును, నిర్మించుటకును పేరు.

పుష్టి ర్వృద్ధౌ చ పోషణే।

పుష్టి : స్త్రీ. ఇది వృద్ధిబొందుటకును, పోషించుటకును పేరు.

యష్టిర్హారలతా శస్త్ర
భేదయోర్ధ్వజదండకే॥ (23)
భా(ంఢ్యాం)ర్గ్యాం చ
మధుయష్ట్యాం చ

యష్టి : స్త్రీ. ఇది హారములయొక్క పేటకును ఆయుధ విశేషముకును, జండా కర్రకును, గంటు బారంగికిని, యష్టిమధుకముకును పేరు.

ముష్టి ర్బద్ధకరే పలే

ముష్టి : స్త్రీ. ఇది పిడికిలిని, 4 తులముల పరిమాణముకును పేరు.

వ్యుష్టిరుక్తా సమృద్ధౌ స్యా
న్నియమాదిఫలేఽపి చ॥ (24)

వ్యుష్టి : స్త్రీ. ఇది సమృద్ధికిని, తపస్సు వ్రతములు మొదలయిన వాటి ఫలముకును పేరు.

భృష్టిస్స్యాద్భర్జనే శూన్య
వాటికాయాం చ కథ్యతే

భృష్టి : స్త్రీ. వేచుటకును, శూన్యప్రదేశముకును పేరు.

గృష్టి స్సకృత్ప్రసూతాగో
వరాహక్రాంతయోరపి॥ (25)

గృష్టి : స్త్రీ. ఇది తొలిచూలు యీనిన గోవుకును, వృక్షవిశేషముకును పేరు.

ఘృష్టి స్స్యా ద్ఘర్షణే విష్ణు
క్రాంతాస్పర్ధాకిరిష్వపి।

ఘృష్టి : స్త్రీ. ఇది ఒరియుటకును, విష్ణుక్రాంత వృక్షముకును, వైరముకును, పందికిని పేరు.

జటా లగ్నకచే మూలే
ప్లక్షమాంసికయో ర్జటీ॥ (26)

జటా : స్త్రీ. ఇది జడకట్టిన వెంట్రుకలకును, వేరు కును, ఈ. స్త్రీ. జువ్విచెట్టుకును, జటామాంసికిని పేరు.

సటాజటా కేసరయోః

సటా : స్త్రీ. ఇది జటకును, సింహము మెడమీది వెంట్రుకలకును పేరు.

స్ఫటా తు ఫణదంభయోః।

స్ఫటా : స్త్రీ. ఇది పడగకును, డాంబికముకును పేరు.

ఘోంటా స్యాద్బదరే పూగే

ఘోంటా : స్త్రీ. ఇదిరేగుచెట్టుకును, పోకచెట్టుకును పేరు.

ధటీ ఖండే చ వాసనః॥
పరీక్షార్థతులాయాం చ
ధటస్స్యా రిభి రిష్యతే।
పటిః పటువిశేషే స్యా
ద్వాగు(శా) జౌకుంభికాద్రుమే ॥ (28)

ధటీ : స్త్రీ. ఇది బట్టతునక పేరు.

ధట : పు. ఇది త్రాసు (లేక తక్కెడ) పేరు.

పటీ: స్త్రీ. ఇది దుప్పటికిని, కాలుగచ్చ చెట్టుకును, టేకు చెట్టుకును పేరు.

స్యాత్కోటి రశ్రౌ చాపాగ్రే
సంఖ్యాభేద ప్రకర్షయోః।
స్యాత్త్రుటిస్సంశయే లేశే
సూక్ష్మేలాకాలమానయోః।

కోటి : స్త్రీ. ఇది ఆయుధధారకును, వింటికొనకును, కోటిసంఖ్యను, ఉత్కర్షార్థముకును పేరు.

త్రుటి: స్త్రీ. ఇది సందేహముకును, అల్పపరిమాణముకును, సన్నయేలకులకును, త్రుటికాలముకును పేరు.

త్రోటి స్స్యాత్కట్ఫలే చం
చ్వ్యాం ఖగమీనవిశేషయోః।
ఖాటిః కిణే శవరథే
ఖాటి రేకగ్రహేఽ పి చ॥ (30)
నటీహట్టవిలాసిన్యాం
శోణకే నర్తకే నటః।

త్రోటి : స్త్రీ. ఇది టేకు చెట్టుకును, పక్షిముక్కుకిని, పక్షివిశేషముకును, మీన విశేషముకును పేరు.

ఖాటి: స్త్రీ. ఇది గాయపుకాయకును, కటుకకును, బాలులకు సోకు గ్రహవిశేష ముకును పేరు.

నటీ : స్త్రీ. ఇది నఖమనెడు గంధద్రవ్యము కును, దుండిగపు చెట్టుకును, నాట్యగాని కిని పేరు.

★ అథటాంత త్రివర్ణః ★

అవట స్స్యా (ద్వి) త్షిలే గర్తే
కూపే కుహకజీవిని॥ (31)
వికట స్సుందరే ప్రోక్తో
విశాల వికరాళయోః।
కరటో గజగండే స్యా
త్కుసుంభే నింద్యజీవిని॥ (32)
ఏకాదశాహశ్రాద్ధేచ దుర్ధు
రూటే చ వాయసే।
కరటో వాద్యభేదే పి
నిర్ఘ టో నిర్దయే స్మృతః॥
పరాప వాదసంరక్తే

అవట : పు. ఇది దున్నని భూమికిని, గోతి కిని, నూతికిని, మోసము చేసి జీవించు వానికిని పేరు.

వికట : త్రి. సుందరమైన దానికిని, విస్తార మైన దానికిని, మిక్కిలి భయంకరమైన దానికిని పేరు.

కరట : పు. ఇది ఏనుగగండస్థలముకును, కుసుంభ వృక్షముకును, నిందింపదగిన జీవనముగల వానికిని, పదకొండవరోజు శ్రాద్ధముకును, నాస్తికునకును, కాకికిని, వాద్యవిశేషముకును పేరు.

నిర్ఘట : త్రి. ఇది దయలేని వానికిని, పరా పవాదయందాసక్తి గల వానికిని, ప్రయోజనములేని దాని

నిర్ఘటో నిష్ప్రయోజనే।

కిని పేరు.

చిపిటః ఖాద్యభేదేఽపి
చిపిటో విస్తృతేఽన్యవత్॥ (34)

చిపిట : పు. ఇది అటుగులుకును, త్రి. విస్తరింప చేయబడిన దానికిని పేరు.

జకుటో (మలయే)యమ లే
ఖ్యా తో వార్తాకకుసు మేశుని।

జకుట : పు. ఇది కవల బిడ్డలకును, వంగ పువ్వుకును, కుక్కకును పేరు.

నిష్కుటస్తు గృహోద్యానే
కేదారక కవాటయోః॥

నిష్కుట : పు. ఇది ఇంటి సమీపమందుండెడి పూల తోటకును, పంటభూమికిని, తలుపు కును పేరు.

హర్కుటః కచ్ఛపే సూర్యే

హర్కుట: పు. ఇది తాబేటికిని, సూర్యునకును పేరు.

ప్యుత్కట స్త్రీవ్రమత్తయోః।

ఉత్కట: త్రి. ఇది వాడియయిన దానికిని మదించిన దానికిని పేరు.

చర్పటః స్ఫారవిపుల
చపేటే పర్పటేఽపి చ॥ (36)

చర్పట : పు. చాచిన ప్రేళ్ళుగల హస్తము కును, అప్పడముకును పేరు.

పర్పటః పిష్టవికృతౌ
పర్పటో భేషజాంతరే।

పర్పట: పు. ఇది అప్పడముకును, పర్పాటకమును ఓషధికిని పేరు.

పిచ్చటో నేత్రరోగే స్యా
త్పిచ్చటం త్రపుసీసయోః॥

పిచ్చట: పు. ఇది నేత్రరోగ విశేషముకును, న. తగరముకును, సీసముకును పేరు.

త్ర్యంకటం శిక్యభేదేఽపి
ధౌతాంజన్యామపి స్మృతం।

త్ర్యంకట : న. ఇది ఉట్టికును, వృక్షవిశేషముకును పేరు.

కర్దటః కరహాటే స్యా
త్పంక పంకార యోరపి॥ (38)

కర్దట : పు. ఇది తామరదుంపకును, బురదకును, పాచితీగకును పేరు.

కృపీట ముదరే నీరే

కృపీట : న. ఇది బొజ్జకును, జలముకును పేరు.

కార్పటో జతుకాయి ణోః।

కార్పట : పు. ఇది లక్కకును, పనిబూనిన వానికిని పేరు.

కుక్కుట స్తామ్రచూడే స్యా
త్కుక్కుభేఽగ్నికణేఽపి చ॥
నిషాదసూద్రయోః పుత్రే
తాళమధ్యే తు కుక్కుటం।
కుక్కుట్యనృత చర్యాయా

కుక్కుట: పు. ఇది కోడికిని, బెళగువ్వకును, అగ్నికణముకును, కిరాత పుత్రునకును, శూద్రపుత్రునకును, న. వాద్యతాళముయొక్క మధ్యకాలముకును, ఈ.స్త్రీ. అబద్ధపు చర్యకును పేరు.

ముచ్చటాదంభచర్యయోః ।
కేశట శ్శోణకే విష్ణౌ
వ (ర్క్య) ర్గటో ంతర్గళే గళే ।

ఉచ్చటా : స్త్రీ. ఇది కపటముకును, చేష్టకును పేరు.
కేశట:పు. ఇది దుండిగపుచెట్టుకును,విష్ణువుకును పేరు.
అర్గట : పు. ఇది కంఠములోని భాగముకును, కంఠముకును పేరు.

కర్కటః కరణే స్త్రీణాం
రాశిభేదకుళీరయోః ॥ (41)
శాల్మలీ ఫలవాలుక్యోః
కర్కటీ కర్కటః ఖగే ।

కర్కట : పు. ఇది స్త్రీలరతిబంధ విశేషముకును, కర్కటుకరాశికిని, పీతకును, బూరుగకాయకును, ఈ.స్త్రీ. నక్క దోస చెట్టుకును, పు. రాబులుగు కును పేరు.

కీకట స్తురగే నిస్వే
దేశభేదే మితం పచే ॥ (42)

కీకట : పు. ఇది గుఱ్ఱముకును, దరిద్రునకు ను, కీకట దేశముకును, లోభికిని పేరు.

మోచాటః కృష్ణజీరే స్యా
ద్రంభాష్ఠి మలయోద్భవే ।

మోచాట: పు. ఇది నల్లజీలకఱ్ఱకును, అరటి దూట కును, మంచి గంధముకును పేరు.

చక్రాటో విషవైద్యేపి
ధూర్తదీనారయోర పి॥ (43)

చక్రాట : పు. ఇది పాములవానికిని, వంచకునకు ను, ముప్పది రెండు గురిగింజల యెత్తు బంగారు నాణెముకును పేరు.

వర్ణాటో గాయనే చిత్ర
కారే స్త్రీకృతజీవిని ।

వర్ణాట : పు. ఇది గానము చేయువానికిని, చిత్తరు వులు వ్రాయువానికిని, ఆడదాని వలన జీవనము చేయువానికిని పేరు.

భావాటో భావకే సాధు
నివేశే కాముకేపి చ॥ (44)

భావాట: పు. ఇది అభిప్రాయముకును, సాధువుల యింటికిని, విటునకును పేరు.

శైలాటో దేవలే సింహే
శుక్లకాచ కిరాతయోః ।

శైలాట : పు. ఇది పూజారికిని, సింహముకును, తెల్లగాజుకును, బోయవానికిని పేరు.

ద్రోహాటః కథితో గాథా
ప్రభేదే మృగలుబ్ధకే॥ (45)
బైడాలవృత్తికే చాపి

ద్రోహాట : పు. ఇది కథా విశేషముకును, మృగము లను వేటాడు వానికిని, కపటపు తపస్సుచేయు వానికిని పేరు.

ధారాట శ్చాతకాశ్వయోః ।

ధారాట: పు. ఇది చాతకపక్షికిని, అశ్వముకును పేరు.

మోరటస్తు భవేదిక్షు
మూలాంకోటప్రభేదయోః॥ (46)

మోరట : పు. ఇది చెరుకు వేరుకును, ఊడుగ చెట్టుకును, స్త్రీ. యీనియేడు రాత్రులయినపిమ్మట

సప్తరాత్రాత్పరే క్షీరే
మూర్వికాయాంతు మోరటా।

పితికిన ఆవుపాల కును, చాగచెట్టుకును పేరు.

వేకట స్స్యాద్వైకటికే
తథా సంజాతయౌవనే॥ (47)

వేకట : పు. ఇది రత్నములు సానపట్టువానికిని, యౌవనవంతునకును పేరు.

వేరటో మిశ్రితే నీచే
వేరటం బదరీఫలే।

వేరట : త్రి. ఇది కలపబడిన దానికిని, తుచ్ఛమైన దానికిని, న. రేగుపండుకును పేరు.

త్రికూటం సింధులవణే
త్రికూటశ్చ సువేలకే॥ (48)

త్రికూట : న. ఇది సముద్రపు ఉప్పుకును, పు. సువేల పర్వతముకును పేరు.

భాకూటః కధ్యతే మీన
భేదే శైలాంతరేఽపి చ।

భాకూట : పు. ఇది మత్స్య విశేషముకును, పర్వత విశేషముకును పేరు.

అరిష్టః ఫేనిలే నింబే
లశునే కాకకంకయోః॥ (49)
అరిష్టం సూతికాగారే
తక్రే చిహ్నే శుభేఽశుభే।

అరిష్ట : పు. ఇది కుంకుడు చెట్టుకును, వేప చెట్టుకును, వెల్లుల్లికిని, కాకికిని, రాబులుగుకును, న. పురిటింటికిని, మజ్జిగకును, మరణచిహ్నాకును, శుభముకును, అశుభముకును పేరు.

సంస్పృష్టం సంగతే విద్యా
ద్విశుద్ధే వ(మ) సనాదినా॥

సంస్పృష్ట : త్రి. ఇది కూడుకొన్న దానికిని, వస్త్రాదుల చేత పరిశుద్ధమైన దానికిని పేరు.

అవటుః కథితో ఘాటా
కూపగర్తేషు సూరిభిః।

అవటు : ఇది ముచ్చిలగుంటకును, నూతికిని, గోతికిని పేరు.

పరీష్టిః పరిచర్యాయాం
ప్రాకామ్యేఽపి గవేషణే ॥ (51)

పరీష్టి : స్త్రీ. ఇది పరిచారముకును, శివుని యష్టైశ్వ ర్యములలో నొకదానికిని, వెతకుటకును పేరు.

వరటాహంసయోషాయాం
గంధోళ్యాం వరటాపి చ।

వరటా : స్త్రీ. ఇది ఆడుహంసకును, కందిరీగకును పేరు.

త్రిపుటా మల్లికాయాం చ
సూక్ష్మైలా త్రివృతోరపి॥ (52)
సతీనకే చ తీరే చ
త్రిపుటః సముదాహృతః।

త్రిపుటా : స్త్రీ. ఇది వర్షాకాలపు మల్లికిని, సన్నయేల కులకును, తెల్లతెగడకును, పు. లంకలనెడు ధాన్యముకును, ఒడ్డుకును పేరు.

వర్వటీ వ్రీహిభేదే స్యా
ద్వర్వటీ పణ్యయోషితి॥(53)

వర్వటీ : స్త్రీ. ఇది ధాన్యవిశేషముకును, వెలయాలికిని పేరు.

పర్కటీ నూతనఫలే
పూగాదేః ప్లక్షపాదపే।
మర్కటీ వానరీ శూక
శింబ్యో స్స్యాత్క రజాంతరే॥(54)
మర్కటస్స్యూర్ణనాభేఽపి
కపౌ స్త్రీకరణేఽపి చ।
కురటీ దారుపుత్ర్యాయం చ
కురంటో ఝిటికాంతరే॥
చిరంటీ తు సువాసిన్యాం
స్యాద్ద్వితీయ వయస్త్రియాం।

పర్కటీ : స్త్రీ. ఇది పోకచెట్టు మొదలయిన వాటి పుచ్చెకును, జువ్వి చెట్టుకును పేరు.
మర్కటీ : స్త్రీ. ఇది ఆడుకోతికిని, దూల గొండి చెట్టుకును, తీగ[క్రా]నుగచెట్టుకును, పు. సాలెపురుగుకును, కోతికిని, స్త్రీలరతి బంధ విశేషముకును పేరు.
కురటీ : స్త్రీ. ఇది కొయ్యబొమ్మకును, పు. పుచ్చ పువ్వుల ములుగోరింటుకును పేరు.
చిరంటీ : స్త్రీ. ఇది ముత్తైదువకును, యౌవన స్త్రీకిని పేరు.

★ అథటాంత శ్చతుర్వర్ణః ★

శృతీకటః ప్రాంచలో హే
ప్రాయశ్చిత్తభుజంగయోః॥

శృతీకట : పు. ఇది పాతలోహముకును, పాపని వృత్తి కొరకుచేయు ప్రాయశ్చిత్తముకును, సర్పముకును పేరు.

ఉచ్చింగటో మీనభేదే
తథా కోపనపూరుషే।
కుటంనటస్తు శోణాకే
కైవర్తీముస్తకేఽపి చ॥ (57)
ఖ (౦జ) డ్గారీటస్తుఫల
కాసిధారావ్రతచారిణోః॥
కుండకీటస్తు చార్వాక
వచనాభిజ్ఞపూరుషే॥ (58)
జారజబ్రాహ్మణే పుత్ర
దాసీకాముకయోరపి।
నారకీటో శ్మ (కూ) కీటే
స్యాత్స్వదత్తాశావిహంతరి॥
కార్య (పు) కూటస్తు కృపణో
న్మత్తానవర్థ క రేష్యపి।

ఉచ్చిగంట : పు. ఇది తృణగండమను చేపకును, కోపస్వభావము గలవానికిని పేరు.
కుటంనట : పు. ఇది దుండిగపు చెట్టుకును, తుంగ ముస్తకును పేరు.
ఖడ్గారీట: పు. ఇది డాలుకును, అసిధారా వ్రతము చేత సంచరించువానికిని పేరు.
కుండకీట : పు. ఇది చార్వాకవాక్యములను గుర్తెరిగిన వానికిని, బ్రాహ్మణ స్త్రీయందు జారత్వము వలన పుట్టిన వానికిని, దాసిని సంగమించువానికిని పేరు.
నారకీట : పు. ఇది క్రిమి విశేషముకును, ఆశపెట్టి భంగించు వానికిని పేరు.
కార్యకూట : పు. ఇది లోభికిని, పిచ్చివానికిని, ఘాతకునకును పేరు.

కామకూటస్తు వేశ్యాయాః
ప్రియవిభ్రమయోర్మతః।
చక్రవాటః క్రియారోహే
పర్యంతే చ శిఖాతరౌ।
వర్కరాటః కటాక్షే స్యా
త్తరుణాదిత్యరోచిషి॥ (61)
స్త్రీణాం పయోధరోత్సంగ
కాంత దత్తనఖేऽపి చ।
కరహాటోऽబ్జకందే స్యా
త్పుష్పవృక్షప్రభేదయోః॥
పరపుష్టః పరభృతే
పరపుష్టా ऽऽపణస్త్రియాం।
ప్రతికృష్టం మతం గుహ్యే
ద్విరావృత్యా చ కర్షితే॥
ప్రతిసృష్టః ప్రేషితే స్యా
త్ప్రత్యాఖ్యాతే చ వాచ్యవత్।
శిపివిష్టస్తు ఖలతౌ
శివే దుశ్చర్మణి స్మృతః॥ (64)
చతుష్షష్టి ర్బహ్వృచే
చతుష్షష్టిక ళాస్వపి।
స్యాద్గాఢముష్టిః కృపణే
కృపాణాదిషు చేష్యతే। (65)
అథ స్యాద్ద శనోచ్ఛిష్టో
నిశ్వాసాధర చుంబయోః।

★ అథ ఠాంతవర్గః ★

కఠ స్స్వరబుచాంభేదే
స్యాత్తదధ్యేతృ వేదినోః॥

కామకూట : పు. ఇది వేశ్యావిటునకును, దాని విలాసములకును పేరు.

చక్రవాట : పు. ఇది పనిబూనిన వానికిని, సమీపముకును, దీపపుకుందెకును పేరు.

వర్కరాట : పు. ఇది క్రేగంటి ప్రసారముకును, లేతయెండకును, స్త్రీ కుచాగ్రమందు ప్రియునిచేతచేయబడిన నఖక్షతముకును పేరు.

కరహాట : పు. ఇది తామరదుంపకును, పుష్పవిశేషముకును, మంగ చెట్టుకును పేరు.

పరపుష్ట : పు. ఇది కోకిలకును, వెలయాలికిని పేరు.

ప్రతికృష్ట: త్రి. ఇది మర్మాంగముకును, రెండుసార్లు దున్నిన భూమికిని పేరు.

ప్రతిసృష్ట : త్రి. ఇది పంపబడిన దానికిని, నిరసించబడిన దానికిని పేరు.

శిపివిష్ట : పు. ఇది బట్టతల వానికిని, శివునకును, కుష్ఠరోగికిని పేరు.

చతుష్షష్టి : స్త్రీ. ఇది ఋగ్వేదముకును, అరువది నాలుగు విద్యలకును పేరు.

గాఢముష్టి: పు. ఇది లోభివానికిని, గండ్ర గొడ్డలి, ఖడ్గము మొదలయిన వాటికిని పేరు.

దశనోచ్ఛిష్ట: పు. ఇది నిట్టూర్పుగాలికిని అధరోష్ఠ చుంబనముకును పేరు.

కఠ : పు. ఇది స్వరవిశేషముకును, కఠఋక్కులకును, ఆ ఋక్కులనధ్యయనము జేసినవానికిని, కఠశాఖీయునకును కఠ మునికిని పేరు.

మునావపి హఠో వారి	**హఠ :** పు. ఇది తూటికూరకును, బలాత్కారము
పర్ణ్యాం స్యాత్ప్రసభేऽపి చ॥ (1)	కును పేరు.
శఠో మధ్యస్థపురుషే	**శఠ :** పు. ఇది వివాదాదులయందు మధ్యస్థమైన
శఠో ధుత్తూరధూర్తయోః।	వానికిని, ఉమ్మెత్త చెట్టుకును, శృంగారనాయక
శఠో లసే చ మూర్ఖే చ	విశేషముకును, మందునకును, మూర్ఖునకును పేరు.
కుంఠోऽకర్మణ్యమూర్ఖయోః॥	**కుంఠ:** పు. ఇది కార్యములయందు మందునకును, మూర్ఖునకును పేరు.
పాఠస్స్యాత్పఠనే విద్ధ	**పాఠ :** పు. ఇది పఠించుటకును, స్త్రీ. పాటు చెట్టు
పర్ణ్యాం పాఠాపి పఠ్యతే।	కును పేరు.
కంఠో గళే సంనిధానే	**కంఠ:** పు. ఇది మెడకును, సమీపముకును, ధ్వని
ధ్వనౌ మదన పాదపే॥(3)	కిని, ఉమ్మెత్త చెట్టుకును పేరు.
వంఠ స్స్యాదకృతో ద్వాహే	**వంఠ:** పు. ఇది పెండ్లిలేనివానికిని, పొట్టి వానికిని,
ఖర్వేకుంఠాయుధేऽపి చ।	బల్లెముకును పేరు.
పృష్ఠం చరమమాత్రే	**పృష్ఠ :** న. ఇది పశ్చాద్భాగసామాన్యము కును,
స్యాద్దేహస్యావయవాంతరే ॥(4)	శరీరముయొక్క వెనుక ప్రక్కకును పేరు.
కోష్ఠః కుసూలే చాత్మీయే	**కోష్ఠ :** పు. ఇది పౌణక (లేక గాదె) కును త్రి. తన
కుక్షే రంతర్గృహస్య చ।	సంబంధమైన దానికిని, పు. ఉదరము యొక్క మధ్య భాగముకును, గృహ మధ్యకును పేరు.
కుష్ఠో రోగే సుగంధే చ	**కుష్ఠ :** పు. ఇది కుష్ఠరోగముకును, సుగంధి పాల చెట్టుకును పేరు.
గోష్ఠం గోస్థానకేऽపి చ॥	**గోష్ఠ:** న. ఇది పశువుల దొడ్డికిని, ఈ. స్త్రీ. ఓలగము
గోష్ఠీ సభాయాం సంలాపే	కును, ప్రీతిచేతనయిన పరస్పర సంభాషణము నకును, దుర్వినీతునకును పేరు.
దుష్ఠ స్స్యాద్దుర్బలేऽధమే।	**దుష్ఠ :** త్రి. బలహీనునకును, దుర్వినీతునకును పేరు.
ప్రష్ఠ శ్శ్రేష్ఠాగ్రయోరుక్తః	**ప్రష్ఠ:** త్రి. ఇది శ్రేష్ఠమైన దానికిని, ముందుగానైన
ప్రష్ఠా చండాలికౌషధౌ॥ (6)	దానికిని, స్త్రీ. ఓషధ విశేషముకును పేరు.
జ్యేష్ఠ శ్శ్రేష్ఠేऽతివృద్ధే చ	**జ్యేష్ఠ :** త్రి. ఇది శ్రేష్ఠమయిన దానికిని, మిగుల
జ్యేష్ఠ మాసాంతరేऽపి చ।	వయసు కలదానికిని, పు. జ్యేష్ఠ మాసముకును,

గృహగోధక్యోర్జ్యేష్ఠా
శ్రేష్ఠో వైశ్రవణే వరే ॥

జ్యేష్ఠా : స్త్రీ. బల్లికిని, జ్యేష్ఠానక్షత్రమునకును పేరు.
శ్రేష్ఠ : పు. ఇది కుబేరునకును, త్రి. శ్రేష్ఠమైన దానికిని పేరు.

కాష్ఠా దారుహరిద్రాయాం
కాలమాన ప్రకర్షయోః ।
స్యాద్దిశి స్థానమాత్రే చ
కాష్ఠమాఖ్యాతమింధనే ॥(8)

కాష్ఠా : స్త్రీ. ఇది మానిపసపునకును, 18 నిముషముల కాలముకును, దిక్కుకును, ప్రదేశముకును, న. కట్టెపుల్లకును పేరు.

నిష్ఠా నిష్పత్తి నాశాంత
యాచ్ఞా నిర్వహణేషు చ ।

నిష్ఠా : స్త్రీ. ఇది కార్యసిద్ధికిని, నాశనముకును, అవసానముకును, యాచనకును, నిర్వహించుటకును పేరు.

షష్ఠీ షణ్ణాం చ పూరణ్యాం
కాత్యాయన్యా మపీష్యతే ॥

షష్ఠీ: త్రి. షట్సంఖ్యను పూరించుదానికిని (అనగా నారవదియనుట), పార్వతికిని పేరు.

★ అథఠాంత త్రివర్ణః ★

కమఠః కచ్ఛపే భాండ
భేదే చ కమఠం మతం ।

కమఠ : పు. ఇది తాబేటికిని, న. యోగులు బిచ్చమెత్తు పాత్రకును పేరు.

జరఠః కర్కశే పాండౌ
జరఠః కఠినేఽన్యవత్ ॥ (10)

జరఠ: త్రి. కరుకయినదానికిని, తెల్పువర్ణము గల దానికిని, కఠినమయిన దానికిని పేరు.

నర్మఠ శ్చూచుకే షిద్గే
వైకుంఠః కృష్ణశక్రయోః ।

నర్మఠ : పు. ఇది చనుమొనకును, విటునకును పేరు.
వైకుంఠ: పు. ఇది కృష్ణునకును, ఇంద్రునకును పేరు.

శ్రీకంఠః ఖండపరశౌ
శ్రీకంఠః కురుజాంగలే ॥ (11)

శ్రీకంఠ : పు. ఇది శివునకును, కురుదేశపు మరుభూమికిని పేరు.

వరిష్ఠ స్స్యాదురుతరే
ప్రవరే తిత్తిరావపి ।
వరిష్ఠం మరిచే తామ్రే
సాధిష్ఠో తిదృఢార్యయోః ॥

వరిష్ఠ: త్రి. ఇది మిక్కిలి విస్తారమయిన దానికిని, మిగుల శ్రేష్ఠమైన దానికిని, తిత్తిరిపక్షికిని, న. మిర్యాలకును, రాగికిని పేరు.
సాధిష్ఠ : పు. ఇది మిగుల దృఢమైన దాని కిని, మిగుల పూజ్యునకును పేరు.

అంబష్ఠో దేశభేదే పి
విప్రాద్వైశ్యాసు తే పి చ ।

అంబష్ఠ: పు. ఇది దేశవిశేషముకును, బ్రాహ్మణుని వలన వైశ్యస్త్రీయందు పుట్టినవానికిని, స్త్రీ. పులిచింత

అంబష్ఠో చామ్లలోణ్యాంస్యా
త్పాఠాయూధికయోరపి॥(13)

కును, పాట చెట్టుకును, అడవి మొల్ల చెట్టుకును పేరు.

కనిష్ఠోఽల్పేఽను జేయూని
కనిష్ఠా దుర్బలాంగుళౌ।

కనిష్ఠ: త్రి. ఇది స్వల్పమైన దానికిని, వెనుక పుట్టిన దానికిని, పిన్నవయసు దానికిని, స్త్రీ. చిటికెన వ్రేలికిని పేరు.

లఘిష్ఠోఽత్యల్పకే భేలే

లఘిష్ఠ : త్రి. ఇది మిగుల చుల్కనయైన దానికిని, పు. తెప్పకును పేరు.

పృపష్ఠః కాల వామయోః॥

పృపష్ఠ : పు. ఇది కాలముకును, త్రి. ఎడమవైపు దానికిని పేరు.

ప్రకోష్ఠో విస్తృతకరే
భూప కక్షాంతరేఽపి చ।
కూర్పరాదధరే చాపి
ప్రతిష్ఠాస్థానమాత్రకే॥(15)
గౌరవే యాగనిష్పత్తి
చతు రక్షరపద్యయోః।

ప్రకోష్ఠ : పు. చాచిన హస్తముకును, రాజ గృహ మందలి తొట్టి కట్టుకును, మణిబంధము మొదలు హస్తము క్రింది భాగముకును పేరు.

ప్రతిష్ఠా: స్త్రీ. ఇది ప్రదేశముకును, గౌరవముకును, యాగసిద్ధికిని, నాలుగు వర్ణముల ఛందస్సుగల పద్యముకును పేరు.

మకుష్ఠో వ్రీహిభేదే స్యా
న్మకుష్ఠో మంధరేఽన్యవత్ ॥

మకుష్ఠ: పు. ఇది అడవి పెసలకును, త్రి. మెల్లగా నడచు వానికిని పేరు.

★ అథ ఠాంత శ్చతుర్వర్ణః ★

దంతశఠ స్స్యాజ్జం బీరే
కపిత్థే కర్మరంగకే।
నాగరంగే పి చాంగేర్యాం
స్మృతా దందశఠా బుధైః॥ (17)

దంతశఠ : పు. ఇది నిమ్మచెట్టుకును, వెలగ చెట్టుకును, ఫలవృక్షవిశేషముకున, నారింజచెట్టుకును, స్త్రీ. పులి చింత చెట్టుకును పేరు.

సూత్రకంఠో ద్విజే ప్రోక్తః
ఖంజరీటకపోతయోః।

సూత్రకంఠ : పు. ఇది బ్రాహ్మణునకును, కాటుగ పిట్టకును, పావురముకును పేరు.

హారికంఠః పరభృతే
హారాన్వితగళేఽపి చ ॥ (18)

హారికంఠ : పు. ఇది కోకిలకును, హారము లు గల మెడకును పేరు.

కాలకంఠస్తు దాత్యూహే
కలవింకే చ ఖంజనే।

కాలకంఠ : పు. ఇది కూకురు గిడ్డంగి

నీలకంఠ : పిట్టకును, ఊరపిచుగకును, కాటుగ

సితా పాంగే హరే పీత
సారకే నీలకంఠవత్॥ (19)

పిట్టకును, నెమలికిని, శివునకును, మలయపర్వత మున బుట్టిన పీతచందన ముకును పేరు.

కలకంఠః కలధ్వానే
హంసే పారావతే పికే।

కలకంఠ: పు. ఇది అవ్యక్తమధుర ధ్వనికిని, హంస కును, పావురముకును, కోకిలకు ను పేరు.

(పూతి) దేవకాష్ఠం తు సరళ
దెవదారు మహీరుహోః॥

దేవకాష్ఠ: న. ఇది సరళదేవదారు వృక్షము కును, దేవదారు వృక్షముకును పేరు.

కాలపృష్ఠం భవేత్కర్ణ
చాపే కోదండమాత్రకే।
కాల పృష్ఠస్తు సారంగ
విశేషే కంకపక్షిణి॥ (21)

కాలపృష్ఠ : న. ఇది కర్ణుని ధనస్సుకును, ధను సామాన్యముకును, పు. జింకలలోనిభేదముకును, రాబందు పక్షికిని పేరు.

★ అథ డాంతవర్గః ★

గుడ స్స్యాద్గోళకే హస్తి
సన్నాహే ఇక్షువికారయోః।
గుడా స్నుహీ గుళికయో
ర్గడో మీనాంతరాయయోః॥

గుడ : పు. ఇది వర్తులాకారముకును, ఏనుగకు వేయు కవచాదులకును, బెల్లముకును, స్త్రీ. చెముడు చెట్టుకును, ఉండకును పేరు.

గడ: పు. ఇది మత్స్యవిశేషముకును, విఘ్నముకును పేరు.

జడో మూర్ఖే హిమగ్రస్తే
శూకశింబ్యాం జడా మతా।
గడుః పృష్ఠగుడే కుబ్జే
షడః పేయాంతరే భిది॥
వ్యాడో హింస్రపశౌ సర్పే

జడ : పు. ఇది మూఢునకును, చలిచేత కొరడు బారినవానికిని, స్త్రీ. దూలగొండిచెట్టుకును పేరు.

గడు: పు. ఇది వీపుకంతికిని, గూనుకును, పేరు.

షడ: పు. ఇదిపానీయ విశేషముకును, భేదముకును పేరు. **వ్యాడ** : పు. ఇది ఘాతుక మృగముకును, పాము కును పేరు.

తాడస్తాడన ఘోషయోః।
ముష్టిమేయతృణాదౌచ
తాడీ తాళదళద్రుమే॥ (3)

తాడ : పు. ఇది కొట్టుటకును, శబ్దముకు ను, పిడికెడు గడ్డి మొదలయినవాటికిని, ఈ. స్త్రీ. తాడిచెట్టు కును పేరు.

నీడం స్థానే కులాయే చ
సకారపూర్వకస్త్వంతికే।

నీడ : ఇది ప్రదేశముకును, పక్షిగూటికిని, సకారము పూర్వమందుగల నీడశబ్దము, సమీపము నకును పేరు.

క్రోడ స్సూకర పాతంగ్యోః
క్రోడం క్రోడా చ వక్షసి॥
చోడః కూర్పాసకే దేశభే
దే ప్రావరణాంతరే।
క్ష్వేడః కర్ణామయే ధ్వానే
గరళే కుటిలేऽపి చ ॥ (5)
లోహితార్క ఫలే క్ష్వేడం
ఘోషపుష్పే దురాసదే।
యోధానాం సింహనాదేతు
క్ష్వేడాస్యాద్వంశశల్యకే॥ (6)
అండం ఖగాది కోశే స్యా
న్ముష్కే వీర్యేऽపిచ క్వచిత్।
స్యాత్ఖండ శ్శకలే చేక్షు
వికార మణిదోషయోః॥ (7)
గండః కపోలే పిటకే
యోగభేదే చ గండకే।
గండః ప్రవీరే చిహ్నేస్యా
దశ్వభూషణబుద్బుదే॥ (8)
చండో దైత్యాంతరే తీవ్రే
చండో దాసే యమస్య చ।
ధనహారీ శంఖపుష్ప్యో
శ్చండా చండోऽతి కోపనే॥ (9)
చండీ కాత్యాయనీ హింస్రా
కోపనస్త్రీషు సమ్మతా।
షండం పద్మాది సంఘాతే
షండ స్స్యాద్గోపతావపి॥ (10)
షండః క్లీబే వంశసరే
భార్గవే వంధ్యపూరుషే।

క్రోడ : పు. ఇది పందికిని, శనిగ్రహము కును, స్త్రీ. బాహు మధ్యముకును పేరు.

చోడ : పు. ఇది రవికకును, చోళదేశము కును, ఉత్తరీయ వస్త్రముకును పేరు.

క్ష్వేడ : పు. ఇది కర్ణరోగ విశేషముకును, ధ్వనికిని, కాలకూటవిషముకును, త్రి. వక్రమయినదానికిని, న. యెర్రజిల్లేడు కాయకును, ఆవడపుష్పముకును, త్రి. పొందశక్యముగాని దానికిని, స్త్రీ. భటులసింహనాదముకును, వెదురు గణిగకును పేరు.

అండ: న. ఇది పక్ష్యాదుల గ్రుడ్డుకును, వృషణముకును, రేతస్సుకును పేరు.

ఖండ : పు. తునకకును, ఖండ చక్కెరకును, రత్న దోషముకును పేరు.

గండ : పు. ఇది గండస్థలముకును, కురుపు బొబ్బకును, గండనామయోగముకును, వీరునకును, గురుతుకును, అశ్వాభరణ విశేషముకును, నీటి బుగ్గకును పేరు.

చండ : పు. ఇది చండాసురుకునకును, త్రి. తీవ్రమయిన దానికిని, పు. చండుడను యమదూతకును, స్త్రీ. నల్లకచోరముకును, శంఖమాలినీవృక్షముకును, త్రి. మిగులకోపముగలదానికిని పేరు.

చండీ : స్త్రీ. ఇది పార్వతికిని, హింసించు స్వభావము గల దానికిని, కోపముగల స్త్రీకిని పేరు.

షండ : న. ఇది కమలములు మొదలయిన వాటి సమూహముకును, పు. ఆబోతుకు ను, నపుంసకునకును, అంతఃపురము కాచుకొజ్జావానికిని, శుక్రాచార్యునకును, వ్యర్థమైనరేతస్సుగలవానికిని పేరు.

కుండం దేవజలాధారే
పిఠరేఽథ కమండలౌ॥(11)
కుండీ కుండ స్మృతో జారా
త్పతివత్నీసుతే పి చ।

కుండ : న. ఇది స్వర్గమందలి తటాకముకును, పాత్రకును, ఈ. స్త్రీ. కమండలముకును, పు. భర్తజీవించి యుండగా జారున [illegible] పుట్టిన వానికిని పేరు.

దండో యమే మానభేదే
లగుడే దమసైన్యయోః॥(12)
వ్యూహభేదే ప్రకాండేశ్వే
కోణ మంథానయోరపి।
అభిమానే గ్రహే దండ
శ్చండాంశోః పారిపార్శ్వకే॥

దండ : పు. ఇది యమధర్మరాజుకును, తక్కెడ దండికిని, దుడ్డుకును, దండోపాయముకును, సేనకును, దండవ్యూహముకును, చెట్టుయొక్క కొమ్మల క్రిందిభాగముకును, గుర్రముకును, వాయించుకర్రకును, కవ్వముకును, అభిమానముకును, గ్రహవిశేషముకును, సూర్యునిప్రక్కనుండు విష్ణుదేవతకును పేరు.

(గౌ) గోండః పామరజాతౌ చ
వృద్ధనాభౌ చ వాచ్యవత్।

గోండ : పు. ఇది పామరజాతి విశేషముకును, త్రి. పెద్ద బొడ్డుగల వానికిని పేరు.

పిండం సాంద్రే బలె బోలే
గృహాం శేజీవనా యసోః॥(14)
పిండో దేహే జపాపుష్పే
నివాపే స్త్విల్హకేపి చ।
పిండే స్యాత్తగరే లాబు
ఖర్జూరీ భేదయోరపి॥(15)

పిండ : న. ఇది దట్టవకును, బలముకును, బాలింత బోలుకును, గృహమందలి యొక భాగముకును, జీవనాధారముకును, ఇనుముకును, పు. శరీరముకును మంకెన పువ్వుకును, పార్వణ పిండముకును, అందుగబంకకును, ఈ. స్త్రీ. గ్రంధి తగరముకును, అనుగచెట్టుకును, ఖర్జూరవృక్షముకును పేరు.

పండ ష్షండే ధియాం పండా
పాండుః కుంతీపతౌ సితే।

పండ : పు. ఇది నపుంసకునకును, స్త్రీ. బుద్ధికిని పేరు. **పాండు :** పు. ఇది పాండురాజుకును, త్రి. తెలుపు వర్ణముగల దానికిని పేరు.

మండం మస్తుని శాకే చ
మండ స్స్యాత్స్వర పిచ్ఛయోః॥(16)
ఏరండే భూషణే చాథ
మండా ధాత్ర్యా ముదీరితా।

మండ : న. ఇది పెరుగు మీగడకును, కూరకును, పు. చేవకును, జిగటుకును, ఆముదపుచెట్టుకును, అలంకారముకును స్త్రీ. భూమికిని పేరు.

ముండో దైత్యాంతరే రాహౌ
మూర్ధముండితయోరపి॥(17)

ముండ : పు. ఇది ముండాసురునకును, రాహునకును, శిరస్సుకును, బోడితలవానికిని పేరు.

శౌండో మత్తే పి విఖ్యాతః శౌండీ పిప్పలి చవ్యయోః।	**శౌండ**: త్రి. ఇది సురాదులచేత మదించినవానికిని, ఈ. స్త్రీ. పిప్పలి చెట్టుకును చవ్యమను గ్రంధద్రవ్య ముకును పేరు.
కాండం నాళే తరుస్కంధే బాణేవసర నీరయోః॥ కుత్సితే రహసి స్తంబే కాండం గర్వేశ్వవర్గయోః।	**కాండ**: న. ఇది కాడకును, చెట్టుమానుకును, బాణ ముకును, సమయముకును, జలముకును, కౌటిల్య ముకును, రహస్యముకును, స్తంభముకును; గర్వము కును, గుర్రముకును, సమూహముకును పేరు.
భాండం భూషణమాత్రేపి భాడం మూలవణిగ్ధనే॥ (19) నదీపాత్రే తురంగాణాం భూషణే భాజనేపి చ।	**భాండ** : న. ఇది అలంకార సామాన్యము కును, వర్తకమందలి పెట్టుబడి సొమ్ముకు ను, నదియొక్క గట్లనడిమి భాగముకును, అశ్వభూషణముకును, కుండకును పేరు.
ఇడా వాచి గవిక్షోణ్యా మిడా చ బుధయోషితి॥	**ఇడా** : స్త్రీ. ఇది మాటకును, గోవుకును, భూమి కిని, బుధుని భార్యకును పేరు.
క్రీడా కేళిప్రకారే స్యా త్యేలా వజ్ఞానయోరపి।	**క్రీడా**: స్త్రీ. ఇది స్త్రీపురుషుల వన విహారాదు లకును, కందుకాది క్రీడకును, పరిహాసముకును పేరు.
చూడా శిఖాయాం వలభౌ చూడా బాహువిభూషణే॥	**చూడా** : స్త్రీ. ఇది మగవాని శిరోమధ్యస్థమైన జుట్టు కును, ముంజూరుకును, దండ కడియముకును పేరు.
పీడా కృపా శిరోమాలా వమర్ద సరళద్రుషు।	**పీడా** : స్త్రీ. ఇది దయకును, శిరస్సున చుట్టిన పూలదండకును, పీడపెట్టుటకును, సరళదేవదారు వృక్షముకును పేరు.
నాడీ నాళే శిరా గండదూర్వయో స్స్యా ద్వణాం తరేనాడీ షట్ క్షణ కాలేపి చర్యాయాం కుహకస్య చ।	**నాడీ**: స్త్రీ. ఇది గొట్టముకును, బోలునరముకును, గరికెలోని భేదముకును, గాయముకును, ఆరు క్షణముల కాలముకును, కుత్సితుని చేష్టకును పేరు.
రండా మూషికపర్ణ్యాం చ రండా విధవయోషితి॥	**రండా** : స్త్రీ. ఇది ఎలుక చెవిచెట్టుకును, మగడు చచ్చిన దానికిని పేరు.
వండాపి పాంసులాయాం స్యాద్వండో హస్తాదివజి తే।	**వండా** : స్త్రీ. ఇది రంకులాడికిని, పు. చేతులు మొదలగు నవయములు లేని వానికిని పేరు.
శుండాపి జలహస్తిన్యాం	**శుండా** : స్త్రీ. ఇది నీటియేనుగకును, కల్లుకును,

మదిరా కరిహస్తయోః॥ నళిన్యాం వారయోషాయాం శుండస్తు మదనిర్ఘ్సరే।	ఏనుగతుండముకును, తామర లతకును, వేశ్యకును, పు. మదప్రవాహముకును పేరు.

★ అథ డాంత త్రివర్ణః ★

గారుడం స్యాన్మరక తే విషశాస్త్రేపి గారుడం॥	**గారుడ** : న. ఇది మరకతమణికిని, విషమును దింపివేయు మంత్రశాస్త్రముకును పేరు.
ద్రావిడ స్స్యాజ్జనపదే వే (ధ) దముఖ్యక శంఖయో॥	**ద్రావిడ:** పు. ఇది ద్రావిడదేశముకును, కచ్చోరముకును, శఖముకును పేరు.
ప్రచండో దుర్వహే శ్వేత కరవీరే ప్రతాపిని॥	**ప్రచండ** : త్రి. అసాధ్యమైన దానికిని, పు.తెల్ల గన్నేరుకును, త్రి. ప్రతాపముగల వానికిని పేరు.
పిచండ ముదరే విద్యాత్పశో రవయవేఽపి చ।	**పిచండ** : న. ఇది కడుపునకును, పశువుల యవయవముకును పేరు.
తరండో బడిశీసూత్ర బద్ధవ స్తుని బేలకే॥	**తరండ** : పు. ఇది గేలపు త్రాటికి కట్టిన బెండు, కర్రమొదలయిన వాటికిని, తెప్పకును పేరు.
వరండోఽప్యంతరావేద్యాం సందోహ ముఖరోగయోః।	**వరండ** : పు. ఇదిపేడియొక్క మధ్యభాగ ముకును, సమూహముకును, ముఖరోగ విశేషముకును పేరు.
పూత్యండో గంధకీటేఽపి తథా గంధమృగేఽపి చ॥	**పూత్యండ** : పు. ఇది పక్షివిశేషముకును, జవ్వాది పిల్లికిని పేరు.
మార్తండ స్తపనే క్రోడే	**మార్తాండ** : పు. ఇది సూర్యునకును, పందికిని పేరు.
శిఖండో బర్హ చూడయోః।	**శిఖండ** : పు. ఇది నెమలి పురికిని, జుట్టుకును పేరు.
ప్రకాండో విటపే శస్తే మూలస్కంధాంతరేతరోః॥	**ప్రకాండ:** పు. ఇది కొమ్మకును, త్రి. శ్రేష్ఠమైనదానికిని, చెట్టుయొక్క కొమ్మల క్రింది భాగము కును పేరు.
కోదండో భ్రూలతాయాం స్యాద్దేశ భదే చ కార్ముకే।	**కోదండ** : పు. ఇది కనుబొమ్మకును, కోదండ దేశముకును, న. ధనస్సుకును పేరు.
సరండ స్సరటే ధూర్తే సరండో భూషణాంతరే॥ (30)	**సరండ:** పు. ఇది తొండకును, ధూర్తునకును, భూషణ విశేషణముకును పేరు.
మారుండో ండో భుజంగానాం మార్గే గోమయమండలే।	**మారుండ:** పు. ఇది పాము గ్రుడ్డుకును, త్రోవకును, గోమయముచేత నలికిన భూమికిని పేరు.

కరండో మధుకోశే పి కారండేషు దలాడకే ॥ (31)	**కరండ** : పు. ఇది తేనెపట్టుకును, ఖడ్గము కును, కన్నెలేడుపిట్టకును, తనంతట పుట్టిన నువ్వు చెట్టు కును పేరు.
కూష్మాండో గణభేదేస్యా ద్భ్రూణే కర్కారు కేऽపి చ। భేరుండా దేవతా భేదే పక్షి భేదే చ భీషణే ॥ (32)	**కూష్మాండ** : పు. ఇది ఈ పేరుగల దేవతా గణముకును, గర్భముకును, గుమ్మడి చెట్టు కును పేరు. **భేరుండా** : స్త్రీ. ఇది దేవతావిశేషముకును, పు. భేరుండ పక్షికిని, త్రి. భయంకరమైనదానికిని పేరు.
వారుండ స్సేకపాత్రేస్యా న్మలే దృక్కర్ణయోరపి। ఫణీన్ద్ర రాజే వారుండీ ద్వారపిండ్యాముదీరితా॥ (33)	**వారుండ** : పు. ఇది ఓడలోని నీళ్ళు చిమ్ము డు పాత్రకును, కంటి పుసికిని, గులిమికిని, శేషున కును, ఈ. స్త్రీ. గడపకు పేరు.
తిత్తిడో భూరుహే కాల దాసే దైత్యాంతరేऽపి చ। తింతిడ స్తింతిడీ తు స్యా చ్చించా వృక్షామ్లయోరపి॥ వరండా శారికా వర్తి ఖడ్గ ధేనుషు వర్తతే। వితండా వాద భేదే స్యా త్కచ్చీశాకే శిలాహ్వయే॥ వితండా కరవీర్యాం చ నిర్గుండీ సింధువారకే। నీలశేఫాలికాయాం చ కరహాటేऽపి కుత్రచిత్॥ (36)	**తిత్తిడ** : పు. ఇది చింతచెట్టుకును, యమదూత కును, రాక్షసవిశేషముకును పేరు. **తింతిడ** : పు. ఇవి చింతచెట్టుకును, **తింతిడీ** : స్త్రీ. చింత పండుకును పేర్లు. **వరండా** : స్త్రీ. ఇది గోరింకకును, వత్తిడికిని, కత్తికిని, గోవుకును పేరు. **వితండా** : స్త్రీ. ఇది తనపక్షమునుసమర్థించు కొనక పరపక్షమును దూషించుటకును, శాక విశేషము కును, శిలాజిత్తుకును, గన్నే రుచెట్టుకును పేరు. **నిర్గుండీ** : స్త్రీ. ఇది వావిలి చెట్టుకును, నల్ల పువ్వుల వావిలిచెట్టుకును, తామర దుంపకు ను పేరు.

★ అథ ఢాంతశ్చతుర్వర్ణః ★

భవేద్వాత(ఖు)ధుడోవాత్యా వామయో ర్వాతశోణితే। పిచ్ఛిలస్ఫోటికాయాంచ దేవతాడస్తు ఘోషకే ॥ (37)	**వాతధుడ** : స్త్రీ. ఇది వాయు సంఘము కును, స్త్రీకిని, రోగవిశేషముకును, జిడ్డువస్తువుల బుడగ కును పేరు. **దేవతాడ** : పు. ఇది అవడచెట్టుకును, రాహు

సైంహికేయగ్రహే చాపి	గ్రహముకును, అగ్నికిని పేరు.
దేవతాడో హుతాశనే।	
చక్రవాడో ద్రిభేద్యే స్యా	**చక్రవాడ** : పు. ఇది లోకాలోకపర్వతముకును,
చ్చక్రవాడం తు మండలే	న. వర్తులాకారముకును పేరు.
జలరుండో జలావర్తే	**జలరుండ** : పు. ఇది నీటిసుడికిని, నీటి తుంపర
పయోరేణౌ భుజంగమే	కును, సర్పముకును పేరు.
అపోగండస్తు శిశుకే	**అపోగండ**: త్రి. ఇది పిల్లవానికిని, హెచ్చు తగ్గులైన
వికలాంగేఽతిభీరుకే॥ (39)	యవయవములుగల వానికిని, మిగుల భయ
	స్వభావము గలవానికిని పేరు.

★ అథడాంతవర్గః ★

దృఢః స్థూలే భృశే శక్తే	**దృఢ**: త్రి. ఇది లావైనదానికిని, విస్తారమైనదానికిని,
ప్రగాఢేఽపి దృఢో మతః।	బలమైనదానికిని, మిక్కిలియను టకును పేరు.
బాఢం దృఢే ప్రతిజ్ఞాయాం	**బాఢ** : న. ఇది మిక్కిలియనుటకును, అంగీకార
	ముకును పేరు (అవ్యయమని కొందరు.)
మూఢస్తన్ద్రిత బాలయోః॥	**మూఢ** : పు. ఇది అవివేకికిని, బాలునకును పేరు.
గూఢం రహసి గుహ్యే చ	**గూఢ** : న. ఇది రహస్యముకును, మర్మాంగము
సంవృతే పునరన్యవత్।	కును, త్రి. దాగియున్న దాని కిని పేరు.
వ్యూఢ స్సంహతవిన్యస్త	**వ్యూఢ**: త్రి. ఇది దట్టమైనదానికిని, రచనాదులచేత
పృథులేషు చ భేద్యవత్॥ (2)	నుంచబడిన సేనకును, విస్తారమైన దానికిని పేరు.
షండో వర్షవరే క్లీబే	**షండ**: పు. ఇది కొజ్జావానికిని, నపుంసకునకును,
గోపతౌ పంధ్యపూరుషే।	ఆబోతుకును, వ్యర్థమైనరేతస్సుగలవానికిని పేరు.
వోఢా స్యాద్భారితే సూతే	**వోఢా** : పు. ఇది భారమును వహించినవానికిని,
	సారథికిని పేరు.
సోఢామర్షణశక్తయో॥ (3)	**సోఢా** : త్రి. ఇది ఓరిమిగలవానికిని, సమర్థమైన
	వానికిని పేరు.
రాఢాసూక్ష్మే చ శోభాయాం	**రాఢా**: స్త్రీ. ఇది సూక్ష్మముకును, కాంతికిని పేరు.
దాఢా దంష్ట్రాభిలాషయోః।	**దాఢా** : స్త్రీ. ఇది కోరకును, కోరికకునకు పేరు.
మాఢిః పత్రాదిభం(గా)గేస్యా	**మాఢి** : స్త్రీ. ఇది మకరికాపత్రాదులకును, దీనత్వ

న్మాఢి ర్దైన్యప్రకాశనే॥	మును ప్రకాశింపజేయుటకును పేరు.
★ అథడాంత త్రివర్ణః★	
ఆషాఢో వ్రతినాం దండే మాసే మలయపర్వతే।	**ఆషాఢ** : పు. ఇది బ్రహ్మచారులు ధరించు పలాశ దండముకును, ఆషాఢమాసముకును, మలయ పర్వతముకును పేరు.
వారూఢా శ్శృంబలేఽపి స్యా ద్వ్రాంచలకపాటయోః॥ (5) పంజ రే పా వ కే చాథ	**వారూఢ** : పు. ఇది దారి బత్యముకును, పైటి చంగుకును, తలుపుకును, శుకాదుల పంజరముకు ను, అగ్నికిని పేరు.
ప్రరూఢో జఠ రే స్మృ తః। బద్ధమూలే	**ప్రరూఢ**: పు. ఇది ఉదరముకును, త్రి. దృఢముగా నాటుకొన్నదానికిని పేరు.
విరూఢస్తు సంజాతేఽకురి తేఽన్యవత్॥ (6)	**విరూఢ** : త్రి. పుట్టిన దానికిని, అపుడు మొలచిన దానికిని పేరు.
సమూఢః పుంజితే భగ్నే సద్యోజాతేఽనుపప్లుతే।	**సమూఢ** : త్రి. ఇది రాశిగా చేయబడిన దానికిని, విరిగిన దానికిని, అపుడు పుట్టినదానికిని, ఉపద్రవ శూన్యమైనదానికిని పేరు.
ఉదూఢ ఊఢే స్థూలే స్యా	**ఉదూఢ** : త్రి. ఇది వివాహమైనదానికిని, లావైన దానికిని పేరు.
దుపోఢో నికటోఢయోః॥ (7)	**ఉపోఢ** : త్రి. ఇది సమీపమైనదానికిని, వివాహమై నదానికిని పేరు.
నిగూఢో గర్హితే గుప్తే	**నిగూఢ**: త్రి. ఇది నింద్యమైనదానికిని, దాచబడిన దానికిని పేరు.
ప్రమీఢో మూత్రితే ఘనే।	**ప్రమీఢ**: త్రి. ఇది అతిమూత్రరోగికిని, అధికమైన దానికిని పేరు.
సంరూఢోఽంకురితే ప్రౌఢే	**సంరూఢ**: త్రి. ఇది అంకురించినదానికిని, గంభీర మైనదానికిన పేరు.
ప్రగాఢో దృఢకృచ్ఛ్రయోః॥	**ప్రగాఢ**: త్రి. ఇది దృఢమైనదానికిని, కష్టముకును పేరు.
అధ్యూఢా కృత సాపత్న్యాం నార్యా మధ్యూఢ ఈశ్వరే।	**అధ్యూఢా** : స్త్రీ. ఇది పెద్ద భార్యకును, పు. ప్రభువు కును పేరు.

అద్ధ్యారూఢం సమూరూఢే
ऽత్యధికే చాపి భేద్యవత్॥ (9)

అధ్యారూఢ: త్రి. ఇది అధిష్ఠించినదానికిని, విస్తారమైనదానికిని పేరు.

★ అథ ణాంత వర్గః ★

కణోऽతి సూక్ష్మే ధాన్యాంశే
కృష్ణా జీరకయోః కణా।

కణ: పు. ఇది మిక్కిలి సూక్ష్మమైనదానికిని, నూకకును, స్త్రీ. పిప్పళ్ళకును, జీలకఱ్ఱకు ను పేరు.

పణో వరాకమానే స్యా
న్మూల్యే కార్షపణే గ్లహే॥
క్రయ్యశాకాదికే ద్యూతే
వ్యవహారే భృతౌ ధనే।

పణ: పు. ఇది గవ్వప్రమాణముకును, వెలకును, గురిగింజల యెత్తు రాగిముద్రకును, పందెముకును, కొనదగిన శాకాదులకును, జూదముకును, వ్యవహారముకును, జీతముకును, ధనమునకును పేరు.

గణ స్సమూహే ప్రమథే
సంఖ్యా సైన్యప్రభేదయోః॥

గణ: పు. ఇది సమూహముకును, శివాను చరులయ్యు ప్రమథ గణములకును, సంఖ్యావిశేషముకును, సైన్యవిశేషముకును,

ఘ్రాణం ఘ్రాతే చ నాసాయాం

ఘ్రాణ: త్రి. ఇది వాసన చూడబడినదానికిని, న. ముక్కుకును పేరు.

కాణః కాకై కచక్షుషోః।

కాణ: పు. ఇది కాకికిని, ఒక కన్నుగలవానికిని పేరు.

బాణస్స్యాత్కేవలే కాండే
కాండావయవ దైత్యయోః॥
బాణా ఝింట్యాం మతాధీరై

బాణ: పు. ఇది ఒక్కటైనదానికిని, బాణముకును, అలుగుకును, బాణాసురునకును, స్త్రీ. నల్లపువ్వుల పెద్ద గోరింటకును పేరు.

శ్శణో మాషచతుష్టయే।
కషణే కరపత్రే చ
శాణే ప్రావరణాంతరే॥ (4)

శణ: పు. ఇది నాలుగు మాషముల యెత్తు పరిమాణముకును, ఒరుపుడు రాతికిని, రంపము కును, ఈ. స్త్రీ. వస్త్రవిశేషముకును పేరు.

త్రాణాతు త్రాయమాణాయాం
రక్షితే రక్షణేऽపిచ।

త్రాణా: స్త్రీ. ఇది కలుక్రానుగ చెట్టుకును, త్రి. రక్షించబడినదానికిని, న. రక్షించుటకును పేరు.

ప్రాణో హృన్మారుతే బోలే
కావ్యజీవేऽనిలే బలే॥
వాచ్యవత్పూరితే ప్రాణం
ప్రాణాశ్చాసుషుకీర్తితాః।

ప్రాణ: పు. ఇది ప్రాణవాయువకును, బాలింత బోలుకును, కావ్యప్రాణముకును, వాయువకును, బలముకును, త్రి. పూరించబడిన దానికిని, బ. పంచప్రాణములకును పేరు.

ద్రుణం చాపే చ ఖడ్గే చ

ద్రుణ: న. ఇది ధనుస్సుకును, కత్తికిని, పు. తేలు

ద్రుణో వృశ్చికభృంగయోః॥(6)
ద్రుయా కచ్ఛపికాయాం చ
జలద్రోణ్యాముదాహృతః।
ద్రోణః కృపీపతౌ కృష్ణ
కాకే వృశ్చిక ఆఢకే॥ (7)
ఆఢకానాం చ తుష్కేఽపి
ద్రోణే స్యాన్నీవృదంతరే।
ద్రోణీకాష్ఠాంబువాహిన్యాం
గవాం ఘాసభువి స్మృతా॥
మోణశ్శుష్క ఫలే నక్ర
మక్షికో హికరండయోః।
కోణో వాద్యప్రభేదే స్యా
త్కోణోఽశ్రౌలగుడేఽర్క జే॥ (9)
వీణాదివాదనోపాయే
ప్యేకదేశే గృహస్యచ।
శోణ స్స్యోనాక నదయో
శ్శోణః కోకనదచ్ఛవౌ॥(10)
లోహితాశ్వే కృశానౌ చ
భ్రూణః స్త్రీగర్భ
డింభయోః।
తీక్ష్ణం సాముద్రలవణే
విషలోహాగ్ని ముష్క కే॥ (11)
తీక్ష్ణ (సారే) క్షారే చ తిగ్మా త్మ
త్యాగినో ర్వాచ్యవద్భవేత్।
కర్ణః పృథాజ్యేష్ఠసుతే
సువర్ణాళౌ శ్రుతావపి॥ (12)
జర్ణశ్చంద్రే చ వృక్షే చ
వర్ణః కాంచన యజ్ఞయోః।

కును, తుమ్మెదకును, ఈ. స్త్రీ. క్షుద్రరోగ విశేషముకును, నూతియొద్ద నీళ్ళు పోవుటకు కట్టిన గాడికిని పేరు.

ద్రోణ: పు. ఇది ద్రోణాచార్యునకును, బొంత కాకికిని, తేలుకును, తూముపరిమాణముకును, నాలుగు తూముల పరిమాణముకును, ఈ. స్త్రీ. దేశవిశేషముకును, దోనెకును, గోవులుమేతమేయు భూమికిని పేరు.

మోణ : పు. ఇది ఎండు కాయకును, నీటి పట్టు యీగకును, పాముల పెట్టెకును పేరు.

కోణ: పు. ఇది వాద్యవిశేషముకును, ఆయుధధారకును, దుడ్డుకును, శనిగ్రహముకును, వీణాదులను వాయించు కోడుపుమొదలైన వాటికిని, యింటి మూలకును పేరు.

శోణ: పు. ఇది చుండిగపు చెట్టుకును, శోణనదముకును, యెఱ్ఱకలువ వర్ణము వంటి వర్ణమునకును, యెరుపు వర్ణముకగల గుఱ్ఱముకును, అగ్నికిని పేరు.

భ్రూణ : పు. ఇది స్త్రీలు దాల్చు గర్భముకును, బాలునకును పేరు.

తీక్ష్ణ : న. ఇది సముద్రపు వుప్పుకును, విషముకును, ఇనుముకును, పు. అగ్నికిని , ముక్కపు చెట్టుకును, యవక్షారముకును, త్రి. తీవ్రమైన దానికిని, జీవమును విడుచువానికిని పేరు.

కర్ణ : పు. ఇది కర్ణునకును, సువర్ణాళివృక్షముకును, చెవికిని పేరు.

జర్ణ : పు. ఇది చంద్రునకును, వృక్షముకును పేరు.

వర్ణ : పు. ఇది బంగారుకును, యజ్ఞముకును,

వర్ణో ద్విజాదౌ శుక్లాదౌ స్తుతౌ రూపయశోఽక్షరే ॥(13) విలేపనే కుదాయాం చ వర్ణ స్స్యాద్గుణ (శోభ) భేదయోః।	బ్రాహ్మణాది వర్ణములకును, శ్వేతాదివర్ణములకును, స్తుతికిని, ఆకారముకును, కీర్తికిని, కకారాద్యక్షరములకును, పూతకును, పు. ఏనుగ వీపున వేయు చిత్ర కంబళికిని, గుణముకును, భేదముకును పేరు.
పర్ణం స్యాత్కింసుకే పత్రే	**పర్ణ** : పు. ఇదిమోదుగచెట్టుకును, న. ఆకుకును పేరు.
శీర్ణం తను విశీర్ణయోః॥	**శీర్ణ** : త్రి. ఇది సూక్ష్మమైనదానికిని, శిథిలమైన దానికిని పేరు.
పూర్ణ శ్శక్తే సమగ్రేచ పూరితే చాపి వాచ్యవత్।	**పూర్ణ** : త్రి. ఇది సమర్థమయినదానికిని, అంతయు ననుటకును; జలాదులచేత నింపబడిన కలశకును పేరు.
చూర్ణః క్షోదే క్షారభేదే చూర్ణాని వాసయుక్తిషు॥	**చూర్ణ** : పు. ఇది గుండకును, సున్నముకును, న. పరిమళించు గంధపుపొడి మొదలైన, వాటికిని పేరు.
కీర్ణం ఛన్నే పరిక్షిప్తే హింసితే చాపి వాచ్యవత్।	**కీర్ణ** : త్రి. ఇది కప్పబడినదానికిని, చిమ్మబడిన దానికిని, హింసింపబడిన దానికిని పేరు.
జీర్ణం పక్వే పురాణే చ	**జీర్ణ** : త్రి. ఇది పండినదానికిని, పురాతనమైనదానికిని పేరు.
దీర్ణం దారిత భీతయోః॥	**దీర్ణ** : త్రి. ఇది ఛేదింపబడినదానికిని, భయమును పొందిన దానికిని పేరు.
ఉష్ణ స్స్యాదాతపే గ్రీష్మేదక్షే	**ఉష్ణ** : పు. ఇది ఎండకును, గ్రీష్మఋతువుకును, త్రి. నేర్పరికిని పేరు.
కృష్ణస్తు కేశవే।వ్యాసే ఽర్జునే కోకిలే చ కృష్ణం మరిచ లోహయోః॥ (17) కృష్ణా తు ద్రౌపదీ నీలీహార హూరాసు కథ్యతే। వాచ్యవన్మేచకే కృష్ణం	**కృష్ణ** : పు. ఇది కృష్ణునకును, వ్యాసమునికిని, అర్జునునకును, కోకిలకును, న. మిరియాలకును, ఇనుముకును, స్త్రీ. ద్రౌపదికిని, నీలిచెట్టుకును, ద్రాక్షలతకును, త్రి. నల్లనిదానికిని పేరు.
జిష్ణు శ్శక్రే ధనంజయే॥ జిత్వరే చాథ	**జిష్ణు** : పు. ఇది ఇంద్రునకును, అర్జునునకును, త్రి. జయశీలునకును పేరు.

విష్ణుస్స్యాత్పు(న్షే ర్కే-
వసుదైవతే।

విష్ణు: పు. ఇది విష్ణువుకును, ద్వాదశాదిత్యులలో నొకనికిని, ధనిష్ఠానక్షత్రముకు ను పేరు.

గేష్ణు ర్నటే గాయనే చ

గేష్ణు : పు. ఇది నట్టువవానికిని, గానము చేయు వానికిని పేరు.

దేష్ణు ర్దాఽఽఽఽగి దుర్గమే॥

దేష్ణు: పు. దాతకును, త్రి. పొందశక్యముగానిదాని కిని పేరు.

వృష్ణిస్తు యాదవే మేషే
వృష్ణిః పాషండ చండయోః।

వృష్ణి : పు. ఇది యాదవునకును, పొట్టేలుకును, త్రి. పాషండమతస్థునకును, తీవ్రమైనదానికిని పేరు.

పార్ష్ణిః పాశ్చాత్యభాగేస్యా
త్పాదమూలోన్మద
స్త్రియోః॥(20) సేనాపృష్ఠే
చ కుం (భ్యాం) త్యాంచ

పార్ష్ణి: పు. ఇది వెనుకభాగముకును, చీలమండకు క్రిందిభాగముకును, (మడిమె) స్త్రీ. పిచ్చిపట్టిన స్త్రీ కిని, సైన్యముయొక్క వెనుకభాగముకును, కుంతీ దేవికిని పేరు.

తృష్ణాలిప్సా పిపాసయోః।

తృష్ణా : స్త్రీ. ఇది ఆశకును, దప్పికకును పేరు.

ఊర్ణా మేషాదిలోమ్నిస్యా
దంతరావర్తకే భ్రువోః॥

ఊర్ణా : స్త్రీ. ఇది మేకబొచ్చుకును, కనుబొమల నడుమనుండు సుడికిని పేరు.

మణిర్గోళే మేహనాగ్రే
రత్నే చాజాగళస్తనే।

మణి: . ఇది ఉండకును, శిశ్నాగ్రముకును, రత్న జాతికిని, మేక మెడక్రింది స్తనముకును పేరు.

అణి రాణివదక్షాగ్ర
కీలేస్యాదసి సీమయోః॥ (22)

అణి (ఆణి) : . ఇవి బండిచక్రము కొననుండు చీలకును, ఖడ్గదారకును, పొలిమేరకును పేర్లు.

కుణి స్తున్నకవృక్షే చ
కుణిస్స్యాత్కుకరేన్యవత్।

కుణి: పు. ఇది నందివృక్షముకును, త్రి. ఈచపోయి న చేతులు గలవానికిని పేరు.

ఝూణిః క్రముకభేదేపి
దృష్టదైవశ్రుతావపి॥ (23)

ఝూణి : స్త్రీ. ఇది పోకచెట్టుకును, కఠినునకును పేరు.

శ్రేణిః పంక్తౌ సేకపాత్రే
శ్రేణి స్స్యాత్కారుసంహతౌ।

శ్రేణి : . ఇది వృక్షాదుల వరుసకును, ఓడలోని నీళ్ళుతోడెడి పాత్రకును, వడ్రంగి, చాకలి, మంగలి మొదలగు శిల్పుల యొక్క సజాతీయసమూహము కును పేరు.

వాణి స్స్యాద్వ్యూతి భారత్యో

వాణి : స్త్రీ. ఇది నేతకును, సరస్వతికిని, పు. వెల

ర్వాణి ర్మ్యాల్యే వలాహకే ॥ (24) కును, మేఘముకును పేరు.

వేణీ కచస్య బంధేస్యా
న్నదీనాం మేళకేపి చ।
దేవతాడేచ

వేణీ : స్త్రీ. ఇది సర్పాకారముగా నల్లినజడకును, నదీప్రవాహముల యొక్క సమ్మేళనమునకును, దేవతాడి చెట్టుకును పేరు.

తూణీతు నీల్యాం
తూణీనిషంగకే ॥ (25)

తూణీ : పు. ఇది నీలిచెట్టుకును, స్త్రీ. అమ్ములపొది కిని పేరు.

ఘృణా జుగుప్సాకృపయోః

ఘృణా : స్త్రీ. ఇది నిందకును, దయకును పేరు.

ఫాణి ర్గుడ కరంభయోః।

ఫాణి : స్త్రీ. ఇది బెల్లముకును, పెరుగుతో కలిపిన పేపుడు పిండికిని పేరు.

శ్రాణా యవాగ్వ్యాం
పక్వేతు శ్రాణాం।

శ్రాణా : స్త్రీ. ఇది గంజికిని, త్రి. పచనము చేయబడిన దానికిని పేరు.

స్థూణా యసస్కృతా
ప్రతిమాయాం గృహస్తంబే

స్థూణా : స్త్రీ. ఇది లోహపుబొమ్మకును, ఇంటి స్తంభముకును పేరు.

వీణా వల్లకి విద్యుతోః।

వీణా : స్త్రీ. ఇది వీణకును, మెరుపునకును పేరు.

వేణు ర్నృపాంతరే వంశే

వేణు : పు. ఇదివేణురాజుకును, వెదురుకును పేరు.

స్థాణుః కీలే స్థిరే హరే ॥

స్థాణు: . ఇదిమొరడుకును, త్రి. స్థిరమైనదానికిని, పు. శివునకును పేరు.

రేణుః పర్పటకే
ధూళ్యామ (ల్పే)
ధాణు వ్రీహి సూక్ష్మయోః।

రేణు : పు. ఇది పర్పాటకమను గంధద్రవ్యము కును, పరాగముకును పేరు.

అణు: పు. ఇదిపన్నధాన్యముకును, త్రి. సూక్ష్మమై నదానికిని పేరు.

★ అథ ణాంత త్రివర్ణః ★

అరుణో వ్యక్తరాగే ర్కే
సంధ్యారాగే ర్క సారథౌ
నిశ్శబ్దే కపిలే కుష్టే
ద్రవ్యేవాచ్యవదిష్యతే।
అరుణాతివిషా శ్యామా
మంజిష్ఠా త్రివృతాసుచ॥ (29)

అరుణ: పు. ఇది ఇంచుక రక్తవర్ణముకును, సూర్యు నకును, సంధ్యాకాలరక్తిమకును, అనూరునకును, ధ్వనిలేకుండుటకును, కపిలవర్ణముకును, కుష్ఠ రోగముకును, త్రి. యెరుపు వర్ణము గల ద్రవ్యము కును, స్త్రీ. అతివకును, నల్లతెగడకును, మంజిష్ఠ లతకును, తెల్లతెగడకును పేరు.

కరుణస్తు రసే వృక్షే
కృపాయాం కరుణామతా।

కరుణ: పు. ఇది కరుణరసముకును, వృక్షవిశేషము కును, స్త్రీ. దయకును పేరు.

వరుణ స్సమ్మతో నీరే
స్వర్లోకే పరమేష్ఠిని ॥ (30)
వరుణస్తరుభేదేపి
ప్రతీచీపతి సూర్యయోః।

వరుణ: పు. ఇది జలముకును, స్వర్గలోకముకును, బ్రహ్మకును, ఉలిమిరి చెట్టుకును, వరుణ దేవున కును, సూర్యునకును పేరు.

వరణ స్సక్తశాకేపి
ప్రాకారే వరణంవృతా ॥ (31)

వరణ: పు. ఇది ఉలిమిరిచెట్టుకును, కోటకును, న. ఊరుచుట్టుపేసిన కంచెకోటకును పేరు.

తరుణః స్యాన్నవే యూని
కుబ్జపుష్పే రుబూకయోః।

తరుణ : త్రి. ఇది నూతనమైనదానికిని, పిన్న వయసు వానికిని, న. కుబ్జక పుష్పముకు, పు. ఆముదపు చెట్టుకును పేరు.

చరణం బహ్వృచాదౌచ
మూలే గోత్రే పదేపి చ॥ (32)
చరణం భ్రమణేత్తౌ చ

చరణ: ఇది ఋక్శాకయజుశ్శాఖమొదలైనవాటికిని, వేరుకును, కులముకును పాదముకును, న. తిరుగుటకును, భక్షించుటకును పేరు.

రవణం రాసభధ్వనౌ।
రవణః కరభే భృంగే

రవణ: న. ఇది గాడిద కూతకును, పు. ఒంటెకును, తుమ్మెదకును పేరు.

రావణో రాక్షసాధిపే॥ (33)
ప్రధానకుంజరే ఘోరే
రావణో నాదకే ऽ న్యవత్।

రావణ : ఇది రావణాసురునకును, గుంపులో ముందునడచు ఏనుగకును, త్రి. భయంకరునకును ధ్వనిచేయు వానికిని పేరు.

లవణో రస రక్షో ऽ బ్ధి
భేదేషు లవణాన్వితే ॥ (34)

లవణ : పు. ఇది ఉప్పునకును, లవణాసురునకును, లవణసముద్రముకును, త్రి. ఉప్పని వస్తువకును పేరు.

కరణం సాధన క్షేత్ర
కాయకాయస్థకర్మసు।
గీతాంగహార సంవేశే
క్రియాభేదేంద్రియే ష్వచ ॥ (35)
బాలవాదౌ చకరణః
స్మృత శ్శూద్రా విశోస్సుతే।

కరణ: న. ఇది సాధనముకును, పంటభూమికిని, శరీరముకును, గ్రామాదాయ వ్యయములు వ్రాయు కరణముకును, కర్మ కును, గానవిశేషముకును, శరీరమును విదల్చుటకును, ఆసనముకును, కార్య ముకును, నేత్రాదీంద్రియముకు, బవాది పంచాంగ కరణముకును, పు. శూద్ర స్త్రీయందు వైశ్యునివలన పుట్టిన వానికిని పేరు.

జరణం జీరకాఽ జాజి	**జరణ** : న. ఇది జీలకర్రకును, తెల్ల జీలకర్రకును,
హింగు సౌవర్చ లేప్యపి॥ (36)	ఇంగువకును, పు. సౌవర్చల వణమకును పేరు.
ధరణం మానభేదేఽ పి	**ధరణ** : న. ఇది 24 గురిగింజల ప్రమాణముకును,
ధారణే ధరణీ భువి।	ధరించుటకును, ఈ. స్త్రీ. భూమికిని పేరు.
రమణం స్యాత్పటోలస్య	**రమణ** : న. ఇది పొట్లపేరుకును, పు. భర్తకును
మూలేఽపి రమణః ప్రియే॥	పేరు.
శరణం వధ రక్షిత్రో	**శరణ** : న. ఇది చంపుటకును, రక్షించువానికిని,
శ్శరణం రక్షణే గృహే।	రక్షించుటకును, గృహముకును పేరు.
కత్తృణం తృణభేదేఽపి	**కత్తృణ**: న. ఇది కామంచి గడ్డికిని, తూటికూరకును
వారిపర్ణ్యాం చ కత్తృణం॥ (38)	పేరు.
యంత్రణం స్యాన్నియమనే	**యంత్రణ** : న. ఇది నియమించుటకును, కట్టుట
బంధనే రక్షణేఽపి చ।	కును, రక్షించుటకును పేరు.
ప్రఘణస్తామ్రకుంభే స్యా	**ప్రఘణ** : పు. ఇది రాగిబిందెకును, ఇంటిముందర
దళిందె లోహముద్గరే॥ (39)	వాకిలికిని, ఇనుప గుదియకును పేరు.
ద్రుఘణో ముద్గరేఽపి స్యా	**ద్రుఘణ** : పు. ఇది ఇనుప గుదియకును, గండ్ర గొడ్డలి
ద్ద్రుఘణా చ పరశ్వధే।	వంటి యాకృతిగల యస్త్రవిశేషము కును పేరు.
ప్రవణః క్రమనిమ్నోర్వ్యా	**ప్రవణ**: త్రి. క్రమముగా పల్లమైన భూమికిని, విస్తార
మాయ(త్తే)తే చ చతుష్పథే॥	మైనదానికిని, పు. నాలుగు త్రోవలు కలసిన రచ్చకు
ప్రగుణే చ క్షణేఽపి స్యా	ను, త్రి. తిన్నని దానికిని, క్షయముకును పేరు.
దీరిణం శూన్య ఊషరే।	**ఈరిణ**: త్రి. శూన్యమయినదానికిని, చవిటి నేల
	కును పేరు.
గ్రహణం తూపలబ్ధౌ స్యా	**గ్రహణ** : న. ఇది హొందబడుటకును, ఆదరముకు
దాదరే గ్రహణం కరే ॥ (41)	ను, హస్తముకును, సూర్యాది గ్రహణ ముకును,
గ్రహాపరాగ స్వీకార (బం)	చేకొనుటకును, ఖైదు కును పేరు.
వందిషు గ్రహణం మతం।	
ఈక్షణం దర్శనే దృష్టౌ	**ఈక్షణ** : న. ఇది చూచుటకును, నేత్రముకును పేరు.
ప్రోక్షణం సేచనే వధే ॥ (42)	**ప్రోక్షణ** : న. ఇది తడుపుటకును, చంపుట కును పేరు.
లక్షణం నామ్ని చిహ్నేచ	**లక్షణ** : న. ఇది పేరుకును, గురుతుకును, పు.

సౌమిత్రే చాపి లక్షణః।

లక్షణస్వామికిని పేరు.

లక్ష్మణం లాంఛనే నామ్ని
రామభ్రాతరి లక్ష్మణః ॥ (43)
లక్ష్మణౌషధి సారస్యో
స్సశ్రీకే చాభి ధేయవత్।

లక్ష్మణ : న. ఇది గురుతుకును, పేరుకును, పు. లక్ష్మణస్వామికిని, స్త్రీ. ఓషధివిశేషముకును, (నాగపత్రిచెట్టు అని చెప్పుదురు) ఆడసారస పక్షికిని, త్రి. లక్ష్మీవంతునకును పేరు.

దక్షిణ స్సరళాऽవామ
పరచ్ఛందానువర్తిషు ॥ (44)
వాచ్యవద్దక్షిణాऽవాచీ
యజ్ఞదాన ప్రతిష్ఠయోః।

దక్షిణ : త్రి. ఇది యోగ్యమయినదానికిని, కుడిప్రక్కదానికిని, పరులచిత్తము గుర్తెరిగి ప్రవర్తించువానికిని, స్త్రీ. దక్షిణ దిక్కుకును, యాగ దక్షిణకును, ఖ్యాతికిని పేరు.

ద్రవిణం కాంచనే విత్తే
ద్రవిణం చ పరాక్రమే ॥ (45)

ద్రవిణ : చ. ఇది బంగారుకును, ధనముకును, పోటురితనముకును పేరు.

మసృ(ణః క)ణోऽకర్కశే స్నిగ్ధే
క్షుమాయాం మసృణా మతా।

మసృణ : త్రి. ఇది మెత్తని దానికిని, నున్నని దానికిని, స్త్రీ. నల్లగిసె చెట్టుకును పేరు.

ఊషణం మరి చే ఖ్యాతం
కణాయా మూషణా మతా ॥

ఊషణ: న. ఇది మిరియాలకును, స్త్రీ. పిప్పళ్ళకును పేరు.

ధిషణ స్త్రిదశాచార్యే
ధిషణా ధియి సమ్మతా।

ధిషణ : పు. ఇది బృహస్పతికిని, స్త్రీ. బుద్ధికిని పేరు.

ధర్షణం స్యాత్పరిభవే
రతేసత్యాం తు ధర్షణీ ॥ (47)

ధర్షణ : న. ఇది తిరస్కరించుటకును, సురతముకును, ఈ. స్త్రీ. రంకులాడికిని పేరు.

భీషయో దారుణే (రుద్రే)
గాఢే భీషణో శల్లకీ రసే।

భీషణ: త్రి. ఇది భయంకరమయిన దానికిని, గాఢమయిన దానికిని, పు. అందుగచెట్టుకును, భయానకరసము కును పేరు.

హరణం యౌ(తు)తకద్రవ్యే
భుజేऽపి హరణం స్మృతా॥ (48)

హరణ : న. ఇది వివాహకాలమందు వధూవరుల కిచ్చుద్రవ్యముకును, భుజముకును, హరించుటకును పేరు.

హరిణ స్స్యాత్కురంగేऽపి
హరిణః పాండురేऽన్యవత్।

హరిణ : పు. ఇది జింకకును, త్రి. తెల్లనిదానికిని పేరు.

హరిణీ హరితాయాం చ

హరిణీ : స్త్రీ. ఇది పచ్చ వన్నెగలదానికిని, సుందర

చారు స్త్రీ వృత్తభేదయోః ॥
సువర్ణ ప్రతిమాయాంచ
హర్షణో క్షిరుగంతరే।
హర్షకే యోగభేదేచ
శ్రాద్ధదేవే పిచ క్వచిత్ ॥ (50)
శ్రవణం స్యాదృక్షభేదే
శ్రవణం శృతి కర్ణయోః।
శ్రావణో మాసి పాషండే
దద్యాల్యాంశ్రావణామాతా॥
శ్రమణో యతి భేదేऽపి
శ్రమణో నింధ్యజీవిని।
సుదర్శనా ముండితికా
మాంసీషు శ్రమణాం విదుః(52)
కల్యాణ మక్షయే స్వర్ణే
కల్యాణం మంగళేऽపి చ।
కృపాణోऽసౌ కృపాణీతు
ఛురికాయాం చ కర్త రౌ॥ (53)
సింహాణం కాచపాత్రే చ
లోహ నాసిక యోర్మలే।
పురాణం వాచ్యవ త్ప్రత్నే
పురాణం పంచలక్షణే ॥ (54)
ప్రమాణం నిత్యమర్యాదా
సత్యవాది ప్రమాతృషు।
ఏకతాయా మియత్తాయాం
హే(తు)తౌ శాస్త్రేషు చ స్మృతః॥ (55)
నిర్యాణం వారణాపాంగ
దేశే మోక్షే చ నిర్గమే।
నిర్మాణం నిర్మితా సారే

మయిన స్త్రీకిని, హరిణీవృత్త ముకును, బంగారు బొమ్మకును పేరు.

హర్షణ : పు. ఇది నేత్రరోగవిశేషముకును, త్రి. సంతోషమును జేయువానికిని, 14వ పంచాంగ యోగముకును, యమునికి పేరు.

శ్రవణ: శ్రవణానక్షత్రముకును, న. వినుటకును, చెవికిని పేరు.

శ్రావణ: పు. ఇది శ్రావణ మాసముకును, పాషండ మతస్తునికిని, స్త్రీ. వృక్షవిశేషముకును పేరు.

శ్రమణ : పు. ఇది బుద్ధసన్యాసికిని, త్రి. నింద్య మయిన జీవనము గలవానికిని, స్త్రీ. ఓషధివిశేషము కును, అలంబుషమను వృక్ష విశేషముకును, జటా మాంసికిని పేరు.

కల్యాణ : న. ఇది నాశనము లేకపోవుటకును, బంగారుకు ను, వివాహాది శుభముల కును పేరు.

కృపాణ : పు. ఇది పెద్దకత్తికిని, ఈ. స్త్రీ. చూరకత్తికిని, కత్తెరకును పేరు.

సింహాణ: న. ఇది గాజుపాత్రకును, ఇనుపచిట్టము కును, చీమిడికిని పేరు.

పురాణ: త్రి. ఇది పురాతనమైనదానికిని, మత్స్యాది పురాణములకును పేరు.

ప్రమాణ: న. ఇది నిత్యమయిన దానికిని, హద్దుకు ను, నిజమును చెప్పువానికిని, కొలిచే వానికిని, ఏకత్వముకును, ఇంతమాత్రమ నుటకును, కారణ ము కును, శాస్త్రములకును పేరు.

నిర్యాణ: న. ఇది యేనుగ క్రేగంటి ప్రదేశముకును, మోక్షముకును, బయలు దేరుటకును పేరు.

నిర్మాణ : న. ఇది నిర్మించుటకును, బలముకును,

నిర్మాణం చ సమంజసే ॥ (56)	సరియగుటకును పేరు.
నిర్వాణమస్తంగమనే నిర్వృతౌ గజమజ్జనే। అపవర్గే చ	**నిర్వాణ:** న. ఇది నశించుటకును, సుఖముకును, యేనుగ నీటమునుగులాడుటకును, మోక్షముకును పేరు.
కుర్వాణో భృత్య కారక యోరపి ॥ (57)	**కుర్వాణ :** త్రి. ఇది సేవించువానికిని, చేయించువానికిని పేరు.
దౌర్వాణం మృష్టపర్ణే స్యా ద్దూర్వాయాం స్వరసేపిచ।	**దౌర్వాణ :** న. ఇది మిరియపు చెట్టుకును, గరికకును, దూర్వారసముకును పేరు.
వారణం ప్రతి షేధే స్యా ద్వారణశ్చ మతంగజే ॥(58)	**వారణ :** న. ఇది నివారించుటకును, పు. ఏనుగకును పేరు.
కారణం కరణే హేతు వధయోరపి కారణం। కారణా యాతనాయాం చ	**కారణ :** న. ప్రధానసాధనముకును, హేతువుకును, చంపుటకును, స్త్రీ. తీవ్రవేదనకును పేరు.
కృపణః కుత్సితే కృమే ॥ (59)	**కృపణ:** త్రి. కుటిలమైనదానికిని, పు. పురుగుకును పేరు.
కార్మణం మంత్ర తంత్రాది యోజనే కర్మకారకే ।	**కార్మణ :** న. ఇది మంత్రములు మొదలగువాటి చేతను స్తంభనమోహనాదులను చేయుటకును, త్రి. కర్మను చేయించుటకును పేరు.
మార్గణం యాచనే஽న్వేష్యే మార్గణో యాచకే శరే ॥ (60)	**మార్గణ :** న. ఇది యాచించుటకును, వెతకుటకును, పు. యాచకునకును, బాణముకును పేరు.
మత్కుణో నిర్విషాణేభే నిశ్మశ్రుపురుషేపి చ। ఉద్దంశే నారికేళే చ	**మత్కుణ :** పు. ఇది దంతములు లేని యేనుగకును, పేడి మూతికిని, నల్లికిని, కొబ్బరిచెట్టుకును పేరు.
ధర్మణో஽హి ద్రుభేదయోః ॥	**ధర్మణ :** పు. ఇది సర్పవిశేషముకును, వృక్షవిశేషముకును పేరు.
కోంకణా దేశభే దేస్యా చ్ఛస్త్రభేదేతు కోంకణం।	**కోంకణ :** పు. ఇది కొంకణ దేశముకును, న. శస్త్రవిశేషముకును పేరు.
కంకణం శేఖరే హస్త సూత్ర మండనయోరపి ॥ (62)	**కంకణ:** న. ఇది శిరోభూషణముకును, దీక్షాదుల యందు కట్టిన హస్తసూత్రమునకును, కడియమునకును పేరు.

పూరణఃపూరకే పిష్ట భేదే పూరణమిష్యతే। పటారంభకసూత్రే చ శాల్మలౌ పూరణీ మతా॥(63)	**పూరణ**: త్రి. ఇది పూరించువానికిని, న. పిండివంటలలోని భేదముకును, ఈ. స్త్రీ. బట్టపుంజమునకును, బూరుగు చెట్టుకును పేరు.
సుషేణః కరమర్దే పి విష్ణుసుగ్రీవవైద్యయోః। రోషణః పారదే హేమ ఘర్షణోపలయోస్తథా॥ (64)	**సుషేణ**: పు. కలవిచెట్టుకును, విష్ణువుకును, సుగ్రీవుని వైద్యుడగు సుషేణునకును పేరు. **రోషణ** : పు. ఇది పాదరసమునకును, బంగారుకును, ఒరుపుడు రాతికిని పేరు.
రోషణో ऽ పి విషాణం తు క్రోడద్విరదదంతయోః। పశోశ్శృంగే విషాణీ తు మేషశృంగ్యాం ప్రకీర్తితా॥ (65)	**విషాణ** : న. ఇది పందికోరకును, గజ దంతముకును, పశువుల కొమ్ముకును, ఈ. స్త్రీ. కర్కాటకశృంగికిని పేరు.
కరేణు ర్గజ హస్తిన్యోః కర్ణికారే పి చ క్వచిత్। హరేణుస్తు సతీ(నే) లే స్యా ద్రేణుకా కులయోషితోః॥ సువర్ణం స్వర్ణమాత్రే స్యా త్సువర్ణం కర్షవిత్తయోః। సువర్ణశ్చ సువర్ణాలు కృష్ణాగురు మఖాంతరే॥ (67)	**కరేణు** : పు. ఇది ఏనుగకును, స్త్రీ. ఆడ యేనుగకును, పు. కొండగోగుచెట్టుకును పేరు. **హరేణు** : పు. ఇది లంక లనెడు ధాన్యముకును, స్త్రీ. రేణుకయనెడి గంధద్రవ్యము కును, కులస్త్రీకిని పేరు. **సువర్ణ**: న. ఇది బంగారుకును, కర్షమెత్తు బంగారు నాణెముకును, ధనముకును, పు. వృక్ష విషముకును, కృష్ణాగరుకును, యజ్ఞవిశేషముకును పేరు.
సుపర్ణ స్స్వర్ణచూడే స్యా ద్గరుడే కృతమాలకే। సుపర్ణా కమలిన్యాం చ సుప (ర్ణా) ర్ణీతార్క్ష్య మాతరి॥(68)	**సుపర్ణ** : పు. ఇది పాలపిట్టకును, గరుడున కును, రేలచెట్టుకును, స్త్రీ. పద్మలతకును, ఈ. గరుడుని తల్లికిని పేరు.
శ్రీపర్ణ మగ్నిమం థే బ్జే శ్రీపర్ణీ శాల్మలౌ హఠే। దుర్వర్ణం చ కుష్ఠే స్యా ద్వాస్తుకే రజతే ऽ పి చ॥ (69)	**శ్రీపర్ణ** : న. ఇది కూరనెల్లి చెట్టుకును, పద్మ ముకును, ఈ. స్త్రీ. బూరుగచెట్టుకును, తూడి కూరకును పేరు. **దుర్వర్ణ** : త్రి.. ఇది దుష్టవర్ణము గలదానికిని, న. చక్రవర్తి కూరకును, వెండికిని పేరు.

పత్త్రోర్ణం ధౌత కౌశేయే పత్త్రోర్ణ శ్శోణకేఽపి చ।	**పత్త్రోర్ణ** : న. ఇది తెల్ల పట్టుకును, పు. దుండిగపు చెట్టుకును పేరు.
సంకీర్ణం నిచితే ప్రోక్త మశుద్ధేచాపి భేద్యవత్ ॥ (70)	**సంకీర్ణ** : త్రి. ఇది నిరవకాశమైన దానికిని, మలిన మైన దానికిని పేరు.
గోకర్ణో శ్వతరే సర్పే సారంగే ప్రమథాంతరే। అంగుష్ఠానామికోన్మానే గోకర్ణీమూర్వికౌషధా ॥ (71)	**గోకర్ణ** : పు. ఇది కంచరగాడిదకును, పాముకును, జింకలలోని భేదముకును, గోకర్ణుడను ప్రమథ దేవ తకును, లొడితెడుప్రమాణముకును, ఈ. స్త్రీ. చాగచెట్టుకును పేరు.
అరణి ర్వహ్నిమంథేఽపి స్మృతో నిర్మంథ్య దారుణి।	**అరణి** : పు. ఇది కూరనెల్లిచెట్టుకును, అగ్నిని మథించు కర్రకును పేరు.
తరణి స్తరణే భానౌకుమా ర్యోషధి నౌకయోః ॥ విపణిః పణ్యవీధ్యాం చ భ వేదాపణ పణ్యయోః।	**తరణి** : పు. ఇది తెప్పకును, సూర్యునకును, స్త్రీ. ఘృతకుమారీలతకును, నావకును పేరు. విపణి ఇది బజారుకును, అంగడికిని, అమ్మదగిన వస్తువు కును పేరు.
ప్రవేణి ర్వేణి కుథయో	**ప్రవేణి** : స్త్రీ. ఇది జడకును, ఏనుగమీద పరచు చిత్రకంబళికిని పేరు.
స్సరణిః పంక్తివర్త్మనోః ॥	**సరణి** : స్త్రీ. ఇది వరుసకును, మార్గముకును పేరు.
నిశ్శ్రేణి స్త్వధిరోహిణ్యాం ఖర్జూరీపాదపేఽపిచ।	**నిశ్శ్రేణి** : స్త్రీ. ఇది నిచ్చెనకును, ఖర్జూరపు చెట్టు కును పేరు.
భరణీ శోణకే (ఘోషకే) ఋక్షే భరణం వేతనే భృతౌ॥	**భరణీ** : పు. ఇది దుండిగపు చెట్టుకును, స్త్రీ. భరణీ నక్షత్రముకును, న. జీతముకును, కూలికిని పేరు.
భ్రమణీ కారుండికాయాం క్రీడాద్యాయామధీశితుః।	**భ్రమణీ** : స్త్రీ. ఇది జలగకును, రాజుల యొక్క క్రీడకును పేరు.
గ్రామణీ ర్భోగికే పత్యౌ ప్రధానే నాపితేఽపి చ ॥ (75) గ్రామణీ నీలికాయాం చ గ్రామే(యా)యా పణ్యయోషితోః।	**గ్రామణీ** : పు. ఇది గుర్రముల కాచువానికిని, ప్రభువుకును, ముఖ్యునకును, మంగలివానికిని, స్త్రీ. నీలిచెట్టుకును, గ్రామమందలి స్త్రీకిని, వెల యాలికిని పేరు.
ధారణీ నాడికాయాం చ (76)	**ధారణీ** : స్త్రీ. ఇది నరముకును, బుద్ధుని చేత

బుద్ధోక్తమంత్రభిద్యపి॥

చెప్పబడిన మంత్రవిశేషముకును పేరు.

ఇంద్రాణీ కరణే స్త్రీణాం
పౌలోమీ సింధువారయోః।

ఇంద్రాణీ : స్త్రీ. ఇది స్త్రీలచేష్టకును, శచిదేవికిని, వావిలిచెట్టుకును పేరు.

ఏషణీ వ్రణ మార్గను
సారిణ్యాం చ తులాభిది॥ (77)

ఏషణీ : స్త్రీ. ఇది పుండుననుసరించు క్రిమి విశేషముకును, త్రాసుకును పేరు.

క్షేపణీ జాలభేదే పి
నౌకాదండే పి కథ్యతే।

క్షేపణీ: స్త్రీ. ఇది వలలోని భేదముకును, ఓడనడపు గెడకర్రకును పేరు.

వారుణీగండదూర్వాయాం
ప్రతీచీ సురయోరపి॥ (78)

వారుణీ: స్త్రీ. ఇది గరికెలోని భేదముకును పశ్చిమ దిక్కుకును, కల్లుకును పేరు.

సారణీ స్వల్పసరితి
ప్రసారణ్యాం చ సారణీ।
సారణస్స్యాదతీసారే
సచివే రావణస్య చ॥ (79)

సారణీ : స్త్రీ. ఇది శెలయేటికిని, గొంతెమ గోమరు చెట్టుకును, పు. అతిసార రోగము కును, రావణుని మంత్రికిని పేరు.

కాకిణీ పణతుర్యాంశే
మానదండేపి కాకిణీ।
కృష్ణైకవరాటక్యో
స్స్యాదున్మానాంశకేపి చ॥ (80)

కాకిణీ : స్త్రీ. ఇది యిరువది గవ్వలు వెలకును, కొలకర్రకును, గురిగింజకును, గవ్వకును, నలుతుములోని భాగముకును పేరు

బ్రాహ్మణీ (హం) ఫంజికా
స్పృక్కా-ద్విజపత్నీషు విశ్రుతా।
విప్రే తు బ్రాహ్మణో వేదే
బ్రాహ్మణం ద్విజసంహతౌ॥

బ్రాహ్మణీ : స్త్రీ. ఇది గంటు భారంగికిని, స్పృక్కయనెడి గంధద్రవ్యముకును, బ్రాహ్మణుని భార్యకును, పు. బ్రాహ్మణునకును, వేదముకును, న. బ్రాహ్మణ సమూహముకును పేరు.

పక్షిణీ పూర్ణిమాయాం
స్యాత్పక్షిణీ శాకినీభిది।
ఆగామి వర్తమా నాహ
ర్యుక్తాయాం నిశి పక్షిణీ॥ (82)

పక్షిణీ : స్త్రీ. ఇది పున్నమకును, శాకములు గల భూమికిని, రాబోవుచున్నట్టిన్ని జరుగుచున్నట్టిన్ని పగళ్ళతో గూడిన రాత్రికిని పేరు.

రోహిణీ కటురోహిణ్యాం
రోహిణీ రోహితా గవోః।
కంఠరోగాంతరే భే చ

రోహిణీ : స్త్రీ. ఇది కటకరోహిణికిని, ఎరుపు వర్ణముకును, గోవుకును, కంఠమందు పుట్టు రోగవిశేషముకును, రోహిణీ నక్షత్రమునకును,

సోమవల్ల్యాం చ రోహిణీ॥ (83)	తెల్లచంద్ర చెట్టుకును పేరు.
★ అథ ణాంత శ్చతుర్వర్ణః ★	
ఆత్ర్వణం చ సౌహిత్యే	**ఆతర్వణ:** న. ఇది తృప్తిపొందుటకును, మంగళార్థ
విద్యాదాలేపనేఽపి చ।	మైనపూతకును, పేరు.
ఆథర్వణోఽప్యథర్వజ్ఞ	**ఆథర్వణ :** పు. ఇది అథర్వాణ వేదమును జదివిన
బ్రాహ్మణే చ పురోధసి॥ (84)	బ్రాహ్మణునకును, పురోహితునకును పేరు.
ఆరోహణం స్యాత్సోపానే	**ఆరోహణ :** న. ఇది చీడీలకును, ఉన్నత ప్రదేశము
సమారోహే ప్రరోహణే।	నకెక్కుటకును, మొలచుటకును పేరు.
రక్తరేణుస్తు సింధూరే	**రక్తరేణు :** పు. ఇది సింధూరముకును, మోదుగ
పలాశకలికోద్గమే॥ (85)	మొగ్గకును పేరు.
ఉత్క్షేపణం తు వ్యజనే	**ఉత్క్షేపణ :** న. ఇది విసనికర్రకును, రోకలికిని
ధాన్యమర్దనవస్తుని।	పేరు.
ఉద్ధరణం సముద్ధార	**ఉద్ధరణ :** న. ఇది ఎత్తుటకును, కక్కిన యన్నము
వాంతాన్నోన్మూలనేష్వపి॥ (86)	కును, పెల్లగించుటకును పేరు.
నిగరణం భోజనేఽపి	**నిగరణ :** న. ఇది భుజించుటకును, పు. కంఠము
గళేనిగరణో మతః।	కును పేరు.
ని(శ్శ) స్సరణం స్యాన్మరణో	**నిస్సరణ:** న. ఇది మరణమునకును, ఉపాయము
పాయ నిర్యాణముక్తిషు॥	కును, బయలుదేరుటకును, మోక్షముకును పేరు.
సంసరణం రణారంభే	**సంసరణ:** న. ఇది యుద్ధారంభముకును, బహిర్ద్వా
పురనిర్గమగోపురే।	రముకును, 10 ధనస్సులవెడల్పుగల రాజవీధికిని,
ఘంటాపథేచ సంసారే	సంసారముకును, సమ్మర్దము లేక సేనలునడుచు
ఽప్యసంబాధ చ మూగతౌ॥(88)	టకును పేరు.
నిస్తరణం స్యాదుపాయే	**నిస్తరణ :** న. ఇది ఉపాయముకును, దాటుటకు
నిసారే నిర్గమేఽ పి చ।	ను, బయలుదేరుటకును పేరు.
విదారణం రణే భేదే	**విదారణ :** న. ఇది యుద్ధముకును, భేదించుట
విడంబే చ విదారణం॥ (89)	కును, మోసముకును పేరు.
నిరూపణం స్యాదాలోకే	**నిరూపణ :** న. ఇది చూచుటకును, విచారించుట
విచారేఽపి నిదర్శనే।	కును, దృష్టాంతముకును పేరు.

నారాయణో౽చ్యుతే భీరు
గౌర్యోర్నారాయణీం విదుః॥ (90)

నారాయణ : పు. ఇది విష్ణువుకును, ఈ. స్త్రీ. పిల్లిపిచ్చరకును, పార్వతికిని పేరు.

పరాయణ మభీష్టే స్యా
త్తత్పరాశ్రయయోరపి।

పరాయణ : త్రి. ఇది ఇష్టమైన దానికిని, ఆసక్తిగల దానికిని, ఆధారమైన దానికిని పేరు.

పారాయణం సమాసంగే
కార్త్స్న్యే పారగతావపి॥

పారాయణ : న. ఇది కలయికకును, సాకల్యవచనముకును, తుదముట్టుటకును పేరు.

కార్షాపణః కార్షికే స్యా
త్పణషోడశకే౽పి చ।

కార్షాపణ : పు. కర్షమెత్తు వెండిముద్రకును, **16** కర్షమెత్తు రాగిముద్రలకును పేరు.

కామగుణ స్తృప్తౌ రాగే
విషయా భోగయోరపి॥ (92)

కామగుణ : పు. ఇది అనురాగముకును, భోగసాధనమైన వస్తువుకును, పరిపూర్ణత్వ ముకును పేరు.

పరీరణ స్స్యాత్కమఠే
దండే స్యాత్పట్టశాటకే।

పరీరణ : పు. ఇది తాబేటికిని, దండముకును, పట్టుశాటీకిని పేరు.

సమీరణ స్స్యాత్పవనే
పథికే చ ఫణిజ్ఝకే॥ (93)

సమీరణ : పు. ఇది వాయువకును, మార్గస్థునకును, మరువపు చెట్టుకును పేరు.

పర్వరీణస్తు పర్ణస్య
శిరాయాం ద్యూతకంబళే।
పర్ణవృంతరసే౽పి స్యా
త్పర్వరీణం తు పర్వణి॥ (94)

పర్వరీణ : పు. ఇది ఆకులయందుండు ఈనెకును, జూదమాడుటకు పరచిన కంబళికిని ఆకుతొడిమెల రసముకును, కణుపుకును పేరు.

తండురీణః కీటమాత్రే
వర్వరే తండులోదకే।

వర్వరీణ : పు. ఇది పురుగుకును, త్రి. తుచ్ఛమైన దానికిని, కడుగునకును పేరు.

మీనాఘ్రీణో దర్దు రామే
మీనాఘ్రీణశ్చ ఖంజనే॥ (95)

మీనాఘ్రీణ : పు. ఇది అన్నోపకరణమగు వ్యంజన విశేషముకును, కాటుగపిట్టకును పేరు.

ప్రవారణం నిషేధే స్యా
త్కామ్యదానే ప్రవారణం।

ప్రవారణ : న. ఇది నివారించుటకును, స్త్రీరత్నాది శ్రేష్ఠవస్తువుల దానముకును పేరు.

జుహురాణో౽నలే౽ధ్వర్యౌ
రేరిహాణో హరే౽ంబరే॥

జుహురాణ : పు. ఇది అగ్నికిని, అధ్వర్యునకును పేరు.

రేరిహాణ : పు. ఇది శివునకును, ఆకసముకును పేరు.

దేవమణి శ్శివే శ్వస్య
కంఠావర్తే చ కౌస్తుభే।

దేవమణి : పు. ఇది శివునకును, అశ్వము యొక్క మెడ క్రిందనుండు సుడికిని, కౌస్తుభమాణిక్యముకును పేరు.

చూడామణి శ్శిరోరత్నే
కాకచించాఫలేऽపి చ॥
పరవాణిః స్మృతో ధర్మా
ధ్యక్ష వత్సరయోరపి।
శరవాణి శ్శరముఖే
సాయకే శరజీవిని॥ (98)
లంబకర్ణ స్మృతోऽంకోల
పాదపే ఛగలేऽపి చ।
రాగచూర్ణ స్స్మరే దంత
ధావనే రక్తవాలుకే॥ (99)
హస్తికర్ణోऽరుబూకే స్యా
త్పలాశ గణభేదయోః।
చీర్ణపర్ణస్తు నింబే స్యా
త్ఖర్జూరీ భూరుహేऽపి చ॥
తైలపర్ణీ మలయజే
శ్రీవాసే సిల్హకేऽపి చ।

చూడామణి : పు. ఇది శిరమున ధరించు రత్నముకును, గురివెందగింజకును పేరు.

పరవాణి : పు. ఇది ధర్మకార్యములయందు నియోగించబడిన అధికారికిన్ని, సంవత్సరముకును పేరు.

శరవాణి : పు. ఇది బాణపు ములికికిని, బాణముకును, పదాతికిని పేరు.

లంబకర్ణ : పు. ఇది ఊడుగచెట్టుకును, మేకపోతుకును పేరు.

రాగచూర్ణ : పు. ఇది మన్మధునకును, చంద్రచెట్టుకును, సింధూరముకును పేరు.

హస్తికర్ణ : పు. ఇది ఆముదపుచెట్టుకును, మోదుగచెట్టుకును, దేవతాగణ విశేషముకును పేరు.

చీర్ణపర్ణ : పు. ఇదివేపచెట్టుకును, ఖరూగిరవృక్షముకును పేరు.

తైలపర్ణి : పు. ఇది మంచిగంధముకును, తురుష్కదేశమున బుట్టిన దేవదారు బంక తో చేసిన ధూపద్రవ్యముకును, అందుగబంకతోచేసిన ధూపద్రవ్యముకును పేరు.

పీలుపర్ణీ తు బింబాయాం
మూర్వాయా మోషధీభిది॥
దాక్షాయణీత్వపర్ణాయాం
రోహిణ్యాం తారకాసు చ।
పుష్కరిణీ సరోజిన్యాం
హస్తిన్యాం చ జలాశయే॥
శిఖరిణీ స్యాద్ద్రోమాళ్యాం
రసాలా వృత్తభేదయోః।
స్త్రీరత్నే మల్లికాయాంచ
ప్రోక్తాశిఖరిణీ బుధైః॥ (103)

పీలుపర్ణి : స్త్రీ. ఇది దొండచెట్టుకును, చాగచెట్టుకును, చేకోణదిచెట్టుకును పేరు.

దాక్షాయణి : స్త్రీ. ఇది పార్వతికిని, రోహిణీ నక్షత్రముకును, 27 నక్షత్రములకును పేరు.

పుష్కరిణి : స్త్రీ. ఇది పద్మలతకును, ఆడ యేనుగకును, తటాకముకును పేరు.

శిఖరిణి : స్త్రీ. ఇది రోమరాజికిని, పెరుగులో ననేక ద్రవ్యములు గూర్చి చేసిన పానీయద్రవ్యముకును, శిఖరిణీవృత్తము కును, నారీరత్నముకును, మల్లితీగకును పేరు.

అంగారిణీ హసంత్యాం చ భాస్కరత్యక్తదిశ్యపి। భవేద్వైతరణీనద్యాం ప్రేతానాం యాతుమాతరి॥	**అంగారిణీ :** స్త్రీ. ఇది కుంపటికిని, సూర్యునిచేత విడువబడిన దిక్కుకును పేరు. **వైతరణీ :** స్త్రీ. ఇది నరకమందలి నదికిని, రాక్షసుల తల్లికిని పేరు.

★ అథ ణాంతః పంచవర్ణః ★

అవగ్రహణ మిత్యాహుః ప్రతిరోధే ప్యనాదరే। ప్రవిదారణమాఖ్యాతం సంగరే-చ విదారణే ॥(105)	**అవగ్రహణ :** న. అభ్యంతరముకును, తిరస్కారముకును పేరు. **ప్రవిదారణ :** న. ఇది యుద్ధముకును, ఛేదించుటకును పేరు.
అవతారణం భూతాది గ్రహే వస్త్రాంచలేఽర్చనే। రోమహర్షణ మిత్యేత ద్ద్వామాంచేఽపి విభీతకే ॥(106)	**అవతారణ :** న. ఇది భూతపిశాచాదిగ్రహముకును, బట్టచెంగుకును, పూజకును పేరు. **రోమహర్షణ :** న. ఇది గగుర్పాటుకును, పు. తాండ్ర చెట్టుకును పేరు.
పరిభాషణమాలాపే నియమే పరిభాషణం। నిందోపాలంభవచనే పరిభాషణమిష్యతే॥ (107)	**పరిభాషణ :** న. సంభాషణముకున్ను, నియమముకును, నిందతోగూడిన యుపాలంభవచనముకును పేరు (ఉపాలంభ మనగా దుర్వాదము).
మత్తవారణ మిచ్ఛంతి దాన్తక్లిన్నకటద్విపే। మహాప్రాసాదవీధీనాం వరండే చావ్యపాశ్రయే॥ (108)	**మత్తవారణ :** పు. ఇది మదముచేదడసిన గండస్థలముగల ఏనుగకును, న. మేడ చోపాయొక్క కటకటాలు గట్టిన వరండాకును, ఇంటిముందటి యావరణకును పేరు.
వాతరాయణ ఉన్మత్తే నిష్ప్రయోజన పూరుషే। కాండేచ కరపత్రేచ కూటేచ శరసంక్రమే॥ (109)	**వాతరాయణ :** పు. ఇది పిచ్చివానికిని, వ్యర్థునకును, బాణముకును, రంపముకును, సానపట్టు యంత్రముకును, బాణసంచారముకును పేరు.
మండూకపర్ణోఽరళుక్షే స్యో నాకేచ కపీతనే। మండూకపర్ణీ మంజిష్ఠా	**మండూకపర్ణ :** పు. ఇది పెనుమ్రానుకును, దుండిగపుచెట్టుకును, దరిశెనచెట్టుకు ను, ఈ. స్త్రీ. మంజిష్ఠయను గంధద్రవ్య ముకును, మండూక

బ్రాహ్మీ గోజిహ్వికాసు చ॥(110)

బ్రహ్మీచెట్టుకును, యెద్దునాలుకచెట్టుకును పేరు.

★ అథ ణాంత షడ్వర్ణః ★

దోహద లక్షణం గర్భే
వయస్సంధౌ చ దృశ్యతే।
యౌవన లక్షణాభిఖ్యా
లావణ్యే చ పయోధరే॥(111)

దోహదలక్షణ : న. ఇది స్త్రీలగర్భముకును, బాల్య యౌవనాది వయస్సుల సంధికిని పేరు.

యౌవనలక్షణ : న. ఇది స్త్రీలయొడలి యందలి నిగనిగకును, కుచముకును పేరు.

★ అథతాంత వర్గః ★

తతం వితతవద్వ్యాప్తే
విస్తృతే వాచ్యవన్మతం।
తతం వీణాదివాద్యే స్యా
త్పవమానే తతః పునః॥(1)

తత : త్రి. ఇది వితతశబ్దమువలెను, వ్యాప్తమైన దానికిని, విస్తారమైన దానికిని పేరు.

తత : న. ఇది వీణాదుల వాద్యముకును, పు. వాయువుకును పేరు.

ఇతంగతే చ విజ్ఞాతే

ఇత : త్రి. ఇది గడచిన దానికిని, తెలియ బడిన దానికిని పేరు.

రతం సురతగుహ్యయోః।

రత: న. ఇదిసురతముకును, మర్మాంగముకును పేరు.

ఋత ముంఛశిలే తోయే
దీప్తే సత్యేऽభిపూజితే॥(2)

ఋత: న. ఇది ఉంఛశిలావృత్తులకును, జలముకును, త్రి. ప్రకాశింప జేయబడిన దానికిని, న. యథార్థముకును, త్రి. పూజింపబడిన దానికిని పేరు.

కృతం యుగేऽపి పర్యాప్తే
విహితే హింసితే ఫలే।

కృత : న. ఇది కృతయుగముకును, సమృద్ధికిని, త్రి. చెయ్యబడిన దానికిని, హింసింపబడిన దానికిని, న. ఫలముకును పేరు.

ఘృతమాజ్యే ప్రదీప్తే చ
సలిలే చ ఘృతం మతం॥(3)

ఘృత: న. ఇదినేతికిని, త్రి. ప్రకాశింపచేయబడిన దానికిని, న. ఉదకముకును పేరు.

మృతం స్యాద్యాచితే మృత్యౌ
మృత్యుమత్యభిధేయవత్।

మృత : న. ఇది యాచనావృత్తికిని. చావుకును, త్రి. చచ్చిన వానికిని పేరు.

గతం తు యాత్రా ధిగతే

గత: న. నడచుటకును, త్రి. పొందబడినదానికిని పేరు.

మతం పూజిత సమ్మతే॥ (4)

మత : త్రి. ఇది పూజింపబడిన దానికిని, ఇష్టమైన దానికిని పేరు.

ధుతం త్యక్తే విధూతే చ

ధుత : త్రి. ఇది విడువబడిన దానికిని, కదల్పబడిన

దానికిని పేరు.

ధూతం కంపిత భర్త్సితే।

ధూత : త్రి. ఇది కదల్చబడిన దానికిని, బెదరింపబడిన దానికిని పేరు.

పూతం పవిత్రే రటితే
పూతం చ బహుళీకృతే॥ (5)

పూత : త్రి. ఇది పవిత్రమైన దానికిని, చెప్పబడిన దానికిని, న. యెగరబోసిన ధాన్యముకును పేరు.

శ్రుతం శాస్త్రావధృతయోః

శ్రుత : న. ఇది శాస్త్రముకును, త్రి. వినబడిన దానికిని పేరు.

స్యూత మూత ప్రసేవయోః।

స్యూత : త్రి. కుట్టబడిన దానికిని, పు. పళ్ళిక తట్టకును పేరు.

నతం స్యాద్వాచ్యవన్నమ్రే
నత స్తగరపాదపే॥ (6)

నత : త్రి. ఇది వంగిన దానికిని, పు. గ్రంధితగరపు చెట్టుకును పేరు.

ద్రుతం శీఘ్రే విలీనే చ
విద్రావే చాభి దేయవత్।

ద్రుత : త్రి. ఇది శీఘ్రముకును, కరగబడిన సువర్ణాదులకును, పరుగెత్తుటకును పేరు.

యుతం హస్త చతుష్కేస్యా
ద్యుతం యుక్తే౽పృథగ్యుతం॥(7)

యుత: న. ఇది నాలుగుచేతుల ప్రమాణముకును, త్రి. సమ్మేళనమైన దానికినిపేరుగాని దానికిని పేరు.

స్థితం భవేద్గత్యభావే
సుప్రతిజ్ఞే సునిశ్చితే।

స్థిత : త్రి. ఇది గమన శూన్యమైన దానికిని, ప్రతిజ్ఞ చేయబడినదానికిని, నిశ్చయింపబడినదానికిని పేరు.

సిత స్సమాప్తౌ ధవళే
నిబద్ధ జ్ఞాతయోరపి॥ (8)

సిత: త్రి. ఇది సమాప్తిబొందిన దానికిని, తెల్లని దానికిని, కట్టబడిన దానికిని, తెలియబడిన దానికిని పేరు.

శితం శాతం చ నిశితే
కృశే శాతం చ శర్మణి।

శిత (శాత) : త్రి. ఇవి తీక్ష్ణమైన దానికిని, సన్నమైన దానికిని పేర్లు. న. ఇది సుఖమునకు పేరు.

హితం ధృతే గతే పథ్యే

హిత : త్రి. ధరించబడిన దానికిని, పొందబడిన దానికిని, ఇష్టమైనదానికిని పేరు.

సుతః పార్థివపుత్రయోః॥(9)

సుత : పు. ఇది రాజుకును, పుత్రునకును పేరు.

ప్లుతం తురంగమగతౌ
ప్లుతమాహు స్త్రిమాత్రకే।

ప్లుత : న. ఇది అశ్వగతి విశేషముకును, పు. త్రిమాత్రకాలముకును పేరు.

ప్రోతస్తు గుంభితే వస్త్రే

ప్రోత : త్రి. ఇది గుచ్చబడిన దానికిని, న. వస్త్రముకును పేరు.

ప్రేతో భూతాంతరే మృతే ॥

ప్రేత : పు. ఇది పిశాచ విశేషముకును, త్రి. చచ్చిన వానికిని పేరు.

సూతస్తు సారథౌ తక్ష్ణి
ప్రసూతే ప్రేరితేఽపి చ।
క్షత్రియా ద్బ్రాహ్మణీజేఽపి
సూతః పారద వందినోః ॥

సూత: పు. సారథికిని, వడ్లవానికిని, త్రి. ప్రసవించ బడిన దానికిని, ప్రేరేపించబడిన దానికిని పేరు.

క్షత్రియ : పు. ఇది క్షత్రియునివలన బ్రాహ్మణస్త్రీ యందు పుట్టిన వానికిని, పాదరసముకును, స్తుతి పాఠకునకును పేరు.

శ్వేతం రూప్యేఽన్యవచ్ఛుక్లే
శ్వేతో ద్వీప పాద్రి భేదయోః।
శ్వేతా వరాటికా కాష్ఠ
పాటలీ శంఖినీషు చ ॥ (12)

శ్వేత : న. ఇది వెండికిని, త్రి. తెల్లని దానికిని, శ్వేత ద్వీపముకును, శ్వేత పర్వతముకును, స్త్రీ. గవ్వ కును, తెల్లకలిగొట్టు చెట్టుకును, (దీనినే పాదిరి చెట్టందురు) కట్లె చెట్టుకును పేరు.

సత్ప్రశస్తే విద్యమానే
సత్యాభ్యర్చిత సాధుషు।

సత్ : త్రి. ఇది శ్రేష్ఠమైన దానికిని కలిగియున్న దానికిని, యథార్థమైన దానికిని, పూజింపబడిన దానికిని, సజ్జనునకును పేరు.

సతీ పతివ్రతా గౌర్యో
రేతః కర్బుర ఆగతే ॥ (13)

సతీ : స్త్రీ. ఇది పతివ్రతకును, పార్వతికిని పేరు.

ఏత : త్రి. ఇది కర్బురవర్ణమైన దానికిని, వచ్చిన దానికిని పేరు.

తాతోఽనుకంప్యే జనకే
జాతం జాత్యోఘ జన్మసు।

తాత: పు. ఇది కరుణించదగినవానికిని, తండ్రికిని పేరు.

జాత : పు. ఇది జాతికిని, సమూహముకును, పుట్టుగకును పేరు.

పాత స్స్యాత్పతనే త్రాతే

పాత : పు. ఇది పడుటకును, త్రి. రక్షించ బడిన దానికిని పేరు.

ఘాతః కాండ ప్రహారయోః ॥
పోతశ్శిశౌ వహిత్రే చ
గృహస్థానే చ వాససి।
గీతం తు శబ్దితే గానే

ఘాత: పు. ఇది బాణముకును, గాయము కును పేరు.

పోత: ఇది పిల్లవానికిని, పు. కలమనెడి యోడకును, గృహప్రదేశముకును, వస్త్రముకును పేరు.

గీత : త్రి. ఇది ధ్వనిచేయబడిన దానికిని, న. గానముకును పేరు.

ప్రీతం హృషిత నర్మణోః ॥

ప్రీత: త్రి. ఇది సంతోషపెట్టబడినవానికిని, క్రీడకును పేరు.

వీతం చాసారహస్త్యశ్వే
వీతమంకుశకర్మణి।

వీత: న. ఇది యుద్ధమందు సమర్థముగాని గజాశ్వములకును, అంకుశముచేత బొడుచుటకును పేరు.

భీతం భయే భయయుతే
వాచ్యవత్పరికీర్తితం॥ (16)

భీత : న. ఇది భయముకును, త్రి. భయము గలవానికిని పేరు.

భూతం క్ష్మాదౌ పిశాచాదౌ
న్యాయ్యే స (త్యే ప) త్యసమానయోః।భూతో దేవలకే
ప్రాప్తవృత్తయోరభిధేయవత్॥(17)

భూత: న. ఇది పృథివ్యాది పంచభూతములకును, భూత ప్రేత పిశాచాదులకును, న్యాయముకును, సత్యముకును, సామ్యముకును, పు. జీవనార్థము దేవతా పూజ చేయువానికిని, త్రి. పొందబడినదానికిని, వర్తించుదానికిని పేరు.

కేతుర్ద్యుతౌ పతాకాయాం
గ్రహూ (త్పాతారిలక్ష్మసు)
పాహిత లక్ష్మసు।

కేతు : పు. ఇది కాంతికిని, జండాకును, కేతుగ్రహముకును, ఉపద్రవసూచకమగు తోకచుక్క మొదలైన వాటికిని, చిహ్నాకును పేరు.

సేతు రాళౌ చ వరుణే

సేతు : పు. ఇది పొలముచుట్టు వేసిన కోరడికిని, ఉలిమిడి చెట్టుకును పేరు.

క్రతుర్యజ్ఞే మునే ర్భిది॥ (18)

క్రతు: పు. ఇది యజ్ఞముకును, క్రతు మహామునికిని పేరు.

ధాతు స్స్యాదశ్మవికృతౌ
విషయేష్వింద్రియేషు చ।
భూవాది రసరక్తాది
శ్లేష్మాది వసుధాదిషు॥ (19)
వర్తతే ధాతుశబ్దోఽయం
విశేషా ద స్థ్ని గైరకే।

ధాతు : పు. ఇది గైరికము, మణిశిలమొదలయిన వాటికిని, శబ్దస్పర్శాది విషయములకును, త్వగాదింద్రియములకును, భూప చ, పఠాది ధాతువులకును, రసాది శారీర ధాతువులకును, శ్లేష్మవాతపిత్తములకును, పృథివ్యాది పంచ భూతములకును, ఎముకకును, గైరికమునకును పేరు.

ఋతుః స్త్రీ కుసుమే భాసి
వసంతాదిషు కీర్త్యతే॥ (20)

ఋతు : పు. ఇది ముట్టురక్తముకును, కాంతికిని, వసంత గ్రీష్మాది ఋతువుల కును పేరు.

గాతుః పుంస్కోకిలే భృంగే
గంధర్వే రోషణేఽపి చ।

గాతు : పు. ఇది మగకోయిలకును, తుమ్మెదకును, గంధర్వునకును, త్రి. కోపస్వభావముగలవానికిని పేరు.

మంతు స్స్యాదపరాధేఽపి
మనుష్యేఽపి ప్రజాపతౌ॥

మంతు : పు. ఇది అపరాధముకును, మనుష్యునకును, బ్రహ్మకును పేరు.

దూర్తస్స్యాత్షండలవణే ఖల దుత్తూర యోరపి।	**దూర్త** : పు. ఇది సముద్రతీరమున పుట్టిన ఉప్పునకును, వంచకునకును, ఉమ్మెత్తచెట్టుకును పేరు.
పూర్తంతు పూరితే ఛన్నే పూర్తం ఖాతాది కర్మణి॥	**పూర్త**: త్రి. ఇది పూరించబడినదానికివి, కప్పబడినదానికిని, తటాకాదులను త్రవ్వించుటకును పేరు.
మూర్తం మూర్తిమతి ఖ్యాతం మూర్ఛాలే కఠినే న్యవత్।	**మూర్త** : త్రి. ఇది ఆకృతిగల దానికిని, మూర్ఛ పొందినదానికిని, కఠినమైనదానికిని పేరు.
గర్త స్త్రి గర్త (భేదే) దేశేస్యా దవటే చ కుకుందరే॥	**గర్త**: పు. ఇది త్రిగర్త దేశముకును, గోతికిని, స్త్రీల పిరుదులమీది చిరుగుంటలకును పేరు.
ఆప్త స్సత్యే హితే లబ్ధే	**ఆప్త**: త్రి. ఇది సత్యమైనదానికిని, ఇష్టమైన దానికిని, పొందబడినదానికిని పేరు.
ప్రాప్తం విత్తే సమంజసే। వ్యాప్తం ఖ్యాతే సమాక్రాంతే	**ప్రాప్త**: న. ఇది ధనముకును, యుక్తమైన దానికిని పేరు. **వ్యాప్త** : త్రి. ఇది ప్రసిద్ధమైనదానికిని, వ్యాపింపబడిన దానికిని పేరు.
గుప్తం రక్షిత గూఢయోః॥	**గుప్త** : త్రి. ఇది రక్షించబడినదానికిని, దాచబడిన దానికిని పేరు.
లిప్తం విషాక్తే భుక్తే చ వాచ్యవల్స్యాద్వి లేపితే।	**లిప్త** : త్రి. ఇది విషముచేత పూయబడినదానికిని, భక్షించబడిన దానికిని, పూయబడినదానికిని పేరు.
దీప్తం నిర్భాసితే దగ్ధే వదంతి జ్వలి తేఽపి చ॥ (25)	**దీప్త** : త్రి. ఇది ప్రకాశింపచేయబడిన తగులబెట్టబడిన దానికిని, ప్రజ్వలింపచేయ బడినదానికిని పేరు.
అస్తం క్షిప్తే గతే ప్రోక్త మస్తః పశ్చిమ భూధరే।	**అస్త**: త్రి. ఇది చిమ్మబడినదానికిని, అవసానమును పొందినదానికిని, పు. అస్తాద్రికిని పేరు.
గ్రస్తం గ్రాసీకృతేఽపి స్యా ల్లుప్త వర్ణ పదోదితే॥ (26)	**గ్రస్త** : త్రి. ఇది భక్షించబడినదానికిని, లోపించిన వర్ణములు పదములు గల వాక్యముకును పేరు.
పుస్తం తు పుస్తకే లే (ఖ్య) ప్య కర్మ విజ్ఞాన యోరపి।	**పుస్త**: ఇది పుస్తకముకును, బొమ్మలు మొదలగునవి చేయుటకును, శిల్పమందును, శాస్త్రమందును ప్రవేశించు బుద్ధికిని పేరు.
శస్తం క్షేమే ప్రశ స్తే చ	**శస్త** : న. ఇది క్షేమముకును, త్రి. ప్రసస్తమైన దానికిని పేరు.

వ్యస్తం వ్యాప్తే చ సంకులే ॥

వ్యస్త : త్రి. ఇది వ్యాప్తమైనదానికిని, వ్యాకులమైన దానికిని పేరు.

హస్తోనక్షత్ర భేదేస్యా
త్కరే భకరయోరపి।

హస్త : పు. ఇది హస్తానక్షత్రముకును, హస్తముకును, గజతుండముకును, కచపర్యాయములకంటే పరమైన హస్త శబ్దము శ్రేష్ఠవాచకమునకును, చాచిన వ్రేళ్ళుగల మోచేతికిని పేరు. (అనగా మూర)

విత్తం ఖ్యాతే ధనే లబ్ధే
విత్తం జ్ఞాతే విచారితే।

విత్త : త్రి. ఇది ప్రసిద్ధమైనదానికిని, న. ధనముకును, త్రి. పొందబడినదానికిని, తెలియబడినదానికిని, విచారించబడిన దానికిని పేరు.

కృత్తం తు చేష్టితే భిన్నే

కృత్త: త్రి. ఇది చేష్టకును, నరకబడినదానికిని పేరు.

దత్తం విశ్రాణితేఽర్చితే॥

దత్త : త్రి. ఇది ఇవ్వబడినదానికిని, పూజింపబడినదానికిని పేరు.

వృత్తోఽతీతే దృఢే ఖ్యాతో
వర్తులేఽపి వృతే మృతే।
వాచ్యవద్వర్తతే వృత్తం
చరిత్ర చ్ఛందసోరపి॥ (30)

వృత్త : త్రి. ఇది అతిక్రమించినదానికిని, దృఢమైన దానికిని, వర్తులమైనదానికిని, ఆవరణచేయబడిన దానికిని, చచ్చిన దానికిని, న. చరిత్రముకును, పద్య వృత్తముకును, పేరు.

అంతః ప్రాంతేఽంతికే నాశే
స్వరూపేఽతిమనోహరే।

అంత : పు. ఇది అగ్రముకును, సమీపముకును, నాశముకును, ఆకారముకును, త్రి. మిగుల మనోహరమైన దానికిని పేరు.

వృంతం ప్రసవబంధే స్యా
ద్ఘటధారా కుచాగ్రయోః॥

వృంత : న. ఇది పుష్పఫలాదుల తొడిమెకును, కడవనుంచి పడు జలధారకును, చనుమొనకును పేరు.

దంతో నికుంజే దశనే
దంత స్సానుని కథ్యతే।

దంత : పు. ఇది పొదరింటికిని, కోరకును, కొండచరియకును పేరు.

దంతీ స్యాదోషధీభేదే

దంతీ : స్త్రీ. ఇది దంతి చెట్టుకు పేరు.

స్వాంతం చేతసి గహ్వరే॥

స్వాంత : న. ఇది మనస్సుకును, గుహకు ను పేరు.

కుంతఃప్రాసే చండభావే
క్షుద్రజంతౌ గవేధుకే।
కుంతీ పాండుప్రియాయాం చ

కుంత : పు. ఇది బల్లెముకును, కోపస్వభావముకును, నల్లికిని, అడవి గోధుమలకు ను, ఈ. స్త్రీ. పాండురాజు భార్యకును, అందుగ చెట్టుకును,

శల్లక్యాం గుగ్గులుద్రుమే॥	గుగ్గిలపు చెట్టుకును పేరు.
కాంతో శ్మని గృహే చారౌ కాంతా తు ఫలినీ స్త్రియోః।	**కాంత:** పు. ఇది అయస్కాంత శిలకును, ఇంటికిని, త్రి. సుందరమైనదానికిని, స్త్రీ. ప్రేంఖణపు చెట్టుకును, స్త్రీకిని పేరు.
శాంతో రసవిశేషే స్యా దభియుక్తక దాంతయోః॥(34)	**శాంత :** పు. ఇది శాంతరసముకును, పరులచేత నరికట్టబడినవారికిని, ఓరిమిగల వానికిని పేరు.
ఉక్తమే కాక్షరచ్ఛంద స్యుక్తం స్యాద్భాషితేఽపి చ।	**ఉక్త :** న. ఇది పద్యవృత్తవిశేషముకును, వాక్యముకును పేరు.
శుక్తోఽమ్లే పరుషే పూతే	**శుక్త:** త్రి. ఇది పుల్లని దానికిని, కఠినమైన దానికిని, పవిత్రమైన దానికిని పేరు.
వ్యక్తం స్ఫుటమనీషిణోః॥	**వ్యక్త :** త్రి. స్పష్టమైన దానికిని, ప్రాజ్ఞునకును పేరు.
తిక్తోరసే సుగంధే చ తిక్తం పర్పటకే స్మృతం। తిక్తాతు కటురోహిణ్యాం	**తిక్త :** పు. ఇది వగరుకును, తృణవిశేషముకును, న. పర్పాటకమను గంధద్రవ్యముకును, స్త్రీ. కటకరోహిణికిని పేరు.
రిక్తం కాననశూన్యయోః॥	**రిక్త :** న. అడవికిని, శూన్యమైన దానికిని పేరు.
రక్తం స్యాత్కుంకుమే తామ్రే ప్రాచీనామలకేఽపి చ। అనురాగిణి నీల్యాది రంజితేలోహితేఽన్యవత్॥ (37)	**రక్త :** న. కుంకుమకును, రాగికిని, ఉసిరిగ చెట్లలోని భేదముకును త్రి. అనురాగముగల వానికిని రంగు వేయబడిన దానికిని, యెరుపువర్ణముగల దానికిని పేరు.
యంతా హస్తిపకే సూతే	**యంతా :** పు. ఇది మావటివానికిని, సారథికిని పేరు.
వప్తా పితరిపావకే।	**వప్తా :** పు. ఇది తండ్రికిని, అగ్నికిని పేరు.
త్రేతా యుగేఽగ్నిత్రితయే	**త్రేతా:** స్త్రీ. ఇది త్రేతాయుగముకును, ఆహవనీయ, గార్హపత్య, దక్షిణాగ్నులకును పేరు.
భర్తా స్వామిని ధారకే॥ (38)	**భర్తా :** పు. ప్రభువుకును, మగనికిని పేరు.
శాస్తాచ శాసకే బుద్ధే	**శాస్తా:** పు. శిక్షకునకును, బుద్ధదేవునకును పేరు.
వక్తా వాగ్మిని పండితే।	**వక్తా :** పు. ఇది యుక్తియుక్తమైన మాటలాడు వానికిని, పండితునకును పేరు.
ముక్తాతుమౌక్తికే ముక్తః	**ముక్తా:** స్త్రీ. ఇది ముత్యముకును, త్రి. మోక్షమును

ప్రాప్తముక్తే చ మోచితే॥

బొందినవానికిని, విడువబడిన వానికిని పేరు.

క్షత్తా శూద్రాత్ క్షత్రియాజే
ప్రతీహారే చ సారథౌ
భుజిష్యాతనయే క్షత్తా
నియుక్తే చ ప్రజాసృజి॥ (40)

క్షత్తా: పు. ఇది శూద్రునివలన క్షత్రియునికి బుట్టిన వానికిని, ద్వారపాలకునకును, సారథికిని, దాసీ పుత్రునకును, నియోగించబడిన వానికిని, బ్రహ్మకును పేరు.

ధాతా హిరణ్యగర్భే స్యా
త్పాలకే త్వభిధేయవత్।

ధాతా: పు. ఇది బ్రహ్మకును, త్రి. పరిపాలించు వానికిని పేరు.

మాతా కాళీ ప్రసూగోషు
బ్రాహ్మణ్యాద్యాస్తు మాతరః॥

మాతా: స్త్రీ. ఇది పార్వతికిని, జననికిని, గోవుకును, బ్రాహ్మణి మొదలగు సప్త మాతృకలకును పేరు.

లతా జ్యోతిష్మతీ స్పృక్కా
శాఖావల్లీ ప్రియంగుషు।
లతాకస్తూరికాయాం చ
మాధవీ దూర్వయోరపి॥ (42)

లతా: స్త్రీ. ఇది వెక్కుడు తీగెకును, స్పృక్కయనెడు గంధద్రవ్యముకును, కొమ్మకును, తీగెకును, ప్రేంకణపు చెట్టుకును, కస్తూరివంటి పరిమళముగల లతా విశేషముకును, మాధవీతీగెకును, గరికెకును పేరు.

లూతా పిపీలికాయాంస్యా
ద్దూర్ణనాభే గదాంతరే।

లూతా: స్త్రీ. ఇది చీమకును, త్రి. సాలెపురుగుకును, మర్మస్థానమందు వ్రణమును చేయురోగ విశేషముకును పేరు.

పీతా స్మృతా హరిద్రాయాం
పీ(తం)త స్స్యాద్గౌరపీతయోః॥ (43)

పీతా: స్త్రీ. ఇది పసుపుకును, త్రి. పచ్చని వర్ణముగల దానికిని, పానము చేయబడిన దానికిని పేరు.

సీతా రామకళత్రే స్యా
త్తథా లాంగలపద్ధతౌ।
నభోనద్యాం చ శీతస్సు
ానీర బహువారయోః॥ (44)

సీతా: స్త్రీ. ఇది రాముని భార్యకును, నాగటి చాలుకును, ఆకాశగంగకును పేరు.

ితం హిమగుణే ప్రోక్తం
ాచ్యవచ్ఛీతలే కలసే।

శీత: పు. ఇది నీటిప్రబ్బచెట్టుకును, విరిగిన చెట్టుకును, న. చల్లదనముకును, త్రి. చల్లనిదానికిని, మందునకును పేరు.

ితా చ్ఛన్నే చుల్లికాయాం
ితా సంహతి చిత్యతోః॥

చితా: త్రి. ఇది కప్పబడిన దానికిని, పొయికిని, సమూహముకును, సొదకును పేరు.

ర్తా వాతిం గణే వృత్తౌ
ర్తా కృష్యాద్యుదంతయోః

వార్తా: స్త్రీ. ఇది వంగచెట్టుకును, వర్తించుటకును, కృష్యాదిజీవనార్థ వ్యాపారముకును, వృత్తాంతము

వృత్తిమన్నీరుజోర్వార్తా	కును, త్రి. వ్యాపారము గలవానికిని, ఆరోగ్యవంతున
వార్తమారోగ్యఫల్గునోః॥ (46)	కును, న. ఆరోగ్యముకును, నిస్సారముకును పేరు.
గతిర్మార్గే దశాయాంచ	**గతి :** స్త్రీ. ఇది త్రోవకును, అవస్థకును, జ్ఞానము
జ్ఞానే యాత్రా భ్యుపాయయోః।	కును, నడచుటకును, ఉపాయ ముకును, ఎల్లప్పు
నాడీవ్రణసరణ్యాంచ	డున్నూ ద్రవించుచున్న సెలవేసిన వ్రణమార్గము
	కును పేరు.
మతి ర్ధీ చ్ఛాస్మృతిష్వపి॥ (47)	**మతి :** స్త్రీ. ఇది బుద్ధికిని, అభిలాషకును, స్మరణ
	కును పేరు.
చితిస్సమూహే చిత్యాయాం	**చితి :** స్త్రీ. ఇది సమూహముకును, కాడుకును పేరు.
దితిస్స్యాత్ ఖండనే దితౌ।	**దితి :** స్త్రీ. ఇది ఖండించుటకును, రాక్షసులతల్లికిని పేరు.
పతిః ప్రభౌ గతౌ మూలే	**పతి :** పు. ఇది ప్రభువుకును, గమనముకును,
	మొదలుకును పేరు.
దృతి శ్చర్మపుటే ఝషే॥ (48)	**దృతి :** పు. ఇది తోలుతిత్తికిని, చేపకును పేరు.
యతిర్నికారే యతిని	**యతి :** పు. ఇది ప్రతిక్రియకును, సన్యాసికిని, స్త్రీ.
పాఠచ్ఛేదక్రమే యతిః।	పద్యమందలి విశ్రమస్థానము కును పేరు.
శితిః కృష్ణే శితి ర్భూర్జే	**శితి :** త్రి. నల్లని వర్ణముగల దానికిని, పు. భుజపత్రి
	చెట్టుకును పేరు.
భృతిర్భరణ మూల్యయోః॥	**భృతి :** స్త్రీ. జీతముకును, వెలకును పేరు.
క్షితి ర్నివాసే మేదిన్యాం	**క్షితి :** స్త్రీ. ఇది నివాసముకును, భూమికిని,
స్థానమాత్రేపి చ క్షితిః।	ప్రదేశముకును పేరు.
ధృతి ర్యోగాంతరే ధైర్యే	**ధృతి :** స్త్రీ. ఇది పంచాంగయోగముకును, ధైర్యము
ధారణా ధ్వర తుష్టిషు॥ (50)	కును, ధరించుటకును, యజ్ఞముకును, సంతోష
	ముకును పేరు.
శ్రుతిశ్శ్రోత్రే తథామ్నాయే	**శ్రుతి :** స్త్రీ. ఇది చెవికిని, వేదముకును, వార్తకును,
వార్తాయాం శ్రోత్రకర్మణి।	వినుటకును పేరు.
స్మృతి రిచ్ఛా ధియోర్ధర్మ	**స్మృతి :** స్త్రీ. ఇది కోరికకును, బుద్ధికిని, మన్వాది
సంహితాయామపి స్మృతిః॥	ధర్మశాస్త్రముకును పేరు.
రతి స్మరప్రియాయాం చ	**రతి :** స్త్రీ. ఇది మన్మథుని భార్యకును, అనురాగము

రాగేऽపి సురతే (రతిః) ముది।	కును, సురతముకును, సంతోషముకును పేరు.
ఋతి ర్గతౌ జుగుప్సాయాం స్పర్ధా మంగళయోరపి॥(52)	**ఋతి** : స్త్రీ. ఇది గమనముకును, నిందకును, జగడముకును, శుభముకును పేరు.
వృతి స్స్యాద్వరణే వాటే	**వృతి** : స్త్రీ. ఇది ఆవరణకును, మంటపాది స్థానముకును పేరు.
సృతి ర్గమన మార్గయోః।	**సృతి** : స్త్రీ. ఇది నడచుటకును, త్రోవకును పేరు.
మితి ర్మానేऽప్యవచ్ఛేదే	**మితి** : స్త్రీ. ఇది ప్రమాణముకును, ఒక భాగముకును పేరు.
కృతిః కరణహింసయోః॥(53)	**కృతి** : స్త్రీ. ఇది కర్మకును, హింసకును పేరు.
ఈతిః ప్రవాసే డింబేస్యా దతివృష్ట్యాది షట్సు చ।	**ఈతి** : స్త్రీ. ఇది పరదేశవాసముకును, కొల్లమొదలగు దేశోపద్రవములకును ఆరు విధములగు సస్యోపద్రవములకును పేరు.
వీతి ర్గతౌ చ దీప్తౌ చ ధావనే ప్రజనేऽశనే॥(54)	**వీతి** : స్త్రీ. ఇది గమనముకును, ప్రకాశముకును, పరుగెత్తుటకును, పశువులు పెదగొనుటకును, భక్షించుటకును పేరు.
గీతి శ్ఛందసి గానే చ నీతిస్తు ప్రాపణే నయే।	**గీతి** : స్త్రీ. ఇది పద్యవృత్త విశేషముకును, గానముకును పేరు. **నీతి** : స్త్రీ. ఇది పొందించుటకును, న్యాయముకును పేరు.
రీతిః ప్ర(కా) చారే స్యందే చ లోహకిట్టార కూటయోః॥	**రీతి** : స్త్రీ. ఇది వ్యవహారముకును, జారుటకును, ఇనుపచిట్టముకును, ఇత్తడికిని పేరు.
పీతిః పానే తురంగే చ	**పీతి** : స్త్రీ. ఇది త్రాగుటకును, పు. అశ్వముకును పేరు.
భీతి స్సాధ్వస కంపయోః।	**భీతి** : స్త్రీ. ఇది భయముకును, చలించుటకును పేరు.
ప్రీతి ర్యోగాంతరే ప్రేమ్ణి స్మరపత్నీ ప్రమోదయోః॥	**ప్రీతి** : స్త్రీ. ఇది ప్రీతినామకపంచాంగయోగముకును, ప్రేమకును, మన్మథుని భార్యకును, సంతోషముకును పేరు.
భూతి ర్మాతంగశృంగారే జాతౌ భస్మని సంపది।	**భూతి**: స్త్రీ. ఇది ఏనుగనలంకరించుటకును, పుట్టుగకును, బుగ్గికిని, సంపదకును పేరు.
స్యూతిస్స్యవన సంతత్యో	**స్యూతి** : స్త్రీ. ఇది కుట్టుటకును, పరంపరకును పేరు.

ఝాతి స్స్యూతౌ చ రక్షణే॥	**ఊతి** : స్త్రీ. ఇది కుట్టుటకును, రక్షించుటకును పేరు.
హేతి స్స్యాదాయుధేజ్వాలే హేతిస్తరణి తేజసీ।	**హేతి** : స్త్రీ. ఇది ఆయుధముకును, అగ్ని జ్వాలకును, సూర్యకాంతికిని పేరు.
వృత్తిర్వివరణే జీవ్యే కైశిక్యాదిషు చేష్యతే॥ (58)	**వృత్తి** : స్త్రీ. ఇది వాఖ్యానముకును, జీవనోపాయముకును, కైశిక్యాది కావ్యవృత్తు లకును పేరు.
కృత్తి శ్చర్మత్వచే భూర్జే కృత్తికాయాం చ కీర్తితా।	**కృత్తి** : స్త్రీ. ఇది ఇర్రిమొదలగువాటి చర్మకును, త్వగింద్రియముకును, భుజిపత్రిచెట్టుకును, కృత్తికానక్షత్రముకును పేరు.
పత్తిః పదాతౌ గమనే వీరసైన్యప్రభేదయోః॥ (59)	**పత్తి**: పు. ఇది కాలిబంటుకును, స్త్రీ. నడచుటకును, పు. వీరునకును, స్త్రీ. సేనా విశేషముకును పేరు.
విత్తిర్విచారే జ్ఞానే చ లాభ సంభవయోరపి।	**విత్తి** : స్త్రీ. ఇది విచారణకును, జ్ఞానముకును, లాభముకును, పుట్టుటకును పేరు.
భిత్తిః కుడ్యే ప్రదేశే చ సంవిభాగా వకాశయోః॥(60)	**భిత్తి**: స్త్రీ. ఇది గోడకును, ప్రదేశముకును, విభజించుటకును, ఎడముకును పేరు.
ఆప్తిస్సంవరణ ప్రాప్త్యోః	**ఆప్తి** : స్త్రీ. ఇది ఆవరించుటుకును, పొందుటకును పేరు.
ప్రాప్తిర్లాభే మహూదయే	**ప్రాప్తి** : స్త్రీ. ఇది లాభముకును, గొప్పయభివృద్ధికిని పేరు.
గుప్తిః కారాగృహే ప్రోక్తా భూగర్తె రక్షణే యమే॥ (61)	**గుప్తి**: స్త్రీ. ఇదిచెరసాలకును, గోతికిని, రక్షించుటకును, శరీరమును సాధనముగా నపేక్షించు నిత్యకర్మకును పేరు.
సుప్తి స్స్పర్శాజ్ఞతాయాం చ స్వాపే విస్రంభఘాతిని।	**సుప్తి**: స్త్రీ. స్పర్శనెరుగకపోవుటకును, నిద్రకును, విశ్వాస ఘాతకున కును పేరు.
శాంతి శ్శమ్యేపి కల్యాణే	**శాంతి** : స్త్రీ. ఇది ఓరిమికిని, మంగళమునకును పేరు.
కాంతి శ్శోభా భిలాషయోః॥	**కాంతి** : స్త్రీ. ప్రకాశముకును, ఇచ్ఛకును పేరు.
జాతి శ్ఛందసి సామాన్యే మాలత్యాం గోత్రజన్మనోః। జాతి ర్జాతీఫలే ధాత్ర్యాం చుల్లీ కంపిల్లయోరపి॥ (63)	**జాతి** : స్త్రీ. ఇది పద్యవృత్త విశేషముకును, గోత్వాది సామాన్యముకును, మాలతీలతకును, గోత్రముకును, పుట్టుకకును, జాజికాయకును, ఉసిరిగె చెట్టుకును, పొయికిని, కంపిల్లమను గంధద్రవ్యముకును పేరు.

జ్ఞాతి స్సగోత్రే పితరి
వ్యాప్తి ర్వ్యాపనలంభయోః।
సాతి ర్దానేऽవసానే చ
ప్రాప్తిః పూర్తి ప్రదేశయోః॥
వర్తి ర్దీపదశాయాం చ
దీప గాత్రాను లేపయోః।
వర్తి ర్భేషజనిర్మాణే
నయనాంజన లేఖయోః॥ (65)
ఆర్తిః పీడా ధనుష్కోట్యో
ర్మూర్తిః కాఠిన్య కాయయోః।
కీర్తిః ప్రసాద యశసో
ర్విస్తారే కర్ద మేऽపి చ॥ (66)
భ్రాంతి ర్మిధ్యామతౌ ఖ్యాతా
భ్రమణే చానవస్థితౌ।
నృతిః క్రిమౌ నర్తనే చ
సృతిః సరితి వర్త్మని॥(67)
భక్తిర్విభాగే సేవాయాం
పక్తి ర్గౌరవ పాకయోః।
ముక్తిస్స్యాన్మోచనే మోక్షే
యుక్తిర్న్యా యేచ యోజనే॥(68)
పంక్తి ర్దశాక్షరఛందో
దశసంఖ్యా వళీష్వపి।
శక్తిర్బలే ప్రభావాదౌ
శక్తిః ప్రహరణాంతరే॥ (69)
శుక్తిః కపాలశకలే
నఖ్యశ్వావర్తయోరపి।
ముక్తాస్ఫోటేచ దుర్నామా
శంఖ శంఖ నఖేషు చ॥ (70)

జ్ఞాతి : పు. ఇది తనవంశమందుపుట్టిన వానికిని,
వ్యాప్తి : స్త్రీ. ఇది వ్యాపించుటకును, లాభముకును పేరు.
సాతి : స్త్రీ. ఇది దానముకును, అంతముకును పేరు.
ప్రాప్తి : స్త్రీ. పూర్తికిని, ప్రదేశముకును పేరు.
వర్తి : స్త్రీ. ఇది దీపపు వత్తికిని, దీపముకును, మైపూత కొరకు సుగంధద్రవ్యములతో చేసిన గంధపు బిళ్ళకును, ఔషధమును జేయుటకును, కాటుగకును, జాబుకును పేరు.
ఆర్తి : స్త్రీ. ఇది బాధకును, వింటికొనకును పేరు.
మూర్తి : స్త్రీ. ఇది కఠినత్వముకును, శరీరముకును పేరు.
కీర్తి : స్త్రీ. ఇది అనుగ్రహముకును, దానాదుల వలన పుట్టినసుఖ్యాతికిని, విస్తారముకును, బురదకును పేరు.
భ్రాంతి : స్త్రీ. ఇది అసత్యమందు సత్య బుద్ధి కలుగుట కును, తిరుగుటకును, చాంచల్యముకును పేరు.
నృతి : స్త్రీ. ఇది పురుగుకును, నృత్యముకును పేరు.
సృతి : స్త్రీ. ఇది నదికిని, మార్గముకును పేరు.
భక్తి : స్త్రీ. ఇది విభాగముకును, సేవించుటకును పేరు.
పక్తి : స్త్రీ. ఇది గౌరవముకును, పండుటకును పేరు.
ముక్తి : స్త్రీ. ఇది విడచుటకును, మోక్షముకును పేరు.
యుక్తి : స్త్రీ. ఇది న్యాయముకును, కూర్చుటకును పేరు.
పంక్తి : స్త్రీ. ఇది 10 అక్షరముల ఛందస్సుకును, దశసంఖ్యకును, వరుసకును పేరు.
శక్తి : స్త్రీ. ఇది బలముకును, ప్రభుమంత్రోత్సాహ శక్తులకును, ఆయుధవిశేషముకును పేరు.
శుక్తి : స్త్రీ. ఇది ఖండమైనపుర్రెకును, నఖమనెడు గంధద్రవ్యముకును, గుర్రపు సుడికిని, ముత్యపు చిప్పకును, ఏనుగ జలగకును, శంఖముకును, నత్తగుల్లకును పేరు.

★ అథ తాంత త్రివర్ణః ★

అమృతం యజ్ఞశేషే స్యా
త్పీయూషే సలిలే ఘృతే।
అయాచితే చ మోక్షేఽన్నే
ధన్వంతరి సుపర్వణోః॥
స్యాదమృతోఽమృతా పథ్యా
గుడూచ్యామలకీషు చ।
కృషౌ వసత్యేఽప్యనృత

అమృత : న. ఇది యజ్ఞశేష ద్రవ్యముకును, అమృతముకును, జలముకును, నేతికిని, అయాచితముగా సంప్రాప్తమగు వస్తువుకును, మోక్షముకును, అన్నముకును పు. ధన్వంతరికిని, దేవతకును, స్త్రీ. కరకచెట్టుకును, తిప్పతీగకును, ఉసిరికచెట్టుకును పేరు.

అనృత : న. ఇది వ్యవసాయముకును, అసత్యముకును పేరు.

మజితః కమలాపతౌ॥(72)

అజిత : పు. ఇది విష్ణువుకును, త్రి. జయించబడని వానికిని పేరు.

అనిర్జితేచా
చ్యుతస్త్విష్టిరే స్యాద్గరుడధ్వజే

అచ్యుత : త్రి. ఇది స్థిరమైన దానికిని, పు. విష్ణువుకును పేరు.

అర్దితం యాచితే జ్ఞేయం
వాతవ్యాధౌ చ హింసితే॥

అర్దిత : త్రి. ఇది యాచించబడిన దానికిని, న. వాతరోగవిశేషముకును, త్రి. హింసించబడిన దానికిని పేరు.

అక్షతం చాపి లాజేషు తృతీయ
ప్రకృతావపి।అహింసితేఽపి

అక్షత : న. ఇది పేలాలకును, నపుంసకత్వముకును, త్రి. హింసించబడని దానికిని పేరు.

చాపాత స్తదాత్వే పతనేఽపిచ॥(74)

ఆపాత : పు. ఇది తత్కాలముకును, పడుటకును పేరు.

ఆఘ్రాతం శింఘితే క్రాంతేఽ

ఆఘ్రాత : త్రి. ఇది వాసన చూడబడిన దానికిని, ఆక్రమించబడిన దానికిని పేరు.

ప్యాఖ్యాతం భాషితే తిఙి।

ఆఖ్యాత : త్రి. పలకబడిన దానికిని, న. ధాతువుకంటె పరమందు విధించబడిన తిఙ్ప్రత్యయాదులకును పేరు.

ఆధ్మాతః పవనవ్యాధౌ
ద్దగ్ధశబ్దితయోరపి॥ (75)

ఆధ్మాత : పు. వాతరోగ విశేషముకును, త్రి. తగుల పెట్టబడిన దానికిని, ధ్వనిచేయబడిన దానికిని పేరు.

ఆప్లుత స్స్నాతకే స్నాతేఽ

ఆప్లుత : పు. ఇది స్నాతక వ్రతముకును, త్రి. చేయబడిన స్నానముగల వానికిని పేరు.

ప్యాదృత స్సాదరేఽర్చితే।

ఆదృత : త్రి. ఇది ఆదరముతోగూడిన వానికిని,

పూజింపబడిన వానికిని పేరు.

ఆచితశ్శకటోన్మేయే
పలానా మ యుతద్వయే॥(76)
ఛన్నేపి సంగృహీ తే స్యా
దాహతం తు మృషార్థకే।

ఆచిత : పు. ఇది బండెడు బరువుకును, రెండు వేల పలములయెత్తు బరువుకును త్రి. కప్పబడిన దానికిని, సంగ్రహించబడిన దానికిని పేరు.

ఆహతం గుణితేఽపి స్యా
త్తాడితే చాణకేఽ పి చ॥(77)
స్యాత్పురాతన వస్త్రే చ
నూత్నవస్త్రేఽపి చాహతం।

ఆహత: న. ఇది అబద్ధపుమాటకును, త్రి. గుణించబడిన దానికిని, వాయించబడిన దానికిని, పు. తప్పెటకును, న. ప్రాతగుడ్డకును, కొత్తబట్టకును పేరు.

ఆనర్తో దేశభేదే స్యా
న్నృత్యస్థానే జనే రణే॥(78)

ఆనర్త: పు. ఇది ఆనర్తదేశముకును, నాట్యస్థలముకును, ఆనర్తదేశ వాసికిని, యుద్ధముకును పేరు.

ఆవర్త ఆవర్తనే స్యా
చ్చింతనే చాంభసాం భ్రమే।

ఆవర్త: పు. ఇది తిప్పుటకును, చింతనజేయుటకును, నీటిసుడికిని పేరు.

సంవర్తః ప్రళయే ప్రోక్త
విభీతకత రౌ ఘనే॥

సంవర్త : పు. ఇది ప్రలయముకును, తాండ్రచెట్టుకును, సంవర్తమను మేఘముకును పేరు.

త్రిగర్త స్స్యాజ్జనపదే
త్రిగర్తో గణితాంతరే।
భవేద్ఘుర్ఘురికాయాంతు
త్రిగర్తాకాముక స్త్రియాం॥ (80)

త్రిగర్త: పు. ఇది త్రిగర్తదేశముకును, గణిత విశేషముకును, స్త్రీ. జల జంతువిశేషముకును, రంకులాడికిని పేరు.

వివర్త స్సముదాయే స్యా
దపవర్తన నృత్యయోః।

వివర్త: పు. ఇదిసమూహముకును, ప్రతికూలముకును, నాట్యముకును పేరు.

ఉత్తప్తం శుష్కమాంసేపి
సంతప్తే చ పరిప్లుతే॥ (81)

ఉత్తప్త: న. ఇది ఎండిన మాంసముకును, త్రి. తపింపచేయబడిన దానికిని, తడపబడిన దానికిని పేరు.

ఉచితం ప్రోక్త మభ్యస్తే
మితే జ్ఞాతే సమంజసే।

ఉచిత: త్రి. ఇది అభ్యసింపబడిన దానికిని, మితమైన దానికిని, తెలియబడిన దానికిని, యుక్తమైన దానికిని పేరు.

ఉద్ధృతం స్యాదుత్తులితే
పరిభుక్తోఝ్ఝితేఽపి చ॥(82)

ఉద్ధృత : త్రి. ఇది ఎత్తబడిన దానికిని, అనుభవించి విడిచిన దానికిని పేరు.

ఉల్థితం వృద్ధియుక్తే స్యా త్ప్రోద్యతో త్పన్నయోరపి।	**ఉల్థిత :** త్రి. ఇది వృద్ధితో గూడిన దానికిని, ఉద్య మించిన దానికిని, పుట్టిన దానికిని పేరు.
ఉషితం వుష్య తే దగ్ధే	**ఉషిత :** త్రి. ఇది ఉన్నదానికిని, దగ్ధమైనదానికిని పేరు.
ముషితం ఖండితే హృతే॥	**ముషిత :** త్రి. ఇది ఖండించబడినదానికిని, హరించ బడిన దానికిని పేరు.
ఉద్ఘాతః కథ్యతే పాద స్ఖలనే సముపక్రమే। పవనాభ్యాసయోగస్య కుంభకాది త్రయేऽపి చ॥ (84)	**ఉద్ఘాత :** పు. ఇది కాలుజారుటకును, ప్రారంభించు టకును, యోగాభ్యాసమందలి, కుంభక, రేచక, పూరకములకును, త్రి. ఉన్నతమైన దానికిని, ఇనుప గుదియకును పేరు.
ఉత్తుంగే ముద్గరేऽపి స్యా దుదితం ప్రోక్త ఉద్గతే।	**ఉదిత :** త్రి. ఇది బయలుదేరిన దానికిని పేరు.
స్యాదుచ్ఛ్రితంతు సంజాతే సమున్నద్ధ ప్రవృద్ధయోః॥	**ఉచ్ఛ్రిత :** త్రి. ఇది పుట్టిన దానికిని, పొడవైన దానికిని, వృద్ధిబొందిన దానికిని పేరు.
రజతం విశదే దంతి దంతయోస్తారహారయోః।	**రజత :** న. ఇది తెలుపు వర్ణమునకును, గజదంత ముకును, వెండికిని, ముత్యాలహారముకును పేరు.
సురతం స్యాన్నిధువనే దేవత్వే సురతా మతా॥ (86)	**సురత :** న. ఇది స్త్రీ పురుషుల సంయోగముకును, స్త్రీ. దేవత్వముకును పేరు.
ప్రహతం విజితే క్షుణ్ణే	**ప్రహత :** త్రి. ఇది జయింపబడిన దానికిని, నలగ గొట్టబడిన దానికిని పేరు.
సంహతం సంహతే దృఢే।	**సంహత :** త్రి. కొట్టబడిన దానికిని, దృఢమైన దానికిని పేరు.
రసితం తు సువర్ణాది ఖచితే స్తనితే రు తే॥ (87)	**రసిత :** త్రి. ఇది బంగారు మొదలైన వాటియందు కూర్చబడిన దానికిని, న. మేఘగర్జితముకును, ధ్వనికిని పేరు.
పలితం శైలజే తాపే పాండుకేశే చ కర్దమే।	**పలిత :** న. ఇది రాతిపువ్వుకును, పరితాపముకును, వార్ధక్యమువలన వెంట్రుకలు తెల్లబడుటకును, బురదకును పేరు.
లలితం హారభేదే స్యా	**లలిత :** న. ఇది హారవిశేషముకును, త్రి. ఇష్టమైన

దీప్తితే లలితేఽపి చ॥	దానికిని, సుందరమైన దానికిని పేరు.
స్ఖలితం చలితే భ్రంశే	**స్ఖలిత** : త్రి. ఇది చరిపచేయబడిన దానికిని, తొట్రుపడిన దానికిని పేరు.
కలితం విదితా ప్తయోః।	**కలిత** : త్రి. ఇది తెలియబడిన దానికిని, పొందబడిన దానికిని పేరు.
జ్వలితం భాస్వరే దగ్ధే	**జ్వలిత** : త్రి. ఇది ప్రకాశింపచేయబడిన దానికిని, తగులపెట్టబడిన దానికిని పేరు.
త్వరితం ప్రజవే ద్రుతే॥ (89)	**త్వరిత** : న. ఇది వేగముకును, శీఘ్రముకును పేరు.
స్తిమితోఽచంచలే క్లిన్నే	**స్తిమిత** : త్రి. నిశ్చలమైన దానికిని, తడపబడిన దానికిని పేరు.
హర్మితం క్షిప్తదగ్ధయోః।	**హర్మిత** : త్రి. ఇది చిమ్మబడిన దానికిని, తగులపెట్టబడిన దానికిని పేరు.
సుహితోఽతిహితే తృప్తే	**సుహిత** : త్రి. ఇది మిక్కిలి ఇష్టమైన దానికిని, తృప్తి బొందించబడిన దానికిని పేరు.
మూర్ఛితం సోచ్ఛ్రయే దృఢే॥	**మూర్ఛిత** : త్రి. ఇది ఔన్నత్యముతోగూడిన దానికిని, దృఢమైన దానికిని పేరు.
హృషితం విస్మితే ప్రీతే ప్రణతే హృష్టరోమణి।	**హృషిత** : త్రి. ఆశ్చర్యమును బొందించబడిన దానికిని, సంతోషపెట్టబడిన దానికిని, నమస్కరించబడిన దానికిని, గగుర్పాటుకును పేరు.
గర్జితో మత్తమాతంగే గర్జితం జలదధ్వనౌ॥(91)	**గర్జిత** : పు. మదపుటేనుగకును, న. మేఘగర్జనముకును పేరు.
వర్జితం ప్రసృతే ఛిన్నే పూరితే చాపి వర్జితం।	**వర్జిత** : త్రి. ఇది విస్తరింపచేయబడిన దానికిని, ఛేదించబడిన దానికిని, పూరించబడిన దానికిని పేరు.
స్థాపితం నిశ్చితే న్యస్తే	**స్థాపిత** : త్రి. నిశ్చయింపబడిన దానికిని, ఉంచబడిన దానికిని పేరు.
చేంగితం గతి చేష్టయోః॥	**ఇంగిత** : న. గమనముకును, భావాను రూపమైన కర్మేంద్రియ వ్యాపారముకును పేరు.
వేష్టితం లాసకే రుద్ధే	**వేష్టిత** : త్రి. నృత్యముచేయుదానికిని, అరికట్టబడిన

స్త్రీణాం చ కరణాంతరే।

దానికిని, స్త్రీల రతిబంధ విశేషముకును పేరు.

భావితం వాసితే ప్రాప్తే

భావిత: త్రి. ఇది పరిమళింపచేయబడిన దానికిని, పొందబడిన దానికిని పేరు.

విదితం విదితార్థయోః॥

విదిత: త్రి. ఇది తెలియబడిన దానికిని, న. ప్రార్థనకును పేరు.

వేల్లితం కుటిలే ప్రోక్తం
వాచ్యవద్విధృతే ప్లుతే।

వేల్లిత : త్రి. ఇది వక్రమైన దానికిని, ధరించబడిన దానికిని, తడపబడిన దానికిని పేరు.

గ్రధితం గుంభితా క్రాంత
హింసితేషు సమీరితం॥(94)

గ్రథిత: త్రి. ఇది కూర్చబడిన దానికిని, ఆక్రమించబడిన దానికిని, హింసింపబడిన దానికిని పేరు.

మథితం నిర్జలోదశ్వి
త్యాలోడిత నిష్పిష్టయోః।

మథిత : న. ఇది నీళ్ళు కలియని మజ్జిగకును, త్రి. కలియపెట్టబడిన దానికిని, రాపుడు పెట్టబడిన దానికిని పేరు.

ప్రార్థితం యాచితే శత్రు
సంరుద్ధేఽభిహితేఽపి చ॥

ప్రార్థిత: త్రి. యాచించబడిన వానికిని, శత్రువుచేత నరికట్టబడిన వానికిని, పలకబడిన వానికిని పేరు.

జృంభితం కరణే స్త్రీణా
మీహా స్ఫుటితయోరపి।

జృంభిత : న. స్త్రీల రతిబంధ విశేషముకును, ఇచ్ఛకును, త్రి. వికసించిన దానికిని పేరు.

క్రందితం ఖ్యాత మాహ్వానే
క్రందితం రుదితేఽపి చ॥ (96)

క్రందిత : న. ఇది పిలుచుటకును, ఏడ్చుటకును పేరు.

ప్రోక్షితం నిహతే సిక్తే

ప్రోక్షిత: త్రి. ఇది చంపబడిన దానికిని, తడపబడిన దానికిని పేరు.

వాసితం ముండితే మతం।
బీజాకృతే

వాసిత : త్రి. గొరగబడిన దానికిని, విత్తనములు చల్లిదున్నిన భూమికిని పేరు.

దంశితస్తు దష్ట
వర్మితయో రపి॥(97)

దంశిత: త్రి. ఇది కొరకబడిన దానికిని, కవచము వేయబడిన దానికిని పేరు.

క్షారిత స్రావితే క్షారే
చాభిశస్తే చ శంసితః।

క్షారిత : త్రి. ఇది స్రవింపజేయబడిన దానికిని, ఉప్పునకును, పరస్త్రీగమన బ్రహ్మహత్యాదులచేత దూషింపబడిన వానికిని పేరు.

సుకృతం చ శుభే పుణ్యే

సుకృత : న. ఇది శుభముకును, పుణ్యముకును,

సువిధానే చ వాచ్యవత్॥ — త్రి. లెస్సగాజేయబడినదానికిని పేరు.

నికృతం విప్రలబ్ధే స్యా
న్నీచే విప్రకృతేఽపి చ।

నికృత : త్రి. ఇది వంచించబడిన దానికిని, నీచమనకును, తిరస్కరించబడిన వానికిని పేరు.

వికృతోఽసంస్కృతేఽపి
స్యాద్బీభత్సే రోగితేఽపి చ॥

వికృత : త్రి. ఇది సంస్కరింపబడని దానికిని, వికలమైన దానికిని, రోగముగల వానికిని పేరు.

సంస్కృతః కృత్రిమే శస్తే
భూషితే భేద్యవన్మతః।
సంస్కృతం లక్షణోపేతే

సంస్కృత : చేయబడిన దానికిని, (ఘటాదులు) స్తుతిచేయబడిన దానికిని, అలంకరించబడిన దానికిని, న. వ్యాకరణాదులచేత సంస్కరించబడిన సుశబ్దముకును పేరు.

ప్రభూతం ప్రాజ్య ఉద్గతే॥

ప్రభూత : త్రి. ఇది విస్తారమైన దానికిని, బయలుదేరిన దానికిని పేరు.

ప్రసృత స్సంప్రసారే స్యా
ద్వినీతే విగతేఽపి చ।అర్ధాం
జలౌ చ ప్రసృతం జంఘా
యాం ప్రసృతామతా॥(101)

ప్రసృత : త్రి. ఇది వృద్ధిబొందు దానికిని, నమ్రమనకును, పోయినదానికిని, న. చారెడు పరిమాణముకును, స్త్రీ. పిక్కకును పేరు.

సూనృతం మంగళే సత్య
ప్రియవాచి చ సూనృతం।

సూనృత: న. ఇది మంగళముకును, సత్యమైనట్టిన్ని ఇష్టమైనట్టిన్ని వాక్యముకును పేరు.

ప్రసూతం వాచ్యవజ్జా తే
ప్రసూతం కుసుమేఽపి చ॥

ప్రసూత : త్రి. ఇది పుట్టిన దానికిని, న. పుష్పముకును పేరు.

విశ్రుతం జ్ఞాతసంహృష్ట
ప్రతీతేష్వభిధేయవత్।

విశ్రుత : త్రి. ఇది తెలియబడిన దానికిని, సంతోషింపజేయబడినదానికిని, ప్రసిద్ధమైనదానికిని పేరు.

నిర్ముక్తస్త్యక్తసంగే స్యా
న్ముక్తకంచుక భోగిని॥(103)

నిర్ముక్త: త్రి. ఇది విడబిపెట్టబడినసంబంధముగలవానికిని, కుబుసము విడచిన పాముకును పేరు.

అవ్యక్త శ్శంకరే విష్ణా
వవ్యక్తం మహదాదికే।
ఆత్మన్యపిస్యాదవ్యక్త
మస్ఫుటే చాభిధేయవత్॥(104)

అవ్యక్త : పు. ఇది శివునకును, విష్ణువుకును, న. ప్రకృతి వికారములైన మహదహంకారాది తత్వములకును, పరమాత్మకును, త్రి. వ్యక్తము గాని దానికిని పేరు.

వివిక్తం స్యాదసంపృక్తే

వివిక్త: త్రి. ఇది సంబంధములేనిదానికిని, వివేకము

వివేకాన్విత పూతయోః। వాచ్యవద్ధర్మితో ధీరై ర్వివిక్తంరహసి స్మృతం॥(105)	తో గూడినదానికిని, పవిత్రమైనదానికిని, న. రహస్యప్రదేశముకును పేరు.
రోహితం రుధిరే ధీర ఋజుశక్ర శరాసనే। రోహితో మీనమృగయో ర్భేదే రోహితకద్రుమే॥ (106)	**రోహిత** : న. ఇది రక్తముకును, కుంకుమకును, వంకరలేని ఇంద్రధనస్సుకును, పు. మత్స్య విశేషముకును, వృక్షవిశేషముకును పేరు.
లోహితం కుంకుమే రక్తే గోశీర్షే చ కుచందనే। లోహిత స్స్యాన్నదే భౌమ వర్ణభేదే తు వాచ్యవత్॥(107)	**లోహిత** : న. ఇది కుంకుమకును, రక్తముకును, మిగుల సువాసనగల చందన విశేషముకును, రక్తచందనముకును, పు. నదవిశేషముకును, అంగారక గ్రహముకును, త్రి. యెరుపు వర్ణము గలదానికిని పేరు.
పుటితం స్యాద్ధస్తపుటే పాటిత స్యూతయోరపి।	**పుటిత**: న. ఇది హస్తప్రదేశముకును, త్రి. పెల్లగించబడినదానికిని, కుట్టబడినదానికిని పేరు.
పీడితం బాధితే స్త్రీణాం కరణే చాపి-యంత్రితే॥(108)	**పీడిత**: త్రి. ఇది బాధింపబడినదానికిని, న. స్త్రీలరతి బంధవిశేషముకును, త్రి. కట్టబడినదానికిని పేరు.
పిండితం గణితే సాంద్రే	**పిండిత** : త్రి. ఇది ఎంచబడినదానికిని, దట్టమైన దానికిని పేరు.
పండిత (శ్శల్లకే) స్సిల్హ కేకవౌ	**పండిత** : పు. ఇది తురుష్కదేశమునపుట్టిన ధూపద్రవ్యముకును, విద్వాంసునకును పేరు.
హారీతః పక్షిభేదే స్యా న్మునిభేదే ऽపి కైతవే॥(109)	**హారీత** : పు. ఇది పసిరిగ పిట్టకును, హారీతుడను మునికిని, మిషకును పేరు.
ప్రణీత స్సంస్కృతే వహ్నౌ విహితే చ ప్రవేశితే। నిక్షిప్తేచోప సంపన్నే ప్రణీతో భేద్య వన్మతః॥(110)	**ప్రణీత** : పు. ఇది మంత్రముల చేతను సంస్కారింపబడిన అగ్నికిని, త్రి. చేయబడినదానికిని, ప్రవేశింప చేయబడిన దానికిని, ఉంచబడినదానికిని, కూడుకొన్న దానికిని పేరు.
ప్రతీతః (ప్రథితే) సాదరేజ్ఞాతే	**ప్రతీత** : త్రి. ఇది ఆదరముతో గూడినదానికిని, తెలియబడినదానికిని పేరు.
ప్రఖ్యాతః ఖ్యాత హృష్టయోః।	**ప్రఖ్యాత** : త్రి. ఇది ప్రసిద్ధి చెందినదానికిని, సంతో

షించినదానికిని పేరు.

వాచ్యవత్స్యాత్ప్రమీతం తు
ప్రోక్షితేఽపి మృతేఽపిచ॥

ప్రమీత : త్రి. ఇది ప్రోక్షించబడినదానికిని, చచ్చిన దానికిని పేరు.

వినీత ముపనీతే స్యా
దపనీతే జితేంద్రియే।
వాణిజే సువహేఽశ్వే చ
నిభృతే చాభిధేయవత్॥ (112)

వినీత : త్రి. ఇది హొందించబడినదానికిని, తొలగించబడినదానికిని, ఇంద్రియనిగ్రహము గలవానికిని, పు. వర్తకునకును, గుర్రమునకును, త్రి. దృఢమైన దానికిని పేరు.

పృషతో హరిణే బిందౌ
పృషత శ్చాశ్వరోహితే।
భవేత్పృషదివ శ్వేతే
బిందుయుక్తేతు వాచ్యవత్॥ (113)

పృషత : పృషత్ : పు. ఇవి ఇర్రికిని, బిందువుకును, తెల్లని మచ్చలుగల మృగవిశేషమునకును, తెలుపు వర్ణమునకును, త్రి. బిందువులుగల దానికిని పేరు.

భరతో నాట్యశాస్త్రేఽపి
దౌష్యంతౌ శబరే నటే।
రామానుజేఽపి భరత
స్తంతువాయేఽపి చ క్వచిత్॥

భరత : పు. ఇది నాట్యశాస్త్రమునకును, దుష్యంతుని పుత్రునకును, బోయవానికిని, నాట్యగానికిని, దశరథుని పుత్రునకును, సాలెవానికిని పేరు.

భారతం గ్రంథభేదే స్యా
జ్జంబూద్వీపేఽపి భారతం।
భారతీ తు సరస్వత్యాం
పక్షి వృత్తిప్రభేదయోః॥(115)

భారత : న. ఇది కురుపాండవ చారిత్రముగల గ్రంథమునకును, జంబూద్వీపమునకును పేరు.

భారతీ : స్త్రీ. ఇది సరస్వతికిని, పక్షివిశేషమునకును, కావ్య రసాశ్రయమగు భారతీ వృత్తికిని పేరు.

దుర్జాతం వ్యసనే ప్రోక్త
మసమ్యగ్జాతవస్తుని।

దుర్జాత : న. ఇది దుఃఖమునకును, త్రి. దుష్టమైన దానికిని, పేరు.

పరేతో భూతభేదే స్యా
త్పరేతో వాచ్యవన్మృతే॥

పరేత : పు. ఇది పిశాచ విశేషమునకును, త్రి. చచ్చిన దానికిని పేరు.

కపోతః పారావతేస్యాత్క
(వకా) పోతాఖ్యవిహంగమే।

కపోత : పు. ఇది పావురమునకును, అరణ్యమందుండెడు పక్షివిశేషమునకును పేరు.

కాపోత మంజనేఽపి స్యా
త్కాపోతానాం చ సంహతౌ॥

కాపోత : న. ఇది సౌవీరాంజనమునకును, పావురముల గుంపునకును పేరు.

వ్యాయతం వ్యాపృతే దీర్ఘే

వ్యాయత : త్రి. ఇది వ్యాపించిన దానికిని పొడవైన దాని

దృఢే చాతిశయేఽన్యవత్।	కిని, దృఢమైన దానికిని, అధికమైన దానికిని పేరు.
వ్యాఘాతో యోగభేదేస్యా	**వ్యాఘాత:** పు. ఇది పంచాంగ యోగవిశేషముకును,
దంతరాయ ప్రహారయోః॥	విఘ్నముకును, దెబ్బకును పేరు.
సంఘాత స్సంహతౌ ఘాతే	**సంఘాత :** పు. ఇది సమూహముకును, చంపుట
సంఘాతో నరకాంతరే।	కును, నరకవిశేషముకును పేరు.
రైవతస్తు సువర్ణాళౌ	**రైవత:** పు. ఇది వృక్షవిశేషముకును, రైవతకాద్రికిని,
శైలభేదేఽపి శూలిని॥(119)	ఈశ్వరునకును పేరు.
స్యాత్కిరాతస్తు భూనింబే	**కిరాత:** పు. ఇది నేలవేమునకును, మ్లేచ్ఛునకును,
మ్లేచ్ఛే చాల్పతనావపి।	పొట్టివానికిని పేరు.
మందాకిన్యాం కిరాతీ స్యా	**కిరాతీ :** స్త్రీ. ఇది ఆకాశపుగంగకును, కుంటెన
త్కుట్టన్యామపి దృశ్యతే॥	కత్తెకును పేరు.
ఆస్ఫోత శ్చార్కపర్ణే స్యా	**ఆస్ఫోత :** పు. ఇది జిల్లేడు చెట్టుకును, యెర్రకాంచ
దాస్ఫోతః కోవిదారకే।	నపు చెట్టుకును, స్త్రీ. విష్ణుక్రాంతలతకును, అడవి
ఆస్ఫోతా గిరికర్ణ్యాం చ	మల్లికిని పేరు.
వనమల్ల్యాం చ విశ్రుతా॥(121)	
ఉదాత్త స్స్వరభేదే స్యా	**ఉదాత్త :** పు. ఇది ఉదాత్తస్వరముకును, ఉదాత్తా
త్కావ్యాలంకారహృద్యయోః।	లంకారముకును, త్రి. మనోహరమైన దానికిని,
ఉదాత్తో దాతృమహతో	దాతకును, అధికమైన దానికిని పేరు.
ర్నిమిత్తం హేతు లక్ష్మణోః॥	**నిమిత్త:** న. ఇది హేతువుకును, చిహ్నకును పేరు.
ఉన్మత్త ఉన్మాదవతి	**ఉన్మత్త:** త్రి. ఇది పిచ్చిపట్టిన వానికిని, పు. ఉమ్మెత్త
ధుత్తూరముచుకుందయోః।	చెట్టుకును, పుష్పవృక్షవిశేషముకును పేరు.
పర్వత శ్శైలదేవర్ష్యోః	**పర్వత :** పు. ఇది పర్వతముకును, పర్వతుడను
	దేవర్షికిని పేరు.
ప్రపాతో నిర్ఝరే భృగౌ॥	**ప్రపాత:** పు. ఇది కొండకాలువకును, చరియకును పేరు.
పర్యాప్తంతు యథేష్టే స్యా	**పర్యాప్త :** న. ఇది స్వేచ్ఛకును, తృప్తికిని, త్రి.
త్తృప్తౌ శక్తే నివారణే।	సమర్థునకును, న. నివారించుటకును పేరు.
జీమూత స్స్యాద్భృతికరే	**జీమూత:** పు. ఇది కూలిచేయువానికిని, దేవేంద్రు
శక్రేఽద్రౌ ఘోషకే ఘనే॥	నకును, పర్వతముకును, చేతి బీర చెట్టుకును,

మేఘముకును పేరు.

జీవాతు ర్జీవితే భక్తే
జీవాతు ర్జీవనౌషధే।

జీవాతు: పు. ఇది జీవనముకును, అన్నముకును, జీవనాధారమగు మందుకును పేరు.

ఏధతుః పురుషే వహ్నౌ

ఏధతు: పు. ఇది పురుషునకును, అగ్నికిని పేరు.

వాహతుః పథికే వృషే॥

వాహతు: పు. ఇది మార్గస్థునకును, ఎద్దుకును పేరు.

విహస్తో విహ్వలే పండే

విహస్త: త్రి. ఇది వికలమైన దానికిని, పు. నపుంసకునకును పేరు.

పర్యస్తః పతితే హతే।

పర్యస్త : త్రి. ఇది పడిన దానికిని, చంపబడిన దానికిని పేరు.

ఆయస్త స్తిమితే క్షిప్తే
క్లేశితే కుపితే హతే॥(126)

ఆయస్త: త్రి. ఇది నిశ్చలమైన దానికిని, ఉంచబడిన దానికిని, క్లేశపెట్టబడిన దానికిని, కోపగించిన వానికిని, కొట్టబడిన దానికిని పేరు.

నిరస్తః ప్రేషితే షౌ స్యా
న్నిష్ఠ్యూతే త్వరితోదితే।
సంత్యక్తేచ ప్రతిహతే

నిరస్త: పు. ఇది విడచిన బాణముకును, చిమ్మబడిన దానికిని, శీఘ్రముగానుచ్చరింపబడిన మాటకును, విడచిన దానికిని, కొట్టబడిన దానికిని పేరు.

విశ్వస్తో నిభృతే స్మృతః॥
విశ్వాసయోగే విశ్వస్తో
విశ్వస్తా విధవస్త్రియాం।

విశ్వస్త: త్రి. ఇది దృఢమైన దానికిని, విశ్వాసముగల దానికిని, స్త్రీ. మగడుచచ్చిన దానికిని పేరు.

నివాతో దృఢసంన్నాహే
నిర్వాతే చాశ్రయేఽపిచ॥

నివాత : పు. ఇది అభేద్యమైన కవచముకును, వాయువులేకపోవుటకును, ఉనికిపట్టుకును పేరు.

అనంత శ్శేష విష్ణ్వో స్స్యా
దనంతం సురవర్త్మని।
అనంత స్త్వవ్యనవధౌ
వాచ్యవత్సముదాహృతః॥(129)
అనంతా శారిబా దూర్వా
విశల్యా లాంగలీషు చ।
అనంతా హైమవత్యాం చ
గుడూచ్యాం చావనావపి॥

అనంత : పు. ఇది శేషునకును, విష్ణువుకును, న. ఆకాశముకును, త్రి. అంతములేని దానికిని, స్త్రీ. సుగంధిపాలచెట్టుకును, గరికెగడ్డికిని, వెన్నవెదురు చెట్టుకును, తరిగొట్టు చెట్టుకును, పార్వతికిని, తిప్పతీగకును, భూమికిని పేరు.

శకుంతః పక్షిభేదే స్యా ద్భాసపక్షి విహంగయోః।	**శకుంత** : పు. ఇది చమురుకాకికిని, భాస పక్షికిని, పక్షిసామాన్యముకును, పేరు.
దృష్టాంత శ్శాస్త్ర ఉభయో దాహరణే ప్రకీర్తితః॥	**దృష్టాంత** : పు. ఇది శాస్త్రముకును, పరస్పరోదాహరణకును పేరు.
కృతాంతో యమ సిద్ధాంత దైవా కుశలకర్మసు।	**కృతాంత** : పు. ఇది యమునికిని, సిద్ధాంతముకును, అదృష్టముకును, పాపకర్మకును పేరు.
నిశాంతః కథిత శ్శాంతే నిశాంతం భవనోషసోః॥(132)	**నిశాంత** : త్రి. ఇది ఓరిమిగల వానికిని, న. అంతఃపురముకును, ప్రాతఃకాలముకును పేరు.
వృత్తాంతః కథితో భావ కార్త్స్న్య వార్తావిశేషయోః। వృత్తాంతః ప్రక్రియాయాంచ క్వచిదేకాంతవాచిచ॥(133)	**వృత్తాంత** : పు. ఇది సమయముకును, భావముకును, సమగ్రమైన వార్తకును, ప్రకరణముకును, రహస్యపు మాటకును పేరు.
ఉద్వాంతో నిర్మదగజే స ముద్గీర్ణేచ వాచ్యవత్।	**ఉద్వాంత** : పు. ఇది మదముడిగిన యేనుగకును, వెళ్ళగక్క బడిన దానికిని పేరు.
శుద్ధాంతోऽంతః పురే రాజ్ఞాం రహః కక్షాంతరేऽపిచ॥	**శుద్ధాంత** : పు. ఇది రాజులయంతఃపురముకును, రాజులు విహరించు రహస్య ప్రదేశముకును పేరు.
అస్వంత మశుభే చుల్యాం మరణేऽనవధావపి। క్షేత్రేऽపి కథ్యతే స్వంత	**అస్వంత** : న. ఇది అమంగళముకును, పొయికిని, చావుకును, అవధిలేకయుండుటకును, వరిమడికిని పేరు.
ముదంత స్సాధువార్తయోః॥	**ఉదంత** : పు. ఇది సజ్జనునకును, వృత్తాంతముకును పేరు.
జయంత శ్శంకరేऽపిస్యా జ్జయంతః పాకశాసనౌ।	**జయంత** : పు. ఇది శివునకును, దేవేంద్రుని కుమారునకును పేరు.
జయంతీ పాదపే గౌర్యా మింద్రపుత్రీ పతాకయోః॥	**జయంతీ** : స్త్రీ. ఇది తక్కెడు చెట్టుకును, పార్వతికిని, ఇంద్రుని కుమార్తెకును, టెక్కెముకును పేరు.
గోదంతో హరితాళే స్యా ద్దంశితే హరితేऽపిచ।	**గోదంత** : పు. ఇది హరిదళముకును, త్రి. కవచము వేయబడిన దానికిని, పు. పచ్చని వర్ణముకును పేరు.
భాసంత స్సుందరాకారే	**భాసంత** : త్రి. ఇది సౌందర్యముగల దానికిని, పు.

భాసంతో భాసపక్షిణి‖(137)	చమురు కాకికిని పేరు.
మహ(ద్రాజ్యే విశాలే చ	**మహత్**: పు. ఇది రాజ్యముకును, విస్తారముకును పేరు.
మహతీ వల్లకీభిది।	**మహతీ** : స్త్రీ. ఇది నారదుని వీణకు పేరు.
మరుద్దేవే సమీరే స్యా	**మరుత్**: పు. ఇదిదేవునకును, వాయువుకును పేరు.
దర్హన్ పూజ్యే జినేऽపిచ‖	**అర్హ**: పు. ఇది పూజ్యునకును, బుద్ధునకును పేరు.
జగ దాఖ్యా స్మృతా వాయౌ	**జగత్**: పు. ఇదివాయువుకును, న. భువనముకును,
విష్టపే జంగమేऽపిచ।	త్రి. గమనముగలమనుష్య పశుపక్ష్యాదులకును పేరు.
జగతీ భువనే క్ష్మాయాం	**జగతీ**: స్త్రీ. ఇదిలోకముకును, భూమికిని, ద్వాద
ఛందోభేదే జనేऽపిచ‖	శాక్షర ఛందస్సుకును, జనముకును పేరు.
పిత్సన్నిపతిషన్నేతౌ	**పిత్స : పిపతిష**: త్రి. ఇవి పడనిచ్ఛయించిదానికిని,
పతనేచ్ఛు విహంగయోః।	పు. పక్షికిని పేరు.
హరిత్కకుభి వర్ణేచ	**హరిత్** : స్త్రీ. ఇది దిక్కుకును, పు. పాలాశ వర్ణము
తృణవాజి విశేషయోః‖(140)	కును, గడ్డికిని, పాలాశవర్ణముగల గుఱ్ఱముకును పేరు.
హరితోऽపి చ దూర్వాయాం	**హరిత**: పు. ఇది గరికెగడ్డికిని, త్రి. పాలాశవర్ణము
హరిద్వర్ణ యుతేऽన్యవత్।	గల దానికిని పేరు.
విద్యుత్స్యాదామినీ సంధ్యో	**విద్యుత్** : స్త్రీ. ఇది మెరుపుకును, సంధ్యాకాలము
ర్నిష్ప్రభే త్వభిధేయవత్‖	కును, త్రి. కాంతిలేని దానికిని పేరు.
గరుత్మత్సువర్ణలతయో	**గరుత్మత్** : స్త్రీ. ఇది బంగారుకును, లతకును పేరు.
రోహిత్సూర్య లతాభిదోః।	**రోహిత్** : పు. సూర్యునకును, స్త్రీ. లతావిశేషము
	కును పేరు.
భూభృన్నరేంద్రే శైలే చ	**భూభృత్**: పు. ఇది రాజుకును, పర్వతముకును పేరు.
పతన్పాతుక పక్షిణోః‖(142)	**పతన్** : త్రి. ఇది పడునట్టి దానికిని, పు. పక్షికిని పేరు.
కుర్వన్నర్మకరే భృత్యే	**కుర్వన్**: త్రి. ఇదిపనిచేయువానికిని, పు. సేవకున
	కును పేరు.
స్యాదర్వన్కుత్సితేऽన్యవత్।	**అర్వన్** : త్రి. ఇది కుత్సితునకు పేరు.
అర్వతీ కుంభదాస్యాంచ	**అర్వతీ**: స్త్రీ. ఇది తార్పుడుకత్తెకును, ఆడ గుఱ్ఱము
వామ్యాం చ పరికీర్తితా‖	కును పేరు.
శ్రీమాం స్తిలకవృక్షే స్యా	**శ్రీమాన్** : పు. ఇది తిలకవృక్షముకును, మనోహర

ాజ్ఞే ధనికేऽపిచ।	మైన దానికిని, ధనవంతునకును పేరు.
ాన్వాచస్పతౌ ధీరే	**ధీమాన్** : పు. ఇది బృహస్పతికిని, పండితునకును పేరు.
స్వాన్భాస్వరసూర్యయోః॥	**భాస్వాన్:** త్రి. ఇది ప్రకాశించుదానికిని పు. సూర్యునకును పేరు.
వ్రతా సుఖసందోహ్యా	**సువ్రతా** : స్త్రీ. ఇది సుఖముగా పాలుపితుకనిచ్చెడి
రభ్యాం శోభనవ్రతే।	యావుకును. త్రి. యోగ్యమైన వ్రతముగలవానికిని పేరు.
వృతా క్షుద్రరోగే స్యా	**వివృతా** : స్త్రీ. ఇది రోగవిశేషముకును, త్రి.
వృతం స్ఫుటే॥(145)	స్ఫుటమయిన దానికిని పేరు.
తా జనితాత్య (ర్థాను	**వనితా** : స్త్రీ. ఇది మిగులయను రాగముగల స్త్రీకినీ,
ాయాంచ) ర్థరాగయో	సామాన్య స్త్రీకిని, త్రి. యాచించబడిన దానికిని,
ియోషితి।వనితం యా	సేవించబడిన దానికిని పేరు.
ऽపి స్యాద్వనితం సేవితేऽపిచ॥(146)	
ామాతా వల్లభే సూర్యా	**జామాతా** : పు. ఇది భర్తకును, శాకవిశేషముకును,
స్త్రేऽపి ధుహితుఃపతౌ।	అల్లునకును పేరు.
నేతా దేశికే రాజ్ఞి	**వినేతా** : పు. ఇది గురువుకును, రాజుకును పేరు.
ధాతా వేధసి స్మరే॥(147)	**విధాతా** : పు. ఇది బ్రహ్మకును, మన్మథునకును పేరు.
నతా పి (ట) డకా భేదే	**వినతా** : స్త్రీ. ఇది కురుపులలోని భేదముకును,
నతా తార్క్ష్యమాతరి।	గరుడునితల్లికిని, త్రి. నమస్కరింపబడిన దానికిని,
నతః ప్రణతే భుగ్నే	వంగిన దానికిని, శిక్షింపబడిన దానికిని పేరు.
క్షితేऽప్యభిధేయవత్॥	
ంచతా పంచభావే స్యా	**పంచతా** : స్త్రీ. ఇది అయిదగుటకును, మరణము
్రపంచతా మరణేऽపిచ।	నకును పేరు.
జాతాఖ్యా ప్రసూతాయాం	**విజాతా** : స్త్రీ. ఇది ప్రసవించిన స్త్రీకిని, పుట్టించబడిన
ఃనితే వికృతేऽపిచ॥	దానికిని, వికారరూపముగల దానికినిపేరు.
ికతా వాలుకాయాం స్యు	**సికతాః**: స్త్రీ. (నిత్యబహువచనం) ఇది ఇసుకకును,
స్సికతాప్యామయాంతరే।	(ఏ) రోగ విశేషముకును, ఇసుక నేలకును, పంచ
ికతా న్వితదేశే చ	దారకును పేరు..

శర్కరాయాంచ కీర్తితా॥(150)

వాసితా కరిణీ నార్యో
ర్వాసితం సురభీకృతే।
జ్ఞానమాత్రే ఖగారావే
వాసితం వస్త్రవేష్టితే॥(151)

వాసితా : స్త్రీ. ఇది ఆడయేనుగకును, ఆడుదానికిని, త్రి. కర్పూరాదులచేత పరిమళింపచేయబడిన దానికిని, న. జ్ఞానముకును, పక్షిరుతముకును, త్రి. వస్త్రముచేత చుట్టబడిన దానికిని పేరు.

పిశితా మాంసికాయాంస్యా
దామిషే పిశితం మతం।

పిశితా : స్త్రీ. ఇది జటామాంసికిని, న. మాంసముకును పేరు.

తృణతాపి తృణత్వేస్యా
త్తృణతా కార్ముకేఽపిచ॥

తృణతా : స్త్రీ. ఇది తృణమౌటకును, ధనస్సుకును పేరు.

ద్విజాతి రండజే విప్రే

ద్విజాతి : పు. ఇది పక్ష్యాదులకును, బ్రాహ్మణునకును పేరు.

శ్రీపతిః క్ష్మాపతౌ హరౌ।

శ్రీపతి : పు. ఇది రాజుకును, విష్ణువుకును పేరు.

గోపతి శ్శంకరే షండే
పార్థివేఽపి వికర్తనే॥ (153)

గోపతి : పు. ఇది శివునకును, ఆబోతుకును, రాజుకును, సూర్యునకును పేరు.

స్థపతి శ్శిల్పిభేదేఽపి
స్థపతిఃకంచుకిన్యపి।
జీవేష్టియాజకే సూతే॥

స్థపతి : పు. ఇది వడ్లవానికిని, అంతఃపురమును కాచువానికిని, బృహస్పతి సవనము చేసిన వానికిని, సూతునకును పేరు.

స్యమతిః కాల చంద్రయోః॥

అమతి : పు. ఇది యమునకును, చంద్రునకును పేరు.

అంకతి స్స్యాదగ్ని హోత్రి
జ్వలనాం బుజయోనిషు।

అంకతి : పు. ఇది నిత్యాగ్ని హోత్రికిని, అగ్నికిని, బ్రహ్మకును పేరు.

రమతి ర్నాయకే స్వర్గే

రమతి : పు. ఇది నాయకునకును, స్వర్గలోకముకును పేరు.

స్యంహతి స్త్యాగరోగయోః॥

అంహతి : స్త్రీ. ఇది విడచుటకును, రోగముకును పేరు.

నిర్ఋతి స్స్యాదలక్ష్మ్యాంచ
దిక్పాలే నిరుపద్రవే॥

నిర్ఋతి : స్త్రీ. ఇది జ్యేష్ఠలక్ష్మికిని, పు. దిక్పాలునకును, త్రి. ఉపద్రవములేని దానికిని పేరు.

అగస్తిర్వంగసేనే స్యా
దగస్తిః కుంభసంభవే॥(156)

అగస్తి : పు. ఇది బకపుష్పపు చెట్టుకును, అగస్త్యమునికిని పేరు.

గభస్తిః కిరణే సూర్యే

గభస్తి : పు. ఇది కిరణముకును, సూర్యునకును.

స్వాహాయాం చ విలోక్యతే।

స్త్రీ. స్వాహా దేవికిని పేరు.

సంగతి స్సంగమే జ్ఞానే

సంగతి : స్త్రీ. ఇది కలయికకును, జ్ఞానముకును పేరు.

సంనతిః ప్రణతౌ ధ్వనౌ॥

సంనతి : స్త్రీ. ఇది నమస్కారముకును, ధ్వనికిని పేరు.

ఆయతి స్సంగమే దైర్ఘ్యే
ప్రభావా గామికాలయోః।

ఆయతి : స్త్రీ. ఇది కూడుకొనుటకును, విస్తారముకును, సామర్థ్యముకును, రాబోవుకాలముకును పేరు.

ఆయత్తి స్స్యాద్బలే స్నేహే
వశిత్వే వాసరేऽపిచ॥
మర్యాదాయాం తథాయత్తి

ఆయత్తి : స్త్రీ. ఇది బలముకును, స్నేహముకును, అధీనమగుటకును, దినముకును, హద్దుకును పేరు.

ర్విపత్తి ర్యాతనాపదోః।

విపత్తి : స్త్రీ. ఇది బాధకును, ఆపదకును పేరు.

నియతి ర్నియమే దైవే

నియతి : స్త్రీ. ఇది నియమముకును, అదృష్టముకును పేరు.

పద్ధతిః పంక్తిపద్మనోః॥(159)

పద్ధతి : స్త్రీ. ఇది వరుసకును, మార్గముకును పేరు.

సంతతిః పంక్తివిస్తార
గోత్రేషు కవిభి స్మృతా।
పరంపరాభవేऽపి స్యా
త్సంతతిః పుత్రకన్యయోః॥(160)

సంతతి : స్త్రీ. ఇది వరుసకును, విస్తారముకును, వంశపరంపరకును, త్రి. పరంపరయందు ఋట్టిన దానికిని, పుత్రునకును, కన్యకును పేరు.

సమ్మతి స్స్యాదనుజ్ఞానే
ఽప్యభిలాషేऽపి సమ్మతిః।

సమ్మతి : స్త్రీ. ఇది అంగీకారముకును, ఇచ్ఛకును పేరు.

సమితి స్సంగరే సామ్యే
సభాయాం సంగమే చయే॥

సమితి : స్త్రీ. ఇది యుద్ధముకును, పోలికకును, సభకును, కూడుకొనుటకును, సమూహముకును పేరు.

అదితి ర్వసుధాయాం స్యా
దదితి ర్దేవమాతరి।

అదితి : స్త్రీ. ఇది భూమికిని, దేవతల తల్లికిని పేరు.

వసతి స్స్యాదవస్థానే
యామిన్యాం చ నికేతనే॥(162)

వసతి : స్త్రీ. ఇది ఉండుటకును, రాత్రికిని, గృహముకును పేరు.

పక్షతిః పక్షమూలే స్యా
త్ప్రక్షతిః ప్రతిపత్తిథౌ।

పక్షతి : స్త్రీ. ఇది రెక్కల మొదటి భాగము కును, పాడ్యమికిని పేరు.

ఉన్నతి స్తార్క్ష్యదారేషు

ఉన్నతి : స్త్రీ. ఇది గరుడుని తల్లికిని, పరిపూర్ణత్వ

సమృద్ధా వృదయే౽పి చ॥(163)
ప్రసూతిస్తనయో త్పత్త్యో
స్తథా దుహితరి స్మృతా।
ప్రతతి ర్విస్తృతే వల్యాం
వహతి స్సచివే గవి॥(164)
దుర్గతి ర్నరకే నిస్వే
వికృతి ర్డింబరోగయోః।
వికృతిశ్చ వికారే స్యా
న్నికృతిశ్చ పరాభవే॥ (165)
నికృతి ర్ధూర్తనే క్షేపే
వదంతి శఠ శాఠ్యయోః।
ఆకృతిః కథితా రూప
సామాన్య వపుషోరపి॥(166)
ప్రకృతిః కథితా యోనౌ
జంత్వమాత్యాది మాతృషు।
ప్రధానే కారణే ఛందః
ప్రభేదే భూతపంచకే॥
ప్రకృతి స్సహజే ప్రోక్తా
ప్రకృతిః పరమాత్మని।
నిర్వృతి స్స్వస్థ తా యాం
స్యాదస్తంగమన సౌఖ్యయోః॥
సునీతి శ్శోభననయే
సునీతిర్ధ్రువ మాతరి।
ప్రవృత్తిః కథితా వృత్తౌ
ప్రవాహో దంతయోరపి॥
విచ్ఛిత్తిరంగ రాగే స్యా
ద్భావవిచ్ఛేదయోరపి।
సంవిత్తిః ప్రతిపత్తౌ స్యాద

ముకును, అభివృద్ధికిని పేరు.

ప్రసూతి : స్త్రీ. ఇది పుత్రునకును, పుట్టుగకును, కుమార్తెకును పేరు.

ప్రతతి : స్త్రీ. ఇది విస్తారముకును, లతకును పేరు.

వహతి : పు. ఇది మంత్రికిని, గోవుకును పేరు.

దుర్గతి : స్త్రీ. ఇది నరకముకును, దారిద్ర్యముకును పేరు.

వికృతి : స్త్రీ. ఇది ఉపద్రవముకును, రోగముకును, వికార రూపముకును పేరు.

నికృతి : స్త్రీ. ఇది తిరస్కారముకును, భయపెట్టుటకును, చిమ్ముటకును, పు. ధూర్తునకును, స్త్రీ. కుత్సితముకును పేరు.

ఆకృతి : స్త్రీ. ఇది ఆకారమాత్రముకును, శరీరముకును పేరు.

ప్రకృతి : స్త్రీ. ఇది ఉపస్థకును, ప్రాణికిని, స్వామ్యమాత్యాదులను, తల్లికిని, ప్రధానముకును, కారణముకును, ప. ఛందస్సుకును, పంచభూతములకును స్వభావముకును, పరమాత్మకును పేరు.

నిర్వృతి : స్త్రీ. ఇది సుఖముగా నుండుట కును, నశించుటకును, సుఖముకును పేరు.

సునీతి : స్త్రీ. ఇది యోగ్యమగు నీతికిని, ధ్రువుని తల్లికిని పేరు.

ప్రవృత్తి : స్త్రీ. ఇది వ్యాపారముకును, ప్రవాహముకును, వార్తకును పేరు.

విచ్ఛిత్తి : స్త్రీ. ఇది మైపూతకును, స్త్రీల విలాస విశేషముకును, భేదముకును పేరు.

సంవిత్తి : స్త్రీ. ఇది జ్ఞానముకును, జనుల యొక్క

వివాదే జనస్య చ। (170)

వివాదలేకపోవుటకును పేరు.

ఆపత్తిః ప్రాపణే దోషే
చాసత్తి స్సంగలాభయోః।

ఆపత్తి: స్త్రీ. ఇది పొందించుటకును, దోషముకును పేరు. **ఆసత్తి**: స్త్రీ. ఇది కూడుకొనుటకును, లాభముకును పేరు.

పర్యాప్తి స్స్యా త్ప్రకామేఽపి
(ప్రాప్తౌ) తృప్తౌచ పరిరక్షణే।।

పర్యాప్తి : స్త్రీ. ఇది అతిశయముకును, తృప్తికిని, రక్షించుటకును పేరు.

సమాప్తిశ్చావసానే స్యా
త్సమాప్తిశ్చ సమర్థనే।

సమాప్తి : స్త్రీ. ఇది అంతముకును, సమర్థించుటకును పేరు.

బృహతీ క్షుద్రవార్తాక్యాం
కంటకార్యాం చ వాచి చ।।
వారిధాన్యాం మహత్యాంచ
ఛందో వసనభేదయోః।

బృహతీ: స్త్రీ. ఇది సేలములగచెట్టుకును, వాకుడుచెట్టుకును, మాటకును, జలపాత్రకును, నారదుని వీణకును, నవాక్షర చ్ఛందముకును, ఉత్తరీయ వస్త్రముకును పేరు.

మాలతీ జాతియువతి
జ్యోత్స్నాసు సరిదంతరే।।(173)
కాకమాచ్యాం విశల్యాయాం
విభావర్యామపీష్యతే।

మాలతీ: స్త్రీ. ఇది జాజిచెట్టుకును, యౌవనస్త్రీకిని, వెన్నెలకును, మాలతీ నదికిని, కాచి చెట్టుకును, వెన్నవెదురు చెట్టుకును, రాత్రికిని పేరు.

భవతీ బాణభేదేస్యా (దన్య
వద్వత్సదర్థయోః) ద్భవద్యుష్మ
త్సతో స్త్రీషు।(174)

భవతీ : స్త్రీ. ఇది విషమున పొదిగిన బాణముకును, త్రి. యుష్మదర్థకముకును (నీవు) సదర్థకముకును (ఉన్నది) పేరు.

రేవతీ హరిపత్న్యాం స్యా
త్తారాభేదేఽపి మాతృషు।

రేవతీ : స్త్రీ. ఇది బలరాముని భార్యకును, రేవతీ నక్షత్రముకును, సప్తమాతృకలకును పేరు.

పార్వతీ (స) శల్లకీ దుర్గా
ద్రౌపదీ జీవనీషు చ।।(175)

పార్వతీ : స్త్రీ. ఇది అందుగ చెట్టుకును, పార్వతీ దేవికిని, ద్రౌపదికిని, పాలకూర కును పేరు.

స్రవంతీ చ ద్రవంతీ చ
సరిదోషధిభేదయోః।

స్రవంతీ : ద్రవంతీ : స్త్రీ. ఈరెండును, నదికిని, ఎలుక చెవిచెట్టుకును పేరు.

జీవంతీ జీవనీ శమ్యో
ర్గుడూచీ వందయోరపి।।(176)

జీవంతీ : స్త్రీ. ఇది పాలకూరకును, జమ్మి చెట్టుకును, తిప్పతీగకును, బదనికెకును పేరు.

హసంత్యంగారధాన్యాం చ

హసంతీ : స్త్రీ. ఇది కుంపటికిని, మల్లిచెట్టు

మల్లికా శాకినీభిద్యోః।	పెరుగు తోటకూరకును పేరు.
వాసంతీ మాధవీ యూధ్యోః	**వాసంతీ**: స్త్రీ. ఇది బండిగురివెందలతకును, అడవి
పాటలాయాం క్రమేలకే॥	మొల్లకును, పాటలీలతకును, ఒంటెకును, త్రి.
వాచ్యలింగస్త్వృతుభవే	వసంతకాలమున బుట్టిన దానికిని, పు. కోకిలకును,
వాసంతః కోకిలే విటే।	విటునకును పేరు.

★ అథతాంత శ్చతుర్వర్ణః ★

భవేదవసితం జ్ఞాతే	**అవసిత** : త్రి. ఇది తెలియబడిన దానికిని, న.
గతావృద్ధావసానయోః॥(178)	గమనముకును, త్రి. నురిచిన ధాన్యముకును,
	అంతమును బొందిన దానికిని పేరు.
అవదాతం సితే పీతే	**అవదాత**: త్రి. ఇది తెల్లని దానికిని, పచ్చని దానికిని,
విశుద్ధే ప్రవరేఽపి చ।	పరిశుద్ధమైన దానికిని, శ్రేష్ఠమైన దానికిని పేరు.
అవగీతం తు నిర్వాదే	**అవగీత** : న. జనాపవాదకును, త్రి. మాటిమాటికిని
ముహుర్దృష్టే విగర్హితే॥	చూడబడిన దానికిని, నిందించ బడిన దానికిని పేరు.
అంతర్గతం విస్మృతే స్యా	**అంతర్గత**: త్రి. ఇది మరువబడిన దానికిని, మధ్యను
న్మధ్యప్రాప్తే చ వాచ్యవత్।	బొందిన దానికిని పేరు.
అంగారితం పలాశీయ	**అంగారిత** : న. మోదుగ చెట్టు మొగ్గదొడుగుటు
కలికోద్గమ దగ్ధయోః॥(180)	కును, త్రి. తగులపెట్టబడిన దానికిని పేరు.
అత్యాహితం మహాభీతౌ	**అత్యాహిత** : న. ఇది గొప్ప భయముకును, ప్రాణ
జీవానపేక్షికర్మణి।	మందాశవదలిన సాహస కృత్యముకును పేరు.
ఉపాహితోఽనలోత్పాత	**ఉపాహిత**: పు. ఇది అగ్నివలనయుపద్రవముకును,
అహితే చాప్యుపాహితః॥	త్రి. కూడుకొన్న దానికిని పేరు.
ఉపాకృతోఽధ్వరహతప	**ఉపాకృత**: పు. ఇది యజ్ఞమందు చంపబడిన పశువు
శూపద్రుత యోర్మతః।	కును, త్రి. ఉపద్రవము చేయబడిన దానికిని పేరు.
ఉదాస్థితః ప్రతీహారే	**ఉదాస్థిత** : పు. ఇది ద్వారమునుగాచువానికిని,
ఽధ్యక్షేఽపి ప్రణి (ధౌ చరే) ధావపి॥(182)	నాయకునకును, చారునకును పేరు.
అభినీతో భవేన్న్యాయ్యే	**అభినీత**: పు. ఇది న్యాయముకును, త్రి. సంస్కారిం
సంస్కృతామర్షిణోరపి।	పబడిన దానికిని, కోపముగల దానికిని పేరు.
అభిజాత స్స్మృతోన్యాయ్యే	**అభిజాత**:పు. ఇది న్యాయముకును, త్రి. సత్కులమందు

కులీన ప్రాప్తరూపయోః॥	పుట్టిన దానికిని, సౌందర్య ముగల వానికిని పేరు.
పారిజాత స్సురతరౌ	**పారిజాత**: పు. ఇది దేవతావృక్షముకును, పారుజా
మందారే పారిభద్రకే।	తపు చెట్టుకును, దేవదారు చెట్టుకును పేరు.
భవే త్పరిగతం లాభే	**పరిగత** : న. ఇది లాభముకును, త్రి. గతించిన
ప్రయాతే వేష్టితేఽపి చ॥	దానికిని, చుట్టుకొన్న దానికిని పేరు.
ఖ్యాతం ప్రణిహితం లబ్ధే	**ప్రణిహిత** : త్రి. ఇది పొందబడిన దానికిని, ఉంచ
విన్యస్తే చ సమాహితే।	బడిన దానికిని, అంగీకరించబడిన దానికిని పేరు.
భవేత్ప్రతి(హి)హతో ద్విష్టే	**ప్రతిహత** : త్రి. ద్వేషింపబడిన దానికిని, జారిన
ప్రతిస్ఖలితరుద్ధయోః॥	దానికి, అడ్డగింపబడిన దానికిని పేరు.
ఉల్లిఖితం సముత్కీర్ణే	**ఉల్లిఖిత**: త్రి. ఇదిచిమ్మబడినదానికిని, సూక్ష్మంగా
వాచ్యవచ్చ తనూకృతే।	జేయబడిన దానికిని పేరు.
విద్యాదుపచితందిగ్ధే	**ఉపచిత**: త్రి. ఇది పూయబడిన దానికిని, సమృద్ధ
సమృద్ధే చ సమూహితే॥ (186)	మైన దానికిని, పొందబడిన దానికిని పేరు.
సముద్ధత స్సముద్ధీర్ణేఽప్య	**సముద్ధత** : త్రి. ఇది వెళ్ళకక్కబడిన దానికిని,
వినీతే సముద్ధతః।	గర్వించిన వానికిని పేరు.
కుహరితం పికాలాపే	**కుహరిత** : న. ఇది కోకిల ధ్వనికిని, చెప్పబడిన
రటితే రతనిస్వనే॥ (187)	దానికిని, రతియందలి కంఠధ్వనికిని పేరు.
భవేత్పల్లవితం లాక్షా	**పల్లవిత**: న. ఇది లత్తుకసంబంధమగు రక్తిమకును,
రక్తేసప్రసవే త తే।	త్రి. పుష్పాదులతోగూడినవృక్షముకును, విస్తరింప బడిన దానికిని పేరు.
ఉజ్జృంభితం తు చేష్టాయాం	**ఉజ్జృంభిత** : న. ఇది స్త్రీపురుషుల శృంగార చేష్ట
ప్రఫుల్లేచాభిధేయవత్॥	కును, త్రి. వికసించిన దానికిని పేరు.
ఉద్గ్రాహితముపవ్యస్తే	**ఉద్గ్రాహిత**: త్రి. ఇదిచెప్పబడినదానికిని, కట్టుపడిన
బద్ధగ్రాహితయోరపి।	దానికిని, స్వీకరించబడిన దాని కిని పేరు.
నిస్తుషితం నిస్త్వచి స్యా	**నిస్తుషిత** : త్రి. ఇది పొట్టులేని దానికిని, విడచి
ద్వర్జితే చ లఘూకృతే॥	పెట్టబడినదానికిని, సానపెట్టబడినదానికిని పేరు.
ఐరావతోఽభ్రమాతంగ	**ఐరావత**: పు. ఇది పూర్వదిగ్గజముకును, నారింజ
నారంగ లికుచా హిషు।	చెట్టుకును, కమ్మరేగు చెట్టుకును, సర్పవిశేషము

ఐరావతం మహేంద్రస్య
ఋజుదీర్ఘశరాసనే॥ (190)
ఐరావతీ స్యాత్తటి
తి(తటిద్భేదేపి)సరిద్భేదేపి లక్ష్యతే

కును, న. వంకరలేకయుండు నట్టి ఇంద్రధనుస్సు కును ఈ. స్త్రీ. మెరుపునకును, పాంచాలదేశ మందలి నదీ విశేషముకును పేరు.

కలధౌతం రౌప్యహేమ్నోః
కలధౌతం కలధ్వనౌ॥ (191)

కలధౌత: న. ఇది వెండికిని, బంగారుకును, అవ్యక్త మధుర ధ్వనికిని పేరు.

దివాభీతః కుంభి లే స్యా
దులూకే కుముదాకరే।

దివాభీత: పు. ఇది దొంగవానికిని, గుడ్లగూబకును, కలువ సరస్సుకును పేరు.

పాశుపతో బకపుష్పే
పశుపత్యధిదైవతే॥ (192)

పాశుపత : పు. ఇది శివమల్లిచెట్టుకును, శివుడు అధిదేవతయైన మంత్రముకును పేరు.

నిష్కాసితో నిర్గమితేऽ
ప్యాహితేऽధికృతేऽపి చ।

నిష్కాసిత: త్రి. ఇదివెళ్ళగొట్టబడిన దానికిని, స్థాపించ బడిన దానికిని, అధికార మివ్వబడిన దానికి ని పేరు.

వ్యతీపాతో మహోత్పాతే
యోగభేదాపయానయోః॥

వ్యతీపాత : పు. ఇది భూకంపాది దేశోపద్రవముల కును, పంచాంగయోగ భేదముకును, పరుగెత్తుట కును పేరు.

సమాఘాతో వధే యుద్ధే

సమాఘాత : పు. ఇది చంపుటకును, యుద్ధము కును పేరు.

పరిఘాతోऽస్త్రఘాతయోః।

పరిఘాత : పు. ఇది అస్త్రముకును, దెబ్బకు ను పేరు.

వినిపాతోऽవ పాతే స్యా
ద్దైవాదివ్యసనేऽపి చ॥

వినిపాత : పు. ఇది పడుటకును, దైవము వలన సంభవించు దుఃఖముకును పేరు.

సమాహితః ప్రతిజ్ఞాతే
సమాధిస్థే యతాత్మని।
వాచ్యవన్నిహితే సిద్ధే
సమాధానే సమాహితం॥(195)

సమాహిత : త్రి. ఇది ప్రతిజ్ఞ చేయబడిన దానికిని, సమాధియందున్న వానికిని, విషయాంతరసంచార ములేని యాత్మగల వానికిని, ఉంచబడిన దానికిని, సిద్ధమైన దానికిని న. అంగీకారముకును పేరు.

నంద్యావర్త స్త్రుతో వేశ్మ
ప్రభేదే తగరుద్రుమే।

నంద్యావర్త : పు. ఇది రాజగృహవిశేషముకును, నందివర్ధనపు చెట్టుకును పేరు.

పరివర్తో వినిమయే
కూర్మరాజే పలాయనే॥(196)

పరివర్త : పు. ఇది న్యూనాధికములు సాటిలపైని మార్చు కొనుటకును, ఆది కూర్మముకును, పరుగెత్తుటకును పేరు.

అభియుక్తః పరైరుద్ధే తథాస్యాదతిత్పరే।	**అభియుక్త**: త్రి. ఇది శత్రువులచేత ముట్టడింపబడిన దానికిని, అధికాసక్తిగల దాని కిని పేరు.
అతిముక్తస్తు వా సంత్యాం తినిశే నిష్కళేऽపి చ॥	**అతిముక్త**: పు. ఇది బండిగురివెంద లతకును, నెమ్మి చెట్టుకును, త్రి. వీర్యబలము తప్పినవానికిని పేరు.
ఉపరక్త స్సైంహికేయే తద్గ్రహే వ్యవనాతురే।	**ఉపరక్త**: పు. ఇది రాహుగ్రహముకును, రాహువు చేత గ్రసించబడిన చంద్రసూర్యులకును, త్రి. కష్ట ములచేత పీడింపబడిన వానికిని పేరు.
సూర్యభక్తో బంధుజీవే తథా భాస్కరపూజకే॥ (198)	**సూర్యభక్త** : పు. ఇది మంకెన చెట్టుకును, త్రి. సూర్యోపాసకునకును పేరు.
నదీకాంత స్సముద్రే స్యా త్సింధువారేऽపి హిజ్జలే। నదీకాంతా స్మృతా జంబూ కాకజంఘాల తాసు చ॥	**నదీకాంత** : పు. ఇది సముద్రునకును, వావిలి చెట్టుకును, నీటి గన్నేరు చెట్టుకును, స్త్రీ. నేరేడు చెట్టుకును, కాకి దొండ చెట్టు కును, ప్రేంకణపు చెట్టుకును పేరు.
నాగదంతో ద్విపరదే గృహాంతర్గతదారణి। నాగదంతీతు కుంభాయాం శ్రీ హస్తిన్యామపీష్యతే॥ (200)	**నాగదంత** : పు. ఇది గజదంతముకును, ఇంటికి వేసిన దూలము (లేకతనాబీ) కర్రకును, ఈ. స్త్రీ. నాగదంతి చెట్టుకును, గురుగు చెట్టుకును పేరు.
పుష్పదంతస్తు దిజ్నాగే నాగ విద్యాధరాంతరే।	**పుష్పదంత** : పు. ఇది వాయవ్యదిగ్గజము కును, సర్పవిశేషముకును, ఈ పేరుగలవిద్యాధరునకును పేరు.
చంద్రకాంతోऽశ్మభేదేస్యా చ్చంద్ర కాంతం చ కైరవే॥	**చంద్రకాంత** : పు. ఇది చంద్రకాంతమణి కిని, న. కలువకును పేరు.
వైజయంతో గృహే శక్ర ప్రాసాద ధ్వజయోరపి। వైజయంతీ పతాకాయాం జయంతీ వహ్నిమంథయోః॥	**వైజయంత** : పు. ఇది గృహముకును, ఇంద్రుని మేడకును, ఇంద్రునిధ్వజము కును, ఈ. స్త్రీ. జండా కును, తక్కెడు చెట్టుకును, కూరనెల్లి చెట్టుకును పేరు.
పురస్కృతం స్వీకృతా భి శస్తయో రభిధేయవత్। అగ్రేకృతా భ్యర్చితయో	**పురస్కృత** : త్రి. ఇది స్వీకరించబడిన దానికిని, అగమ్యాగమనాదులచేత నిందింపబడిన వానికిని, ముందుగా జేయబడిన దానికిని, పూజింపబడిన

స్సక్తే చాపి పురస్కృతం॥	దానికిని, తడపబడిన దానికిని పేరు.
అవధ్వస్తం పరిత్యక్తే నిందితేప్యవచూర్ణితే।	**అవధ్వస్త** : త్రి. ఇది విడువబడిన దానికిని, నిందింపబడిన దానికిని, చూర్ణముగా జేయబడిన దానికిని పేరు.
ధూమకేతు స్స్మృతోవహ్నౌ వుత్పాతగ్రహభేదయోః॥	**ధూమకేతు** : పు. ఇది అగ్నికిని, తోకచుక్కకును, గ్రహవిశేషమునకును పేరు.
చిత్రగుప్తః కృతాంతే స్యా ల్లేఖకే చాస్యసమ్మతః।	**చిత్రగుప్త** : పు. ఇది యమునకును, యముని వద్ద జనులపాపపుణ్యముల వ్రాయువాని కిని పేరు.
పంచగుప్తస్తు చార్వాక దర్శనే కమఠేపి చ॥(205)	**పంచగుప్త** : పు. ఇది చార్వాకమతశాస్త్రమునకును, తాబేటికిని పేరు.
అధిక్షిప్తః ప్రణిహితే తథానిర్భత్సితేపి చ।	**అధిక్షిప్త** : త్రి. ఇది పంపించబడిన దానికిని, కూట సాక్ష్యాదులచేత నిందితునకును పేరు.
ప్రతిక్షిప్తం ప్రతిహతే ప్రేషితే చ నిరాకృతే॥ (206)	**ప్రతిక్షిప్త** : త్రి. ఇది కొట్టబడిన దానికిని, పంపించబడిన దానికిని, తిరస్కరించబడిన దానికిని పేరు.
మరుత్వా న్మారుతా శక్రే సరిత్వానంబుధౌ నదే।	**మరుత్వాన్** : పు. ఇది హనుమంతునకును, ఇంద్రునకును పేరు. **సరిత్వాన్** : పు. ఇది సముద్రునకును, నదమునకును పేరు.
ఆయుష్మా న్యోగభేదే స్యా దాయుష్మం శ్చిరజీవిని॥	**ఆయుష్మాన్** : పు. ఇది పంచాంగయోగ భేదమునకును, దీర్ఘయుర్దాయముగల వానికి పేరు.
వివస్వాన్విబుధే భానౌ	**వివస్వాన్** : పు. ఇది విద్వాంసునకును, సూర్యునకును పేరు.
భగవాన్బుద్ధపూజ్యయోః।	**భగవాన్**: పు. ఇది బుద్ధదేవునకును, పూజింపదగిన వానికిని పేరు.
ద్వీపవాన్సింధునదయో ర్ద్వీపవత్యాపగా భువోః॥	**ద్వీపవాన్**: పు. ఇదిసముద్రునకును, నదమునకును పేరు. **ద్వీపవతీ** : స్త్రీ. ఇది నదికిని, భూమికిని పేరు.
గరుత్మాన్విహగే తార్క్ష్యే సంఖ్యావాన్పండితే మితే।	**గరుత్మాన్** : పు. ఇది పక్షికిని, గరుడునకును పేరు. **సంఖ్యావాన్** : పు. ఇది పండితునకును, త్రి. సంఖ్యగల దానికిని పేరు.
అంశుమాన్భాస్కరే శాలి	**అంశుమాన్** : పు. ఇది సూర్యునకును, ఈ. స్త్రీ.

పర్ణ్యామంశుమతీ మతా॥
అర్థపతిః కుబేరే స్యా
దీశ్వరేఽర్థపతి స్తథా।
గృహపతి ర్గృహస్థే స్యా
దత్యాధానేచసత్రిణి ॥ (207)
సేనాపతిః కార్తికేయే
స్యనీ కాధికృతేఽపి చ।
లక్ష్మీపతి ర్వాసుదేవే
లవంగద్రుమపూగయోః॥(208)
ప్రజాపతి ర్విధౌ భూపే
హిమారాతిః ఖగేఽనలే।
వనస్పతి ర్వృక్షమాత్రే
వినాపుష్పం ఫలద్రుమే॥(209)
సదాగతి స్స్యాత్పవనే
నిర్వాణే చ నదీశ్వరే।
దివాకీర్తిస్తు చండాలే
నాపితో లూకయోరపి॥(210)
శతధృతి ర్ధాతరీంద్రే
సుధాసూతి ర్మఖే విధౌ।

భవేదపచితిః పూజా
క్షయహానిషు నిష్కృతౌ॥(211)
అనుమతి స్స్యాదూనేందు
పూర్ణిమానుజ్ఞయోరపి।
ప్రతికృతిః ప్రతీకారే
ప్రతిమాయాం చ పూజనే॥
నిరాకృతిః ప్రతిక్షేపేఽప్య
స్వాధ్యాయేఽప్యనాకృతౌ।

ముయ్యాకుల పొన్నచెట్టుకును పేరు.

అర్థపతి : పు. ఇది కుబేరునకును, రాజుకు ను పేరు.

గృహపతి : పు. ఇది గృహస్థునకును, నిత్యాగ్ని హోత్రికిని, యజ్ఞముచేయువాని కిని పేరు.

సేనాపతి: పు. ఇది కుమారస్వామికిని, సేనానాయ కునకును పేరు.

లక్ష్మీపతి : పు. ఇది విష్ణువుకును, లవంగపు చెట్టు కును, పోకచెట్టుకును పేరు.

ప్రజాపతి: పు. ఇది బ్రహ్మకును, రాజుకు ను పేరు.

హిమారాతి: పు. ఇది సూర్యునకును, అగ్నికిని పేరు.

వనస్పతి : పు. ఇది వృక్షవిశేషముకును, పుష్పము లేకనే ఫలించెడి వృక్షముకును పేరు.

సదాగతి: పు. ఇది వాయువుకును, సుఖముకును, సముద్రునకును పేరు.

దివాకీర్తి: పు. ఇది మాదిగ వానికిని, మంగలి వానికిని, గుడ్లగూబకును పేరు.

శతధృతి: పు. ఇది బ్రహ్మకును, ఇంద్రునకును పేరు.

సుధాసూతి : పు. ఇది యజ్ఞముకును, చంద్రున కును పేరు.

అపచితి: స్త్రీ. పూజకును, నాశముకును, హానికిని, ప్రతీకారముకును పేరు.

అనుమతి : స్త్రీ. ఇది ఒక్క కళ తక్కువయైన చంద్రుడు గల పూర్ణిమకును, ఆజ్ఞకును పేరు.

ప్రతికృతి: స్త్రీ. ఇది ప్రతిక్రియకును, విష్ణు వినాయ కాదిప్రతిమకును, పూజకును పేరు.

నిరాకృతి: స్త్రీ. ఇది తిరస్కరించుటకును, స్వాధ్యాయ మును జదువని వానికిని త్రి. ఆకారములేని దానికిని పేరు.

ప్రతిపత్తిః పదప్రాప్తౌ
ప్రవృత్తౌ గౌరవే ऽపి చ॥(213)
ప్రాగల్భ్యే చ ప్రభోధే చ
ప్రతిపత్తిః ప్రయుజ్యతే।

ప్రతిపత్తి : స్త్రీ. ఇది స్థానమును బొందుటకు ను, వ్యాపారముకును, గౌరవముకును, ప్రతిభకును, జ్ఞానముకును పేరు.

ఉపసత్తి స్సంగమే స్యా
త్సేవాయాం ప్రతిపాదనే॥

ఉపసత్తి: స్త్రీ. ఇది కలయికకును, సేవించుటకును, సమర్థించుటకును పేరు.

అభిశస్తి స్స్మృతా లోకా
పవాదే ప్రార్థనేऽపి చ।

~~**అభిశస్తి**: స్త్రీ. ఇది జనాపవాదకును, యాచించుట~~
కును పేరు.

పారావతః కలరవే
శైలేమర్కటతిందుకే॥(215)

పారావత : పు. ఇది పావురముకును, పర్వతముకును, కోతి తుమికిచెట్టుకును పేరు.

భోగవతీ భుజంగానాం
నగరీ సరితోరపి।

భోగవతీ: స్త్రీ. ఇది పాతాళమందలిసర్ప పట్టణముకును, పాతాళనదికిని పేరు.

గంధవతీ సురా భూమ్యోః
పురీ యోజన గంధయోః॥

గంధవతీ: స్త్రీ. ఇది కల్లుకును, భూమికిని, వాయుదేవుని పట్టణముకును, వ్యాసుని తల్లికిని పేరు.

హైమవత్యభయా స్వర్ణ
క్షీర్యోః శ్వేతవచో మయోః।

హైమవతి : స్త్రీ. ఇది కరక చెట్టుకును, కంకుష్టపు చెట్టుకును, తెల్లవసకును, పార్వతికిని పేరు.

చర్మణ్వతీ నదీభేదే
కదళీపాదపేऽపి చ॥ (217)

చర్మణ్వతీ : స్త్రీ. ఇది నదీవిశేషముకును, అరటి చెట్టుకును పేరు.

కుముద్వతీ కుముదిన్యాం
కుశపత్న్యాం కుముద్వతీ।

కుముద్వతీ : స్త్రీ. ఇది కలువ సరస్సుకును, కుశుని భార్యకును పేరు.

శుభదంతీ సుదంత్యాం స్యా
త్పుష్పదంతే భయోషితి॥

శుభదంతీ : స్త్రీ. ఇది యోగ్యమైన దంతములు గల దానికిని, వాయవ్యదిగ్గజము భార్యకును పేరు.

సరస్వతీ సరిద్భేదే
గోవాగ్దేవతయోర్గిరి।
స్త్రీరత్నేచాపగాయాం చ
సరస్వా న్రసికేऽంబుధౌ॥

సరస్వతీ: స్త్రీ. ఇది నదీ విశేషముకును, గోవుకును, సరస్వతీ దేవికిని, మాటకును, స్త్రీరత్నముకును, నదీ సామాన్యముకును పేరు.

సరస్వాన్ : పు. ఇది రసికునకును, సముద్ర ముకును పేరు.

రంగమాతా పి కుట్టన్యాం

రంగమాతా: స్త్రీ. ఇది కుంటెనకత్తెకును, వృషరోగ

స్మృతా భూమిరుహేమయే।	విశేషముకును పేరు.
ప్రధూమితా క్లేశితాయాం	**ప్రధూమితా :** స్త్రీ. ఇది క్లేశపెట్టబడిన దానికిని,
సూర్యగంతవ్యదిశ్యపి॥(220)	సూర్యుడు పొందతగిన దిక్కునకు ను పేరు.
ప్రవ్రాజితా తపస్విన్యాం	**ప్రవ్రాజితా :** స్త్రీ. ఇది యోగినికిని, జుట్టు గొరగ
ముండిన్యాం మాంసికౌషధౌ।	బడిన దానికిని, జటామాంసికిని పేరు.
ఋష్యప్రోక్తా శతావర్యాం	**ఋష్యప్రోక్తా :** స్త్రీ. ఇది పిల్లిపిచ్చరకును, దూల
శూకశింబ్యాం బలాభిది॥	గొండిచెట్టుకును, చిట్టాముదపుచెట్టుకును పేరు.
కృష్ణవృంతా పాటలాయాం	**కృష్ణవృంతా :** స్త్రీ. ఇది కలిగొట్టుచెట్టుకును, కారు
మాషపర్ణ్యాం చ భావితా।	మినపచెట్టుకును పేరు.
సముద్రాంతాతు కార్పాసీ	**సముద్రాంతా :** స్త్రీ. ఇది ప్రత్తిచెట్టుకును, స్పృక్కా
స్పృక్కా దురాలభాసు చ॥(222)	యనెడు గంధద్రవ్యముకును, పిన్నరేగటి దూల గొండి చెట్టుకును పేరు.

★ అథ పంచస్వర తాంతాః ★

స్యాదవలోకితో బుద్ధే	**అవలోకిత :** పు. ఇది బుద్ధదేవునకును, త్రి. చూడ
ప్రేక్షితే త్వవలోకితం।	బడిన దానికిని పేరు.
ఉపధూపిత అసన్న	**ఉపధూపిత :** త్రి. ఇది సమీపించిన మరణము గల
మరణేపరిధూపితే॥(223)	వానికిని, పీడపెట్టబడిన వానికిని పేరు.
స్యాదపరాజితో విష్ణౌ	**అపరాజిత :** పు. ఇది విష్ణువుకును, శివునకును, త్రి.
శ్రీకంఠే చాపరాజితే।	జయింపబడని దానికిని పేరు.
శ్వేతాజయంతీ దుర్గాస్వ	**శ్వేతాజయంతీ :** త్రి. ఇది కోటలయందు జయింప
నిర్జితే త్వభిధేయవత్॥	బడని దానికిని పేరు.
గణాధిపతి రిత్యాఖ్యా	**గణాధిపతి :** పు. ఇది శివునకును, గణపతికిని
శంకరేఽపి గజాననే।	పేరు.
యాదసాంపతిరంభోధౌ	**యాదసాంపతి :** పు. ఇది సముద్రముకును, వరుణ
ప్రతీచీదిక్పతావపి॥(225)	దేవునకును పేరు.
స్యాత్పృథివీ పతి ర్భూపే	**పృథివీపతి :** పు. ఇది రాజుకును, ఋషభమను
ఋషభాఖ్యౌషధే (యమే)ఽపిచ।	గంధద్రవ్యముకును పేరు.
మూర్ధాభిషిక్తో భూపాలే	**మూర్ధాభిషిక్త :** పు. ఇది రాజుకును, ముఖ్యున

ప్రధానే క్షత్రియేఽపి చ॥	కును, క్షత్రియునకును పేరు.
వసంత దూత శ్చూతే స్యా త్పికపంచమరాగయోః।	**వసంతదూత** : పు. ఇది మామిడి చెట్టుకు ను, కోకిలకును, పంచమ స్వరముకును పేరు.
వసంతదూతీ పాటల్యాం (ప్రతీచ్యామతిముక్తకే) గణి కార్యతిముక్తయోః॥ (227)	**వసంతదూతీ**: స్త్రీ. ఇది పాటలీలతకును, పుష్పవృక్ష విశేషముకును, బండిగురివెంద చెట్టుకును పేరు.

★ అథతాంతష్షడ్వర్ణః ★

అర్ధపారావత శ్చిత్ర కంఠేతిత్తిరపక్షిణి।	**అర్ధపారావత** : పు. ఇది పావురములలో నిభేదము కును, తీతువ పిట్టకును పేరు.

★ అథతాంత స్సప్తవర్ణః ★

సముద్రనవనీ తాఖ్యా పీయూషామృతరోచిషోః॥(228)	**సముద్రనవనీత** : పు. ఇది అమృతముకును, చంద్రునకును పేరు.

★ అథ థాంతవర్గః ★

రథ స్స్యాత్స్యందనే కాయే చరణే వేతసేఽపి చ।	**రథ**: పు. ఇది రథముకును, శరీరముకును పాదము కును, ప్రబ్బలి చెట్టుకును పేరు.
కుథః ప్రవేణీ కుథయోః	**కుథ**: పు. ఇది ఏనుగుమీద పరచెడు చిత్ర కంబళికిని, దర్భకును పేరు.
పీథోఽర్కే పీథ మంభసి॥	**పీథ** : పు. ఇది సూర్యునకును, న. జలముకును పేరు.
క్రోథస్తు శఠితే నేత్ర రుగ్భేదే మంథనేఽపి చ।	**కోథ**: పు. ఇది దుష్టత్వముకును, నేత్రరోగ విశేషము కును (కలకయందురు) మథించుటకును పేరు.
ప్రోథోఽధ్వగేఽశ్వఘోణాయాం కటీ స్త్రీగర్భయో రపి॥(2)	**ప్రోథ**: పు. ఇది మార్గస్థునకును, గుర్రపు ముట్టెకిని, కటిదేశముకును, స్త్రీల గర్భముకును పేరు.
క్వాథ స్స్యాద్ద్రవనిష్పాకే దుఃఖ వ్యసనయోరపి।	**క్వాథ** : పు. ఇది ద్రవద్రవ్యమును కాచుటకును, దుఃఖముకును, ఆపదకును పేరు.
సిక్థం నీల్యాం మధూచ్ఛిష్టే సిక్థ ఓదనసంభవే॥(3)	**సిక్థ** : న. ఇది నీలిమందుకును, మైనముకును, పు. అన్నకణముకును పేరు.
పృథు ర్నృపే కృష్ణజీరే వాప్యాం పృథు మహత్యపి।	**పృథు**: పు. ఇది పృథుచక్రవర్తికిని, నల్లజీలకర్ర కును, దిగుడు బావికిని, త్రి. విస్తారమైన దానికిని పేరు.

దుస్థ స్స్యాద్దుర్గతే మూర్ఖే
ప్రస్థ శ్శిఖర మానయోః॥ (4)
ప్రస్థ స్సానౌ ప్రయాణే తు
ప్రస్థాపి పరికథ్యతే।

దుస్థ : పు. ఇది దరిద్రునకును, మూర్ఖున కును పేరు.

ప్రస్థ : పు. ఇది పర్వత శిఖరముకును, కుంచెడు పరిమాణముకును, కొండచరియకును, స్త్రీ. ప్రయాణముకును పేరు.

తుత్థో గ్నావంజనే తుత్థా
నీలీ సూక్ష్మేలయోరపి॥(5)
మంథ స్సక్తవ మంథాన
నేత్రామయదివాకరే।

తుత్థ : పు. ఇది అగ్నికిని, న. మైలతుత్తముకును, స్త్రీ. నీలిచెట్టుకును, సన్నయేలకులకును పేరు.

మంథ : పు. ఇది సక్తుపిండితోచేయబడిన పానీయ ద్రవ్యవిశేషముకును, కవ్వముకును, నేత్ర రోగవిశేష ముకును, సూర్యునకును పేరు.

గ్రంథో ధనే స్యాత్సందర్భే
ద్వాత్రింశద్వర్ణనిర్మితే॥(6)
గ్రంథిః పర్వణికౌటిల్యే
గ్రంథిపర్ణే గదాంతరే।

గ్రంథ : పు. ఇది ధనముకును, ప్రబంధరచనకును, అనుష్టుపు శ్లోకముకును పేరు.

గ్రంథి : పు. ఇది చెరుకు మొదలగువాటి కణుపున కును, కుటిలత్వముకును, స్థానేయమను గంథ ద్రవ్యముకును, కంఠిరోగముకును పేరు.

అర్థః ప్రకారే విషయే
విత్తకారణ వస్తుషు॥ (7)
అభిధేయే చ శబ్దానాం
నివృత్తౌ చప్రయోజనే।
తీర్థం శాస్త్రాధ్వర క్షేత్రో
పాయోపాధ్యాయ మంత్రిషు॥(8)
అవతార ర్షిజుష్టాంభః
స్త్రీరజస్సు చ విశ్రుతం।
సార్థో వణిక్సమూహే
స్యాదపి సంఘాతమాత్రకే॥
పార్థస్తు కకుభే జిష్ణౌ
గాథా వాగ్భేద వృత్తయోః।

అర్థ : పు. ఇది విధముకును, విషయముకును, ధనముకును, కారణముకును, మృత్పాషాణాది వస్తువుకును, శబ్దము యొక్క వాచ్యార్థముకును, మళ్ళుటకును, ప్రయోచనముకును పేరు.

తీర్థ : న. ఇది శాస్త్రముకును, యజ్ఞముకును, పుణ్య క్షేత్రముకును, ఉపాయముకును, గురువుకును, మంత్రికిని నీళ్ళరేవుకును, ఋషులు స్నానముచేయు జలాశయముకును, ముట్టు రక్తముకును పేరు.

సార్థ : పు. ఇది వర్తకులసమూహముకును, సంఘ సామాన్యముకును పేరు.

పార్థ : పు. ఇది వీణకరిదికిని, అర్జునునకును పేరు.

గాథా : స్త్రీ. ఇది ప్రాకృతాదిభాషకును, శ్లోకము కును పేరు.

కంథా మృన్మయభిత్తౌ చ
కంథా ప్రావరణాంతరే॥

కంథా : స్త్రీ. ఇది మట్టిగోడకును, బొంతకును పేరు.

ఆస్థా చాలంబనా స్థాన
యత్నా పేక్షాసు కథ్యతే।

ఆస్థా : స్త్రీ. ఇది ఆధారముకును, కొలువు కూటము కును, ప్రయత్నముకును, కోరికకును పేరు.

సంస్థా స్థితౌ చరే నాశే
వ్యక్తి సాదృశ్యయోరపి॥ (11)

సంస్థా : స్త్రీ. ఇది ఉండుటకును, పు. దూతకును, స్త్రీ. నాశముకును, ఆకృతికిని సామ్యముకును పేరు.

వీథీ గృహాంగే పంక్తౌచ
నాట్యరూపక వర్త్మనోః।

వీథీ : స్త్రీ. ఇది గృహముల వరుసకును, వరుస కును, నాటకభేదముకును, మార్గముకును పేరు.

యూథీ పుష్పప్రభేదే స్యా
న్మాగధ్యాం చ కురంటకే॥

యూథీ : స్త్రీ. ఇది పుష్ప విశేషముకును, అడవి మొల్లచెట్టుకును, పచ్చపువ్వుల గోరింటుకును పేరు.

యూథం తిర్యక్సమూహేస్యా
ద్బృందమాత్రే చ భాషితం।

యూథ : న. ఇది పశ్వాది సమూహము కును, సంఘసామాన్యముకును పేరు.

★ అథ థాంత త్రివర్ణః ★

మన్మథః కామచింతాయాం
కపిత్థే కుసుమాయుధే ॥ (13)

మన్మథ: పు. ఇది మదనోద్రేకముకును, వెలగచెట్టు కును, మన్మథునకును పేరు.

ఉన్మాథః కూటయంత్రేస్యా
న్మారణే ఘాతకేఽపి చ।

ఉన్మాథ : పు. ఇది వ్యాఘ్రాదులను పట్టెడి బోను కును, చంపుటకును, ఘాతకునకును పేరు.

ప్రమథోఽపి గణే ప్రోక్తః
పథ్యాయాం ప్రమథామతా॥

ప్రమథ : ఇది ప్రమథ గణముకును, స్త్రీ. కరక చెట్టుకును పేరు.

నిశీథోఽప్యర్ధరాత్రే స్యా
న్నిశీథో రాత్రిమాత్రకే।

నిశీథ: పు. ఇది అర్ధరాత్రికిని, రాత్రిసామాన్యము కును పేరు.

విదథో యోగికృతినో
రుద్రథశ్శుని కుక్కుటే॥ (15)

విదథ: పు. ఇది యోగికిని, పుణ్యాత్మునకును పేరు.

ఉద్రథ : పు. కుక్కకును, కోడికిని పేరు.

సనాథ స్సదృశే యుక్తే
నాథవత్యపి దృశ్యతే।

సనాథ : త్రి. ఇది సమానమైన దానికిని, కూడు కొన్న దానికిని, నాథుడు కల దానికిని పేరు.

శమథ స్సచివే శాంతౌ
దమథో దమ దండయోః॥

శమథ : పు. మంత్రికిని, ఓరిమికిని పేరు.

దమథ : పు. ఇది ఇంద్రియనిగ్రహాది క్లేశ మును సహించుటకును, శిక్షకును పేరు.

వరూథో రథగుప్తౌ స్యా ద్వరూథం చర్మవేశ్మనోః।	**వరూథ** : పు. ఇది రథమునకు కప్పిన వ్యాఘ్రాది చర్మముకును, సామాన్యచర్మముకును, గృహముకును పేరు.
అతిథిః కుశపుత్రేఽపి కోపేప్రాహుణికేఽపిచ॥ (17)	**అతిథి** : పు. ఇది కుశుని పుత్రునకును, కోపముకును, ఆగంతుకునకును పేరు.
వమథు ర్వమనేఽపి స్యా ద్గజస్య కరశీకరే।	**వమథు** : పు. వాంతికిని, గజతుండాగ్రము వలన పుట్టెడి తుంపురులకును పేరు.
క్షవథుః (కథితః కాసే) స్యాత్ క్షుతే కాసే హిక్కాయా మపి కథ్యతే॥ (18)	**క్షువథు** : పు. ఇది తుమ్ముకును, దగ్గుకు ను, వెక్కెళ్ళకును పేరు.
షమర్థోఽపి హితే శక్తేసం బందార్థేఽపి సమ్మతః।	**సమర్థ** : పు. ఇది ఇష్టునకును, సామర్థ్యము గలవానికిని, సంబందార్థముకును పేరు.
సిద్ధార్థ శ్శాక్యసింహే స్యా త్సిద్ధార్థ స్సితసర్షపే॥ (19)	**సిద్ధార్థ** : పు. ఇది శాక్యసింహుడను బుద్ధునకును, తెల్లావాలకును పేరు.
కాయస్థోఽపి నృజాతేస్యా త్రృభేధే పరమాత్మని। కా యస్థా తు హరీత క్యా మామలక్యాం చ దర్శితా॥(20)	**కాయస్థ** : పు. ఇది బ్రాహ్మణ స్త్రీయందు క్షత్రియుని వలన పుట్టిన వానికిని, పరమాత్మకును, స్త్రీ. కరక కాయకును, ఉశిరి కాయకును పేరు.
వయస్థో వాచ్యవద్యూని వయస్థా శాల్మలీద్రుమే। బ్రాహ్మీ గుళూచీ కాకోళీ సూక్ష్మేలా మలకీషు చ॥ (22)	**వయస్థ** : త్రి. ఇది పిన్నవయసుగల దానికిని, స్త్రీ. బూరుగచెట్టుకును, పొన్నగంటి కూరకును, తిప్పతీగకును, కాకోళియను ఓషధి విశేషముకును, సన్నయేలకులకును, ఉశిరిగకాయకును పేరు.
అశ్వత్థో గర్దభాండే స్యా త్పిప్పలే పూర్ణిమాతిథౌ।	**అశ్వత్థ** : పు. ఇది కలజువ్వి చెట్టుకును, రావిచెట్టుకును, పౌర్ణమాస్యకును పేరు.
ఉపస్థో మేఢ్ర ఉత్సంగే భగే పాయౌ చ కథ్యతే॥	**ఉపస్థ** : పు. ఇది శిశ్నముకును, ఉపరి భాగముకును, యోనికిని, గుదస్థానమునకును పేరు.
నిర్గ్రంథో నగ్నకేఽపి స్యా న్నిస్వ బాలిశయోరపి।	**నిర్గ్రంథ** : పు. ఇది దిగంబరునకును, దరిద్రునకును, వివేకహీనునకును పేరు.
గోగ్రంథిస్తు కరీషే స్యా	**గోగ్రంథి** : పు. ఇది ఎరువికిని, ఆవులమంద కును,

ద్గోష్ఠే గోజిహ్వా కొషదే॥(23)	యెద్దునాలుక చెట్టుకును పేరు.
అవ్యథా తు హరీతక్యాం పన్న గే నిర్వ్యథేఽపి చ।	**అవ్యథా :** స్త్రీ. ఇది ఉశిరిగచెట్టుకును, పాముకును, బాధలేకుండుటకును పేరు.
షడ్గ్రంథాపి వచా సింహ్యా షడ్గ్రంథోఽపి ప్రకీర్త్యతే॥	**షడ్గ్రంథ :** స్త్రీ. ఇది వసకును, ఆరు కణుపులు గల క్రానుగు చెట్టుకును పేరు.
★ అథ చతుఃస్వరథాంతవర్గః ★	
చిత్రరథ స్స్యాద్గంధర్వే రవౌ విద్యాధరాంతరే।	**చిత్రరథ :** పు. ఇది చిత్ర రథుడను గంధర్వునకును, సూర్యునకును, విద్యాధర విశేషునకును పేరు.
చతుష్పథ శ్చతుర్మార్గ సంగమేఽపి ద్విజేఽపి చ॥(25)	**చతుష్పథ :** పు. ఇది నాలుగు త్రోవలుకలసినచోటు కును, బ్రాహ్మణునకును పేరు.
వానప్రస్థో మధూకే స్యా త్కింశుకే చాశ్రమాంతరే।	**వానప్రస్థ :** పు. ఇది ఇప్పచెట్టుకును, మోదుగచెట్టు కును, మూడవ వాన ప్రస్థాశ్రమమునకును పేరు.
దశమీస్థో నష్టబీజే స్థవిరేచ ప్రచక్షతే॥ (26)	**దశమీస్థ :** పు. ఇది వీర్యపటుత్వము లేని వాని కిని, ముసలి వానికిని పేరు.
అనీకస్థో రణఖలే గజశిక్షా విచక్షణే। రాజరక్షే చ చిహ్నేచ వీరమర్దళకేఽపి చ॥	**అనీకస్థ :** పు. ఇది యుద్ధభటునకును, గజ మును శిక్షింపనేర్పుగలవానికిని, రాజుయొక్క అంగరక్షకు నకును, చిహ్నకును, యుద్ధమందు వాయించు మద్దెలకును పేరు.
భవేదితికథా నష్టే ధర్మేఽపార్థే వచస్యపి। అశ్రద్ధేయే	**ఇతికథా :** స్త్రీ. ఇది అధర్మమైనట్టిన్ని, అపార్థము నిచ్చునట్టిన్ని వాక్యముకును, నమ్మతగని వాక్యము నకును పేరు.
ప్యుదరథి స్సముద్రే చ వియన్మణౌ॥ (27)	**ఉదరథి :** పు. ఇది సముద్రునకును, సూర్యునకును పేరు.
★ అథ దాంతో ద్వివర్గః ★	
గదో భ్రాతరి విష్ణో స్స్యా దామయే స్స్యాయుధే గదా।	**గద :** పు. ఇది గదుడను కృష్ణునియన్నకును, రోగముకును, స్త్రీ. గదాయుధముకును పేరు.
నద స్సముద్రే నినదే నదీతు సరితి స్మృతా॥(1)	**నద :** పు. ఇది సముద్రముకును, ధ్వనికిని, ఈ. స్త్రీ. నదికిని పేరు.

మదొ రేతసి కస్తూర్యాం గర్వే హర్షే భదానయోః। మద్యేఽపి మద ఆఖ్యాతో మదీ (కృ) చషక వస్తుని॥(2)	**మద**: పు. ఇది రేతస్సుకును, కస్తూరికిని, గర్వముకును, సంతోషముకును, గజమదముకును, కల్లుకును, ఈ. స్త్రీ. సురాపాత్రకును పేరు.
పదం శబ్దే చ వాక్యే చ వ్యవసాయా పదేశ యోః। పాద పచ్చిహ్నయోః స్థాన త్రాణయో రంకవస్తువోః॥	**పద** : న. ఇది శబ్ధముకును, వాక్యముకును, మిషకును, పాదముకును, పాద చిహ్నముకును, ప్రదేశముకును, రక్షణకును, చిహ్నముకును, వస్తువుకును పేరు.
ఛదః పలాశే గరుతి గ్రంధిపర్ణ తమాలాయోః।	**ఛద** : పు. ఇది ఆకుకును, రెక్కకును, స్థాణేయమను గంధద్రవ్యముకును, తాపింఛవృక్షముకును పేరు.
రదో విలేఖనే దంతే	**రద**: పు. ఇది వ్రాయుటకును, దంతముకును పేరు.
భద్రం కళ్యాణ శర్మణో ః॥(4)	**భద్ర**: పు. ఇది మంగళముకును, సుఖముకును పేరు.
భేదో ద్వైధేవిశేషేస్యా దుపజాపే విదారణే।	**భేద** : పు. ఇది వేరగుటకును, విశేషముకును, భేదోపాయముకును, ఖండించుటకును పేరు.
స్వేదస్తు స్వేదనే ఘర్మే	**స్వేద** : పు. ఇది ఆవిమీదను ఔషధాదులను వండు యంత్రవిశేషముకును, ఉక్కకును పేరు.
శాదః కర్దమ శష్పయో ః॥(5)	**శాద** : పు. ఇది బురదకును, లేతగడ్డికిని పేరు
పాదో బుధ్నే తురీయాంశే శైలప్రత్యంత పర్వతే। చరణే చ మయూఖేచ	**పాద** : పు. ఇది చెట్టు పేరుకును, నాల్గవ భాగముకును, పర్వత ప్రాంతమందలి చిన్న మెట్టకును, పాదముకును, కరణముకును పేరు.
క్షోదో రజసి పేషణే॥(6)	**క్షోద** : పు. ఇది పిండికిని, నూరుటకును పేరు.
సూదస్తు సూపవత్స్వాప కారే చ వ్యంజనాంతరే।	**సూద** : పు. ఇది సూప శబ్ధమువలెనే, వంటలవానికిని, ముద్దపప్పుకును పేరు.
స్వాదు ర్మనోజ్ఞే మృష్టేచ	**స్వాదు**: త్రి. ఇది మనోహరమైనదానికిని, రుచిగల దానికిని పేరు.
మృదుస్స్యాత్కోమలేఽఖరే	**మృదు** : త్రి. ఇది లేతగానుండు దానికిని, మెత్తని దానికిని పేరు.
అబ్దసంవత్సరే మేఘే	**అబ్ద**: పు. ఇదిసంవత్సరముకును, మేఘముకును,

గిరిభేదే చ ముస్తకే। | పర్వతవిశేషముకును, తుంగముస్తకును పేరు.
బిందు ర్దంతక్షతేऽపి స్యా | **బిందు :** పు. ఇది దంతక్షత విశేషముకును, లౌకిక
త్తథావేదిత్వ విప్రుషోః॥(8) | వైదికజ్ఞానముగలవానికిని, జలకణముకును పేరు.
కుంద శ్చక్రభ్రమౌ మాఘ్య్య | **కుంద :** పు. ఇది కత్తులు పట్టెడుసానకును, మొల్ల
నిధిభేదే మురద్విషి। | చెట్టుకును, కుబేరుని నిధివిశేషముకును, విష్ణువు
కును పేరు.

కంద స్స్యాత్సూరణే సస్య | **కంద:** పు. ఇది కందదుంపకును, సామాన్యదుంప
మూలే జలధరేऽపి చ॥(9) | లకును, మబ్బుకును పేరు.
మందః ఖలే మదరతే | **మంద:** త్రి. ఇది దుర్మార్గునకును, బద్ధకునకును,
మూర్ఖే స్వైరేऽల్ప రోగిణోః। | మూర్ఖునకు, స్వేచ్ఛగలవానికి, నీచునకును, రోగి
అభాగ్యేऽపి చ పాతంగి | కిని, నిర్భాగ్యునకు, పు. శనిగ్రహముకును, మంద
గజజాతి ప్రభేదయోః॥(10) | జాతి యేనుగకును పేరు.
ఛందో వశేऽప్యభిప్రాయే | **ఛంద :** పు. ఇది అధీనముకును, అభిప్రాయము
కును పేరు.

హృదాఖ్యాచిత్తబుక్కయోః। | **హృత్ :** పు. ఇది చిత్తముకును, వక్షస్థల మధ్య
మందుండెడి మాంసవిశే షముకును పేరు.

వేది రంగుళిముద్రాయాం | **వేది :** స్త్రీ. ఇది సుముఖాదిముద్రలకును, పు.
బుధేऽలంకృతభూతలే॥ | విద్వాంసునకును, యజ్ఞమందు పశుబంధనార్థము
సంస్కరించబడిన భూమికిని పేరు.

అం(దూ)దుస్స్యాద్బంధన | **అందు :** పు. ఇది గొలుసుకును, స్త్రీల పాదమున
ద్రవ్యేప్రభేదే భూషణస్యచ। | ధరించు అందెకును పేరు.
నంది రానందనే ద్యూతే | **నంది :** పు. ఇది ఆనందముకును, జూదముకును,
ప్రతిహారే హరస్య చ॥(12) | పు. నందికేశ్వరునకును పేరు.
విదా జ్ఞానే చ బుద్ధౌచ | **విదా :** స్త్రీ. ఇది జ్ఞానముకును, బుద్ధికిని పేరు.
ధీదా కన్యా మనీషయోః। | **ధీదా :** స్త్రీ. ఇది పడుచుకును, బుద్ధికిని పేరు.
నిందాపవాదే కుత్సాయాం | **నిందా :** స్త్రీ. ఇది అపవాదుకును, దూషించుట
కును పేరు.

నందా మణికె సంపదోః॥ | **నందా :** స్త్రీ. బానకును, సంపదకును పేరు.

★ అథ దాంత త్రివర్గః ★

ధనదో దాతరి శ్రీదే
జలదో ముస్తకేఽబుదే।
నలదం స్యాత్పుష్పరసే
మాంసికోసీరయోరపి॥ (14)
ప్రమద స్సమ్మదే మత్తే
కామిన్యాం ప్రమదా మాతా।
విశదః పాండురే వ్యక్తే
జీవదో వైద్యవిద్విషోః॥ (15)
అంగదః కపిభేదే స్యాత్కే-
యూరేఽంగదమిష్యతే।
అంగదా యామ్యదిగ్దంతి
హస్తిన్యాం సముదాహృతా॥(16)

ధనద : పు. ఇది దాతకును, కుబేరునకును పేరు.
జలద : పు. ఇది తుంగముస్తకును, మేఘముకును పేరు.
నలద : పు. ఇది మకరందముకును, జటామాంసికిని, వట్టివేరుకును పేరు.
ప్రమద : పు. ఇది సంతోషముకును, త్రి. మదించిన దానికిని, స్త్రీ. ఆడుదానికిని పేరు.
విశద : త్రి. తెల్లదానికిని, స్ఫుటమైనదానికిని పేరు.
జీవద : పు. ఇది వైద్యునకును, శత్రువుకును పేరు.
అంగద : పు. ఇది వాలిపుత్రునకును, న. బాహుపురికిని, స్త్రీ. వామనుడను దిగ్గజము భార్యకును పేరు.

వరదోఽపి ప్రసన్నే స్యా
ద్వరదః శాంత చేతసి।
వరదాపి చ కన్యాయా
మామోదో గంధ హర్షయోః॥(17)

వరద : పు. ఇది అనుగ్రహించినవానికిని, ఓరిమి గలవానికిని, స్త్రీ. కన్యకును పేరు.

ఆమోద : పు. ఇది పరిమళముకును, సంతోషముకును పేరు.

నర్మదః కేళిసచివే.
నర్మదా సరిదంతరే।
క్షణదో గణకే రాత్రౌ
క్షణదా క్షణదం జలే॥(18)
కపర్దః ఖండపరశో
ర్జటాజూటే వరాటకే।
ఆస్పదం తు పదేకృత్యే
నిషాదా శ్స్వపచే స్వరే॥(19)

నర్మద : పు. ఇది క్రీడాసచివునకును, నర్మదానదికిని పేరు.
క్షణద : పు. ఇది జ్యోతిష్కునకును, స్త్రీ. రాత్రికిని, న. జలముకును పేరు.
కపర్ద : పు. ఇది శివుని జటాజూటముకును, గవ్వకును పేరు.
ఆస్పద : న. ఇది స్థానముకును, కర్మకును పేరు.
నిషాద : పు. ఇది కిరాతకునకును, నిషాదస్వరముకును పేరు.

ప్రసాదోఽనుగ్రహే కావ్య

ప్రసాద : పు. ఇది దయకును, వైదర్భీరీతితో గూడిన

గుణ స్వాస్థ్య ప్రసక్తిషు।	కావ్యగుణముకును, స్వస్థతకును, ప్రయోజనము కును పేరు.
ప్రాసాదః కథ్యతే దేవ నరదేవ నివాసయోః॥(20)	**ప్రాసాద** : పు. ఇది దేవాలయమునకును, రాజాంతః పురముకును పేరు.
శారదః పీతముద్గే స్యా చ్ఛాలీన్యే ప్రతిభే నవే। వర్షే౽థజలపిప్పల్యాం సప్తపర్ణే చ శారదీ॥ (21)	**శారద** : పు. ఇది పచ్చపెసలకును, త్రి. పిరికివాని కిని, తెలివిలేనివానికిని, నూతనమైనదానికిని, పు. సంవత్సరమునకును, స్త్రీ. నీటిపిప్పలికిని, ఏడాకుల రటిచెట్టుకును పేరు.
దారదో విషభేదే స్యా ద్ధింగుళే పారదే౽పి చ।	**ధారద** : పు. ఇది దరదదేశమందుపుట్టిన విషము కును, పాదరసముకును, ఇంగు వకును పేరు.
తోయదం తు ఘృతే ప్రోక్తం తోయదో ముస్తకాబ్దయోః॥(22)	**తోయద** : న. ఇది నేతికిని, పు. తుంగ ముస్తకును, మేఘముకును పేరు.
నిర్వాద స్స్యాత్పరీవాద పరినిష్ఠితవాదయోః।	**నిర్వాద** : పు. ఇది అపవాదునకును, నిశ్చయపు నిందకును పేరు.
అర్బుదో మాంసకీలే స్యా ద్దశకోటిషు చార్బుదం॥ (23) శైలే౽ర్బుదో౽థసంభేద	**అర్బుద**: పు. ఇది మాంసపుకండకును, న. పదికోట్ల సంఖ్యకును, పు. పర్వత ముకును పేరు.
స్స్ఫుటనే సింధు సంగమే।	**సంభేద** : పు. ఇది భేదించుటకును, నదీ సాగర సంగముకును పేరు.
కుసీదం జీవనే వృధ్యా కుసీదశ్చ కుసీదికే॥(24)	**కుసీద**: న. ఇది వడ్డీవ్యాపారముకును, త్రి. వడ్డీచేత జీవించువానికిని పేరు.
ప్రణాద స్తారశబ్దే స్యా త్త్రృణాదః శ్రవణామయే।	**ప్రణాద** : పు. ఇది బిగ్గరగానరచుటకును, కర్ణరోగ విశేషముకును పేరు.
ప్రహ్లాదః ప్రమదే దైత్యే	**ప్రహ్లాద** : పు. ఇది సంతోషముకును, ప్రహ్లాదున కును పేరు.
దాయాదో జ్ఞాతిపుత్రయోః॥	**దాయాద** : పు. ఇది జ్ఞాతికిని, పుత్రునకును పేరు.
మేనాదః కేకి మార్జాల ఛాగలేషు సమీరితః।	**మేనాద** : పు. ఇది నెమలికిని, పిల్లికిని, మేకకును పేరు.
గోవిందో వాసుదేవే స్యా	**గోవింద** : పు. ఇది విష్ణువుకును, గోవులు కాచు

ర్గవాధ్యక్షే బృహస్పతౌ॥	వానికిని, బృహస్పతికిని పేరు.
ఆక్రందో దారుణరణే మిత్రే త్రాతరి రోదనే।	**ఆక్రంద** : పు. ఇది భయంకర యుద్ధముకును, స్నేహితునకును, రక్షకునకును, ఏడ్పుటకును పేరు.
మాకంద స్సహకారే స్యా న్మాకంద్యామలఫకీలే ॥ (27)	**మాకంద** : పు. ఇది తియ్యమామిడికిని, ఈ. స్త్రీ. ఉశిరికాయకును పేరు.
అర్ధేందు శ్చంద్రశకలే గళహస్త నఖాంకయోః। అర్ధేందు స్స్యాదతి ప్రౌఢ స్త్రీగుహ్యాంగుళియోజనే॥(28)	**అర్ధేందు** : స్త్రీ. ఇది అర్ధచంద్రునకును, చాచబడిన తర్జన్యంగుష్ఠములుగల హస్తముకును, నఖచిహ్నకును, రతివేళల ప్రౌఢ స్త్రీలభగమందు అంగుష్ఠము జొనుపుటకును పేరు.
కర్ణేందు రుత్ క్షిప్తికాయాం కర్ణపా(శ్యా)ళ్యా మపీరితా।	**కర్ణేందు** : పు. ఇది కర్ణభూషణ విశేషముకును, కర్ణ ప్రదేశముకును పేరు.
స్యాత్కౌముదః కార్తికే చంద్రికాయాంచ కౌముదీ॥	**కౌముద** : పు. ఇది కార్తీకమాసముకును, వెన్నెలకును పేరు.
కుముదం కైరవే రక్త పంకజే కుముదః కపౌ। దైత్యాంతరే చ దిజ్నాగ నాగయోరపి కీర్తితః॥ (30) కుముదా కుంభి గంభార్యో స్స్యాత్కుముత్కృపణేఽన్యవత్।	**కుముద** : న. ఇది తెల్లకలువకును, యెర్రదామరకును, పు. కుముదుడను వానరునకును కుముదాసురునకును, దిగ్గజముకును, సర్పవిశేషముకును, స్త్రీ. తేకు చెట్టుకును, గుమ్మడి చెట్టుకును పేరు.
కుముదేఽపి కుముత్ప్రోక్తం	**కుముత్** : త్రి. ఇది లోభికిని, సంతోషము లేనివానికిని పేరు.
క్రవ్యాన్మాంసాశి రక్షసోః॥	**క్రవ్యాత్** : త్రి. ఇది మాంసమును దినువానికిని, రాక్షసునకును పేరు.
కకుద్వత్క కుదం శ్రేష్ఠే వృషాంకే రాజలక్ష్మణి।	**కకుత్ : కకుద** : న. ఇది శ్రేష్ఠముకును, ఎద్దుమూపురముకును, ఛత్రచామరాది రాజచిహ్నకును పేరు.
ముకుందః పుండరీ కాక్షే రత్నభేదే చ పారదే ॥(32)	**ముకుంద** : పు. ఇది విష్ణువుకును, రత్నవిశేషముకును, పాదరసముకును పేరు.
దరత్ప్రపాతాద్రిభయే	**దరత్** : స్త్రీ. ఇది కొండచరియకును, పర్వతము

	కును, భయముకును పేరు.
శరత్సంవత్సరే ఋతౌ।	**శరత్** : స్త్రీ. ఇది సంవత్సరముకును, శరదృతువు కును పేరు.
దృషత్పేషణపట్టే స్యాద్దృ షత్పాషాణమాత్రకే॥(33)	**దృషత్** : స్త్రీ. ఇది సన్నికంటికిని, సామాన్య పురాతికిని పేరు.
సంపద్భూతౌ గుణోత్కృష్టే హారభేదే చ దృశ్యతే।	**సంపత్** : స్త్రీ. ఇది సంపదకును, గుణాతి శయము కును, పుష్పహార విశేషముకును పేరు.
(భా) భసత్ప్రభాస్వరే మాంసే	**భసత్** : స్త్రీ. ఇది ప్రకాంశించు దానికిని, మాంసము కును పేరు.
తరత్కారండవే ప్లవే॥(34)	**తరత్** : స్త్రీ. ఇది కన్నెలేడు పిట్టకును, తెప్పకును పేరు.
సంవిత్ జ్ఞానే ప్రతిజ్ఞాయాం సంకేతా చార నామసు। సంభాషణే తోషణేపి క్రియాకారే చ సంగరే॥(35)	**సంవిత్** : స్త్రీ. ఇది జ్ఞానముకును, ప్రతిజ్ఞకును, సంకేతముకును, ఆచారముకును, నామధేయము కును, సంభాషించుటకును, సంతోషముకును, క్రియానిశ్చయముకును, యుద్ధముకును పేరు.
కామదా ధేనుకాయాం స్యాద్వాచ్యవత్కామదోగ్ధరి।	**కామదా** : స్త్రీ. ఇది కామధేనువుకును, స్త్రీ. కోరికల నిచ్చువానికిని పేరు.
సునందా రోచనా నార్యోః	**సునందా** : స్త్రీ. ఇది గోరోచనముకును, స్త్రీకిని పేరు.
మర్యాదా సీమని స్థితౌ॥(36)	**మర్యాద** : స్త్రీ. ఇది హద్దుకును, ఆచారము తప్పకుం డుటకును పేరు.

★ అథ దాంత శ్చతుర్వర్ణః ★

ఏకపదం స్యాత్తత్కాలే (వర్తన్యా) పదవ్యామేకపద్యపి।	**ఏకపద** : న. ఇది అప్పుడనుటకును, ఈ స్త్రీ. మార్గముకును పేరు.
చతుష్పద స్యాత్కరణే గవాశ్వాదిపశుష్వపి॥(37)	**చతుష్పద** : పు. ఇది కరణ విశేషముకును, పశువు కును పేరు.
భవే ద్విష్ణుపదాభిఖ్యా క్షీరోదే గగనే౽ంబుజే।	**విష్ణుపద** : న. ఇది పాలసముద్రముకును, ఆకాశ ముకును, పద్మముకును పేరు.
ప్రోక్తా విష్ణుపదీ గంగా సంక్రాంతి ద్వారకాసు చ॥	**విష్ణుపదీ** : స్త్రీ. ఇది గంగకును, సంక్రమణ విశేషము కును, ద్వారకాపట్టణముకును పేరు.

భవేజ్జనపదే దేశే	**జనపద** : పు. ఇది దేశముకును పేరు.
జనే జానపదోఽపి చ।	**జానపద** : పు. ఇది మనుష్యునకు పేరు.
ప్రియంవదః ఖేచరే స్యా	**ప్రియంవద** : పు. ఇది దేవునకును, త్రి. ప్రియ
త్ప్రియవాచి చ వాచ్యవత్॥	వాక్యములను చెప్పువానికిని పేరు.
అపవాదస్తునిందాయా	**అపవాద** : పు. ఇది నిందకును, ఆజ్ఞకును, విశ్వాస
మాజ్ఞా విస్రంభయోరపి।	ముకును పేరు.
పరివాదః కలంకే స్యా	**పరివాద** : పు. ఇది నిందకును, వీణవాయించు
ద్వీణావాదనవస్తుని॥(40)	కొడుపునకును పేరు.
సమర్యాద స్సమీపే స్యా	**సమర్యాద** : పు. ఇదిసమీపముకును, త్రి. మర్యాద
న్మర్యాదాసహితేఽపి చ।	తోగూడుకొన్న దానికిని పేరు.
పుటభేదో నదీవక్రే	**పుటభేద** : పు. ఇది నదులకు నీరువచ్చు మార్గము
పత్తనా తోద్యయోరపి॥ (41)	కును, పట్టణముకును, వాద్యవిశేషముకును పేరు.
అష్టాపదం స్యాత్కనకే	**అష్టాపద** : న. ఇది బంగారుకును, పాచికలాడుబల్ల
శారీణాం ఫలకేఽపి చ।	కును, పు. శరభమనుమృగము కును, వృక్షవిశేషము
అష్టాపదశ్చ శరభే	కును, సాలెపురుగుకును పేరు.
చంద్ర మల్యాంచ మర్కటే॥(42)	
మేఘనాదస్తు వరుణే	**మేఘనాద** : పు. ఇది వరుణదేవునకును, మేఘ
స్తనితే రావణాత్మజే।	ధ్వనికిని, ఇంద్రజిత్తుకును పేరు.
మహానాదః కుంజరే స్యా	**మహానాద** : పు. ఇది ఏనుగకును, వర్షించు
ద్వర్షుకాబ్దే శయానకే॥(43)	మేఘముకును, సర్పముకును పేరు.
భవేత్కోకనదం రక్త	**కోకనాద** : న. ఇది ఎర్రకలువకును, ఎర్ర తామర
కైరవే రక్తపంకజే।	కును పేరు.
విశారదో బుధే ధృష్టే	**విశారద** : పు. ఇది విద్వాంసునకును, ప్రగల్భ
	వాక్యములు పలుకువానికిని పేరు.
భిమర్దో రణ మంథయోః॥	**అభిమర్ద** : పు. ఇది యుద్ధముకును, కవ్వముకును పేరు.
పీఠమర్దో తిధృష్టే స్యా	**పీఠమర్ద** : పు. ఇది మిగుల దిట్టరికిని, నాట్యపరిభాష
న్నాట్యోక్తౌ నాయకప్రియే।	యందు కోపముగల స్త్రీని సాధుచేయు నాయకుని
	దూతకును పేరు.

ముచుకుందో ద్రుభేదేస్యా
న్మని దైత్యవిశేషయోః॥(45)
కురువిందస్తు ముస్తాయాం
కుల్మాష వ్రీహిభేదయోః।
హింగుళే పద్మరాగే స్యా
న్ముకురే చ సమీరితః॥ (46)
అభిష్యందో౽తి వృద్ధౌ స్యా
దాస్రావే౽క్షిగదే౽పి చ।
కటుకందం విదుశ్శిగ్రౌ
శృంగిబేర రసోనయోః॥ (47)
తమోనుదగ్నిం ద్వర్కేషు

ప్రతిపత్తిథి సంవిదోః।
శతహ్రదా భవేద్వజ్రే
సౌదా(మి) మన్యాంచ కీర్తితా॥
చక్రపాచ్చక్రపాదశ్చ స్యం
దనే కుంజరే౽పి చ।
★ అథ దాంతః పంచవర్గః ★
సహస్రపాదః కారండే
మా(ర్తం) ర్తాండే యజ్ఞపూరుషే।
భవేదుపనిషద్ధర్మే
వేదాంత తే౽పి రహస్యపి॥ (50)
★ అథధాంతవర్గః ★
రాధో వైశాఖమాసే స్యా
ద్రాధా గోప్యాంచ విద్యుతి।
విష్ణుక్రాంతా మలక్యోశ్చ
చిత్ర (వేధే) భేదే౽పి ధన్వినాం॥
గాధ స్థానే చలిప్స్వాయాం

ముచుకుంద : పు. ఇది పుష్పవృక్ష విశేషముకును, ముచుకుందమునికిని, దైత్యవిశేషునకును పేరు.
కురువింద : పు. ఇది కోలతుంగముస్తకును, అలచందలకును, ధాన్యవిశేషముకును, ఇంగువకును, పద్మరాగమణికిని, అద్దముకును పేరు.

అభిష్యంద : పు. ఇది మిగులవృద్ధి బొందుటకును, స్రవించుటకును, నేత్రరోగముకును పేరు.
కటుకంద : న. ఇది మునుగచెట్టుకును, అల్లముకును, వెల్లుల్లికిని పేరు.
తమోనుత్ : పు. ఇది అగ్నికిని, చంద్రునకును, సూర్యునకును పేరు.
ప్రతిపత్ : స్త్రీ. ఇది ప్రతిపత్తిథికిని, జ్ఞానముకును పేరు.
శతహ్రదా : స్త్రీ. ఇది వజ్రాయుధముకును, మెరుపునకును పేరు.
చక్రపాత్ : పు. ఇది రథముకును,
చక్రపాద : ఏనుగకుకు పేరు.

సహస్రపాద : పు. ఇది కన్నెలేడు పిట్టకును, సూర్యునకును, యజ్ఞపురుషునకును పేరు.
ఉపనిషత్ : పు. ఇది ధర్మముకును, వేదాంత శాస్త్రముకును, విజనప్రదేశముకును పేరు.

రాధ : పు. ఇది వైశాఖ మాసముకును, స్త్రీ. గోపాంగనకును, మెరుపునకును, విష్ణుక్రాంతలతకును, ఉశిరిచెట్టుకును, విలుకాండ్రయొక్క నైపుణ్యా విశేషముకును పేరు.
గాధ : పు. ఇది ప్రదేశముకును, కోరికకును పేరు.

వ్యాధో మృగయుదుష్టయోః।

వ్యాధ : పు. ఇది కిరాతునకును, దుష్టునకును పేరు.

మేధః క్రతౌ ధియాం మేధా
మేధి స్స్యాత్ఖలదారుణి॥

మేధ : పు. ఇది యజ్ఞముకును, స్త్రీ. ధారణగల బుద్ధికిని, ఈ. స్త్రీ. కళ్ళమునందు పశువులను కట్టుటకు పాతిన కఱ్ఱాటకును పేరు.

బుధః కవౌ సురే సౌమ్యే

బుధ : పు. ఇది విద్వాంసునకును, దేవునకును, బుధగ్రహముకును పేరు.

మిద్ధమాలస్య నిద్రయోః।
మిద్ధం చిత్తాభిసంక్షేపే

మిద్ధ : న. ఇది ఆలస్యముకను, నిద్రకును, మైమరచుటకును పేరు.

నద్ధముద్వృత్తబద్ధయోః॥

నద్ధ : త్రి. ఇది మర్యాదనతిక్రమించిన దానికిని, కట్టుబడిన దానికిని పేరు.

సిద్ధో వ్యాసాదిషు ఖ్యాతః
సిద్ధా స్స్యు ర్దేవయోనిషు।

సిద్ధ : పు. ఇది వ్యాసాది సిద్ధులకును, సిద్ధులను దేవయోనివిశేషులకును, త్రి. నిత్యమైన దానికిని, ప్రసిద్ధమైన దానికిని, సిద్ధమైన దానికిని పేరు.

నిత్యే ప్రసిద్ధే నిష్పన్నే
పీత్కృమాతప్తదీప్తయోః॥ (4)

ఇద్ధ : త్రి. ఇది తపింపచేయబడిన దానికిని, ప్రజ్వలింపచేయబడిన దానికిని పేరు.

ఋద్ధం త్వతిసమృద్ధే స్యా
త్సంపన్నార్థేఽపి వాచ్యవత్।

ఋద్ధ : త్రి. ఇది మిగుల సమృద్ధమైన దానికిని, సాధించబడిన దానికిని పేరు.

వృద్ధం తు శైలజే సూరి
జీర్ణరూఢేషు భేద్యవత్॥ (5)

వృద్ధ: న. ఇది రాతిపువ్వుకును, త్రి. విద్వాంసునకును, ముసలివానికిని, వృద్ధి పొందిన వానికిని పేరు.

విద్ధం స్యాద్వేధితే క్షిప్తే
సాదృశ్యే చ నిగద్యతే।

విద్ధ : త్రి. ఇది తొలవెయ్యబడినదానికిని, త్రోయబడినదానికిని, సామ్యమైన దానికిని పేరు,

బుద్ధో జినే చ ధీరే చ
సౌమ్యే చ బుధితే త్రిషు॥ (6)

బుద్ధ: పు. ఇది బుద్ధదేవునకును, విద్వాంసునకును, శాంతునకును, త్రి. తెలియబడినదానికిని పేరు.

అర్ధః ఖండే సమాంశేఽర్ధం

అర్ధ : పు. ఇది తునకకును, సగపాలుకును పేరు.

లుబ్ధో మృగయుకాంక్షిణోః।

లుబ్ధ : పు. ఇది కిరాతునకును, లోభికిని పేరు,

అంధం స్యాత్తిమిరే దృష్టి
హీనేఽంధః సముదాహృతః॥

అంధ : న. ఇది అంధకారముకును, త్రి. కండ్లు లేనివానికిని పేరు.

గంధో గంధక ఆమోదే

గంధ : పు. ఇది గంధకముకును, పరిమళముకును,

లేశే సంబంధగర్వయోః।	స్వల్పముకును, సంబంధముకును, గర్వముకును పేరు.
స్కంధః ప్రకాండే సైన్యాంశే బాహుమూల సమూహయోః॥(8) సమీక నృప యోశ్చాపి	**స్కంధ**: పు. ఇదిచెట్టుమొదలుకును, సైన్యమందలి భాగముకును, భుజముకును, సమూహముకును, ద్వంద్వయుద్ధము కును, స్కంధరాజుకును పేరు.
బంధ స్వాధౌ చ బంధనే।	**బంధ** : పు. ఇది వ్యాధికిని, కట్టుటకును పేరు.
దగ్ధం ప్లుష్టేఽ న్యవద్దగ్ధా స్థితార్కదిశి దర్శితా॥(9)	**దగ్ధ** : త్రి. ఇది తగునపెట్టబడినదానికిని, స్త్రీ. సూర్యుడు ఉన్నదిక్కుకును పేరు.
దిగ్ధం విషాక్తబాణే స్యా ద్దిగ్ధం లిప్తార్థకేఽ న్యవత్।	**దిగ్ధ** : న. ఇది విషముచేత పూయబడిన బాణము కును, త్రి. పూయబడినదానికిని పేరు.
దుగ్ధం ప్రపూరణే క్షీరే	**దుగ్ధ**: న. ఇదిపూరించుటకును, పాలకును పేరు.
ముగ్ధ స్సుందరమూఢయోః॥	**ముగ్ధ**: త్రి. ఇదిసుందరమైనదానికిని, అవివేకికిని పేరు.
మధు క్షౌద్రే జలే క్షీరే మద్యే పుష్పరసే మధుః। దైత్యే చైత్రే సవసంతే చ జీవాశాకే మధుద్రుమే॥(11)	**మధు** : న. ఇది తేనెకును, ఉదకముకును, పాల కును, కల్లుకును, మకరందముకును, పు. రాక్షస విశేషముకును, చైత్రమాసముకును, వసంతఋతువు కును, పాలకూరకును, ఇప్పచెట్టుకును పేరు.
విధు శ్శశాంకే కర్పూరే హృషీకేశేఽపి రాక్షసే।	**విధు**: పు. ఇదిచంద్రునకును, కర్పూరము కును, విష్ణువుకును, రాక్షసున కును పేరు.
సాధు ర్వార్ధుషికే చారౌ సజ్జనే (నిపుణేఽన్యవత్) చాభిధేయవత్॥(12)	**సాధు** : త్రి. ఇది వడ్డీవ్యాపారముచేత జీవించు వానికిని, సుందరమైనదానికిని, సజ్జనునకును పేరు.
సింధుస్సముద్రే నద్యాంచ నదే దేశే భదానయోః।	**సింధు**: పు. ఇది సముద్రముకును, స్త్రీ. నదికిని, పు. నదముకును, సింధుదేశము కును, గజమదము కును పేరు.
బంధుర్బంధూకపుష్పేస్యా ద్బంధుర్భ్రాతరి బాంధవే।	**బంధు** : పు. ఇది మంకెనచెట్టుకును, అన్నకును, బంధువుకును పేరు.
ఆధి ర్మానసపీడాయాం ప్రత్యాశాయాం చ బంధకే। వ్యసనే చాప్యధిష్ఠానే	**ఆధి**: స్త్రీ. ఇది మనఃపరితాపముకును, ఆశకును, తాకట్టుకును, దుఃఖముకును, ఆశ్రయముకును పేరు.

వ్యాధిరామయవాక్యయోః॥	**వ్యాధి :** స్త్రీ. ఇది రోగముకును, వాక్యముకును పేరు.
బోధి స్సమాధిభేదే స్యా ద్బోధిః పిప్పలపాదపే।	**బోధి :** పు. ఇది సమాధి యోగవిశేషము కును, రావిచెట్టుకును పేరు.
సంధిర్భేదే సురుంగాయాం భగే సంఘటనేఽపి చ॥(15)	**సంధి :** పు. ఇది భేదముకును, రంధ్రము కును, యోనికిని, కూర్చుటకును పేరు.
అబ్ధిస్సముద్రే సరసి	**అబ్ధి :** పు. ఇదిసముద్రముకును, తటాకముకును పేరు.
సిద్ధిర్నిష్పత్తి యోగయోః।	**సిద్ధి :** స్త్రీ. ఇది సిద్ధమగుటకును, పంచాంగ యోగ విశేషముకును పేరు.
వృద్ధి రానందనే బుద్ధౌ వర్ధనేఽపి కలాంతరే॥(16)	**వృద్ధి :** స్త్రీ. ఇది సంతోషముకును, ఋద్ధి వృద్ధియను ఓషధికిని, వృద్ధిబొందుటకును, వృద్ధికళకును పేరు.
దోగ్ధా గోపాలకే వత్సేక వా వర్ధో పజీవిని।	**దోగ్ధా :** పు. ఇది గొల్లవానికిని, లేగకును, విద్వాంసునకును, యాచనవలన జీవించువానికిని పేరు.
విధా గజాన్నే బుద్ధౌ చ ప్రకారే వేతనే విధా ॥(18)	**విధా :** స్త్రీ. ఇది ఏనుగకు పెట్టు అన్నకబళముకును, సమృద్ధికిని, ప్రకారముకును కూలికిని, చేయుటకును పేరు.
గోధాతలే నిహాకాయాం	**గోధా :** స్త్రీ. ఇది నారిదెబ్బ తగులకుండ చేతికి కట్టుకొన్న తోలుకును, ఉడుముకును పేరు.
బాధా దుఃఖనిషేధయోః।	**బాధా :** స్త్రీ. ఇది దుఃఖముకును, వలదనుటకును పేరు.
సుధామృతే స్నుహీమూర్వా లేపగాంగేష్టి కాసు చ ॥	**సుధా :** స్త్రీ. ఇది అమృతముకును, జముడు కాడకును, చాగచెట్టుకును, గారసున్నము (గచ్చు) కును, లతావిశేషముకును పేరు.
సంధా స్థితౌ ప్రతిజ్ఞాయాం	**సంధా :** స్త్రీ. ఉనికికిని, ప్రతిజ్ఞకును పేరు.
శ్రద్ధా శ్రాద్ధత్వ కాంక్షయోః।	**శ్రద్ధా :** స్త్రీ. ఇది ఆదరముకును, కోరికకును పేరు.
స్పర్ధా సంఘర్షణే సామ్యే స్పర్ధాక్రమసమున్నతౌ॥ (19)	**స్పర్ధా :** స్త్రీ. ఇది ఒరియుటకును, సామ్యముకును, క్రమముగా వృద్ధినొందుటకును పేరు.
వధూ స్స్నుషా నవోఢాస్త్రీ భార్యా స్పృక్కాంగ నాసు చ।	**వధూః :** స్త్రీ. ఇది కోడలకును, క్రొత్తగా పెండ్లియైన స్త్రీకిని, భార్యకును, స్పృక్కయనెడి గంధద్రవ్యము

శాట్యాంచ శారిబాయాంచ	కును, సామాన్య స్త్రీకి ని, నల్లయతివసకును, సుగంధి పాలచెట్టు కును పేరు.
స్పృధూ ర్బుద్ధౌ గుదేఽపి చ॥	**స్పృధూః** : స్త్రీ. ఇది బుద్ధికిని, గుదస్థానము కును పేరు.
★ అథ ధాంత త్రివర్ణః ★	
వివధో వీవధ శ్చాపి పర్యాహారేఽధ్వభారయోః।	**వివధ : వీవధ** : పు. ఇవి వర్తకుడు దేశాంతరము నుంచితెచ్చి విక్రయస్థానమం దుంచినవస్తువుకును, మార్గముకును, బరువు కును పేరు.
విబుధః పండితే దేవే	**విబుధ** : పు. ఇది విద్వాంసునకును, దేవునకును పేరు.
సంబాధ స్సంకటే భగే॥(21)	**సంబాధ** : పు. ఇది సమ్మర్దముకును, యోనికిని పేరు.
నిషధః కఠినే దేశే తద్రాజే చ నగాంతరే।	**నిషధ**: పు. ఇది కఠినునకును, నిషధదేశముకును, నిషధరాజుకును, నిషధపర్వతముకును పేరు.
సంరోధో రోధనే క్షేపే	**సంరోధ**: పు. ఇది అడ్డగించుటకును, తిరస్కరించుటకును పేరు.
నిరోధో రోధనాశయోః॥	**నిరోధ**: పు. ఇది అడ్డగించుటకును, నాశముకును పేరు.
ఉత్సేధ శ్చోచ్ఛ్రయే కాయే	**ఉత్సేధ**: పు. ఇది ఔన్నత్యముకును, శరీరముకును పేరు.
దుర్విధో దుర్గతే ఖలే।	**దుర్విధ**:పు. ఇది దరిద్రునకును, దుర్మార్గునకును పేరు.
విస్రబ్ధోఽనుద్భటేఽత్యర్థే శాంతవిస్తృతయోరపి॥(23)	**విస్రబ్ధ** : త్రి. ఇది అధికమైన దానికిని, విస్తారమైన దానికిని, శాంతమైన దానికిని, విస్తరింపబడిన దానికిని పేరు.
న్యగ్రోధో వ్యామ వటయో ర్న్యగ్రోధశ్చ శమీతరౌ। న్యగ్రోధో వృషపర్ణ్యాంచ మోహనాఖ్యౌషధావపి॥ (24)	**న్యగ్రోధ** : పు. ఇది బారకును, మర్రిచెట్టు కును, జమ్మిచెట్టుకును, అడ్డసరపుచెట్టు కును, మోహన మను ఓషధికిని పేరు.
అగాధో వివరే స్థానే	**అగాధ**: పు. ఇది రంధ్రముకును, మిగులలోతుగల ప్రదేశముకును పేరు.
ప్రసిద్ధోఽలంకృతేఽపి చ। విఖ్యాతేఽపి చ	**ప్రసిద్ధ** : త్రి. ఇది అలంకరింపబడిన దానికిని, ప్రకటునమైన దానికిని పేరు.
సన్నద్ధో వర్మిత	**సన్నద్ధ** : త్రి. ఇది కవచము వేయబడిన దానికిని,

వ్యూఢ యోరపి ॥(25)	వ్యూహముగా నుంచబడిన సేనకును పేరు.
ఆనద్ధం బద్ధమాత్రే స్యా దానద్ధం మురజాదికే।	**ఆనద్ధ** : త్రి. ఇది కట్టబడిన దానికిని, చర్మకట్టు వాద్యములకును పేరు.
ఆవిద్ధో వాచ్యవత్ జ్ఞేయః కుటిలే చ పరాహతే॥ (26)	**ఆవిద్ధ** : త్రి. ఇది వక్రమైన దానికిని, కొట్టబడిన దానికిని పేరు.
కబంధస్తూదరే రక్షో విశేషేపి విధుంతుదే।	**కబంధ**: పు. ఇది బొజ్జకును, కబంధుడను రాక్షసునకును, రాహుగ్రహమునకును పేరు.
ఆబంధో దృఢబంధే స్యా త్ప్రేమా లంకారయోరపి॥	**ఆబంధ** : పు. ఇది దృఢముగా కట్టుటకును, ప్రేమకును, శరీరమునధరించు అలంకారమునకును పేరు.
సుగంధి స్స్యాదిష్టగంధే సుగంధిహరివాలుకే।	**సుగంధి** : పు. ఇది పరిమళమునకును, న. నూగుదోసచెట్టునకును పేరు.
ఉపాధి ర్ధర్మచింతాయాం కైతవేఽపి విశేషణే ॥(28) కుటుంబవ్యాపృతేఽపిస్యా	**ఉపాధి** : పు. ఇది ధర్మవిచారణకును, మిషకును, విశేషణమునకును, కుటుంబపోషణార్థవ్యాపారమును చేయువానికిని పేరు.
దుపధి ర్వ్యాజచక్రయోః।	**ఉపధి**: పు. ఇది మిషకును, రథచక్రమునకును పేరు.
పరిధి ర్యజ్ఞియతరో శ్శాఖాయా ముపసూర్యకే॥(29)	**పరిధి** : పు. ఇది యజ్ఞమందు పశువును గట్టుటకు పాతిన మారేడు, చంద్ర మొదలగు చెట్లకొమ్మకును, సూర్యాదిపరివేషములకును పేరు.
ఆవధి స్త్వవధానే స్యా త్సీమ్నికాలే బిలేఽపి చ।	**అవధి**: పు. ఇది దృఢముగా మనస్సుతో సంబంధింపజేయుటకును పొలిమేరకును, కాలమునకును, బిలమునకును పేరు.
సమాధిర్నియమే ధ్యానే నీవాకే చ సమర్థనే॥(30)	**సమాధి**: పు. ఇది నియమమునకును, ధ్యానించుటకును, మాటలాడకుండుటకును, శంకనుపరిహరించి సిద్ధాంతమును స్థిరపరచుటకును పేరు.
సన్నిధిస్సన్నిధానే స్యా ద్భవేదింద్రియగోచరే।	**సన్నిధి**: స్త్రీ. సమీపమునకును, త్వగాదీంద్రియములకు గోచరమగుటకును పేరు.
సంసిద్ధి స్సహజే సిద్ధౌ మదోగ్రాయామపి స్మృతా॥	**సంసిద్ధి** : స్త్రీ. ఇది స్వభావమునకును, మదించిన స్త్రీకిని పేరు.

ప్రణిధిశ్చరే యాచ్ఞాయాం	**ప్రణిధి** : పు. ఇది చారునకును, యాచనకును పేరు.
వీరుద్విటప శాఖయోః।	**వీరుత్** : పు. ఇదిచెట్లగుంపునకును, కొమ్మకును పేరు.
మాగధీ పిప్పలీ యూథ్యో	**మాగధీ** : స్త్రీ. ఇది పిప్పలి చెట్టుకును, అడవి మొల్ల
ర్మాగధో మగధోద్భవే॥	చెట్టుకును, అ.త్రి. మగధదే శమందుపుట్టిన దాని
వైశ్యాజక్షత్రియాపుత్రే	కిని, పు. వైశ్యుని వలన క్షత్రియ స్త్రీయందు బుట్టిన
శుక్రజీరకవందినోః।	వానికిని, తెల్లజీలకర్రకును, స్తుతిపాఠకునకును పేరు.
★ అథ ధాంత శ్చతుర్వర్ణః ★	
అవరోధ స్తిరోధానే	**అవరోధ** : పు. ఇది కప్పుటకును, రాజస్త్రీల గృహ
శుద్ధాంతే రాజవేశ్మని॥(33)	ముకును, రాజగృహముకును పేరు.
మహౌషధం శృంగిబేరే	**మహౌషధ** : న. ఇది శొంఠి (లేక అల్లము) కును,
విషాయాం లశునేఽపి చ।	అతివసకును, వెల్లుల్లికిని పేరు.
పరివ్యాధో వేతసే స్యా	**పరివ్యాధ**: పు. ఇది ప్రబ్బలిచెట్టుకును, కొండగోగు
త్పరివ్యాధో ద్రుమోత్పలే॥(34)	చెట్టుకును పేరు.
అవష్టబ్ధ మదూరే స్యా	**అవష్టబ్ధ**: త్రి. సమీపమైన దానికిని, ఆవరించబడిన
దాక్రాంతే (చవి) చావలంబితే।	దానికిని ఆశ్రయించబడిన దానికిని పేరు.
సమున్నద్ధ స్సముద్భూతే	**సమున్నద్ధ**: త్రి. ఇది పుట్టిన దానికిని, తనను పండి
పండితంమన్యదృప్తయోః॥	తునిగా నెంచుకొనువానికిని, దుష్టునకును పేరు.
అనిరుద్ధ ఉషానాథే	**అనిరుద్ధ**: పు. ఇది అనిరుద్ధునకును, చారునకును,
చరే చానర్గ ళేన్యవత్।	త్రి. అడ్డులేనివానికిని పేరు.
అనుబంధః ప్రకృత్యాదౌ	**అనుబంధ** : పు. ఇది ప్రకృతి ప్రత్యయాగ మాదేశ
దోషోత్పాదే వినశ్వరే॥(36)	ములకును, దోషమునుపుట్టించుటకును, ఉచ్చరణ
ముఖ్యానుయాయిని శిశౌ	మాత్రప్రయోజనము గల ఇత్సంజ్ఞకవర్ణముకును,
(ప్రవృత్తస్య నివర్తనే) ప్రకృ	ప్రయాణాదులయందు తండ్రి మొదలగు వారిని
తస్యానువర్తనేఽనుబంధీ	అనుసరించు శిశువుకును, ప్రకృతమునను సరించు
చ హిక్కాయాం తృష్ణా	టకును, ఈ.స్త్రీ. ఎక్కిళ్ళకును, ఆశకును పేరు.
యామపి కథ్యతే॥	
కాలస్కంధ స్తమాలేస్యా	**కాలస్కంధ** : పు. ఇది చీకటి మానుకును, నల్లతు
త్తిందుకే జీవకద్రుమే।	మికి చెట్టుకును, వేగిసచెట్టుకును పేరు.

ఆశాబంధ స్సమాశ్వాసే
తథా మర్కటజాలకే॥
బ్రహ్మబంధు రధిక్షేపే
నిర్దేశే చ ద్విజన్మనాం।

ఆశాబంధ : పు. ఇది ఆశగలిగియుండుటకును, సాలెపురుగుమగ్గముకును పేరు.
బ్రహ్మబంధు: పు. ఇది బ్రాహ్మణులను ఆక్షేపించుటకును, ద్వేషాదులవలన గ్రహించదగని నామధేయముగల బ్రాహ్మణుని నిర్దేశించుటకును పేరు.

ఉగ్రగంధా జమోదాయాం
వచాయాం ఛిక్కికౌషధౌ॥
తీక్ష్ణగంధా వచాయాం చ
శిగ్రు రాజిక యోరపి।
ఇక్షుగంధా కోకిలాక్షే
క్రోష్ట్వ్యం కాశే చ గోక్షురే॥
తృణగోధా చిత్రకోలే
కృకలాసే చ లక్ష్యతే।
ఉపలబ్ధి ర్మతౌ ప్రాప్తౌ
జ్ఞానే చాపి ప్రయుజ్యతే॥ (41)

ఉగ్రగంధా: స్త్రీ. ఇది ఓమములోని భేదముకును, వసకును, ఛిక్కికమను ఓషధికిని పేరు.
తీక్ష్ణగంధా: స్త్రీ. ఇది వసకును, మనుగజిట్టుకును, నల్లావాలకును పేరు.
ఇక్షుగంధా : స్త్రీ. ఇది గొలిమిడి చెట్టుకును, నేల గుమ్ముడు చెట్టుకును, ఏనుగపల్లేరు చెట్టుకును పేరు.
తృణగోధా: స్త్రీ. ఇది జంతువిశేషముకును, తొండకును పేరు.
ఉపలబ్ధి : స్త్రీ. ఇది బుద్ధికిని, పొందుట కును, జ్ఞానముకును పేరు.

★ అథ ధ పంచవర్ణః ★

యోజనగంధా కస్తూర్యాం
సీతాయాం వ్యాసమాతరి।

యోజనగంధా : స్త్రీ. ఇది కస్తూరికిని, సీతకును, సత్యవతికిని పేరు.

★ అథ నాంతవర్గః ★

ఇన స్సూర్యే నృపే పత్యౌ

ఇన : పు. ఇది సూర్యునకును, రాజుకును, భర్తకును పేరు.

ధనం గోధనవిత్తయోః।
జిన స్స్యాదతివృద్ధే చ
బుద్ధే చార్హతి జిత్వరే॥ (1)
జనో లోకే మహర్లోకా
త్పరలోకే చ పామరే।
జనీ సీమంతినీ వధ్వో
రుత్పత్తౌ చ జనిర్మతా॥ (2)

ధన: న. ఇది పశుసంపత్తికిని, ధనముకును పేరు.
జిన : పు. మిక్కిలి ముసలివానికిని, బుద్ధ దేవునకును, పూజ్యునకును, త్రి. జయశీలునకును పేరు.
జన: పు. ఇది మనుష్యునకును, జనోలోకముకును, మూఢునకును, ఈ. స్త్రీ. ఆడుదానికిని, భార్యకును, ఈ. స్త్రీ. పుట్టుగకును పేరు.

ఘనం స్యాత్కాం స్యతాళాది వాద్య మధ్య మన్పత్యయోః। ఘనం సాంద్రేద్పఢే దార్ఢ్యే విస్తారే లోహముద్గరే॥ మేఘముస్తకయో శ్చాపి	**ఘన**: న. కంచుతాళములయొక్క వాద్యముకును, దురితముగాని నాట్యముకును, త్రి. దట్టమైన దానికిని, దృఢమైన దానికిని, పు. ఖలముకును, ఇనుప గుదియకును, మేఘముకును, తుంగముస్తకును పేరు.
వనం కాననవీరయోః। ప్రవాసే నిలయే చాపి వనంప్రస్రవణేऽపి చ॥(4)	**వన**: న. ఇది అడవికిని, జలముకును, పరదేశముకును, గృహముకును, కొండకాలువకును పేరు.
వానం శుష్కఫలే శుష్కే కటే సీవన కర్మణి।	**వాన**: త్రి. ఇది ఎండుకాయకును, ఎండిన దానికిని, గండస్థలముకును, కుట్టుటకును, సీతిపట్టునుంచి
జలసం (ప్ల) స్రవనాతో ర్మి సురంగా గతి సౌరభే॥	ప్రసరించుగాలికిని, సొరంగముకును, గమనముకును, పరిమళముకును పేరు.
దానం గజమదే త్యాగే పాలన చ్ఛేద శుద్ధిషు।	**దాన** : న.ఇది ఏనుగమదముకును, ఈవికిని, పరిపాలించుటకును, ఛేదించుటకును, పరిశుద్ధికిని పేరు.
మానం ప్రమాణే ప్రస్థాదౌ మాన శ్చిత్తోన్నతౌ గ్రహే॥	**మాన**: న. పరిమితికిని, కుంచెడు మొదలగు కొలకును, పు. మనోగర్వముకును గ్రహముకును పేరు.
యానం గతౌ రక్షణేऽపి	**యాన**.: న. ఇది గమనముకును, గజాందోళికాదులకును పేరు.
పానం పీతౌ చ రక్షణే।	**పాన**: న. త్రాగుటకును, రక్షించుటకును పేరు.
స్త్యానం స్నిగ్ధే ప్రతిధ్వానే ఘనత్వాలస్యయోరపి॥	**స్త్యాన**: న. నున్ననకును, ప్రతిధ్వనికిని, గొప్పతనముకును, ఆలస్యముకును పేరు.
స్థానం స్థితౌ చ సాదృశ్యే సన్నివేశావకాశయోః। యుక్తార్థే కరణార్థే చ	**స్థాన** : న. ఉనికికిని, సామ్యముకును, నివాసస్థానముకును, అవకాశముకును పేరు.
స్థానే స్యాదవ్యయం పునః॥	**స్థానే అవ్యయం**: ఇది యుక్తమనుటకును, హేతువయనుటకును పేరు.
సూనం వాచ్యన దూనేషు సూనం ప్రసవపుష్పయోః।	**సూన**: త్రి. స్వల్పమైన దానికిని, న. కనుటకును, పుష్పముకును, స్త్రీ. కుమార్తెకును, మృగాదులను

సూనా పుత్ర్యాం వధస్థాన
గళశుండికి యోరపి॥(9)

చంపు ప్రదేశముకును, కొండనాలుకకును పేరు.

ఊనం హీనే రణోద్యోగే
స్యూనః కిరణసూర్యయోః।

ఊన: న. ఇది తక్కువకును, యుద్ధ ప్రయత్నముకును పేరు. **స్యూన :** పు. ఇది కిరణముకును, సూర్యునకును పేరు.

మీనో రాశ్యంతరే మత్స్యే
శీనో జగర మూర్ఖయోః॥
చీనో మృగాంతరే తంతు
వ్రీహి దేశాం శుకాంతరే।

మీన : పు. మీనరాశికిని, చేపకును పేరు.
శీన: పు. కొండచిలువకును, మూర్ఖునకును పేరు.
చీన: పు. ఇది మృగవిశేషముకును, దారముకును, చీన ధాన్యముకును, దేశవిశేషముకును, (చీనా) చీనాంబరముకును పేరు.

హీనం గర్హ్యోనయోర్న్యూన
మనయోరపి కీర్తితం॥(11)
కృత్స్నం కుక్షౌ సమస్తే చ
రస్న స్తక్షక చండయోః।
వస్నం స్యాద్వేతనే మూల్యే
వసనద్రవ్యయోరపి॥(12)
స్వప్న స్సుప్తస్య విజ్ఞానే
స్వప్న స్స్వాపే చ దర్శనే।
బుధ్న శ్శిఫాయాం రుద్రే చ
రత్నం శ్రేష్ఠే మణావపి॥

హీన : న్యూన : త్రి. ఇవి నిందింపదగిన దానికిని, తక్కువయైన దానికిని పేరు.
కృత్స్న: న. ఇది ఉదరముకును, సమస్తముకును పేరు.
రస్న: పు. ఇది వడ్లవానికిని, కోపముగలవానికిని పేరు.
వస్న : న. కూలికిని, వెలకును, వస్త్రము కును, ధనముకును పేరు.
స్వప్న : పు. ఇది కలకును, నిద్రకును, చూచుటకును పేరు.
బుధ్న : పు. చెట్టుపేరుకును, శివునకును పేరు.
రత్న: న. ఇది సజాతీయ శ్రేష్ఠవస్తువుకును, మణికిని పేరు.

నగ్నోఽపి చ క్షపణకే
వివస్త్రే చాభిధేయవత్।
లగ్నం రాశ్యుదయే లగ్నం
సక్త లజ్జితయోరపి॥(14)
ఛన్నం రహ శ్ఛాదితయో

నగ్న: పు. ఇది క్షపణమతస్థునకును, త్రి. వస్త్రవిహీనునకును పేరు.
లగ్న: న. ఇదిమేషాది రాసులయొక్క ఉదయించుటకును త్రి. కలుసుకొన్నదానికిని, లజ్జించిన వానికిని పేరు.
ఛన్న : న. ఇది రహస్యముకును, త్రి. కప్పబడిన దానికిని పేరు.

స్స్యాదన్నం భుక్తభక్తయోః।

అన్న : త్రి. ఇది భక్షింపబడినదానికిని, అన్నముకును పేరు.

భిన్న మన్యార్థవచనే సంగతే దారితే స్ఫుటే॥ (15)	**భిన్న** : త్రి. ఇది వేరైనదనుటకును, కూడుకొన్న దానికిని, ఖేదింపబడిన దానికిని, వికసించిన దానికిని పేరు.
విన్నం జ్ఞాతే స్థితే లబ్ధే	**విన్న** : త్రి. ఇది తెలియబడిన దానికిని, ఉన్నదానికిని, పొందబడిన దానికిని పేరు.
ఛిన్నం భిన్నేతు వాచ్యవత్। ఛిన్నామృతా యాం పుంశ్చల్యా	**ఛిన్న** : త్రి. ఇది భేదింపబడిన దానికిని, స్త్రీ. తిప్పతీగకును, రంకులాడికిని పేరు.
మున్నః క్లిన్నే చ సూరతే॥(16)	**ఉన్న**: త్రి. ఇది తడిసిన దానికిని, దయకలవానికిని పేరు.
చిహ్నం ధ్వజే పతాకాయాం	**చిహ్న** : న. ఇది గురుతుకును, జండాకును పేరు.
ద్యుమ్నం విత్తే పరాక్రమే।	**ద్యుమ్న**:న. ఇది ధనముకును, పోటరితనముకును పేరు.
ధను స్సంజ్ఞా పియాలద్రౌ రాశిభేదే శరాసనే॥ (17)	**ధను**: (ష) న. మొరటుచెట్టుకును, ధనూరాశికిని, వింటి బద్ధకును పేరు.
తనుః కాయే కృశే చాల్పే విరళేऽపి చ వాచ్యవత్।	**తను**: స్త్రీ. ఇది శరీరముకును, త్రి. కృశించిన దానికిని, అల్పమైన దానికిని, విరళమైన దానికిని పేరు.
హనుః ప్రహరణే మృత్యౌ కపోలావయవే గదే॥ (18) హన్వృర్హట్టవిలాసిన్యాం	**హను** : స్త్రీ. ఇది దెబ్బకును, మృత్యువుకును, దవడకును, రోగముకును, నఖమనెడి గంధద్రవ్యముకును పేరు.
సూనుః పుత్రేऽను జే రవౌ	**సూను** : పు. ఇది పుత్రునకును, తమ్మునకును, సూర్యునకును పేరు.
సాను శ్శృంగే బుధే మార్గే వాత్యాయాం పల్లవే వనే॥ (19)	**సాను**: పు. ఇది శిఖరముకును, విద్వాంసునకును, త్రోవకును, వాయుసంఘముకును, చిగురుకును, వనముకును పేరు.
దాను ర్దాతరి విజ్ఞాతే భానుః కిరణ సూర్యయోః। ధేన స్సముద్రే నద్యాం తు	**దాను**: త్రి. ఇది దాతకును, తెలియబడిన దానికిని పేరు. **భాను** : పు. ఇది కిరణముకును, సూర్యునకును పేరు. **ధేన** : పు. ఇది సముద్రముకును, ఈ. స్త్రీ. నదికిని పేరు.
ధేనీ శ్యేన స్సితే ఖగే॥ (20)	**శ్యేన** : త్రి. ఇది తెల్లని దానికిని, డేగకును పేరు.
ముని ర్వమీం గుదీ బుద్ధ	**ముని** : పు. ఇది వ్యాసాదిమునులకును, గారచెట్టు

పియాలా గస్తికింశుకే।	కును, బుద్ధ దేవునకును, మొరటు చెట్టుకును, అగిసెచెట్టుకును, మోదుగ చెట్టుకును పేరు.
జ్యాని ర్హానౌ ప్రవంత్యాం చ	**జ్యాని** : స్త్రీ. ఇది హానికిని, నదికిని పేరు.
యోని స్స్యాదాకరే భగే॥	**యోని** : పు. ఇది స్థానముకును, భగముకును పేరు.
జ్యోత్స్నీ పటోలికాయాంస్యా	**జ్యోత్స్నీ** : స్త్రీ. ఇది చేతిపొట్లచెట్టుకును, వెన్నెలగల
జ్జ్యోత్స్నీ యుక్తవిభావరౌ।	రాత్రికిని పేరు.
జ్యోత్స్నీ సచంద్రనక్షత్ర	**జ్యోత్స్నా** : స్త్రీ. చంద్రునితో గూడిన రాత్రికిని,
రాత్రే చంద్రాత పే పిచ॥	వెన్నెలకును పేరు.
రాస్నా స్మృతా భుజంగాక్ష్యా	**రాస్నా** : స్త్రీ. ఇది సర్పాక్షి చెట్టుకును, దుంప
మేలాపర్ణ్యాంచకథ్యతే।	రాష్ట్రముకును పేరు.
మృత్స్నీ తు వరికాయాంస్యా	**మృత్స్నా** : స్త్రీ. ఇది తొవరిమన్నుకును, శ్రేష్ఠమైన
న్మృత్స్నాయామపి దృశ్యతే॥(23)	మన్నుకును పేరు.
దీనామూషిక యోషాయాం	**దీనా** : స్త్రీ. ఇది ఆడయెలుకకును, త్రి. దరిద్రున
దుర్గతే కాతరేఽ న్యవత్।	కును, భయపడువానికిని పేరు.
ధానా భృష్టయవే ప్రోక్తా	**ధానా** : స్త్రీ. వేపుడు బియ్యముకును, ధనియము
ధాన్యాకేఽభినవోద్భిది॥	కును, క్రొత్త విత్తనముకును పేరు.

★ అథ నాంత త్రివర్ణః ★

అవనం రక్షణే ప్రీతౌ	**అవన** : న. ఇది రక్షించుటకును, తృప్తిబొందుట కును పేరు.
భవనం భావ వేశ్మనోః।	**భవన** : న. ఇది అభిప్రాయముకును, గృహాము కును పేరు.
భువనం విష్టపే మహ్యాం	**భువన** : న. ఇది లోకముకును, భూమికిని, జల
సలిలేఽపి వియత్యపి ॥ (25)	ముకును, ఆకాశముకును పేరు.
సవనం యజనే స్నానే	**సవన**: న. ఇది యజ్ఞముకును, అవభృథస్నానము
సోమనిర్దళనేఽపి చ।	కును, సోమలతను ఛేదించుటకును పేరు.
అయనం పథి భానో స్స్యా	**అయన**: న. ఇది మార్గముకును, సూర్యుని ఉత్తర
దుదగ్దక్షిణతో గతౌ॥ (26)	దక్షిణ దిక్కులయందలి గమనముకును పేరు.
జయనం స్యాత్తురంగాది	**జయన** : న. ఇది అశ్వమును కవచాదులు తొడగి

సన్నాహే విజయేఽపి చ।

సిద్ధముచేయుటకును, జయము కును పేరు.

శయనం సురతే నిద్రా
శయ్యయోరపి భాషితం॥(27)

శయన: న. సురతమునకును, నిద్రకును, పానుపు నకును పేరు.

శమనం శాంతి వధయో
శ్శమన శ్శ్రాద్ధదైవతే।

శమన : న. ఓరిమికిని, చంపుటకును, పు. యమ దేవునకును పేరు.

దశనః కవచే దంతే
దశన శ్శిఖరేఽపి చ॥(28)

దశన : పు. ఇది కవచముకును, దంతము కును, అగ్రముకును పేరు.

జఘనం కామినీశ్రోణి
పురోభాగే కటీరకే।

జఘన : న. స్త్రీలయొక్క కటిముందరి భాగము కును, కటి ప్రదేశముకును పేరు.

తపన స్తరణౌ తాపే
భల్లాతే నరకాంతరే॥(29)

తపన : పు. సూర్యునకును, వేడిమికిని, జీడి చెట్టుకును, నరక విశేషముకును పేరు.

రసనం స్వాదనే ధ్వానే
రసనా కాంచి జిహ్వయోః।
రసనా చాపి రాస్నాయాం

రసన : న. ఇది రుచించుటకును, ధ్వనికిని, స్త్రీ. మొలనూలుకును, నాలుకకును, దుంపరాష్ట్రము కును పేరు.

వసనం ఛాదనేఽంశుకే॥

వసన: న. ఇది కప్పుటకును, వస్త్రముకును పేరు.

హసనంచ స్మితే హాసే
ఽంగారధాన్యాం హసన్యపి।

హసన: న. ఇది నవ్వుటకును, ఈ. స్త్రీ. కుంపటికిని, పేరు.

శ్వసనో మారుతే శ్వాసే
శ్వసనో మదనద్రుమే॥

శ్వసన : పు. వాయువుకును, నిట్టూర్పు నకును, మ్రంగచెట్టుకును పేరు.

కదనం మర్దనే పాపే

కదన: న. ఇది మర్దించుటకును, పాపము కును పేరు.

సదనం మందిరే జలే।

సదన : న. ఇది గృహముకును, జలముకు ను పేరు.

మదన స్స్మర ధుత్తూర
వసంత ద్రుమ సిక్థకే॥(32)

మదన: పు. మన్మథునకును, ఉమ్మెత్తచెట్టుకును, వసంత ఋతువుకును, పుష్ప వృక్షవిశేషముకును, మైనముకును పేరు.

దహన శ్చిత్రకే వహ్నౌ
భల్లాతే దుష్టచేష్టితే।

దహన : పు. చిత్రమూలపు చెట్టుకును, అగ్నికిని, జీడి చెట్టుకును, త్రి. దుర్వ్యాపారముగల వానికిని పేరు.

గహనం గహ్వరే దుఃఖే
విపినే కలిలేఽపి చ॥(33)

గహన : న. ఇది గుహకును, దుఃఖముకును, అడవికిని, త్రి. దుష్ప్రవేశమైన దానికిని పేరు.

స్తననం ధ్వనిమాత్రే స్యా	**స్తనన** : న. ధ్వనికిని, మొరపోవుటకును, మేఘ
త్కృంథనే మేఘగర్జితే।	ధ్వనికిని పేరు.
నిధనం స్యాత్కులే నాశే	**నిధన** : న. ఇది కులముకును, నాశముకు ను పేరు.
ప్రధనం దారణే రణే ॥ (34)	**ప్రధన** : న. ఛేదించుటకును, యుద్ధము కును పేరు.
పవనాఖ్యా కులాలస్య పా	**పవన** : పు. ఇది కుమ్మరివాడు కుండలు కాల్చు
కస్థా నేఽపి మారుతే।	ప్రదేశముకును, వాయువుకును, తూర్పెత్తుటకును పేరు.
నిష్పావే చాథ వపనం	**వపన** : న. ఇది విత్తనములు చల్లుటకును, క్షౌరము
బీజాధానేఽపి ముండనే॥ (35)	కును పేరు.
దమనః కుసుమే వీరే	**దమన** : పు. దమన పుష్పముకును, వీరునకును పేరు.
వమన శ్ఛర్దనేఽర్ద నే।	**వమన** : పు. కక్కుటకును, యాచించుటకును,
స్యాదాహృతౌ చ	సంగ్రహించుటకును పేరు.
యమనం దుఃఖే	**యమన** : న. దుఃఖముకును, అనాసక్తికిని, ఇంద్రి
చోపరతౌ యమే॥ (36)	యనిగ్రహాదులకును పేరు.
కమనః కాముకే కామేఽ	**కమన** : పు. ఇది విటునకును, మన్మధునకును,
భిరూపేఽశోకపాదపే।	రూపవంతునకును, అశోక వృక్షముకును పేరు.
ధమనో ప్యనలే భస్త్రా	**ధమన** : పు. ఇది అగ్నికిని, తిత్తి ఊదువానికిని,
ధ్మాపక క్రూరయోరపి ॥ (37)	క్రూరునకును పేరు.
ధమనీ తు హరిద్రాయాం	**ధమనీ** : స్త్రీ. ఇది పసపునకును, కంఠముకును,
కంధరా శిరయోరపి।	బోలునరముకును పేరు.
మలనః పటవాసే స్యా	**మలన** : పు. ఇది డేరాకును, న. మర్దించుటకును
న్మర్దనే మలనం మతం॥ (38)	పేరు.
చలనం కంపనం కంపే	**చలన** : **కంపన** : న. ఈరెండును, చలించుటకును,
కంప్రే చలన కంపనౌ।	త్రి. చలించుదానికిని పేరు.
చలనీ వస్త్రఘర్షర్యాం	**చలనీ** : స్త్రీ. ఇది గాగరాకును, (లేక లంగా) గజ
వా(రి) రీభేదేఽపి చ క్వచిత్॥	బంధన విశేషముకును పేరు.
సేచనం రక్షణే సేకే	**సేచన** : న. ఇది రక్షించుటకును, తడుపు టకును,
నౌకాసేచనభాజనే।	ఓడలోని నీళ్ళుతోడుపాత్రకును పేరు.
సేవనం సీవనో పాస్త్యో	**సేవన** : న. ఇది కుట్టుటకును, సేవించుటకును పేరు.

స్సంవ్యానం ఛాదనేऽంశుకే॥ — **సంవ్యాన:** న. ఇది కప్పుటకును, ఉత్తరీయ వస్త్రముకును పేరు.

సమానం సత్సమై కేష్యు
సమానో నాభిమారుతే। — **సమాన :** త్రి. యోగ్యమైన దానికిని, సమమైన దానికిని, ఒక్కటియైన దానికిని, పు. సమాన వాయువుకును పేరు.

శోభనో గ్రహయోగేస్యా
చ్ఛోభనో సుందరేऽన్యవత్॥ — **శోభన:** పు. పంచాంగ యోగవిశేషముకును, త్రి. సుందరమైన దానికిని పేరు.

శాసనం రాజదత్తోర్వ్యాం
లేఖా జ్ఞా శాస్త్ర శాస్తిషు। — **శాసన :** న. ఇది రాజుచేత నివ్వబడిన భూమికిని, జాబుకును, ఆజ్ఞకును, శాస్త్రముకును, శిక్షకును పేరు.

వాసనం వసనే (వీ) వారా
సనే జ్ఞానే చ ధూపనే॥(42) — **వాసన :** న. ఇది వస్త్రముకును, జలాధార ప్రదేశముకును, జ్ఞానముకును, పరిమళ ద్రవ్యముకును పేరు.

ఆసనం ద్విరదస్కంధే
పీఠేయాత్రానివర్తనే। — **ఆసన:** న. ఇది ఏనుగ మూపురముకును, పీఠముకును, దేశకాలాద్యపేక్షవలన యుద్ధ యాత్రనుంచి మళ్ళుటకును, ఈ. స్త్రీ. అంగడివీధికిని, పు. వేగిస చెట్టుకును పేరు.

ఆసనీ పణ్యవీధ్యాం స్యా
దాసనో జీవకద్రుమే॥ (43)

స్పర్శనో మారుతే స్పర్శా
దానయో స్స్పర్శనం మతం। — **స్పర్శన:** పు. వాయువుకును, న. స్పృశించుటకును, ఈవికిని పేరు.

దర్శనం నయన స్వప్న
బుద్ధిధర్మోపలబ్ధిషు॥ (44)
శాస్త్ర దర్పణయోశ్చాపి — **దర్శన :** న. ఇది నేత్రముకును, స్వప్నముకును, బుద్ధికిని, ధర్మముకును, జ్ఞానముకు ను, శాస్త్రముకును, అద్దముకును పేరు.

దంశనం దంశ వర్మణోః। — **దంశన:** న. ఇది దంతాదులచేత ఖండించుటకును, కవచముకును పేరు.

పిశునం కుంకుమే క్రూరే
సూచకే చాభిధేయవత్॥ — **పిశున :** న. ఇది కుంకుమకును, త్రి. క్రూరమైన దానికిని, కొండెగానికిని, కోతి ముఖముకును, స్త్రీ. స్పృక్కయనెడు గంధ్యద్రవ్యముకును పేరు.

శకునం చ శుభాశంసా
నిమిత్తే శకునః ఖగే। — **శకున :** న. ఇది శుభమును సూచించు నిమిత్తముకును, పు. పక్షికిని పేరు

మిథునో రాశిభేదే స్యా — **మిథున :** పు. మిధునరాశికిని, న. స్త్రీ. పురుషుల

న్మిథునం దంపతీయుగే॥ (46)

ద్వంద్వముకును పేరు.

తలునః పవనే యూని
స్త్రియాంచ తలునీం విదుః।

తలున : పు. ఇది వాయువుకును, పిన్న వయసు వానికిని, ఈ.స్త్రీ. యౌవన స్త్రీకిని పేరు.

తలినం విరళే స్తోకే
స్వచ్ఛే పి తలినం మతం॥ (47)

తలిన : త్రి. ఇది విరళమైన దానికిని, స్వల్పమైన దానికిని, స్వచ్ఛమైన దానికిని పేరు.

మలినం దూషితే కృష్ణే
ఋతుమత్యాం మలిన్యపి।

మలిన : త్రి. ఇది దూషింపబడిన దానికిని, నల్లని దానికిని, ఈ.స్త్రీ. ముట్టయిన స్త్రీకిని పేరు.

కఠినం నిష్ఠురే స్థాల్యాం
శర్కరాయాం గుడస్యచ॥
కఠినా కాటికాయాం తు
కఠినీతి ప్రయుజ్యతే।

కఠిన : త్రి. ఇది కఠినమైన దానికిని, పాత్రకును, స్త్రీ. బెల్లపు పంచదారకును, ఈ.స్త్రీ. హరిదళము, మణిశిల మొదలగు ఉపధాతువులకును పేరు.

పీతనం హరితాళే స్యా
త్కుంకుమే పీతదారుణి॥
ఆమ్రాతకే పీతవశ్చ
హారిద్రాయాం చ పీతనా।
పీతనం త్రిషు పీతేऽపి

పీతన: న. ఇది హరిదళముకును, కుంకుమకును, పు. దేవదారుచెట్టుకును, అంబాళవృక్షముకును, స్త్రీ. పసపునకును, త్రి. పచ్చని దానికిని పేరు.

మైథునం సంగతే రతే॥

మైథున : న. ఇది సంబంధముకును, సురతముకును పేరు.

కేతనం లాంఛనే కార్యే
గేహే చోపనిమంత్రణే।

కేతన : న. ఇది చిహ్నాకును, చేయదగిన పనికిని, గృహముకును, పిలచుటకును పేరు.

ఛర్దనోऽలంబుషే నింబే
ఛర్దనం వమనేऽపి చ॥

ఛర్దన : పు. ఇది చిర్రికూరకును, వేప చెట్టుకును, న. వమనముకును పేరు.

ఛేదనం కర్తనే భేదే

ఛేదన: న. ఇది నరుకుటకును, భేదించుటకును పేరు.

ఛదనం పక్ష పత్రయోః।

ఛదన : న. రెక్కకును, ఆకుకును పేరు.

తోదనం వ్యథనే తోత్రే

తోదన : న. ఇది బాధకును, కొరడాకును పేరు.

రోదనం క్రందనేऽశ్రుణి॥ (52)

రోదన : న. ఏడ్చుటకును, కన్నీటికిని పేరు.

అపానంతు గుదే ప్రోక్త
మపాన స్తస్య మారుతే।

అపాన : న. ఇది గుదస్థానముకును, పు. అపాన వాయువుకును పేరు.

సంతాన స్సంతతౌ గోత్రే
స్యాదపత్యే సురద్రుమే॥ (53)

సంతాన: పు. ఇది పరంపరకును, వంశము కును, త్రీపుందరూప సంతానముకును, కల్పవృక్షముకును పేరు.

వితానో యజ్ఞవిస్తారో
ల్లోచేషు క్రతుకర్మణి।
వృత్తభేదావసరయో
ర్వితానం తుచ్ఛ మందయోః॥(54)

వితాన: పు. ఇది యజ్ఞముకును, విస్తారముకును, ఛాదినీకిని, యజ్ఞకర్మకును, న. వృత్తవిశేషముకును, సమయముకును, త్రి. నీచమైన దానికిని, మంద మైన దానికిని పేరు.

ఉత్తానం స్యాదగంభీరే
తథా సుప్తోన్ముఖేఽన్యవత్।

ఉత్తాన: త్రి. ఇది మెరకయైన దానికిని, ఊర్ధ్వముఖ ముగా శయునించు దానికిని పేరు.

ఆదానం గ్రహణే విద్యా
దలంకారేఽపి వాజినాం॥

ఆదాన: న. ఇది గ్రహించుటకును, అశ్వాలంకార ముకును పేరు.

నిదానం కారణే రోగ
న్నిర్ణయే వత్సదామని।

నిదాన: న. ఇది కారణముకును, రోగ నిదానము కును, దూడను కట్టుకన్నె త్రాటి కిని పేరు.

ఉద్యానం వనభేదే స్యా
న్నిస్సృతేఽపి ప్రయోజనే॥

ఉద్యాన: న. శృంగార వనముకును, వెడలు టకును, ప్రయోజనముకును పేరు.

ఆమ్లానో ఝింటికాభేదే
వాచ్యవన్నిర్మలే స్మృతః।

అమ్లాన : పు. ఇది తెల్ల పెద్ద గోరింటకును త్రి. నిర్మలమైన దానికిని పేరు.

వ్యుత్థానం స్వైరకరణే
విరోధాచరణేఽపి చ॥(57)

వ్యుత్థాన : న. స్వతంత్రమైన కార్యముకును, విరోధమును చేయుటకును పేరు.

ఉత్థాన ముద్యమే తంత్రే
పౌరుషే పుస్తకే రణే।
అంగణోద్గమ హర్షే షు
మలవేగేఽపి కీర్తితం॥ (58)

ఉత్థాన : న. ఇది ప్రయత్నముకును, తన రాజ్య సైన్యములను గూర్చి విచారణచేయుటకును, పురుషకారముకును, పుస్తకముకును, యుద్ధము కును, ముంగిలివాకిలికిని, బయలుదేరుటకును, సంతోషముకును, మలము విడుచుటకును పేరు.

సంస్థాన మాకృతౌ మృత్యౌ
సన్నివేశే చతుష్పథే।

సంస్థాన : న. ఇది ఆకారముకును, చావుకును, నగరముచుట్టునుండు బయలు ప్రదేశముకును, నాలుగు త్రోవలు కలిసిన ప్రదేశముకును పేరు.

ధావనం ప్రగమే శుద్ధౌ

ధావన : న. ఇది పరుగెత్తుటకును, పరిశుద్ధికిని,

పృశ్నిపర్ణ్యాం తు ధావనీ॥

ఈ. స్త్రీ. కోలపొన్న చెట్టుకును పేరు.

పావనం తు జలే కృచ్ఛ్రే
పావకాధ్మానయోరపి।
పావనస్సిల్హకే వహ్నౌ
ప్రాయశ్చిత్తే చ పావనం॥ (60)
వాచ్యవత్పావయితరి
హరీతక్యాం తు పావనీ।

పావన: న. ఇది జలముకును, కృచ్ఛ్రవ్రతముకును, పరిశుద్ధికిని, వాతరోగముకును పు. అందుగబంక తో చేసిన ధూపద్రవ్యముకును, అగ్నికిని, ప్రాయశ్చిత్తముకును, పవిత్రము చేయుదానికిని ఈ. స్త్రీ. కరకచెట్టుకును పేరు.

వామనోఽంకోట వైకుంఠ
ఖర్వ దక్షిణదిగ్గజే॥ (61)

వామన: పు. ఇది ఊడుగచెట్టుకును, విష్ణువుకును, పొట్టివానికిని, దక్షిణ దిగ్గజ ముకును పేరు.

స్థాపనం స్యాత్పుంసవనే
సమాధౌ రోపణేఽపి చ।

స్థాపన: న. ఇది పుంసవనకర్మకును, సమాధికిని, ఆరోపించుటకును పేరు.

యాపనం వర్తనే కాల
క్షేపే నిరసనేఽపి చ॥ (62)

యాపన : న. ఇది వ్యాపారముకును, కాలము జరుపుటకును, వెళ్ళించుటకును పేరు.

యుంజాన స్సారథౌ విప్రే
బుధానః పండితే గురౌ।

యుంజాన: పు. ఇదిసారథికిని, బ్రాహ్మణునకును పేరు. బుధాన : పు. ఇది విద్వాంసునకును, బృహస్పతికిని పేరు.

దృశానం జ్యోతిషి ప్రోక్తం
దృశానశ్చ విరోచనే॥ (63)

దృశాన: న. ఇది కాంతికిని, పు. సూర్యున కును పేరు.

జవనో దేశభేదే స్యా
ద్వేగవేగాధికాశ్వయోః।
జవన్యోషధిభేదే స్యా
ద్వాచ్యవద్వేగిని స్మృతః॥ (64)

జవన: పు. ఇది జవనదేశముకును, వేగముకును, వేగముగల అశ్వముకును, ఈ. స్త్రీ. ఓషధి విశేషము కును, త్రి. వేగము గల దానికిని పేరు.

జీవనం వర్తనే నీరే
పుత్రజీవేతు జీవనః।
జీవనీ జీవనా చేతి
జీవంతీమేదయోః క్రమాత్॥(65)

జీవన: న. ఇది జీవనార్థవ్యాపారముకును, జలము కును, పు. పుత్రజీవిచెట్టుకును పేరు.
జీవనీ : స్త్రీ. ఇది పాలకూరకును పేరు. జీవనా : స్త్రీ. మేధయను గంధద్రవ్యముకును పేరు.

దేవనం వ్యవహారే స్యా
జ్జిగీషా క్రీడయోరపి।

దేవన: న. ఇది వ్యవహారముకును, జయేచ్ఛకును, ఆటకును, పు. ఆటపాచిక లకును పేరు.

అశ్లేషు దేవనః ప్రోక్తో
మేహనం మూత్రశిశ్నయోః॥
తేమనం వ్యంజనే క్లేదే
తేమనీ చుల్లికాంతరే।
సావనో యజ్ఞకర్మాంతే
యజమానప్రచేతసోః॥ (67)
విజ్ఞానం కార్మణే జ్ఞానే

ప్రజ్ఞానం లాంఛనే ధియి।
హాయనోర్చిషి వర్షే చ
వ్రీహిభేదే చ హాయనః॥(68)
ఫాల్గునస్తు తపస్యేऽపి
పూర్ణిమాయాం తు ఫాల్గునీ।
ఫల్గునః కథితః పార్థే
నదీజే కకుభేऽపి చ॥ (69)
వేష్టనం కర్ణశష్కుల్యా
ముష్ణీషే పరివారణే।
గోస్తనో హారభేదేऽపి
ద్రాక్షాయామపి గోస్తనీ॥
కల్పనం కర్తనే క్లుప్తౌ
సజ్జనాయాంతు కల్పనా।
కర్తనం ఛేదనే ప్రాహు
ర్నారీణాం తూలసే(చ) వనే॥(71)
లంఘనం తూపవాసే స్యా
త్క్రమణే ప్లవనేऽపి చ।
మండనం స్యాదలంకారే
లంకరిష్ణౌ తు వాచ్యవత్॥
భండనం కవచే యుద్ధే

మేహన : న. ఇది మూత్రముకును, లింగముకును పేరు.

తేమన : న. ఇది పులుసుకును, తడుపు టకును, ఈ. స్త్రీ. పొయికిని పేరు.

సావన : పు. ఇది యాగాంతముకును, యజ్ఞము చేసిన వానికిని, వరుణదేవునకును పేరు.

విజ్ఞాన: న. ఇది ఓషధులచేతను స్తంభనమోహనాదులను చేయుటకును, శిల్పాది లయందలి బుద్ధికిని పేరు.

ప్రజ్ఞాన : న. చిహ్నముకును, బుద్ధికిని పేరు.

హాయన : పు. అగ్నిజ్వాలకును, సంవత్సరముకును, ధాన్యవిశేషముకును పేరు.

ఫాల్గున: పు. ఇది ఫాల్గున మాసముకును, ఈ. స్త్రీ. ఫాల్గునమాసపూర్ణిమకును పేరు.

ఫల్గున : పు. ఇది అర్జునునకును, బ్రహ్మ మేడి చెట్టుకును, మద్దిచెట్టుకును పేరు.

వేష్టన : న. ఇది చెవికుడకకును, తల పాగాకును, చుట్టుకొనుటకును పేరు.

గోస్తన: పు. ఇది నలుబది పేటల ముత్యాలహారముకును, ఈ. స్త్రీ. ద్రాక్షతీగకును పేరు.

కల్పన: న. ఛేదించుటకును, రచించుటకును, స్త్రీ. సిద్ధముచేయుటకును పేరు.

కర్తన : న. ఛేదించుటకును, స్త్రీలచేత చేయబడు సూత్రనిర్మాణముకును పేరు.

లంఘన: న. ఇది లంకణముకును, నడచుటకును, దాటుటకును పేరు

మండన : న. ఇది అలంకారముకును, త్రి. అలంకారమగు వస్తువుకును పేరు.

భండన: న. ఇది కవచముకును, యుద్ధముకును,

ఖలీకారేఽపి వర్తతే।	అపకారముకును పేరు.
ముండనం వపనే త్రాణే హిండనం లేఖనే రతే॥ (73)	**ముండన:** న. ఇది క్షౌరముకును, రక్షించుటకును పేరు. **హిండన :** న. ఇది వ్రాయుటకును, సురతముకును పేరు.
అంగనం ప్రాంగణే యానే కామిన్యామంగనా మతా। కుబేరదిక్కరిణ్యాము ప్యంగనాపరికీర్తితా ॥ (74)	**అంగన :** న. ఇది ముంగిలి వాకిలికిని, నడచుటకును, స్త్రీ. స్త్రీకిని, ఉత్తర దిగ్గజము యొక్క భార్యకును పేరు.
గంధనం సూచనోత్సాహ హింసనేషు ప్రకాశనే।	**గంధన :** న. ఇది సూచించుటకును, ఉత్సాహముకును, హింసించుటకును, ప్రకాశించుటకును పేరు.
నందనం వాసవోద్యానే నందనో హర్షకే సుతే॥	**నందన:** న. ఇది ఇంద్రవనముకును, పు. సంతోషముకును, పుత్రునకును పేరు.
స్యందనం తు స్రుతౌ నీరే స్యందన స్తినిశే రథే।	**స్యందన:** న. ఇది స్రవించుటకును, జలముకును, పు. నెమ్మిచెట్టుకును, రథముకును పేరు.
క్రందనం రోదనే హ్వానే	**క్రందన :** న. ఇది ఏడ్చుటకును, పిలచుటకును పేరు.
చందనం మలయోద్భవే॥ చందనః కపిభేదే స్యా న్నదీభేదే తు చందనీ।	**చందన :** న. ఇది మంచి గంధముకును, పు. చందనుడను వానరునకును, ఈ. స్త్రీ. నదీవిశేషముకును పేరు.
వర్ధనం ఛేదనే వృద్ధౌ వారిధాన్యాం చ వర్ధనీ॥ (77)	**వర్ధన :** న. ఇది ఛేదించుటకును, వృద్ధి బొందుటకును, ఈ. స్త్రీ. జలపాత్ర విశేషముకును పేరు.
వ్యంజనం తేమనే చిహ్నే శ్మశ్రుణ్యవయవేఽపి చ।	**వ్యంజన :** న. ఇది పప్పు, పులుసు మొదలగు వాటికిని, చిహ్నకును, ముఖరోమములకును, కరచరణాద్యవయవముకును పేరు.
రంజనో రాగజనకే రంజనం రక్తచందనే॥ (78) గుంద్రా రోచనికా నీలీ మంజిష్ఠాను చ రంజనీ।	**రంజన :** పు. ఇది అనురాగమును పుట్టించువానికిని, న. రక్తచందనముకును, ఈ. స్త్రీ. ప్రేంకణపు చెట్టుకును, గోరోచనముకును, నీలిచెట్టుకును, మంజిష్ఠకును పేరు.

అంజనం కజ్జలే చాక్తౌ సౌవీరే చ రసాంజనే ॥ (79) అంజనో దిగ్గజే జ్యేష్ఠ్యా మంజనాప్యనిల స్త్రియాం। అంజనీ లేపనాయాం చ	**అంజన** : న. ఇది కాటుగ మసికిని, కూడుటకును, సౌవీరాంజనముకును, రసాంజనముకును, పు. పశ్చిమదిగ్గజముకును, బల్లికిని, స్త్రీ. వాయుదేవుని భార్యకును ఈ. స్త్రీ. పూతకును పేరు.
గృంజనస్తు రసోనకే ॥ (80) విషద్గ్ధ పశోర్మాంసే గృంజనం చ ప్రకీర్తితం।	**గృంజన** : పు. ఇది వెల్లుల్లికిని, న. విష మందు పొదగబడిన పశుమాంసముకును పేరు.
లేఖనం ఛదనే భూర్జే లిపిన్యాసే చ లేఖనం ॥ (81)	**లేఖన** : న. ఇది ఛేదించుటకును, భుజిపత్రి చెట్టు కును, వ్రాతకును పేరు.
యోజనం చ చతుష్క్రోశ్యాం యోగేచ పరమాత్మని।	**యోజన** : న. ఇది 4 క్రోసుల దూరముకును, కూడికకును, పరమాత్మకును పేరు.
గర్జనం నిస్వనే కోపే	**గర్జన** : న. ధ్వనికిని, కోపముకును పేరు.
వర్జనం త్యాగహింసయోః॥	**వర్జన** : న. ఇది విడుచుటకును, చంపుటకును పేరు.
మార్జనం కథితం మార్ష్టౌ మార్జనో లోధ్రశాఖిని।	**మార్జన**: న. ఇది తుడచుటకును, పు. యెర్రలొద్దుగ చెట్టుకును పేరు.
సజ్జనో వాచ్యవత్సాధౌ సజ్జనం ఘట్టగుల్మకే॥(83) సజ్జనా కల్పనాయాం తు	**సజ్జన** : త్రి. ఇది యోగ్యునకును, న. సేనారక్షణార్థమై శిబిరముల చుట్టుపేయు ఆవరణకును, స్త్రీ. రచించుటకును పేరు.
భాజనం యోగ్యపాత్రయోః।	**భాజన**:న. ఇది యోగ్యముకును, పాత్రముకును పేరు.
అర్జునః కకుభే పార్థే కార్తవీర్య మయూరయోః॥ (84) మాతు రేకసుతేऽపి స్యా దర్జునో ధవళేన్యవత్। అర్జునంతు తృణే నేత్ర గదే స్యాదర్జునీ గవి॥ (85) ఉషాయాం కరతోయాయాం కుట్టన్యామపి చ క్వచిత్।	**అర్జున**: పు. ఇది మద్దిచెట్టుకును, కార్తవీర్యార్జునునకును, నెమలికిని, తల్లికి ఒక్కడె పుత్రుడైనవానికిని, త్రి. తెల్లని దానికిని, న. తృణవిశేషముకును, నేత్ర రోగముకును, ఈ. స్త్రీ. గోవుకును, అనిరుద్ధుని భార్యకును, ఈశ్వరుని హస్తము వలన బుట్టిన నదీ విశేషముకును, కుంటెన కత్తెకును పేరు.

వృజినం కల్మషే క్లేశే
వృజినః కుటిలే ऽ న్యవత్ ॥ (86)

వృజిన : న. ఇది పాపముకును, కష్టము కును, త్రి. కుటిలునకును పేరు.

లాంఛనం లక్ష్మణే నామ్ని

లాంఛన : న. ఇది చిహ్నాకును, నామధేయము కును పేరు.

బంధనం వధ బంధయోః।

బంధన: న. ఇది చంపుటకును, కట్టుటకును పేరు.

జగత్ను రగ్నౌ జంతౌ చ

జగత్ను : పు. ఇది అగ్నికిని, జంతువుకును పేరు.

వచక్ను ర్వాగ్మి విప్రయోః॥

వచక్ను : త్రి. ఇది వాచాలునకును, బ్రాహ్మణున కును పేరు.

ప్రసూనం వాచ్యవత్సూనే
ప్రసూనం ఫల పుష్పయోః।

ప్రసూన : త్రి. ఇది పుట్టిన దానికిని, న. ఫలము కును, పుష్పముకును పేరు.

కానీనః కన్యకాజాత
తనయే వ్యాసకర్ణయోః॥ (88)

కానీన : పు. ఇది కన్యయందు పుట్టినవానికిని, వ్యాసమునికిని, కర్ణునకును పేరు.

కాననం విపినే గేహే
పరమేష్ఠిముఖే ऽ పి చ।

కానన: న. ఇది అడవికిని, గృహముకును బ్రహ్మ యొక్క ముఖముకును పేరు.

కాంచనః కాంచనారే స్యా
చ్చంపకే నాగకేసరే॥ (89)
ఉదుంబరే చ (పున్నాగే)
ధుత్తూరే హరిద్రాయాం చ
కాంచనీ కాంచనం హేమ్ని కింజల్కే

కాంచన : పు. ఇది దేవకాంచనపు చెట్టుకును, సంపెంగచెట్టుకును, నాగకేసరపుచెట్టుకును, మేడి చెట్టుకును, ఉమ్మెత్త చెట్టుకును, ఈ. స్త్రీ. పసపున కును, న. బంగారు కును, పద్మకింజల్కముల కును పేరు.

కుహనం కాచభాజనే।
గోలకే చాథ

కుహన : న. ఇది గాజుపాత్రకును, ఉండకును పేరు.

శకుని స్సౌబలే కరణే ఖగే।

శకుని : పు. ఇది దుర్యోధనుని మంత్రియగు శకునికిని, 8వ పంచాంగ కరణముకును, పక్షికిని పేరు.

రోచనా రక్తకల్హారే
రోచనః కూట శాల్మలౌ॥ (91)
మంగళ్యే ऽ పి చ గోపిత్తే
రోచనా రుచిరస్త్రియాం।

రోచన : స్త్రీ. ఇది యెఱ్ఱకలువకును, పు. పిన్న బూరుగచెట్టుకును, కలుక్రానుగచెట్టుకును, స్త్రీ. గోరోచనముకును, సుందరమైన స్త్రీకిని పేరు.

వ్యసనం త్వశుభే సక్తౌ

వ్యసన: న. ఇది దుఃఖముకును, ఆసక్తికిని, స

పాన స్త్రీ మృగయాదిషు ॥ (92)
దైవానిష్టఫలే పాపే
విపత్తౌ నిష్ఫలోద్యమే।

పానాది సప్తవ్యసనములకును, దైవము వలన సంభవించు కష్టముకును, పాపము కును, ఫలహీన ప్రయత్నముకు పేరు.

ఉదానోఽవ్యుదరావర్తే
మరుత్సర్ప విశేషయోః॥ (93)

ఉదాన: పు. ఇది నాభికిని, ఉదానవాయువుకును, సర్పవిశేషముకును పేరు.

ఉద్ధాన ముద్గతే చుల్యాం

ఉద్ధాన : త్రి. ఇది బయలువెడలిన దానికిని, న. పొయికిని పేరు.

విలగ్నో లగ్న మధ్యయోః।

విలగ్న : త్రి. ఇది తగులుకొన్న దానికిని, నడుము కును పేరు.

సంధానం స్యాదభిషవే
తథా సంఘటనేఽపి చ ॥ (94)

సంధాన : న. ఇది పానకాలమందు పుచ్చుకొను సంజుడు మాంసముకును, కూర్చుటకును పేరు.

రాధనం రాధనే ప్రాప్తౌ
రాధనం తోషణేఽపి చ।

రాధన: న. ఇది పూజించుటకును, పొందుటకును, సంతోషించుటకును పేరు.

సాధనం నిర్వృతౌ మేఢ్రే
సైన్యే సిద్ధౌ గతౌ వధే ॥ (95)
ఉపాయే మృత సంస్కారే
దాహనేఽనుగమే ధనే।

సాధన : న. ఇది నాశముకును, శిశ్నముకును, సైన్యముకును, సిద్ధికిని, నడచుటకును, చంపుట కును, ఉపాయముకును, మరణించినవానికి జేయు దహనాదిక్రియలకును, సాధించుటకును, కూడా వెళ్ళుటకును, ధనముకును పేరు.

ప్రధానస్తు మహామా (త్యే) త్రే
ప్రకృతౌ పరమాత్మని॥
ప్రజ్ఞాయాం చ ప్రధానంస్యా
దేకత్వేఽను సధోత్తమే।

ప్రధాన : పు. ముఖ్యునకును, న. మాయారూప మగు నీశ్వరశక్తికిని, పరమాత్మకును, ప్రజ్ఞకును, ఒక్కటియగుటకును, సజాతీయ శ్రేష్ఠునకును పేరు.

గ్రామీణో గ్రామసంభూతే
గ్రామీణ శ్శునివాయసే॥ (97)

గ్రామీణ : త్రి. ఇది గ్రామమందుపుట్టిన దానికిని, కుక్కకును, కాకికిని పేరు.

పాఠీనో మీనభేదే స్యా
త్పాఠకే గుగ్గులుద్రుమే।

పాఠీన : పు. ఇది వేయికోరలుగల మత్స్య విశేషము కును, ఉపాధ్యాయునకును, గుగ్గిలపుచెట్టుకును పేరు.

కౌలీనం స్యాత్కు లీనత్వే
గుహ్యే జన్యే కుకర్మణి ॥ (98)

కౌలీన : న. ఇది సత్కుల ప్రసూనత్వముకును, మర్మాంగముకును, యుద్ధముకును, దుష్టకర్మ

కౌశేయకే విహంగాది పశూనాం సంగరేऽపి చ।	కును, పట్టుబట్టకును, పశు పక్ష్యాదుల యుద్ధము కును పేరు.
కౌపీనం స్యాదకార్యే స్యా ద్గుహ్యే చీరప్రదేశయోః॥ (99)	**కౌపీన** : న. ఇది పాపకృత్యముకును, పురుష మర్మాంగముకును, గోచిగుడ్డకును పేరు.
విక్లిన్నో జరయా జీర్ణే శీర్ణే చార్ద్రే చ వాచ్యవత్।	**విక్లిన్న** : త్రి. ఇది ముదిమిచేతశిథిలమైన దానికిని, చినిగిన దానికిని, తడిసిన దాని కిని పేరు.
ఆపన్న స్సవిపత్తౌ స్యా త్ప్రాప్తే వాచ్యవదీరితః॥ (100)	**ఆపన్న** : త్రి. ఇది ఆపదతోగూడిన దాని కిని, పొందబడిన దానికిని పేరు.
విపన్నః కథితో నష్టే విపన్నశ్చ భుజంగమే।	**విపన్న** : త్రి. ఇది నష్టమైనదానికిని, పు. పాముకును పేరు.
విచ్ఛిన్నం చ సమాలబ్ధే విపన్నే కుటిలేऽన్యవత్ ॥(101)	**విచ్ఛిన్న** : త్రి. కుంకుమాదులమైపూతకును, ఆపదను బొందిన దానికిని, కుటిల మైన దానికిని పేరు.
సంపన్నం సాధితే ప్రోక్తం సంపత్తిసహితేऽన్యవత్।	**సంపన్న** : త్రి. సాధించబడినదానికిని, సంపదలతో గూడుకొన్న వానికి పేరు.
తమోఘ్న స్సూర్యవహ్నీందు బుద్ధ శంకర విష్ణుషు॥	**తమోఘ్న** : పు. ఇది సూర్యునకును, అగ్నికిని, చంద్రునకును, బుద్ధదేవునకును, శివునకును, విష్ణునకును పేరు.
విషఘ్నాఖ్యా శిరీషే స్యా త్త్రివృతా మృతయోరపి।	**విషఘ్న** : పు. ఇది దిరిశెన చెట్టుకును, తెల్ల తెగడ కును, తిప్పతీగకు పేరు.
శిఖీ వహ్నౌ బలీవర్దే శరే కేతుగ్రహే ద్రుమే॥ కేకి కుక్కుటయోశ్చాథ శిఖీచూడాన్వితేऽన్యవత్।	**శిఖీ**: పు. ఇది అగ్నికిని, వృషభముకును, బాణము కును, కేతుగ్రహముకును, వృక్షముకును, నెమలి కిని, కోడికిని, త్రి. జుట్టుకల దానికిని పేరు.
శాఖీ స్యాత్పాదపే వేదే తురుష్కాఖ్యజనేऽపి చ॥	**శాఖీ** : పు. ఇది వృక్షముకును, వేదముకును, తురకవానికిని పేరు.
ఖడ్గీ ఖడ్గాయుధే ఖడ్గే శృంగీ నాగ ద్రుమా ద్రిషు।	**ఖడ్గీ**: పు. ఇది ఖడ్గాయుధముకును, ఖడ్గ మృగము కును పేరు. **శృంగీ** ;పు. ఇది ఏనుగకును, చెట్టు కును, పర్వతముకును పేరు.

సాదీ తురంగ మాతంగ రథారోహేషు కథ్యతే ॥(105)	**సాదీ :** పు. ఇది గుఱ్ఱపు రౌతుకును, మావటి వానికిని, రథము నడపు వానికిని పేరు.
పత్రీ శ్యేనే రథే కాండే ఖగ ద్రు రథికా ద్రిషు।	**పత్రీ :** పు. ఇది డేగకును, రథముకును, బాణముకును, పక్షికిని, వృక్షముకును, రథికునకును, పర్వతమునకును పేరు.
వజ్రీ దశబలే శక్రే	**వజ్రీ :** పు. ఇది బుద్ధదేవునకును, ఇంద్రునకును పేరు.
వాజీ బాణా శ్వ పక్షిషు॥	**వాజీ :** పు. ఇది బాణముకును, గుఱ్ఱముకును, పక్షికిని పేరు.
చక్రీ కులాల వైకుంఠ కోకా హి గ్రామజాలిషు।	**చక్రీ :** పు. ఇది కుమ్మరివానికిని, విష్ణువుకును, చక్రవాక పక్షికిని, సర్పముకును, అనేక గ్రామాధిపతికిని పేరు.
ధన్వీ ధనుర్ధరే పార్థే విద్ధ్రే కకుభ ద్రుమే॥ (107)	**ధన్వీ :** పు. ఇది ధనుస్సుపట్టిన వానికిని, అర్జునునకును, నేర్పరికిని, మద్దిచెట్టుకును పేరు.
కృతీ స్యాత్పండితేయోగ్యే	**కృతీ :** పు. ఇది విద్వాంసునకును, సజ్జనునకును పేరు.
పాశీ పాశధరేఽప్పతౌ।	**పాశీ :** పు. ఇది పాశమును ధరించిన వానికిని, వరుణదేవునకును పేరు.
నందీ హరప్రతీహారే గర్దభాండే వటద్రుమే ॥(108)	**నందీ :** పు. ఇది నందికేశ్వరునకును, కలజువ్వి చెట్టుకును, మఱ్ఱిచెట్టుకును పేరు.
నందినీ తు ననందాయాం ధేన్వాం సురసరిత్యపి।	**నందినీ :** స్త్రీ. ఇది ఆడుబిడ్డకును, నందినీ ధేనువుకును, ఆకాశగంగకును పేరు.
రోహీ రోహితకేఽశ్వత్థ వటపాదపయోరపి ॥(109)	**రోహీ :** పు. ములుమోదుగచెట్టుకును, రావిచెట్టుకును, మఱ్ఱిచెట్టుకును పేరు.
హలీ బలే కృషీకే స్యా	**హలీ :** పు. ఇది బలరామునకును, వ్యవసాయదారునకును పేరు.
-దళీ వృశ్చిక భృంగయోః।	**అళీ :** పు. తేలుకును, తుమ్మెదకును పేరు.
వర్ణీ స్యాల్లేఖకే చిత్రక రే స్యాద్బ్రహ్మచారిణి ॥(110)	**వర్ణీ :** పు. వ్రాతగానికిని, చిత్తరువులు వ్రాయువానికిని, బ్రహ్మచారికిని పేరు.
శిల్పీ తు వాచ్యవత్కా రౌ	**శిల్పీ :** పు. ఇది వడ్రము మొదలగు పనులు చేయు

నగ్నికాయాం చ శిల్పినీ।	వానికిని, స్త్రీ. సమర్థాడని పడుచుకును పేరు.
కామీ స్యాత్కాముకేచక్ర వాకే పారావతేఽపి చ॥	**కామీ** : పు. ఇది విటునకును, చక్రవాక పక్షికిని, పావురముకును పేరు.
గోమీ చోపాసకే ఫేరౌ	**గోమీ** : పు. ఇది ఉపాసకునకును, నక్కకును పేరు.
వాగ్మీ వాచస్పతౌ పటౌ	**వాగ్మీ** : పు. ఇది బృహస్పతికిని, సమర్థునకును పేరు.
చర్మీఫలకపాణౌ స్యా ద్భూర్జే భృంగరిటావపి॥(112)	**చర్మీ** : పు. ఇది డాలుపట్టిన వానికిని, భుజపత్రి చెట్టుకును, భృంగరిటియను శివ ద్వారపాలునకును పేరు.
అర్థీ స్యాద్యాచకే (యక్షే)ఽపి స్యా త్సేవకే చ వివాదిని	**అర్థీ**: పు. ఇది యాచకునకును, సేవించు వానికిని, వివాదను బొందిన వానికిని పేరు.
స్వామీ ప్రభౌ విశాఖే చ	**స్వామీ** : పు. ఇది ప్రభువుకును, కుమార స్వామికని పేరు.
రాగీరక్తే చ కాముకే॥(113)	**రాగీ** : పు. ఇది అనురాగముగల వానికిని, విటునకును పేరు.
ధ్వజీ శైలే రథే విప్రే భుజంగమ తురంగయోః।	**ధ్వజీ** : పు. ఇది పర్వతముకును, రథముకును, బ్రాహ్మణునకును, సర్పముకును, అశ్వముకును పేరు.
భోగీ భుజంగమే రాజ్ఞి గ్రామిణ్యాం నాపితేఽపి చ॥	**భోగీ**: పు. ఇదిసర్పముకును, రాజుకును, నీలిచెట్టుకును, మంగలి వానికిని పేరు.
విహాయ మహిషీం చాన్య రాజయోషితి భోగినీ।	**భోగినీ**: స్త్రీ. ఇది రాణి గాక రాజుయొక్క భోగార్థమైన స్త్రీకిని పేరు.
ద్యువా త్వభినవే భానౌ	**ద్యువా** : పు. ఇది లేత సూర్యుని పేరు.
ప్రేత్వా మరుతి (పారకే) వా సవే॥(115)	**ప్రేత్వా** : పు. ఇది వాయువుకును, ఇంద్రునకును పేరు.
రాజా ప్రభౌ నృపే చంద్రే యక్షే క్షత్రియ శక్రయోః।	**రాజా** : పు. ప్రభువుకును, రాజుకును, చంద్రునకును, యక్షునకును, రెండవ జాతివానికిని, ఇంద్రునకును పేరు.
అధ్వా వర్త్మని సంస్థానే స్యాదవస్కంద కాలయోః॥	**అధ్వా**: పు. ఇది త్రోవకును, పురమునకు వెలుపలి ప్రదేశముకును, శిబిరముకును, కాలముకును పేరు.

ధన్వా జాంగలదేశే స్యా
ద్ధన్వ చాపే స్థలేఽపి చ।

ధన్వా: పు. ఇది మైదానముకును, న. ధనస్సుకును, ప్రదేశముకును పేరు.

ఆత్మా దేహ మనో బ్రహ్మ
స్వభావ ధృతి బుద్ధిషు॥(117)
ప్రయత్నే చాప్యథ

ఆత్మా : పు. ఇది శరీరముకును, మనస్సుకును, పరబ్రహ్మకును, స్వభావముకును, ధైర్యముకును, బుద్ధికిని, ప్రయత్నముకును పేరు.

గ్రావా ప్రస్తరే జలదే గిరౌ।

గ్రావా: పు. ఇది రాతికిని, మబ్బుకును, పర్వతముకును పేరు.

బ్రహ్మో విరించ ద్విజయో
ర్ఋత్విక్కుంద్రార్క యోగయోః॥(118)

బ్రహ్మో : పు. ఇది బ్రహ్మకును, బ్రాహ్మణునకును, ఆచార్యునకును, పంచాంగయోగ విశేషముకును పేరు.

బ్రహ్మ ప్రోక్తం తపోఽధ్యాత్మ
వేద జ్ఞానేషు సూరిభిః।

బ్రహ్మ: న. తపస్సుకును, పరమాత్మకును, వేదముకును, బ్రహ్మజ్ఞానముకును పేరు.

అర్వా చ కుత్సితే వాహే
వృషా కర్ణ మహేంద్రయోః॥
యువా స్యాత్తరుణే శ్రేష్ఠే
నిసర్గ బలశాలిని।

అర్వా: త్రి. ఇది కుత్సితునకును, పు. అశ్వముకును పేరు.
వృషా: పు. ఇది కర్ణునకును, ఇంద్రునకును పేరు.
యువా: త్రి. ఇది యౌవనవంతునకును, శ్రేష్ఠమైనదానికిని, స్వతస్సిద్ధమైన బలము గల వానికిని పేరు.

పర్వ స్యాదుత్సవే గ్రంథా
ప్రస్తావే లక్షణాంతరే॥ (120)
దర్శప్రతిపదో స్సంధౌ
విషువత్ప్రభృతిష్వపి।

పర్వ : న. ఇది ఉత్సవముకును, కణుపునకును, సమయముకును, లక్షణ విశేషముకును, అమావాస్య ప్రతిపత్తుల సంధికాలముకును, సంక్రమణ విషువదాది పుణ్యకాలములకును పేరు.

భర్మ స్వర్ణే భృతౌ భారే
చర్మ స్యాద్వల్కల త్వచోః॥

భర్మ : న. ఇది బంగారుకును, కూలికిని, బరువుకును పేరు. **చర్మ**: న. ఇది నారపట్టుకును, త్వగింద్రియముకును పేరు.

కర్మవ్యాప్యే క్రియాయాంచ

కర్మ : న. ఇది సాధనము (లేక కర్తకర్మక్రియల యందలి రెండవది) క్రియకును పేరు.

వర్త్మ నేత్ర ఛదా ధ్వనోః॥
వర్ష్మ దేహే ప్రమాణాతి
సుందరాకారయో రపి॥
సద్మ స్యాన్మందిరే నీరే

వర్త్మ : న. ఇది కనురెప్పకును, మార్గముకును పేరు.
వర్ష్మ: న. ఇది శరీరముకును, పరిమితికిని, మిక్కిలి సుందరమగు నాకారముకును పేరు.
సద్మ: న. ఇది గృహముకును, జలముకును పేరు.

ఛద్మశాఠ్యా పదేశయోః।

ఛద్మ : న. ఇది కుటిలత్వముకును, మిషకును పేరు.

ధామ దేహే గృహేరశ్మౌ
స్థానే జన్మ ప్రభావయోః॥

ధామ : న. ఇది శరీరముకును, గృహముకును, కిరణముకును, స్థానముకును, పుట్టుగకును, ప్రభావముకును పేరు.

ప్రేమ నర్మణి చ స్నేహే
వ్యోమ వారి విహాయసోః।
పక్ష్మసూత్రాది సూక్ష్మాంశే
కింజల్కే నేత్రలోమని॥
లక్ష్మచిహ్నే ప్రధానే స్యా
దశనిః పవివిద్యుతోః।

ప్రేమ : న. ఇదిపరిహాసముకును, స్నేహముకును పేరు.
వ్యోమ : న. ఇది జలముకును, ఆకాశము కును పేరు.
పక్ష్మ : న. ఇది ధారము మొదలయిన వాటి యేచకు ను, పుష్ప కేసరముకును, రెప్పల వెంట్రుకలకును పేరు.
లక్ష్మ : న. ఇది గురుతుకును, ముఖ్యముకును పేరు.
అశని : పు. ఇది వజ్రాయుధముకును, మెరుపు కును పేరు.

అరత్నిః కఫణౌ హస్తే
నప్రకోష్ఠతతాంగళౌ॥ (125)
సేనానీః కార్తికేయే స్యా
త్తథా సేనాపతావపి।
హ్రాదినీ వజ్రతటితోః

అరత్ని : పు. మోచేతికిని, మూరకును, లొడితెడు ప్రమాణముకును పేరు.
సేనానీ : పు. ఇది కుమారస్వామికిని, సేనానాయ కునకును పేరు.
హ్రాదినీ: స్త్రీ. ఇది వజ్రాయుధముకును, మెరుపున కును పేరు.

కామినీ భరువందయోః॥
వాహినీ స్యాత్తరంగిణ్యాం
సేనా సైన్యప్రభేదయోః।
వర్తనీ తర్కుపిండే స్యా
ద్వర్తనీ మలినే పథి॥ (127)

కామినీ : స్త్రీ. స్త్రీకిని, బదనికెకును పేరు.
వాహినీ : స్త్రీ. ఇది నదికిని, సేనకును, సేనావిశే షముకును పేరు.
వర్తనీ : స్త్రీ. ఇది నూలువడుకు రాట్నమందలి మట్టి ముద్దకును, త్రి. మలినమ్మైన దానికిని స్త్రీ. మార్గముకును పేరు.

బోధనీ బోధ పిప్పల్యో
ర్బోధనం గంధబోధనే।
వాణినీ నర్తకే మత్త
విదగ్ధవనితాసు చ॥ (128)
రజనీ నీలికా లాక్షా

బోధనీ : స్త్రీ. ఇది తెలియుటకును, పిప్పలి చెట్టు కును, న. పరిమళింపజేయుటకును పేరు.
వాణినీ : స్త్రీ. ఇది నాట్య స్త్రీకిని, మదించిన స్త్రీకిని, ప్రౌఢ స్త్రీకిని పేరు.
రజనీ : స్త్రీ. ఇది నీలిచెట్టుకును, లక్క కును,

హరిద్రాయామినీషు చ।	పసపునకును, రాత్రికిని పేరు.
నళీనీ పద్మినీ పద్మ	**నళినీ :** స్త్రీ. ఇది పద్మసమూహముకును, ప
వ్యోమసింధు సరోవరే॥ (129)	సామాన్యముకును, ఆకాశగంగకును, పద్మసరస
నళికాయాం చ నళినీ	కును, లతావిశేషముకును పేరు.
నళినం కమలే జలే।	**నళిన :** న.-ఇది పద్మముకును, ఉదకముకును పేర
మాలినీ వృత్తభేదే స్యా	**మాలినీ :** స్త్రీ. ఇది మాలినీ వృత్తముకును, పూ
న్మాలాకార స్త్రియామపి॥	దండలగుచ్చెడు స్త్రీకిని, చంపా పట్టణముకు
చంపానగర్యాం గౌర్యాంచ	పార్వతికిని, ఆకాశగంగకును పేరు.
మందాకిన్యాం చ మాలినీ।	
శంఖినీ శ్వేతపున్నాగే	**శంఖినీ :** స్త్రీ. వెలిపొన్న చెట్టుకును, కట్లె చెట్టు
చౌరపుష్ప్యాం వధూభిది॥ (131)	కును, శంఖినీ జాతి స్త్రీకిని పేరు.
పద్మినీ స్త్రీవిశేషే స్యా	**పద్మినీ :** స్త్రీ. ఇది పద్మినీజాతి స్త్రీకిని పద్మ సరస్సు
త్సరస్యామంబుజేఽపి చ।	కును, పద్మముకును పేరు.
హస్తినీ గజయోషాయాం	**హస్తినీ :** స్త్రీ. ఇది ఆడుయేనుగకును, హస్తినీజాతి
నారీ భేదే చ హస్తినీ॥ (132)	స్త్రీకిని పేరు.
సంధినీ తు వృషాక్రాంతా	**సంధినీ :** స్త్రీ. ఇది వెదగొనుటచేత వృషభముచేత
కాలదుగ్ధగవో స్మృతా।	నెక్కబడిన గోవుకును, అకాలమందు పాలిచ్చు
	యావుకును పేరు.
భట్టినీ ద్విజభార్యాయాం	**భట్టినీ :** స్త్రీ. ఇది బ్రాహ్మణుని భార్యకును, నాట్య
నాట్యోక్తౌ రాజయోషితి॥	భాషయందు, పట్టపుదేవి గాక ఇతరమైన రాజభార్య
	కును పేరు.
రేచనీ త్రివృతా దంతీ	**రేచనీ :** స్త్రీ. ఇది తెల్ల తెగడకును, నాగదంతి చెట్టు
గుడరోచనికాసు చ।	కును, కంపిల్లమనెడి గంధ ద్రవ్యముకును పేరు.
అర్శో ఘ్నీ తాళమూల్యాంస్యా	**అర్శోఘ్నీ :** స్త్రీ. ఇది తేగకును, పు. కందదుంపకును
దర్శోఘ్నః స్సూరణేఽపి చ॥ (134)	పేరు
శతఘ్నీ శస్త్రభేదే స్యా	**శతఘ్నీ :** స్త్రీ. ఇది ఫిరంగికిని, తేలుమణిచెట్టుకును,
ద్వృశ్చికాళ్యాం కరంజకే।	క్రానుగ చెట్టుకును పేరు.
అసిక్నీ స్యాదవృద్ధాంతః	**అసిక్నీ :** స్త్రీ. ఇది అంతఃపురపరిచారికయగు యౌవన

పురప్రేష్యస్త్రియాం ధునౌ॥	స్త్రీకిని, నదికిని పేరు.
సూచనా వ్యధనే దృష్టౌ	**సూచనా :** స్త్రీ. ఇది బాధించుటకును, చూపునకును,
గంధనేऽభినయేऽపి చ।	కొండెములు చెప్పుటకును, అభినయముకును పేరు.
భావనా లేపనే ధ్యానే	**భావనా :** స్త్రీ. ఇది పూతకును, ధ్యానించుటకును పేరు.
వేదనా జ్ఞానదుఃఖయోః॥	**వేదనా :** స్త్రీ. ఇది జ్ఞానముకును, దుఃఖము కును పేరు.
కుహనా దంభచర్యాయా	**కుహనా :** స్త్రీ. ఇది దంభాచారముకును, పు.
మీర్ష్యాళౌ కుహనః పునః।	అసూయా స్వభావము గలవానికిని పేరు.
పూతనా రాక్షసీభేదే	**పూతనా :** స్త్రీ. ఇది పూతనయనురక్కసి కిని,
హరీతక్యాం చ పూతనా॥ (137)	కరకచెట్టుకును పేరు.
చేతనా సంవిదిప్రోక్తా	**చేతనా :** స్త్రీ. ఇది బుద్ధికిని, త్రి. ప్రాణము గల
వాచ్యవత్ప్రాణిని స్మృతా।	దానికిని పేరు.
ప్రసన్నా మదిరాయాం స్యా	**ప్రసన్నా :** స్త్రీ. ఇది కల్లుకును, త్రి. నిర్మల మైన
త్ప్రసాదసహితేऽన్యవత్॥	దానికిని పేరు.
లలనా నాడికాభేదే	**లలనా :** స్త్రీ. నరములలోని భేదముకును,
జిహ్వాయాం వరయోషితి।	నాలుకకును, ఉత్తమ స్త్రీకిని పేరు.
శ్లేష్మఘ్నీ కథితా మల్యాం	**శ్లేష్మఘ్ను :** ఇది మల్లిచెట్టుకును, కంపిల్లమను
కంపిల్లక ఫణిజ్జయోః॥ (139)	గంధద్రవ్యముకును, నల్లగగ్గెర చెట్టుకును పేరు.

★ అథ నాంత శ్చతుర్వర్ణః ★

మహాధనం మహామూల్యే	**మహాధన :** త్రి. గొప్ప విలువగల దానికిని, న.
సువస్త్రే సిహ్లకే ऽపి చ।	విలువ గల వస్త్రముకును, అందుగ బంకతో చేసిన ధూపద్రవ్యముకును పేరు.
తపోధన స్తాపసే స్యాన్ముం	**తపోధన :** పు. ఇది మునీశ్వరునకును, స్త్రీ. చిరి
డీర్యాం చ తపోధనా॥	కూరకును పేరు.
ఆరాధనం తోషణే స్యా	**ఆరాధన :** న. ఇది సంతోషించుటకును, పొందుట
త్ప్రాప్తౌ చ పచనేऽపి చ।	కును, పరిపక్వముకును పేరు.
ఉపధానం విషేऽపి స్యా	**ఉపధాన :** న. ఇది విషముకును, తలగడాకును,
ద్గేండుకే ప్రణయేऽపి చ॥	ప్రేమకును పేరు.
ప్రణిధానం ప్రయత్నే స్యా	**ప్రణిధాన :** న. ఇది ప్రయత్నముకును, ప్రవేశించుట

త్ప్రవేశే చ సమాహితౌ।	కును, కూడుకొనుటకును పేరు.
ఆయోధనం వధే యుద్ధే	**ఆయోధన**: న. ఇది చంపుటకును, యుద్ధముకును పేరు.
ऽవలగ్నో మధ్యలగ్నయోః॥	**అవలగ్న**: పు. ఇది నడుముకును, త్రి. తగులుకొన్న దానికిని పేరు.
అభిజనః కులే ఖ్యాతౌ జన్మభూమ్యాం కులధ్వజే।	**అభిజన**: పు. ఇది వంశముకును, ఖ్యాతికిని. పుట్టిన దేశముకును, వంశపరంపరగా వచ్చుచున్న చిహ్నముకును పేరు.
భవేత్పుణ్యజనో యక్షే రాక్షసే సజ్జనేऽపి చ॥	**పుణ్యజన**: పు. ఇది యక్షునకును, రాక్షసునకును, సజ్జనునకును పేరు.
విసర్జనం పరిత్యాగే దానే సంప్రేషణేऽపి చ।	**విసర్జన**: న. ఇది విడచుటకును, ఈవికిని, పంపించుటకును పేరు.
పృథగ్జనస్మృతో నీచే మూర్ఖే చాథ	**పృథగ్జన** : పు. ఇది నీచునకును, మూఢునకును పేరు.
ప్రయోజనంకార్య హేత్వో	**ప్రయోజన** : న. ఇది కార్యముకును, కారణముకును పేరు.
ర్నిధువనం సురతే కంపనేऽపి చ।	**నిధువన**: న. ఇది సురతముకును, చలించుటకును పేరు.
అనూచానో వినీతే స్యా త్సాంగ వేదవిచక్షణే॥(145)	**అనూచాన** : పు. ఇది వినయముగల వానికిని, సాంగవేదాధ్యయనము చేసినవానికిని పేరు.
అవాచీన మవాగర్థే విపర్యస్తే చ వాచ్యవత్।	**అవాచీన** : త్రి. తలవంచుకొన్నదానికిని, వ్యత్యస్తమైన దానికిని పేరు.
ప్రవచనం స్మృతం వేదే ప్రకృష్టవచనేऽపి చ॥(146)	**ప్రవచన** : న. ఇది వేదముకును, గొప్ప వాక్యముకును పేరు.
వైరోచనస్తు సుగతే బలిదైత్యార్క-పుత్రయోః।	**వైరోచన** : పు. ఇది బుద్ధదేవునకును, బలిచక్రవర్తికిని, సూర్యుని పుత్రునకును పేరు.
విరోచనోऽర్కే దహనే చంద్రే ప్రహ్లాదనందనే॥	**విరోచన** : పు. ఇది సూర్యునకును, అగ్నికిని, చంద్రునకును, ప్రహ్లాదుని కుమారునికిని పేరు.
ఆతంచనం ప్రతీవాప	**ఆతంచన** : న. ఇది తోడు పెట్టుటకును, వేగము

జవనా ప్యాయనేషు చ।
అభిపన్నో౽పరార్ద్ధే భి
ద్రుతే గ్రస్తే విపద్గతే॥ (147)

కును, తృప్తిపొందుటకును పేరు.

అభిపన్న : త్రి. ఇది అపరాధము చేసినవానికిని, తరుమబడినవానికిని, శత్రువుచే నాక్రమించబడిన వానికిని, ఆపత్తును బొందిన వానికిని పేరు.

అతిపన్న స్స్మృతో ధీరై
ర్విజ్ఞాతే౽ంగీకృతే౽పి చ।
సమాపన్నం సమాప్తే స్యా
త్ప్రాప్తేక్లిష్టే వధే౽పి చ॥

అతిపన్న : త్రి. ఇదితెలియబడినదానికిని, అంగీకరించబడినదానికిని పేరు.

సమాపన్న : త్రి. ఇది సమాప్తిపొందించబడిన దానికిని, పొందబడినదానికిని, క్లేశపెట్టబడిన దానికిని, వధకును పేరు.

భవే త్ప్రజననం యోనౌ
జన్మని ప్రగమే౽పి చ।
ఆకలనం నిబంధే స్యా
దాకాంక్షా పరిసంఖ్యయోః॥
సంమూర్ఛన మభివ్యాప్తౌ
సంమూర్ఛా మోహయోరపి।
నిర్యాతనం వైరశుద్ధౌ
దానేన్యాసార్పణేమతౌ॥ (151)
కపీతనం గర్దభాండ
శిరీషే మ్రాతకే౽పి చ।
అశ్వత్థే చ
సముత్థాన ముద్యమే
రోగన్నిర్ణయే॥ (152)
ఆచ్ఛాదనం సంపిధా నే
స్స్మృతం వస్త్రే ప్రవారణే।
రాజాదనం క్షీరికాయాం
ప్రియాళౌ కింశుకే౽పి చ॥
క్రౌంచాదనస్తు పిప్పల్యాం
చించోటక మృణాళయోః।

ప్రజనన : న. ఇది భగముకును, పుట్టుగకును, శీఘ్రగమనముకును పేరు.

ఆకలన : న. కట్టుటకును, పదప్రశ్నకును, లెక్కపెట్టుటకును పేరు.

సంమూర్ఛన : న. అంతటా వ్యాపించుటకును, మూర్ఛిల్లుటకును, మోహమును బొందుటకును పేరు.

నిర్యాతన : న. ఇది పగదీర్చుకొనుటకును, ఈవికిని, దాచినధనమును మరలనిచ్చుటకును, ఋద్ధికిని పేరు.

కపీతన : న. ఇది కలజువ్విచెట్టుకును, దిరిశెన చెట్టుకును, అంబాళవృక్షముకును, రావిచెట్టుకును పేరు.

సముత్థాన : న. ఇది ప్రయత్నముకును, వ్యాధిని నిశ్చయించుటకును పేరు.

ఆచ్ఛాదన : న. ఇది కప్పుటకును, వస్త్రముకును, నిషేధించుటకును పేరు.

రాజాదన: న. పాలచెట్టుకును, మొరళిచెట్టుకును, మోదుగచెట్టుకును పేరు.

క్రౌంచాదన : పు. ఇది రావిచెట్టుకును, తృణవిశేషముకును, తామరతూడుకును పేరు.

ఉత్పాదనం సముల్లేఖో ద్వాహనోద్వర్తనేషు చ॥	**ఉత్పాదన** : పు. ఇది ఎత్తిపొడుపు మాటకును, వివాహముకును, ఎగురుటకును పేరు.
వృక్షాదన శ్చలదళే మధు (క్షుద్ర) చ్ఛత్రకుఠారయోః వృక్షాదనీ స్మృతా వందా విదారీగంధయోరపి॥(155)	**వృక్షాదన** : పు. ఇది రావిచెట్టుకును, తేనె పట్టుకును, గండ్రగొడ్డలికిని, ఈ. స్త్రీ. బదనికెకును, ముయ్యాకుపొన్న చెట్టుకును పేరు.
సదాదానోఽభ్ర మాతంగే హేరంబే గంధహస్తిని।	**సదాదాన**: పు. ఇది ఐరావతముకును, విఘ్నేశ్వరునకును, మదపుటేనుగకును పేరు.
అ(ప)వదానం చేతి వృత్త కర్మఖండనయోరపి॥ (156)	**అవదాన**: న. ఇది పూర్వమందు గతించిన పరిశుద్ధ వ్యాపారముకును, ఖండించుటకును పేరు.
కుచందనం చ పత్రాంగే ద్రుభేదే రక్తచందనే।	**కుచందన** : న. ఇది రక్తచందనసదృశమగు కాష్ఠవిశేషముకును, వృక్షవిశేషముకును, రక్తచందనముకును పేరు.
అస్కందనం తిరస్కారే రణే సంశోషణేఽపి చ॥	**ఆస్కందన**: న. ఇది తిరస్కరించుటకును, యుద్ధముకును, తపింపజేయుటకును పేరు.
సంవననం సమాలోచే వశీకారే ప్రకీర్తితం।	**సంవనన** : న. ఆలోచించుటకును, స్వాధీనముచేసుకొనుటకును పేరు.
విహేడనం చ హింసాయాం మర్దనే చ విడంబనే॥(158)	**విహేడన** : న. ఇది హింసించుటకును, కొట్టుటకును, పరిహాసముచేయుటకును పేరు.
జలాటనో లోహపృష్ఠే జలూకాయాం జలాటనీ।	**జలాటన** : పు. ఇది రాబులుగుకును, ఈ. స్త్రీ. జలగకును పేరు.
ప్రస్ఫోటనం భవేత్సూర్పే తాడనే చ ప్రకాశనే॥(159)	**ప్రస్ఫోటన** : న. ఇది చేటకును, కొట్టుటకును, ప్రకాశించుటకును పేరు.
ఉత్పతనం సముత్పత్తౌ తథోర్ధ్వగమనేఽపి చ।	**ఉత్పతన** : న. ఇది పుట్టుగకును, ఎగురుటకును పేరు.
ఉద్వర్తనం చోత్పతనే స్యాత్పృత్తాపిత్తేపనే॥ (160)	**ఉద్వర్తన**: న. ఇది ఎగురుటకును, దొరలుటకును, నలుగుపిండికిని పేరు.
సమాదానం సమీచీన గ్రహణే నిత్యకర్మణి।	**సమాదాన** : న. ఇది లెస్సగా గ్రహించుటకును, నిత్యకర్మకును పేరు.

సంయమనీ వ్రతే పుర్యాం సంయమనీ యమస్య చ॥	**సంయమనీ** : స్త్రీ. ఇది వ్రతముకును, యముని పట్టణముకును పేరు.
నిశమనం శ్రుతౌ ద్రష్టౌ దృష్ట్యాలోచే నిశామనం।	**నిశమన** : న. ఇది వినుటకును, చూచుటకును పేరు. **నిశామన** : న. ఇది చూచుటకును, ఆలోచించుటకును పేరు.
ప్రతిమానం ప్రతిచ్ఛాయా గజదంతాంతరాళయోః॥	**ప్రతిమాన** : న. ఇది ప్రతిబింబముకును, ఏనుగ రెండుదంతముల నడిమి భాగముకును పేరు.
అభిమానస్స్మృతో జ్ఞానే గర్వే ప్రణయ హింసయోః।	**అభిమాన** : పు. జ్ఞానముకును, గర్వముకును, ప్రేమకును, హింసకును పేరు.
అధిష్ఠానం పురే చక్రే ప్రభావేऽ ధ్యాసనేऽ పి చ॥	**అధిష్ఠాన** : న. ఇది పట్టణముకును, బండి చక్రముకును, ప్రభావముకును, ఆక్రమించుటకును పేరు.
వర్ధమానః ప్రశ్నభేదే శరావైరండవిష్ణుషు।	**వర్ధమాన** : పు. ఇది అభినయమందలి ప్రశ్నవిశేషముకును, మూకుడుకును, ఆముదపుచెట్టుకును, విష్ణువుకును పేరు.
మాలుధాన శ్చిత్రసర్పే మాలుధానీ లతాంతరే॥ (164)	**మాలుధాన** : పు. ఇది ముగ్రబాముకును, ఈ. స్త్రీ. లతావిశేషముకును పేరు.
ప్రతియత్నస్తు సంస్కార లిప్సోపగ్రహణేషు చ।	**ప్రతియత్న** : పు. ఇది గుణాతిశయమును గలిగించుటకును, అభిలాషకును, చెరపెట్టుటకును పేరు.
భవేదుదయనో వత్స రాజేగస్త్యమునావపి ॥(165)	**ఉదయన** : పు. ఇది వత్సరాజుకును, అగస్త్యమహాముని కిని పేరు.
విహననం విఘాతే స్యా త్పింజనే తూలధూననే।	**విహనన** : న. ఇది విఘ్నముకును, విల్లువలె నుండు దూదిసేకు సాధనముకును, దూదేకుటకును పేరు.
సంవాహనం వాహనేऽ పి భారాదే రంగమర్ద నే॥	**సంవాహన** : న. ఇది బరువు మోయుటకును, శరీరమును మర్దించుటకును పేరు.
ఉద్వాహనం ద్విసీత్యేస్యా ద్రజ్వా ముద్వాహినీమతా।	**ఉద్వాహన** : న. ఇదిరెండుసార్లుదున్నినభూమికిని, ఈ. స్త్రీ. త్రాటికిని పేరు.
మహాసేనో విశాఖే స్యా న్మహా సైన్యపతావపి॥ (167)	**మహాసేన** : పు. ఇది కుమారస్వామికిని, గొప్ప సేనానాయకునకును పేరు.

రసాయనం విడంగే స్యా
జ్జరావ్యాధిజితౌషధే।
రసాయణః పక్షి రాజే
విషేऽపిచ రసాయనం॥(168)

రసాయన: న. ఇది వాయువిడంగముకును, క్షయ రోగమును హరించు ఔషధముకును, పు. గరుత్మంతునకును, న. గరళముకును పేరు.

కాత్యాయనో వరరుచౌ
గౌర్యాం కాత్యాయనీ మతా
కాషాయవస్త్రవిధవార్ధ
జరత్యా మపీష్యతే॥ (169)

కాత్యాయన : పు. ఇది మునిత్రయమందలి కాత్యాయన నామాంతరము గల వరరుచికిని, ఈ. స్త్రీ. పార్వతికిని, సగము వయసు గతించి కాషాయ వస్త్రములు ధరించిన విధవకును పేరు.

సుదర్శనో హరేశ్చక్రే
మరావత్యాం సుదర్శనా।
ఆజ్ఞాయా మోషధీభేదే
మేరుజంబ్వాం సుదర్శనా॥(170)

సుదర్శన : పు. ఇది విష్ణుచక్రముకును, స్త్రీ. స్వర్గపట్టణముకును, ఆజ్ఞకును, ఓషధివిశేషముకును, జంబూద్వీప సంజ్ఞా హేతుభూతమగు మేరుపర్వత మందలి నేరేడు చెట్టుకును పేరు.

నిర్భత్సనం ఖలీ కారే
లక్తకే చ సమాపనం।
పరిచ్ఛేదే సమాప్తౌచ
సమాధానే ప్రమాపణే॥(171)

నిర్భర్త్సన: న. అపకారముకును, లత్తుకకును పేరు.

సమాపన: న. ఇది గ్రంథవిచ్ఛేదముకును, ముగియుటకును, అంగీకారముకును, చంపుటకును పేరు.

అన్వాసనం స్నేహ వస్తా
వుపాస్తా వనుశోచనే।
ఉపాసనం శరాభ్యాసే
శుశ్రూషాయాం చ హింసనే॥

అన్వాసన : న. ఇది చమురుగల వస్తువుకును, సేవించుటకును, దుఃఖించుటకును పేరు.

ఉపాసన : న. ఇది ధనుర్విద్యాభ్యాసముకును, శుశ్రూషకును, హింసించుటకును పేరు.

నిరసనం నిరాసే స్యా
ద్వధే నిష్ఠీవనేऽపి చ।
నిర్వాసనం హింసనే చ
నగరాధే ర్బహిష్కృతౌ॥ (173)

నిరసన : న. ఇది తిరస్కరించుటకును, చంపుటకును, ఉమియుటకును పేరు.

నిర్వాసన: న. ఇది చంపుటకును, పురము నుండి వెడలు గొట్టుటకును పేరు.

ఆవేశనం శిల్పగృహే
భూతావేశ ప్రవేశయోః।

ఆవేశన: న. ఇది కంసాలిమొదలగువారు పనిచేయు శాలకును, గ్రహము సోకుటకును, ప్రవేశించుటకును పేరు.

సారసనం మేఖలాయా

సారసన : న. ఇది మగువల మొలనూలుకును,

మురస్త్రే చ తనుత్రిణాం॥(174)	కవచాదులయొక్క దార్ఢ్యార్థము ఛటులు మొల నుంచుకొను పటుకాకును పేరు.
ప్రహసనం భవేర్భంగే ప్రహాసాక్షే పయోరపి।	**ప్రహసన** : న. ఇది భంగముకును, అధికమైన నవ్వుకును, ఆక్షేపించుటకును పేరు.
వరాసనం వాస్పదనే (సుచాప) షిద్గక ద్వారపాలయోః॥	**వరాసన**: న. ఇది జలాధారప్రదేశముకును, విటుగానికిని, ద్వారపాలునకును పేరు
ఘనాఘనో ఘాతుకమ త్తదంతినో ర్నిరంతరే వాసవవర్షు కాబ్దయోః।	**ఘనాఘన** : పు. ఇది దుష్టునకును, మదపుటేనుగకును, దట్టనకును, ఇంద్రునకును, వర్షించు మేఘముకును పేరు.
సనాతన శ్శాశ్వతకం సవైరిణో శ్శివే పిత్ర్యా ణా మతిథౌ సునిశ్చలే॥ (176)	**సనాతన** : త్రి. ఇది నాశము లేనిదానికిని, పు. విష్ణువుకును, శివునకును, పితృదేవతల అతిథికిని, త్రి. నిశ్చలమైనదానికిని పేరు.
శరాసనం తు కోదండే జలస్థాన నిషంగయోః।	**శరాసన** : న. ఇది ధనస్సుకును, జలప్రదేశముకును, అమ్ములపొదికిని పేరు.
సుయామునో వత్సరాజే ప్రసాదేऽభ్రాంతరేऽచ్యుతే॥	**సుయామున** : పు. ఇది వత్సరాజుకును, ప్రసాదముకును, మేఘవిశేషముకును, విష్ణువుకును పేరు.
విస్మాపనాఖ్యా కుహకే గంధర్వనగరేऽచ్యుతే।	**విస్మాపన** : పు. కుత్సితునకును, గంధర్వులపట్టణముకును, విష్ణువుకును పేరు.
సుకర్మాగ్రహయోగే స్యా త్సుకర్మా దేవశిల్పిని॥(178)	**సుకర్మా** : పు. ఇది పంచాంగ యోగభేదముకును; దేవతల శిల్పికిని పేరు.
దుర్నామాఖ్యాऽపి గుదజ దీర్ఘకోశికయోరపి।	**దుర్నామా** : పు. ఇది మూలశంక రోగముకును, ఏనుగ జలగకును పేరు.
ద్విజన్మాదశనే విప్రే	**ద్విజన్మా** : పు. ఇది దంతముకును, బ్రాహ్మణునకును పేరు.
భూతాత్మా పుద్గలే విధౌ॥	**భూతాత్మా** : పు. ఇది శరీరముకును, బ్రహ్మకును పేరు.
అర్యమా సూర్యభక్తాయాం సూర్యే చ పితృదైవతే।	**అర్యమా** : పు. ఇది మంకెన చెట్టుకును, సూర్యునికిని, పితృదేవతావిశేషముకును పేరు.
సుదామా భూధరే మేఘే	**సుదామా** : పు. ఇది పర్వతముకును, అగ్నికిని పేరు.

విశ్వప్సోऽనలచంద్రయోః॥

విశ్వప్సా : పు. ఇది అగ్నికిని, చంద్రునకును పేరు

సుధన్వా ప్రౌఢధానుష్కే
సుధన్వా విశ్వకర్మణి।

సుధన్వా : పు. ఇది మంచివిలుకానికిని, దేవశిల్పికి పేరు.

వనశ్వా గంధమార్జాలే
వంచక వ్యాఘ్రయోరపి॥

వనశ్వా : పు. ఇది జవ్వాది పిల్లికిని, నక్కకును పెద్దపులికిని పేరు.

పరిశ్వా క్రతుకర్మజ్ఞే
యాజ్ఞికే పరిచారకే।

పరిశ్వా : పు. ఇది యజ్ఞకర్మ తెలిసిన వానికిని యాజ్ఞికునకును, ఉపచారము చేయు వానికిని పేరు

అథర్వా బ్రాహ్మణే వేదే
త్వథర్వ పరికీర్తితం॥

అథర్వా : పు. ఇది బ్రాహ్మణునకును, న. వేదముకును పేరు.

సుపర్వా త్రిదశే వంశే
శరే ధూమేऽపి పర్వణి।

సుపర్వా : పు. ఇది దేవతకును, వెదురుకును రెల్లుకును, పొగకును, పర్వమునకును పేరు.

లలామ చ లలామం చ
లాంఛన ధ్వజ వాజిషు॥
శృంగే ప్రధానే భూషాయాం
రమ్యే వాలధి పుండ్రయోః।
ప్రభావే చ

లలామ : న. ఇది చిహ్నకును, **లలామ** : టెక్కముకును, కొమ్మకును, ముఖ్యమైనదానికిని, అలంకారముకును, సుందరమైన దానికిని, వెండ్రుకల గలతోకకును, తిలకముకును, సామర్థ్యముకును పేరు.

కలాపీ తు ప్లక్ష బర్హిణ
యోరపి॥ (184)

కలాపీ : న. ఇది జువ్విచెట్టుకును, నెమలికిని పేరు

ప్రత్యర్థీ కథిత శ్శత్రౌ
ప్రత్యర్థీ ప్రతివాదిని।

ప్రత్యర్థీ: పు. ఇది శత్రువుకును, ఎదరివాదముచేయు వానికిని పేరు.

కేసరీ తురగే సింహే
పున్నాగే నాగకేసరే॥ (185)

కేసరీ : పు. ఇది అశ్వముకును, సింహముకును, పొన్నచెట్టుకును, నాగకేసరపుచెట్టుకును పేరు.

శిఖరీ పాదపే శైలే తథా
పామార్గ కోట్టయోః।

శిఖరి : పు. ఇది వృక్షముకును, పర్వతముకును, ఉత్తరేణిచెట్టుకును, కోటగలపురమునకును పేరు.

శృంగారీ తు సువేషే స్యా
త్క్రముకే చ మతంగజే॥

శృంగారీ : పు. ఇది మంచి వేషముగలవానికిని, పోకచెట్టుకును, ఏనుగకును పేరు.

విలాసీ భోగిని వ్యాళే

విలాసీ: పు. ఇది భోగవంతునకును, సర్పముకును పేరు.

పలాశీ వృక్ష రక్షసోః।

పలాశీ : పు. ఇది వృక్షముకును, రాక్షసునకును పేరు.

శిఖండీ తు మయూరే స్యా ద్బాణ క్షత్రియభేదయోః॥ (187)	**శిఖండీ** : పు. ఇది నెమలికిని, బాణముకును, ద్రుపదరాజు పుత్రునకును, నెమలి పింఛమునకును పేరు.
కలాపేచాథ గుంజాయాం యూథికాయాం శిఖండినీ।	**శిఖండినీ** : స్త్రీ. ఇది గురివెంద పూసకును, అడవి మొల్లచెట్టుకును పేరు.
విషయిత్వింద్రియే ఖ్యాతం వాచ్యవద్విషయాన్వితే॥ (188)	**విషయి** : న. ఇది నేత్రాదీంద్రియముకును, త్రి. విషయములతో గూడినదానికిని పేరు.
వ్యవాయీకాముకే ద్రవ్య విశేషే చ సమీరితః।	**వ్యవాయీ** : పు. ఇది కాముకునకును, ద్రవ్యభేదముకును పేరు.
తపస్వీ తాపసే చాను కంపనేచ	**తపస్వీ** : పు. ఇది మునీశ్వరునకును, దయగలవానికిని పేరు.
తపస్వినీ॥(189) మాంసికా కటురోహిణ్యో	**తపస్వినీ** : స్త్రీ. ఇది జటామాంసికిని, కటుక రోహిణికిని పేరు.
స్తరస్వీ వేగి శూరయోః।	**తరస్వీ** : పు. ఇది వేగముగలవానికిని, శూరునకును పేరు.
లాంగలీ బలభద్రే స్యా న్నారికేళే చ లాంగలీ॥	**లాంగలీ** : పు. ఇది బలరామునకును, కొబ్బరిచెట్టుకును పేరు.
కుండలీ వరుణే కేకి భోగినోశ్చ సకుండలే	**కుండలీ** : పు. ఇది వరుణదేవునకును, నెమలికిని, సర్పముకును, కుండలములతో గూడుకొన్నవానికిని పేరు.
చోళకీతు కరీరే స్యా న్నారంగే కిష్కు పర్వణి॥(191)	**చోళకీ** : పు. వెదురుబోదుకును, నారింజ చెట్టుకును, మోచేతి కణుపునకును పేరు.
ఫలకీ స్యాదల్లిసాఖ్య మత్స్యేఫలకపాణిని	**ఫలకీ** : పు. ఇది అల్లీసమను చేపకును, డాలుపట్టినవానికిని పేరు.
కంచుకీ భుజగే షిద్గే మల్లేజాంగలికద్రుమే॥ (192)	**కంచుకీ** : పు. ఇది సర్పముకును, విటునకును, భటునకును, వృక్షవిశేషముకును పేరు.
సామయోనిస్తు సామోత్థే సామయోనిర్గ జేవిధౌ।	**సామయోని** : త్రి. ఇది సామమువలన పుట్టినదానికిని, పు. ఏనుగకును, బ్రహ్మకును పేరు.
కుంభయోని రగస్త్యే స్యా	**కుంభయోని** : పు. ఇది అగస్త్యమునికిని, ద్రోణా

దర్జు నస్య గురావపి॥(193). చార్యునకును పేరు.

ఆత్మయోనిర్ద్విధౌ కామే — **ఆత్మయోని**: పు. ఇది బ్రహ్మకును, మన్మథునకును పేరు.

చిత్రభానుః ఖగేఽనలే। — **చిత్రభాను**: పు. సూర్యునకును, అగ్నికిని పేరు.

మహాముని రగస్త్యే స్యా
ద్ధన్యాకా గస్త్యయోరపి॥ — **మహాముని**: పు. ఇది అగస్త్యమునికిని, ధనియముకును, అగిసె చెట్టుకును పేరు.

కలధ్వనిః కోకిలే స్యా
త్పారావత మయూరయోః। — **కలధ్వని**: పు. ఇది కోయిలకును, పావురముకును, నెమలికిని పేరు.

గదయిత్నుః స్మృతః కామే
జల్పాకేకా(ర్మ) ముకేఽపిచ॥(195) — **గదయిత్ను**: పు. ఇది మన్మథునకును, త్రి. వాచాలునకును, విటునకును పేరు.

మదయిత్ను ర్భవేత్త్రిధా
మద్యేస్యాన్మదయిత్ను చ। — **మదయిత్ను**: పు. ఇది చెరుకు సారాకును, న. కల్లుకును పేరు.

హర్షయిత్ను స్సుతే హేమ్ని — **హర్షయిత్ను**: పు. పుత్రునకును, బంగారుకును పేరు.

ఘోషయిత్ను ర్ద్విజే పికే॥(196) — **ఘోషయిత్ను**: పు. బ్రాహ్మణునకును, కోకిలకును పేరు.

స్తనయిత్నుః పయోవాహే
తద్ధ్వనౌ మృత్యు రోగయోః। — **స్తనయిత్ను**: పు. ఇది మేఘముకును, ఆమేఘధ్వనికిని, మృత్యువుకును, రోగముకును పేరు.

విష్వక్సే నాఫలిన్యాం స్యా
ద్విష్వక్సే నో జనార్దనే॥ — **విష్వక్సేన**: స్త్రీ. ఇది ప్రేంకణపు చెట్టుకును, పు. విష్ణువుకును పేరు.

దేవసేనేంద్ర (వాహిన్యాం)
కన్యాయాం సేనాయాం చ
దివౌకసాం। — **దేవసేనా**: స్త్రీ. ఇది ఇంద్రునిపుత్రికకును, దేవతల సేనకును పేరు.

నాగాం (గనా) జనానాగ
యష్టికరిముద్గరికాఖ్యయోః — **నాగాంజనా**: స్త్రీ. ఇది తటాకాదులనడుమ ప్రతిష్ఠ చేయు స్థంభముకును, ఏనుగను శిక్షించు ఇనుప గుదియకును పేరు.

శ్లేష్మఘనా మల్లికాయాం
కేతక్యామపి కథ్యతే। — **శ్లేష్మఘనా**: స్త్రీ. ఇది మల్లిచెట్టుకును, మొగలి చెట్టుకును పేరు.

ప్రసాధనీ కంకతికా,
సిద్ధ్యో ర్వేషే ప్రసాధనం॥ — **ప్రసాధనీ**: స్త్రీ. దువ్వెనకును, సిద్ధికిని, న. వేషముకును పేరు.

సామిధేనీ ఋచి ప్రోక్తా — **సామిధేనీ**: స్త్రీ. అగ్ని ప్రజ్వాలనార్థమైన ఋక్కు—

సామిధేనీ సమిధ్యపి।	కును, సమిధకును పేరు.
సరోజినీ స్యాత్కాసారే	**సరోజినీ :** స్త్రీ. ఇది పద్మసరస్సుకును, పద్మలత
పద్మినీ పద్మయోరపి॥ (200)	కును, పద్మముకును పేరు.
విలేపనీ స్యాత్తరళా	**విలేపనీ :** స్త్రీ. ఇది గంజికిని, మంచివేషము గల
సువే షాంగనయోరపి।	స్త్రీకిని పేరు.
మాతులానీ కలాయే స్యా	**మాతులానీ:** స్త్రీ. లంకలనెడి వడ్లకును, జనపవిత్తుల
ద్భంగాయాం మాతులస్త్రియాం॥	కును, మేనమామ భార్యకును పేరు.
పయస్వినీ తు గోధేన్వాం	**పయస్వినీ:** స్త్రీ. ఇది క్రొత్తగా యీనిన గోవుకును,
విభావర్యాం సరిత్యపి।	రాత్రికిని, నదికిని పేరు.
గవాదనీంద్ర వారుణ్యాం	**గవాదనీ:** స్త్రీ. ఇది పెద్ద పాపర చెట్టుకును, గోవులు
గవాంఘా సాదనాశ్రయే॥	మేయు బీడు మొదలైన వాటికిని పేరు.
సౌదా(మ) మిన్యప్సరోభే	**సౌదామినీ:** స్త్రీ. ఈ పేరుగల అప్సర స్త్రీకిని, మెరుపు
దే తటిత్త ద్భేదయోరపి।	నకును, ఆ మెరుపులలోని భేధముకును పేరు.
★ అథ నాంతః పంచవర్గః ★	
పీతచందనమిత్యే త	**పీతచందన:** న. ఇది పచ్చచందనముకును, పసపు
త్కాలేయక హరిద్రయోః॥	నకును పేరు.
వరచందన మామ్నాతం	**వరచందన :** న. ఇది కృష్ణచందనముకును, దేవ
కాలేయే దేవదారుణి।	దారు చెట్టుకును పేరు.
హరిచందనమామ్నాతం	**హరిచందన :** న. రక్త కృష్ణచందనమునకును,
గోశీర్షే సురపాద పే॥ (204)	కల్పవృక్షముకును, వెన్నెలకును, కుంకుమకును
జ్యోత్స్నాయాం౽ కుంకుమే	పేరు.
చాతిసర్జనం వధదానయోః।	**అతిసర్జన:** న. చంపుటకును, దానముకును పేరు.
మధుసూదన సంజ్ఞాచ	**మధుసూదన :** పు. తుమ్మెదకును, విష్ణువుకును
భ్రమరేవనమాలిని॥(205)	పేరు.
స్యాన్మృత్యువంచన శ్శంభౌ	**మృత్యువంచన :** పు. ఇది శివునకును, మారేడు
శ్రీఫలద్రోణకాకయోః।	చెట్టుకును, బొంతకాకికిని పేరు.
స్యాదపవర్జనం మోక్షే	**అపవర్జన :** న. ఇది మోక్షముకును, విడుచుట
పరిత్యాగే విహాయితే॥	కును, దానముకును పేరు.

అతిసర్జనమామ్నాతం
పరివర్జన దానయోః।

అతిసర్జన: న. విడుచుటకును, అతిశయదానముకును పేరు.

మహారజన ముద్దిష్టం
శాతకుంభ కుసుంభయోః॥

మహారజన: న. బంగారుకును, కుసుంభా పువ్వుకును పేరు.

స్యాత్ప్రతిపాదనందానే
ప్రతిపత్తౌ చ బోధనే।

ప్రతిపాదన : న. ఈవికిని, వ్యాపారముకును, బోధించుటకును పేరు.

గంధమాదన మిత్యాహు
ర్గంధకేవానరాంతరే॥ (208)
అద్రిభేదే చ భృంగే చ
సురాయాం గంధమాదనీ।

గంధమాదన : పు. ఇది గంధకముకును, వానర విశేషముకును, గంధమాదన పర్వతముకును, తుమ్మెదకును, ఈ. స్త్రీ. కల్లుకును పేరు.

స్యాదనువాసనం స్నేహ
కర్మ ధూపనయోరపి॥(209)

అనువాసన: న. ఇది తైలముచేత మర్దించుటకును, పరిమళింపజేయుటకును పేరు.

శ్వేతవాహన ఇత్యాఖ్యా
సుధాధామ్ని ధనంజయే।

శ్వేతవాహన : పు. చంద్రునకును, అర్జునకును పేరు.

హరివాహన ఇత్యుక్త
శ్శచీపతి వివస్వతోః॥ (210)

హరివాహన: పు. ఇంద్రునకును, సూర్యునకును పేరు.

అభినిష్ఠాన శబ్దోఽపి
విసర్జనీయే క్షరే మతః।

అభినిష్ఠాన : పు. ఇది విసర్గకును, అక్షరముకును పేరు.

ధూమకేతన మిచ్ఛంతి
హుతాశ గ్రహభేదయోః॥

ధూమకేతన: పు. ఇది అగ్నికిని, తోకచుక్కకును పేరు.

స్యాదుపస్పర్శనం స్పర్శే
స్నానాచమనయోరపి।

ఉపస్పర్శన: న. ఇది స్పృశించుటకును, స్నానముకును, ఆచమనముకును పేరు.

శివకీర్తన నామాపి
భృంగరీటే మురద్విషి॥(213)

శివకీర్తన: పు. భృంగరిటియను శివద్వారపాలునకును, విష్ణునకును పేరు.

శాలంకాయన శబ్దస్స్యా
దృషిభేదే చ నందిని।

శాలంకాయన: పు. ఈ పేరుగల మునికిని, నందికేశ్వరునకును పేరు.

పద్మలాంఛన శబ్దోయం
విధౌలోకేశ్వరార్కయోః॥

పద్మలాంఛన : ఇది బ్రహ్మకును, చక్రవర్తికిని, సూర్యునకును, కుబేరునకును, స్త్రీ. సరస్వతికిని,

ధనదే చ సరస్వత్యాం తారాలక్ష్మ్యోరపి స్మృతం।	తారకును, లక్ష్మికిని పేరు.
స్యాత్షష్టిహాయనో ధాన్య విశేషేఽపి మతంగజే॥	**షష్టిహాయన:** పు. ఇది ధాన్యవిశేషముకును, ఏనుగకును పేరు.
జానీయాదుపసంపన్నం నిహితే చ సుసంస్కృతే।	**ఉపసంపన్న:** త్రి. ఇది ఉంచబడిన దానికిని, సంస్కరింపబడిన దానికిని పేరు.
విశ్వకర్మా దేవశిల్పి మునిభేదో ష్ణరశ్మిషు॥ (216)	**విశ్వకర్మా :** పు. ఇది దేవశిల్పికిని, ప్రభాసుడను మునిపుత్రునకును, సూర్యునకును పేరు.
కృష్ణవర్త్మా హుతాశేస్యా ద్దురాచారే విధుంతుదే।	**కృష్ణవర్త్మా :** ఇది అగ్నికిని, దురాచారవంతునకును, రాహుగ్రహముకును పేరు.
అగ్రజన్మా ద్విజే జ్యేష్ఠ భ్రాతరిబ్రహ్మణి స్మృతః॥	**అగ్రజన్మా :** పు. ఇది బ్రాహ్మణునకును, అన్నకును, బ్రహ్మకును పేరు.
శ్వేతధామా కళానాథే ఘనసారాబ్ధి ఫేనయోః।	**శ్వేతధామా :** పు. ఇది చంద్రునకును, కర్పూరముకును, సముద్రపు నురగకును పేరు.
తిక్తపర్వాతు యష్ట్యాహ్వా గుడూచీ హిలమోచిషు॥(218)	**తిక్తపర్వా :** పు. ఇది యష్టిమధుకముకును, తిప్పతీగకును, చక్రవర్తికూరకును పేరు.
కిష్కుపర్వా భవేదిక్షౌ వేణౌ పోటగళేఽపిచ।	**కిష్కుపర్వా :** పు. ఇదిచెరుకునకును, వెదురుకును, కిక్కిసగడ్డికిని పేరు.
వృషపర్వాహరే దైత్యే భృంగారుణిక శేరుణి॥(219)	**వృషపర్వా:** పు. ఇది శివునకును, వృషపర్వుడను రక్కసునకును, వృక్షవిశేషముకును, తుంగముస్తకును పేరు.
వ్యోమచారీ ఖగే దేవే చిరజీవీ ద్వికాజయోః।	**వ్యోమచారీ :** పు. సూర్యునకును, దేవునకును పేరు. **చిరజీవీ :** పు. ఇది కాకికిని, బ్రహ్మకును పేరు.
కారంధమీ కాంస్యకారే ధాతువాదరతేఽపిచ॥ (220)	**కారంధమీ :** పు. ఇది కంచుపనివానికిని, ధాతువాదమందాసక్తిగల వానికిని పేరు.
వనమాలీతు గోవిందే వారాహ్యాం వనమాలినీ।	**వనమాలీ :** పు. ఇది శ్రీకృష్ణునకును, **వనమాలినీ:** స్త్రీ. బ్రాహ్మ్యాది సప్తమాతృకలలో నొకతెకును పేరు.
ప్రచలాకీ భుజంగే స్యా చ్చిత్రమే ఖలకేఽపిచ॥ (221)	**ప్రచలాకీ :** పు. ఇదిసర్పముకును, నెమలికిని పేరు.

సంప్రయోగీ కలాకేళౌ
కాముకే సంప్రయోజకే।

సంప్రయోగీ : పు. ఇది మన్మథునకును, విటునకును, సురతముచేయు వానికిని పేరు.

అంతేవాసీ భవేచ్ఛిష్యే
చండాలే ప్రాంతగేఽపిచ॥

అంతేవాసీ : పు. ఇది శిష్యునకును, మాదిగ వానికిని, సమీపమందున్న వానికిని పేరు.

విఘ్నకారీ స్మృతో ఘోర
దర్శనేఽపి విఘాతిని।

విఘ్నకారీ : పు. ఇది భయంకరాకారునకును, ఘాతుకునకును పేరు.

కామచారీ తు కమనే
స్వచ్ఛంద కలవింకయోః॥ (223)

కామచారీ : పు. ఇది విటునకును, ఇష్టము వచ్చినట్లు విహరించువానికిని, ఊరపిచ్చుకకును పేరు.

పృష్ఠశృంగీ, భవేద్ధంశ
భీరౌ షండే వృకోదరే।

పృష్ఠశృంగీ: పు. ఇది మహిషముకును, నపుంసకునకును, భీమునకుమ పేరు.

శకులాదన్యభిఖ్యా తు
మాంసీకించులికాఖ్యయోః॥
కటుకాజలపిప్పల్యోః
కథ్యతే శకులాదనీ।

శకులాదనీ: స్త్రీ. ఇది జటామాంసికిని, ఎఱ్ఱయను జంతువుకును, కటుకరోహిణికి ని, నీటిపిప్పలికిని పేరు.

స్యాద్వరవర్ణినీ లాక్షా
హరిద్రారోచనాసు చ॥
స్త్రీరత్నే చ ఫలిన్యాం చ
దృశ్యతే వరవర్ణినీ।

వరవర్ణినీ : స్త్రీ. ఇది లక్కకును, పసపునకును, గోరోచనముకును, శ్రేష్ఠమైన స్త్రీకిని, ప్రేంకణపు చెట్టుకును పేరు.

★ అథనాంత షడ్వర్ణః ★

అంతావసాయీ శ్వపచే
మునిభేదేఽపి నాపితే॥

అంతావసాయీ : పు. చండాలునకును, ఒక మునికిని, మంగలి వానికిని పేరు.

జాయానుజీవ తు నటే
దుర్గ తేఽపి, ప్రకీర్తితః।

జాయానుజీవీ: పు. నాట్యగానికిని, దరిద్రునకును పేరు.

సహస్రవేధీ, స్యాదమ్ల
వేతసే, రామఠేఽపిచ॥ (227)

సహస్రవేధీ : పు. ఇది పుల్లప్రబ్బలి చెట్టుకును, ఇంగువకును పేరు.

కలానునాదీ రోలంబే
కలవింకే కపింజలే।

కలానువాదీ : పు. ఇది తుమ్మెదకును, పిచ్చుకకును, కాటుక పిట్టకును పేరు.

★ అథ పాంతవర్గః ★

రూపం స్వభావే సౌంద ర్యే
నాణకే పశు శబ్దయోః।
గ్రంథావృత్తౌ నాటకాదా
వాకార శ్లోకయోరపి॥ (1)

రూప : న. ఇది స్వభావముకును, చక్కదనము కును, రూప్యాది వెండి బంగారు నాణెముకును, చతుష్పాద జంతువుకును, సంస్కృతాదిశబ్దము కును, గ్రంథమును చింతన జేయుకును, నాటకాదు లకును, ఆకృతికిని, శ్లోకముకును పేరు.

రేప స్స్యాన్నిందితే క్రూరే
రోపో రోపణ బాణయోః।
సూపో వ్యంజనభేదే చ
సూపకారే చ కీర్తితః ॥(2)

రేప: త్రి. నిందించబడిన వానికిని, క్రూరునకును పేరు.

రోప:పు. ఇది ఆరోపించుటకును, బాణముకును పేరు.

సూప : పు. ఇది పప్పుకును, వంటల వానికిని పేరు.

ఛుపః ఛుపస్పర్శ నయో
శ్చుపః పవన యుద్ధయోః।
కూపః కూపక గర్తాంధు
మృన్మాన గుణవృక్షకే॥(3)

ఛుప : పు. ఇది గుజ్జుమ్రానుకును, స్పృశించుట కును, వాయువుకును, యుద్ధముకును పేరు.

కూప : పు. ఆడుదాని పిరుదులమీది చిరు గుంట కును, గోతికిని, నూతికిని, మట్టికొలత కొరకు పెట్టిన కొలిమి గోతికిని, ఓడకంబముకును పేరు.

తాపో పతాపే దవథౌ
తాపీ తు సరిదంతరే।
శాప శ్శపథ ఆక్రోశే
త్రపు సీసక రంగయోః॥
స్వాప స్స్పుర్శా జ్ఞతా నిద్రా
శయనాజ్ఞాతమాత్రకే।
నీపో ధూళికదంబే స్యా
న్నీలాశోకే చ ధన్విని॥ (5)
గోపో గ్రామౌఘు గోష్ఠాధి
కృత యోర్వల్ల వే నృపే।
గోపే గోపాలమహిళా
శారిబారక్తి కాసు చ॥ (6)
క్షేపో విలంబే నిందాయాం

తాప : పు. సంతానముకును, జ్వరముకును, ఈ. స్త్రీ. నదీ విశేషముకును పేరు.

శాప : పు. ఇది ఒట్టుకును, తిట్టుకును పేరు.

త్రపు: న. ఇది సీసముకును, తగరముకును పేరు.

స్వాప : పు. స్పర్శజ్ఞానము లేకుండటకును, నిద్ర కును, పండుకొనుటకును, అజ్ఞానముకును పేరు.

నీప : పు. ఇది వసంత కడిమిచెట్టుకును, నల్ల యశోకవృక్షముకును, మద్ది చెట్టుకును పేరు.

గోప : పు. అనేక గ్రామాధికారికిని, గోవులగాచు వానికిని, గొల్లవానికిని, రాజుకును, ఈ. స్త్రీ. గొల్లదానికిని, గూడపాలచెట్టుకును, గులివెందలత కును పేరు.

క్షేప : పు. ఇది ఆలస్యముకును, నిందకును, స్త్రీల

హేలా ప్రేరణ లంఘనే	విలాసముకును, ప్రేరేపించుటకును, దాటుటకు
గర్వేఽపి	ను, గర్వముకును పేరు.
లేపస్తు సుధా	**లేప**: పు. ఇది సున్నముకును, తినుటకును, పూత
జేమనా లేపనేషు చ॥ (7)	కును పేరు.
తల్పం తు శయనీయే స్యా	**తల్ప**: న. ఇది పాన్పునకును, కోటకొత్తళముపైన
త్తల్ప మట్టకళత్రయోః	గట్టిన శాలకును, భార్యకును పేరు.
కల్ప స్స్యాత్ప్రళయే న్యాయే	**కల్ప** : పు. న్యాయముకును, కల్పమను వేదాంగ
శాస్త్రే బ్రాహ్మదినే విధౌ॥ (8)	భూతమగు శాస్త్రముకును, శ్వేతవరాహాది కల్పము
	కును, వేదాది విధులకును పేరు.
దర్పో హంకారకస్తూర్యో	**దర్ప** : పు. ఇది గర్వముకును, కస్తూరికిని పేరు.
ర్బాష్పో నేత్రజలోష్మణోః।	**బాష్ప** : పు. ఇది కన్నీటికిని, ఆవిరికిని పేరు.
పుష్పం వికాసే కుసుమే	**పుష్ప** : న. ఇది వికసించుటకును, పూవుకును,
స్త్రీణాం చ రజసిస్మృతం॥	ముట్టు రక్తముకును పేరు.
శష్పం స్యాత్ప్రతిభాహానౌ	**శష్ప** : న. ఇది ప్రజ్ఞాభంగముకును, లేత గడ్డికిని
శష్పంబాలతృణేఽపిచ।	పేరు.
శిల్పంస్రువేక్రియాయోగ్యే	**శిల్ప**: న. ఇది స్రువముకును, శిల్పముకును పేరు.
ఖష్పః క్రోధే బలాత్కృతౌ॥(10)	**ఖష్ప**: పు. ఇదికోపముకును, బలాత్కారముకును పేరు.
కృపా దయాయాం వ్యా సర్షౌ	**కృపా** : స్త్రీ. ఇది దయకును, పు. వ్యాస మునికిని,
కృపోభారతపూరుషే।	కృపాచార్యునకును పేరు.
త్రపా లజ్జా కులటయో	**త్రపా** : స్త్రీ. ఇది లజ్జకును, లంజకును పేరు.
ర్వపా వివర మేదసోః॥ (11)	**వపా** : స్త్రీ. ఇది రంధ్రముకును, నాభీ సమీపమం
	దుండు వస్త్రరూపమగు మేదస్సుకును పేరు.

★ అథ పాంత త్రివర్ణః ★

కుతప స్స్యాత్కుశే వాద్యే	**కుతప** : పు. దర్భకును, వాద్య విశేషముకును,
తపనే ఛాగకంబళే।	సూర్యునకును, మేకబొచ్చుతోనేసిన కంబళికిని,
కుతపో భాగినేయే స్యా	మేనల్లునకును, పగటియందెనిమిదవ ముహూర్త
దష్టమాంశే దివస్యచ॥ (12)	ముకును పేరు.
కుటపో మానభేదే స్యా	**కుటప** : పు. ఇది మానెడు ప్రమాణముకును,

త్కుటపో నిష్కుటే మునౌ।

గృహోద్యానముకును, ఒకమునికిని పేరు.

విటపః పల్లవే షిద్గే
విస్తారే స్తంబ శాఖయోః॥ (13)

విటప : పు. ఇది చిగురుకును, విటశ్రేష్ఠునకును, చిగుళ్ళుకొమ్మలు మొదలగువాటి గుంపునకును, కాడకును, కొమ్మకును పేరు.

ఉలపస్తృణభేదే స్యా
ద్గుల్మిన్యా ములపం స్మృతం।

ఉలప : పు. ఇది బల్బజ గడ్డికిని, న. దట్టముగా నల్లుకొన్నలతకును పేరు.

కాశ్యప స్స్యాన్మునౌ మీన
భేదే భూమౌ తు కాశ్య పీ॥ (14)

కాశ్యప : పు. ఇది కణాదుడను మునికిని, మత్స్య విశేషముకును, ఈ. స్త్రీ. భూమికిని పేరు.

ఉడుప(ంతు) స్తు ప్లవే చంద్రే
ప్రతాపః ఖేద తేజసోః।

ఉడుప : పు. ఇది తెప్పకును, పు. చంద్రునకును పేరు.
ప్రతాప : పు. ఇది దుఃఖముకును, ప్రతాపముకును పేరు.

రక్తపో రక్షసి ప్రోక్తో
జలూకాయాం తు రక్తపా॥

రక్తప : పు. ఇది రాక్షసునకును, స్త్రీ. జలగకును పేరు.

జిహ్వప శ్శుని మార్జారే
వ్యాఘ్ర చిత్రకయోరపి।

జిహ్వప : పు. ఇది కుక్కకును, పిల్లికిని, పెద్దపులికిని, చిరుతపులికిని పేరు.

పాదపః పాదపీఠేఽద్రౌ
పాదుకాయాం తు పాదపా॥

పాదప : పు. ఇది పాదములుంచుకొను పీటకును, స్త్రీ. పాదుకకును పేరు.

అనూపో మహిషే విద్యా
జ్జలప్రాయే తు వాచ్యవత్।

అనూప : పు. ఇది ఎనుబోతుకును, త్రి. నీరు విస్తారముగానుంచు చోటుకును పేరు.

ఆవాపో భాండ(పవనే) పవనే
పరిక్షేపాలవాలయోః॥

ఆవాప : పు. క్షౌరముకును, వ్యథపెట్టుటకును, చెట్లపాదుకును పేరు.

ఆక్షేపో భర్త్సనా కృష్టి
కావ్యాలంకృతిషు స్మృతః।

ఆక్షేప : పు. ఇది భయపెట్టుటకును, ఆకర్షించుటకును, ఆక్షేపాలంకారముకును పేరు.

ఏకోక్త్యా కశిపు ర్భక్తా
చ్ఛాదనే చద్వయోః పృథక్॥

కశిపు : పు. ఇది ఏకోక్తి చేతను, అన్న వస్త్రములకును, పేరుగారెంటికిని పేరు. ఏకోక్తియందు కశిపూ అని ద్వివచనము.

ఆకల్ప కల్పనే వేషే

ఆకల్ప : పు. ఇది కల్పించుటకును, అలంకరించుటకును పేరు.

వికల్పో భ్రాంతి పక్షయోః।

వికల్ప : పు. ఇది భ్రమకును, వికల్పముకును పేరు.

కచ్ఛపీ వల్లకీభేదే ధుల్యాంక్షుద్రగదాంతరే ॥ (19) మల్ల బంధవిశేషేఽపి	**కచ్ఛపీ :** స్త్రీ. ఇది సరస్వతివీణకును, ఆడు తాబేటి కిని, క్షుద్రరోగ విశేషముకును, జెట్టివాండ్రకుస్తీ పట్టుకును పేరు.
కచ్ఛపః కుణపీ పునః। విట్సారి కాయాం కుణపః పూతిగంధేశ వేఽపిచ॥	**కుణపీ :** స్త్రీ. ఇది పీతిగోరింకయను పక్షికిని, పు. దుగంధముకును, శవముకును పేరు.
కలాపో భూషణే బర్హే తూణీరే సంహతావపి।	**కలాప :** పు. ఇది అలంకారముకును, నెమలిపింఛ ముకును, అమ్ములపొదికిని, సమూహముకును పేరు.

★ అథ పాంతశ్చతుర్వర్ణః ★

ప్రాప్తరూపోఽబుధేరమ్యే ప్యభిరూప సురూపవత్॥	**ప్రాప్తరూప :** త్రి. ఇది అభిరూప సురూపశబ్దముల వలెనే, పండితునకును, మనోజ్ఞమైన దానికిని పేరు.
బహురూపశ్శివే విష్ణౌ ధూనకే సరతే స్మరే।	**బహురూప :** పు. ఇది శివునకును, విష్ణువుకును, సర్జరసమను ధూపద్రవ్యముకును, తొండకును, మన్మథునకును పేరు.
వృకధూపస్తు సరళ ద్రవకృత్రిమధూపయోః॥(22)	**వృకధూప :** పు. ఇది దేవదారుబంకతో చేసిన ధూపద్రవ్యముకును, అనేకసుగంధ ద్రవ్యములతో చేసిన ధూపద్రవ్యముకును పేరు.
పరివాపస్తు పర్యుప్తౌ జలస్థానే పరిచ్ఛదే।	**పరివాప :** పు. విత్తనములు చల్లుటకును, నీళ్ళు నిలుచుచోటుకును, గుడారముకును పేరు.
ఉపతాపస్త్వ రాయాంస్యా దుత్తాపగదయోరపి॥(23)	**ఉపతాప :** పు. ఇది తొందరపాటుకును, పరితాప ముకును, రోగముకును పేరు.
అవలేపస్తు గర్వేస్యా ల్లేపనే దూషణేఽపిచ।	**అవలేప :** పు. ఇది గర్వముకును, పూయుటకును, దూషించుటకును పేరు.
విప్రలాపో విరోధోక్తా వపార్థ వచనేఽపిచ॥ (24)	**విప్రలాప :** పు. విరోధవచనముకును, అపార్థము నిచ్చు వాక్యముకును పేరు.
వృషాకపి శ్శివే విష్ణౌ జ్వలనే చ వృషాకపిః।	**వృషాకపి :** పు. శివునకును, విష్ణువుకును, అగ్నికిని పేరు.
పరికంపో భయే కంపే	**పరికంప :** పు. ఇది భయముకును, చలించుటకును పేరు.

ऽపలాపః ప్రేమ్ణ్యపహ్నవే॥	**అపలాప**: పు. ప్రేమకును, కప్పిపుచ్చుటకును పేరు.
బీజపుష్పం మరువకే తథా దమనకేऽపిచ।	**బీజపుష్ప** : న. ఇది మరువమునకును, దమనమునకును పేరు.
హేమపుష్పం జపాపుష్పే చంపకాశోకయోరపి॥	**హేమపుష్ప**: న. ఇది మంకెనపువ్వుకును, సంపెంగపువ్వుకును, అశోక పుష్పముకును పేరు.
నాగపుష్పస్తు పున్నాగ నాగకేసర చంపకే।	**నాగపుష్ప** : పు. పొన్నచెట్టుకును, నాగకేసరపుచెట్టుకును, సంపెంగ చెట్టుకును పేరు.
పిండపుష్పమశోకేచ జపాయాం చకుశేశయే॥ (27)	**పిండపుష్ప**: న. ఇది అశోకపుష్పముకును, మంకెనపూవుకును, పద్మముకును పేరు.
మేఘపుష్పంతు పిండాభ్రే నాదేయ జలయోరపి।	**మేఘపుష్ప**: న. ఇది వడగలికిని, నదీజలముకును, జలసామాన్యముకును పేరు.
జలకూపీ కూపగర్తే పుష్కరిణ్యాం చ కథ్యతే॥	**జలకూపీ** : స్త్రీ. నూతికిని, తటాకముకును పేరు.
భవేచ్చామరపుష్పస్తు చూతే కేతక కాశయోః।	**చామరపుష్ప** : పు. మామిడి చెట్టుకును, మొగలిచెట్టుకును, రెల్లుకును పేరు.

★ అథ ఫాంత వర్గః ★

రేఫో రవర్ణే కథితః కుత్సితే వాచ్యవన్మతః।	**రేఫ**: పు. ఇది రేఫకును, త్రి. కుటిలునకును పేరు.
శఫం మూలే తరూణాం స్యాద్గవాదీనాం ఖురేऽపిచ॥	**శఫ**: న. ఇది చెట్టువేరుకును, గోవు మొదలగువాటి డెక్కకును పేరు.
గుంఫ స్స్యాద్గుంఫనే బాహ్వో రలంకారేऽపి కీర్తితః।	**గుంఫ** : పు. ఇది పుష్పాదులను గుచ్చుటకును, బాహుపురికిని పేరు.
శిఫా.జటాయాం సరితి మాంసికాయాం చ మాతరి॥ (2)	**శిఫా** : స్త్రీ. ఇది చెట్టువూడకును, శిఫానదికిని, జటామాంసికిని, తల్లికిని పేరు.

★ అథ బాంతవర్గః ★

పూర్వాఖ్యా పూర్వజేష్వస్యా దగ్రే ప్రాచి చ వాచ్యవత్।	**పూర్వ** : త్రి. ఇది పూర్వమందుపుట్టిన దానికిని, ముందుగాననుటకును, తూర్పు దిశకును పేరు.
బింబం ఫలే బింబికాయాః	**బింబ** : న. దొండపండుకును, ప్రతి బింబము

ప్రతిబింబే చ మండలే॥(1)
డింబ స్స్యాద్విప్లవ ప్లీహ్నో
రేరండే పుష్పసంచయే

కును, పు. సూర్యాదిమండలముకును పేరు.
డింబ: పు. ఇదిదేశోపద్రవముకును, రొమ్మునకు నెడమ ప్రక్కనుండు మాంస విశేషముకును, ఆముదపు చెట్టుకును, పూలగుత్తికిని పేరు.

స్తంబో గుచ్ఛే తృణాదీనా
మప్రకాండద్రుమేऽపిచ॥
శంబ స్స్యాన్ముసలాగ్రస్థ
లోహమండలకే పవౌ।
శుభాన్వితే చ

స్తంబ: పు. ఇది గడ్డి మొదలగువాటి దుబ్బుకును, మానులేని చెట్టుకును పేరు.
శంబ: పు. ఇది రోకటి పొన్నుకును, వజ్రాయుధముకును, త్రి. భాగ్యవంతున కును పేరు.

ఖర్వస్తుహ్రస్వే సంఖ్యాం
తరేऽపిచ॥

ఖర్వ : పు. పొట్టివానికిని, సంఖ్యాభేదముకును పేరు.

కంబు శ్శంబూకగజయో
గ్రీవావలయ శంఖయోః।
జంబూ స్సుమేరుసరితి
ద్వీప ద్రుమవిశేషయోః॥(4)
కంబి రంశే చ వంశస్య
ఖజాకాయా మపీష్యతే।
దర్వీ భవేత్ఖజాకాయాం
ఫణాయా మురగస్య చ॥(5)
దార్వీ దారు హరిద్రాయాం
దేవదారు హరిద్రయోః।
చార్వీతు శోభనా బుధ్యో
స్తంబాశ్రీతిక్తతుంబయోః॥

కంబు : పు. ఇది నత్తగుల్లకును, ఏనుగకును, కంఠముకును, శంఖముకును పేరు.
జంబూః : స్త్రీ. ఇది మేరుపర్వతమందలి నదికిని, జంబూద్వీపముకును, నేరేడు చెట్టుకును పేరు.
కంబి: స్త్రీ. ఇదివెదురులోని భాగముకును, గరిటెకును పేరు.
దర్వీ: స్త్రీ. ఇదిగరిటెకును, పాముపడగకునుపేరు.
దార్వీ : స్త్రీ. ఇది మానిపసపునకును, దేవదారు చెట్టుకును, పసపునకును పేరు.
చార్వీ : స్త్రీ. పసపునకును, బుద్ధికిని పేరు.
లంబా: స్త్రీ. ఇదిలక్ష్మికిని, చేతియానుగచెట్టుకును పేరు.

★ అథ బాంత త్రివర్గః ★

కదంబ మాహు స్సిద్ధా ర్థే
నీపేऽపి నికురుంబకే।
కాదంబః కలహంసేష్వో।
ద్విజిహ్వోభుజగే ఖలే॥

కదంబ : పు. ఇది తెల్లావాలకును, కడిమి చెట్టుకును, సమూహముకును పేరు.
ద్విజిహ్వః : పు. సర్పముకును, దుర్మార్గునకును పేరు.

గజాహ్వా కరిపిప్పల్యాం
గజాహ్వే హస్తినాపురే।
నితంబో రోధసి స్కంధే
శిఖరే చ కటీరకే॥ (8)

గజాహ్వా : స్త్రీ. ఇది ఏనుగ పిప్పలికిని, హస్తినాపురికిని పేరు.
నితంబ : పు. ఇది ఒడ్డుకును, చెట్టు మొదలుకును, పర్వత శిఖరముకును, స్త్రీల కటి ప్రదేశముకును పేరు.

హేరంబో విఘ్నరాజేస్యా
న్మహిషే శౌర్యగర్జి తే।
కలంబ స్సాయకే నీపే
నాళిశాకే కలంబ్యపి॥ (9)

హేరంబ: పు. ఇది విఘ్నేశ్వరునకును, ఎనుబోతుకును, శౌర్యముచేత గర్జించుటకును పేరు.
కలంబ: పు. ఇది బాణముకును, కడిమిచెట్టుకును, ఈ. స్త్రీ. తూటికూరకును పేరు.

ప్రలంబో దైత్యభేదే స్యా
త్తాలాంకురక శాఖయోః।
ప్రలంబో హారభేదే స్యా
త్త్రపుష్యేఽపి పయోధరే॥ (10)

ప్రలంబ : పు. ప్రలంబాసురునకును, తీగకును, కొమ్మకును, ముక్తాహారముకును, సీసముకును, కుచముకును పేరు.

గంధర్వో మృగభేదే స్యా
త్పుంస్కోకిల తురంగయోః।
అంతరాభవసత్వే చ
గాయ నే ఖేచ రేఽపిచ॥

గంధర్వ: పు. ఇది కస్తూరి మృగముకును, పురుష కోకిలకును, అశ్వముకును, అంతర పిశాచముకును, గానము చేయువానికిని, గంధర్వుడను దేవయోని విశేషునకును పేరు.

గోతుంబశ్చిర్భ వృంతే స్యా
ద్గవాదన్యాః ఫలేఽపిచ।
భూజంబూరపి గోధూమే
వికంకత ఫలేఽ పిచ॥ (12)

గోతుంబ : పు. ఇది నక్కదోసకాయకును, పిన్న సాపరకాయకును పేరు.
భూజంబూః : స్త్రీ. ఇది గోధుమలకును, పుల్ల వెలగపండుకును పేరు.

★ అథ బాంతశ్చతుర్వర్ణః ★

చలజిహ్వో మతో హింస్రే
క్రమేళక శునోరపి।
శతపర్వా చ దూర్వాయాం
భాగ వస్య స్త్రియామపి॥ (13)
రాజజంబూస్తు జంబూభి
త్పిండఖర్జూరయోరపి।

చలజిహ్వ: త్రి. ఘాతుకునకును, పు. ఒంటెకును, కుక్కకును పేరు.
శతపర్వా : స్త్రీ. ఇది గరికెగడ్డికిని, శుక్రాచార్యుని భార్యకును పేరు.
రాజజంబూః : స్త్రీ. ఇది అల్లనేరేడు చెట్టుకును, ముద్ద ఖర్జూరముకును పేరు.

★ అథబాంతపంచవర్గః ★

ధూళీకదంబో నీపే స్యా త్తినిశే వరుణద్రుమే॥ (14)	**ధూళీకదంబ :** పు. ఇది కడిమిచెట్టుకును, నెమ్మి చెట్టుకును, ఉలిమిడిచెట్టుకును పేరు.
గోరక్షజంబూ ర్గోధూమే తథా గోరక్షతండులే।	**గోరక్షజంబూః :** స్త్రీ. ఇది గోధుమలకును, జిలిలికె చెట్టుకును పేరు.
సృగాలజంబూ ర్గోతుంబే క్వాపి ఘోంటాఫలే పి చ॥(15)	**సృగాలజంబూః :** స్త్రీ. ఇది నక్కదోస చెట్టుకును, రేగుపండుకును పేరు.

★ అథ భాంత వర్గః ★

భస్స్యాచ్ఛుక్రే మయూఖే భా భం నక్షత్రే ప్రకీర్తితం।	**భ :** పు. ఇది శుక్రాచార్యునకును, స్త్రీ. కిరణము కును, న. నక్షత్రముకును పేరు.
భూః పృథివ్యాం స్థానమాత్రే	**భూః :** స్త్రీ. ఇది భూమికిని, ప్రదేశముకును పేరు.

★ అథ భాంతో ద్వివర్గః ★

స్వభూ ర్వేధసి శార్ఙ్గిణి॥	**స్వభూః :** పు. ఇది బ్రహ్మకును, విష్ణువుకును పేరు.
శుభో యోగే శుభం క్షేమే।	**శుభ :** పు. పంచాంగయోగ విశేషముకును, న. మంగళముకును పేరు.
నిభో వ్యాజసదృక్షయోః	**నిభ :** పు. ఇది మిషకును, త్రి. ఉపమావాచకము కును పేరు.
విభు శ్శివే ప్రభౌ నిత్యే।	**విభు :** పు. ఇది శివునకును, ప్రభువుకును, నిత్యున కును పేరు.
శంభు ర్బ్రహ్మార్హితో ర్హరే॥ (2)	**శంభు :** పు. బ్రహ్మకును, బుద్ధదేవునకును, శివు నకును పేరు.
దంభస్తు కైతవే కల్కే	**దంభ :** పు. ఇది మిషకును, డాంబికవేషముకును పేరు.
డింభో బాలిశ పోతయోః	**డింభ :** పు. ఇది మూర్ఖునకును, బాలునకును పేరు.
జంభో దైత్యాంతరే దంభే జంబీరే భక్షణేऽపి చ॥ (3)	**జంభ :** పు. ఇది జంభాసురునకును, కపటము కును, నిమ్మచెట్టుకును, తినుటకును పేరు.
కుంభ స్స్యాత్కుంభ కర్ణస్య సుతే వేశ్యాపతౌ ఘటే। రాశిభేదే ద్విపాంగే చ	**కుంభ :** పు. ఇది కుంభాసురునకును, విటునకును, కడవకును, కుంభరాశికిని, ఏనుగ కుంభస్థలము కును, న. తెల్లతెగడకును, గుగ్గిలపు చెట్టుకును

కుంభం త్రివృతిగుగ్గులౌ॥ (4)
కుంభీతు పాటలా వారి
పర్ణీ పిఠర కట్ఫలే।

ఈ. స్త్రీ. పాటల వృక్షముకును, నాచుకును, పిడతకును, తేకు చెట్టుకును పేరు.

గర్భో భ్రూణేऽర్భకే కుక్షౌ
సంధౌ పవనసంకటే॥ (5)
అన్నే వహ్నౌ

గర్భ : పు. ఇది గర్భస్థ పిండముకును, బాలునకును, కడుపునకును, గర్భ సంధియను నాటకాంగముకును, వాతరోగముకును, అన్నముకును, అగ్నికిని పేరు.

వథో జృంభో ముఖఖేం
దాంగ భంగయోః।
జృంభో మతో వికాసే చ

జృంభ : పు. ఇది ఆవలింతకును, వళ్ళు విరుపునకును, వికసించుటకును పేరు.

స్తంభస్స్థాణు జడత్వయోః॥(6)

స్తంభ: పు. ఇది స్తంభముకును, నిశ్చేష్టత్వముకును పేరు.

రంభా కదళ్యప్సరసో
రంభో వైణవదండకే।

రంభా : స్త్రీ. ఇది అరటిచెట్టుకును, అప్సర స్త్రీకిని, పు. వెదురు కర్రకును పేరు.

సభా సామాజికే ద్యూతే
గోష్ఠీ మందిరయోరపి॥ (7)

సభా : స్త్రీ. ఇది సభికునకును, జూదముకును, సభకును, చావడికిని పేరు.

శోభా కాంతీ చ్ఛయోరుక్తా

శోభా : స్త్రీ. కాంతికిని, అభిలాషకును పేరు.

దృగ్భూః పన్నగ వజ్రయోః।

దృగ్భూః: స్త్రీ. ఇది సర్పముకును, వజ్రాయుధముకును పేరు.

నాభిః ప్రాణ్యంగకే క్షత్రే
చక్రాంత శ్చక్రవర్తినోః॥(8)
నాభిః ప్రధానే కస్తూరీ
మదేచక్వచిదీరితః।

నాభి: ఇది ఉదరమందలిసుడికిని, పు. క్షత్రియునకును, చక్రమునడిమి రంధ్రముకును, చక్రవర్తికిని, ప్రధానునకును, కస్తూరికిని పేరు.

★ అథభాంత త్రివర్ణః ★

కరభో మణిబంధాది
కనిష్ఠాంతే క్రమేళకే॥ (9)

కరభ : పు. ఇది మణిబంధము మొదలు చిటికిన వ్రేలివరకునుండు హస్తము బహిఃప్రదేశముకును, ఒంటెకును పేరు.

శరభ శ్శలభే చాష్టా
పదేప్రోక్తో మృగాంతరే।

శరభ: పు. ఇది మిడుతకును, ఎనిమిది కాళ్ళుగల శరభమను మృగముకును, ఒంటెకును పేరు.

ఋషభ స్స్వరభేదే స్యా

ఋషభ : పు. సప్తస్వరములయందలి ఋషభ

దష్టవర్గ్యౌషధే వృషే॥(10)	స్వరముకును, ఋషభమను ఓషధికిని, ఎద్దుకును,
శ్రేష్ఠార్థే చ వరాహస్య	శ్రేష్ఠవాచకముకును, పందితోకకును, కణరంధ్ర
పుచ్ఛే రంధ్రే చ కర్ణయోః।	ముకును, ఈ. త్రీ. దూలగొండి చెట్టుకును, మాచ
ఋషభీ శూకశింబ్యాం స్యా	కమ్మకును, విధవకును, వృక్షవిశేషముకును పేరు.
న్నరాకార స్త్రియామపి॥ (11)	
విధవాయాం శిరాలాయాం	
వృషభః పుంగవే వృషే।	**వృషభ :** పు. శ్రేష్ఠునకును, ఎద్దుకును పేరు.
వల్లభో దయితేఽధ్యక్షే	**వల్లభ :** పు. ఇది భర్తకును, అధిపతికిని, మంచి
కులీనా శ్వేఽపి వల్లభః॥	జాతి గుఱ్ఱముకును పేరు.
దుర్లభః కచ్చురే జ్ఞేయో	**దుర్లభ :** పు. ఇది కచ్చోరముకును, త్రి. పొంద
దుష్ప్రాపే వల్లభేఽపి చ।	శక్యముగాని దానికిని, ప్రియమైన దానికిని పేరు.
నికుంభః కథితో దంత్యాం	**నికుంభ:** పు. ఇది నాగదంతి చెట్టుకును, నికుంభా
కుంభకర్ణ సుతేఽపిచ ॥ (13)	సురునకును పేరు.
కుసుంభో హేమని మహా	**కుసుంభ :** పు. ఇది బంగారుకును, కుసుంభా
రజనే చ కమండలౌ।	పువ్వుకును, కమండలముకును పేరు.
విష్టంభః ప్రతి బంధేఽపి	**విష్టంభ :** పు. ఇది ప్రతిబంధముకును, రోగవిశేష
(వైధవ్యేచ ప్రయుజ్యతే)	ముకును పేరు.
రోగభేదేఽపి కీర్తితః॥ (14)	
విస్రంభః కేళికలహే	**విస్రంభ:** పు. ఇది ప్రణయకలహముకును, విశ్వాస
విశ్వాసే ప్రణయేఽపి చ।	ముకును, ప్రేమకును పేరు.
విష్కంభో యోగభేదేస్యా	**విష్కంభ:** పు. ఇది పంచాంగ యోగ విశేషముకును,
ద్విస్తార ప్రతిబంధయోః॥ (15)	విస్తారముకును, విఘ్నముకును, నాటకాంగము
రూపకాంగ ప్రభేదేచ	కును, యోగబంధవిశేషముకును పేరు.
బంధభేదే చ యోగినాం।	
కకుభో రాగభేదేఽపి	**కకుభ :** పు. ఇది కకుభరాగముకును, వీణకరిదె
వీణాంగేఽర్జున పాదపే॥(16)	కును, కొడిశచెట్టుకును పేరు.
ఆరంభస్తు త్వరాయాంస్యా	**ఆరంభ:** పు. ఇది వేగిరపాటుకును, ప్రయత్నము
దుద్యమే వధదర్పయోః।	కును, చంపుటకును, దర్పముకును పేరు.

సురభి శ్చంపకే స్వర్ణే
జాతీఫలవసంతయోః॥ (17)
గంధోపలే సౌరభేయ్యాం
సల్లకీ మాతృభేదయోః।
సుగంధే చ మనోజ్ఞే చ
వాచ్యవత్సురభి స్స్మృతం॥ (18)

సురభి : పు. ఇది సంపెంగచెట్టుకును, బంగారుకును, జాజికాయకును, వసంతఋతువుకును, గంధపు గుళికె కును, స్త్రీ. కామధేనువుకును, అందుగు చెట్టుకును, మాతృ విశేషముకును, త్రి. పరిమళించు దానికిని, మనోహరమైన దానికిని పేరు.

సనాభి స్సదృ శే జ్ఞాతా
వాత్మభూర్వేధసి స్మరే।
వర్షా భూః పునర్నవాయాం
ప్లవే కించుళకేऽపిచ
దుందుభి ర్దితిజే భేర్యా
మక్షబిందుత్రికద్వయే॥ (20)

సనాభి : త్రి. ఇది సమానమైనదానికిని, పు. జ్ఞాతి కిని పేరు.

ఆత్మభూ : పు. ఇది బ్రహ్మకును, మన్మథునకును పేరు.

వర్షాభూ : పు. ఇది గలిజేరుచెట్టుకును, కప్పకును, వానపాముకును పేరు.

దుందుభి : పు. ఇది రాక్షసునకును, పాచిగలాటలందలి ఇత్తిగకును పేరు.

వైదర్భం వాక్య వక్తృత్వే
వైదర్భశ్చ నృపాంతరే।
గర్దభో గంధభేదే స్యా
ద్గర్దభం కైరవేఖరే॥ (21)
గర్ద భో దర్గభీ క్షుద్ర
రోగజంతువిశేషయో।

వైదర్భ : న. ఇది వాక్యచమత్కారముకును, పు. విదర్భదేశపు రాజుకును పేరు.

గర్దభ: పు. ఇది పరిమళవిశేషముకును, న. తెల్లకలువకును, పు. గాడిదకును, ఈ. స్త్రీ. రోగవిశేష ముకును, జంతువిశేషముకును పేరు.

కకుప్శోభా దిశో శ్శాస్త్రే
ప్రవేణ్యాం చంపకస్రజి॥ (22)

కకుప్: స్త్రీ. ఇది శోభకును, దిక్కుకును, శాస్త్రముకును, ఏనుగమీదపరచెడు చిత్రకంబళికిని పేరు.

★ అథభాంతశ్చతుర్వర్ణః ★

అవష్టంభ సువర్ణే చ
స్తంభ ప్రారంభయోరపి।
శాతకుంభం సువర్ణే స్యా
చ్ఛాతకుంభోऽశ్వమారకే॥

అవష్టంభ: పు. ఇది బంగారుకును, నిశ్చేష్టత్వముకును, ప్రారంభముకును పేరు.

శాతకుంభ: న. ఇది బంగారుకును, కారెనుబోతుకును పేరు.

★ అథ మాంత వర్గః ★

మశ్శివేమా రమాయాంస్యా
న్మా నిషేధే వ్యయంమతం।

మ : పు. ఇది శివునకును, స్త్రీ. లక్ష్మికిని, నిషేధముకును పేరు.

★ అథమాంతో ద్వివర్ణః ★

కిం వితర్కే పరిప్రశ్నే
క్షేపే నిందాప్రకారయోః॥ (1)

కిమ్ : త్రి. ఇది ఊహకును, అడుగుటకును, ఆక్షేపించుటకును, నిందకును, విధముకును పేరు.

దమస్తు దమథే దండే
కర్దమే దమనేఽపి చ।

దమ: పు. ఇది తపఃక్లేశాదులను సహించుటకును, దండోపాయముకును, బురదకును, బాహ్యేంద్రియ నిగ్రహత్వముకును పేరు.

గమో ద్యూత ప్రభేదేస్యా
దపర్యాలోచనేఽధ్వని॥

గమ: పు. ఇది ద్యూతభేదముకును, ఆలోచించక పోవుటకును, మార్గముకును పేరు.

ద్రుమ స్తరౌ పారిజాతే
ద్రుమః కింపురుషేశ్వరే।

ద్రుమ: పు. ఇది వృక్షముకును, పారిజాతపుచెట్టుకును, కింపురుషనాయకునకును, పేరు.

భ్రమోఽంబు నిర్గమే భ్రాంతౌ
కుందాఖ్యే శిల్పి యంత్రకే॥(3)
(మూర్ఛాయాం చ జలా వర్తే
భ్రమణే చ భ్రమోవిదుః)

భ్రమ : పు. ఇది నీటికాలువకును, భ్రాంతికిని, కుందమనెడి సానపట్టు చక్రముకును, మూర్ఛరోగ విశేషముకును, నీటిసుడికిని, తిరుగుటకును పేరు.

హిమం శీతే తుషారే చ
చందనే చ హిమం విదుః॥

హిమ : న. ఇది చల్లదనముకును, మంచుకును, మంచిగంధముకును పేరు.

రమాలక్ష్మ్యాం రమఃకాంతే
రక్తా శోక ద్రుమే స్మరే।

రమా : స్త్రీ. ఇది లక్ష్మికిని, పు. పెనిమిటికిని, రక్తాశోక వృక్షముకును, మన్మథునకును పేరు.

యమో దండధరే ధ్వాంక్షే
సంయమే యమజేఽపిచ॥ (5)
శరీర సాధనాపేక్ష
నిత్యకర్మణి చోచ్యతే।

యమ: పు. ఇది దక్షిణదిక్పాలునకును, జముడుకాకికిని, నియమముకును, త్రి. కవలవాండ్లకును, పు. దేహసాధనమునపేక్షించునిత్యకర్మకును పేరు.

క్రమ శ్శక్తౌ పరీపాట్యాం
క్రమశ్చరణకంపయోః॥

క్రమ : పు. ఇది సామర్థ్యముకును, పరిపాటికిని, పాదముకును, చలించుటకును పేరు.

•క్షౌమ మట్టే దుకూలే స్యా
దతసీవసనేఽపి చ।

క్షౌమ : న. ఇది కోటబురుజుమీదిశాలకును, వెలిపట్టు వస్త్రముకును, అగిసెనారతోనేసినవస్త్రముకును పేరు.

క్షేమం స్యాన్మంగళే లబ్ధ
రక్షణే చోరకేఽపి చ॥(7)

క్షేమ : న. ఇది శుభముకును, పొందబడినరక్షణగలదానికిని, చోరకమనుగంధద్రవ్యముకును, స్త్రీ.

క్షేమాధనహారీ గౌర్యోః
క్షమః ఖ్యాతః క్షమాన్వితే।
క్షితిక్షాంత్యోఃక్షమాఖ్యాతా
హితే శక్తే చ వాచ్యవత్॥(8)
ఆమో రోగే తద్విశేషేఽ
ప్యామోఽపక్వేతు వాచ్యవత్।
కామ స్మరేఽభిలాషే చ
కామో రేతో నికామయోః॥(9)
అవ్యయం త్వ భ్యనుజ్ఞయాం
యామస్తు ప్రహరేవ్రతే।

శ్యామ స్స్యాన్మేచకే వృద్ధ
దారకే హరితే ఘనే॥ (10)
వటద్రుమే ప్రయాగస్య
శ్యామ శ్శ్యామా తు వాగుజౌ।
అప్రసూతాంగనాయాం చ
తథా సోమలతౌషధౌ॥(11)
త్రివృతా శారిబాగుంద్రా
నిశాకృష్ణా ప్రియంగుషు।
శ్యామా నీల్యాం పికే శ్యామం
మరిచే లవణాంతరే॥
శ్యామో దమనకే గంధ
తృణే శ్యామే భిధేయవత్।
గుల్మస్స్యంబే ప్లీహ్ని ఘట్ట
సైన్యయో స్సైన్య రక్షణే॥(13)
గుల్మీ స్యాదామలక్యేలా
పర్ణికావస్త్రవేశ్మసు।

చందమనెడు గంధద్రవ్యముకును, పార్వతికిని పేరు.
క్షమ : పు. ఇది ఓరిమిగలవానికిని, **క్షమా** : **స్త్రీ.** భూమికిని, ఓరిమికిని, త్రి. ఇష్టమైనదానికిని, సమర్థమైనదానికిని పేరు.

ఆమ: పు. ఇది రోగముకును, రోగవిశేషముకును, త్రి. వచనముగాని దానికిని పేరు.

కామ : పు. ఇది మన్మథునకును, కోరికకును, రేతస్సుకును, మిక్కిలియనుటకును, అ. అంగీకరించుటకును పేరు.

యామ: పు. ఇది జాముకాలముకును, నియమముకును పేరు.

శ్యామ: పు. ఇది నలుపువర్ణముకును, బొద్దికూరకును, ఆకుపచ్చవర్ణముకును, మబ్బుకును, ప్రయాగయందలి వటవృక్షముకును, **స్త్రీ.** క్రాలు చెట్టుకును, సంతానముకలుగని స్త్రీకిని, సోమలతకును, తెల్ల తెగడకును, నల్లసుగంధి పాలచెట్టుకును, నాగముస్త కును, పసుపునకును, పిప్పలిచెట్టుకును, పేంకణపుచెట్టుకును, నీలిచెట్టుకును, పు. కోకిలకును, న. మిరియముకును, సింధులవణముకును, పు. దమనవృక్షముకును, సుగంధిచెట్టుకును, త్రి. నల్లనిదానికిని పేరు.

గుల్మ : పు. ఇది దుబ్బకును, వక్షముయొక్క ఎడమభాగమందుండు మాంసవిశేషముకును, నీళ్ళరేవుకును, సైన్యవిశేషముకును, సేనా నివేశముకు వేయు ఆవరణకును, **స్త్రీ.** ఉసిరిగ చెట్టుకును, ఏలచెట్టుకును, గుడారముకును పేరు.

జాల్మ స్స్యాత్పామరేక్రూరే
జాల్మో౽సమీక్ష్య కారిణి॥(14)

జాల్మ : త్రి. ఇది మూఢునకును, క్రూరునకును, ఆలోచించకపనిచేయువానికిని పేరు.

గ్రామ స్స్వరే సంవసథే
బృందే శబ్దాదిపూర్వకః।

గ్రామ: పు. ఇది సంగీతస్వరముకును, పల్లెటూరుకును, శబ్దాదులు పూర్వమందుగల గ్రామపదముకును, సమూహముకును పేరు.

భీమో౽మ్లవేత సే శంభౌ
ఘోరేచా౽పి వృకోదరే॥

భీమ: పు. ఇది పుల్లప్రబ్బలిచెట్టుకును, శివునకును, భయానకరసముకును, భీమునకును పేరు.

యుధ్మస్సంగ్రామధనుషో

యుధ్మ: పు. ఇది యుద్ధముకును, ధనుస్సుకును పేరు.

రిష్మఃకామ వసంతయోః।

ఇష్మ: పు. ఇది మన్మథునకును, వసంతునకును పేరు.

తోక్మం కర్ణ మలే తోక్మో
హరితే చ హరిద్యవే॥

తోక్మ : న. ఇది గులిమికిని, పచ్చవర్ణముకును, పచ్చయవలకును పేరు.

రుక్మం చ కాంచనే లోహే

రుక్మ : న. ఇది బంగారుకును, నల్లఉక్కుకును పేరు.

ఖర్మంక్షౌమే చ పౌరుషే।

ఖర్మ : న. ఇది పట్టుబట్టకును, పౌరుషముకును పేరు.

ధర్మః పుణ్యే యమే న్యాయే
స్వభావా చారయోః క్రతౌ॥(17)
ఉపమాయామహింసాయాం
చాపే చోప నిగద్యతే।

ధర్మ : పు. ఇది అదృష్టముకును, పు. యమునకును, పు. న్యాయముకును, స్వభావముకును, ఆచారముకును, యజ్ఞముకును, ఉపమానముకును, అహింసకును, పు. ధనుస్సుకును పేరు.

ఘర్మ స్స్యాదాతపే గ్రీష్మే౽
ప్యుష్ణ స్వేదాంభసోరపి॥(18)

ఘర్మ : పు. ఇది ఎండకును, గ్రీష్మఋతువుకును, వేడిమికిని, చెమటకును పేరు.

జిహ్మస్తుకుటిలే మందే
జిహ్మస్తగరుపాదపే।

జిహ్మ : త్రి. ఇది కుత్సితముకును, అలసునకును, పు. ఇది గంధితగరపు చెట్టుకును పేరు.

సూక్ష్మ (ష్మ)స్స్యాత్కతకోధ్యాత్మే
ప్యణౌ సూక్ష్మో౽ల్పకే౽న్యవత్॥

సూక్ష్మ : పు. ఇది ఇండుగచెట్టుకును, బ్రహ్మపదార్థముకును, నెరసుకును, త్రి. అల్పమైన దానికిని పేరు.

భీష్మస్తు భీషణే రుద్రే
గాంగేయే చ నిశాచరే।

భీష్మ: పు. ఇది భయానకరసముకును, శివునకును, భీష్మునకును, రాక్షసునకును పేరు.

శుష్మం తేజస్సూర్య-యోరుక్తం

శుష్మ : న. ఇది ప్రకాశముకును, పు. సూర్యునకును పేరు.

సూమం క్షీరే నభస్యపి॥

సూమ : న. ఇది క్షీరముకును, ఆకాశముకును పేరు.

దస్మస్తు యజమానే స్యా దపి చౌరే హుతాశనే।	**దస్మ** : పు. ఇది యజ్ఞముచేయువానికిని, దొంగకును, అగ్నికిని పేరు.
రామః పశువిశేషే స్యా జ్జామదగ్న్యే హలాయుధే॥(21) రాఘవే చాసిత శ్వేత మనోజ్ఞేషు చ వాచ్యవత్। రామాంగనా హింగుళయో రామం వాస్తుకకుష్ఠయోః॥(22)	**రామ** : పు. ఇది వృకమారమను మృగముకును, పరశురామునకును, బలరామునకును, శ్రీరామునకును, త్రి. నల్లనిదానికిని, తెల్లనిదానికిని, మనోహరమైన దానికిని, స్త్రీ. ఆడుదానికిని, ఇంగిలీకముకును, న. చక్రవర్తి కూరకును, కుష్ఠవ్యాధికిని పేరు.
వామం సవ్యేప్రతీపే చ ద్రవిణే చాతిసుందరే। పయోధరే హరే కామే విద్యాద్వామాపి చ స్త్రియాం॥(23) వామీస్సృగాలీ కరభీ రాసభీ బాడభీషు చ।	**వామ** : న. ఇదిఎడమభాగముకును, ప్రతికూలముకును, ధనముకును, మిగులచక్క దనముకును, పు. మేఘముకును, శివునకును, మన్మథునకును, స్త్రీ. చక్కని స్త్రీకిని, ఈ. స్త్రీ. ఆడజాతులైన నక్కకును, ఒంటెకును, గాడిదకును, అశ్వముకును పేరు.
పద్మ స్స్యాత్పన్నగే వ్యూహే నిధౌ సంఖ్యాంతరేఽంబుజే॥ పద్మకే బిందుజాలేఽపి పద్మాభాంగే శియోరపి।	**పద్మ**:పు. ఇదిసర్పవిశేషముకును, పు. పద్మవ్యూహముకును, కుబేరునిపద్మనిధికిని, సంఖ్యావిశేషముకును, తామరపువ్వుకును, న. పద్మకాష్ఠమను ఓషధికిని, ఏనుగ యొడలియందలి తెల్లపొడమచ్చలకును, స్త్రీ. పద్మ కాంతివంటి కాంతిగల స్త్రీకిని, లక్ష్మికిని పేరు.
సోమః కుబేరే పితృదేవతాయాం వసుప్రభేదే చ సుధాకరే చ। ద్రివ్యౌషధీ సోమలతా సమీర కర్పూరనీ రేషు చ వానరే చ॥(25)	**సోమ** : పు. ఇది కుబేరునకును, సోముడను పితృదేవతకును, అష్టవసువులలోనొకదానికిని, చంద్రునకును, దేవలోకమందలి ఓషధికిని, సోమలతకును, వాయువుకును, కర్పూరముకును, జలముకును, వానర విశేషముకును పేరు.
భూమిః క్షితౌ స్థానమాత్రే వమి ర్వాంతౌ హుతాశనే। రశ్మిరంశౌ ప్రగ్రహే చ జామి స్స్వసృకుల స్త్రియోః॥(26)	**భూమి** : స్త్రీ. ఇది భూమికిని, ప్రదేశముకును పేరు. **వమి** : స్త్రీ. ఇది వమనునకును, అగ్నికిని పేరు. **రశ్మి** : స్త్రీ. ఇది కిరణముకును, కళ్ళెముకును పేరు. **జామి** : స్త్రీ. ఇది తోబుట్టువుకును, కులస్త్రీకిని పేరు.

నేమి స్త్రీకాయాం కూపస్య చక్రాంతే తినిశద్రుమే।	**నేమి :** స్త్రీ. ఇది నూతిమీద నీళ్ళు తీయుటకు కట్టిన గిలక మొదలయిన వాటికిని, చక్రము యొక్క అంచుకును, పు. నెమ్మిచెట్టుకును పేరు.
నేమః కాలేऽవధౌ గర్తే ప్రకారే కైతవేऽపి చ॥	**నేమ :** పు. ఇది కాలముకును, అంతముకును, గోతికిని, ప్రాకారముకును, మిషకును పేరు.
క్రిమి స్స్యాత్ కృమివత్కీటే లాక్షాయాం కృమిలేఖరే।	**క్రిమి :** పు. ఇది పురుగుకును, లక్కకును. **కృమిః** త్రి. పురుగులు పట్టినదానికిని, పు. గాడిదకును పేరు.
కామి స్స్యాత్కాముకే రత్యాం	**కామి :** పు. ఇది విటునకును, స్త్రీ. రతీదేవికిని పేరు.
హోమి స్సర్పిషి పావకే॥	**హోమి :** పు. ఇది నేతికిని, అగ్నికిని పేరు.
ఊర్మిస్త రంగే పీడాయాం వేగే భంగ ప్రకాశయోః। ఉత్కంఠా వస్త్రసంకోచ లేఖయోరపి కీర్తితా॥ (29)	**ఊర్మి :** ఇది అలకును, బాధకును, వేగముకును, భంగముకును, ప్రకాశముకును, వేడుకకును, (ఇష్టవస్తువయందాసక్తి) ఐట్టుకుచ్చెళ్ళపంక్తికిని పేరు.
లక్ష్మీశ్శ్రీరివ సంపత్తి శోభాపద్మాప్రియంగుషు।	**లక్ష్మీ:** స్త్రీ. ఇది శ్రీః అను శబ్దమువలెనే, సమృద్ధికిని, కాంతికిని, లక్ష్మికిని, ప్రేంకణపుచెట్టుకును పేరు.
కిర్మీ పలాలే శాలాయాం లోహపుత్ర్యాము దీరితా॥	**కిర్మీ :** స్త్రీ. ఇది మాంసముకును, గృహవిశేషముకును, లోహపుబొమ్మకును పేరు.
శమీసక్తు ఫలాయాం చ శింబా యామపి (వల్గులౌ) వాగుజా।	**శమీ :** స్త్రీ. ఇది జమ్మిచెట్టుకును, కాయధాన్యములపొట్టుకును, క్రాలుచెట్టుకును పేరు.
బ్రాహ్మీతు భారతీ సోమ వల్లరీ బ్రహ్మశక్తిషు॥ (31) ఫంజికాపంక గడకా శాకభేదేషు చ స్మృతా।	**బ్రాహ్మీ :** స్త్రీ. ఇది సరస్వతికిని, సోమలతకును, శివుని సప్తమాతృకలలో నొకతెకును, గంటుభారంగికిని, మత్స్యవిశేషముకును, పొన్నగంటికూరకును పేరు.
సమా వర్షే సమంతుల్యే సాధౌ సదృశేऽ న్యవత్॥(32)	**సమా :** పు. నిత్యబహువచనం. ఇది సంవత్సరముకును, త్రి. ఉపమావాచకముకును, యోగ్యమైనదానికిని, సమానమైనదానికిని పేరు.
సీమాऽऽఘాటే స్థితౌ క్షేత్రే మర్యాదా వేలయోరపి।	**సీమా :** స్త్రీ. ఇది పొలిమేరకును, ఉనికికిని, వరిమడికిని, హద్దుకును, ఒడ్డుకును పేరు.

క్షుమా౽తసీ నీలికయో
(రుమా)ర్నుమా నామ్నివరద్యుతౌ॥(33)
ఉమా౽తసీ హైమవతీ
హరిద్రాకీర్తి కాంతిషు।
రుమా సుగ్రీవ దారేషు
విశిష్టలవణాకరే॥ (34)

క్షుమా: స్త్రీ. ఇది అగిసెచెట్టుకును, నీలిచెట్టుకును పేరు.
నుమా: స్త్రీ. ఇద పేరుకును, శ్రేష్ఠకాంతికిని పేరు.
ఉమా: స్త్రీ. ఇది అగిసెచెట్టుకును, పార్వతికిని, పసపునకును, కీర్తికిని, ప్రకాశముకును పేరు.
రుమా: స్త్రీ. ఇది సుగ్రీవుని భార్యకును, సంబరీదేశ మందలి ఉప్పుగనికిని పేరు.

★ అథ మాంత త్రివర్గః ★

ఉత్తమా దుగ్ధికాయాంస్యా
దుత్కృష్టే చోత్తమో౽న్యవత్।
మధ్యమ స్స్యాత్స్వరే మధ్యే
మధ్యదేశే చ మధ్యజే॥ (35)
వాచ్య వన్మధ్యమా తూక్తా
రాకా దృష్టరజ స్త్రియోః।
కర్ణి కా త్ర్యక్షరచ్ఛందః
కరమధ్యాంగుళీషుచ॥ (36)

ఉత్తమా : స్త్రీ. ఇది చిరుపాలచెట్టుకును, త్రి. శ్రేష్ఠమైనదానికిని, యోగ్యమైనదానికిని పేరు.
మధ్యమ: పు. ఇది మధ్యమస్వరముకును, నడుముకును, పు. మధ్యప్రదేశముకును, త్రి. మధ్య యందె నదానికిని, స్త్రీ. ఇది పౌర్ణమాస్యకును, క్రొత్తగా రజస్వలయైన స్త్రీకిని, తామరదుద్దుకును, 3 అక్షరముల ఛందముకును, చేతినడిమి వ్రేలికిని పేరు.

అధమః కుత్సితే న్యూనే

అధమ : త్రి. కుటిలమైనదానికిని, తక్కువయైనదానికిని పేరు.

ప్రక్రమో౽వసరే క్రమే।
విక్రమః క్రాంతిమాత్రేస్యా
ద్విక్రమ శ్శక్తిసంపది॥
సంక్రమః క్రమణే సమ్య
గ్వారి సంచారయంత్రకే।

ప్రక్రమ: త్రి. ఇదిసమయముకును, వరుసకును పేరు.
విక్రమ: పు. ఇది ఆక్రమించుటకును, శౌర్యాతిశయముకును పేరు.
సంక్రమ: పు. ఇది ఆక్రమించుటకును, నీటికాలువలు మొదలయిన వాటిపైని సంచరించుటకును కట్టిన వంతెన మొదలయిన వాటికిని పేరు.

నిష్క్రమో బుద్ధిసంపత్తౌ
నిర్గమే దుష్కులే౽పి చ॥
ఆగమ శ్శాస్త్ర ఆయాతే
విభ్రమో భ్రాంతి హావయోః।

నిష్క్రమ: పు. ఇది బుద్ధిబలముకును, బయలుదేరుటకును, చెడ్డకులముకును పేరు.
ఆగమ : పు. ఇది శాస్త్రముకును, వచ్చుటకును పేరు.
విభ్రమ : పు. ఇది భ్రమకును, స్త్రీలవిలాసవిశేషముకును పేరు.

సంభ్రమస్తు భయేఽపి స్యా
త్సంవేగా దరయోరపి॥

సంభ్రమ: పు. ఇది భయముకును, భయాదులచేత నైన తొందరకును, ఆదరముకును పేరు.

విద్రుమో రత్నవృక్షేస్యా
త్ప్రవాళే పల్లవేఽ పి చ।

విద్రుమ : పు. ఇది పగడపు చెట్టుకును, పగడముకును, చిగురు టాకుకును పేరు.

ఆశ్రమో బ్రహ్మచర్యాది
చతుష్కేఽ పి మఠేఽ పిచ॥(40)

ఆశ్రమ: పు. బ్రహ్మచర్యము మొదలగు 4ఆశ్రమములకును, యత్యాదుల నివాస స్థానముకును పేరు.

సత్తమశ్చాన్య వత్పూజ్యే
శ్రేష్ఠసాధీయసోరపి।

సత్తమ : త్రి. ఇది పూజ్యమైన దానికిని, శ్రేష్ఠమైన దానికిని, యోగ్యమైన దానికిని పేరు.

నియమో యంత్రణాయాంస్యా
త్ప్రతిజ్ఞాయాంచ సంయమే॥(41)

నియమ : పు. ఇది నియమించుటకును, ప్రతిజ్ఞకును, వ్రతనిష్ఠకును పేరు.

నిగమోవాణిజే పుర్యాం
పథి వేదే వణిక్పథే।

నిగమ : పు. ఇది వర్తకునకును, పట్టణముకును, మార్గముకును, వేదముకును, బజారుకును పేరు.

నైగమ స్స్యాదుప నిష
ద్వణిజోర్నాగరేఽపి చ॥(42)

నైగమ : పు. ఇది ఉపనిషత్తుకును, వర్తకునకును, శౌంఠికిని పేరు.

కలమో లేఖినీ చౌర
శాలిలా క్షారసేషు చ।

కలమ : పు. ఇది వ్రాతకలముకును, దొంగకును, కలమధాన్యముకును, లాక్షారస ముకును పేరు.

తలిమం కుట్టిమే తల్పే
చంద్రహాసే వితానకే॥(43)

తలిమ : న. ఇది రాతితో కట్టబడిన భూమికిని, శయ్యకును, పెద్ద కత్తికిని, ఛాదినీకిని పేరు.

పరమం స్యాదనుజ్ఞాతేఽ
ప్యవ్యయం పరమంపరే।
పరమం స్త్రాత్ప్రధానాద్యో
రోంకారేఽపి త థోచ్యతే॥

పరమ : అ. ఇది అంగీకరించబడిన దానికిని, త్రి. శ్రేష్ఠమైన దానికిని, ముఖ్యమైన దానికిని, మొదటి దానికిని, ఓంకారముకును పేరు.

కుసుమం పుష్పఫలయోః
స్త్రీరజో నేత్రరోగయోః।

కుసుమ : న. ఇది పుష్పముకును, ఫలముకును, ముట్టురక్తముకును, నేత్రరోగముకును పేరు.

కృత్రిమం రచితే ప్రోక్తం
స్త్విల్వకే లవణాంతరే॥

కృత్రిమ : త్రి. చెయ్యబడిన దానికిని, న. అందుగ బంకతో చేసిన ధూపద్రవ్యముకును, విడ్లవణ ముకును పేరు.

సుషమం చారు సమయో
స్సుష్మమా పరమద్యుతౌ।

సుషమ : త్రి. సుందరమైన దానికిని, సమమైన దానికిని, స్త్రీ. ఉత్కృష్ట కాంతికిని పేరు.

సుషీమ శ్శిశిరే చారౌ సుషీమః పన్నగాంతరే॥(46)	**సుషీమ :** త్రి. చల్లని దానికిని, సుందరమైన దానికిని, పు. సర్పవిశేషముకును పేరు.
పంచయో రాగభేదే స్యా త్పంచానామపి పూరణే। పంచమ శ్చతురే హృద్యే పంచమీ పాండవస్త్రియాం॥	**పంచమ :** పు. ఇది రాగవిశేషముకును, ఐదవ దానికిని, త్రి. నేర్పరికిని, మనోహరమైనదానికిని, ఈ. స్త్రీ. ద్రౌపదికిని పేరు.
గౌతమ శ్శాక్యసింహే చ మునిభేదేऽథ గౌతమీ। రోచన్యామంబికాయాం చ దాడిమః కర్కైలయోః॥	**గౌతమ :** పు. ఇది బుద్ధదేవునకును, గౌతమ మునికిని, ఈ. స్త్రీ. గోరోచనముకును, పార్వతికిని పేరు. **దాడిమ :** పు. ఇది దానిమ్మ చెట్టుకును, ఏలకి చెట్టుకును పేరు.
గోధూమో నాగరంగే స్యా ద్భేషజ వ్రీహిభేధయోః। వ్యాయామోదుర్గ సంచారే వ్యాయామః పౌరుషేऽపి చ॥(49)	**గోధూమ :** పు. ఇది నారింజ చెట్టుకును, ఓషధి విశేషముకును, గోధుమ ధాన్యముకును పేరు. **వ్యాయామ :** పు. ఇది వంతెనకట్టుకును, పౌరుషముకును పేరు.
విలోమస్తు ప్రతీపే స్యా ద్భుజంగే వరుణేశుని। ఆమలక్యాం విలోమీ చ విలోమం చాऽరఘట్టకే॥(50)	**విలోమ :** త్రి. ఇది ప్రతికూలమైన దానికిని, పు. సర్పముకును, వరుణ దేవునకును, కుక్కకును, ఈ. స్త్రీ. ఉసిరిగచెట్టుకును. న. పెద్ద బావికిని పేరు.
గోలోమీ శ్వేతదూర్వాయాం షడ్గంధా వారయోషితోః। ప్రతిమా దంతబంధే స్యా ద్గజస్యాను కృతావపి॥(51)	**గోలోమీ :** స్త్రీ. ఇది తెల్లగరికెకును, వసకును, వేశ్యకును పేరు. **ప్రతిమా :** స్త్రీ. ఇది గజదంతము యొక్క కట్టుకును, విష్ణు వినాయకాది ప్రతిమకును పేరు.

★ అథమాంతశ్చతుర్వర్ణః ★

ప్లవంగమః కపౌ భేకేऽ నుపమ స్సుందరేऽన్యవత్। సుప్రతీకస్య యోషాయాం భవేదనుపమామతా॥	**ప్లవంగమ :** పు. ఇది కోతికిని, కప్పకును పేరు. **అనుపమ :** త్రి. ఇది సుందరమైనదానికిని, స్త్రీ. ఈశాన్యదిగ్గజముయొక్క భార్యకును పేరు.

అభ్యాగమో ంతికే ఘాతే విరోధా భ్యుద్గమాజిషు।	**అభ్యాగమ** : పు. ఇది సమీపముకును, చంపుటకును, వైరముకును, అభిముఖముగా వచ్చుటకును, యుద్ధముకును పేరు.
యాత యామస్తు జీర్ణే స్యా త్పరిభుక్తోజ్ఝితే (ఘచ) కపి చ॥(53)	**యాతయామ** : త్రి. ఇది శిథిలమైన దానికిని, అనుభవించబడిన దానికిని, విడచిపెట్టబడిన దానికిని పేరు.
దండయామస్తు కీనా శే దివసే కుంభసంభవే।	**దండయామ** : పు. ఇది యమునకును, దినముకును, అగస్త్యమునికిని పేరు.
సార్వభౌమస్తు దిఙ్నాగే సర్వపృథ్వీపతావపి॥(54)	**సార్వభౌమ**: పు. ఇది ఉత్తర దిగ్గజముకును, చక్రవర్తికిని పేరు.
పరాక్రమో విక్రమేస్యా త్సామర్థ్యో ద్యోగయో రపి।	**పరాక్రమ** : పు. ఇది పరాక్రమముకును, శరీరబలముకును, ప్రయత్నముకును పేరు.
ఉపక్రమ స్స్యాదుపధా చికిత్సారంభ విక్రమే॥(55)	**ఉపక్రమ**: పు. మంత్రిమొదలగు వారిని రహస్యముగా ధర్మాదులచేత పరీక్షించుటకును, రోగ చికిత్సకును, ప్రారంభముకును, పరాక్రముకును పేరు.
జలగుల్మో జలావర్తే కచ్ఛపే జలచత్వరే।	**జలగుల్మ** : పు. ఇది నీటిసుడికిని, తాబేటికిని, నాల్గుకాలువలు కలిసినచోటుకును పేరు.
మహాపద్మ స్స్మృతో నాగ నిధి సంఖ్యాంతరేऽ పి చ॥	**మహాపద్మ**: పు. ఇది సర్పవిశేషముకును, కుబేరుని నిధికిని, సంఖ్యాభేదముకును పేరు.
అభ్యుపగమ స్స్వీకారే సమీ పాగమనేऽ పి చ।	**అభ్యుపగమ** : పు. స్వీకరించుటకును, దగ్గరకు వచ్చుటకును పేరు.
నక్షత్రనేమి శ్శీతాంశౌ రేవత్యాం చ ధ్రువే క్వచిత్॥	**నక్షత్రనేమి**: పు. చంద్రునకును, స్త్రీ. రేవతీ నక్షత్రముకును, పు. ధ్రువునకును పేరు.

★ అథయాంతవర్గః ★

య స్సర్వనామా నిలయో ర్జ్యా మౌర్వీమాతృభూమిషు। ద్యుర్గ్నౌ దివసేऽపిస్యా ద్ద్యౌస్స్వర్గ సురవర్త్మనోః॥(1)	**యః**: త్రి. ఇది సర్వనామముకును, వాయువుకును పేరు. **జ్యా**: స్త్రీ. ఇది వింటినారికిని, తల్లికిని, భూమికిని పేరు. **ద్యుః** : పు. ఇది అగ్నికిని, న. దినముకును పేరు. **ద్యౌః** : స్త్రీ. ఇది స్వర్గముకును, ఆకాశముకును పేరు.

★ అథ యాంతో ద్వివర్ణః ★

జయో జయంతే విజయే
జయా దుర్గా గ్నిమంథయోంః।
జయంతీ తిథిభేదో మా
సఖీ పథ్యాసు చ స్మృతా॥

జయ : పు. ఇది ఇంద్రపుత్రునకును, శత్రువులను పారదోలుటకును, స్త్రీ. పార్వతికిని, నెల్లికూరకును, తక్కెడుచెట్టుకును, అష్టమి మొదలగు జయంతులకును, పార్వతి చెలికత్తెకును, కరకచెట్టుకును పేరు.

చయస్సమూహే ప్రాకార
మూలబంధేసమాహృతా।

చయ : పు. ఇది సమూహముకును, కందకము నుంచి తీయబడిన మట్టితో పెట్టిన కోటపుట్టకును, గ్రహించుటకును పేరు.

నయో నీతౌ ద్యూతభేదే

నయ : పు. ఇది నీతికిని, జూదములో నిభేదము కును పేరు.

శయ శ్శయ్యా హి పా ణిషు॥(3)

శయ : పు. ఇది పాన్పునకును, సర్పముకును, హస్తముకును పేరు.

భయం ప్రతిభయే ఘోరే
ప్రసూనే కుబ్జకస్య చ।
మయశ్శిల్పిని దైత్యానాం
కరభేఽశ్వతరేఽపి చ॥(4)

భయ: న. ఇది పరులవలన కలిగిన అనిష్టముకును, త్రి. భయంకరమైన దానికిని, న. కుబ్జకపుష్పముకును పేరు.

మయ : పు. ఇది రాక్షసుల శిల్పికిని, ఒంటెకును, కంచరగాడిదకును పేరు.

లయో వినాశే సంశ్లేషే
సామ్యే తౌర్యత్రికస్య చ।
స్మయో గర్వేఽద్భుతే
గేయోగాతవ్యే గాయనేఽపి చ॥

లయ : పు. ఇది నాశముకును, కలుసుకొనుట కును, నృత్తగీతవాద్యములసమత్వముకును పేరు.

స్మయ: పు. ఇది గర్వముకును, ఆశ్చర్యముకును పేరు.

గేయ : త్రి. ఇది కీర్తనలు మొదలగు వాటికిని, గానము చేయువానికిని పేరు.

క్షయో రోగాంతరే వేశ్మ
కల్పాంతా పచయేష్వపి।
ప్రియో ధవే చ హృద్యేచ
వృద్ధినామౌషధేఽపి చ॥
కాయః కదైవతే మూర్తౌ
సంఘే లక్ష్య స్వభావయోః।
కాయం మనుష్య తీర్థే పి

క్షయ : పు. ఇది క్షయరోగముకును, గృహము కును, ప్రళయముకును, తక్కువకును పేరు.

ప్రియ : పు. ఇది భర్తకును, త్రి. మనోహరమైన దానికిని, బుద్ధివృద్ధియను ఓషధికిని పేరు.

కాయ : పు. ఇది బ్రహ్మతీర్థముకును, శరీరము కును, సమూహముకును, గురికిని, స్వభావము కును, న. మనుష్యతీర్థముకును పేరు.

సాయః కాండా పరాహ్ణయోః॥(7) **సాయ** : పు. ఇది బాణముకును, దినముయొక్క కడపటి భాగముకును పేరు.

దాయో దానేయౌతకాది
ధనే సోల్లుంఠభాషణే।
విభక్తవ్య పితృద్రవ్యే
దాయ మాహు ర్మనీషిణః॥(8)

దాయ : పు. ఇది దానముకును, వివాహకాల మందల్లునకిచ్చు కట్నము మొదలగు ధనముకును, ఎత్తిపొడుపు మాటకును, పంచుకోదగిన పిత్రార్జిత మగు ధనముకును పేరు.

ప్రాయశ్చానశనే మృత్యౌ
తుల్య బాహుళ్యయోరపి।

ప్రాయ : పు. ఇది మరణార్థమై భుజించకుండుటకును, మరణముకును, తుల్యార్థకముకును, బాహుళ్యముకును పేరు.

పేయం పానీయ పయసోః
పేయా శ్రాణాచ్ఛ మండయోః॥ (9)

పేయ : త్రి. ఇది పానముచేయదగిన దానికిని, న. ఉదకముకును, స్త్రీ. గంజికిని, స్వచ్ఛమైన మీగడకును పేరు.

స్థేయో వివాదస్య పద
నిర్ణేతరి పురోహితే।

స్థేయ : పు. ఇది తగవరికిని, పురోహితునకును పేరు.

పీయుఃకాలే రవౌ ఘూకే

పీయు : పు. ఇది కాలముకును, సూర్యునకును, గుడ్లగూబకును పేరు.

యయుః క్రతుహయే హయే॥(10)

యయు : పు. ఇది యాగార్థమైన అశ్వముకును, అశ్వసామాన్యముకును పేరు.

మయు స్తురంగవదనే
మృగేఽపి మయు రుచ్యతే।

మయు : పు. ఇది కిన్నరునకును, జింకలలోని భేదముకును పేరు.

మన్యుః క్రోధే క్రతౌ దైన్యే

మన్యు : పు. ఇది కోపముకును, యజ్ఞముకును, దీనత్వముకును పేరు.

మృత్యు ర్మరణ దైవయోః॥

మృత్యు: పు. ఇది మరణముకును, దైవముకును పేరు.

దస్యు స్తేనేచ శత్రౌచ

దస్యు: పు. ఇది చోరునకును, శత్రువుకును పేరు.

జన్యుఃప్రాణ్యగ్ని ధాతృషు।

జన్యు : పు. ఇది జంతువుకును, అగ్నికిని, బ్రహ్మకును పేరు.

వన్యం వనభవే వన్యా
వనవారి సమూహయోః॥

వన్య : త్రి. ఇది వనమందుపుట్టిన దానికిని, స్త్రీ. వనసమూహముకును, జలసంఘముకును పేరు.

జన్యం హట్టే పరీవాదే సంయుగే జనకే పునః। జన్య స్స్యాజ్జననీయే చ జన్యా మాతృ సఖీముదోః॥ (13) జన్యో (వరవధూ)నవవధూ జ్ఞాతి ప్రియభృత్య హితేషు చ।	**జన్య** : న. ఇది బజారుకును, అపవాదకును, యుద్ధముకును, పు. తండ్రికిని, త్రి. పుట్టించు దానికిని, స్త్రీ. తల్లిచెలికత్తెకును, సంతోషముకును, త్రి. నూతన పరిణేత యొక్క జ్ఞాతికిని, పెమినిటి యొక్క భృత్యునకును, పెనిమిటి స్నేహితునకును పేరు.
శూన్యాఖ్యా నిర్జనే నళ్యా	**శూన్య** : త్రి. ఇది జనరహితమైన దానికిని, స్త్రీ. గూవగుత్తికకును పేరు.
మన్యో భిన్న సమానయోః॥(14)	**అన్య**: త్రి. ఇది వేరైన దానికిని, సమమైన దానికిని పేరు.
పాయ్యం పానీయకేనింద్యే	**పాయ్య** : న. ఇది జలముకును, త్రి. నింద్యార్థమైన దానికిని పేరు.
పూజ్య శ్శ్వశుర వంద్యయోః।	**పూజ్య** : పు. ఇది కూతునిచ్చిన మామకును, త్రి. పూజింపదగిన వానికిని పేరు.
హార్యో విభీతక తరౌ హర్తవ్యే హార్యమన్యవత్॥	**హార్య** : పు. తాండ్రచెట్టుకును, త్రి. హరింపదగిన దానికిని పేరు.
వీర్యం శు(క్రే) క్లే ప్రభావేచ తేజ స్సామర్థ్య యోరపి।	**వీర్య** : న. ఇది రేతస్సుకును, పరాక్రమముకును, ప్రకాశముకును, శరీర బలముకును పేరు.
ఆర్య స్స్యాధౌ సౌవిదల్లే ప్యార్యో మా వృత్తభేదయోః॥(16)	**ఆర్య** : పు. ఇది సజ్జనునకును, అంతః పురమును గాచు వానికిని, స్త్రీ. పార్వతికిని, ఆర్యావృత్తముకును పేరు.
అర్య స్స్వామిని వైశ్యే చ	**అర్య** : పు. ఇది ప్రభువుకును, కోమటికిని పేరు.
కార్యం హేతౌ ప్రయోజనే।	**కార్య** : న. ఇది హేతువుకును, ప్రయోజనము (పని) కును పేరు.
సూర్య స్సూరే తత్ప్రియాయాం సూర్యాస్యాదో ష(ధీభిది) ధావపి॥(17)	**సూర్య** : పు. ఇది సూర్యునకును, స్త్రీ. సూర్యుని భార్యకును, పిన్నపాపర చెట్టుకును పేరు.
శౌర్యం చారభటీ శక్త్యో	**శౌర్య**: న. ఇది దర్పముకును, సామర్థ్యముకును పేరు.
ర్వర్య స్స్మర వరేణ్యయోః।	**వర్య** : పు. ఇది మన్మథునకును, శ్రేష్ఠునకును పేరు.
గుహ్యం రహస్యుపస్థే చ గుహ్యః కమఠ దంభయోః॥	**గుహ్య** : త్రి. ఇది రహస్యముకును, న. స్త్రీ పురుషుల మర్మాంగముకును, పు. తాబేటికిని, దంభముకును పేరు.

సహ్యశ్శైలాంతరా రోగ్య సోఢవ్యేషు పచక్షతే।	**సహ్య:** పు. ఇది సహ్యాపర్వతముకును, న. ఆరోగ్యముకును, త్రి. సహింపదగిన దానికిని పేరు.
గృహ్యం పురీషమార్గేఽపి భవేదస్వైర పక్షయోః గృహ్యో చ శాఖానగరే గృహ్యా శ్చేకేష్వుదీరితః।	**గృహ్య :** న. ఇది గుదస్థానముకును, త్రి. స్వతంత్రములేని దానికిని, పక్షముకును, స్త్రీ. పేటకును, పు. పెంపుడు పక్షిమృగాదులకును పేరు.
యోగ్యః ప్రవీణయోగార్హో పాయి శక్తేషు వాచ్యవత్॥ (20) యోగ్య మృ ద్ధ్యాఖ్య భైషజ్యే యోగ్యా భ్యాసా ర్క యోషితోః।	**యోగ్య :** త్రి. ఇది నేర్పరికిని, యోగముకుదగిన వానికిని, ఉపాయముగలవానికిని, సమర్థునకును, న. ఋద్ధివృద్ధియను ఓషధికిని, స్త్రీ. అభ్యాసముకును, సూర్యుని భార్యకును పేరు.
భాగ్యం శుభాత్మకవిధౌ స్యాచ్ఛుభా శుభకర్మణి॥	**భాగ్య :** న. ఇది శుభరూపమగు నదృష్టముకును, పురాకృత శుభాశుభకర్మకును పేరు.
పాక్యం (బి) విడాఖ్యలవణే యవక్షారేఽపి దృశ్యతే।	**పాక్య :** న. ఇది విడ్ లవణముకుమ, యవక్షారముకును పేరు.
పథ్యం హితే హరీత క్యాం పథ్యా	**పథ్య :** త్రి. ఇష్టమైన దానికిని, స్త్రీ. కరకచెట్టుకును పేరు.
రథ్యో రథో ద్వహే॥ (22) రథ్యా రథౌఘే విశిఖా వర్తనీ చత్వరేషు చ।	**రథ్య :** పు. ఇది రథమును వహించు గుఱ్ఱముకును, స్త్రీ. రథసమూహముకును, రాజవీథికిని, మార్గముకును, నాల్గువీథుల మొగకును పేరు.
అర్ఘ్యం శిలాజితున్యర్ఘ్యో బుధే న్యాయ్యే తువాచ్యవత్॥(23)	**అర్ఘ్య :** న. ఇది శిలాజిత్తుకును, త్రి. విద్వాంసునకును, న్యాయముకును పేరు.
గ్రామ్యో జనేఽన్యవ గ్రామ్య మశ్లీల రత బంధయోః।	**గ్రామ్య :** పు. ఇది మనుష్యునకును, త్రి. పామరవాక్యముకును, రతిబంధ విశేషముకును పేరు.
సౌమ్యో బుధే మనోజ్ఞేస్యా దనుగ్రే సోమదైవతే॥ ఇల్వలాసు చ సౌమ్య స్స్యు ర్నీచే బోధ్యే చ వాచ్యవత్।	**సౌమ్య :** పు. ఇది బుధ గ్రహముకును, త్రి. మనోహరమైనవానికిని, శాంతమైన దానికిని, చంద్రుడధిదేవత గాగల దానికిని, పు. ఇల్వలా నక్షత్రములైదింటికిని, త్రి. స్వల్పమైనదానికిని, బోధింపదగిన వానికిని పేరు.

రమ్యం మనోరమే రమ్యా
రాత్రౌ రమ్యశ్చచంపకే ॥(25)

రమ్య: త్రి. మనోహరమైన దానికిని, స్త్రీ. రాత్రికిని, పు. సంపెంగ చెట్టుకును పేరు.

సంఖ్యం సమితి సంఖ్యాస్యా
దేక (త్వా) ద్వ్యాది విచారయోః।

సంఖ్య: న. ఇది యుద్ధముకును, స్త్రీ. ఒకటిరెండు అనులెక్కకును, విచారణకును పేరు.

మధ్యం న్యాయ్యేఽవకాశేఽ
వలగ్నకే లగ్నకేఽ(వ) ధమే॥(26)

మధ్య: త్రి. ఇది న్యాయమైన దానికిని, మధ్యయందైన దానికిని, పు. నడుముకును, పు. జామీనుదారునకును, నీచునకును పేరు.

మేధ్యం శుచౌ మేదురేచ
వాచ్యవన్మేధ్య మాశ్రమే।
మేధ్యా పి శంఖపుష్ప్యాంస్యా
ద్వచాయామపి కీర్తితా॥ (27)

మేధ్య: త్రి. పవిత్రమైన దానికిని, తరుచైన దానికిని, న. నివాసముకును, స్త్రీ. శంఖ పుష్పిచెట్టుకును, వసకును పేరు.

సాధ్యాభిఖ్యా సాధనీయే
గణదైవత యోగయోః।

సాధ్య: త్రి. ఇది సాధించదగిన దానికిని, సాధ్యులను దేవయోని విశేషులకును, పంచాంగ యోగభేదముకును పేరు.

వంధ్యోఽఫలద్రుమే వంధ్యా
త్వప్రజాత స్త్రీయామపి॥(28)

వంధ్య: పు. ఇది ఫలించనిచెట్టుకును, స్త్రీ. గొడ్రాలికిని పేరు.

హృద్యం ధవళజీరే చ
హృత్ప్రియే హృద్భవేఽపిచ।
వశకృద్వేదమంత్రేచ
హృద్యావృధ్యాఖ్య భేషజే॥(29)

హృద్య: న. ఇది తెల్లజీలకర్రకును, త్రి. మనోహరమైన దానికిని, హృదయమందుపుట్టిన దానికిని, పు. వశ్యమునుజేయు వేదమంత్రముకును, స్త్రీ. బుద్ధివృద్ధియను ఓషధికిని పేరు.

చోద్యం స్యాదద్భుతే ప్రశ్నే
చోదనార్హే తు వాచ్యవత్।

చోద్య: న. ఇది అచ్చెరువుకును, అడుగుటకును, త్రి. ప్రేరేపించదగిన దానికిని పేరు.

పద్యం శ్లోకే స్తుతౌ పద్యా
పద్య శ్శూద్ర పదార్థయోః॥(30)

పద్య: న. ఇది శ్లోకముకును, స్త్రీ. స్తుతికిని, పు. శూద్రునకును, త్రి. పాదముకు తగిన దానికిని పేరు.

పుణ్యం మనోజ్ఞేఽభిహితం
తథా సుకృత ధర్మయోః।

పుణ్య: త్రి. మనోహరమైన దానికిని, న. పుణ్యముకును, ధర్మముకును పేరు.

ధిష్ణ్యం సద్మని నక్షత్రే
స్థానే శక్తౌ చ పావకే॥ (31)

ధిష్ణ్య: న. ఇది గృహముకును, నక్షత్రముకును, ప్రదేశముకును, సామర్థ్యముకును, అగ్నికిని పేరు.

ధాన్యం వ్రీహిషు ధాన్యాకే
ధన్యః పుణ్యవతి స్మృతః।
ధన్యా ధాన్యా మలక్యోశ్చ
కుడ్యం భిత్తౌ విలేపనే॥

ధాన్య: న. ఇది ధాన్యముకును, ధనియముకును పేరు.
ధన్య: త్రి. ఇది పుణ్యాత్మునకును, స్త్రీ. ధనియముకును, ఉసిరిగ చెట్టుకును పేరు.
కుడ్య : న. ఇది గోడకును, పూతకును పేరు.

కావ్యం గ్రంథే -గ్రహే కావ్యః
కావ్యా స్యాత్పూత నాధియోః।
చవ్యం తు చవికా చవ్యా
శతపర్వో గ్రగంధయోః॥

కావ్య: న. ఇది కవిరచిత గ్రంథముకును, పు. శుక్ర గ్రహముకును, స్త్రీ. పూతనకును, బుద్ధికిని పేరు.
చవ్య : న. ఇధి చవ్యమను గంధద్రవ్యముకును, స్త్రీ. వృక్షవిశేషముకును, వసకును పేరు.

గవ్యం తు గోహితే గవ్యం
తథా క్షీరాదికే గవాం।
రాగద్రవ్యే చ గవ్యాతు
గోకులే కథితా బుధైః॥

గవ్య : త్రి. ఇది గోవులకు హితమైన దానికిని, గోసంబంధమగు క్షీరాదులకును, న. రంజకద్రవ్యముకును, స్త్రీ. గోసమూహముకును పేరు.

ద్రవ్యం స్యాద్ద్రవిణే భవ్యే
పృథివ్యాదౌ చ పిత్తళే।
భేషజే వినయే చాపి
జతుద్రుమవికారయోః॥(35)

ద్రవ్య : న. ఇది ధనముకును, మంగళముకును, పృథివ్యాదినవద్రవ్యములకును, ఇత్తడికిని, ఔషధముకును, వినయముకును, లక్కకును, వృక్షవికారమైన దానికిని పేరు.

భవ్యం సత్యే శుభే చాథ
భేద్యవద్యోగ్య భావినోః।
కర్మరంగతరౌ భవ్యో
భవ్యాకరికణోమయోః॥(36)

భవ్య: న. ఇది నిజముకును, శుభముకును, త్రి. యోగ్యమైన దానికిని, కాబోవు దానికిని, పు. కామారవృక్షముకును, స్త్రీ. గజపిప్పలికిని, పార్వతికిని పేరు.

దివ్యం లవంగకే దివ్యం
వల్గౌ దివిభవేన్యవత్।
ఆమలక్యాం స్మృతా దివ్యా
సవ్యం వామప్రతీపయోః॥

దివ్య: న. ఇది లవంగముకును, త్రి. సుందరమైన దానికిని, స్వర్గమందైన దానికిని, స్త్రీ. ఉసిరిగ చెట్టుకును పేరు.
సవ్య : త్రి. ఎడమవైపు దానికిని, ప్రతికూలమైన దానికిని పేరు.

సేవ్యం ప్రోక్తముసీరే చ
సేవార్హే పునరన్యవత్।
గోప్యో దాసీసుతే గోప్యో

సేవ్య: న. ఇది వట్టివేరుకును, త్రి. సేవించదగిన దానికిని పేరు.
గోప్య: పు. ఇది దాసీపుత్రునకును, త్రి. దాచదగిన

రక్షణీయేऽభిధేయవత్॥ దానికిని పేరు.
రూప్యం స్యాదాహత స్వర్ణ రజతే రజతేऽ పి చ। రూప్యం ప్రశస్తరూపే తు వాచ్యవత్సముదాహృతః॥(37)
రూప్య : న. ఇది ముద్రించబడిన బంగారు వెండి నాణెములకును, వెండికిని, త్రి. శ్రేష్ఠమైన రూపము గల దానికిని పేరు.

ఇభ్య ఆఢ్యే కరేణ్వాంతు భవేదిభ్యా తు సల్లకౌ।
ఇభ్య : త్రి. ఇది ధనవంతునకును, స్త్రీ. ఆడ ఏనుగ కును, అందుగ చెట్టుకును పేరు.

లభ్యం యుక్తే చ లబ్ధవ్యే
లభ్య : త్రి. ఇది న్యాయమైన దానికిని, పొందతగిన దానికిని పేరు.

చార్ఘ్య మర్ఘార్థయోగ్యయోః॥(40)
అర్ఘ్య : త్రి. ఇది పూజార్థమైన దానికిని, యోగ్యమైన దానికిని పేరు.

చిత్యం మృతకచైత్యే స్యా చ్చిత్యా మృతచితావపి।
చిత్య : న. ఇది శవమును ఉంచెడు రచ్చచావడికిని, స్త్రీ. కాటికిని పేరు.

చైత్య మాయతనే (బుద్ధబింబే) బుద్ధగేహే చోద్దేశ పాదపే॥(41)
చైత్య : న. ఇది దేవాలయముకును, బౌద్ధుల గృహ ముకును, రచ్చచెట్టుకును పేరు.

దైత్యోऽసురే సురాయాంతు దైత్యా చండౌష ధావపి।
దైత్య : పు. ఇది రాక్షసునకును, స్త్రీ. కల్లుకును, చండమను ఓషధికిని పేరు.

భృత్యో దాసే భృతౌ భృత్యా
భృత్య : పు. ఇది సేవకునకును, స్త్రీ. కూలికిని పేరు.

దంత్యోదంతభవేऽ ధమే॥
దంత్య : త్రి. దంతములవలనపుట్టిన వర్ణాదులకును, నీచునకును పేరు.

సత్యం కృతే చ శపథే తథ్యే తద్వతి వాచ్యవత్। తపో లోకాత్పరే సత్యో
సత్య : న. ఇది కృతయుగముకును, ప్రతిజ్ఞకును, నిజముకును, త్రి. నిజమైన దానికిని, పు. సత్య లోకముకును పేరు.

నిత్యం తు సతతే ధృవే॥
నిత్య : త్రి. శాశ్వతమైన దానికిని, నిశ్చయమైన దానికిని పేరు.

మూల్యం తు వేతనే వస్నే
మూల్య : న. ఇది కూలికిని, వెలకును పేరు.

మాల్యం మాలా ప్రసూనయోః।
మాల్య : న. ఇది పూలదండకును, పుష్పముకును పేరు.

బల్యం ప్రధా(న) నే ధాతౌస్యా
బల్య : న. ప్రధానముకును, రేతస్సుకును, త్రి.

ద్బల్యం బలకరేఽపి చ॥

బలకరమైన దానికిని పేరు.

కల్యం సజ్జే ప్రభాతే చ
కల్యో నీరోగదక్షయోః।
కల్యా కళ్యాణవాచి స్యా
త్కాదంబర్యామపి స్మృతా॥

కల్య : త్రి. సిద్ధమైన దానికిని, న. ప్రాతఃకాలముకును త్రి. రోగములేని వానికిని, సమర్థునకును, స్త్రీ. మంగళవాక్యముకును, కల్లుకును పేరు.

శల్యం శంకా శరే వంశ
కంబికా యాం చ తోమరే।
శల్యస్తు కథిత శ్శ్వావి
న్మదనద్రుమయోరపి॥(46)

శల్య: న. ఇది మేకుకును, బాణముకును, వెదురు గశిగకును, సేజాకత్తికిని, పు. ఏదుపందికిని, మంగ చెట్టుకును పేరు.

కుల్యః కులోద్భవే మాన్యే
కులస్యాతి హితేఽపి చ।
కుల్యం స్యాత్కీకసేఽప్యష్ట
ద్రోణీ శూర్పామిషేషు చ॥(47)
పయః ప్రణాళీ సరితోః
కుల్యా జీవంతి కౌషధౌ।

కుల్య : త్రి. ఇది సత్కులమందుపుట్టిన వానికిని, గౌరవనీయునకును, కులముకు ఇష్టమైనవానికిని, న. నరముకును, 8 ద్రోణముల పరిమాణముకును, చాటకును, మాంసముకును స్త్రీ. కాలువకును, నదీమాత్రముకును, పాలకూరకును పేరు.

వేశ్యం వేశ్యాగృహే వేశ్యా
గణికాయాముదీరితా॥

వేశ్య : న. ఇది భోగము దాని గృహముకును, వెలయాలికిని పేరు.

ఆస్యం వక్త్రే వక్త్ర మధ్యే
స్థితా వాస్యా చ విశ్రుతా।

ఆస్య : న. ఇది ముఖముకును, నోటికిని, స్త్రీ. ఉనికికిని పేరు.

లాస్యం తౌర్యత్రికే నాట్యే

లాస్య : న. ఇది నృత్త గీత వాద్యములకును, నృత్యముకును పేరు.

శస్యం శస్తే ఫలే గుణే॥

శస్య : న. ఇది ప్రశస్తముకును, ఫలముకును, గుణముకును పేరు.

కశ్యం మధ్యే తురంగాణాం
కశ్యంమద్య కశార్హయోః।

కశ్య : న. ఇది అశ్వముయొక్క నడిమి భాగముకును, కల్లుకును, త్రి. కొరడా దెబ్బలకు తగిన దానికిని పేరు.

కాంస్యం తు తైజసద్రవ్యే
వాద్యభిత్పానపాత్రయోః॥

కాంస్య : న. ఇది కంచుకును, కంచు తాళములకును, కంచుపాత్రముకును పేరు.

మత్స్యో మీనాంతరేమీనే

మత్స్య:పు.చేపలలోని భేదముకును, మీనసామాన్యము

విరాటాభిఖ్యయాదవే।

కును, విరటరాజుకును, యాదవ విశేషునకును పేరు.

తిష్యః పుష్యే కలౌ ధాత్ర్యాం
తిష్యా పుష్య వదిష్యతే॥

తిష్య : పు. ఇవి పుష్యమి నక్షత్రముకును, **పుష్య :** కలియుగముకును, స్త్రీ. ఉసిరిగ చెట్టుకును పేరు.

దూష్యం తు దూషణీయేస్యా
దూష్యం వస్త్రే చ తద్గృహే।

దూష్య : త్రి. దూషింపదగిన దానికిని, న. వలువ కును, గుడారముకును పేరు.

వీక్ష్యం తు విస్మయే దృశ్యే
వీక్ష్యో లాసక వాజినోః॥(52)

వీక్ష్య : న. ఇది అచ్చెరువుకును, త్రి. చూడదగిన దానికిని, పు. నాట్యగానికిని, గుఱ్ఱముకును పేరు.

తార్క్ష్య స్స్యా దశ్వకర్ణాఖ్య
వృక్షే రథ తురంగయో।
తార్క్ష్యం రసాంజనే తార్క్ష్యో
గరుడే గరుడాగ్రజే॥(53)

తార్క్ష్య : పు. ఇది ఏపి చెట్టుకును, రథముకును, గుఱ్ఱముకును, న. రసాంజనముకును, పు. గరుడు నకును, అనూరునకును పేరు.

లక్ష్యం శరవ్యే సంఖ్యాయాం
లక్ష్యం ఛద్మని సమ్మతం।

లక్ష్య : న. ఇది గురికిని, లెక్కకును, మిషకును పేరు.

యామ్యాऽవాచ్యాం భరణ్యాం చ
యామ్యోऽగస్త్యే చ చందనే॥(54)

యామ్యా : స్త్రీ. ఇది దక్షిణ దిక్కుకును, భరణీ నక్షత్రముకును, పు. అగస్త్యమునికిని, చందన వృక్షముకును పేరు.

ఇజ్యాదానేऽధ్వరే ర్చాయాం
సంగే చేజ్యోగురౌమతః।

ఇజ్యా : స్త్రీ. ఇది ఈవికిని, యజ్ఞముకును, పూజ కును, కలయికకును, పు. బృహస్పతికిని పేరు.

వ్రజ్యా పర్యటనే ప్రోక్తా
వర్గ ప్రస్థానయోరపి॥

వ్రజ్యా : స్త్రీ. ఇది తిరుగుటకును, సజాతీయ సమూహముకును, ప్రయాణముకును పేరు.

శయ్యా తల్పే శబ్దగుంభే

శయ్యా: స్త్రీ. పాన్పునకును, శబ్దరచనకును పేరు.

స్యాన్మాయా శాంబరీ ధియోః।
మాయా దంభే కృపాయాం చ
మాయః పీతాంబరేऽసురే॥(56)

మాయా: స్త్రీ. ఇది ఇంద్రజాలముకును, బుద్ధికిని, కపటముకును, దయకును, పు. విష్ణువుకును, రాక్షసునకును పేరు.

కన్యా కుమారికా నార్యో
రోషధీ రాశిభేదయోః।

కన్యా: స్త్రీ. పది సంవత్సరములలోపు వయసు గల స్త్రీకిని, సామాన్య స్త్రీకిని, ఘృత కుమారియను ఓషధికిని, కన్యారాశికిని పేరు.

కక్ష్యాబృహతి కాయాంస్యా

కక్ష్యా : స్త్రీ. ఇది ఉత్తరీయ వస్త్రముకును, మొల నూలు

త్కాంచ్యాం మధ్యేభ బంధనే॥ (57)
హర్మ్యా దీనాం ప్రకోష్ఠేచ
కృత్యం విద్విష్ట కార్యయోః।
కృత్యాపి దేవతా భేదే
కృత్యాస్తు వ్యాదిషు స్మృతా॥(58)
వింధ్యా భవేల్లవల్యాం చ
వింధ్యో రుక్ శైలభేదయోః।
సంధ్యా నదీ కాలభిదో
శ్చింతా మర్యాదయోరపి॥(59)
ప్రతిజ్ఞాయాం చ సంధానే
సంధ్యా చ కుసుమాంతరే।
ఛాయా స్యాదాతపాభావే
ప్రతిబింబా ర్కయోషితోః॥(60)
పాలనో త్కోచయోః కాంతి
సచ్ఛోభా పంక్తి షు స్మృతా।
క్రియా కర్మణి చేష్టాయాం
కరణే సంప్రధారణే॥ (61)
ఆరంభో పాయ శిక్షా ర్చా
చికిత్సా నిష్కృ తి ష్వపి।
త్రయీ త్రివేద్యాం త్రితయే
పురంధ్ర్యాం సమతావపి॥(62)

కును, ఏనుగనడుముకు కట్టుతోలు పటకాకును, మేడలు మొదలగు వాటిముందరి చావడికిని పేరు.

కృత్య : త్రి. శత్రువుకును, న. కార్యముకును, స్త్రీ. యజ్ఞదేవతా విశేషముకును, త్రి. భావార్థకము మొదలగు వాటియందువచ్చు ప్రత్యయ విశేషముకును పేరు.

వింధ్యా : స్త్రీ. ఇది వెన్నెల తీగకును, పు. రోగ విశేషముకును, వింధ్యపర్వతముకును పేరు.

సంధ్యా : స్త్రీ. ఇది సంధ్యా నదికిని, సంధ్యాకాలముకును, విచారముకును, పొలిమేరకును, ప్రతిజ్ఞకును, కూర్చుటకును, పుష్ప విశేషముకును పేరు.

ఛాయా : స్త్రీ. ఇది నీడకును, ప్రతిబింబముకును, సూర్యుని భార్యకును, పరిపాలించుటకును, లంచముకును, కాంతికిని, యోగ్యమైన శోభకును, వరుసకును పేరు.

క్రియా : స్త్రీ. ఇది పనికిని, అవయవ వ్యాపారముకును, సాధనముకును, యుక్తాయుక్తములను నిశ్చయించుటకును, ప్రారంభముకును, ఉపాయముకును, శిక్షకును, పూజకును, రోగచికిత్సకును, ప్రతిక్రియకును పేరు.

త్రయీ : స్త్రీ. ఇది ఋగ్యజుస్సామవేదములకును, మూటికిని, కుటుంబము గల స్త్రీకిని, మంచి బుద్ధిగల స్త్రీకిని పేరు.

★ అథ యాంత త్రివర్ణః ★

విజయస్తు జయే పార్థే
గౌర్యాంతు విజయా తిథౌ।
వినయః ప్రణతౌ ప్రాహు
శ్శిక్షాయాం వినయామతా॥

విజయ : పు. ఇది జయముకును, అర్జునునకును, స్త్రీ. పార్వతికిని, విజయదశమికిని పేరు.

వినయ : పు. ఇది నమ్రతకును, స్త్రీ. దండనకును పేరు.

విషయ స్స్యాదింద్రి యార్థే దేశే జనపదేఽపిచ। గోచరే చ ప్రబంధా దే ర్యస్య జ్ఞాతశ్చ తత్ర చ॥	**విషయ**: పు. శబ్దస్పర్శ రూపరసగంధములకును, దేశముకును, పట్టణముకును, ప్రత్యక్ష వస్తువుకును, ప్రబంధాదులవలన యెవనిచేత నేది తెలియబడుచున్నదో దానికిని పేరు.
అనయో వ్యసనే దైవే చాశుభే చాపది స్మృతః।	**అనయ** : పు. దుఃఖముకును, దైవముకును, అమంగళముకును, ఆపదకును పేరు.
సన్నయ స్సమవాయేఽపి పృష్ఠస్థాయిబలేఽపి చ॥	**సన్నయ**: పు. ఇది సమూహముకును, వీపునందలి బలముకును పేరు.
ప్రణయః ప్రేమ్ణి విస్రంభే యాచ్నా ప్రసరయోరపి।	**ప్రణయ** : పు. ప్రేమకును, విశ్వాసముకును, యాచించుటకును, వ్యాపించుటకును పేరు.
వలయః కంఠరోగే స్యా ద్వలయం కంకణేఽపి చ॥	**వలయ**: పు. ఇది గండమాలారోగముకును, న. కడియముకును పేరు.
మలయో దేశ ఆరామే శైలాంశే పర్వతాంతరే। మలయా త్రివృత్యాం స్యా	**మలయ** : పు. మలయ దేశముకును, ఉద్యానవనముకును, పర్వతమందలి యొకభాగముకును, మలయ పర్వతముకును, స్త్రీ. తెల్లతెగడకును పేరు.
ద్విస్మయోఽద్భుత గర్వయోః॥(67)	**విస్మయ**: పు. అచ్చెరుపాటుకును, గర్వముకును పేరు.
ప్రళయో మృత్యు కల్పాంత మూర్ఛా ర్థేషు ప్రయుజ్యతే।	**ప్రళయ**: పు. ఇది మృత్యువుకును, ప్రళయ కాలముకును, మూర్ఛకును పేరు.
అభయం స్యాదుశీరే చ పథ్యాయా మభయా భయం॥(68) నిర్భయే వాచ్యవత్ప్రోక్తం	**అభయ** : న. ఇది వట్టివేరుకును, స్త్రీ. కరక చెట్టుకును, త్రి. భయములేని దానికిని పేరు.
హృదయం మానసో రసోః। బుక్కాయా	**హృదయ** : న. ఇది మనస్సుకును, వక్షముకును, వక్షమందలి మాంసము (గుండె) కును పేరు.
ముదయః పూర్వ పర్వతే చోన్నతావపి॥(69)	**ఉదయ**: పు. ఉదయ పర్వతముకును, అభివృద్ధికిని పేరు.
ప్రత్యయ శ్శపథే రంధ్రే విశ్వాసాచార హేతుషు। ప్రథితత్వే సనాదౌ చా	**ప్రత్యయ**: పు. ఒట్టుకును, కన్నముకును, విశ్వాసముకును, ప్రసిద్ధమగుటకును, సనాది ప్రత్యయముకును, వశమగుటకును, జ్ఞానముకును, శబ్దము

<table>
<tr><td>పృథీనే జ్ఞాన శబ్దయోః॥ (70)</td><td>కును పేరు.</td></tr>
<tr><td>అత్యయోऽతిక్రమే దండే
వినాశే దోషకృచ్ఛ్రయోః।</td><td>అత్యయ: పు. ఇది మీరుటకును, శిక్షకును, మరణముకును, పాపముకును, కష్టముకును పేరు.</td></tr>
<tr><td>ఆశయ స్స్యాదభిప్రాయే
మానసా ధారయోరపి॥</td><td>ఆశయ: పు. అభిప్రాయముకును, మనస్సుకును, ఆశ్రయముకును పేరు.</td></tr>
<tr><td>నికాయో నిలయే లక్ష్యే
సంహతానాం సముచ్చయే।
ఏకార్థ భాజినివహే
పరమాత్మని చేష్యతే॥ (72)</td><td>నికాయ : పు. గృహముకును, గురికిని పేరుగానుండు వస్తువులనొక్కచోటజేర్చుటకును, సమానధర్మముగల ప్రాణిసమూహముకును, పరబ్రహ్మముకును పేరు.</td></tr>
<tr><td>క్షేత్రియం క్షేత్రజ తృణే
పరదార రతేऽపి చ।
అన్యదేహచికిత్సార్హే
సాధ్యరోగేऽపి కథ్యతే॥(73)</td><td>క్షేత్రియ: న. ఇది పంట భూమియందలి కసవుకును, పు. పరస్త్రీలోలునకును, పరులదేహమందు చికిత్స చేయదగిన రోగాదులకును, అసాధ్యమైన రోగముకును పేరు.</td></tr>
<tr><td>కషాయో రసభేదే స్యా
దంగరాగే విలేపనే।
నిర్యాసే చ కషాయస్తు
సురభౌ లోహితేऽన్యవత్॥(74)</td><td>కషాయ : న. ఇది వగరుకును, చందనాదులమై పూతకును, పూతకును, చెట్లబంకకును, త్రి. పరిమళముగల దానికిని, రక్తాధికశ్వేత వర్ణము గల దానికిని పేరు.</td></tr>
<tr><td>కులాయః పక్షినిలయ
స్థానయో ర్నీడవన్మతః।</td><td>కులాయ: పు. ఇది నీడ శబ్దమువలెనే పక్షిగూటికిని, స్థానముకును పేరు.</td></tr>
<tr><td>ఉపాయ స్సామ భేదాదా
వుపాయ స్యాదుపాగతౌ॥</td><td>ఉపాయ : పు. ఇది సామాది చతురుపాయములకును, సమీపమునకు వచ్చుటకును పేరు.</td></tr>
<tr><td>పర్యాయస్తు ప్రకారేస్యా
న్నిర్మాణేऽవసరేక్రమే।</td><td>పర్యాయ : పు. ఇది మఱియొక విధముకును, నిర్మించుటకును, సమయముకును, వరుసకును పేరు.</td></tr>
<tr><td>సంస్త్యాయ స్సన్నివేశే చ
సంస్థానే విస్తృతావపి॥ (76)</td><td>సంస్త్యాయ : న. గృహముకును, పు. పట్టణముయొక్క వెలుపలనుండు బయలు ప్రదేశముకును, విస్తారముకును పేరు.</td></tr>
<tr><td>వ్యవాయ స్సురతేऽऽంతర్ధా
వ్యవాయం తేజసి స్మృతం।</td><td>వ్యవాయ: పు. ఇదిసురతముకును, అంతర్ధానముకును, న. తేజస్సుకును పేరు.</td></tr>
</table>

సమయ శ్శపథే కాలే సిద్ధాంతే వృత్త సంవిదోః॥	**సమయ:** పు. ప్రతిజ్ఞకును, కాలముకును, సిద్ధాంతముకును, వ్యాపారముకును, జ్ఞానముకును పేరు.
శాలేయం శతపుష్పాయా మాహు శ్శాల్యుద్భవో చితే।	**శాలేయ :** న. ఇది పెద్ద సదాపచెట్టుకును, పు. వడ్లుపండెడు భూమికిని పేరు.
శైలేయం సింధులవణే తాళపర్ణ్యాం చ శైలజే॥(78) చంచరీకేతు శైలేయో	**శైలేయ :** న. ఇది సైంధవ లవణముకును, మురయను ఓషధికిని, రాతిపువ్వుకును, పు. తుమ్మెదకును పేరు.
గాంగేయే జాహ్నవీసుతే। కశేరు స్స్వర్ణ ముస్తాసు గాంగేయమితి కథ్యతే॥	**గాంగేయ :** పు. ఇది భీష్మునకును, న. తామర కలువమొదలగు వాటి దుంపకును, బంగారుకును, తుంగముస్తకును పేరు.
చాంపేయ శ్చంపకే స్వర్ణే కింజల్కే నాగకేసరే।	**చాంపేయ:** పు. ఇది సంపెంగచెట్టుకును, బంగారుకును, కేసరముకును, నాగకేసరపు చెట్టుకును పేరు.
కాలేయో దైత్యభేదేస్యా త్కాలేయం కాలఖండకే॥(80) (కాలేయం కుంకుమే కృష్ణా గురౌ స్యా త్పీతచందనే)	**కాలేయ :** పు. ఈ పేరుగల రాక్షసునకును, న. గర్భగోళమందలి నల్లని మాంసవిశేషముకును, కుంకుమకును, కృష్ణాగురుకును, కృష్ణచందనముకును పేరు.
బాలేయోఽంగారవల్లర్యాం ఖరే బలిహితే మృదౌ॥	**బాలేయ :** పు. నిప్పువన్నె గుత్తులు గల క్రానుగు చెట్టుకును, త్రి. బలియందిష్టమైన దానికిని, మృదువైన దానికిని పేరు.
ఆత్రేయో మునిభేదే స్యా దాత్రేయీ సరిదంతరే। ఆత్రేయీ పుష్పవత్యాంచ	**ఆత్రేయ :** పు. ఆత్రేయమునికిని, ఈ.స్త్రీ. నదీ విశేషముకును, రజస్వలా స్త్రీకిని పేరు.
పానీయం పేయ వారిణోః॥(82)	**పానీయ :** త్రి. ఇది పానముచేయదగిన దానికిని, న. జలముకును పేరు.
ఐణేయ మేణీ చర్మాదౌ రతబంధాంతరే స్త్రియాం।	**ఐణేయ :** న. ఇది లేడియొక్క చర్మము మొదలగు వాటికిని, స్త్రీల రతిబంధ విశేషముకును పేరు.
ఆశ్వేయ మశ్వసంఘాతే(బంధేచా) ऽశ్వేయ మశ్వహితేఽన్యవత్॥(83)	**ఆశ్వేయ :** న. ఇది అశ్వసమూహముకును, త్రి. అశ్వములకు దగినదానికిని పేరు.

ఇంద్రియంతు హృషీకేస్యా
దింద్రియం రేతసి స్మృతం।

ఇంద్రియ : న. ఇది కర్మజ్ఞానాత్మకేంద్రియముల
కును, శుక్లముకును పేరు.

జఘన్యం చరమే శిశ్నే
జఘన్యం గర్హితేఽన్యవత్॥

జఘన్య : న. చివర భాగముకును, శిశ్నముకును,
త్రి. నిందితమ్మైన దానికిని పేరు.

వదాన్యో దానశౌండేస్యా
ద్వదాన్య శ్చారుభాషిణి।

వదాన్య : త్రి. ఇది మిగులదానము చేయువానికిని
పు. చక్కనిమాటలాడువానికిని పేరు.

పర్జన్యో మేఘశబ్దే స్యా
ద్ధ్వనదంబుద శక్రయోః॥

పర్జన్య: పు. ఇది ఉరుముకును, గర్జించుమేఘము
కును, ఇంద్రునకును పేరు.

బ్రహ్మణ్యో బ్రహ్మసాధౌచ
బ్రహ్మణ్యశ్చ శనైశ్చరే।

బ్రహ్మణ్య : త్రి. బ్రాహ్మణునకిష్టమైన దానికిని,
పు. శని గ్రహముకును పేరు.

బ్రాహ్మణ్యం బ్రాహ్మణత్వే స్యా
త్సంహతౌ చ ద్వి జన్మనాం॥(86)

బ్రాహ్మణ్య : న. ఇది బ్రాహ్మణుడగుటకును,
బ్రాహ్మణ సంఘముకును పేరు.

శీర్షణ్య మాహు ర్విశద
కేశ శీర్షకయోరపి।

శీర్షణ్య: పు. నునుపైనవెంద్రుకలకును, బొమిడిక
ముకును పేరు.

హిరణ్య మక్షయే ద్రవ్యే
వరాటే స్వర్ణ రేతసోః॥

హిరణ్య: న. నాశములేని దానికిని, ధనముకును,
గవ్వకును, బంగారుకును, శుక్లముకును పేరు.

సౌకర్యం స్యాదనాయాసే
క్రియాయాం సూకరస్య చ।

సౌకర్య : న. ఆయాసములేకయుండుటకును,
పందులు చేయు కృత్యముకును పేరు.

శ్వశుర్యో దేవరే శ్యాలేఽ
ప్యహార్యస్థ్సిర శైలయోః॥

శ్వశుర్య : పు. మరదికిని, పత్నీభ్రాతకును పేరు.

అహార్య: త్రి. స్థిరమ్మైనదానికిని, పర్వతముకును పేరు.

ప్రకీర్యః పూతికరజే
వికీర్యే త్వభిధేయవత్।

ప్రకీర్య: పు. నెమలడుగుచెట్టుకును, త్రి. చిమ్మదగిన
దానికిని పేరు.

సౌరభ్యమాహు స్సౌగంధ్యే
చారు త్వే గుణగౌరవే॥

సౌరభ్య : న. ఇది పరిమళమగుటకును, సౌందర్య
ముకును, గుణాతిశయముకును పేరు.

నేపథ్యం రంగ భూమౌస్యా
న్నేపథ్యం చ ప్రసాధనే।

నేపథ్య : న. ఇది నాట్య స్థలముకును, వస్త్రాద్యలంకా
రములచేత వచ్చినస్వభావ వ్యతిరిక్తమ్మైన శోభకును పేరు.

ఆతిథ్యమాతిథేయే స్యా
దాతిథ్యశ్చాతిథావపి॥ (90)

ఆతిథ్య : న. ఇది అతిథి సత్కారార్థమ్మైన ద్రవ్యము
కును, పు. అతిథికిని పేరు.

సామర్థ్యం యోగ్యతాశక్త్యో
రపత్యం పుత్రయోర్మతం।
కౌకృత్య మనుతాపే స్యా
దయుక్త కరణేऽపి చ॥(91)
లౌహిత్య స్సాగరే వ్రీహౌ
వాదిత్య స్త్రిదశే రవౌ।
పౌలస్త్యో రావణే శ్రీదేऽ
ప్యౌచిత్యం సత్యయోగ్యయోః॥
ప్రసవ్య మనుకూలే స్యా
త్ప్రతికూలేऽపి వాచ్యవత్।
అవధ్యమవధార్థే స్యా
దనర్థ కవచస్యపి॥ (93)
ప్రణాయ్యోऽసమ్మతేప్రోక్త
శ్చాభిలాషవివర్జితే।
శాండిల్యో మునిభేదే స్యా
చ్ఛాండిల్యః పావకాంతరే॥
మంగళ్య స్త్రాయమాణే స్యా
ద్బిల్వేऽశ్వత్థే మసూరకే।
మంగళ్యం దధ్నిమంగళ్యో
మనోజ్ఞే త్వభిధేయవత్॥(95)
మంగళ్యా రోచనాయాం చ
ప్రియంగు శతపుష్పయోః।
అథః పుష్పేశంఖపుష్పీ
శమీ శుక్లవ చా సుచ॥(96)
అధృష్యస్తుప్రగల్భే స్యా
దధృష్యా నిమ్నగాభిధి।
పారుష్యం పరుషత్వే స్యా

సామర్థ్య : న. యోగ్యతకును, శక్తికిని పేరు.
అపత్య : న. ఇది స్త్రీ.పుం రూపసంతానము పేరు.
కౌకృత్య : న. ఇది పశ్చాత్తాపముకును, అకార్య కరణముకును పేరు.
లౌహిత్య : పు. ఇది సముద్రముకును, ధాన్యముకును పేరు.
ఆదిత్య : పు. దేవునకును, సూర్యునకును పేరు.
పౌలస్త్య: పు. ఇది రావణునకును, కుబేరునకును పేరు.
ఔచిత్య: న. ఇది నిజముకును, తగియుండుటకును పేరు.
ప్రసవ్య : త్రి. ఇది అనుకూలమైన దానికిని, ప్రతికూలమైన దానికిని పేరు.
అవధ్య : త్రి. చంపదగిన వానికిని, న. అర్థములేని మాటకును పేరు.
ప్రణాయ్య : త్రి. సమ్మతిలేని దానికిని, కోరికలేని దానికిని పేరు.
శాండిల్య: పు. ఇది శాండిల్యమహామునికిని, అగ్ని విశేషముకును పేరు.
మంగళ్య : పు. ఇది కలుక్రానుగు చెట్టుకును, మారేడు చెట్టుకును, రావి చెట్టుకును, చిఱుసెనగకును, న. పెరుగునకును, త్రి. మనోహరమైన దానికిని, స్త్రీ. గోరోచనముకును, ప్రేంకణపుచెట్టుకును, పెద్దసదాపచెట్టుకును, ఖరివెంకచెట్టుకును, సంకుప్పిచెట్టుకును, జమ్మిచెట్టుకును తెల్లవసకును పేరు.
అధృష్య: త్రి. ప్రౌఢమైన దానికిని, స్త్రీ. ఈ పేరుగల నదికిని పేరు.
పారుష్య : న. ఇది కఠినత్వముకును, నందన వన

ద్వనే శక్రస్య గీష్పతౌ॥(97) పారుష్యేऽథ	ముకును, పు. బృహస్పతికిని పేరు.
భుజిష్య స్స్యాత్సహాయే హస్తసూత్రకేऽస్వతంత్రే చ భుజిష్యాతు దాసీ గణి కయో ర్మతా॥ (98)	**భుజిష్య**: పు. ఇది సహాయమునకును, హస్తమున ధరించు సూత్రముకును, స్వతంత్రునకును, స్త్రీ. భోగార్థమై యుంచుకొన్న దాసికిని, వేశ్యకును పేరు.
చక్షుష్యః కేతకే పుండ రీకవృక్షే రసాంజనే। కుళుత్థి కా సుభగయో శ్చక్షుష్యేऽక్షిహితేऽన్యవత్॥(99)	**చక్షుష్య** : పు. ఇది మొగలి చెట్టుకును, పుండరీక వృక్షముకును, రసాంజనముకును, కుళుత్థాంజన ముకును, త్రి. సుందరమైన దానికిని, నేత్రములకు హితమైన దానికిని పేరు.
జటాయు ర్గుగ్గులు తరౌ జటాయు ర్విహగాంతరే।	**జటాయు**: పు. ఇది గుగ్గిలపుచెట్టుకును, అనూరుని పుత్రుడగు జటాయువుకును పేరు.
ఊర్ణాయుః క్షణభంగేస్యా న్మేషకంబళ మేషయోః॥	**ఊర్ణాయు**: పు. సాలెపురుగుకును, మేక బొచ్చుతో నేసిన కంబళికిని, మేకకును పేరు.
దేవయు ర్ధార్మికే ఖ్యాతో దేవయు ర్లోకయాత్రికే।	**దేవయు**: పు. ఇది ధర్మాత్మునకును, లోకసంచారి కిని పేరు.
మృగయు ర్బ్రహ్మణి ప్రోక్తో గోమాయు ర్వ్యాధయోరపి॥(101)	**మృగయు** : పు. ఇది బ్రహ్మకును, నక్కకును, కిరాతునకును పేరు.
భువన్యు ర్జ్వలనే భానౌ భువన్యు శ్శశలాంఛనే।	**భువన్యు** : పు. ఇది అగ్నికిని, సూర్యునకును, చంద్రునకును పేరు.
శరణ్యు ర్వారిదే వాతే	**శరణ్యు**: పు. ఇదిమేఘముకును, వాయువుకును పేరు.
క్షిపణ్యు స్సురభౌ తనౌ॥	**క్షిపణ్యు**: త్రి. పరిమళము గల దానికిని, పు. శరీర ముకును పేరు.
తపస్యా వ్రతచర్యాయాం తపస్యో మాసి ఫాల్గునే।	**తపస్యా** : స్త్రీ. ఇది వ్రతానుష్ఠానముకును, పు. ఫాల్గున మాసముకును పేరు.
రహస్యా నిమ్నగాభేదే గోపనీయే తు వాచ్యవత్॥	**రహస్యా**: స్త్రీ. ఇది నదీ విశేషముకును, దాచదగిన దానికిని పేరు.
పయస్యా క్షీరకాకోల్యాం	**పయస్యా**: స్త్రీ. ఇది పాలకాకోలి చెట్టుకును, త్రి.

పయోహితభవేఽన్యవత్।
పయస్యా దుగ్ధికాయాం చ
స్వర్ణ క్షీర్యాం చ కథ్యతే॥
అహల్యా చాప్సరో భేదే
గౌతమస్య చ యోషితి।
విశల్యా లాంగలీ దంతీ
గుడూచీ త్రిపుటాసుచ॥(105)
అభిఖ్యా కీర్తి (మహసో) యశసో
రభిఖ్యా నామశోభయోః।
ద్వితీయా తిథిభిత్పత్న్యోః
పూరణ్యామపి చ ద్వయోః॥
నాదేయా నాగరంగే స్యా
జ్జయాయాం జలవేతసే।
భూమిజంబ్వాం జపాయాం చ
వ్యంగుష్ఠే చ సమీక్ష్యతే॥

పాలయందుహితమైన దానికిని, పాలయందు పుట్టిన నేయి మొదలగు వాటికిని, స్త్రీ. పిన్నపాల చెట్టుకును, కంకుష్ఠపు చెట్టుకును పేరు.

అహల్యా : స్త్రీ. ఇది అహల్యయను అప్సర స్త్రీకిని, గౌతముని భార్యకును పేరు.

విశల్యా: స్త్రీ. ఇది నీటిపిప్పలిచెట్టుకును, నాగదంతి చెట్టుకును, తిప్పతీగకును, తెల్లతెగడకును పేరు.

అభిఖ్యా : స్త్రీ. ఇది కీర్తికిని, యశస్సునకును, పేరుకును, శోభకును పేరు.

ద్వితీయా : స్త్రీ. ఇది విదియతిథికిని, భార్యకును, త్రి. రెండవదానికిని పేరు.

నాదేయా : స్త్రీ. ఇది నారింజ చెట్టుకును, తక్కెడు చెట్టుకును, నీటిప్రబ్బ చెట్టుకును, నేలనేరేడు చెట్టుకును, దాసానిచెట్టుకును, త్రి. అంగుష్ఠవిహీనునకును పేరు.

★ అథయాంతశ్చతుర్వర్ణః ★

భవేదనుశయో ద్వేషే
పశ్చాత్తాపాను బంధయోః।
స్మృత స్సముదయో బృందే
సంయుగే సముపక్రమే॥ (108)
ప్రతిశ్రయ స్సభాయాంస్యా
దాశ్రయేఽపి ప్రతిశ్రయః।
సముచ్ఛ్రయ స్సముత్సేధే
విరోధేఽపి సముచ్ఛ్రయః॥
హిరణ్మయో లోకధాతా
స్యాత్సువర్ణ మయే న్యవత్।
అవశ్యాయో హిమే గర్వే
సముదాయో గణే యుధి॥

అనుశయ: పు. వైరముకును, పశ్చాత్తాపముకును, సంబంధముకును పేరు.

సముదయ: పు. ఇది సమూహముకును, యుద్ధముకును, ప్రారంభించుటకును పేరు.

ప్రతిశ్రయ : పు. ఇది ఓలగముకును, ఆధారముకును పేరు.

సముచ్ఛ్రయ : పు. ఇది ఔన్నత్యముకును, విరోధముకును పేరు.

హిరణ్మయ: పు. ఇది బ్రహ్మకును, త్రి. సువర్ణవికారమైన దానికిని పేరు.

అవశ్యాయ: పు. ఇది మంచుకును, గర్వముకును పేరు.

సముదాయ : పు. ఇది సమూహముకును,

	యుద్ధముకును పేరు.
పరిధాయో జలస్థానే	**పరిధాయ:** పు. నీరునిలచెడు తావుకును, భాగము
పరిచ్ఛేద నితంబయోః।	కును, పిరుదుకును పేరు.
సంపరాయస్సమీకే స్యా	**సంపరాయ** : పు. ఇది యుద్ధముకును, ఆపత్తు
దాపదుత్తరకాలయోః॥	కును, రాబోవు కాలముకును పేరు.
నిరామయోఽన్యవత్కల్యే	**నిరామయ** : త్రి. రోగములేని వానికిని, అడవి
స్యాదిడక్కే నిరామయః।	మేకకును పేరు.
సమాహ్వాయ స్స్యాత్సంగ్రామే	**సమాహ్వాయ:** పు. యుద్ధముకును, కోళ్ళు, గొఱ్ఱెలు
ద్యూతే చ పశుపక్షిభిః॥ (112)	మొదలగు వాటిచేత పందెములు కట్టుటకును పేరు.
మహాలయో విహారే స్యా	**మహాలయ:** పు. ఇది బౌద్ధాలయముకును, పుణ్య
త్తీర్థే చ పరమాత్మని।	క్షేత్రముకును, పరమాత్మకును పేరు.
రౌహిణేయో భవేద్వత్సే	**రౌహిణేయ:** పు. ఇది ఆవుదూడకును, బలరాముని
రేవతీరమణే బుధే॥(113)	కును, బుధగ్రహముకును పేరు.
పౌరుషేయో వికారే స్యా	**పౌరుషేయ:** త్రి. పురుష వికారమైన దానికిని, న.
త్పురుషస్య పదాంతరే।	పురుష ప్రయత్నముకును, పురుష సమూహము
పుంస స్సమూహ వధయోః	కును, చంపుటకును, త్రి. పురుషునిచేత జేయబడిన
పురుషేణ కృతేఽపి చ॥(114)	దానికిని పేరు.
భాగధేయం స్మృతం భాగ్యే	**భాగధేయ:** న. అదృష్టముకును, పు. వంతుకును,
భాగ (ప్రత్యయ) ప్రత్యాయయోరపి।	పన్నుకును పేరు.
బిలేశయో మూషికే స్యా	**బిలేశయ** : పు. ఇది ఎలుకకును, సర్పముకును
ద్భుజంగేఽపి బిలేశయః॥	పేరు.
జలాశయ ముశీరే చ	**జలాశయ:** న. ఇది వట్టివేరుకును, పు. నదీ మధ్య
జలాధారే జలాశయః।	మందలి మడుగునకును పేరు.
చంద్రోదయో వితానేస్యా	**చంద్రోదయ:** పు. మేలు కట్టుకును, చంద్రోదయ
త్తథా చంద్రోదయౌషధౌ॥(116)	మనెడి యౌషధముకును పేరు.
ఫలోదయ స్స్యాత్త్రిదివే	**ఫలోదయ** : పు. స్వర్గముకును, లాభముకును
లాభేఽపి చ ఫలోదయః।	పేరు.
మహోదయః కాన్యకుబ్జే	**మహోదయ:** పు. కన్యాకుబ్జదేశముకును, ప్రభుత్వ

ప్యాధి పత్యా పవర్గయోః॥(117)	ముకును, మోక్షముకును పేరు.
స్థూలోచ్ఛయ స్త్వసాకల్యే గండోపల వరండయోః। గజానాం మధ్యమగతౌ స్థూలోచ్ఛయ ఉదాహృతః॥	**స్థూలోచ్ఛయ**: పు. అసంపూర్ణత్వముకును, చఱప రాతికిని, లోపలితీనెకును, ఏనుగులయొక్క మధ్యమ గతికిని పేరు.
ధనంజయోఽర్జునే వహ్నౌ కకుభే దేహమారుతే। నాగాంతరే చాఽ	**ధనంజయ**: పు. పాండవ మధ్యమునకును, అగ్నికిని, మద్దిచెట్టుకును, శరీర సంబంధమైన ఖహిర్వాయు విశేషముకును, సర్పవిశేషముకును పేరు.
పసవ్యం దక్షిణ ప్రతికూలయోః॥(119)	**అపసవ్య**: త్రి. శరీరముయొక్క కుడివైపు దానికిని, ప్రతికూలమైన దానికిని పేరు.
మార్జా(రీ) లీయ స్స్మృతశ్శూద్రే బిడాలే కాయశోధనే।	**మార్జాలీయ** : పు. ఇది శూద్రునకును, పిల్లికిని శరీర శుద్ధికిని పేరు.
తండులీయ శ్శాకభేదే విడంగద్రుమ ధాన్యయోః॥	**తండులీయ** : పు. ఇది చిర్రికూరకును, వాయు విడంగపు చెట్టుకును, ధాన్యముకును పేరు.
తృణశూన్యం మల్లికాయాం కేతక్యాశ్చ ఫలేఽపి చ।	**తృణశూన్య**: న. ఇది మల్లితీగెకును, మొగలి పండుకును, పేరు. (పా. తృణశూల్యం)
మహామూల్యం మహార్ఘే స్య త్పద్మరాగమణావపి॥ (121)	**మహామూల్య**: త్రి. గొప్ప విలువగల దానికిని, న. పద్మరాగ మాణిక్యముకును పేరు.
అధశ్శయ్యా మృతౌ భూమి శయ్యాయాంపితృకాననే।	**అధశ్శయ్యా**: స్త్రీ. ఇది మరణముకును, భూమియందు శయనించుటకును, శ్మశాన వాటికకును పేరు.
ఉపకార్యా వస్త్రసద్మ న్యుప కారోచితే న్యవత్॥ (122)	**ఉపకార్యా**: స్త్రీ. ఇది డేరాకును, త్రి. ఉపకారమునకు తగినదానికిని పేరు.

★ అథయాంతః పంచవర్ణః ★

దుగ్ధతాలీయ మిత్యేత ద్దుగ్ధాగ్రమె దుగ్ధఫేనకే।	**దుగ్ధతాలీయ**: న. పాలమామిడి చెట్టుకును, పాల మీదినుఱుగకును పేరు.
భవేత్ప్రవచ నీ యా ఖ్యా ప్రవాచ్యే చ ప్రవక్తరి॥	**ప్రవచనీయ**: త్రి. చెప్పదగిన దానికిని, వాచాలునకును పేరు.
కాలానుసార్యం కా (లే) లీయే	**కాలానుసార్య**: న. ఇది జాపక పర్వతమున ఖుట్టు

శైలేయే శంశుపాద్రుమే। — కృష్ణచందనముకును, రాతిపువ్వుకును, ఇరుగుడు చెట్టుకును పేరు.

వృషాకపాయీ శ్రీగౌర్యో ర్జీ వంత్యాం చ శతావరౌ॥ — **వృషాకపాయీ :** స్త్రీ. లక్ష్మికిని, పార్వతికిని, పాల కూరకును, పిల్లిపిచ్చరకును పేరు.

ప్రత్యుద్గమనీయ ముప స్థేయే ధౌతాంశుకద్వయే। — **ప్రత్యుద్గమనీయ:** న. పొందదగినదానికిని, ఉతుకబడిన వస్త్రయుగ్మముకును పేరు.

విష్వక్సే న ప్రియాలక్ష్మ్యాం త్రాయమాణౌషధావపి॥(125) — **విష్వక్సేనప్రియా :** స్త్రీ. ఇది లక్ష్మికిని, కలుక్రానుగు చెట్టుకును పేరు.

★ అథ రాంతవర్గః ★

రః పావకే చతీక్ష్ణే చ — **ర :** పు. ఇది అగ్నికిని, తీక్షణముకును పేరు.

రాస్సృత స్స్వర్ణ విత్తయోః। — **రాః :** పు. ఇది బంగారుకును, ధనముకును పేరు.

స్రు స్రువే నిర్ఝరేచాపి — **స్రుః :** స్త్రీ. ఇది స్రువముకును, ప్రవాహముకును పేరు.

ద్రూ స్స్వర్ణే కామరూపిణి॥ (1) — **ద్రూః :** పు. ఇది బంగారుకును, ఇచ్ఛాధీనమైన రూపముగల వానికిని పేరు.

శ్రీ ర్వేషరచనా శోభా భారతీ సరళద్రుషు। లక్ష్మ్యాం త్రివర్గ సంప(త్తౌ) త్తి వేషో పకరణే మతా॥ (2) — **శ్రీ :** స్త్రీ. ఇది అలంకరించుటకును, కాంతికిని, సరస్వతికిని, సరళదేవదారు చెట్టుకును, లక్ష్మికిని, ధర్మార్థ కామములకును, సంపదకును, వేషముకును, సాధనముకును పేరు.

★ అథ రాంతో ద్వివర్గః ★

అరం శీఘ్రే చ చక్రాంగే శీఘ్రగే పునరవ్యవత్। — **అర :** న. ఇది శీఘ్రముకును, చక్రము యొక్క అంచుకును, త్రి. శీఘ్రగామికిని పేరు.

కరో వర్షోపలే పాణౌ శుండా ప్రత్యాయరశ్మిషు॥ — **కర :** పు. ఇది వడగండ్లకును, హస్తముకును, గజ తుండముకును, పన్నుకును, కిరణముకును పేరు.

ఖర స్స్యాద్గర్ద భే దేవ తాడే తీక్ష్ణేసురేపి చ। — **ఖర :** పు. ఇది గాడిదకును, దేవతాళ వృక్షముకును, త్రి. తీవ్రమైన దానికిని, పు. ఖరాసురునకును పేరు.

గరో వ్యాధా వుపవిషే విషే చ కరణే గరం॥ (4) — **గర :** పు. ఇది వ్యాధికిని, కృత్రిమ విషముకును, విషముకును, న. పంచాంగకరణముకును పేరు.

చరో ద్యూతప్రభేదే స్యా — **చర :** పు. ఇది ద్యూత విశేషముకును, గుణదోష

చ్చార జంగమయో శ్చలే।	గ్రహణార్థము రాజుచే పంపబడిన గూఢచారికిని త్రి. చలించు దానికిని, పు. చలించుటకును పేరు.
నరం తు రామకర్పూరే నరోఽజేమానవేఽర్జునే॥	**నర :** న. ఇది రామకర్పూరమను తృణవిశేషముకును, పు. బ్రహ్మకును, మనుష్యునకును, అర్జునునకును పేరు.
పర స్స్యాదుత్తమా న్యాత్మ వైరి దూరేషు కేవలే। పరమవ్యయమిచ్ఛంతి	**పర :** త్రి. ఇది శ్రేష్ఠమైన దానికిని, మరియొక దానికిని, పు. పరమాత్మకును, శత్రువుకును, త్రి. దూరమైన దానికిని, అ. ముఖ్యముకును పేరు.
భరోఽతిశయ భారయోః॥	**భర :** పు. ఇది అతిశయముకును, బరువుకును పేరు.
వరోఽభీష్టే దేవతాదే ర్వరో జామాతృ షిడ్గయోః। శ్రేష్ఠేఽన్యవత్పరివృతా వరం కాశ్మీరజే మతం॥ (7) త్రిఫలాయాం వరాప్రోక్తా శతావర్యాం వరీవరం। అవ్యయం స్యాన్మనాగిష్టే	**వర :** పు. ఇది దేవతలు మొదలగు వారివల్లనుంచి కోరికకును, అల్లునకును, విటునకును, త్రి. శ్రేష్ఠమైనదానికిని, పు. ఆవరణముకును, (వరించుటయని కొందరు) న. కుంకుమకును, స్త్రీ. కరకాదిత్రిఫలములకును, ఈ. స్త్రీ. పిల్లిపిచ్చ రకును, అ. ఇంచుక యిష్టమైన దానికిని పేరు.
శరో దధ్యగ్ర బాణయోః॥ (8) శరం నీరే శరః ప్రోక్త శ్శణ తేజనయో రపి।	**శర :** పు. తోడు పెట్టిన పెరుగుపై భాగముకును, బాణముకును, న. జలముకును, పు. రెల్లుకును, కాకి వెదురుకును పేరు.
స్వరోఽకారాదిమాత్రా సు మధ్యమాదిషు చధ్వనౌ॥ (9) ఉదాత్తాదిష్వపి ప్రోక్త స్స్వరో నాసాసమీరణే।	**స్వర :** పు. ఇది హ్రస్వదీర్ఘ ప్లుతరూపములైన అకారాది షోడశ స్వరములకును, మధ్యమాది సంగీత స్వరములకును, ప్రాణిధ్వనికిని, ఉదాత్తాది వైదిక స్వరములకును, ముక్కులోని గాలికిని పేరు.
ధరస్తు శైలే కార్పాస తూలకే కమఠాధిపే॥ (10) ధరా మేదసి భూమ్యాంచ స్త్రీణాం గర్భా శయేఽపి చ।	**ధర :** పు. ఇది పర్వతముకును, ప్రత్తి దూదికిని, కూర్మరాజుకును, స్త్రీ. రొమ్ము చుట్టునుండు క్రొవ్వుకును, భూమికిని మావికిని పేరు.
క్షరం నీరే క్షరో మేఘే	**క్షర :** న. ఇది జలముకును, పు. మేఘముకును పేరు.

దర స్సాధ్వస గర్తయోః॥
కందరే తు దరీ మా హు
రీషదర్థే దరావ్యయం।

దర : పు. ఇది భయముకును, గోతికిని, ఈ. స్త్రీ. కొండగుహకును. అ. ఇంచుకయనుటకును పేరు.

క్షుర స్స్యాచ్ఛేదన ద్రవ్యే
కోకిలాక్షే చ గోక్షురే॥(12)

క్షుర : పు. ఇది కత్తికిని, గొలిమిడి చెట్టుకును, ఏనుగుపల్లేరు చెట్టుకును పేరు.

పురం పాటలిపుత్రే స్యా
ద్గృహోపరిగృహే పురం।
పురం పురిశరీరే చ
గుగ్గులౌకథితః పురః॥ (13)
పురా వ్యయం పూర్వకాలే

పుర : న. ఇది పాటలీపుత్రమను నగరముకును, మేడకును, పట్టణముకును, దేహముకును, పు. గుగ్గిలపుచెట్టుకును, అ. పూర్వకాలముకును పేరు.

ఖురః కోలదళే శఫే।

ఖుర : పు. ఇది నఖమనెడు గంధద్రవ్యముకును, డెక్కకును పేరు.

సురో దేవే సురా మద్యే
చషకేऽపి సురా క్వచిత్॥

సుర : పు. ఇది దేవునకును, స్త్రీ. కల్లుకును, పానపాత్రముకును పేరు.

కారో వధే నిశ్చయే చ
బలౌ యత్నే యతావపి।
కారస్తు పాదశైలే చ
కారాదూత్యాం ప్రసేవకే॥(15)
బంధనే బంధనాగారే
హేమ కారికయోరపి।

కార : పు. ఇది చంపుటకును, నిశ్చయముకును, పన్నుకును, ప్రయత్నముకును, సన్యాసికిని, ప్రత్యంత పర్వతముకును, స్త్రీ. దూతికకును, వీణకరిదెకును, కట్టుటకును, చెరసాలకును, బంగారుకును, ప్రామాణిక శ్లోకముకును పేరు.

చారః ప్రియాళువృక్షే చ
గతౌ బంధాపసర్పయోః॥

చార : పు. ఇది మొరటి చెట్టుకును, గమనముకును, కట్టుటకును, రాజాజ్ఞచే సంచరించు గూఢచారికిని పేరు.

పారం పరతటే ప్రాంతే
పారీ పాత్రీ పరాగయోః।
కర్పూరీ పూరయోః పారీ
పాదరజ్వాం చదంతి నః॥(17)

పార: న. ఇది అవలియొడ్డుకును, సమీపముకును, ఈ. స్త్రీ. పాత్రముకును, ధూళికిని, గరిగెపిడతకును, జలసమూహముకును, ఏనుగు కాలికి కట్టెడు గొలుసుకును పేరు.

వార స్సూర్యాది దివసే
వారోऽవసర బృందయోః।

వార : పు. ఇది ఆదివారము మొదలగు వాటికిని, సమయముకును, సమూహముకును, కుబ్జమను

కుబ్జవృక్షే హరే వారం
ద్వారేమద్యస్యభాజనే॥ (18)
తారో ముక్తాదిసంశుద్ధౌ
తరణే శుద్ధమౌక్తికే।
తారం చ రజతేऽత్యుచ్చ
స్వరేऽప్యన్యవ దీరితం॥(19)
ఋక్షా క్షిమ్యధయో స్తారా
సు గ్రీవగురుయోషితోః।
బుద్ధదేవ్యాం మతాతారా
శార శ్శబల వాతయోః॥
భారస్తు వీవధే స్వర్ణ
పలానామయుతద్వయే।
మారో మృతౌ వృషేऽనంగే
మారీ చండ్యా జనక్షయే॥(21)
స్ఫార స్స్యాద్వికటే స్ఫారః
కనకాదేశ్చ బుద్బుదే।
క్షారో రసాంతరే ధూర్తే
లవణే కాచ భస్మనోః॥
హారో ముక్తావళౌ యుద్ధేऽ
ప్యారః క్షితిసుతేऽర్కజే
ఆరాతు చర్మభేదిన్యాం॥

నార స్తర్ణ క నీరయోః॥(23)
నారం జ్ఞానేऽ పి నారస్స్యా
న్నరసంబంధిని త్రిషు।
సారో బలే మజ్జని చ
స్థిరాం శే న్యాయ్యే చ నీరే
చ ధనే చ సారం। వరేऽన్య

వృక్షవిశేషముకును, శివునకును, న. ద్వారముకును, కల్లుకుండకును పేరు.

తార: పు. ఇది ముత్యము మొదలగు వాటి శుద్ధికిని, దాటుటకును, శుద్ధిచేసిన ముత్యముకును, న. వెండికిని, త్రి. ఉన్నతస్వరముకును, స్త్రీ. నక్షత్రముకును, కంటి నల్లగ్రుడ్డుకును, సుగ్రీవుని భార్యకును, బృహస్పతి భార్యకును, బుద్ధదేవుని భార్యకును పేరు.

శార: పు. ఇది శబలవర్ణముకును, వాయువుకును పేరు.

భార: పు. ఇది కావడికిని, రెండువేల పలములయెత్తు బంగారముకును పేరు. (బారువ)

మార : పు. చావుకును, ఆబోతుకును, మన్మథునకును, ఈ. స్త్రీ. పార్వతికిని, మారకముకును పేరు.

స్ఫార : త్రి. ఇది వికటమైన దానికిని పు. బంగారు మొదలగు వాటి బుడగకును పేరు.

క్షార : పు. ఇది కారముకును, ధూర్తునకును, ఉప్పునకును, గాజుకును, బూడిదెకును పేరు.

హార: పు. ఇది ముత్యాలహారముకును, యుద్ధముకును పేరు.

ఆర : పు. ఇది అంగారకునకును, శనికిని, స్త్రీ. ఆరెయను చెప్పులుకుట్టుసాధనముకును పేరు.

నార : పు. లేగదూడకును, జలముకును, న. బ్రహ్మజ్ఞానముకును, త్రి. మనుష్య సంబంధమైన దానికిని పేరు.

సార : పు. ఇది బలముకును, ఎముకల నడుమ నుండెడు క్రొవ్వుకును, వృక్షాదులచేవకును, న. న్యాయముకును, జలముకును, ధనముకును, త్రి.

వత్సారముదాహరంతి।
ద్వారం పునర్నిర్గమనే
ऽప్యుపాయే॥(25)

శ్రేష్ఠమైన దానికిని పేరు.
ద్వార : న. ఇది ద్వారముకును ఉపాయముకును పేరు.

పూరో జలప్రవాహేస్యా
ద్వ్రణసంశుద్ధి ఖాద్యయోః।

పూర : పు. ఇది జలప్రవాహముకును, వ్రణశుద్ధికిని, భక్ష్య విశేషముకును పేరు.

చీరం తు గోస్తనే వస్త్రే
చూడాయాం సీసకేऽపి చ॥

చీర : న. ఇది నాల్గుపేటల ముత్యాలహారముకును, వస్త్ర విశేషముకును, శిఖకును, సీసముకును పేరు.

క్రూరస్తు కఠినే ఘోరే
నృశంసే (త్వ)ऽప్యభిధేయవత్।

క్రూర : త్రి. ఇది కఠినమైన దానికిని, భయంకరమైన దానికిని ఘాతుకునకును పేరు.

సూర శ్చారభటే సూర్యే

సూర : పు. ఇది కాలిబంటుకును, సూర్యునకును పేరు.

చోర శ్చౌర సుగంధయోః॥

చోర : పు. ఇది దొంగకును, చోరకమను సుగంధ ద్రవ్యముకును పేరు.

తీరం తటే త్రపౌ తీరః

తీర : న. ఇది ఏటియొడ్డుకును, పు. తగరముకును పేరు.

సీర స్తిగ్మకరే హలే।

సీర : పు. ఇది సూర్యునకును, నాగటికిని పేరు.

చీరీ కచ్చురికా ఝిల్ర్యో

చీరీ : స్త్రీ. ఇది కచ్చోరముకును, చిమ్మెటకును పేరు.

స్త్వైర స్వచ్ఛంద మందయోః॥(28)

స్త్వైర : త్రి. యథేచ్ఛగా విహరించువానికిని, మందునకును పేరు.

జీరః ఖడ్గే వణిగ్ద్రవ్యే

జీర : పు. ఇది కత్తికిని, జీలకఱ్ఱకును పేరు.

మీర స్తోయధి శైలఃయోః।

మీర : పు. సముద్రముకును, పర్వతముకును పేరు.

క్షీరం నీరే చ దుగ్ధే చ

క్షీర : న. ఇది జలముకును, పాలకును పేరు.

కీరో జనపదే శుకే॥(29)

కీర : పు. ఇది దేశముకును, చిలుకకును పేరు.

గౌరః పీతేऽరుణే శ్వేతే
విశుద్ధే చాభిధేయవత్।
గౌరం తు విశదే పద్మ
కేసరే సితసర్షపే॥(30)
గౌర శ్శశిని గౌరీ తు
నగ్నకన్యోమయోస్మృతా।
రోచనీ రజనీ పింగా

గౌర : త్రి. ఇది పచ్చనివర్ణముగల దానికిని, ఎరుపు వర్ణముగల దానికిని, తెల్లని దానికిని, పరిశుద్ధమైన దానికిని, న. స్వచ్ఛ వర్ణముకును, పద్మకింజల్కముకును, పు. తెల్లావాలకును, చంద్రునకును, ఈ. స్త్రీ. 8 సం. వయసు గల బట్టకట్టని స్త్రీకిని, పార్వతికిని, గోరోచనముకును, రాత్రికిని, పసపుకును, ప్రేంకణపు చెట్టుకును, భూమికిని, నదీవిశేషము

ప్రియంగు వసుధాసు చ॥(31)
నదీభేదేఽపి గౌరీ స్యా
ద్వరుణస్యచయోషితి।

కును, వరుణదేవుని భార్యకును పేరు. (రక్తవర్ణార్థ మందు 'తరుణాదిత్యగౌరైశ్చ' అని రామాయణము. శ్వేతార్థమందు; కైలాస గౌరం వృషమారురుక్షోః' అని రఘువంశము)

పౌరం తు కత్తృణే పౌర
స్మృతః పురభవేఽన్యవత్॥(32)

పౌర: న. ఇది కామంచి గడ్డికిని, త్రి. పట్టణమందైన దానికిని పేరు.

వేరం శరీరే కాశ్మీరే
వేరం వాతింగణేఽపి చ।

వేర : న. ఇది దేహముకును, కుంకుమకును, వంగచెట్టుకును పేరు.

ఘోరం భీమే హరే ఘోర
ఘ్టారో లంగ తురంగయోః॥(33)

ఘోర: న. భయానకరసముకును, పు. శివునకును పేరు.

ఘోర : పు. విటునకును, అశ్వముకును పేరు.

హోరాలగ్నేఽపిరాశ్యర్థే
శాస్త్ర రేఖాభిధో రపి।

హోరా : స్త్రీ. ఇది లగ్నముకును, రెండున్నర ఘడియకాలముకును (గంట), జ్యోతిశ్శాస్త్రముకును, రేఖా విశేషముకును పేరు.

హీరా పిపీలికా లక్ష్మ్యో
ర్హీర శ్శంకర వజ్రయోః॥

హీరా : స్త్రీ. చీమకును, లక్ష్మికిని, పు. శివునకును, వజ్రమణికిని పేరు.

గోత్రం నామ్నికులే క్షేత్రే
కాననే విత్త వర్త్మనోః।
సంభావ నీయభోధేఽపి
గోత్రః క్షోణీధరే మతః॥(35)
గోసమూహ భువో ర్గోత్రా

గోత్ర: న. ఇది పేరుకును, వంశముకును, వరిపంటభూమికిని, అడవికిని, ధనముకును, మార్గముకును, కొనియాడదగిన జ్ఞానముకును, పు. పర్వతముకును, స్త్రీ. గోవులమందకును, భూమికిని పేరు.

గాత్ర మంగే కళేబరే।
స్తంబేరమాగ్రజంఘాది
విభాగే చ సమీరితం॥(36)

గాత్ర: న. ఇది కరచరణాద్యవయవముకును, శరీరముకును, ఏనుగ పిక్కల ముందరి భాగముకును పేరు.

పత్రం స్యాద్వాహనే పర్ణే
పక్షే చ శర పక్షిణోః।

పత్ర : న. ఇది వాహనముకును, ఆకుకును, బాణపు రెక్కకును, పక్షి రెక్కకును పేరు.

పాత్రం తు భాజనే యోగ్యే
పాత్రం తీరద్వయాంతరే॥
పాత్రం స్రువాదౌపర్ణేఽపి

పాత్ర : న. ఇది మృల్లోహాది పాత్రముకును, యోగ్యునకును, ఏటి రెండు గట్ల నడిమి భాగముకును, స్రుక్స్రువాది పాత్రములకును, ఆకుకును,

రాజమంత్రిణి చోచ్యతే।	రాజు యొక్క ప్రధానోద్యోగికిని పేరు.
పోత్రం వస్త్రే ముఖాగ్రే చ సూకరస్య హలస్యచ॥	**పోత్ర** : న. ఇది వలువకును, పందిముట్టెకును, నాగటి మొనకును పేరు.
చిత్రం స్యాదద్భుతాలేఖ్య తిలకేషు విహాయసి। చిత్రా ఖుపర్ణీ గోతుంబా సుభద్రా దంతికాసు చ॥(39) ఋక్షా ప్సరోహిభేదేషు కర్బు రేచాభిధేయవత్।	**చిత్ర** : న. ఇది అచ్చెరువుకును, చిత్తరువుకును, నుదుటి బొట్టుకును, ఆకసముకును, స్త్రీ. ఎలుక చెవి చెట్టుకును, పిల్లపాపర చెట్టుకును, గుమ్మడి చెట్టుకును, నాగదంతిచెట్టుకును, చిత్రా నక్షత్రముకును, అప్సర స్త్రీ విశేషముకును, సర్పవిశేషముకును, త్రి. కర్బురవర్ణముగల దానికిని పేరు.
చైత్రం మృతకచిత్యేస్యా చ్చైత్రో మాసా ద్రిభేదయోః॥(40)	**చైత్ర** : న. ఇది పీనుగలను కాల్చు చితికిని, పు. చైత్ర మాసముకును, చైత్రమను కులపర్వతముకును పేరు.
వృత్రో రిపౌఘనే ధ్వాంతే శైలే శక్రేచ దానవే।	**వృత్ర** : పు. ఇది శత్రువుకును, మేఘముకును, చీకటికిని, పర్వత విశేషముకును, ఇంద్రునకును, వృత్రాసురునకును పేరు.
సత్ర మాచ్ఛాదనే యజ్ఞే సదాదానే చ కైతవే॥(41)	**సత్ర** : న. ఇది వస్త్రముకును, యజ్ఞముకును, ఎల్లప్పుడును దానముచేయుటకును, మిషకును పేరు.
సూత్రం తు సూచనగ్రంథే సూత్రం తంతు వ్యవస్థయోః।	**సూత్ర** : న. ఇది వ్యాకరణాది శాస్త్ర సూచన గ్రంథముకును, ధారమునకును, మర్యాదకును పేరు.
మిత్రం సుహృది మిత్రోఽర్కే	**మిత్ర** : న. ఇది స్నేహితునకును, పు. సూర్యునకును పేరు.
శాస్త్రం గ్రంథ నిదేశయోః॥(42)	**శాస్త్ర**: న. ఇది వ్యాకరణాది శాస్త్ర గ్రంథముకును, ఆజ్ఞకును పేరు.
మాత్రం చావధృతౌ కార్త్స్న్యే మాత్రా కర్ణవిభూషణే। అక్షరావయవే విత్తే మానే ల్పేచ పరచ్ఛదే॥(43)	**మాత్ర** : న. ఇది నిశ్చయముకును, అంతయుననుటకును, స్త్రీ. చెవియాభరణముకును, వర్ణోచ్చారణ కాలముకును, ధనముకును, పరిమాణముకును స్వల్పార్థముకును, గజాశ్వాది పరివారముకును పేరు.
శస్త్రం లోహా స్త్రయోశ్చస్త్రీ ఛురికాయాం చ విశ్రుతా।	**శస్త్ర** : న. ఇది ఇనుముకును, అస్త్రముకును, ఈ. స్త్రీ. చూరకత్తికిని పేరు.

అస్త్రం ప్రహరణే చాపే
వక్త్రం ఛందోంతరే ముఖే॥(44)
నేత్రం మథిగుణే వస్త్రే
తరుమూలే విలోచనే।
రథే జటాయాం నాడ్యాం చ
నేత్రో నేతరి వాచ్యవత్॥

అస్త్ర : న. ఇది ఆయుధముకును, ధనస్సుకును పేరు.
వక్త్ర: న. ఇది వృత్త విశేషముకును, ముఖముకును పేరు.
నేత్ర : న. ఇది కవ్వపు త్రాటికిని, వలువకును, చెట్టువేరుకును, కంటికిని, రథముకును, జడకును, నరముకును, త్రి. రక్షించు వానికిని పేరు.

క్షేత్రం శరీరే కేదారే
సిద్ధస్థాన కళత్రయోః।
రేత్రం రేతసి పియ్యూషే
పటవాసేఽపి సూతకే॥

క్షేత్ర : న. ఇది దేహముకును, పంట భూమికిని, పుణ్యక్షేత్రముకును, భార్యకును పేరు.
రేత్ర : న. ఇధి శుక్లముకును, అమృతముకును, వస్త్ర పరిమళ ద్రవ్యముకును, (సెంటు) పాదరస ముకును పేరు.

మంత్రో వేదప్రభేదేస్యా
ద్దేవాదీనాం చ సాధనే।
గుప్తవాదే చ
తోత్రంతు ప్రాజనే
వేణుకేఽపి చ॥(47)

మంత్ర: పు. ఇదివేదమందలి మంత్ర భాగముకును, దేవతలను వశపరచుకొనుటకును, రహస్య సంభాష ణముకును పేరు.
తోత్ర: న. ఇది కొరడాకును, ఏనుగును శిక్షించుటకై అలుగు వేసిన వెదురు కఱ్ఱకును పేరు.

తంత్రంకుటుంబ కృత్యేస్యా
త్కారణే చ పరిచ్ఛదే।
శాస్త్ర ప్రధానే సిద్ధాంతే
తంతువాయ్యేగదోత్తమే॥(48)
తత్త్వాదిసాధనోపాయే
శ్రుతిశాఖాంతరేఽపి చ।
ఇతికర్తవ్యతాయాం చ
తంత్రీ వీణాగుణే తనోః॥ (49)

తంత్ర : న. ఇది కుటుంబ పోషణార్థమైన వ్యాపార ముకును, హేతువుకును, పరివారముకును, శాస్త్ర ముకును, ముఖ్యముకును, సిద్ధాంతముకును, మగ్గముకును, ఔషధ శ్రేష్ఠముకును, జ్ఞానసాధన మగు యోగాదులకును, వేదశాఖా విశేషముకును, ఈలాగునచేయవలయుననుటకును, ఈ. స్త్రీ. వీణ తీగకును, నరముకును, తిప్పతీగకును పేరు.

శిరాయా మమృతాయాం చ
ఛత్ర మాతపవారణే।
ఛత్రా మధురికాయాం చ
కుస్తుంబరు శిలీంధ్రయోః॥

ఛత్ర : న. గొడుగుకును, స్త్రీ. పిన్న సదాప చెట్టు కును, కొత్తిమిరికిని, నేల తాడి చెట్టుకును పేరు.

చక్రో గణే చక్రవాకే
చక్రం సైన్యరథాంగయోః।
గ్రామజాలే కులాలస్య
భాండే రాష్ట్రాస్త్రయోరపి॥
అంభసామపి చావర్తే

చక్ర: పు. ఇది సమూహముకును, చక్రవాక పక్షికిని, న. చతురంగ సైన్యముకును, రథ చక్రముకును, గ్రామ సమూహముకును. కుమ్మరిసారెకును, రాజ్యముకును, చక్రాయుధముకును, నీటి సుడికిని పేరు.

చుక్రశ్చామ్లేమ్లవేతసే।
చుక్రీ చాంగేరికాయాం చ
వృక్షామ్లే చుక్రమిష్యతే॥(52)

చుక్ర: పు. ఇది చింతచెట్టుకును, పుల్ల ప్రబ్బచెట్టుకును, ఈ. స్త్రీ. పులిచింతచెట్టుకును, న. చింతపండుకును పేరు.

శుక్రః కావ్యే నలే జ్యేష్ఠే
శుక్రో రేతో క్షిరోగయోః।
శుక్రం

శుక్ర: పు. ఇది శుక్రాచార్యునకును, అగ్నికిని, జ్యేష్ఠమాసముకును, పు. రేతస్సుకును, నేత్ర రోగ విశేషముకును పేరు.

శక్రో మహేంద్రే స్యా
త్కుట జార్జున భూరుహోః॥(53)

శక్ర: పు. ఇది ఇంద్రునకును, కొడిశచెట్టుకును, మద్దిచెట్టుకును పేరు.

నక్రః కుంభీరకే నక్రం
నాసాయా మగ్రదారుణి।

నక్ర: పు. ఇది కాఋమొసలికిని, న. ముక్కుకును, ద్వారముమీద వేసెడు నక్రాకారమైన కమ్మికిని పేరు.

వక్ర స్యాత్కుటిలేక్రూరే
పుటభేదే శనైశ్చరే॥

వక్ర: త్రి. ఇది వంకరయైన దానికిని, భయంకరమైన దానికిని, పు. నదీవక్రముకును, శనిగ్రహముకును పేరు.

అగ్రమాలంబనే వ్రాతే
పరిమాణే ఫలస్య చ।
ప్రాంతేపురస్తా దధికే
ప్రధానే ప్రథమో ర్ధ్వయోః॥(55)

అగ్ర: న. ఇది ఆధారముకును, సమూహముకును, ఫలపరిమాణముకును, సమీపముకును, ముందరి భాగముకును, త్రి. అధికమైనదానికిని, ముఖ్యమైన దానికిని, మొదటి దానికిని, మీదైన దానికిని పేరు.

ఉగ్రశ్శూద్రాసుతే క్షత్రా
చ్ఛీ కంఠే చోత్కటేఽన్యవత్।
ఉగ్రావచా ఛిక్కికయో

ఉగ్ర: పు. క్షత్రియునివలన శూద్ర స్త్రీయందు బుట్టిన వానికిని, శివునకును, త్రి. తీవ్రమైన దాని కిని, స్త్రీ. నల్లవసకును, ఈ పేరుగల గంధద్రవ్యముకు పేరు.

ర్వ్యగ్రో వ్యాసక్త ఆకులే॥(56)

వ్యగ్ర: త్రి. అధికాసక్తిగల దానికిని, వ్యాకులమైన దానికిని పేరు.

భద్రం స్యాన్మంగళే హేమ్ని
ముస్తకే కరణాంతరే।

భద్ర: న. ఇది శుభముకును, బంగారుకును, భద్రముస్తకును, భద్రకరణముకును, పు. శివునకును,

భద్రో రుద్రే వృషే రామ
భద్రే మేరుకదంబయోః॥ (57)
హస్తిజాత్యంత రే భద్రో
వాచ్యవచ్ఛ్రేష్ఠ సాధునోః।
భద్రా మందాకినీ రాస్నా
కృష్ణానంతాసు కట్ఫలే॥(58)
క్షుద్ర స్స్యాదధమే క్రూరే
కృపణేఽల్పే చ వాచ్యవత్।
క్షుద్రా వేశ్యా నటీ కంట
కారికా సరఘాసు చ॥ (59)
చాంగేరీ బృహతీ హింస్రా
మక్షికామాత్రకేషు చ।
క్షౌద్రం మధుని పానీయే
వర్ధ్రం త్రపు వరత్రయోః॥(60)
గృధ్రః ఖగాంతరే ప్రోక్తో
వాచ్యవచ్చార్థ లుబ్ధకే।
రోధ్ర (స్రా) శ్శా బరకే రోధ్ర
మవరాధేఽపి కిల్బిషే॥(61)
నీధ్రం నేమౌ వళీకేఽద్రౌ
రేవతీభే చ కాననే।

రాష్ట్ర ముద్దిష్ట ముత్పాతే
తథా స్యాదుపవర్తనే॥
కృఛ్ర ముద్దిష్ట మాభీలే
పాప సాంత పనాదినోః।
చంద్ర స్సుధాంశు కర్పూర
కంపిల్ల స్వర్ణవారిషు॥

ఎద్దుకును, శ్రీరామునకును, మేరు పర్వతముకును, కడిమిచెట్టుకును, భద్రగజముకును, త్రి. శ్రేష్ఠమైన దానికిని, యోగ్యమైన దానికిని, స్త్రీ. ఆకాశగంగకును, దుంపరాష్ట్రముకును, పిప్పలిచెట్టుకును, సుగంధిపాల చెట్టుకును, గుమ్మడుతీకు చెట్టుకును పేరు.

క్షుద్ర: త్రి. నీచునకును, క్రూరునకును, లోభికిని, అల్పమైన దానికిని, స్త్రీ. వెలయాలికిని, నాట్యకత్తెకును, వాకుడు చెట్టుకును, తేనెటీగకును, పులిచింతకును, నేలములగ చెట్టుకును, గురివెందలతకును, సామాన్యపు టీగకును పేరు.

క్షౌద్ర : న. ఇది తేనెకును, జలముకును పేరు.

వర్ధ్ర : న. ఇది సీసముకును, తోలు వాఱుకును పేరు.

గృధ్ర: పు. గెద్దకును, త్రి. ధనమందులుబ్ధత్వముగల వానికిని పేరు.

రోధ్ర : పు. ఇది తెల్లలొద్దుగ చెట్టుకును, న. తప్పిదముకును, పాపముకును పేరు.

నీధ్ర : న. ఇది చక్రాగ్రముకును, ఇంటి చూరుకును, పర్వతముకును, రేవతీ నక్షత్రముకును, అడవికిని పేరు.

రాష్ట్ర : న. ఇది ఉపద్రవముకును, జనపద సమూహముకును పేరు.

కృఛ్ర : న. ఇది కష్టముకును, పాపముకును, సాంతపనాది వ్రతములకును పేరు.

చంద్ర: పు. ఇది ఛంద్రునకును, కర్పూరముకును, కంపిల్లమను గంధద్రవ్యముకును, బంగారుకును, జలముకును పేరు.

ఇంద్ర శ్శచీపతా వంత
రాత్మన్యాదిత్య యోగయోః।
ఇంద్రా ఫణిజ్జకే
సాంద్రో ఘనకాననయో
ర్మృదౌ॥ (64)

ఇంద్ర: పు. ఇది దేవరాజునకును, అంతరాత్మకును, ద్వాదశాదిత్యులలో నొకనికిని, పంచాంగయోగ భేదమునకును, స్త్రీ. మరువమునకును పేరు.

సాంద్ర: త్రి. ఇది దట్టమైన దానికిని, న. అడవికిని, మృదువైన దానికిని పేరు.

గుంద్రస్తే జనకే గుంద్రా
ప్రియంగౌ భద్రముస్తకే।
కైవర్తీముస్తకే చాపి

గుంద్ర: పు. ఇది కాకివెదురుకును, స్త్రీ. ప్రేంకణపు చెట్టుకును. భద్రతుంగముస్తకును, గుంద్రతుంగ ముస్తకును పేరు.

రౌద్రో నాట్యరసాంతరే॥(65)
రౌద్రోపి భీషణే తీవ్రే
రౌద్రా స్కందస్యమాతరి।

రౌద్ర: పు. రౌద్రరసమునకును, త్రి. భయంకరమైన దానికిని, తీవ్రమైన దానికిని, స్త్రీ. పార్వతికిని పేరు.

ఓఢ్రో జనే జపా వృక్షే
చోఢ్రా జన పదాంతరే॥

ఓఢ్ర: పు. ఓఢ్రదేశస్థునకును, మంకెనచెట్టుకును, ఓఢ్రదేశమునకును పేరు.

పితృ కేదారయో ర్వప్రో
వప్రః ప్రకార రోధసోః।

వప్ర : పు. ఇది తండ్రికిని, పంట భూమికిని, పు. కోటకును, ఏటియొడ్డుకును పేరు.

పుండ్రో దైత్యవిశేషే క్షు
భేదయో రతిముక్తకే॥(67)
చిత్రే కృమౌ పుండరీకే
పుండ్రా స్త్వర్ణీవృదంతరే।

పుండ్ర: పు. ఇది పుండ్రకాసురునకును, చెరుకుల లోని భేదమునకును, పూలగురివెంద చెట్టుకును, తిలకమునకును, పురుగునకును, తెల్లదామర పువ్వు కును, దేశవిశేషమునకును పేరు.

వజ్రం హీరక దంభోళి(బా)
వాలకా మలకేషుచ॥(68)
వజ్రా గుడూచికాయాం స్యా

వజ్ర: న. ఇది వజ్రమణికిని, వజ్రాయుధమునకును, కురువేరుకును, ఉసిరిగచెట్టుకును, స్త్రీ. తిప్పతీగ కును పేరు.

త్తామ్రం శుల్బేఽరుణేఽన్యవత్।

తామ్ర: న. ఇది రాగికిని, త్రి. ఎఱ్ఱని దానికిని పేరు.

తీవ్ర మత్యుష్ణ కటుక
నితాంతేష్వభిధేయవత్॥(69)
తీవ్రాచ కటురోహిణ్యా
మాసురీ గండదూర్వయోః।

తీవ్ర: త్రి. ఇది మిగులవేడియైన దానికిని, కారము గల దానికిని, విస్తారమైన దానికిని, స్త్రీ. కటుక రోహిణికిని, నల్లావాలకును, గరికెలోని భేదము కును పేరు.

అస్రః కోణే శిరసిజే

అస్రః: పు. ఇది మూలకును, తలవెంట్రుకలకును,

చాస్ర మస్రుణి చేష్యతే॥(70)	న. కన్నీటికిని, నెత్తురుకును పేరు.
దస్రః ఖరే చాశ్వినేయే	**దస్ర**: పు. గాడిదకును, అశ్వినీదేవతలకును పేరు.
ఘస్రో దివసహింస్రయోః।	**ఘస్ర** : పు. ఇది దినముకును, త్రి. హింసించు దానికిని పేరు.
వాస్రోఽపి దివసే వాస్రం మందిరే చ చతుష్పథే॥	**వాస్ర**: పు. ఇది దినముకును, న. గృహముకును, నాలుగు త్రోవలు కలసినచోటుకును పేరు.
శీఘ్రం ద్రుతగతౌ శీఘ్రం చంక్రాంగో శీరయోరపి।	**శీఘ్ర** : త్రి. ఇది వేగముగా నడచు దానికిని, న. హంసకును, వట్టివేరుకును పేరు.
వ్యాఘ్రోద్వీపిని విఖ్యాతో రక్తైరండ కరంజయోః॥ వ్యాఘ్రీ నిదిగ్ధికాయాంచ శ్రేష్ఠే స్యాదుత్తరస్థితః।	**వ్యాఘ్ర** : పు. ఇది పెద్దపులికిని, ఎఱ్ఱాముదపు చెట్టుకును, నఖమనెడి గంధ ద్రవ్యముకును, ఈ. స్త్రీ. వాకుడుచెట్టుకును, సమాసోత్తరపదమైనపుడు శ్రేష్ఠముకును పేరు.
అభ్రం నభ స్స్వర్గబలాహకేషు।	**అభ్ర** : న. ఇది ఆకాశముకును, స్వర్గముకును, మేఘముకును పేరు.
శుభ్రం ప్రదీప్తే ధవళేఽభ్రకేచ।	**శుభ్ర**: త్రి. ప్రకాశించుదానికిని, తెల్లని దానికిని, న. అభ్రకముకును పేరు.
బభ్రుర్విశాలే నకులే కృశానావ్యాజే మునౌ శూలిని పింగళే చ॥(73)	**బభ్రు**: పు. ఇది విస్తారముకును, ముంగిసకును, అగ్నికిని, నీతికిని, శివునకును, పింగళవర్ణముకును పేరు.
శిగ్రు శ్శోభాంజనే శాకే	**శిగ్రు**: పు. ఇది మునుగచెట్టుకును, అన్ని శాకములకును పేరు.
శరుః కులిశ కోపయోః।	**శరుః** : పు. ఇది వజ్రాయుధముకును, కోపముకును పేరు.
స్వరుర్వజ్రేఽధ్వరే బాణే యూపఖండేపి చ స్వరుః॥(74)	**స్వరు** : పు. ఇది వజ్రాయుధముకును, యజ్ఞముకును, బాణముకును, యూపస్తంభమందలి యొక భాగముకును పేరు.
ఖరు ర్దంతే హరే దర్పే హయే శ్వేతే తు వాచ్యవత్।	**ఖరు**: పు. ఇది దంతముకును, శివునకును, గర్వముకును, అశ్వముకును, త్రి. తెల్లని దానికిని పేరు.

చరుర్భాండేతు హవ్యాన్నే	**చరు:** పు. ఇది కుండకును, హోమార్థమైనయన్నముకును పేరు.
భరు ర్భర్తరి కాంచనే॥	**భరు :** పు. ఇది మగనికిని, బంగారుకును పేరు.
గురు ర్నిషేకాదికరే పి త్రాదౌ సురమంత్రిణి। దుర్భరా లఘునోః ప్రోక్తో గురు ర్మహతి వాచ్యవత్॥	**గురు:** పు. ఇది విధ్యుక్తముగా నిషేక, సీమంతోన్నయనాదులను జేయువానికిని, తండ్రి, పురోహితుడు మొదలగువారికిని, బృహస్పతికిని, త్రి. భరించ శక్యముగానిదానికిని, అధికమైనదానికిని, శ్రేష్ఠమైన దానికిని పేరు.
రురు ర్మృగే దైత్యభేదే	**రురు :** పు. ఇది నల్లచారలు గల దుప్పికిని, రాక్షస భేదముకును పేరు.
కారుః కారక శిల్పినోః। విశ్వకర్మణి శిల్పేచ	**కారు:** పు. ఇది చేయువానికిని, వడ్రంగి మొదలగు పనివానికిని, విశ్వకర్మకును, శిల్పముకును పేరు.
కురు శ్శ్రీకంఠ జాంగలే॥(77) ఓదనే నృపభేదే చ	**కురు:** పు. ఇది కురుదేశమందైన మరు భూమికిని, అన్నముకును, కురురాజుకును పేరు.
పురుః ప్రాజ్య పరాగయోః। పురు స్స్వర్లోక నృపయోః	**పురు :** పు. ఇది విస్తారముకును, దూళికిని, స్వర్గలోకముకును, పురురాజుకును పేరు.
మరు ర్భూధర ధన్వనోః॥	**మరు:** పు. ఇది పర్వతముకును, నిర్జల భూమికిని పేరు.
ఆరు స్తరువిశేషేపి తథా కర్కట దంష్ట్రిణోః।	**ఆరు :** పు. ఇది వృక్ష విశేషముకును, పీతకును, పందికిని పేరు.
కద్రూ ర్మాతరి నాగానాం కద్రుః కనకపింగళే ॥ (79)	**కద్రూః :** స్త్రీ. సర్పమాతకును, పు. బంగారువంటి పచ్చని వర్ణముకు పేరు.
హరిర్వాతార్క చంద్రేంద్ర యమో పేంద్ర మరీచిషు। సింహాశ్వ కపి భేకాహి శుక లోకాంతరేషుచ॥(80) హరి ర్వాచ్యవదాఖ్యాతో హరిత్కపిల వర్ణయోః।	**హరి :** పు. ఇది వాయువుకును, సూర్యునకును, చంద్రునకును, ఇంద్రునకును, యమునకును, విష్ణువుకును, కిరణముకును, సింహముకును, అశ్వముకును, కోతికిని, కప్పకును, సర్పముకును, చిలుకకును, విష్ణులోకముకును, త్రి. ఆకు పచ్చనిదానికిని, కపిలవర్ణము గలదానికిని పేరు.
భూరి ర్బ్రహ్మే చ్యుతేశేషు	**భూరి:** పు. ఇది బ్రహ్మకును, విష్ణువుకును, శివునకును,

భూరి ప్రాజ్య సువర్ణయోః॥ (81) న. విస్తారముకును, బంగారుకును పేరు.

గిరి ర్గీర్ణే గిరియకే
క్రీడాకందుక శైలయోః।
నే త్రామయవిశేషే చ
పూజ్యే తు గిరి రన్యవత్॥(82)

గిరి : పు. ఇది తినుటకును, పర్వతమునుంచి పడిన రాతిపలకకును, బంతికిని, పర్వతముకును, నేత్రరోగవిశేషముకును, త్రి. పూజ్యునకును పేరు.

వారి స్స్మృతా సరస్వత్యాం
వారి హ్రీబేర నీరయోః।
వారీ ఘటీభబంధన్యో

వారి : స్త్రీ. ఇది సరస్వతికిని, న. కురువేరుకును, జలముకును, ఈ. స్త్రీ. చిన్నకుండకును, ఏనుగు లను పట్టెడుగోతికిని పేరు.

రంఘ్రి స్స్యాత్పాద బుధ్నయోః॥ **అంఘ్రి**: పు. ఇది పాదముకును, చెట్టువేరుకును పేరు.

శారీ (సారీ) త్వక్షోపకరణే
తథా శకునికాంతరే।
యుద్ధార్థ గజపర్యాణే
వ్యవహా రేఽపి చ క్వచిత్॥(84)

శారీ: స్త్రీ. ఇది జూదమాడు పాచికలకును, (సారె) గోరింక పిట్టకును, యుద్ధసన్నద్ధమైన యేనుగుకు కట్టిన జీను (లేక గంత) కును, వ్యవహారముకును పేరు.

కారిః క్రియాయా మాఖ్యాతో
నాపితాదికశిల్పిని।

కారి : స్త్రీ. ఇది కార్యముకును, పు. మంగలి మొదలగు వానికిని పేరు..

అద్రి శ్శైల ద్రుమార్కేషు **అద్రి** : పు. ఇది పర్వతముకును, వృక్షముకును, సూర్యునకును పేరు.

చైంద్రిః కాకజయంతయోః॥(85)
ఐంద్రి రంభోధరే జిష్ణౌ

ఐంద్రిః : పు. ఇది బొంతకాకికిని, ఇంద్రుని పుత్రు డగు జయంతునకును, మేఘముకును, అర్జునున కును పేరు.

తంద్రీ నిద్రా ప్రమీలయోః। **తంద్రీ** : స్త్రీ. ఇది నిద్రకును, కునికిపాటుకును పేరు.

ధాత్రీ జనన్యా మలకీ
వసుమత్యుప మాతృషు॥ (86)

ధాత్రీ : స్త్రీ. ఇది తల్లికిని, ఉసిరిగ చెట్టుకును, భూమికిని, పెంపుడు తల్లికిని పేరు.

ఉష్ట్రీ గోలకికాయాం స్యా
త్కరభస్య చయోషితి।

ఉష్ట్రీ : స్త్రీ. ఇది కడవకును, ఆడుయొంటెకును పేరు..

క్రోష్టీ సృగాలికా క్షీర
విదారీ లాంగలీషు చ॥(87)

క్రోష్టీ : స్త్రీ. ఆడునక్కకును, పాలనేల గుమ్ముడు చెట్టుకును, నీటి పిప్పలికిని పేరు.

తరి ర్నావి దశాయాంచ **తరి** : స్త్రీ. ఇది నావకును, అవస్థకును, వస్త్రాదు

వస్త్రాదీనాంచ పేటకే। లుంచుకొను పెట్టికిని పేరు.

జారీ స్యాదోషధీభేదే
జార స్తూపపతా వపి॥(88)

జారీ : స్త్రీ. ఇది ఓషధి విశేషముకును, పు. విటునకును పేరు.

ఇరా వారి సురా భూమి
భారతీషు ప్రయుజ్యతే।

ఇరా : స్త్రీ. ఇది ఉదకముకును, కల్లుకును, భూమికిని, వాక్కుకును పేరు.

స్థిరా భూమౌ (శా) పాలపర్ణ్యాం
స్థిరో నిశ్చల మోక్షయోః॥(89)

స్థిరా : స్త్రీ. ఇది భూమికిని, ముయ్యాకు పొన్నచెట్టుకును, త్రి. నిశ్చలమైన దానికిని, పు. మోక్షముకును పేరు.

ధారా సైన్యాగ్రిమస్కంధ
సంతత్యోః పత్తనాంతరే।
ద్రవద్రవ్య ప్రపాతేఽపి
తురంగ గతిపంచకే॥(90)
ఖడ్గాదీనాం చ నిశిత
ముఖే ధారా ప్రకీర్తితా।
ధారః క్వచిద్ఘనాసార
వర్షణేస్యాదృణేఽపి చ॥(91)

ధారా : స్త్రీ. ఇది సేనాగ్ర భాగముకును, పరంపరకును, ధారానగరముకును, జలాదుల యొక్క యవిచ్ఛిన్నస్రావముకును, అశ్వము యొక్క ఆస్కందితాదిపంచగతి భేదములకును, ఖడ్గాదుల వాడికిని, ధారావర్షముకును, పు. అప్పునకును పేరు.

వీరా స్యాత్ క్షీరకాకోలీ
తామల క్యైలవాలుషు।
పతి పుత్రవతీ రంభా
గంభారీ మదిరాసు చ॥(92)
గోష్మోదుం బరికా క్షీర
విదారీ దుగ్ధికా సు చ।
వీరస్తు సుభటే శ్రేష్ఠే
వీరం శృంగ్యాం నతేఽపి చ॥(93)

వీరా : స్త్రీ. ఇది క్షీరకాకోలిచెట్టుకును, నేలవుసిరికచెట్టుకును, కూతురు ఖడమ చెట్టుకును, పెనిమిటిన్ని బిడ్డలు గలస్త్రీకిని, అరటిచెట్టుకును, గుమ్ముడుచెట్టుకును, కల్లుకును, మేడిచెట్లలోని భేదముకును, పాలనేల గుమ్ముడు చెట్టుకును, పిన్నపాలచెట్టుకును, త్రి. యుద్ధభటునకును, శ్రేష్ఠునకును, న. కర్కాటక శృంగికిని, గ్రంధితగరపు చెట్టుకును పేరు.

ధీరో విదుషి శైలేఽపి
సముద్రే ధైర్యవత్యపి।
ధీరం తు కుంకుమే

ధీర : పు. ఇది విద్వాంసునకును, పర్వతముకును, సముద్రముకును, త్రి. ధైర్యవంతునకును, న. కుంకుమముకును పేరు.

శూర స్సూర్యే
వీరే చ కుక్కుటే॥(94)

శూర : పు. ఇది సూర్యునకును, శూరునకును, కోడికిని పేరు.

ఆర్ద్రా నక్షత్రభేదే స్యా
దార్ద్రం క్లిన్నేభిధేయవత్।
యాత్రా తు యాపనోపాయే
గతౌ దేవార్చ నోత్సవే॥(95)
ఉస్రా గవ్యుప చిత్రాయా
ముస్రస్తు కిరణే స్మృతః।
హింస్రా కాకాదనీ మాంస్యో
ర్హింస్ర స్స్యాద్ఘాతు కేఽన్యవత్॥(96)

★ అథ రాంత స్త్రీవర్గః ★

అమర స్త్రిదశేఽప్యస్థి
సంహారే చ వకుళద్రుమే।
దూర్వా మరావతీ స్థూణా
గుడూచీష్వమరా మతా॥(97)
అ(వ)పరం త్వఘునార్థేస్యా
త్పశ్చాద్గాత్రేఽపి దంతినాం।
అర్వాచీనేఽపరం ప్రాహు
ర్జరాయౌ చాపరా మతా॥(98)
అధరో దంతవసనేఽ
నూర్ధ్వే హీనేఽపివాచ్యవత్।
అధ్వరో వసుభేదే స్యా
త్సావధానే క్రతావపి॥(99)
అంతరం తు పరీధానే
భేదే రంధ్రా వకాశయోః।
ఆత్మాంతర్ధి వినాత్మీయ
బహిర్మ ధ్యావధిష్వపి॥(100)
తాదర్థ్యే ఽవసరే చోక్త
మవరం చరమేఽన్యవత్।
గజాంత్య జంఘాదేశే చ

ఆర్ద్రా : స్త్రీ. ఇది ఆర్ద్రానక్షత్రముకును, త్రి. తడిసిన దానికిని పేరు.

యాత్రా : స్త్రీ. ఇది వెళ్ళించుటకును, ఉపాయముకును, గమనముకును, దేవతాసేవకును, ఉత్సవముకును పేరు.

ఉస్రా : స్త్రీ. ఇది గోవుకును, ఎలుకచెవిచెట్టుకును, పు. కిరణముకును పేరు.

హింస్రా : స్త్రీ. గురివెందలతకును, జటామాంసికిని, త్రి. క్రూరమైన దానికిని పేరు.

అమర : పు. ఇది దేవునకును, శివునకును, పొగడ చెట్టుకును, స్త్రీ. గరికెకును, ఇంద్రపట్టణముకును, స్తంభముకును, తిప్పతీగకును పేరు.

అపర : న. ఇది అల్పార్థముకును, ఏనుగు వెనుక భాగముకును, త్రి. పూర్వమందైన దానికిని, స్త్రీ. మావికిని పేరు.

అధర : పు. ఇది అధరోష్టముకును, త్రి. క్రింది దానికిని, నీచమైన దానికిని పేరు.

అధ్వర : పు. ఇది వసుదేవతలయందొకనికిని, సావధానముకును, యజ్ఞముకును పేరు.

అంతర : న. కప్పుకొనుబట్టకును, భేదముకును, కన్నముకును, ఎడముకును, అంతరాత్మకును, కప్పుటకును, వినార్థముకును, తన సంబంధమైన దానికిని, వెలుపలకును, మధ్యకును, హద్దుకును, తదర్థమనుటకును, సమయముకును పేరు.

అవర : త్రి. ఇది వెనుక ప్రక్క దానికిని, ఏనుగు యొక్క తోక మొదలు పిక్కలవరకునుండు ప్రదేశ

భవాన్యాముపరా మతా॥

ముకును స్త్రీ. పార్వతికిని పేరు.

ఉత్తరం ప్రతివాక్యే స్యా
దూర్ధ్వో దీచ్యోత్తమేఽన్యవత్।
ఉత్తరస్తు విరాటస్య
తనయే దిశి చోత్తరా॥

ఉత్తర: న. ఇది జవాబుకును, త్రి. మీదైన దానికిని, ఉత్తర దిక్కుయందైన దానికిని, శ్రేష్ఠమైన దానికిని, పు. విరట రాజుపుత్రునకును, స్త్రీ. ఉత్తర దిక్కుకును పేరు.

ఇతరః పామరేఽన్యస్మి
న్నక్షరం బ్రహ్మవర్ణయోః।

ఇతర: త్రి. ఇది నీచునకును, మఱియొక దానికిని పేరు.

అక్షర: న. ఇది పరబ్రహ్మకును, అకారాదివర్ణము కును పేరు.

ఋక్షరం వారిధారాయా
మృక్షరోఽప్యృత్విజి స్మృతః॥(103)

ఋక్షర: న. ఇది జలధారకును, పు. యజ్ఞాదికర్మలను జేయించువానికిని పేరు.

ప్రవర స్సంతతౌ గోత్రే
శ్రేష్ఠే తు ప్రవరోఽన్యవత్।

ప్రవర: పు. ఇది వంశపరంపరకును, వంశప్రవర్తకమైన మునిగణముకును, తి. శ్రేష్ఠమైన దానికిని పేరు.

శ(వ) బరో వారిచండాల
భేదయో శ్శంకరేఽపి చ॥

శబర : పు. ఇది జలముకును, కిరాతునకును, శివునకును పేరు.

అంబరం వసనే వ్యోమ్ని
కార్పాసే చ సుగంధకే।

అంబర: న. ఇది వస్త్రముకును, ఆకాశముకును, ప్రత్తికిని, పరిమళద్రవ్య విశేషముకును పేరు.

శంబరం సలిలే విత్త
భౌద్ధవ్రత విశేషయోః॥(105)
శంబరో దైత్యహరిణ
మత్స్యశైల జినాంత రే।
ఔషధౌ శంబరీమాహుః

శంబర : న. ఇది ఉదకముకును, ధనముకును, బౌద్ధులవ్రతముకును, పు. శంబరాసురునకును ఇఱ్ఱికిని, చేపకును, పర్వత విశేషముకును, బౌద్ధ విశేషముకును, ఈ. స్త్రీ. ఓషధివిశేషముకును పేరు

ప్రఖరోఽశ్వతరే శుని॥(106)
తురంగాణాం చ సన్నాహే
ప్రఖరోఽతిభృశంఖరే।

ప్రఖర: పు. ఇది కంచరగాడిదకును, కుక్కకును, గుఱ్ఱపు కవచముకును, త్రి. మిక్కిలి తీవ్రమైన దానికిని పేరు.

శిఖరం శైల వృక్షాగ్ర
కక్షాపులక కోటిషు॥
పక్వ దాడిమబీజాభ
మాణిక్య శకలేఽపి చ

శిఖర : న. ఇది పర్వతాగ్రముకును, వృక్షాగ్రముకును, చంకకును, గగుర్పాటుకును, అంచుకును, పండిన దానిమ్మగింజతో సమమైన మాణిక్య ఖండముకును పేరు.

ఖింఖరస్తు శివాభేదే ఖట్వాంగే వారి(వా) బాలకే॥(108) ఖింఖీరా వద్బహుత్వేఽపి	**ఖింఖర** : పు. ఇది నక్కలలోని భేదముకును, ఖట్వాంగ మను శివుని యాయుధముకును, వారిబాలకమను ఓషధి విశేషముకును, బహుత్వముకును పేరు.
విష్టరశ్చ మహీరుహే। ఆసనే కుశముష్టౌ చ	**విష్టర** : పు. ఇది వృక్షముకును, పీటకును, దర్భ పిడిలికిని పేరు.
వతర శ్శఠ వేష్టయోః॥(109) ఘటేఽపి చాథ	**వతర** : పు. ఇది శఠునకును, చెట్టుబంకకును, కుండకును పేరు.
పిఠరో ముస్త మంథాన దండయోఃపిఠర స్స్యాదు ఖాయాం చ	**పిఠర** : పు. ఇది తుంగముస్తకును, చల్లకవ్వము కును, కుండకును పేరు.
జఠర కఠినేఽన్యవత్॥(110) కుక్షౌ వృద్ధే చ జఠరం	**జఠర** : త్రి. ఇది కఠినమైన దానికిని, న. గర్భము కును, త్రి. వృద్ధిబొందిన దానికిని పేరు.
వంఠరస్తాళపల్లవే కరీరకో శేఽప్య	**వంఠర** : పు. ఇది తాటి మొవ్వుకును, వెదురు గర్భ ముకును పేరు.
రరం కవాటే ఛదనేఽపి చ॥(111)	**అరర**: న. ఇది తలుపునకును, కప్పుటకును పేరు.
క్రకరః క్రకచే దీనే కరీ రే చ ఖగాంతరే।	**క్రకర** : పు. ఇది రంపముకును, దీనునకును, వెణుతురు చెట్టునకును, కొక్కెర పక్షికిని పేరు.
కదర శ్శ్వేతఖదిరే క్షుద్రరోగేఽపి భాషితః॥ (112)	**కదర** : పు. ఇది తెల్ల తుమ్మచెట్టుకును, రోగ విశేషముకును పేరు.
బదరం కోళికార్పాస్యోః ఫలే స్యాద్బదరీ తయోః। ఏ లావర్ణ్యాంతు బదరా విష్ణుక్రాంతౌషధావపి॥(113)	**బదర**: న. ఇది రేగుపండుకును, ప్రత్తికాయకును, ఈ. స్త్రీ. ఆ చెట్లకును, స్త్రీ. దుంపరాష్ట్రముకును, విష్ణుక్రాంతపు చెట్టుకును పేరు.
ప్రదరో రోగభేదే స్యా త్ప్రదర శ్శరభంగయోః।	**ప్రదర** : పు. ఇది స్త్రీలవ్యాధి విశేషముకును (కుసు మ), బాణముకును, విరుచుటకును పేరు.
మకరో యాదసి జ్ఞేయో నిధి రాశిప్రభేదయోః॥	**మకర** : పు. ఇది మొసలికిని, కుబేరుని మకర నిధికిని మకర రాశికిని పేరు.
నికరో నివహే సారే	**నికర** : పు. ఇది సమూహాముకును, చేవకును,

న్యాయదేయధనాంతరే।
శీకర శ్శబలే వాత
సృతాంబుకణయోః స్మృతః॥
ప్రకర శ్చోపకారశ్చ
వికీర్ణ కుసుమాదిషు।
సంహతౌ చో పకృత్యాయాం
యథాసంఖ్య మవస్థితౌ॥(116)
జోంగకే
ప్రకరం ప్రోక్తం ప్రకరీ
చత్వరావనౌ।
విస్తరస్తు ప్రపంచే స్యా
ద్విస్తారే ప్రణయేఽపి చ॥
సంస్తరప్రస్తరావేతౌ
సంస్తరాధ్వరయోరపి।
మణిపాషాణయోశ్చాపి
యథాక్రమముదీరితౌ॥(118)
టగరష్టంకణక్షారే
హేలావిభ్రమ గోచరే।
వాచ్యవత్కేకరాక్షే తు
ముద్గరం మల్లికాభిది॥(119)
లోష్టాదిభేదనేఽ పి స్యా
దుదరం జఠరే యుధి।
ప్రసరః ప్రణయే వేగే
సంగరే చాథ
మత్సరః॥(120) అసహ్యాపర
సంపత్తౌమాత్సర్యే
కృపణే కృధిమత్సరా
మక్షికాయాం చ

న్యాయముగానివ్వదగిన సొమ్ముకును పేరు.
శీకర : పు. ఇది శబలవర్ణముకును, వాయువుచే జిమ్మబడిన జలముకును, ఉదకకణముకును పేరు.
ప్రకర, ఉపకార : పు. ఈ రెండును, చిమ్మబడిన పుష్పాదులకును, యథాక్రమముగా ప్రకరశబ్దముకును, సమూహముకును, ఉపకారశబ్దము, ఉపకారముకును పేరు.

ప్రకర : న. అగరు గంధముకును, ఈ. త్రీ. ఇంటి ముంగిటి భూమికిని పేరు.
విస్తర: పు. ఇది ప్రపంచముకును, విస్తారముకును, ప్రేమకును పేరు.
సంస్తర : పు. ఇది పల్లవాదులచేత రచియింపబడిన శయ్యకును, యజ్ఞముకును పేరు. **ప్రస్తర** : పు. మాణిక్యముకును, ఱాతికిని పేరు.

టగర : పు. ఇది వెలిగారముకును, స్త్రీలవిలాస ప్రకటముకును, త్రి. మెల్లకంటివానికిని పేరు.

ముద్గర : న. ఇది మల్లి చెట్లలోని భేదముకును, ఆయుధ విశేషముకును పేరు.
ఉదర : న. ఇది కడుపునకును, యుద్ధముకును పేరు.
ప్రసర: పు. ఇది ప్రేమకును, వేగముకును, యుద్ధముకును పేరు.
మత్సర : త్రి. ఇది పరుల శుభమును సహించని వానికిని, పు. పరుల శుభముకును సహించకుండుటకును లోభికిని, క్రోధముకును, స్త్రీ. ఈగకును పేరు.

విసరః ప్రసరే వ్రజే॥	**విసర** : పు. ఇది వ్యాపించుటకును, సమూహము కును పేరు.
కుహరః కోటరే ఛిద్రే నాగ రాజవిశేషయోః।	**కుహర** : పు. ఇది తొఱ్ఱటకును, రంధ్రముకును, సర్పవిశేషముకును, కుహరరాజుకును పేరు.
దహరో మూషికాయాం చ స్వల్పే భ్రాతరి బాలకే॥	**దహర** : పు. ఇది ఎలుకకును, అల్పముకును, సోదరునకును, బాలునకును పేరు.
చమరం చామరే ప్రాహు ర్మంజరీ మృగభేదయోః। చమరీ	**చమర** : న. ఇది సురటీకిని, ఈ. స్త్రీ. గుత్తికిని, చమరీ మృగముకును పేరు.
భ్రమరో భృంగే కాముకేచ మధూద్రవత్॥(123)	**భ్రమర, మధూద్ర** : పు. ఇది తుమ్మెదకును, విటున కును పేరు.
రుధిరోఽ ఽంగారకే ప్రోక్తో రుధిరం కుంకుమా సృజోః।	**రుధిర** : పు. ఇది అంగారక గ్రహముకును, న. కుంకుమకును, రక్తముకును పేరు.
చందిరోఽనేకపే చంద్రే	**చందిర** : పు. ఇది ఏనుగుకును, చంద్రునకును పేరు.
ముదిరః కాముకేఽంబుదే॥	**ముదిర** : పు. విటునకును, మేఘముకును పేరు.
మిహిరో భాస్కరే వృద్ధే	**మిహిర** : పు. ఇది సూర్యునకును, వృద్ధునకును పేరు.
ముహిరః కామ మూర్ఖయోః।	**ముహిర** : పు. ఇది మన్మథునకును, మూర్ఖునకును పేరు.
వివరం దూషణే గర్తే కథితం ఛిద్ర రంధ్రవత్॥	**వివర** : న. ఇది ఛిద్ర, రంధ్ర, శబ్దములవలెనే దోష ముకును, రంధ్రముకును పేరు.
ఖపురః క్రముకే భద్ర ముస్తకేఽలసకేఽ పి చ।	**ఖపుర** : పు. ఇది పోకచెట్టుకును, భద్రముస్తకును, త్రి. మందునకును పేరు.
గోపురం తు పురద్వారే ద్వారమాత్రే చ ముస్తకే॥	**గోపుర** : న. ఇది పట్టణద్వారముకును, ద్వార సామాన్యముకును, కైవర్తీముస్తకును పేరు.
చికుర శ్చంచలే కేశే గృహబభ్రు భుజంగయోః। పక్షిద్రుభేదయో శ్శైలే	**చికుర** : త్రి. చపల స్వభావముగల వానికిని, పు. జుట్టుకును, పెంపుడు ముంగికిని, సర్పముకును, చికుర పక్షికిని, వృక్షభేదముకును, పర్వతముకును పేరు.
చంకురో రథవృక్షయోః॥	**చంకుర** : పు. ఇది రథముకును, వృక్షముకును, పేరు.
అంకురో రుధిరే రోమ్ణి	**అంకుర** : పు. ఇది నెత్తురుకును, రోమముకును,

పానీయే ऽ భినవోద్భిది౹	జలముకును, మొలకకును పేరు.
కుక్కు(ర్కు)రో వక్రపుచ్ఛే స్యా ద్గ్రంధిపర్ణే తుకుక్కురం॥(128)	**కుక్కుర**: పు. ఇది కుక్కకును, న. స్థౌణేయమను గంధ ద్రవ్యముకును పేరు.
ముకురో మల్లికా పుష్పే దర్పణే చ కలిద్రుమే౹ కులాలదండే వకుళే మకురోऽప్యేషు విశ్రుతః॥(129)	**ముకుర, మకుర** : పు. ఇది మల్లిపూవుకును, అద్దముకును, తాంద్ర చెట్టుకును, కుమ్మరికి పాత్ర నిర్మాణ సాధనమగు దండముకును, పొగడ చెట్టుకును పేరు.
అజిరం ప్రాంగణే వాతే విషయే దర్దురే తనౌ౹	**అజిర** : న. ఇది ఇంటిముందటి భాగముకును వాయువుకును, విషయముకును, కప్పకును, శరీరముకును పేరు.
అశిరో రాక్షసే వహ్నౌ వశిరస్తపనేऽపి చ॥(130)	**అశిర**: పు. ఇది రాక్షసునకును, అగ్నికిని, సూర్యునకును పేరు.
శిశిర స్స్యాదృతోర్భేదే తుషారే శీతలే న్యవత్౹	**శిశిర**: పు. ఇది శిశిరఋతువుకును, మంచుకును, త్రి. చల్లని దానికిని పేరు.
వశిరం కిణీహే సింధు లవణేభకణాసు చ॥(131)	**వశిర** : న. ఇది గినియ చెట్టుకును, సముద్రపు లవణముకును, గజపిప్పలికిని పేరు:
సు(శు) షిరం వివరే వాద్యే పురంధ్రే సుషిరోऽన్యవత్ సుషిరోऽగ్నౌ చ	**సుషిర** : న. ఇది రంధ్రముకును, వాద్యవిశేషము (అలుగోజా) కును, త్రి. రంధ్రముగలదానికిని, పు. అగ్నికిని పేరు.
తిమిరం ధ్వాంతే నేత్రామ యేऽపి చ॥(132)	**తిమిర**: న. ఇది చీకటికిని, నేత్రరోగవిశేషముకును పేరు.
ఛిదిరః పావకే రజ్జౌ కరవాలే పరశ్వథే౹	**ఛిదిర** : అ: పు. ఇది అగ్నికిని, త్రాటికిని, ఖడ్గముకును, గండ్రగొడ్డలికిని పేరు.
దంతురం వాచ్యవద్వ్యా ద్విషమోన్నతదంతయోః॥	**దంతుర**: త్రి. ఇది హెచ్చు తగ్గుపండ్లుగలవానికిని, మిట్టపండ్లవానికిని పేరు.
విదురో నాగరే ధీరే కౌరవాణాం చ మంత్రిణి౹	**విదుర** : పు. ఇది నేర్పరికిని, విద్వాంసునకును, విదురునకును పేరు.
విధురం స్యాత్ప్రవిశ్లేషే	**విధుర**: న. ఇదిఎడబాయుటకును, త్రి. వికలమైన

విధురో వికలేఽన్యవత్॥	దానికిని, స్త్రీ. ఓషధి విశేషముకును పేరు.
విధురాపి రసాలాయాం	
మధురస్తు రసే విషే।	**మధుర**: పు. ఇది మధురరసముకును, న. విషము
మధురం రసవత్స్వాదు	కును, త్రి. తీయని దానికిని, రుచిగల దానికిని,
ప్రియేషు మధురోఽన్యవత్॥(135)	ఇష్టమైన దానికిని, స్త్రీ. పెద్ద సదాప చెట్టుకును,
మధురా శతపుష్పాయాం	పిన్నసదాప చెట్టుకును, మధురాపట్టణముకును,
మిశ్రేయా నగరీభిదోః।	తీయమామిడిఫలపు చెట్టుకును, మేదయను గంధ
మధు (కర్కటికా) కుక్కుటికామేదా	ద్రవ్యముకును ఓషధి విశేషముకును, యష్టిమధుక
మధూళీయష్టికాసు చ॥(136)	ముకును పేరు.
బంధూర బంధురౌ రమ్యే	**బంధూర, బంధుర**: త్రి. ఈ రెండును, సుందరమైన
నమ్రే హంసే తు బంధురః।	దానికిని, వంగిన దానికిని, బంధుర, పు. హంస
బంధూకే చ (విడంగే) విహంగే చ	కును, మంకెనచెట్టుకును, పక్షికిని, స్త్రీ. వెలయాలి
బంధురా పణ్యయోషితి॥(137)	కిని పేరు.
బర్బరః పామరే కేశ	**బర్బర** : పు. ఇది నీచునకును, కేశపాశముకును,
విన్యాసే నీవృదంతరే।	బర్బరదేశముకును, స్త్రీ. గంటుభారంగికిని, శాకవిశే
బర్బరా ఫం (హం) వికాయాం తు	షముకును, పుష్పవిశేషముకును పేరు.
బర్బరా శాక పుష్పయోః॥(138)	
కర్బురం సలిలే హేమ్ని	**కర్బుర** : న. ఇది జలముకును, బంగారుకును,
కర్బురః పాప రక్షసోః।	పు. పాపముకును, రాక్షసునకును, స్త్రీ. కలుగొట్టు
కర్బురా కృష్ణవృంతాయాం	చెట్టుకును, త్రి. కర్బుర వర్ణముగల దానికిని పేరు.
కిమ్మీరే కర్బురాన్యవత్॥	
కర్పర స్స్యాత్కపాలే చ	**కర్పర** : పు. ఇది పుఱ్ఱెకును, శస్త్రవిశేషముకును,
శస్త్రభేద కటాహయోః।	గాబునకును పేరు.
కూర్పరో జానుని ప్రోక్తః	**కూర్పర**: పు. ఇది మోకాలికిని, మోచేతికిని పేరు.
కఫోణావపి కూర్పరః॥(140)	
ఖర్పర స్తస్కరే ధూర్తే	**ఖర్పర** : పు. ఇది చోరునకును, విటునకును,
భిక్షాపాత్ర కపాలయోః।	బిచ్చమెత్తుపాత్రముకును, పుఱ్ఱెకును పేరు.
గర్గరో మీనభేదే స్యా	**గర్గర** : పు. ఇది మత్స్యవిశేషముకును, ఈ.స్త్రీ.

న్మంథన్యామపి గర్గరీ॥ (141)
ఘర్ఘరస్తు చలద్వారి
ధ్వానే ఘూకే నదాంతరే।
ని(ర్వ)ర్ఝురస్తు సహస్రాంశు
తురంగే తుషపావకే॥(142)
ముర్మురస్తుషవహ్నౌస్యా
న్మన్మథే రవివాజిని।
జర్జరో వాచ్యవజ్జీర్ణే
జర్జరం వాసవధ్వజే॥(143)
నిర్జరస్తు జరాత్యక్తే
వాచ్యవన్నిర్జర స్సురే।
నిర్జరాతు గుడూచ్యాం స్యా
త్తాలపత్ర్యామపి క్వచిత్॥
ఝర్ఝర స్స్యాత్కలియుగే
వాద్యభాండే నదాంతరే।
దర్దురస్తు గిరా వీష
ద్భగ్నవస్తునివాచ్యవత్॥(145)
దర్దురస్తో యదే భేకే
వాద్యభాండా ద్రిభేదయోః।
దర్దురా చండికాయాం చ
గ్రామజాలే చ దర్దురం॥
వార్దరం దక్షిణావర్త
శంఖే క్రిమిజ నీరయోః।
కాక చించ్యాస్తు బీజే చ
వాచి వార్ద రమిష్యతే॥(148)
దుర్ధరం వాచ్యవద్దుఃఖ
ధార్యే స్యాదృష భౌషధే।
దుర్దరో నిర్దరం సారే

పెరుగుతరిచెడు కడవకును పేరు.

ఘర్ఘర: పు. ఇది చరించుచున్న యుదక ధ్వనికిని, గుడ్లగూబకును, నదవిశేషముకును పేరు.

నిర్ఝర : పు. ఇది సూర్యాశ్వముకును, ఉమక నిప్పున కును పేరు.

ముర్మర : పు. ఉమక నిప్పునకును, మన్మథున కును, సూర్యాశ్వముకును పేరు.

జర్జర : త్రి. ఇది శిథిలమైన దానికిని, న. ఇంద్ర ధ్వజముకును పేరు.

నిర్జర: త్రి. ఇది ముదిమిలేని దానికిని, పు. దేవున కును, స్త్రీ. తిప్పతీగకును, మురయనెడు గంధ ద్రవ్యముకును పేరు.

ఝర్ఝర: పు. ఇది కలియుగముకును, వాయిం చెడి కుండకును, నదవిశేషముకును పేరు.

దర్దుర : పు. ఇది పర్వతముకును, త్రి. ఇంచుక శిథిలమైన దానికిని, పు. మేఘముకును, కప్పకును, వాద్యభాండవిశేషముకును, దర్దుర పర్వతము కును, స్త్రీ. పార్వతికిని, న. గ్రామ సమూహము కును పేరు.

వార్దర: న. ఇది దక్షిణావర్తశంఖముకును, అగరు చెక్కకును, ఉదకముకును, గురివెందగింజకును, వాక్కుకును పేరు.

దుర్ధర : త్రి. ఇది అతికష్టముచేత ధరించదగిన దానికిని, పు. ఋషభమను ఓషధికిని పేరు.

నిర్దర: న. చేవకును, త్రి. భయములేని వానికిని,

నిర్భ (రే)యే నిరపత్ర పే॥(149)	లజ్జలేనివానికిని పేరు.
కుంజరస్త్వనేకపే కేశే ధాతక్యామపి కుంజరా।	**కుంజర** : పు. ఏనుగుకును, జుట్టుకును, స్త్రీ. పుష్పవృక్ష విశేషముకును పేరు.
పింజరం కనకే వాజి భేదే పీతే చ పింజరః॥(150)	**పింజర**: న. ఇది బంగారుకును, పు. అశ్వ విశేషముకును, త్రి. పచ్చని దానికిని పేరు.
మందరో మంథశైలే స్యా త్స్వర్గ మందారయోరపి। మందరో వహనే మందే	**మందర** : పు. ఇది మంథర్థ పర్వతముకును, స్వర్గముకును, కల్పవృక్షముకును, కలమనెడి యోడకును, అలసతకును పేరు.
కందరో వివరేఽంకుశే॥	**కందర** : పు. ఇది గుహకును, అంకుశముకును పేరు.
మందిరం నగరేఽగారే మందిరో మకరాలయే।	**మందిర** : న. ఇది పట్టణమునకును, గృహముకును, పు. సముద్రముకును పేరు.
వర్కర స్తరుణే మేషే	**వ(బ)ర్కర**: పు. లేగపశువుకును, మేకకును పేరు.
కర్కరో దర్పణే దృఢే॥	**కర్కర** : పు. ఇది అద్దముకును, త్రి. దృఢమైన దానికిని పేరు.
కంధరో వారివాహే స్యా ద్గ్రీవాయామపి కంధరా।	**కంధర**: పు. ఇదిమేఘముకును, స్త్రీ. కంఠముకును పేరు.
వ(ల్లు)ల్లరం శాద్వలేప్రోక్తం నిర్జల స్థాన కుంజయోః॥(153) భిల్లక్షేత్రే చ మంజర్యాం వల్లరీతి ప్రకీర్తితా।	**వ(ల్లు)ల్లర** : న. ఇది పచ్చిక పట్టుకును, మరుభూమికిని, లతాగృహముకును, ఈ.స్త్రీ. బోయవాండ్ల గృహముకును, పూలగుత్తికిని పేరు.
మంథర స్సూచకే కోశే మంథానే చాథ మంథరం॥(154) కుసుంభ్యాం మంథరో మందే పృథౌ వక్రే చవాచ్యవత్।	**మంథర** : పు. ఇది కొండెగానికిని, పుష్పాదుల మధ్యభాగముకును, కవ్వముకును, న. కుసుంభాపువ్వుకును, త్రి. మందమైన దానికిని, అధికమైన దానికిని, వంకరయైన దానికిని పేరు.
కంకరం కుత్సితే తక్రే	**కంకర**: త్రి. ఇది కుత్సితునకును, న. మజ్జిగకును పేరు.
చత్వరం స్థండిలేఽంగణే॥(155)	**చత్వర**: న. అగ్న్యాది స్థాపనముకొరకు సంస్కరించబడిన ప్రదేశముకును, ముంగిలికిని పేరు.
ఛిత్వరం ఛేదనద్రవ్యే	**ఛిత్వర** : న. ఖడ్గము మొదలగు వాటికిని, పు.

ఛిత్వరో ధూర్తవైరిణోః।

విటునకును, శత్రువుకును పేరు.

ఇత్వరోదుర్విధేనీచే
పథికక్రూరకర్మణోః॥(156)

ఇత్వర : పు. ఇది దరిద్రునకును, నీచునకును, తెరువరికిని, దుర్జనునకును పేరు.

పుష్కరం పంకజే వ్యోమ్ని
పయః కరికరాగ్రయోః।
ఔషధ ద్వీప విహగ
తీర్థ రాజోరగాంతరే॥(157)
పుష్కరం తూర్యవ క్త్రే చ
కాండే ఖడ్గఫలేఽపి చ।

పుష్కర : న. ఇది పద్మముకును, ఆకసముకును, జలమునకును, గజతుండాగ్రమునకును, ఔషధ విశేషముకును, పుష్కర ద్వీపముకును, పు. సారస పక్షికిని, క్షేత్ర విశేషముకును, పుష్కరుడను రాజుకును, సర్పవిశేషముకును, న. మద్దెలమొదలగు వాతీ ముఖముకును, బాణముకును, కత్తివాయికిని పేరు.

డింగరో డంగరే క్షేపే

డింగర : పు. ఇది ఖురాసానిపుచ్చ చెట్టుకును, చిమ్ముటకును పేరు.

సంగరోఽంగీకృతౌ యుధి॥(158)
విషేపదోః క్రియకారే
సంగరం తు శమీఫలే।

సంగర: పు. ఇది అంగీకారముకును, యుద్ధముకును, విషముకును, ఆపదకును, నూతనముగా విద్యాభ్యాసముజేయువానికిని, న. జమ్మికాయకును పేరు.

గహ్వరం తు గుహా దంభ
నికుంజ గహనేష్వపి॥

గహ్వర : న. ఇది గుహకును, కపటముకును, లతాగృహముకును, వనముకును పేరు.

కర్బురః కథితో వ్యాఘ్రే
శివాయామపి కర్బురీ।

కర్బర : పు. ఇది పెద్దపులికిని, ఈ. స్త్రీ. పార్వతికిని పేరు.

చతుర శ్చాతుర (కవచ్చ) శ్చాపి
చక్రగండౌ నియంతరి ॥ (160)
ఏతౌ స్యాతాము భౌనేత్ర
గోచరేచాటుకారిణి।

చతుర, చాతుర: పు. ఇది వర్తులాకారమగు తలగడాకును, రథసారథికిని, త్రి. దృశ్యమానమైన దానికిని, నేర్పరికిని పేరు.

ఈశ్వరో విభవైరాఢ్యే
శంభౌస్వామిని మన్మథే॥
పార్వత్యా మీశ్వరామాహు

ఈశ్వర: పు. అధికసంపదగలవానికిని, శివునకును, ప్రభువుకును, మన్మథునకును, స్త్రీ. పార్వతికిని పేరు.

ర్ద్వాపర స్సంశయే యుగే।

ద్వాపర : పు. ఇది సందేహముకును, ద్వాపర యుగముకును పేరు.

ఆకరో నివహో త్పత్తి

ఆకర: పు. ఇది సమూహముకును, పుట్టిన చోటు

.స్థాన శ్రేష్ఠఖనిష్వపి॥ (162)

కును, శ్రేష్ఠముకును, రత్నాదుల గనికిని పేరు.

భాస్కర స్తపనే వహ్నౌ
ప్రభాకరసమ స్మృతః।

భాస్కర, ప్రభాకర : పు. ఇది సూర్యునకును, అగ్నికిని పేరు.

పార్పరో భక్తసిక్థే స్యా
త్క్షీనాశే రాజయక్ష్మణి॥ (163)
జరాటేऽపి కదంబస్య
కేసరేऽపి చ భస్మని।

పార్పర : పు. ఇది అన్నకణముకును, యమునకును, క్షయరోగముకును, వృద్ధునకును, కడిమి చెట్టుకుయొక్క కేసరముకును, బూడిదెకును పేరు.

శార్వరం త్వంధతమసే
శార్వరోఘాతుకేऽన్యవత్॥

శార్వర : న. ఇది అంధకారముకును, త్రి. క్రూరమైన దానికిని పేరు.

ప్రాంతరం విపినే దూర
శూన్యవర్త్మని కోటరే।

ప్రాంతర : న. ఇది అరణ్యముకును, దూరమైన యడారిత్రోవకును, చెట్టుతొఱ్ఱకును పేరు.

శార్కరో దుగ్ధఫేనే పి
శర్కరాన్వితదేశవత్। (165)

శార్కర : పు. ఇది పాలనురుగకును, ఇసుముగల భూమికిని పేరు.

శాక్వరో వృషభే ఛందో
విశేషే శాక్వరం మతం।

శాక్వర : పు. వృషభముకును, న. శాక్వరమను ఛందముకును పేరు.

నాగరం ముస్తకే శుంఠ్యాం
విదగ్ధేనాగరోऽన్యవత్॥(166)
శంసంతి నగరోద్భూతే
రతబంధే చనాగరం।

నాగర: న. ఇది తుంగముస్తకును, శొంఠికిని, త్రి. నేర్పరికిని నగరమందు బుట్టిన దానికిని, న. స్త్రీలరత బంధవిశేషములకును పేరు.

వాగరో వారకే శాణే
న్నిర్ణయే బాడబేవృకే॥ (167)
విశారదే ముముక్షౌ చ
గవామంకే చ వాగరం।

వాగర : పు. ఇది కేచవిరిగి చెట్టుకును, ఒరుపుడు రాతికిని, నిశ్చయించుటకును, బడబానలముకును, తోడేలుకును, పండితునకును, మోక్షేచ్ఛగల వానికిని, న. పశురోగ విశేషముకును పేరు.

భ్రామరం గ్రావ మధునోః

భ్రామర : న. ఇది రాతికిని, తేనెకును పేరు.

పామరః ఖలనీచయోః॥

పామర: పు. దుర్మార్గునకును, నీచునకును పేరు.

వాసరో దివసే నాగ
ప్రభేదేచాపి వాసరః।

వాసర : పు. ఇది పగటికిని, సర్పవిశేషముకును పేరు.

కాంతారముప సర్గాదౌ

కాంతార : న. ఇది దైవాదులవలన సంభవించిన

వనే దుర్గమ వర్త్మని॥(169)
ఇక్షుప్రభేదే కాంతారః
పదారః పాదధూళిషు
పాదాళిందేऽథ
మందారః పారిభద్రార్క-
పర్ణయోః(170) సురద్రుమేऽపి
గాంధార స్సింధూరే
రాగదేశయోః।
ఆధార శ్చాధికరణేऽ
ప్యాలవాలేऽంబుధారణే॥(171)
ఆసార స్స్యాత్ప్రసరణే
వేగవర్షే సుహృద్బలే।
కేదారః పర్వతే శంభౌ
క్షేత్రభేదాలవాలయోః॥(172)

యుపద్రవముకును, అరణ్యముకును, వెళ్ళరాని మార్గముకును పు. అడవి చెరుకునకును పేరు.
పదార: పు. పాదములయందలి పరాగముకును, ఓడయొక్క అగ్రభాగముకును పేరు.
మందార : పు. ఇది బాడిదపు చెట్టుకును, జిల్లేడు చెట్టుకును, కల్పవృక్షముకును పేరు.
గాంధార : పు. ఇది సింధూరముకును, రాగ విశేషముకును, గాంధార దేశముకును పేరు.
ఆధార : పు. ఇది ధరించి యుండుదానికిని, పాదునకును, తటాకాదులకును పేరు.
ఆసార : పు. ఇది దండు విడుచుటకును, ధారా వర్షముకును, మిత్రసైన్యముకును పేరు.
కేదార : పు. ఇది ఈ పేరు గల పర్వతముకును, శివునకును, జలాధారమువలన వరిపండెడు భూమికిని, పాదునకును పేరు.

ఉదారో దాతృమహతో
ర్దక్షిణేऽప్యభిధేయవత్।
మదారో ద్విరదే ధూర్తే
విదారో దారణే రణే॥(173)
విదారీ సాలపర్ణ్యాంచ
రోగభేదేక్షుగంధయోః।
వికారో వికృతౌ రోగ

ఉదార: త్రి. ఇది దాతకును, అధికమైన దానికిని, తిన్నని బుద్ధిగలవానికిని పేరు.
మదార : పు. ఇది ఏనుగుకును, విటునకును పేరు.
విదార: పు. ఇదిఛేదించుటకును, యుద్ధముకును.
ఈ. స్త్రీ. ముయ్యాకుపొన్న చెట్టుకును, భగంధర రోగముకును, తెల్లనేలగుమ్ముడుచెట్టుకును పేరు.
వికార : పు. రూపాంతరమును బొందుటకును, రోగవిశేషముకును పేరు.

ఆకార స్సంస్థితాం గయోః॥(174)

ఆకార: పు. ఇది మృతినొందిన వానికిని, శరీరముకును పేరు.

నికార స్స్యాత్పరిభవే
ధాన్యస్యోత్క్షే పణేऽపి చ।
ప్రకార స్సదృశే భేదే

నికార : పు. తిరస్కారముకును, రాశి చేయుటకై ధాన్యమును మీదికి చిమ్ముటకును పేరు.
ప్రకార: పు. ఇదిసామ్యముకును, భేదముకును పేరు.

టంకార శ్శింజినీ ధ్వనౌ॥(175) **టంకార** : పు. వింటినారి యొక్క ధ్వనికిని,
విస్మయే చ ప్రసిద్ధౌచ అశ్చర్యముకును, ప్రఖ్యాతికిని పేరు.
దండార శ్శరయంత్రకే। **దండార**: పు. ఇది బాణయంత్రముకును, కుమ్మరి
కులాలచక్రే వహనే వానిచక్రముకును, వాహనముకును, మదపుటేను
దండారో మత్తవారణే॥ (176) గుకును పేరు.
పిండారః క్షపణే క్షేపే **పిండార** : పు. ఇది క్షపణ మతస్థునకును, చిమ్ము
మహిషీ రక్షకే ద్రుమే। టకును, బఱ్ఱెలగాచువానికిని, వృక్షవిశేషముకును పేరు.
తుషారో హిమభేదేऽపి **తుషార** : పు: ఇది తుంపురులుగా గురియుమంచు
శీకరే శీతలే హిమే ॥ (177) కును, తుంపురులకును, త్రి. చల్లని దానికిని, పు. మంచుకును పేరు.

సునారస్తు శునీస్తన్యే **శునార** : పు. ఇది కుక్కపాలకును, పాముగ్రుడ్డు
సర్పాండ కలవింకయోః। కును, ఊరపిచ్చుకకును పేరు.
కుమారో బాలకే స్కందే **కుమార** : పు. ఇది బాలునకును, కుమారస్వామి
యువరాజేऽశ్వ(వా)చారకే॥(178) కిని, యువరాజున (నాట్యభాషయందు) కును,
శుకేऽపి వరుణద్రౌచ అశ్వశిక్షకునకును, చిలుకకును, ఉలిమిడి చెట్టు
కుమారం జాత్యకాంచనే। కును, న. మేలిమి బంగారుకును, ఈ. స్త్రీ. నల్లపిన్న
కుమార రామ తరుణీ గోరింటు చెట్టుకును, విరజాజి లతకును, కుమారీ
నవమాల్యోర్నదీభిది ॥ (179) నదికిని, అవివాహిత స్త్రీకిని, విష్ణుక్రాంతపు లత
కన్యాపరాజితాగౌరీ కును, పార్వతికిని, జంబూద్వీపముకును పేరు.
జంబూద్వీపేషు చస్మృతా।

ఆహారో భోజనే హారే **ఆహార** : పు. ఇది భక్షించుటకును, అన్నముకును,
భవేదాహరణేऽపి చ ॥(180) హరించుటకును పేరు.
విహారో విభ్రమే స్కంధే **విహార** : పు. ఇది తిరుగుటకును, భుజముకును,
లీలాయాంసుగ తాలయే। విలాసముకును, బౌద్ధాలయముకును పేరు.
కుటారం మైథునే విద్యా **కుటార** : న. ఇది రతికిని, గొంగళికిని పేరు.
త్కుటారం కంబళేऽపి చ॥

కోట్టారో నాగరే కూపే **కోట్టార** : పు. ఇది శొంఠికిని, నూతికిని, నలు
పుష్కరిణ్యా (ంచ) శ్చపాటకే। చదరమైన కొలనుయొక్క ఒడ్డుకును పేరు.

కడారః పింగళే దాసే
సంభార స్సంభృతౌ గణే॥

కడార:పు. ఇది పింగళవర్ణముకును, దాసునకును పేరు.
సంభార: పు. ఇది పరికరముకును, సమూహము కును పేరు.

కేదారః కుంభినరకే
శిరఃక(పో) పాల సంధిషు।
సంకారో౽గ్నిచటాత్కారే
సమ్మార్జ న్యవమార్జితే॥ (183)
నవదూషితకన్యాయాం
సంకారీ క్వాపి దృశ్యతే।

కేదార: పు. కుంభీపాకమను నరకముకును, శిరస్సు కును, పుఱ్ఱెకును, సంబంధ ప్రదేశముకును పేరు.
సంకార: పు. ఇది అగ్నియొక్క చటచట ధ్వనికిని, చీపురుచేత నూడవబడిన పెంటకును, ఈ. స్త్రీ. క్రొత్తగా దూషితురాలగు కన్యకును పేరు.

పంకార శ్శైవలే సేతౌ
సోపానే జలకుబ్జకే॥ (184)
సంస్కారః ప్రతి యత్నేస్యా
త్సంకల్పేకమభవేౌ పి చ।

పంకార: పు. ఇది నాచుకును, కట్టకును, మెట్టు కును, నీటి నెమ్మిచెట్టుకును పేరు.
సంస్కార: పు. ఇది ఒక వస్తువుకు గుణాతిశయము గలిగించుటకును, మనో వ్యాపారముకును, ఎఱుక కును పేరు.

ప్రాకారం స్యాద్ద్వ్యాస్తి నఖే
సోపానే పక్షిపంజరే॥ (185)

పాలార: న. ఇది పురద్వార సమీపమందు శత్రువు లు లోన చొరకుండుటకై వేసిన మంటితిన్నెకును, మెట్టుకును, పిట్టల పంజరముకును పేరు.

కంజారో జఠరే సూర్యే
విరించౌ వారణే మునౌ।
మార్జార ఓతౌ ఖట్వాసే
భృంగారః కనకాలుకే॥ (186)
భృంగారీ ఝిల్లికాయాంస్యా
దంగారో౽లాత భౌమయోః।

కంజార: పు. ఇది జఠరాగ్నికిని, సూర్యునకును, బ్రహ్మకును, ఏనుగుకును, మునికిని పేరు.
మార్జార: పు. పిల్లికిని, జవ్వాదిపిల్లికిని పేరు.
భృంగార: పు. ఇది బంగారు జలపాత్రముకును, ఈ. స్త్రీ. చిమ్మెటకును పేరు.
అంగార : పు. కొరవి నిప్పునకును, అంగారక గ్రహముకును పేరు.

శృంగార స్సురతే నా(ట్యేరసే) ట్య
రసేఽపి గజమండనే॥ (187)
శృంగారం చూర్ణ సిందూర
లవంగకును మేషు చ।

శృంగార: పు. ఇది సురతముకును, శృంగార రస ముకును, గజాలంకారముకును, న. బుక్కామొదలగు పరిమళ చూర్ణముకును, సింధూరముకును లవంగముకును పేరు.

విస్తారో విస్తృతౌస్తంబ
ఉద్ధార శ్చోద్ధృతావృణే॥
మాఠరో ద్విజ భేదే స్యా
ద్వ్యాసేऽర్క_పరిపార్శ్వకే।

విస్తార: పు. ఇది విస్తరించుటకును, దుబ్బునకును పేరు.
ఉద్ధార : పు. ఎత్తుటకును, అప్పునకును పేరు.
మాఠర : పు. ఇది ఒక బ్రాహ్మణునకును, వేద వ్యాసునకును, సూర్యునిపార్శ్వమందుండెడు ఒక దేవునకును పేరు.

శాబరః కథ్యతే లోధ్రే
తథాపాపాపరాధయోః॥
శాబరీ శూకశింబ్యాం చ
శారీరం దేహజే వృషే।

శాబర : పు. ఇది లొద్దుగ చెట్టుకును, పాపము కును, నేరముకును, ఈ. స్త్రీ. దూలగొండి చెట్టు కును పేరు.
శారీర : త్రి. ఇది శరీర సంబంధమైన దానికిని, వృషభముకును పేరు.

కరీరః కలశే వృక్ష
భేదే వంశాంకురేऽపి చ॥ (190)
కరీరీ చీరికాయాం చ
దంతమూలే చ దంతినాం।

కరీర: పు. ఇది కుండకును, వెణుతురుచెట్టుకును, వెదురు బోదుకును, ఈ. స్త్రీ. చిమ్మెటకును, ఏనుగు దంతముయొక్క మొదటి భాగముకును పేరు.

శణీరం శోణమధ్యస్థ
పులినేదర్దురీతటే ॥ (191)
జంబీరః ప్రస్థపుష్పాఖ్య
శాకేదంతశఠేऽపి చ।
ఔశీరమాహు శ్చమరే
దండే చ శయనాసనే॥
సౌవీరం బదరే స్రోతే
ऽంజనే దేశే చ కాంజికే।
కి(మ్మీ) ర్మీరః కర్బురేదైత్య
రాక్షసాంతరయోరపి॥ (193)
కాశ్మీరం కుంకుమే ప్రోక్తం
టంక పుష్కరమూలయోః।
పాటీరో వాతికేరంగే
మూలకేతితఉన్యపి॥ (194)

శణీర : న. శోణనదమధ్యమందలి యిసుము తిన్నెకును, దర్దురీనదియొడ్డుకును పేరు.
జంబీర: పు. ఇది మరువముకును, నిమ్మచెట్టుకును పేరు.
ఔశీర: న. ఇది సురటీకిని, దుడ్డుకును, పానుపున కును, పీఠముకును పేరు.
సౌవీర : న. ఇది రేగుపండుకును, సౌవీరాంజనము కును, పు. సౌవీరదేశముకును, పులికడుగునకును పేరు.
కిర్మీర: పు. ఇది కర్బురవర్ణముకును, రాక్షససామాన్య ముకును, బకాసురుని తమ్మునకును పేరు.
కాశ్మీర : న. ఇది కుంకుమముకును, పులికిని, పుష్కరమూలమనెడు గంధ ద్రవ్యముకును పేరు.
పాటీర : పు. ఇది సోమింత చెట్టుకును, సీసము కును, మొల్లంగిదుంపకును, జల్లెడకును, మేఘము

ధారాధరేఽపి కేదారే
వేణుసారేఽపి చేష్యతే।

కును, వరిపంట భూమికిని, వెదురుగంధముకును పేరు.

అండీరః పురుషే శక్తే
హిండీరః పురుషే స్మృతః॥
ఫేనే వాతింగణే చాథ

అండీర: పు. ఇది పురుషునకును, సమర్థునకును పేరు.

హిండీర: పు. ఇది పురుషునకును, నురుగుకును, వంగచెట్టుకును పేరు.

ధూసరః పాండురే ఖరే।
కూబరః కుబ్జకే చారౌ
కూబరశ్చ యుగంధరే॥

ధూసర: పు. ధూసరవర్ణముకును, గాడిదకును పేరు.

కూబర: పు. ఇది నెమ్మిచెట్టుకును, త్రి. సుందరమైన దానికిని, పు. రథమునకును కాడికిని మధ్యనుండెడి నొగలుకును పేరు.

తూబరోఽశ్మశ్రుపురుషే
ప్రౌఢాశృంగవృషేఽపి చ।
స్యాన్నీవరో వణిజకే
వాస్తవ్యేఽపి చ నీవరః॥ (197)

తూబర: పు. పేడిమూతి వానికిని, వయసుగలిగిన్ని కొమ్ములులేని యెద్దుకును పేరు.

నీవర: పు. ఇది వర్తకునకును, నివసించువానికిని పేరు.

పీవరః కచ్ఛపే స్థూలే
ధీవరో లుబ్ధకే బుధే।
కేసరం హింగుని ప్రోక్తం
కేసరో నాగకేసరే॥ (198)
సింహచ్ఛటయాం పున్నాగ
కింజల్కే వకుళేష్వపి।

పీవర: పు. ఇది తాబేటికిని, త్రి. బలిసిన దానికిని పేరు.

ధీవర: పు. జాలరివానికిని, విద్వాంసునకును పేరు.

కేసర: న. ఇది ఇంగువకును, పు. నాగకేసరపు చెట్టుకును, సింహముమెడమీదనుండు జటకును, పొన్నచెట్టుకును, పుష్పకింజల్కముకును, పొగడ చెట్టుకును పేరు.

కిశోరస్తు రుణావస్థే
హయశాబకసూర్యయోః॥ (199)

కిశోర: పు. ఇది బాలునకును, గుఱ్ఱపుపిల్లకును, సూర్యునకును, చందన వృక్షముకును పేరు.

తైలపర్ణ్యాం కుబేరస్తు
నందివృక్షే ధనాధిపే।

కుబేర: పు. నందిచెట్టుకును, కుబేరునకును పేరు.

కణేరు స్స్యాద్వశావేశ్యా
కర్ణికారే గణేరువత్॥

కణేరు : **గణేరు** : స్త్రీ. ఈ రెండును, ఆడు ఏనుగుకును, వెలయాలికిని, పు. కొండగోగుచెట్టుకును పేరు.

కోటీరశ్శక్రగోపేస్యా
చ్చక్రేపి నకులేపిచ।

కోటీర: పు. ఇది ఆర్ద్ర పురుగునకును, ఇంద్రునకును, ముంగిసకును పేరు.

అగురు స్స్యాచ్ఛింశుపాయాం

అగురు : పు. ఇది ఇరుగుడు చెట్టుకును, అగరు

జోంగకే పి లఘున్యపి॥	గంధముకును, లఘ్వక్షరముకును పేరు.
కింశారు స్సస్యశూకేऽపి	**కింశారు** : పు. వరిముల్లుకును, బాణముకును,
సాయకే కంకపక్షిణి।	రాఖులుగుకును పేరు.
భార్యారు శ్శైలభేదే స్యా	**భార్యారు** : పు. ఇది పర్వత విశేషముకును, మృగ
న్మృగభేదే చ తత్ర చ॥(202)	విశేషముకును, ఎవ్వడు పరస్త్రీయందు పుత్రుని
క్రీడయా పరభార్యాయాం	గనెనో వానికిని పేరు.
పుత్రో యేనోపపాదితః।	
కుతారుః పాదపే కీశే	**కుతారు** : పు. ఇది వృక్షముకును, కోతికిని పేరు.
కటప్రూ స్యాన్మహానటే॥(203)	**కటప్రూః** : పు. ఇది శివునకును, విద్యాధరునకును,
విధ్యాధరే రక్షసి చ	రాక్షసునకును, పాచికలాటకును పేరు.
కటప్రూరక్షదేవనే।	
దాసేరో దాసికా పుత్రే	**దాసేర** : పు. ఇది దాసీపుత్రునకును, ఒంటెకును
దాసేర స్స్యాత్క్రమేళకే॥	పేరు.
మయూరో బర్హిచూడాయా	**మయూర** : పు. స్థాణేయమను గంధ ద్రవ్యము
మపామార్గే శిఖండిని।	కును, ఉత్తరేణి చెట్టుకును, నెమలికిని పేరు.
ఖర్జూరం రజతే విద్యా	**ఖర్జూర**: న. ఇది వెండికిని, పు. తేలుకును, ఖర్జూర
ద్వృశ్చిక ద్రుమభేదయోః॥(205)	వృక్షముకును పేరు.
ఖర్జూరశ్చాథ	
కర్బూరం శటీ	**కర్బూర** : న. ఇది గంట్లకచోరముకును, బంగారు
కాంచన యోరపి।	కును పేరు.
సిందూర స్తరుభేదే స్యా	**సిందూర** : పు. ఇది సిందూరపు చెట్టుకును, న.
త్సిందూరం రక్తచూర్ణకే॥(206)	సిందూరముకును, ఈ. స్త్రీ. కంపిల్లమనెడు గంధ
సిందూరీ రోచనీర క్త	ద్రవ్యముకును, ఎఱ్ఱని బట్టకును, ధాతకీపుష్ప
చేలికా ధాతకీషు చ।	మనెడి గంధద్రవ్యముకును పేరు.
వల్లూరం స్యా ద్వనక్షేత్రే	**వల్లూర** : త్రి. ఇది అడవి భూమికిని, వాహనము
వాహనోషరయోరపి॥ (207)	నకును, చవిటి పఱ్ఱభూమికిని, ఎండిన మాంసము
వల్లూరమాహు స్సంశుష్క	కును, పందిమాంసముకును పేరు.
మాంస సూకరమాంసయోః।	

ఏకాగ్రమేకతానే స్యా
దేకాగ్రం త్రిష్వనాకులే॥(208)

ఏకాగ్ర: త్రి. ఇది నిశ్చలచిత్తునకును, ధైర్యశాలికిని పేరు.

నరేంద్రో వార్తికే రాజ్ఞి
విషవైద్యేఽపి కథ్యతే।

నరేంద్ర : పు. ఇది జాబులుమోయు వానికిని, రాజునకును, విషచికిత్సచేయు వానికిని పేరు.

మహేంద్రః పర్వతే శక్రే

మహేంద్ర : పు. మహేంద్ర పర్వతముకును, ఇంద్రునకును పేరు.

జలేంద్రో వరుణేఽంబుధౌ॥(209)
జంభలేఽపి జలేంద్రస్స్యా

జలేంద్ర: పు. ఇది వరుణదేవునకును, సముద్రముకును, నిమ్మచెట్టుకును పేరు.

త్సాముద్రం దేహలక్షణే
సాముద్రం చ సముద్రీయ
లవణాదిషు భేద్యవత్॥(210)

సాముద్ర: న. ఇది సముద్రునిచే జెప్పబడిన దేహలక్షణ శాస్త్రముకును, త్రి. సముద్రమందుబుట్టిన లవణాదులకును పేరు.

ఖండాభ్రమభ్రలేశే స్యా
త్స్త్రీణాం దంతక్షతాంతరే।

ఖండాభ్ర: న. ఇది మేఘశకలముకును, స్త్రీలదంతక్షత విశేషముకును పేరు.

కటిత్రం రశనాయాం స్యా
చ్చ(ద్వ)ర్మాంగే కటివాససి॥(211)

కటిత్ర : న. ఇది మొలనూలుకును, కటిప్రదేశమందుండెడు పటకా మొదలగువాటికిని, కటిప్రదేశమందలి వస్త్రముకును పేరు.

శిలీంధ్రం కదలీపుష్పే
కవకత్రిపుటాఖ్యయోః।
శిలీంధ్రఃకథితో ధీరై-
స్తరు మీన ప్రభేదయోః॥(212)
గండూపద్యాం మృది ప్రోక్తా
శిలీంధ్రీ విహగేభిదిః।

శిలీంధ్ర: న. ఇది అరటిపువ్వుకును, కుక్కగొడుగునకును, తెల్లతెగడకును, పు. నేలతాడిచెట్టుకును, మత్స్య విశేషముకును, ఈ. స్త్రీ. అడుకప్పకును, మంటికిని, పక్షివిశేషముకును పేరు.

తమిస్రం తిమిరే కోపే
తమిస్రా చ తమస్తతౌ॥ (213)
కృష్ణపక్ష నిశాయాం చ

తమిస్ర : న. ఇది చీకటికిని, కోపముకును, స్త్రీ. చీకట్లసమూహముకును కృష్ణపక్షరాత్రికిని పేరు.

త్వక్పత్రం తు వరాంగకే।
త్వక్పత్రీచైవ కారవ్యాం

త్వక్పత్ర : న. ఇది లవంగపు చెక్కకును, ఈ. స్త్రీ. ఇంగువచెట్టుకును పేరు.

కలత్రం శ్రోణి భార్యయోః॥(214)

కలత్ర : న. ఇది కటిప్రదేశముకును, భార్యకును,

దుర్గస్థానేన్నృపాదీనాం

రాజునివసించెడు కోటకును పేరు.

పవిత్రం వర్షణే కుశే।
పవిత్రం తామ్ర పయసో
ర్మేధ్యే చాపి తదన్యవత్॥

పవిత్ర: న. ఇది వర్షముకును, దర్భకును, రాగికిని, జలముకును, త్రి. పవిత్రమైన దానికిని పేరు.

సావిత్ర శ్శంకరే ప్రోక్త
స్సావిత్రీ దేవతాంతరే।

సావిత్ర : పు. ఇది శివునకును, ఈ. స్త్రీ. దేవతా విశేషముకును పేరు.

దైత్యారి స్త్రిదశే విష్ణౌ

దైత్యారి: పు. ఇది దేవునకును, విష్ణువుకును పేరు.

తిత్తిరి ర్విహగే మునౌ॥

తిత్తిరి: పు. ఇది పక్షివిశేషముకును, తిత్తిరిమునికిని పేరు.

శాంకరి ర్విఘ్నపే స్కందే

శాంకరి:పు. ఇది పిళ్ళారికిని, కుమారస్వామికిని పేరు.

జసురిః పావకే పవౌ।

జసురి: పు. ఇది అగ్నికిని, వజ్రాయుధముకును పేరు.

మందురా వాజిశాలాయాం
సమీపార్థే చ వస్తుని॥ (217)

మందురా : స్త్రీ. ఇది గుఱ్ఱపుసాలకును, సమీపమందైన వస్తువుకును పేరు.

ఉర్వరా సర్వసస్యాఢ్య
భూమౌస్యాద్భూమిమాత్రకే।

ఉర్వరా: స్త్రీ. ఇది సస్యముతోగూడియున్నభూమికిని, సామాన్యభూమికిని పేరు.

అసురా రజనీ రాస్యా
రసురో దానవే రవౌ॥ (218)

అసుర : స్త్రీ. ఇది రాత్రికిని, ఆడుయొంటెకును, పు. రాక్షసునకును, సూర్యునకును పేరు.

వాసురా వాసి తాయాం స్యా
ద్వాసరేయ్యాం మతాభువి।

వాసురా : స్త్రీ. ఇది స్త్రీ సామాన్యముకును, రాత్రికిని, భూమికిని పేరు.

మసూరా మసురా వ్రీహి
ప్రభేదే పణ్యయోషితి॥(219)
మసూర మసురౌ చద్వా
వేతావ ప్యేతయోర్మతౌ।

మసూరా, మసురా: పు. ఈరెండును, చిఱుసెనగలకును, వేశ్యకును పేరు.

శర్కరా ఖండవికృతా
వుపలా కర్ప రాంశయోః॥(220)
శర్కరాన్వితదేశేఽపి
రుగ్భేదే శకలేఽపి చ।

శర్కరా: స్త్రీ. ఇది పంచదారకును, మొరపరాతికిని, పుఱ్ఱెయొక్క భాగముకును, మొరపనేలకును, రోగవిశేషముకును, తునకకును పేరు.

కచ్చురా శూకశింబ్యాంచ
శటీ దుష్పర్శ యోరపి॥ (221)

కచ్చురా : స్త్రీ. ఇది దూలగొండి చెట్టుకును, నల్లయతివసకును, పిన్నరేగటి దూలగొండి చెట్టు

కచ్ఛురం వాచ్యవత్త్రాహుః
పామనే పుంశ్చలేऽపి చ।

కును, త్రి. గజ్జిపట్టినవానికిని, జారునకును పేరు.

గాయత్రీ కథితా ఛందః
ప్రభేదే ఖదిరేऽపి చ॥(222)

గాయత్రీ : స్త్రీ. ఇది గాయత్రీ ఛందముకును, చంద్ర చెట్టుకును పేరు.

సైరంధ్రీ పరవేశ్మస్థ
శిల్పకృత్స్వ వశస్త్రియాం।
వర్ణ సంకర సంభూత
స్త్రీ మహల్లకయోరపి॥(223)

సైరంధ్రీ: స్త్రీ. పరులగృహమందు పనులజేయుచూ స్వతంత్రముగా జీవించెడు స్త్రీకిని, సంకరవర్ణమందు బుట్టినదానికిని, పు. అంతఃపురపరిచారకునకును పేరు.

ఖదిరీ శాకభేదేऽపి
ఖదిరో దంతధావనే।
(వాచ్యవత్సుందరం రమ్యే
ప్రియే పత్న్యా తు సుందరః)
సుందరీ స్త్రీ తరుభిదో

ఖదిరీ : స్త్రీ. ఇది శాక విశేషముకును, పు. పెనిమిటికిని ఈ.స్త్రీ. స్త్రీకిని, వృక్షవిశేషము కును పేరు.

శ్శర్వరీ రాత్రి యోషితోః॥(224)
హరిద్రాయాం చ

శర్వరీ: స్త్రీ. ఇది రాత్రికిని, స్త్రీసామాన్యముకును, పసపునకును పేరు.

కబరీ కేశశాకవిశేషయోః।
కబరం లవణేऽమ్లేచ
తుంబురీశరమర్దయోః॥

కబరీ: స్త్రీ. ఇది కొప్పునకును, శాకభేదముకును, న. ఉప్పునకును, పులుసునకును, పు. కొత్తిమిరికిని, ఓషధి విశేషముకును పేరు.

మంజరీ వల్లరీ స్థూల
ముక్తా తిలక శాఖిషు।

మంజరీ : స్త్రీ. ఇది పూలగుత్తికిని, పెద్ద ముత్యముకును, తిలక వృక్షముకును పేరు.

మర్మరీ పీతదారౌ స్యా
ద్వస్త్ర భేదేऽపి మర్మరః॥

మర్మరీ : స్త్రీ. ఇది మానిపసపునకును, పు. వస్త్ర విశేషముకును పేరు.

టట్టరీ స్యాన్మృషావాదే
లంపా పటహయోరపి।

టట్టరీ: స్త్రీ. ఇది అబద్ధపుమాటకును, లంపావాద్యముకును, ఢక్కావాద్యముకును పేరు.

శక్వరీ మేఖలా నద్యో
శ్ఛందో భేదేऽపి శక్వరీ॥

శక్వరీ: స్త్రీ. ఇది మొలనూలుకును, నదీ విశేషముకును, **14**వ ఛందముకును పేరు.

ఝుల్లరీ ఝులరీ చద్వే
హుడుక్కే (బాలచక్రకే) కేశ వక్రకే।

ఝుల్లరీ, ఝులరీ: స్త్రీ. ఇది జేగంటకును, చక్రాకారమైన వెంట్రుకలకును పేరు.

కావేరీ స్యాత్సరిద్భేదే	**కావేరీ:** స్త్రీ. కావేరీ నదికిని, వెలయాలికిని, పసపున
పణ్యనారీ హరిద్రయోః॥	కును పేరు.

★ అథరాంతశ్చతుర్వర్ణః ★

భవేత్పరికరో వ్రాతే	**పరికర:** పు. ఇది సమూహముకును, శయ్యకును,
పర్యంక పరివారయోః।	పరిజనముకును, గాఢాలింగన విశేషముకును,
ప్రగాఢ గాత్రికాబంధే	జ్ఞానముకును, ప్రారంభముకును పేరు.
వివేకా రంభయోరపి॥ (229)	
వ్యతికర స్సమాఖ్యాతో	**వ్యతికర:** పు. ఇది దుఃఖముకును, పరస్పరసంమేళ
వ్యసన వ్యతిషంగయోః।	నముకును పేరు.
విభాకరోఽగ్నౌ తపనే	**విభాకర :** పు. ఇది అగ్నికిని, సూర్యునకును పేరు.
వస్కారో గుహ్యగూఢయోః॥(230)	**అవస్కర :** పు. మర్మాంగముకును, రహస్యము
	కును పేరు.
కర్మకరస్తు కీనాశే	**కర్మకర :** పు. ఇది యమునకును, సేవకునకును,
భృత్యే వేతన జీవిని।	జీతగానికిని, ఈ. స్త్రీ. చాగ చెట్టుకును, పు. దొండ
కర్మకరీతు మూర్వాయాం	చెట్టుకును పేరు.
బింబికా యామపిక్వచిత్॥(231)	
అరుష్కరో వ్రణకరే	**అరుష్కర:** త్రి. పుండుచేయుదానికిని, న. జీడిగింజ
భల్లాతే చాప్యరుష్కరం।	కును పేరు.
భవేత్సహచరో ఝింట్యాం	**సహచర :** పు. ఇది నల్ల పెద్ద గోరింటు చెట్టుకును,
వయస్యే ప్రతిబింబకే॥ (232)	చెలికానికిని నీడకును పేరు.
నిశాచరః పేచకా హి	**నిశాచర :** పు. ఇది గుడ్లగూబకును, పామున
యాతుధానేషు ఫేరవే।	కును, రాక్షసునకును, నక్కకును, ఈ. స్త్రీ. రంకు
నిశాచరీ పాంసు (శు) లాయాం	లాడికిని పేరు.
భవేత్ప క్షచరో విధౌ॥ (233)	**పక్షచర :** పు. చంద్రునకును, కదుపునుంచి విడి
యూథభ్రష్ట పృథక్చారి	యొంటరిగా సంచరించు యేనుగుకును పేరు.
వార ణేపి ప్రకీర్తితః।	
చరాచరం స్యాజ్జగతి	**చరాచర:** న. ఇది ప్రపంచముకును, త్రి. మనుష్య
వాచ్యవజ్జంగ మేంగయోః॥	పశుపక్ష్యాదులకును, భావసూచకములగు భ్రూభం

గ్రాదులకును పేరు.

విదు ర్దశపురం దేశే
ముస్తాయాం పట్టణేఽపి చ

దశపుర : న. ఇది మాళవ దేశమందలి యొక భాగముకును, తుంగముస్తకును, పట్టణవిశేషముకును పేరు.

అభిమరో వధే యుద్ధే
తథాస్వబలసాధ్వసే॥ (235)

అభిమర : పు. ఇది చంపుటకును, యుద్ధముకును, స్వపక్ష సైన్యమువలని భయమునకును పేరు.

ఆహుఃప్రతిసరం హస్త
సూత్రే మాల్యే చ మండనే।
వ్రణశుద్ధౌ చమూపృష్ఠే
నియోజ్యారక్షకంకణే॥ (236)
మంత్రభేదే

ప్రతిసర : న. ఇది దీక్షాదులయందు కట్టిన హస్త సూత్రముకును, పూలదండకును, అలంకారముకును, వ్రణములను శుద్ధిచేయుటకును, సేన యొక్క వెనుక భాగముకును, పు. భృత్యునకును, ఏనుగు కుంభస్థలముయొక్క క్రింది భాగముకును, కడియముకును, మంత్ర విశేషముకును పేరు.

ఽప్యవసరో వర్ష
ప్రస్తావయోరపి।

అవసర : పు. ఇది వానకును, కార్యోచిత సమయముకును పేరు.

స్మృతఃపరిసరో మృత్యౌ
దైవోఽంత ప్రదేశయోః॥

పరిసర : పు. ఇది మృత్యువుకును, దైవముకును, గ్రామాదుల సమీప ప్రదేశముకును పేరు.

దిగంబర స్స్యాత్క్షపణే
నగ్నే తమసి శంకరే।

దిగంబర : పు. ఇది క్షపణ మతస్థునకును, వస్త్ర విహీనునకును, చీకటికిని, శివునకును పేరు.

పీతాంబరః పద్మనాభే
భవేత్పీతాంబరో నటే॥ (238)

పీతాంబర : పు. ఇది విష్ణువుకును, నాట్యగానికిని పేరు.

కాదంబరం తు దధ్యగ్రే
మద్యభేదే చ సీధుని।
కాదంబరీ పరభృతా
భారతీశారికాసు చ॥ (239)

కాదంబర : న. ఇది పెరుగుమీగడకును, కదంబ పుష్పములచేత జేయబడిన కల్లుకును, సామాన్యపు కల్లుకును, ఈ. స్త్రీ. ఆడుకోయిలకును, సరస్వతికిని, గోరింకకును పేరు.

ఉదుంబరస్తు దేహళ్యాం
వృక్షజాతౌ చ షండకే।
ఉదుంబరం స్మృతం తామ్రే
కుష్ఠభేదేఽప్యుదుంబరః॥

ఉదుంబర : పు. ఇది గడపకును, మేడి చెట్టుకును, నపుంసకునకును, న. రాగికిని, పు. కుష్ఠరోగ విశేషముకును పేరు.

ఔదుంబర శ్శ్రాద్ధ దేవే

ఔదుంబర : పు. యమునకును, రోగ విశేషము

రోగభేదే చ కథ్యతే।

కును పేరు.

నీలాంబరః ప్రలంబఘ్నే
కోణపే క్రూరలోచనే॥

నీలాంబర : పు. ఇది బలరామునకును, రాక్షసునకును, శనైశ్చరునకును పేరు.

ఆడంబర స్సమారంభే
గజగర్జిత తూర్యయోః।

ఆడంబర : పు. తొందరపాటుకును, బృంహిత ధ్వనికిని, చతుర్విధవాద్య ధ్వనికిని పేరు.

నిషద్వరస్తు జంబాలే
నిశాయాంచనిషద్వరీ॥ (242)

నిషద్వర: పు. ఇది అడుసునకును, ఈ. స్త్రీ. రాత్రికిని పేరు.

ఉపహ్వారం సమీపే స్యా
దేకాంతే చాప్యుపహ్వారం।

ఉపహ్వార : న. ఇది సమీపముకును, రహస్యముకును పేరు.

ఇందీవరం కువలయే
వర్యా మిందీవరీ మతా॥(243)

ఇందీవర: న. ఇది కలువకును, ఈ. స్త్రీ. పిల్లి పిచ్చరకును పేరు.

కాలంజరో యోగిచక్ర
మేళకే భైరవే గిరౌ।

కాలంజర: పు. ఇది యోగులు సంఘముగా గూడి యుండుటకును, శివునకును, పర్వతవిశేషముకును పేరు.

విశ్వంభరోఽచ్యుతేశక్రే
తథావిశ్వంభరా భువి।

విశ్వంభర: పు. ఇది విష్ణువుకును, ఇంద్రునకును, స్త్రీ. భూమికిని పేరు.

దురోదరో ద్యూతకారే
పణే ద్యూతే దురోదరం।

దురోదర: పు. ఇది జూదమాడువానికిని, న. పందెముకును, జూదముకును పేరు.

లంబోదరో స్స్యా (దుద్మాతే)దాద్యూనే
గణానా మధిపేఽపి చ॥ (245)

లంబోదర : పు. ఇది తనపొట్టను మాత్రము పోషించుకొనువానికిని, విఘ్నేశ్వరునకును పేరు.

అనుత్తర స్మృత శ్రేష్ఠే
ప్రతిజల్ప వివర్జితే।

అనుత్తర: త్రి. ఇది శ్రేష్ఠమైనదానికిని, ప్రత్యుత్తరము లేని వాక్యముకును పేరు.

తులధరస్తులారాశౌ
భవేద్వాణిజకేఽపి చ॥ (246)

తులాధర : పు. ఇది తులారాశికిని, వర్తకునకును పేరు.

భవేత్తోయధరో మేఘే
సునిషణ్ణౌష ధావపి।

తోయధర: పు. ఇది మేఘముకును, చెంచలి కూరకును పేరు.

ధురంధరో ధవతరౌ
ధూర్వహేఽపి ధురంధరః॥

ధురంధర: పు. వృక్షవిశేషముకును, త్రి. భారవాహకునకును పేరు.

చక్రధరో హరౌ సర్పే వాచ్యవ ద్గ్రామజాలినిః అశ్వతరో వేసరే చ నాగ రాజాంతరేఽపి చ ॥(248)	**చక్రధర** : పు. ఇది విష్ణువుకును, పాముకును, త్రి. అనేక గ్రామములను పాలించువానికిని పేరు. **అశ్వతర**: పు. ఇది కంచర గాడిదకును, దేవయోని, సర్పవిశేషముకును పేరు.
విదుర్వీరతర శ్శ్రేష్ఠే శరవీరణయోరపిః నభశ్చరో ఘనే వాతే విద్యాధర విహంగయోః॥	**వీరతర**: పు. ఇది సమర్థునకును, బాణముకును, న. ఆవురు గడ్డికిని పేరు. **నభశ్చర** : పు. ఇది మేఘమునకును, వాయువుకును, విద్యాధరులను దేవయోని విశేషులకును, పక్షికిని పేరు.
ఉద్ధంతుర స్స్యాదుత్తుంగే కరాళో త్కటదంతయోః ద్వైమాతురో జరాసంధ వారణాన నయోర్మతః॥	**ఉద్ధంతుర**: త్రి. పొడవైన దానికిని, భయంకరమైన దానికిని, మిట్టపండ్ల దానికిని పేరు. **ద్వైమాతుర**: పు. ఇది జరాసంధునకును, విఘ్నేశ్వరునకును పేరు.
పరంపరః ప్రపౌత్రాదౌ మృగభేదే పరంపరః పరంపరా పరీపాట్యాం సంతానేఽపి వధే క్వచిత్॥(251)	**పరంపర** : పు. ప్రపౌత్రుడు మొదలుగా గల సంతతికిని మృగవిశేషముకును స్త్రీ. అనుక్రమమునకును, సంతతికిని, వధకును పేరు.
అవతారోఽవతరణే తీర్థేజన్మని చేష్యతేః ధరాధరః క్ష్మాభృతి చ క్రపాణౌ ధారాధర స్తోయధరే కృపాణే పయోధర స్స్యాత్కుచ కోశకారక శేరు కాంభో ధరనారికేళే॥ (252)	**అవతార**: పు. ఇది దాటుటకును, నీళ్ళరేవునకును, పుట్టుగకును పేరు. **ధరాధర**:పు. ఇది పర్వతమునకును, విష్ణువుకును పేరు. **ధారాధర** : పు. మేఘముకును, ఖడ్గముకును పేరు. **పయోధర** : పు. ఇది కుచమునకును, చెరుకుల లోని భేదముకును, తుంగముస్తకును, మేఘముకును, టెంకాయకును పేరు.
కలికారః కరంజేస్యా ద్ధామ్యాటే పీతమస్తకేః అలంకార స్తూపమాదౌ హారకేయూరకాదిషు॥(253)	**కలికార**: పు. ఇది దుర్గంధముగల క్రానుగు చెట్టు కును, కూకటి మూగపిట్టకును, బంగారు పిచ్చుక కును పేరు. **అలంకార**: పు. ఇది ఉపమాదికావ్యాలంకారములకును, హారాది దేహాలంకారములకును పేరు.

కర్ణికారశ్చ శంపాకే
కర్ణికారో ద్రుమోత్పలే।
కర్ణికార : పు. ఇది రేల చెట్టుకును, కొండగోగు చెట్టుకును పేరు.

రథకారస్తు మాహిష్యా
త్కారణీ జేచతక్షణి॥ (254)
రథకార : పు. ఇది వడ్లవానికిని, వడ్రముచేయు వానికిని పేరు.

చర్మకార స్మృతః పాదూ
కృతి చర్మకషౌషధా।
చర్మకారీతి కథితా
చర్మకార: పు. ఇది చెమారివానికిని, ఈ. స్త్రీ. సంబ రేణియను ఓషధికిని పేరు.

ప్రతికార స్సమే భటే॥ (255)
ప్రతికార : పు. ఇది సమానమునకును, యుద్ధ భటునకును పేరు.

ఘనసారస్తు కర్పూరే
దక్షిణావర్తపారదే।
ఘనసార : పు. ఇది కర్పూరమునకును, పాద రసములోని భేదమునకును పేరు.

కృష్ణసారస్స్నుహీవృక్షే
శింశుపామృగభేదయోః॥ (256)
కృష్ణసార: పు. ఇది జెముడు చెట్టుకును, నల్ల యిరుగుడు చేవచెట్టుకును, చిత్రవర్ణముగల ఇఱ్ఱికిని పేరు.

గిరిసారో భవేల్లోహే
లింగేమలయపర్వతే।
గిరిసార : పు. ఇది ఇనుమునకును, శివలింగము నకును, మలయపర్వతమునకును పేరు.

పీతసారో మలయజే
గోమేధికమణావపి॥ (257)
పీతసార : పు. ఇది మంచిగంధపు చెట్టునకును, గోమేధిక మణికిని పేరు.

(సా) శాలసారో ద్రుమేహింగౌ
శాలసార: పు. ఇది వృక్షమునకును, ఇంగువకును పేరు.

సూత్రధార శ్శచీపతౌ।
నాంద్యనంతర సంచారి
పాత్ర శిల్పి ప్రభేదయోః॥ (258)
సూత్రధార: పు. ఇంద్రునకును, నాంద్యంతమందు నాటక కథాసూచన జేయు పాత్రవిశేషమునకును, శిల్పి జాతివిశేషమునకును పేరు.

దండధరో యమే భూపే
దండధర: పు. ఇది యమునకును, రాజునకును పేరు.

సంప్రహారో రణే ,తౌ।
సంప్రహార: పు. ఇది యుద్ధమునకును, గమనము నకును పేరు.

ప్రతిహార ప్రతీహా(ర్యౌ) రౌ
ద్వాస్థేద్వారేప్యనంతరే॥ (259)
ప్రతిహార, ప్రతీహార: పు. ఇది ద్వారపాలునకును, ద్వారమునకును, వ్యవధి లేకుండుటకును పేరు.

అభిహారో భియోగే చ
చౌర్యే సన్నహనేऽపిచ।
అభిహార : పు. అవమానితుడై ప్రభువులయొద్ద ఫిర్యాదు చేయుటకును, దొంగతనమునకును,

	సిద్ధముగానుండుటకును పేరు.
వ్యవహారో ద్రుభేదే చ వ్యవహారః పణస్థితౌ॥ (260)	**వ్యవహార** : పు. ఇది వృక్షవిశేషముకును, పందెము నకును, ఉనికికిని పేరు.
అవహారస్స్మృతశ్చోరే ద్యూతయుద్ధాదివిశ్రమే। నిమంత్రణో హర్తవ్య ద్రవ్యేగ్రాహాఖ్యయాదపి॥ (261)	**అవహార**: పు. ఇది దొంగకును, జూదము మొదలగు వాటియందు విశ్రమించుటకును, నియోగించుట కును, గ్రహించదగిన వస్తువునకును, మొసలికిని పేరు.
పరివారః పరిజనే ఖడ్గకోశే పరిచ్ఛదే।	**పరివార** : పు. ఇది పరిజనమునకును, కత్తి వర కును, కప్పియుండు వస్త్రాదులకును పేరు.
పారావారస్సముద్రేచ పారావారం తటద్వయే॥ (262)	**పారావార** : పు. సముద్రమునకును, న. ఆవ లీవలి గట్లకును పేరు.
అకూపారస్సముద్రే౽పి కూర్మరాజే౽పికీర్తితః।	**అకూపార** : పు. ఇది సముద్రముకును, ఆది కూర్మమునకును పేరు.
శిశుమారో౽౦బుసంభూత జంతౌ తారాత్మకాచ్యుతే॥ (263)	**శిశుమార** : పు. ఇది పిడక మొసలికిని, ధ్రువనక్షత్ర సమీపమందుండు నక్షత్రరూపమగు విష్ణువుకును పేరు.
సుకుమారస్తుపుండ్రేక్షౌ కోమలే త్వభిధేయవత్।	**సుకుమార** : పు. ఇది నామాల చెరుకునకును, త్రి. మృదువైన దానికిని పేరు.
ధుంధుమారశ్శక్రగోపే గృహధూమే పదాలికే॥ (264)	**ధుంధుమార**: పు. ఇది ఆర్ద్రపురుగునకును, ఇంటి పొగకును, అనేక పాదములు గల జంతు విశేషము కును పేరు.
కర్ణపూరో౽వతంసే స్యా న్నీలోత్పలశిరీషయోః।	**కర్ణపూర** : పు. ఇది కర్ణాలంకారమునకును, న. నల్లకలువకును, దిరిశెన పువ్వునకును పేరు.
కరవీరః కృపాణేచ దైత్యభేదా శ్వమారయోః॥(265) శ్రేష్ఠగవ్యాం పుత్రవత్యా మదితౌకరవీర్యపి।	**కరవీర** : పు. ఇది కత్తికిని, ఈ పేరుగల రాక్షసున కును, వాడగన్నేరు చెట్టుకును, ఈ.స్త్రీ. ఉత్తమ గోవునకును, పుత్రులుగల స్త్రీకిని, దేవమాతకును పేరు.
మహావీరః పవౌతార్క్ష్యే శూరే సింహే చ కోకిలే॥(266)	**మహావీర**: పు. ఇది వజ్రాయుధమునకును, గరుడు నకును, శూరునకును, సింహమునకును, కోయి

మఖానలే చ కర్కే చ	లకును, యజ్ఞసంబంధమగు అగ్ని విశేషముకును,
మహావీరో జరాటకే।	తెల్ల గుఱ్ఱముకును, సంచానపక్షికిని పేరు.
ఆత్మవీరః ప్రాణవతి	**ఆత్మవీర** : పు. ఇది ప్రాణికిని, భార్య తోడబుట్టిన
స్యాలే పుత్రే విదూషకే॥(267)	వానికిని, పుత్రునకును, విదూషకునకును పేరు.
బార్బటీర స్త్రపా వామ్రా	**బార్బటీర** : పు. ఇది తగరమునకును, మామిడి
ష్ట్యంకురే గణికా సుతే।	టెంకకును, మొలకకును, వేశ్యాపుత్రునకును పేరు.
చిత్రాటీరో విధౌ ఫాల	**చిత్రాటీర** : పు. చంద్రునకును, ఘంటాకర్ణుడను
మంకితం యేన తత్రచ॥ (268)	దేవుని బలికొరకు నరకబడిన పశురక్తముచేత నంకిత
ఘంటాకర్ణో పహారాయ	మైన ఫాలముగల వానికిని పేరు.
హతఛాగాస్రబిందుభిః।	
పాత్రటీరో బుద్ధైరుక్తో	**పాత్రటీర** : పు. ఇది అధికారమును విడిచిన మంత్రి
ముక్తవ్యాపారమంత్రిణి॥ (269)	కిని లోహపాత్రమునకును, కంచుగిన్నెకును,
లోహకాంస్య రజత్పాత్రే	వెండిగిన్నెకును, గాజుగిన్నెకును, అగ్నికిని పేరు.
సిం(ఘా) హాణే పా వకేऽపిచ	
ధారాంకురస్తునాసీరే	**ధారాంకుర** : పు. ఇది సేనయొక్క ముందరి భాగ
సీకరేచ ఘనోపలే॥ (270)	మునకును, జలకణమునకును, వడగలికిని పేరు.
సముద్రారు స్మృతో గ్రాహే	**సముద్రారు** : పు. మొసలికిని, కట్టకును (వారధి
సేతుబంధే తిమింగిలే।	యని వాడుదురు) తిమింగిలమను చేపకును పేరు.
విశ్వకద్రుస్మృతో ధ్వానే	**విశ్వకద్రు** : పు. ఇది దుష్టునకును, ధ్వనికిని,
స్యాదాఖేటికకుర్కురే॥ (271)	వేటకుక్కకును పేరు.
అసిపత్రో భవేత్కోశ	**అసిపత్ర** : పు. ఇది చెరుకు చెట్టుకును, నరక
కారే చ నరకాంతరే।	విశేషమునకును పేరు.
శతపత్రో రాజకీరే	**శతపత్ర** : పు. ఇది చిలుకలలోని భేదమునకును,
దార్వాఘాట మయూరయోః॥(272)	వడ్రంగి పిట్టకును, నెమలికిని, న. పద్మమునకును
రాజీవే శతపత్రంతు	పేరు.
వాతపుత్రోహనూమతి।	**వాతపుత్ర** : పు. ఇది హనుమంతునకును, మిక్కిలి
మహాధూర్తే చ భీమే చ	మోసగానికిని, భీమునకును పేరు.
లక్ష్మీపుత్ర స్మరే హయే॥(273)	**లక్ష్మీపుత్ర** : పు. మన్మథునకును, అశ్వమునకును పేరు.

పూర్ణపాత్రం వస్తుపూర్ణ
పాత్రే వర్ధాపకేఽపి చ।

పూర్ణపాత్ర : న. ఇది వివాహోద్యుత్సవములయందు వస్త్రాలంకరణాదులచేత నింపింపబడిన పాత్రమునకును, నాడీ విభాగముజేయువానికిని పేరు.

మహామాత్రస్సమృద్ధే స్యా
న్మాత్యే హస్తిపకాధిపే॥ (274)

మహామాత్ర : పు. ఇది పరిపూర్ణునకును, మంత్రికిని, మావటివానికిని పేరు.

బిందుతంత్రం విదుస్సారి
ఫలకే చ తురంగకే।

బిందుతంత్ర : న. ఇది సొగటాలబల్లకును, పు. అశ్వమునకును పేరు.

రాగసూత్రం తులాసూత్రే
పట్టసూత్రేఽపి దృశ్యతే॥ (275)

రాగసూత్ర: న. ఇది తక్కెడ త్రాటికిని, పట్టుదారమునకును పేరు.

తాళపత్రం తు తాటంకే
రండాయాం తాళపత్ర్యపి।

తాళపత్ర : న. ఇది చెవికమ్మకును, ఈ. స్త్రీ. ఎలుక చెవి చెట్టుకును పేరు.

అగ్నిహోత్రోఽగ్నిహవిషో

అగ్నిహోత్ర : పు. ఇది అగ్నికిని, హోమార్థమైన యన్నమునకును పేరు.

ర్వీతిహోత్రోఽనలార్కయోః॥(276)

వీతిహోత్ర : పు. ఇది అగ్నికిని, సూర్యునకును పేరు.

వీరభద్రోఽశ్వమేధాశ్వే
వీరశ్రేష్ఠే చ వీరణే।

వీరభద్ర: పు. ఇది అశ్వమేధమందు విడచిన గుఱ్ఱమునకును, మహావీరునకును, అవురు గడ్డికిని పేరు.

పారిభద్రస్తు మందార
నింబ పాదపయోర్మతః॥ (277)

పారిభద్ర పు. ఇది పారిజాతవృక్షమునకును, బాడిదపు చెట్టునకును పేరు.

బలభద్రో రౌహిణేయే
త్రాయమాణౌషధావపి।
బలభద్రా కుమార్యం స్యా

బలభద్ర: పు. బలరామునకును, స్త్రీ. కలుత్రానుగు చెట్టునకును, కలబంద చెట్టునకును పేరు.

దర్ధచంద్రస్తు చంద్రకే॥ (278)
గళహస్తే బాణభేదే
స్త్రీ ఐంద్రా త్రివృద్ధ్యాదిః

అర్ధచంద్ర : పు. నెమలికన్నునకును, మెడపట్టి గెంటుటకును, అర్ధచంద్రాకృతియైన అలుగుగల బాణమునకును, స్త్రీ. నల్ల తెగడకును పేరు.

ధార్తరాష్ట్రస్సితాస్యాంఘ్రి
హంస కౌరవభోగిషు॥ (279)

ధార్తరాష్ట్ర : పు. నల్లని ముక్కును, కాళ్ళును గల హంసమునకును, ధృతరాష్ట్రుని పుత్రునకును, సర్పమునకును పేరు.

ధృతరాష్ట్రస్సురాజ్ఞిస్స్యా

ధృతరాష్ట్ర : పు. ఇది శ్రేష్ఠమైన రాజునకును, పక్షి

త్పక్షి క్షత్రియభేదయోః।	విశేషమునకును, ధృతరాష్ట్రునకును, ఈ. స్త్రీ.
ధృతరాష్ట్రీహంసపత్న్యాం	ఆడు హంసకును పేరు.
స్థిరదంష్ట్రో భుజంగమే॥ (280)	**స్థిరదంష్ట్ర**: పు. ఇది సర్పమునకును, ఆదివరాహ
వరాహాకృతివిష్ణౌచ	మూర్తికిని పేరు.
వక్రనక్రశ్శుకే ఖలే।	**వక్రనక్ర**: పు. చిలుకకును, దుర్మార్గునకును పేరు.
కటంభరా ప్రసారణ్యాం	**కటంభరా** : స్త్రీ. ఇది గొంతెమగొమరు చెట్టున
రోహిణ్యాం గజయోషితి॥(281)	కును, కటకరోహిణికిని ఆడుయేనుగకును, తూటి
కలంబికాయాంగోలాయాం	కూరకును, మణిశిలకును, కప్పకును, చాగచెట్టున
వర్షాభూమూర్వయోరపి।	కును పేరు.
మణిచ్ఛిద్రాతు మేదాయా	**మణిచ్ఛిద్రా** : స్త్రీ. ఇది మేదయను గంధద్రవ్యము
మృషభాఖ్యౌషధేఽపిచ॥ (282)	నకును, ఋషభమను ఓషధికిని పేరు.
తుంగభద్రానదీ భేదే	**తుంగభద్రా** : స్త్రీ. ఇది నదీవిశేషమునకును, పు.
తుంగభద్రో మదోత్కటే।	మదపుటేనుగునకును పేరు.
దండయాత్రా దిగ్విజయే	**దండయాత్రా** : స్త్రీ. ఇది దిక్కులను జయించుట
సంయానవరయాత్రయోః॥(283)	కును, జంతికెలకును, తోలువారునకును పేరు.
దేహయాత్రా భోజనే స్యా	**దేహయాత్రా** : స్త్రీ. ఇది భోజనమునకును, యమ
త్కృతాంత గమనేఽపి చ।	పురికి బోవుటకును పేరు.
విభావరీ హరిద్రాయాం	**విభావరి** : స్త్రీ. ఇది పసపునకును, రాత్రికిని,
రజన్యాంచ విభావరీ॥ (284)	వివాదమునకును, పటుకుటీరమునకును (డేరా)
వివాదేవస్త్ర కుట్యాంచ	తార్పుడుకత్తెకును, ఆడుచక్రవాకమునకును పేరు.
కుట్టన్యాంచక్రయోషితి।	
కుంభకారీకులాల్యాంస్యా	**కుంభకారీ** : స్త్రీ. కుమ్మరి దానికిని, పు. కుమ్మరి
త్కుంభకారఃకులాలకే॥ (285)	వానికిని పేరు.
తుండికేరీతు కార్పాస్యాం	**తుండికేరీ** : స్త్రీ. ఇది ప్రత్తిచెట్టునకును, దొండ
బింబికాయామపీష్యతే।	చెట్టునకును పేరు.

★ అథరాంతః పంచవర్ణః ★

పాంశుచామర ఇత్యేష	**పాంశుచామర**: పు. ఇది గరికిమొలచిన భూమికిని,
దూర్వాంచిత తటీభువి॥ (286)	నాడీవిభాగముజేయు వానికిని, స్తుతికిని, రెక్కల

వర్ధాపకే ప్రశంసాయాం
పురోటౌ ధూళిగుచ్ఛకే।
స్యాత్పాదచ(తు) త్వరశ్చాగే
సైకతే పిప్పలేఽపిచ ॥ (287)
కరకే పరదోషైక
భాజిపూరుషకేఽపి చ।

విప్రతీసారమిచ్ఛంతి
కౌకృత్యేఽనుశయే రుషి॥ (288)
సమభిహారో. భృశార్థే
చ పౌనః పున్యేఽపి కథ్యతే।
పీతకావేరమిచ్ఛంతి
పిత్తళే కుంకుమేఽపి చ॥ (289)
తాలీసపత్రం తాలీశే
తా మలక్యామపి స్మృతం।
భవేదుత్పలపత్రంతు
తద్దళే స్త్రీనఖక్షతే॥ (290)
తమాలపత్రం తాపించే
పత్రకే తిలకేఽపి చ।
సర్వతోభద్ర ఇత్యుక్తః
కావ్యచిత్రే గృహాంతరే॥ (291)
నింబేఽపి సర్వతోభద్రా
గంభారీ నటయోషితోః।
వస్వోకసారా శ్రీదస్య
శక్రస్య నళినీ పురోః॥ (292)
భవేత్కపిలధారాఖ్యా
స్వర్ణదీ తీర్థభేదయోః।

★ అథలాంతో ద్వివర్ణః ★

బలం గంధరసే రూపే

యొక్క ఝంకారధ్వనికిని, వస్త్రములను పరిమళింపజేయు పరిమళచూర్ణమునకును పేరు.

పాదచత్వర: పు. ఇది మేకకును, ఇసుకతిన్నెకును, రావిచెట్టుకును, వడగలికిని, పరులదోషముల నెంచెడి వానికిని పేరు.

విప్రతీసార: న. ఇది చెడుకార్యమునకును, పశ్చాత్తాపమునకును, దీర్ఘక్రోధమునకును పేరు.

సమభిహార : పు. మిక్కిలియనుటకును, మాటిమాటికి యనుటకును పేరు.

పీతకావేర: న. ఇది ఇత్తడికిని, కుంకుమమునకును పేరు.

తాలీసపత్ర: న. తాళిసపత్రికమునకును, నేలవుశిరిగ చెట్టునకును పేరు.

ఉత్పలపత్ర : న. కలువరేకునకును, స్త్రీల నఖక్షత విశేషమునకును పేరు.

తమాలపత్ర: న. ఇది చీకటిమానుకును, మకరికా పత్రమునకును, నుదుటి బొట్టునకును పేరు.

సర్వతోభద్ర: పు. ఇదిసర్వతోభద్రమనెడిపద్యబంధమునకును, నలువైపులను చావిళ్ళుగల భవంతికిని, వేపచెట్టుకును, స్త్రీ. గుమ్ముడు చెట్టునకును, నాట్యస్త్రీకిని పేరు.

వస్వోకసారా : స్త్రీ. ఇది కుబేరుని నదికిని, అలకా పట్టణమునకును, ఆకాశ గంగకును, అమరావతికిని పేరు.

కపిలధారా : స్త్రీ. ఇది ఆకాశగంగకును, తీర్థ విశేషమునకును పేరు.

బల: న. ఇది బాలింత బోలునకును, రూపమున

స్థామని స్థౌల్యసైన్యయోః।	కును, శరీరసామర్థ్యమునకును, లావునకును,
బలో హలాయుధేదైత్య	రథాది చతురంగసైన్యమునకును, పు. బలరామున
భేదే బలిని వాయసే॥ (1)	కును, బలాసురునకును, బలవంతునకును, కాకి
వాట్యాలకే బలాతూక్తా	కిని, స్త్రీ. ముత్తవ పులగపు చెట్టుకును పేరు.
పలం తూన్మాన మాంసయోః।	**పల** : న. ఇది నాలుగు కర్షముల యెత్తు తూనికె
ఫలం హేతుసముత్థే స్యా	గుండు మొదలగువాటికిని, మాంసమునకును పేరు.
త్ఫలకే వ్యుష్టి లాభయోః॥ (2)	**ఫల**: న. ఇది హేతువువలన పుట్టిన ప్రయోజనమున
జాతీఫలేఽపి తక్కోలే	కును, సొగసాల బల్లకును, ఫలమునకును, లాభము
సస్య బాణాగ్రయోరపి।	నకును, జాజికాయకును, తక్కోల ఫలమునకును,
ఫలిన్యాంతు ఫలాప్రాహు	సస్యమునకును, అలుగునకును, స్త్రీ. ప్రేంకణపు
స్త్రీఫలాయాం ఫలంక్వచిత్॥ (3)	చెట్టునకును, పు. కరక ఉసిరిక తాణికకును పేరు.
జలం గోకలిలే నీరే	**జల**: న. ఇది గోవుయొక్క గర్భమందలి శుక్లశోణిత
హ్రీబేరే చ జడేఽన్యవత్।	మిశ్రమగు పిండమునకును, ఉదకమునకును,
	కురువేరునకును త్రి. స్తబ్ధునకును పేరు.
ఖలం భూస్థాన కల్కేషు	**ఖల** : న. ఇది భూమికిని (కళ్ళము) ప్రదేశమునకును,
క్రూరే నీచేఽధమేఖలః॥ (4)	12 విధములగు శారీర మలమునకును, త్రి. దుర్మార్గున
	కును, అల్పునకును, అధమునకును పేరు.
గళ స్సర్జ రసే కంఠే	**గళ**: పు. యక్షధూపమనెడి ధూపద్రవ్యమునకును,
	కంఠమునకును పేరు.
చలః కం(ప్రే) పే చలాశ్రయే।	**చల**: పు. ఇది వణకునకును, త్రి. చలించుదానికిని పేరు.
దళం శస్త్రీఛదోత్సేధ	**దళ** : న. ఇది కత్తివరకును, ఔన్నత్యమునకును,
తద్ద్రవ్యేఖండ పర్ణయోః॥	త్రి. ఉన్నతమైన దానికిని, న. తునకకును, ఆకున
	కును పేరు.
నలః పోటగళే రాజ్ఞి	**నల**: పు. ఇది కిక్కిసగడ్డికి, నలమహారాజునకును,
పితృదేవే కపీశ్వరే।	పితృదేవతలలో నొకనికిని, నలుడను వానరున
నళీమన శ్శిలాయాంతు	కును, ఈ. స్త్రీ. మణిశిలకును, న. పద్మము నకును
కమలే తు నళంమతం॥ (6)	పేరు.
తలం స్వరూపాధరయోః	**తల** : న. ఇది ఆకృతికిని, క్రింది భాగమునకును,

ఖడ్గముష్టిచపేటయోః	పు. కత్తిపిడికిని, చెంపకాయకును, నారిదెబ్బ
జ్యాఘాతవారణేऽపిస్యా	తగలకుండ చేతికి కట్టుకొనెడి యుడుముతోలు
త్తలస్తాళతరావపి॥ (7)	నకును, తాడిచెట్టునకును పేరు.
మలంకిట్టేపురీషే చ	**మల** : న. ఇది 12 విధములగు శారీర మలము
పాపే చ కృపణేమలః।	నకును, పురీషమునకును, పాపమునకును, పు. లోభికిని పేరు.
శలంతుశల్ల కేలోమ్ని	**శల** : న. ఇది ఏదుముంటికిని, పు. తుమ్మెదకును,
శలో భృంగే గణే విధౌ॥ (8)	సమూహమునకును, బ్రహ్మకును పేరు.
ఖిలం భవేదప్రహతే	**ఖిల** : న. దున్నని భూమికిని (బీడు), సారమును
సారసంక్షిప్తవేధసోః।	గ్రహించి క్లుప్తముగా జేయబడిన దానికిని, విష్ణువు నకును పేరు.
బిలం ఛిద్రే గుహాయాంచ	**బిల** : న. ఇది రంధ్రమునకును, గుహకును, పు.
బిల ఉచ్చైశ్రవాహయే॥	ఉచ్చైశ్రవమను ఇంద్రాశ్వమునకును పేరు.
ఛలం తు స్ఖలితే వ్యాజే	**ఛల** : న. యుద్ధమందు వెనుదీయుటకును, మిష కును పేరు.
పులం తు విపులేऽన్యవత్।	**పుల**: త్రి. ఇది విస్తారమైనదానికిని, పు. గగుర్పాటు
పులస్త్యేత్పులకే చాపి	నకును పేరు.
కులం జనపదే గృహే॥ (10)	**కుల** : న. ఇది దేశమునకును, గృహమునకును,
సజాతీయగణే గోత్రే	సజాతీయప్రాణిసంఘమునకును, వంశమున
దేహే పికథితం కులం।	కును, శరీరమునకును పేరు.
కాలో మృత్యౌ మహాకాలే	**కాల** : పు. ఇది మృత్యువునకును, శివునకును,
సమయే యమ కృష్ణయోః॥(11)	కాలమునకును, యమునకును, నీలవర్ణమున
కృష్ణత్రివృతి కాలాతు	కును, స్త్రీ. నల్లతెగడకును, నీలిచెట్టుకును, మంజిష్ఠ
నీలిమంజిష్ఠయోరపి।	యను గంధద్రవ్యమునకును, ఈ. స్త్రీ. పార్వతికిని,
కాళీగౌర్యాంక్షీరకీటే	పాలవలన ఖుట్టు క్రిమి విశేషమునకును, కాళికాదేవి
కాళికామాతృభేదయోః॥ (12)	కిని (అనగా పార్వతి లలాటమందు ఖుట్టుశక్తి)
నవాంబువాహబృందేऽపి	మాతృకావిశేషమునకును, నూతన మేఘమాల
ప(రి) రీవాదేऽపి చ క్వచిత్।	కును, అపవాదమునకును పేరు.

భా(ఫా)లం లలాట మహసోః
కాలస్కంధ మహీరుహే ॥ (13)

భాల: న. ఇది నుదుటికిని, తేజస్సునకును, చీకటి మానునకును పేరు.

శాలో హాలనృపే మత్స్య
ప్రభేదే సర్జ క ద్రుమే।
శాలాగృహే తరుస్కంధ
శాఖాగారైక దేశయోః॥ (14)

శాల : పు. ఇది శాలివాహనుడను రాజునకును, ఉరుజమీనునకును, ఏపిచెట్టుకును, స్త్రీ. గృహము నకును, చెట్టు మొదటి కొమ్మకును, చావడికిని పేరు.

మాలంక్షేత్రే జనేమాలో
మాలాపుష్పాదిదామని।

మాల : న. ఇది ఈ పేరుగల మెట్టభూమికిని, పు. మనుజునకును, స్త్రీ. పుష్పాదులదండకును పేరు.

సాలః పాదపమాత్రేపి
ప్రాకారేసర్జకద్రుమే॥ (15)

సాల: పు. ఇది వృక్షసామాన్యమునకును, ఆవరణ మునకును, ఏపి చెట్టునకును పేరు.

తాలః కరతలేऽంగుష్ఠ
మధ్యమాభ్యాం చ సమ్మితే
గీతకాల క్రియామానే
తాలః ఖడ్గాదిముష్టిషు॥(16)
ద్రుమభేదే కరాస్ఫాలే
తాళంతు హరితాళకే।
వాద్యభాండేపికాంస్యస్య
తాళచ్ఛదిషి కంపనే॥ (17)

తాల : పు. ఇది హస్తపుటమునకును, లొడితెడు ప్రమాణమునకును, అటాది తాళములకును, కత్తి మొదలగువాటి పిడికిని, తాడిచెట్టునకును, చేతులు చరచుటకును, న. అరదళమునకును, వాయించు కుండకును, కంచుతాళపు చిప్పకును, చలించుట కును పేరు.

జాలం గవాక్ష ఆనాయే
కోరకే దంభబృందయోః।.
జాలో నీపద్రుమే జాలీ
కోశాత క్యాముదాహృతా॥

జాల : న. ఇది కిటికీకిని, వలకును, మొగ్గకును, కపటమునకును, సమూహమునకును, పు. కడిమి చెట్టునకును, ఈ. స్త్రీ. పొట్లతీగకును పేరు.

వ్యాళో భుజంగమే క్రూరే
శ్వాపదేదుష్టదంతిని।

వ్యాళ: పు. ఇది సర్పమునకును, క్రూరునకును, పెద్ద పులికిని, దుష్ట స్వభావముగల యేనుగునకును పేరు.

నాళందండే సరోజాదే
ర్నాళీ శాకక(డం)లంబకే॥(19)

నాళ : న. ఇది పద్మాదుల కాడకును, ఈ. స్త్రీ. శాకములతొడిమెకును పేరు.

స్థాలం భాజనభేదేऽపి
స్థాలీస్యాత్పాటలోఖయోః।

స్థాల: న. ఇది భోజనపాత్రమునకును, ఈ. స్త్రీ. కలిగొట్టు చెట్టునకును, వంటకుండకును పేరు.

ఫాలం సీరోపకరణే
కార్పాసాదికవాససి॥ (20)
బాలః కచే శిశౌ మూర్ఖే
హ్రీబేరే శ్వభపుచ్ఛయోః।
అలంకారాంతరే మేధా
బాలీ బాలాత్రుటిస్త్రియోః॥(21)
చేలో నీచేఽన్యవచ్చేల
మంశుకే గర్హితేఽన్యవత్।
భేలః ప్లవే భీరుకే చ
నిర్బుద్ధిమునిభేదయోః॥(22)
కోలః కపాలఉత్సంగే
భేలకే పోత్రిచిత్రయోః।
కోలాకణాయాం చవ్యే చ
కోలం తు బదరీఫలే॥ (23)
శైలో భూభృతి శైలంతు
శైలేయే తార్క్ష్యశైలకే।
శీలం స్వభావే సద్వృత్తే
నీలః కృష్ణేనగాంతరే॥ (24)
నీలః కపీశ్వరే నీలీ
వృక్షలాంఛనభేదయోః।

కూలంస్తూపే తటాకేచ
సైన్యపృష్ఠప్రతీరయోః॥ (25)
తూలః పిచౌ భవేత్తూలం
బ్రహ్మదారు విహాయసోః।
మూలమాద్యేశిఫాయాంస్యా
ద్భునికుంజాంతికేషు చ ॥(26)

ఫాల : న. ఇది నాగటి కఱ్ఱునకును, నూలు మొదలగువాటితో నేసిన వస్త్రమునకును పేరు.

బాల: పు. ఇది జుట్టునకును, త్రి. పిల్లవానికిని, మూర్ఖునకును, కురువేరునకును, పు. గుఱ్ఱపుతోకకును, ఏనుగు తోకకును, ఈ. స్త్రీ. ఉంగరమునకును, మేడితోకకును ఆ. స్త్రీ. త్రుటికాలమునకును, స్త్రీకిని పేరు.

చేల : స్త్రీ. అధమునకును, న. వస్త్రమునకును, త్రి. నిందింపదగిన దానికిని పేరు.

భేల : పు. ఇది తెప్పకును, స్త్రీ. భయ స్వభావము గలవానికిని, బుద్ధిహీనునకును, భేలమునికిని పేరు.

కోల : పు. ఇది పుఱ్ఱెకును, ఉపరిభాగముకును, తెప్పకును, పందికిని, చిరుత పులికిని, స్త్రీ. నల్లజీలకఱ్ఱకును, చవ్యమను గంధద్రవ్యమునకును, న. రేగు పండునకును పేరు.

శైల : పు. ఇది పర్వతమునకును, న. రాతి పువ్వునకును, రసాంజనమునకును పేరు.

శీల: న. ఇది స్వభావమునకును, సద్వ్యాపారమునకును పేరు.

నీల : పు. ఇది నలుపునకును, నీల పర్వతమునకును, నీలుఁడను వానరునకును, ఈ. స్త్రీ. నీలిచెట్టుకును, చిహ్నమునకును పేరు.

కూల: న. ఇది దిబ్బకును, చెరువునకును, సేనకు వెనుకటి భాగమునకును, ఒడ్డునకును పేరు.

తూల: పు. ఇది దూదికిని, న. గంగరావిచెట్టుకును, ఆకాశమునకును పేరు.

మూల: త్రి. ఇది మొదటి దానికిని, న. వేరునకును, మూలా నక్షత్రమునకును, పొదరింటికిని, సమీపమునకును పేరు.

శూలం ప్రహరణేమృత్యౌ
కేతనే రోగయోగయోః।
శూలా దుష్టవధార్థాయ
కీలకే పణ్యయోషితి॥ (27)

శూల: న. ఇది శూలాయుధమునకును, మృత్యువునకును, ధ్వజమునకును, శూలరోగముకును, 5వ పంచాంగ యోగమునకును, స్త్రీ. కొఱతవేయు శూలమునకును, వెలయాలికిని పేరు.

స్థూలం స్యాత్పీవరే కూటే
నిష్ప్రజ్ఞే పునరన్యవత్।

స్థూల: త్రి. ఇది బలిసిన దానికిని, న. సమూహమునకును, మందబుద్ధికిని పేరు.

అమ్లో రసప్రభేదే స్యా
దమ్లీచాంగేరికౌషధౌ॥ (28)

అమ్ల: పు. ఇది పులుసునకును, ఈ. స్త్రీ. పులిచింతకును పేరు.

శుక్లో యోగాంతరే శ్వేతే
శుక్లం రజత రేతసోః।

శుక్ల: పు. ఇది పంచాంగయోగ విశేషమునకును, తెలుపునకును, న. వెండికిని, రేతస్సునకును పేరు.

మల్లః పాత్రే కపోలే చ
మత్స్యభేదే బలీయసి॥ (29)

మల్ల: పు. ఇది ప్రమిదెకును, గండ ప్రదేశమునకును, మత్స్యవిశేషమునకును, జెట్టివానికిని పేరు.

భల్లో భల్లీ చ బాణే స్యా
ద్భల్లో భల్లూక-ఇష్యతే।
భల్లాతక్యాం చ (ఫ) భల్లీస్యా
త్కాల అర్ద్రే చ సూరణే॥(30)

భల్ల: స్త్రీ. ఇది బాణమునకును, పు. ఎలుగునకును, ఈ. స్త్రీ. జీడి చెట్టునకును, కాలవునకును, అల్లమునకును, కందగెడ్డకును పేరు.

చుల్లచిల్లౌ మతౌక్లిన్న
నేత్రే క్లిన్నాక్షి పిల్లవత్।
ఆతాపి నిభవే చ్చిల్ల
శ్చిల్లీస్యాద్గౌడవాస్తుకే॥ (31)

చుల్ల, చిల్ల, పిల్ల: స్త్రీ. ఈ 3ను పుసికండ్లవానికిని, పుసికండ్లకును పేరు. ఇందు **చిల్ల:** పు. ఇది చిందపిట్టకును పేరు. **చిల్లి:** స్త్రీ. ఇది చక్రవర్తికూరకు పేరు.

చుల్లీ చితాయాముద్ధానే
క్వచిద్వాద్యే ప్యుదీరితా।

చుల్లి: స్త్రీ. ఇది చితికిని, పొయ్యికిని, వాద్య విశేషమునకును పేరు.

వల్లీ వీరుధి సంతానే
వల్కాలే కుసుమాంతరే॥ (32)

వల్లి: స్త్రీ. ఇది లతకును, సంతతికిని, నారచీరకును, పుష్ప విశేషమునకును పేరు.

ఖల్లీ హస్తపాదావ
మర్ద నాఖ్యరుజి స్మృతా।
ఖల్లో వస్త్రప్రభేదేస్యా
న్నిమ్నే చర్మణి చాతకే॥ (33)

ఖల్లి: స్త్రీ. ఇది రోగవిశేషమునకును, పు. వస్త్ర విశేషమునకును, పల్లమునకును, తోలునకును, చాతక పక్షికిని పేరు.

ఆలు ర్గలంతికాయాం చ	**ఆలు** : పు. గఱిగ పిడతకును, న. ఈ పేరుగల
కందభేదేఽపి భేలకే।	దుంపకును, తెప్పకును పేరు.
పీలు ర్గజే ద్రుమే కాండే	**పీలు**: పు. ఇది ఏనుగునకున, గోగుచెట్టునకును,
పరమాణు ప్రసూనయోః॥(34)	బాణమునకును, లోకమందు దేనికంటె చిన్న
పీలుస్తాలా స్థిఖండే చ	వస్తువులేదో దానికిని, పుష్పమునకును, తాటితుం
	డునకును పేరు.
మాలుః పత్రలతా స్త్రియోః।	**మాలు**: పు. ఇది మకరికాపత్రమునకును, స్త్రీకిని పేరు.
(సా) శాలుః కషాయద్రవ్యేఽస్యా	**శాలు**: పు. ఇది వగరు వస్తువునకును, చోరకమను
చ్చోరకాఖ్యౌషధేఽపి చ॥(35)	ఓషధికిని పేరు.
బలి శ్చామరదండే (ఽపి) చ	**బలి**: పు. ఇది సురటీ కఱ్ఱకును (పిడి) స్త్రీ. ముదిసిన
జరయా శ్లథచర్మణి।	చర్మమునకును, కడుపుమీది ముడతలకును, పు.
ఉదరావయవే దైత్యే	బలిచక్రవర్తికిని, పన్నునకును, పూజార్థమైన ద్రవ్య
కరపూజో పహారయోః॥(36)	మునకును, పంచమోపు కట్టుకును, గంధకము
గృహదారు విశేషే చ	నకును పేరు.
గంధకే చ క్వచిన్మతః।	
డోలా యానాంతరే నీల్యాం	**డోలా** : స్త్రీ. ఇది ఉయ్యాలకును, నీలిచెట్టుకును పేరు.
మేలాస్యాన్మేలకేమషౌ॥ (37)	**మేలా** : స్త్రీ. కలయికకును, మసికిని పేరు.
ఇలా కళత్రే సౌమ్యస్య	**ఇలా** : స్త్రీ. ఇది బుధుని భార్యకును, భూమికిని,
ధరిత్ర్యాం గవి వాచిచ।	గోవునకును, వాక్కునకును పేరు.
కీలా కఫోణినిర్ఘా తే	**కీలా** : స్త్రీ. మోచేతిదెబ్బకును, మేకునకును, స్త్రీ.
శంకౌ జ్వాలే చ కీలవత్॥(38)	అగ్నిజ్వాలకును పేరు.
శిలా కునట్యాం దృషది	**శిలా** : స్త్రీ. ఇది నేపాళమణిశిలకును, రాతికిని,
ద్వారాధస్థితదారుణి।	గుమ్మము క్రింది త్రొక్కుడు పలకకును, న.
శిలంశిలీ భవేదుంఛే	ఉంఛవృత్తికిని, ఈ. స్త్రీ. ఆడుయెట్టుకును పేరు.
గండూపద్యాం యథాక్రమం॥(39)	
తులా పలశతే రాశౌ	**తులా** : స్త్రీ. ఇది నూరుపలములయెత్తు తూనిక
భాండే సాదృశ్య మానయోః।	గుండునకును, తులారా కుండకును, సామ్య
గృహాణాం దారుబద్ధాయాం	మునకును, త్రాసునకును, ఇంటి దూలముల

పీఠికా యామపీష్యతే॥ (40)	అడుగునవేసెడి పీటుదిమ్మకును పేరు.
వేలా కాలే చ జలధే	**వేలా :** స్త్రీ. ఇది సమయమునకును, చెలియలి కట్టకును, ఉప్పెనకును, అనాయాసమరణమునకును, అనురాగమునకును, పొలిమేరకును, వాక్కునకును, బుధుని భార్యకును, ప్రభువుల యొక్క భోజనమునకును పేరు.
స్త్రీర నీర వికారయోః।	
అక్లిష్టమరణే రాగే	
సీమ్నివాచి బుధస్త్రియాం॥(41)	
భోజనే పీశ్వరాణాం స్యా	
ఝ్ఝులా దుహితరిస్మృతా।	**ఝులా :** స్త్రీ. కుమార్తెకును, ఎండమావులకును, ఈ. స్త్రీ. జలగకును పేరు.
ఆతపోర్మౌ జలూకాయాం	
ఝూలీ క్వాపి విలోక్యతే॥ (42)	
కలా స్యాన్మూలరైవృద్ధౌ	**కలా :** స్త్రీ. ఇది వడ్డికిని, శిల్పము మొదలగు విద్యలకును, భాగమునకును, చంద్రునియందు **16**వ భాగమునకును, కూర్పుటకును, **9** ఘడియల కాలమునకును, న. రేతస్సునకును, పు. అజీర్ణరోగమునకును, అవ్యక్తమధుర ధ్వనికిని పేరు.
శిల్పాదా వంశమాత్రకే।	
షోడశాంశే చ చంద్రస్య	
కలనా కాలభేదయోః॥(43)	
కలం శుక్రే కలోऽజీర్ణే	
ప్యవ్యక్తమధురధ్వనౌ।	
లోలా జిహ్వాకమలయో	**లోలా :** స్త్రీ. ఇది నాలుకకును, లక్ష్మికిని, త్రి. చంచలమైన దానికిని, అభిలాషతోగూడిన దానికిని పేరు.
ర్లోల శ్చలసతృష్ణయోః॥ (44)	
లీలాం విదుః కేళి	**లీలా :** స్త్రీ. ఇది ఆలింగనాది క్రీడకును, చిత్తవిక్రియా విశేషమునకును, వినోదార్థమైన యాటకును, శృంగార చేష్టకును పేరు.
విలా స ఖేలా శృంగార।	
భావ ప్రభవక్రియాసు	
హేలా మవజ్ఞాన విలాసయోశ్చ	**హేలా :** స్త్రీ. ఇది తిరస్కారమునకును, స్త్రీల విలాసమునకును పేరు.
హాలా సురాయాం నృపతౌ చ హాలః॥(45)	**హాలా :** స్త్రీ. ఇది కల్లునకును, హాల రాజునకును పేరు.
గోలా సఖీ వర్తులయో	**గోలా :** స్త్రీ. ఇది చెలికత్తెకును, త్రి. వట్రువయైన దానికిని న. పత్రాంజనమునకును, (మసి) నేపాళ దేశపు మణిశిలకును, స్త్రీ. గోదావరీ నదికిని, న. మండలాకారమునకును పేరు.
ర్గోలం లక్ష్యానుసారతః।	
పత్రాంజనే కునట్యాం చ	
గోదావర్యాం చ మండలే॥ (46)	
అళిస్సురాపుష్పలిహోః	**అళి :** స్త్రీ. ఇది కల్లునకును, తుమ్మెదకును పేరు.

ఆళిస్తు విశదాశయే।
ఆళిః పంక్తౌ చ సఖ్యాం చ
సేతౌ చ పరికీర్తితా॥ (47)

ఆళి : ఇది నిర్మలాంతఃకరణము గల వానికిని, స్త్రీ. వృక్షాదులవరుసకును, చెలికత్తెకును, ప్రవాహాది బంధనమునకును పేరు.

కలి స్స్యాత్కలహే శూరే
కలిరంత్యయుగే యుధి।
ధూళి స్సంఖ్యాంతరే రేణౌ

కలి : పు. ఇది వివాహమునకును, శూరునకును, కలియుగమునకును, యుద్ధమునకును పేరు.
ధూళి : స్త్రీ. ఇది సంఖ్యాభేదమునకును, పరాగమునకును పేరు.

దులిస్తు కమఠే మునౌ॥ (48)
మౌళిః కిరీటే ధమ్మిల్లేకం
కేళిద్రుమ చూడయోః।
శాలిస్తు గంధమార్జారే
కలమాదిషు చ స్మృతః॥ (49)
పాళిః కర్ణలతాగ్రేఽశ్రౌ
పంక్త్యావంక ప్రదేశయోః।
పాళిః ప్రష్ఠే చ యూకాయాం
జాతశ్మశ్రుస్త్రియామపి॥(50)
ఝిల్లీ స్యాదాతపరుచౌ
వర్త్యా ముద్వర్తనాంశుకే।
వల్లీ స్యాదజమోదాయాం
పుష్పభేదేఽపి వీరుధి॥(51)
పల్లీ కుటీ గ్రామకయోః
పల్ల స్స్యాలకుసూలకే।
తల్లీ తలున్యాం తల్లస్తు
జలాధారాంతరేఽపి చ॥ (52)

దులి : పు. ఇది తాబేటికిని, దులి మహామునికిని పేరు.
మౌళి : ఇది కిరీటమునకును, కొప్పునకును, పు. అశోకవృక్షమునకును, మగవాని జుట్టునకును పేరు.
శాలి : పు. ఇది జవ్వాది పిల్లికిని, వరి మొదలగు సస్యములకును పేరు.
పాళి : స్త్రీ. ఇది చెవి తమ్మికిని, ఆయుధ ధారకును, వరుసకును, ప్రదేశమునకును, కొండ చరియకును, పేనుకును, ముఖరోమములు గల స్త్రీకిని పేరు.
ఝిల్లి : స్త్రీ. ఇది యెండయొక్క కాంతికిని వత్తికిని, వస్త్ర విశేషమునకును పేరు.
వల్లీ : స్త్రీ. ఇది ఓమమునకును, పుష్ప విశేషమునకును, లతకును పేరు.
పల్లీ : స్త్రీ. ఇది గుడిశెకును, అల్పగ్రామమునకును, అ. ధాన్యపు పౌణకకును పేరు.
తల్లి : స్త్రీ. ఇది యౌవన స్త్రీకిని, అ. పు. తటాకమునకును పేరు.

★ అథ లాంత త్రివర్గః ★

కమలం సలిలే తామ్రే
జలజే క్లోమ్ని భేషజే।

కమల : న. ఇది జలమునకును, రాగికిని, పద్మమునకును, వక్షమందలి కుడి ప్రక్కనుండు మాంస

మృగభేదేఽపి కమలః
కమలా శ్రీవరస్త్రియోః॥ (53)

విశేషమునకును, పు. జింకలలోని భేదమునకును, స్త్రీ. లక్ష్మికిని, ఉత్తమ స్త్రీకిని పేరు.

చపలః పారదే మీనే
చోరకే ప్రస్తరాంతరే।
చపలో వానరే నీచే
దుర్వినీతేఽనవస్థితే॥ (54)
చపలం క్షణికే శీఘ్రే
చపలశ్చికురే చలే।
చపలా కమలా విద్యు
త్పుంశ్చలీ పిప్పలీషు చ॥ (55)

చపల : పు. ఇది పాదరసమునకును, చేపకును, చండయను గంధద్రవ్యమునకును, ఒక విధమగు జాతికిని, కోతికిని, త్రి. నీచునకును, దుర్మార్గునకును, సంచరించు దానికిని, న. క్షణమునకును, శీఘ్రమునకును, పు. జుట్టునకును, త్రి. చలించు దానికిని, స్త్రీ. లక్ష్మికిని, మెఱుపునకును, కులటకును, పిప్పలితీగకును పేరు.

ఉపలః ప్రస్తరే రత్నే
శర్కరాయాం స్మృతోపలా
ఉత్పలం మాంసశూల్యే స్యా
త్కుష్ఠం దీవరయోరపి॥ (56)

ఉపల : పు. ఇది జాతికిని, రత్నమునకును, స్త్రీ. మొఱపజాతికిని పేరు.

ఉత్పల : న. ఇది కాల్చుటకైమాంసపు ఖండమును గ్రుచ్చిన యినుపశలాకకును, కుష్ఠరోగమునకును, నల్ల కలువకును పేరు.

అనలో వసుభేదే గ్నా
వనిలో వసువాతయోః।

అనల: పు. అష్టవసువులలో నొకనికిని, అగ్నికిని పేరు.

అనిల: పు. అష్టవసువులలో నొకనికిని, వాయువునకును పేరు.

శకలం త్వచి ఖండే స్యా
ద్రాగవస్తుని వల్కలే॥ (57)
గరళం తు విషే మానే
గరళం తృణపూలకే।
తరళ శ్చపలే షిద్గే
హారమధ్యమణావపి॥ (58)
భాసురే చాథ తరళా
యవానీ సురయోర్మతా।
సరళః పూతికాష్ఠే స్యా
దుదారా వక్రయోరపి॥ (59)

శకల : న. ఇది చర్మమునకును, తునకకును, రంజక ద్రవ్యమునకును, నారచీరకును పేరు.

గరళ : న. ఇది విషమునకును, పరిమాణమునకును, గడ్డిమోపునకును పేరు.

తరళ : త్రి. చంచలమైన దానికిని, జారునకును, పు. నాయకమణికిని, త్రి. మెఱయునట్టి దానికిని స్త్రీ. గంజికిని, కల్లునకును పేరు.

సరళ : పు. ఇది సరళ దేవదారు చెట్టునకును, త్రి. గంభీరమైన దానికిని, తిన్నని దానికిని పేరు.

కపిలో మునిభేదే స్యా
త్పావకే పారతంత్రకే।
కపిలా శింశుపాయాం చ
రేణుకా గోవిశేషయోః॥ (60)
పుండరీక కరిణ్యాం చ
పింగే తు కపిలోఽన్యవత్।

కపిల : పు. ఇది కపిలమహామునికిని, అగ్నికిని, కుక్కకును, స్త్రీ. కంపుయిరుగుడు చెట్టుకును, రేణుకయను గంధద్రవ్యమునకును, కపిలగోవునకును, పుండరీకమను, దిగ్గజముయొక్క భార్యకును, త్రి. కపిలవర్ణముగల దానికిని పేరు.

పలలం తిలచూర్ణే స్యా
త్పలలం పంకమాంసయోః॥ (61)
పలలో యాతుధానే స్యాత్

పలల : న. ఇది తెలకపిండికిని, బురదకును, మాంసమునకును, పు. రాక్షసునకును పేరు.

పటలం ఛదిష్వ్రజే।
పిటకే నేత్రరోగే చ
తిలకే చపరిచ్ఛదే॥ (62)

పటల: న. ఇది ఇంటికప్పునకును, సమూహమునకును, కురుపుబొబ్బకును, నేత్రరోగమునకును, నుదుటిబొట్టునకును, పరివారమునకును పేరు.

జగలః పిష్టమద్యే చ
మేదకే మదనద్రుమే।
కితవే ఛగల శ్ఛాగే
ఛగలీ ఛాగమాతరి॥ (63)
వృద్ధదారక భైషజ్యే
ఛగలం నీలవాససి।

జగల: పు. ఇది పిండిచేత జేయబడిన కల్లునకును, కల్లుమడ్డికిని, మంగచెట్టునకును, త్రి. మోసగానికిని పేరు.

ఛగల: పు. ఇది మేకకును, ఈ. స్త్రీ. ఆడుమేకకును బొడ్డిచెట్టునకును, న. నల్ల బట్టకును పేరు.

పిప్పలో బోధివృక్షే స్యా
త్పక్షిభేదే నిరంగుళే॥ (64)
పిప్పలం వసనచ్ఛేద
ప్రభేదే సలిలే మతం।
కణాయాం పిప్పలీప్రోక్తా

పిప్పల: పు. రావిచెట్టునకును, పక్షివిశేషముకును, (బాతు అని కొందరు) వ్రేళ్లు లేని వానికిని, న. గుడ్డకును, ఉదకమునకును, ఈ. స్త్రీ. పిప్పలి తీగకును పేరు.

ధవళస్సుందరే సితే॥ (65)
మహోక్షే చాథ ధవళీ
సౌరభేయ్యా ముదీరితా।

ధవళ : త్రి. ఇది సుందరమైన దానికిని, తెల్లని దానికిని, పు. ఆబోతునకును, ఈ. స్త్రీ. తెల్లని యావునకును పేరు.

కువలం చోత్పలే ముక్తా
ఫలేఽపి బదరీఫలే॥ (66)

కువల : న. ఇది కలువకును, ముత్తెమునకును, రేగుపండునకును పేరు.

కుశల శ్శిక్షితే క్షేమ
పర్యాప్తి సుకృతేషుచ। కుశలం

కుశల : త్రి. ఇది నేర్పరికిని, న. క్షేమమునకును, సమృద్ధికిని, పుణ్యమునకును పేరు.

ముసలం తుస్యాదయోఽగ్రే
ముసలీ మతా॥(67) తాళమూల్యా
మాఖుపర్ణీ గృహగోధికయోరపి

ముసల : న. ఇది రోకలికిని, ఈ. త్రీ. నేలతాడి చెట్టునకును, ఎలుకచెవిచెట్టునకును, బల్లికిని పేరు.

నిచుళో హిజ్జలతరౌ
నిచుళస్తు నిచోలకే॥ (68)
నిచుళః కవిభేదే స్యా
ద్వానీరే స్థలవేతసే।

నిచుళ: పు. ఇది గన్నేరుచెట్టునకును, గవిసెనకును (బురకా) నిచుళకవికిని, నీటి ప్రబ్బ(లి) చెట్టునకును, మెట్టప్రబ్బ చెట్టుకును పేరు.

పిచులో ఝాబుకేతూలే
హిజ్జలే జలవాయసే॥ (69)

పిచుల: పు. ఇది సన్నపాకుల ప్రక్కె చెట్టునకును, దూదికిని, గన్నేరుచెట్టునకును, నీటికాకికిని పేరు.

విపులః పృథులేఽగాధే
మేరు పశ్చిమ భూధరే।

విపుల : త్రి. ఇది విస్తారమైన దానికిని, లోతైన దానికిని, పు. మేరు పశ్చిమభాగమందలి విపుల పర్వతమునకును పేరు.

తుములః కలివృక్షే స్యా
త్తుములం రణసంకులే॥(70)

తుముల : పు. ఇది తాండ్ర చెట్టునకును, న. యుద్ధమందలి గొల్లునకును పేరు.

బహుళః కృష్ణపక్షేఽగ్నౌ
వసితే బహుళాగవి।
ఏలాయాం నీలికాయాం చ
బహుళాః కృత్తికాసుచ॥ (71)
బహుళం ప్రాజ్య నభసో

బహుళ: పు. ఇది కృష్ణపక్షమునకును, అగ్నికిని, నలుపువర్ణమునకును, త్రీ. గోవునకును, ఏలకిలతకును, నీలిచెట్టునకును, నిత్య బహువచనమునకును, కృత్తికానక్షత్రమునకును, త్రి. విస్తారమైన దానికిని, న. ఆకాశమునకును పేరు.

ర్మాతులో మదనద్రుమే।
మాతుర్భ్రాతరి ధుత్తూరే
వ్రీహిభేదేఽపి మాతులః॥ (72)

మాతుల: పు. ఇది మంగచెట్టునకును, మేనమామకును, ఉమ్మెత్తచెట్టునకును, ధాన్య విశేషమునకును పేరు.

కుటిలం వాచ్యవద్భుగ్నే
కుటిలా సరిదంతరే।

కుటిల : త్రి. ఇది వంకరయైన దానికిని, త్రీ. నదీ విశేషమునకును పేరు.

జటిలస్తు జటాయుక్తే
జటిలా మాంసి కౌషధౌ॥ (73)

జటిల : త్రి. ఇది జటలుగల దానికిని, త్రీ. జటామాంసికిని పేరు.

సుతల ప్రతలౌ చేతి
పాతాలభువనద్వయే।
స్యాతామట్టాలికాబంధే
తతాంగుళికరే క్రమాత్॥ (74)

సుతల : పు. ఇది సుతలమనెడి యధోలోకమునకును, కోటవాకిటిమీది యింటికిని పేరు. **ప్రతల**: పు. ఇది ప్రతలమనెడి యధోలోకమునకును, చాచిన వ్రేళ్ళుగల హస్తమునకును పేరు.

పిత్తళం త్రై జసద్రవ్యే
పిత్తళః పిత్తసంగతే।
పిత్తళాతో యపిప్పల్యాం
నిస్తలంవర్తు లే చలే॥(75)

పిత్తళ : న. ఇది ఇత్తడికిని, త్రి. పైత్యోద్రేకముగలవానికిని, స్త్రీ. నీటిపిప్పలికిని పేరు.

నిస్తల : త్రి. ఇది వర్తులవయ్యైన దానికిని, చలించుదానికిని పేరు.

కుంతల స్స్యాద్యవే దేశే
కేశ లాంగలయోరపి।
కంబళో నాగరాజేస్స్యా
ద్గజప్రావరణే కృమౌ॥(76)
కంబళశ్చోత్తరాసంగే
కంబళం సలిలే మతం।

కుంతల: పు. ఇది యవధాన్యమునకును, కుంతలదేశమునకును, వెంట్రుకలకును, నాగలికిని పేరు.
కంబళ : పు. సర్పవిశేషమునకును, ఏనుగుమీద పరచెడు చిత్రకంబళికిని, కంబళీపురుగునకును, ఉత్తరీయమునకును, న. ఉదకమునకును పేరు.

శంబళం కూల పాథేయ
మత్సరేషు సమీరితం॥ (77)
కందళంతు కపాలే స్యా
దుపరాగే నవాంకురే।
కలధ్వనౌ కందళీతు
మృగవృక్ష విశేషయోః॥(78)
పింగళ స్స్యాన్మునౌ రుద్రే
చండాంశోః పారిపార్శ్వకే।
నిధి భేదే క పావగ్నౌ
పింగళః కపిలే ऽన్యవత్ ॥(79)
కర్ణికాయాం చ వేశ్యాయాం
పింగళాకుముద స్త్రియాం।
జంగలో జలనిర్ముక్త

శంబళ: న. ఇది ఒడ్డునకును, దారిబత్తెమునకును, పరశ్రేయమును సహించకుండుటకును పేరు.
కందళ: న. ఇది పుఱ్ఱెకును, సూర్యాదిగ్రహణమునకును, క్రొత్తమొలకకును, అవ్యక్తమధురధ్వనికిని, ఈ. స్త్రీ. జింకలలోనిభేదమునకును, వృక్షవిశేషమునకును పేరు.
పింగళ: పు. ఇది పింగళమునికిని, ఈశ్వరునకును, సూర్యుని పార్శ్వమందలి దేవతావిశేషమునకును, కుబేరుని నిధివిశేషమునకును, కోతికిని, అగ్నికిని, త్రి. పింగళవర్ణమైన దానికిని, స్త్రీ. తామరదుద్దునకును, వేశ్యకును, దక్షిణ దిగ్గజముయొక్క భార్యకును పేరు.
జంగల: పు. ఇది మరుభూమికిని, న. మాంసమున

దేశేమాంసేచ జంగలం॥(80)
కును పేరు.

మంగళం(శ్రేయసి శ్వేత
దూర్వాయామపి మంగళా।
సర్వార్థ రక్షణే చాపి
మంగళం మంగళః కుజే॥(81)

మంగళ: న. ఇది శ్రేయస్సునకును, స్త్రీ. తెల్లగరికకును, న. సర్వధనమును రక్షించుకొనుటకును, పు. అంగారక గ్రహమునకును పేరు.

కుండలంవలయే పాశే
కుండలం కర్ణ వేష్టనే।
గుడూచ్యాంకాంచ (నా) నద్రౌ చ
కుండలీసముదీరితా॥(82)

కుండల: న. ఇది చక్రాకారమునకును, పాశమునకును, చెవియాభరణమునకును, ఈ. స్త్రీ. తిప్పతీగకును, ఎఱ్ఱకాంచనపు చెట్టునకును పేరు.

స్యాన్మండలంద్వాదశ రాజకేచ
దేశేచ బింబేచ కదంబకేచ
కుష్ఠ ప్రభేదేఽప్యుప సూర్యకే చ
భుజంగ భేదేశుని మండలస్స్యాత్॥(83)

మండల: న. ఇది ద్వాదశరాజమండలమునకును, 20 యోజనములు వైశాల్యముగల దేశమునకును, సూర్యాదిబింబమునకును, సమూహమునకును, కుష్ఠరోగ విశేషమునకును, పరివేషమునకును, పు. సర్పవిశేషమునకును, కుక్కకును పేరు.

స్యాదర్గళం తు కల్లోలే
దండే చాంతః కవాటయోః।

అర్గళ: న. ఇది పెద్ద తరంగమునకును, తలుపు గడియకును పేరు.

నిర్మలం విశదే విద్యా
న్నిర్మాల్యాభ్రకయోరపి॥ (84)

నిర్మల: స్త్రీ. ఇది స్వచ్ఛమైన దానికిని, పూజచేసి విడిచిన పుష్పాదులకును, అభ్రకమునకును పేరు.

శౌష్కల శ్శుష్కమాం సస్య
పణికే పిశి తాశిని।

శౌష్కల: పు. ఇది ఎండిన మాంసముల నమ్మువానికిని, రావణుని పురోహితునకును పేరు.

పాంసులః పుంశ్చలే శంభౌ
ఖట్వాంగే పాంసులా భువి॥ (85)

పాంసుల: పు. ఇది విటునకును, శివునకును, శివుని యాయుధవిశేషమునకును, స్త్రీ. భూమికిని పేరు.

సంకులం వాచ్యవద్వ్యాప్తేఽ
విస్పష్టార్థ వచస్యపి।

సంకుల: స్త్రీ. ఇది వ్యాపించిన దానికిని, స్పష్టము కాని వాక్యమునకును పేరు.

ఉజ్జ్వలో దీప్త శృంగార
విశదేషు వికాశిని॥ (86)

ఉజ్జ్వల: స్త్రీ. ప్రకాశించు దానికిని, పు. శృంగార రసమునకును, స్త్రీ. స్వచ్ఛమైన దానికిని, వికసించు దానికిని పేరు.

వంజులో వేతసా

వంజుల: పు. ఇది ప్రబ్బచెట్టునకును, అశోక వృక్ష

శోకలిని శ్లేష్మఫ	మునకును, నెమ్మిచెట్టునకును పేరు.
మంజులం నికుంజే శబలే మంజౌ జలరంకౌతు మంజులః (87)	**మంజుల**: న. ఇది పొదరింటికిని, త్రి. శబలవర్ణమైన దానికిని, సుందరమైన దానికిని, పు. కూకురు గడ్డంగి పిట్టకును పేరు.
పింజలం తు హరిద్రాభే కుశపత్రే ऽపి పింజలం।	**పింజల** : త్రి. ఇది పచ్చని కాంతి గలదానికిని, న. దర్భగడ్డికిని పేరు.
పుద్గల స్సుందరాకారే పుద్గల శ్చాత్మ దేహయోః ॥(88)	**పుద్గల** : త్రి. సౌందర్యాకృతిగల దానికిని, పు. పరమాత్మకును, శరీరమునకును పేరు.
జంభలో దేవతాభేదే, జంబీరే చాపి జంభలః।	**జంభల**: పు. ఈ పేరుగల బుద్ధదేవునకును, నిమ్మ చెట్టునకును పేరు.
కుంభిల శ్శ్యాలకే చోరే శ్లోక చ్ఛాయాహరే ఝషే॥ (89)	**కుంభిల** : ఇది భార్యతో బుట్టిన వానికిని, కన్నపు దొంగకును, శ్లోకార్థములను దొంగిలించిన వానికిని, మత్స్య విశేషమునకును పేరు.
చండిలో, నాపితేఖ్యాతో హరవాస్తుక శాకయోః।	**చండిల**: పు. ఇది మంగలివానికిని, శివునవునకును, చక్రవర్తి కూరకును పేరు.
గ్రంథిలో గ్రంధిసహితే కరీరద్రౌ వికంకతే॥ (90)	**గ్రంథిల**: త్రి. కణుపులు గల దానికిని, పు. వెణుతురు చెట్టునకును, పుల్ల వెలగ చెట్టునకును పేరు.
వామిలో దాంభికే వామే	**వామిల**:త్రి. డాంబికునకును, ఎడమవైపుదానికిని పేరు.
రామిలో రమణే స్మరే।	**రామిల** : పు. ఇది భర్తకును, మన్మథునకును పేరు.
వార్దలం దుర్దినే మేలానం దాయామపి వార్దలః॥(91)	**వార్దల**: న. ఇది మేఘావరణమైన దినమునకును, పు. మసిపాత్రమునకును పేరు.
తండు(లాఖ్యా) లస్తువిడంగే స్యా ద్ధాన్యాదినికరే ऽపిచ	**తండుల** : పు. ఇది వాయువిగండమునకును, బియ్యమునకును పేరు.
వృషలః కథిత శ్శూద్రే చంద్రగుప్తే చ వాజిని॥ (92)	**వృషల**: పు. ఇది శూద్రునకును, చంద్రగుప్తుడను రాజునకును, అశ్వమునకును పేరు.
నిష్కలస్తు కలాశూన్యే నష్టబీజే తు వాచ్యవత్।	**నిష్కల** : త్రి. ఇది తేజోవిహీనమైన దానికిని, వీర్యపటుత్వము లేని వానికిని పేరు.
పాకలం కుష్ఠభైషజ్యే,	**పాకల**: న. ఇది చెంగలి కోష్టునకును, పు. ఏనుగు

పాకలో కుంజర జ్వరే॥ (93)

నకు వచ్చెడు జ్వరమునకును పేరు.

పాచలో సాధన ద్రవ్యే
ప్యనలా నిలయోరపి।

పాచల: పు. సాధనమైన వస్తువునకును, అగ్నికిని, వాయువునకును పేరు.

మాచలోవంది చౌరేస్యా
ద్గ్రాహే రక్షసి చామయే॥ (94)

మాచల : పు. ఇది స్తుతిపాఠకునకును, దొంగకును, మొసలికిని, రాక్షసునకును, రోగమునకును పేరు.

పాటల శ్శ్వేతరక్తే స్యా
దాసువ్రీహౌ చ పాటలః।
పాటలా పాటలాపి స్యా
దస్యాః పుష్పేఽపిపాటలం॥ (95)

పాటల : పు. ఇది శ్వేతాధిక రక్తవర్ణమునకును, ఎర్రజిలమ ధాన్యమునకును, స్త్రీ. కలిగొట్టుచెట్టునకును, న. దీని పుష్పమునకును పేరు.

లోహల శ్శృంఖ లాచార్యే
భవేదవ్యక్త వాచిని।

లోహల: స్త్రీ. ఇది గొలుసుచేత కట్టుబడిన దానికిని, స్పష్టముగామాటలాడని వానికిని పేరు.

కోహళో వాద్య భేదేస్యా
త్కోహళశ్చమునావపి॥ (96)

కోహళ : పు. ఇది వాద్యవిశేషమునకును, నాట్యశాస్త్రమును చేసిన కోహళమునికిని పేరు.

తైతిలో గండకే ప్రోక్త
స్తైతిలం కరణాంతరే।

తైతిల : పు. ఇది ఖడ్గమృగమునకును, న. నాల్గవ పంచాగకరణమునకును పేరు.

హేమల స్స్వర్ణకారేస్యా
త్కృకలాసేశిలాంతరే॥ (97)

హేమల : పు. ఇది కంసాలికిని, తొండకును, బంగారుగీటు పెట్టు రాతికిని పేరు.

శ్యామలో మేచకే శ్వర్థే
కోమలం మృదులే జలే।

శ్యామల : త్రి. నల్లని దానికిని, పు. రావి చెట్టునకును పేరు. **కోమల**: త్రి. మృదువైన దానికిని, న. జలమునకును పేరు.

కామలః కాముకేరోగే
మరుదేశ వసంతయోః॥ (98)

కామల: పు. విటునకును, కామలారోగములకును, నిర్జలభూమికిని, వసంత ఋతువునకును పేరు.

పేశలోరుచిరే దక్షే

పేశల: త్రి. సుందరమైన దానికిని, సమర్థునకును పేరు.

గోకిలోముసలే హలే।

గోకిల : పు. రోకటికిని, నాగటికిని పేరు.

కోకిల స్స్యాత్పరభృతి
కోకిలంబదరీఫలే॥ (99)

కోకిల: పు. ఇది కోయిలకును, న. రేగుపండుకును పేరు.

గౌరిలో లోహచూర్ణే స్యా

గౌరిల : పు. ఇది ఉక్కు పొడుమునకును, తెల్లా

ద్గారిలో గౌరసర్షపే।	వాలకును పేరు.
ఫేనిల స్స్యాదరిష్టేపి	**ఫేనిల** : పు. ఇది కుంకుడు చెట్టునకును, న. రేగు
ఫేనిలంబదరీఫలే॥ (100)	పండునకును, ఉమ్మెత్త కాయకును, త్రి. నురుగు
మదనస్యఫలే చాపి	కలదానికిని పేరు.
వాచ్యవత్ఫేనవత్యపి।	
శీవల్లాఖ్యాచ శైవాలేయే	**శీవల** : న. ఇది నాచునకును, రాతిపువ్వునకును
శైలేయేపి చ శీవలం॥ (101)	పేరు.
శైవలం పద్మకాష్ఠేవ	**శైవల** : న. ఇది తామరకాడకును, నాచునకును
శైవలంచ జలాంచలే।	పేరు.
శీతలంపుష్పకాసీసే	**శీతల** : న. ఇది పర్వత ధాతువిశేషమునకును,
శైలజే మలయోద్భవే॥ (102)	రాతిపువ్వునకును, చందనమునకును, పు.
భవే దాసనపర్ణ్యాంచ	సోమెదపుచెట్టునకును, త్రి. చల్లనిదానికిని పేరు.
శీతల శ్శిశిరేఽన్యవత్।	
కల్లోలో హర్ష ఉల్లో లే	**కల్లోల**: పు. సంతోషమునకును, గొప్ప తరంగము
కల్లోలః పరి పంథిని॥(103)	నకును, త్రి. శత్రువునకును పేరు.
పటోల మోషధీవస్త్ర	**పటోల**: న. ఇది ఓషధి విశేషమునకును, ఘూర్జర
భిదోర్జ్యోత్స్న్యాం పటోల్యపి	దేశపు పట్టు వస్త్రమునకును, ఈ.స్త్రీ. చేతిపొట్ల
	చెట్టుకును పేరు.
కాకోలో విషభేదే స్యా	**కాకోల** : పు. ఇది గరళ విశేషమునకును, బొంత
ద్ద్రోణకాక కులాలయోః॥(104)	కాకికిని, కుమ్మరివానికిని పేరు.
తమాల స్తిలకేఖడ్గే	**తమాల**: పు. ఇదినుదుటిబొట్టునకును, ఖడ్గమృగమున
తాపింఛే వరుణ ద్రుమే।	కును, చీకటి మానికిని, ఉలిమిడి చెట్టునకును పేరు.
సువేలః ప్రణతే శాంతే.	**సువేల** : త్రి. ఇది నమ్రునకును, శాంతునకును,
సువేలః పర్వతాం తరే॥(105)	పు. సువేలాద్రికిని పేరు.
అవేల స్త్వపలాపే స్యా	**అవేల**: పు. ఇదిమోసపు మాటకును, పోకచెక్కల
దవేలా పూగచూర్ణకే।	గుండకును పేరు.
కపాలంశిరసో స్థ్ని స్యా	**కపాల** : న. ఇది పుఱ్ఱెకును, కుండమొదలగు వాటి
ద్ఘటాదే శ్శకలే వ్రజే॥ (106)	పెంకునకును, సమూహమునకును, కుష్ఠురోగ

కుష్ఠరోగవిశేషే చ
గోపాలోగోప భూపయోః।
కిట్టాల స్తామ్రకలశే
కిట్టాలో లోహగూథకే॥(107)
పాతాళంనాగలోకేస్యా
త్పాతాళం బడబానలే।
ప్రవాళో వల్లకీదండే
విద్రుమే నవపల్లవే॥ (108)
అరాళః కుటిలేసర్జ
రసేసమదదంతిని।
కరాళో దంతురే తుంగే
కరాళం చ కుఠేరకే॥(109)
కరాళా ధూణాతైలేऽపి
కరాళో భీషణేऽన్యవత్।
శృగాలో జంబుకే దైత్యే
శృగాలీండమరే విదుః॥(110)
కులాలః కుంభకారే స్యా
త్కుక్కుభే కౌశికే పి చ।
కుద్దాలో యుగపత్రే స్యా
త్కుద్దాలో భూమిదారకే॥(111)
బిడాలో నేత్రపిండే చ
బిడాలో ऽపిమృగాంతరే।
జంబాలం శైవలే పంకే
కీలాలంరుధిరేజలే॥(112)
వంఠాలశ్శూరయుద్ధే స్యా
న్నౌకాయాం చ ఖనిత్రకే।
ఆభీలం చైవ కృచ్ఛ్రే స్యా
దాభీలం చ భయానకే॥(113)

భేదమునకును పేరు.

గోపాల : పు. గొల్లవానికిని, రాజునకును పేరు.

కిట్టాల : పు. ఇది రాగిపాత్రమునకును, ఇనుప చిట్టమునకును పేరు.

పాతాళ: న. ఇదిపాతాళలోకమునకును, బడబాగ్నికిని పేరు.

ప్రవాళ: పు. ఇది వీణాదండమునకును, పగడమునకును, చిగురుటాకునకును పేరు.

అరాళ: త్రి. వక్రమైనదానికిని, పు. ధూపద్రవ్యమునకును, మదపుటేనుగునకును పేరు.

కరాళ : త్రి. ఇది మిట్టపండ్ల వానికిని, ఉన్నతమైన దానికిని, న. గగ్గరచెట్టునకును పేరు. పు. అందుగ బంకవలన దీయబడిన నూనెకును, త్రి. భయంకరమైన దానికిని పేరు.

శృగాల : పు. ఇది నక్కకును, రాక్షసునకును, ఈ. స్త్రీ. దేశోపద్రవమునకును పేరు.

కులాల : పు. ఇది కుమ్మరి వానికిని, గంపపులుగునకును, గుడ్లగూబకును పేరు.

కుద్దాల : పు. ఇది దేవకాంచనపు చెట్టునకును, గుద్దలికిని పేరు.

బిడాల: పు. ఇది కనుగ్రుడ్డునకును, పిల్లికిని పేరు.

జంబాల: న. ఇది నాచునకును, బురదకును పేరు.

కీలాల : న. ఇది నెత్తురునకును, జలమునకును పేరు.

వంఠాల : పు. ఇది శూరుల యుద్ధమునకును, ఓడకును, తవ్వుగోలకును పేరు.

ఆభీల: న. ఇది కష్టమునకును, భయానక రసమునకును పేరు.

నాభీలం నాభిగర్భాండే
వంక్షణేచోత్త మస్త్రియాం।

నాభీల : న. ఇది నాభిలోని కంతికిని, ఉత్తమ స్త్రీలయొక్క యూరుసంధికిని పేరు.

ఉత్ఫుల్లః కరణే స్త్రీణా
ముత్తాలే చ వికస్వరే॥ (114)

ఉత్ఫుల్ల : పు. స్త్రీల రతి బంధవిశేషమునకును, త్రి. అధికమైన దానికిని, వికసించిన దానికిని పేరు.

శయాళు స్స్యా దజగరే
నిద్రాశీలేఽపి కుక్కురే।

శయాళు : పు. ఇది కొండచిలువకును, త్రి. నిద్రించు స్వభావము గల దానికిని, కుక్కకును పేరు.

శ్రద్ధాళు ర్దో హదిన్యాంచ
శ్రద్ధావతి తువాచ్యవత్ ॥ (115)

శ్రద్ధాళు : స్త్రీ. ఇది వేవిళ్ళుగల స్త్రీకిని, త్రి. శ్రద్ధగల దానికిని పేరు.

లాంగూలం మేహ నే పుచ్ఛే

లాంగూల : న. ఇది శిశ్నమునకును, తోకకును పేరు.

శార్దూలో రాక్షసాంతరే।
వ్యాఘ్రే చ పశుభేదే చ
సత్త మేతూత్తరస్థితః॥ (116)

శార్దూల : పు. ఒక రాక్షసునకును, పెద్ద పులికిని, శరభమృగమునకును, సమాసోత్తరపదమైనపుడు శ్రేష్ఠునకును పేరు.

వాతూలో వాత సంఘాతే,
వాతలే మారుతాసహే।

వాతూల : పు. ఇది వాయుసమూహమునకును, త్రి. వాతపదార్థమునకును, వాయువును సహించని దానికిని పేరు.

కుకూలం శంకు సంకీర్ణ
శ్వభ్రే చాపితుషానలే॥ (117)

కుకూల : న. పశువులను కట్టుటకై గసిగతో నాటిన గుంటకును, పు. ఊమకనిప్పునకును పేరు.

కుకూల స్స్యాద్దుకూలంతు
క్షామే సూక్ష్మాంశుకేఽపిచ।

దుకూల : న. ఇది పట్టుబట్టకును, సన్నపు బట్టకును పేరు.

జంబూలో జంబు విటపే
జంబూలః క్రకచ ఛదే॥ (118)

జంబూల : పు. ఇది నేరేడు చెట్టునకును, మొగలి చెట్టునకును పేరు.

చత్వాలో హోమ
కుండేస్యా ద్గ(ర్తే) ర్భే

చత్వాల : పు. హోమకుండమునకును, గర్భమునకును పేరు.

చోత్తాల ఉత్కటే। శ్రేష్ఠేఽపి
వికరాళేఽపి స్యాదుత్తాల ప్లవంగమే।

ఉత్తాల : త్రి. అధికమైన దానికిని, శ్రేష్ఠమైన దానికిని, మిగుల విశాలమున్ను, పొడవున్ను, గలదానికిని పేరు.

చూడాలా తూచ్చటాయాం స్యా
చ్చూడావతి తు వాచ్యవత్।

చూడాల : త్రి. ఇది గుంద్రతుంగముస్తకును, త్రి. జుట్టుగల దానికిని పేరు.

విశాలాత్విం ద్రవారుణ్యాం

విశాలా : స్త్రీ. ఇది పెద్దపాపర చెట్టునకును,

విశాలోజ్జ యినీపురి॥(120)	ఉజ్జయినీ పట్టణమునకును, పు. వృక్ష విశేషమున
విశాలో వృక్షభేదేऽపి	కును, త్రి. విస్తారమైన దానికిని పేరు.
విశాలః పృథులే న్యవత్।	
మేఖలా ఖడ్గ బంధే స్యా	**మేఖలా :** స్త్రీ. జారకుండుటకు చేతికిని కత్తిపిడికిని
త్కాంచీ శైలనితంబయోః॥(121)	గట్టిన త్రాటికిని, మొలనూలికిని, పర్వత మధ్య భాగమునకును పేరు.
శృంఖలాపుంస్కటీవస్త్ర	**శృంఖల :** స్త్రీ. ఇది పురుషుల మొలత్రాటికిని,
బంధేऽపి నిగళే ऽపి చ।	(లేక, పటుకా) గొలుసునకును పేరు.
కుచేలా విద్ధపర్ణ్యాంస్యా	**కుచేలా :** స్త్రీ. ఇది పాట చెట్టునకును, పు. పాత
త్కుచేలస్తు కువాససి॥ (122)	గుడ్డకును పేరు.
అచలా వసుధాయాంస్యా	**అచలా :** స్త్రీ. ఇది భూమికిని, పు. పర్వతమునకును,
దచలశ్శైల కీలయోః।	ఆవునుకట్టెడు కొయ్యకును పేరు.
చంచలాతు తటిల్లక్ష్మ్యో	**చంచలా :** స్త్రీ. ఇది మెఱుపునకును, లక్ష్మికిని, పు.
శ్చంచలః కాముకే ऽనిలే ॥(123)	విటునకును, వాయువునకును పేరు.
ఇల్వలా స్తారకాభేద	**ఇల్వలాః :** స్త్రీ. (నిత్యబహువచనం) మృగశిరా
ఇల్వలోదైత్యమత్స్యయోః।	నక్షత్రమునకు మీదనుండు 5చుక్కలకును, పు.
పిచ్ఛిలా శాల్మలీసింధు	ఇల్వలుడను రాక్షసునకును (వాతాపిసోదరుడు),
భేద పోతకి కాసు చ॥ (124)	మత్స్య విశేషమునకును పేరు.
పిచ్ఛిలాశింశుపాయాంచ	**పిచ్ఛిలా :** స్త్రీ. ఇది బూరుగచెట్టునకును, పిచ్ఛిలా
పిచ్ఛిలో విజిలేऽన్యవత్।	నదికిని, ఆడుపిచ్చుకకును, ఇరుగుడు చెట్టున కును, త్రి. జిడ్డుగల దానికిని పేరు.
సప్తలా పాటలాగుంజా	**సప్తలా :** స్త్రీ. ఇది కలిగిగొట్టు చెట్టునకును,
నవమాలిక యోరపి॥ (125)	పూసగురివెందచెట్టునకును, విరజాజిచెట్టునకును,
భవేచ్చర్మ కషాయాంచ	సంబరేణి చెట్టునకును పేరు.
మహిళా భీరు గుంద్రయోః।	**మహిళా :** స్త్రీ. ఇది స్త్రీకిని, ప్రేంఖణపుచెట్టునకును పేరు.
సిధ్మలామత్స్య చూర్ణస్యా	**సిధ్మలా :** స్త్రీ. ఇది రొయ్యపప్పునకును; త్రి.
త్సిధ్మలశ్చ కిలాసిని ॥ (126)	శోబెల రోగికిని పేరు.
సంధిలాతుసురంగాయం	**సంధిలా :** స్త్రీ. ఇది కన్నమునకును, నదికిని

నదీ మందిరయోరపి।	గృహమునకును పేరు.
రసాలామార్జితాయాంస్యా	**రసాలా :** స్త్రీ. ఇది పెఱుగులో ననేక ద్రవ్యములు
జ్జిహ్వా దూర్వా విదారిషు॥(127)	గూర్చి చేసిన భోజన పదార్థమునకును, నాలుక
రసాలం స్సిహ్లకే చోలే	కును, గరికెకును, తెల్లనేలగుమ్మడు చెట్టునకును,
రసాల శ్చేక్షుచూతయోః।	న. అందుగబంకతో జేసిన ధూపద్రవ్యమునకును, బాలింతబోలునకును, పు. చెఱుకునకును, మామిడి చెట్టునకును పేరు.
విమలా శీతలాయాంస్యా	**విమలా :** స్త్రీ. ఇది సోమెంద చెట్టునకును, నిర్మల
ద్భువో భేదే చ నిర్మలే॥(128)	మైన భూవిశేషమునకును, త్రి. నిర్మలమైన దానికిని
విమలేచామలా లక్ష్మ్యా	పేరు.
మమలం విశదే భ్రకే।	**అమలా :** స్త్రీ. ఇది లక్ష్మికిని, త్రి. స్వచ్ఛమైన దానికిని, న. అభ్రక ధాతువునకును పేరు.
శ్రీఫలీ నీలికా ధాత్ర్యో	**శ్రీఫలీ :** స్త్రీ. ఇది నీలిచెట్టునకును, ఉసిరిగ చెట్టున
ర్మాలూరే శ్రీఫలస్మృతః॥(129)	కును, అ.పు. మారేడు చెట్టునకును పేరు.
పాతలీవాగురాయాం స్యా	**పాతలీ :** స్త్రీ. ఇది వలకును, స్త్రీకిని, మంటికుండల
న్నారీమృత్పాత్రభేదయోః।	లోని భేదమునకును పేరు.
జాంగలీ శూకశింబ్యాంస్యా	**జాంగలీ :** స్త్రీ. ఇది దూలగొండి చెట్టునకును, పు.
జ్జాంగలశ్చ కపింజలే॥(130)	కాటుగ పిట్టకును పేరు.
లాంగలీ జలపిప్పల్యాం	**లాంగలీ :** స్త్రీ. నీటి పిప్పలికిని, న. పుష్ప విశేషము
లాంగలంకుసుమాంతరే।	నకును, నాగటికిని, తాడి చెట్టునకును, ఇంటి
సీరేऽపి లాంగలం తాళ	దూలములలోని భేదమునకును పేరు.
గృహదారువిశేషయోః॥(131)	
అంగుళీ కరశాఖాయాం	**అంగుళీ :** స్త్రీ. ఇది వ్రేలికిని, గజతుండాగ్రభాగమున
కర్ణికాయాం గజస్య చ।	కును పేరు.
జాంగులీ విషవిద్యాయాం	**జాంగులీ :** స్త్రీ. ఇది విషమును దింపెడి మంత్ర
జాంగులం జాలినీఫలే॥(132)	విద్యకును, న. బీరకాయకును పేరు.
కదళీ వైజయంత్యాం చ	**కదళీ :** స్త్రీ. ఇది టెక్కెమునకును, అరటి చెట్టున
రంభాయాం హరిణాంతరే।	కును, జింకలలోనిభేదమునకును, ఆ. స్త్రీ. బూరుగ

కదళాశాల్మలీ బ్రాహ్మీ
డింబికా సు చ కథ్యతే॥ (133)

చెట్టునకును పొన్నగంటి కూరకును, దుండిగప్పు చెట్టునకును పేరు.

నకులీ కుక్కుటీ మాంస్యో
ర్నకులః పాండవే పశౌ।

నకులీ: స్త్రీ. ఇది కోడిపెట్టకును, జటామాంసికిని, అ. పు. నకులునకు, ముంగిసకును పేరు.

నాకులీకుక్కుటీ కందే
నాకులీచవ్యరాస్నయోః॥ (134)

నాకులీ : స్త్రీ. ఓషధి విశేషమునకును, చవ్యమను గంధద్రవ్యమునకును, దుంపరాష్ట్రమునకును పేరు.

నైపాలీ నవమాలీ మ
నశ్శిలాసువహాసు చ।

నైపాళి : స్త్రీ. ఇది విరజాజి చెట్టునకును, నేపాళ దేశపు మణిశిలకును, నల్లిపువ్వుల వావిలి చెట్టునకును పేరు.

తాంబూలీ నాగవల్ల్యాంచ
తాంబూలం క్రముకే౽పిచ॥ (135)

తాంబూలీ: స్త్రీ. ఇది ఆకు తీగకును, న. పోకచెక్కకును పేరు.

పాంచాలీ పుత్రికారీత్యోః
పాంచాలో జన దేశయోః।

పాంచాలి : స్త్రీ.ఇది వస్త్రాదులచేత జేయబడిన బొమ్మకును, పాంచాలీరీతికిని, అ. పు. పాంచాల దేశపు మనుష్యునకును, ఆ దేశమునకును పేరు.

శాల్మలీ తరుభేదే స్యా
ద్ద్వీపభేదే౽పి శాల్మలీ॥ (136)

శాల్మలి : స్త్రీ. ఇది బూరుగ చెట్టునకును, శాల్మలి ద్వీపమునకును పేరు.

కేవలీ జ్ఞానభేదే స్యా
త్కేవలం చైక కృత్స్నయోః।
నిర్ణీతే కేవలం ప్రోక్తం
కేవలః కుహనే క్వచిత్॥ (137)

కేవలీ: స్త్రీ. ఇది జ్ఞానవిశేషమునకును, న. ఒక్కటి యనుటకును, అంతయుననుటకును, త్రి. నిర్ణయింపబడిన దానికిని, పు. కుత్సితునకును పేరు.

కాహళీ తు తరుణ్యాం స్యా
త్కాహళం భృశ శుష్కయోః।
వాద్యభాండ విశేషే తు
కాహలా కాహళః ఖలే॥ (138)

కాహళి: స్త్రీ. ఇది యౌవన స్త్రీకిని న. అతిశయమునకును, త్రి. ఎండిన దానికిని, స్త్రీ. వాయించు కుండకును, త్రి. దుర్మార్గునకును పేరు.

గండోలీ వరటా భద్రా
శఠీషు కథితా బుధైః।

గండోలి: స్త్రీ. ఇది కందిరీగకును, భద్రముస్తకును, ఉమ్మెత్త చెట్టునకును పేరు.

అంజలీం కుడుపే విద్యా
దంజలిః కరసంపుటే॥ (139)

అంజలి : స్త్రీ. ఇది మానెడు ప్రమాణమునకును, దోసిలికిని పేరు.

★ అథలాంత శ్చతుర్వర్ణః ★

మదకల స్స్యాన్మత్తేభే
మదేనావ్యక్త వాచి చ।

మదకల: పు. ఇది మదపుటేనుగునకును, మదముచేత వ్యక్తముగాని మాటకును పేరు.

భవేత్కలకల స్సర్జ
రసే కోలాహలే஽పి చ॥(140)

కలకల : పు. ఇది యక్షధూపమునకును, కోలాహల ధ్వనికిని పేరు.

స్మృతో విచికిలో మల్లీ
ప్రభేదే దమనే஽పి చ।

విచికిల : పు. ఇది మల్లి చెట్లలోని భేదమునకును, దమనమునకును పేరు.

బృహన్నలో గుడాకేశే
మహాపోటగళే஽పి చ॥ (141)

బృహన్నల: పు. అర్జునునకును, పెద్దకిక్కిసగడ్డికిని పేరు.

పరీమళో విమర్దే చ
స్యాన్మనోహరగంధవత్।
రతోప మర్దవికస
ద్దేహరాగాది సౌరభే॥ (142)

పరిమళ: పు. పరిమళద్రవ్య సమ్మేళనమునకును, సువాసనకును, రతిసమ్మర్దమువలన పుట్టిన చందనాదుల పరిమళమునకును పేరు.

యవఫలస్స్మృతో వేణౌ
మాంసీకుటజయోరపి।

యవఫల: పు. ఇది వెదురునకును, జటామాంసికిని, కొడిశచెట్టునకును పేరు.

ముక్తాఫలం తు కర్పూరే
మౌక్తికేలవలీఫలే॥ (143)

ముక్తాఫల: న. ఇది కప్పురమునకును, ముత్తెమునకును, వెన్నెలతీగయొక్క పండునకును పేరు.

సదాఫల స్కంధఫలే
నారికేళేప్యుదుంబరే

సదాఫల: పు. ఇది కుక్కమేడిచెట్టునకును, కొబ్బరి చెట్టునకును, మేడి చెట్టునకును పేరు.

విదుః కర్మఫలంకర్మ
రంగ కర్మవిపాకయోః॥ (144)

కర్మఫల : న. ఇది కర్మరంగ ఫలమునకును, కర్మఫలమునకును పేరు.

మృత్యుఫలో మాహాకాలే
కదళ్యాం మృత్యుఫల్యపి।

మృత్యుఫల: పు. ఇది ముషిణిచెట్టునకును, ఈ. స్త్రీ. అరటి చెట్టునకును పేరు.

భవేద్వాయుఫలం శక్ర
కార్ముకే కరకే஽పి చ॥ (145)

వాయుఫల: న. ఇది ఇంద్రధనస్సునకును, వడగలికిని పేరు.

హాలాహలో విషే జ్యేష్ఠ్యాం
హయలాలాహ్వయోరగే।

హాలాహల : పు. ఇది విషమునకును, బల్లికిని, నల్లికెళ్ళపామునకును పేరు.

కుతూహలం కౌతుకే స్యా

కుతూహల : న. ఇది ఉత్సాహమునకును, త్రి.

త్రుశస్తే చ కుతూహలం। (146)	శ్రేష్ఠమైన దానికిని పేరు.
దళామళం దమనకే తథామరువకే ऽ పి చ।	**దళామల:** న. ఇది దమనమునకును, మరువము నకును పేరు.
మహాబలం సీసకే ऽ పి బలాఢ్యే ऽ పి సమీరణే॥ (147) భవేదతి బలాయాం చ	**మహాబల:** న. ఇది సీసమునకును, త్రి. బలవంతున కును, పు. వాయువునకును, స్త్రీ. అతిబలయను చెట్టునకును పేరు.
ఖతమాలో బలాహకే। ధూమే ऽ పి	**ఖతమాల :** పు. ఇది మేఘమునకును, పొగకును పేరు.
కందరాళ స్స్యాత్పర్కటీ గర్ద భాండయోః॥ (148)	**కందరాళ :** పు. ఇది జువ్విచెట్టునకును, కలజువ్వి చెట్టునకును పేరు.
మహాకాళస్త్రిణయణే కింపాకే ప్రమథాంతరే।	**మహాకాళ :** పు. ఇది శివునకును, ముషిణి చెట్టు కును, ప్రమథ గణములో నొకనికిని పేరు.
మహానీలో భృంగరాజే మణి నాగవిశేషయోః॥ (149)	**మహానీల :** పు. ఇది గుంటగలగరచెట్టునకును, నీలమణికిని, మహానీలమను దేవయోని సర్పము నకును పేరు.
భవేద్బహుఫలాభిఖ్యా మల(పూ)యూ నీప వృక్షయోః।	**బహుఫల :** పు. ఇది బ్రహ్మమేడిచెట్టునకును, కడిమిచెట్టునకును పేరు.
జలాంచలం స్మృతం వారి నిర్గ మే శైవలే ऽ పి చ॥ (150)	**జలాంచల:** న. ఇది నీరుపోయెడి తూమునకును, నాచునకును పేరు.
గండశైలో లలాటే స్యా చ్యుతస్థూలోపలే గిరేః।	**గండశైల:** పు. ఇది నుదుటికిని, పర్వతమునుంచి జారిన పెద్దఱాతికిని పేరు.
ఉలూఖలం గుగ్గులు ద్రౌ ఖండన్యర్దే ऽ ప్యులూఖలం॥ (151)	**ఉలూఖల:** న. ఇది గుగ్గిలపు చెట్టునకును, ఱోటి కిని పేరు.
చక్రవాళో ऽ ద్రిభేదేస్యా చ్చక్రవాళం తు మండలే।	**చక్రవాళ:** పు. లోకాలోక పర్వతమునకును, న. వర్తులాకారమునకును పేరు.
స్మృతః పోటగళః కాశే నళే పోట గళో ఝషే॥ (152)	**పోటగళ :** పు. ఇది రెల్లునకును, కిక్కిస గడ్డికిని, చేపకును పేరు.
హస్తిమల్లో ऽ భ్రమాతంగే	**హస్తిమల్ల:** పు. ఇది ఐరావతమునకును, విఘ్నేశ్వ

హస్తి మల్లో వినాయకే
భస్మతూలో గ్రామకూటే।
పాంశువర్షే హిమేऽపి చ॥(153)
వాతకేళిః కలాలాపే
షిద్గానాం దంతలేఖనే।
కమండలు స్స్యాత్కరకే
పర్కటీ పాదపేऽపి చ॥ (154)
అక్షమాలాక్ష సూత్రేస్యా
దరుంధత్యా మపి స్మృతా।
మణిమాలా స్మృతా హారే .
స్త్రీణాందంతక్షతాంతరే॥(155)
ధ్వనిలాలా స్మృతా వేణౌ
కాహళా వీణయోరపి।
రజస్వలాపుష్పవత్యాం
సైరిభేతు రజస్వలః॥(156)
ఏకాష్ఠీలా మపి ప్రాహు
శ్శివమల్ల్యోషధీభిదోః।
అతిబలా బలాభేదే
ప్రబలే తిబలో మతః॥(157)
భద్రకాళీ తు గంధోళ్యా
ముమాయా మోషధీభిది।
హరితాళీనభోరేఖా
దూర్వాఖడ్గలతాసు చ॥(158)
అంకపాళీస్మృతా కోట్యాం
ధాత్రికా పరిరంభయోః।
గంధఫలీ ప్రియంగౌస్యా
త్కోరకే చంపకస్య చ॥(159)

రునకును పేరు.

భస్మతూల: పు. ఇది గ్రామసమూహమునకును, తుంపుఋలవర్షమునకును, మంచునకును పేరు.

వాతకేళి : పు. ఇది తుమ్మెదకును, విటులయొక్క దంతక్షతమునకును పేరు.

కమండలు: పు. ఇది సన్యాసులయుదకపాత్రమునకును, జువ్విచెట్టునకును పేరు.

అక్షమాలా : స్త్రీ. ఇది రుద్రాక్షమాలికకును, అరుంధతికిని పేరు.

మణిమాలా : స్త్రీ. రత్నమాలికకును, స్త్రీల దంతక్షతాభేదమునకును పేరు.

ధ్వనిలాలా: స్త్రీ. ఇదివెదురునకును, బూరాకును, వీణకును పేరు.

రజస్వలా : స్త్రీ. ఇది రజస్వలా స్త్రీకిని, పు. దున్నపోతునకును పేరు.

ఏకాష్ఠీలా : స్త్రీ. ఇది ఒక పుష్పపు చెట్టునకును, పాటుచెట్టునకును పేరు.

అతిబలా : స్త్రీ. ఇది చిట్టాముదపు చెట్లలోని భేదమునకును, త్రి. బలవంతునకును పేరు.

భద్రకాళీ : స్త్రీ. ఇది కందిరీగకును, పార్వతికిని, ఓషధి విశేషమునకునుపేరు.

హరితాళీ: స్త్రీ. ఇది ఆకాశపురేఖకును, గరికెగడ్డికిని, పెద్ద కత్తికిని పేరు.

అంకపాళీ : స్త్రీ. ఇది పేదికయును శాకవిశేషమునకును, పెంపుడు తల్లికిని, ఆలింగమునకును పేరు.

గంధఫలీ : స్త్రీ. ఇది ప్రేంకణపు చెట్టునకును, సంపంగి మొగ్గకును పేరు.

★ అథలాంతః పంచవర్ణః ★

అసుతీబల ఇత్యాఖ్యా కన్యాపాలక యజ్జ్వనోః।	**అసుతీబల:** పు. ఇది శూద్రజాతివిశేషమందు పుట్టిన కన్యాపాలుడనువానికిని, యజ్ఞముజేసిన వానికిని పేరు.
స్యాత్పాండు కంబలశ్శ్వేత కంబలే చ శిలాంతరే॥ (160)	**పాండుకంబల :** పు. ఇది తెల్లని కంబళికిని, శిలా విశేషమునకును పేరు.
ఏకకుండల ఇత్యేష సౌనందిని ధనాధిపే।	**ఏకకుండల :** పు. ఇది బలరామునకును, కుబేరు నకును పేరు.
భవే దుద్దండ పాలస్తు సర్ప మత్స్య ప్రభేదయోః॥ (161)	**ఉద్దండపాల:** పు. ఇదిసర్పవిశేషమునకును, మత్స్య విశేషమునకును పేరు.
కృపేట పాలమిచ్ఛంతి కేనిపాతసముద్రయోః।	**కృపేటపాల:** పు. ఇది ఓడతెడ్డునకును, సముద్రము నకును పేరు.
భవేత్సురత తాళీ తు దూతికాయాం శిరస్స్రజి॥ (162)	**సురతతాళీ :** స్త్రీ. ఇది తార్పుడకత్తెకును, శిరమున ధరించు పుష్పమాలకును పేరు.

★ అథవాంత ఏకవర్ణః ★

వం ప్రచే తసిజానీయా దివార్థే చ తదవ్యయం।	**వ :** పు. ఇది వరుణదేవునకును, అవ్య. ఇవార్థము నకును పేరు.
స్వంజ్ఞాతా వాత్మ ధనయో రాత్మీయే చ ప్రచక్షతే॥ (1)	**స్వ :** ఇది జ్ఞాతికిని, ఆత్మకును, (తాను) ధనము నకును, త్రి. తనసంబంధమైన దానికిని పేరు.

★ అథవాంతో ద్వివర్ణః ★

భవస్సం సార సంప్రాప్తి శ్రేయ శ్శంకరజన్మసు।	**భవ:** పు. ఇది సంసారమునకును, పొందుటకును, శుభమునకును, శివునకును, పుట్టువునకును పేరు.
దవోదావ ఇవఖ్యాతో వనాగ్నివన యోరపి॥ (2)	**దవ, దావ:** పు. ఈరెండును అరణ్యమందుఋట్టెడు దవానలమునకును, వనమునకును పేరు.
ద్రవః ప్రద్రావరసయో ర్గతౌ నర్మణివిద్రవే।	**ద్రవ :** పు. ఇది పరుగెత్తుటకును, నీరుగా నుండు పదార్థమునకును, గమనమునకును, స్త్రీపురుషుల విహారక్రీడకును, పరిహాసమునకును పేరు.
ధవః పత్యౌనరే ధూర్తే	**ధవ :** పు. ఇది పెనిమిటికిని, మనుష్యునకును,

వృక్షభేదేऽ పి కీర్తితః॥ (3)

విటునకును, నందివృక్షమునకును పేరు.

జవో వేగిని వేగేస్యా
దో(డ్రపుష్పే) జవామతా।

జవ : త్రి. ఇది వేగముగలదానికిని, పు. వేగమునకును, స్త్రీ. దాసాని చెట్టునకును పేరు.

లవో లేశే విలాసే చ
ఛేదనే రామనందనే॥(4)

లవ : పు. ఇది స్వల్ప పరిమాణమునకును, విలాసమునకును, తుంపుటకును, రాముని పుత్రునకును పేరు.

ప్లవః కారండవే భేకే
కులకే బేలకే కపౌ।
శబ్దేప్లుత గతౌ ప్లక్షే
చండాల జలకాకయోః॥ (5)
ప్లవం గంధతృణే ప్రోక్తం
కైపర్తీ ముస్తకేऽపి చ।

ప్లవ : పు. ఇది నీటికోడికిని, కప్పకును, పుష్పవృక్ష విశేషముకును, తెప్పకును, కోతికిని, ధ్వనికిని, దాటుటకును, జువ్విచెట్టుకును, మాదిగవానికిని, నీటికాకికిని, న. వాసన గడ్డికిని, తుంగముస్తలలోని భేదమునకును పేరు.

హవో యజ్ఞేతథా హ్వానే
నిదేశేऽపి హవో మతః॥ (6)

హవ : పు. ఇది యజ్ఞమునకును, పిలుచుటకును, ఆజ్ఞకును పేరు.

శవో మృతే శవం నీరే

శవ : పు. ఇది పీనుగునకును, నీటికిని పేరు.

సవ స్సంధానయజ్ఞయోః।

సవ : పు. ఇది కూర్చుటకును, యజ్ఞమునకును పేరు.

క్షవః క్షుతే రాజికాయాం

క్షవ : పు. ఇది తుమ్మునకును, నల్లావాలకును పేరు.

నవంనవ్యే స్తవే లిదుః॥ (7)

నవ : త్రి. ఇది నూతనమైన దానికిని, న. స్తుతికిని పేరు.

ధ్రువః కీలే శివేశంకౌ వ
సౌయోగే వటే మునౌ।
ధ్రువామూర్వాశాల పర్ణ్యో
ర్గీతి స్రుగ్భేదయోరపి॥ (8)
ధ్రవంతు నిశ్చితే తర్క్యే
నిశ్చలే శాశ్వతేऽన్యవత్।

ధ్రువ: పు. ఇది మేకునకును, శివునకును, మొరడునకును, అష్టవస్తువులలో నొకనికిని, ధ్రువనామయోగమునకును, మఱ్ఱిచెట్టునకును, ధ్రువమునికిని, స్త్రీ.చాగచెట్టునకును, ముయ్యాకుపొన్నచెట్టునకును, ధ్రువాగానమునకును, వటుపత్రాకారమగు యజ్ఞపాత్ర విశేషమునకును, త్రి. నిశ్చయింపబడిన దానికిని, ఊహింపబడిన దానికిని, చలించని

దానికిని, స్థిరమైన దానికిని పేరు.

స్రువాఖ్యా సల్లకీమూర్వా
స్రుగ్భేదేషు చ విశ్రుతః॥ (9)

స్రువ : పు. ఇది అందుగు చెట్టుకును, చాగచెట్టున కును, హోమపాత్ర విశేషమునకును పేరు.

శివం మోక్షే సుఖేభద్రే
సలిలే చ శివోహరే।
వేదే యోగాంతరే కీలే
వాలుకే గుగ్గులావపి॥(10)
పుండరీక ద్రుమే చాథ
శివా ఝూటమతౌషధౌ।
అభయామలకీగౌరీ
క్రోష్ట్రీ సక్తుఫలాసు చ॥ (11)

శివ : న. ఇది మోక్షమునకును, సుఖమునకును, మంగళమునకును, జలమునకును, పు. శివున కును, వేదమునకును, శివనామయోగమున కును, మేకునకును, ఇనుమునకును, గుగ్గిలపు చెట్టునకును, పుండరీక మను వృక్షమునకును, స్త్రీ. ఓషధి విశేషమునకును, కరక చెట్టునకును, ఉశిరిగచెట్టునకును, పార్వతికిని, ఆడు నక్కకును, జమ్మి చెట్టునకును పేరు.

దివంస్వర్గే ఽంత రిక్షే చ

దివ : న. ఇది స్వర్గమునకును, ఆకసమునకును పేరు.

క్లీవష్షండే ఽప్యపౌరుషే।

క్లీవ : పు. ఇది నపుంసకునకును, పౌరుషహీనున కును పేరు.

జీవో వృక్షప్రభేదే స్యా
జ్జీవః ప్రాణినిగీష్పతౌ॥ (12)
జీవః ప్రాణే ప్రాణధృతౌ
జీవాత్మ న్యపి కీర్తితః।
జీవాజీవంతికా భూమీ
మౌర్వీశింజత వృత్తిషు॥(13)
వచాయా మపి జీవా స్యా
జ్జీవం స్యాజ్జీవితేఽ పి చ।

జీవ : పు. ఇది వేగిమ్రానికిని, ప్రాణముగల దానికిని, బృహస్పతికిని, ప్రాణమునకును, ప్రాణ ములను ధరించుటకును, జీవాత్మకును, స్త్రీ. పాల కూరకును, భూమికిని, వింటినారికిని, భూషణ ధ్వనికిని, జీవనార్థవ్యాపారమునకును, వసకును, న. బ్రతుకుటకును పేరు.

భావ స్వభావేఽ భిప్రాయే
చేష్టాసత్తా త్మజన్మసు॥ (14)
క్రియాలీలా పదార్థేషు
బుధ జంతు విభూతిషు।

భావ : పు. ఇదిస్వభావమునకును, అభిప్రాయము నకును, చేష్టకును, ఉండుటకును, ఆత్మకును, పుట్టుగకును, క్రియకును, విలాసమునకును, శబ్దార్థమునకును, విద్వాంసునకును, జంతువున కును, సంపదకును పేరు.

దేవ స్సురే ఘనే రాజ్ఞి
దేవ మాఖ్యాతిమింద్రియే॥(15)
దేవీ భట్టారికాయాం చ
తేజనీ స్పృక్కయోరపి।

దేవ : పు. ఇది దేవతలకును, మేఘమునకును, రాజునకును, న. ఇంద్రియమునకును, ఈ. స్త్రీ. రాణికిని, చాగ చెట్టునకును, స్పృక్కయను గంధ ద్రవ్యమునకును పేరు.

సత్వంగుణే పిశాచాదౌ
బలేద్రవ్య స్వభావయోః॥(16)
ఆత్మత్వే వ్యవసాయే చ
చిత్తే ప్రాణేషు జంతుషు।

సత్వ : న. ఇది సత్వగుణమునకును, పిశాచాదులకును, బలమునకును, పృథివ్యాది ద్రవ్యములకును, స్వభావమునకును, తానగుటకును, ప్రయత్నమునకును, మనస్సునకును, ప్రాణములకును, జంతువులకును పేరు.

సాంత్వం సామనిదాక్షిణ్యే

సాంత్వ : న. ప్రియవాక్యములు పలుకుటకును, పరోపకారాసక్తికిని పేరు.

కణ్వం పాపే మునౌ విదుః॥(17)

కణ్వ : న. ఇది పాపమునకును, పు. కణ్వమునికిని పేరు.

కిణ్వం పాపే సురాబీజే

కిణ్వ : న. ఇది పాపమునకును, కల్లుతీయు ద్రవ్యమునకును పేరు.

బిల్వంతు శ్రీఫలే శలే।

బిల్వ : న. ఇది మారేడుకాయకును, ఏదుముంటికిని పేరు.

తత్త్వం వాద్యప్రభేదే స్యా
త్స్వరూపే పరమాత్మని॥(18)

తత్త్వ : న. ఇది వాద్యవిశేషమునకును, ఆకారమునకును, పరమాత్మకును పేరు.

హ్రస్వఖర్వావిమౌశబ్దా
వల్పార్థే వామనార్థకే।

హ్రస్వ, ఖర్వ : పు. ఇవి స్వల్పమైన దానికిని, కుఱుచయైన దానికిని పేళ్ళు.

విశ్వంసమస్తే జగతి
విశ్వే దేవేऽపినాగరే॥(19)
విశ్వాచాతి విషాయాం స్యా
దశ్వః పుంభేద వాజినోః।

విశ్వ : ఇది సమస్తమునకును, జగమునకును పు. విశ్వేదేవులను గణదేవతలకును, శొంఠికిని, స్త్రీ. అతివసకును పేరు.

అశ్వ : పు. ఇది అశ్వజాతి పురుషునకును, గుఱ్ఱమునకును పేరు.

పార్శ్వః కక్షాధరే చక్రో
పాంతే పర్శుగణేऽపి చ॥(20)

పార్శ్వ : ఇది చంకలక్రింది భాగమునకును, న. చక్రముయొక్క ప్రాంతభాగమునకును, వెన్నెము

కల గుంపునకును పేరు.

ప్రాధ్వం సుప్రణతేచాతి దూరవర్త్మని బంధనే।	**ప్రాధ్వ** : త్రి. ఇది అనుకూలమైన దానికిని, న. మిక్కిలి దూరమార్గమునకును, కట్టుటకును పేరు.
పక్వంపరిణతేఽపి స్యా ద్వినాశాభిముఖేఽపి చ॥(21)	**పక్వ** : త్రి. ఇది పండిన దానికిని, నశించుటకు సిద్ధమైన దానికిని పేరు.
ద్వంద్వం రహస్యే కలహే ద్వంద్వం మిధునయుగ్మయోః।	**ద్వంద్వ** : న. ఇది రహస్యమునకును, ద్వంద్వ యుద్ధమునకును, స్త్రీపురుషులజోటికిని, జోటికిని పేరు.
ఊర్ధ్వం స్యాదు (త్థితే) చ్ఛ్రితేతుంగే చో పరిష్టాదపిస్మృతం॥(22)	**ఊర్ధ్వ** : త్రి. ఇది పుట్టిన దానికిని, ఉన్నతమైన దానికిని, మీదైన దానికిని పేరు.
ద్యువద్యౌస్స్వర్గ లోకేఽపి గగనేఽపి ప్రచక్షతే।	**ద్యు** : న. ఇది స్వర్గమునకును, **ద్యౌ** : స్త్రీ. అంతరిక్షముకును పేరు.
అవిశ్శైలే రవౌమేషే భవేన్మూషికకంబళే॥(23) ఋతుమత్యామపిప్రోక్తా	**అవి**: పు. ఇది పర్వతమునకును, సూర్యునకును, మేకకును, కంబళ్ళలోని భేదమునకును, స్త్రీ. రజస్వలా స్త్రీకిని పేరు.
శి(బి)వి ర్భూర్జే నృపాంతరే।	**శి(బి)వి** : పు. భుజపత్రి చెట్టునకును, శిబి చక్రవర్తికిని పేరు.
కవిః కావ్యకరే సూరౌ కవి ర్వాల్మీకి శుక్రయోః॥ (24) కవీ ఖలీనే కథితా	**కవి** : పు. ఇది కావ్యమును రచియించిన వానికిని, పండితునకును, వాల్మీకి మునికిని, శుక్రాచార్యునకును, స్త్రీ. కళ్ళెమునకును పేరు.
ఛవిశ్శోభారుచోర్మతా।	**ఛవి** : స్త్రీ. ఇది శోభకును, కాంతికిని పేరు.
గ్రీవా తు కంధరాయాంస్యా త్తచ్ఛిరాయామపిస్మృతా॥ (25)	**గ్రీవా** : స్త్రీ. ఇది కంఠమునకును, మెడనరమునకును పేరు.
లట్వాకరంజ భేదే స్యా త్ఫలే వాద్యే ఖగాంతరే।	**లట్వా**: స్త్రీ. ఇది క్రానుగుచెట్లలోని భేదమునకును, బొంగరమునకును, వాద్యవిశేషమునకును, ఊర పిచ్చుకకును పేరు.
నీవీపరిపణే గ్రంథా స్త్రీణాంజఘనవాససః॥(26)	**నీవి** : స్త్రీ. ఇది మూలధనమునకును, (పెట్టుబడి సొమ్ము) స్త్రీలకటియందలి పోకముడికిని పేరు.

పృథ్వీ భూమౌపృథౌహింగు
పత్రికా కృష్ణజీరయోః।
లఘ్వీహ్రస్వవివక్షాయాం
ప్రభేదే స్యందనస్యచ॥(27)

పృథ్వీ : స్త్రీ. ఇది భూమికిని, విస్తారమైన దానికిని, ఇంగువచెట్టునకును, నల్లజీలకఱ్ఱకును పేరు.
లఘ్వీ : స్త్రీ. ఇది హ్రస్వ పరిమాణముగల దానికిని, రథ విశేషమునకును పేరు.

★ అథవాంత త్రివర్ణః ★

ప్రభవో జలమూలే స్యా
జ్జన్మ భూమౌ పరాక్రమే।
ఆద్యోప లబ్ధయే స్థానే
విభవోనివృతౌ ధనే॥ (28)

ప్రభవ : పు. నీరుపుట్టిన చోటునకును, జన్మస్థానమునకును, పరాక్రమమునకును, ప్రథమ జ్ఞానస్థానముకును పేరు.
విభవ : పు. ఇది వివాహోద్యుత్సవమునకును, ధనమునకును పేరు.

ప్రసవస్తు ఫలే పుష్పే
వృక్షాణాం గర్భమోచనే।
తోకోత్పాదేచ
సచివ స్సహాయేమంత్రిణిస్మృతః॥
కితవో ధూర్త వన్మత్తే
వంచకే కనకాహ్వయే।
త్రిదివ స్త్రిదశావాసే
త్రిదివా సరిదంతరే॥(30)

ప్రసవ : పు. ఇది ఫలమునకును, పువ్వునకును, బిడ్డగనుటకును, స్త్రీపుంరూపసంతాన జననమునకును పేరు.
సచివ : పు. ఇదిసహాయునకును, మంత్రికిని పేరు.
కితవ : పు. ఇది ధూర్తశబ్దమువలెను, మదించినవానికిని, మోసగానికిని, ఉమ్మెత్త చెట్టునకును పేరు.
త్రిదివ : పు. ఇది స్వర్గమునకును, స్త్రీ. త్రి దివానదికిని పేరు.

వల్లవ స్సూపకారే స్యా
ద్భీమసేనే చ గోదుహి।
పల్లవ స్స్యాత్కిసలయే
విటపే విస్తరే బలే॥(30)
శృంగారేఽలక్తరాగే చ
విద్రవస్తు పలాయనే।
యుద్ధేచ
పుంగవ శ్శ్రేష్ఠే
వృషభే భేషజాంతరే॥(32)

వల్లవ : పు. ఇది వంటలవానికిని, భీమునకును, గొల్లవానికిని పేరు.
పల్లవ : ఇది చిగురునకును, కొమ్మకును, విస్తారమునకును, బలమునకును, శృంగారమునకును, లాక్షారాగమునకును పేరు.
విద్రవ : పు. ఇది పఱుగెత్తుటకును, యుద్ధమునకును పేరు.
పుంగవ : పు. ఇది సజాతీయ సమూహ శ్రేష్ఠునకును, ఎద్దునకును, ఓషధి విశేషమునకును పేరు.

ఉద్ధవో మాతులే విష్ణో రుత్సవే క్రతుపావకే।	**ఉద్ధవ**: పు. ఇది కృష్ణునిమేనమామకును, వివాహాద్యుత్సవమునకును, యజ్ఞమందలియగ్నికిని పేరు.
ఉత్సవో మహ ఉత్సేక ఇచ్ఛాప్రసరకోపయోః॥ (33)	**ఉత్సవ** : పు. వివాహాదులకును, గర్వమునకును, ఆశించుటకును, కోపమునకును పేరు.
కేశవో వాసుదేవే స్యా త్పున్నాగే కేశవత్యపి।	**కేశవ**: పు. ఇది విష్ణువునకును, పొన్నచెట్టునకును, త్రి. మంచి కేశములు గల వానికిని పేరు.
కైతవం తు ఛలే ద్యూతే	**కైతవ**: న. ఇది మిషకును, జూదమునకును పేరు.
ఫేరవో జంబుకేఽస్రపే॥ (34)	**ఫేరవ**: పు. ఇది నక్కకును, రాక్షసునకును పేరు.
రౌరవో నరకే ఘోరే	**రౌరవ** : పు. నరకవిశేషమునకును, త్రి. భయంకరమైన దానికిని పేరు.
కైరవః కితవే రిపౌ। కైరవం కుముదే చోక్తం చంద్రికాయాంతు కైరవీ॥ (35)	**కైరవ** : పు. ఇది జూదరికిని, శత్రునకును, న. తెల్లకలువకును, ఈ. స్త్రీ. వెన్నెలకును పేరు.
భైరవం భీషణేభర్గే భైరవ స్సముదాహృతః।	**భైరవ**: త్రి. భయంకరమైనదానికిని, పు. ఈశ్వరునకును పేరు.
సైంధవో మాణి(మంధే)బంధే స్యా త్సింధు దేశోద్భవాశ్వయోః॥(36)	**సైంధవ** : ఇది సైంధవ లవణమునకును, పు. సింధుదేశమందుబుట్టిన దానికిని, గుఱ్ఱముకును పేరు.
బాడ(బం)వం కరణే స్త్రీణా మౌర్వేవిప్రేఽపి బాడవః। బాడవం బడబాసంఘే బాడవో రాగనాగయోః॥ (37)	**బాడ(బ)వ** : న. ఇది స్త్రీల రతి బంధ విశేషమునకును, పు. బడబాగ్నికిని, బ్రాహ్మణునకును, న. అశ్వసంఘమునకును, పు. రాగవిశేషమునకును, పాతాళమునకును పేరు.
బడవాశ్వా కుంభదాస్యో స్త్రీ విశేషే ద్విజస్త్రియాం।	**బడవా**: స్త్రీ. ఆడు గుఱ్ఱమునకును, నీళ్ళుమోసెడు దాసికిని, స్త్రీ విశేషమునకును, బ్రాహ్మణ స్త్రీకిని పేరు.
ఆశ్రవస్స్యాత్ప్రతిజ్ఞానే క్లేశే చ వచనస్థితే॥ (38)	**ఆశ్రవ** : పు. ఇది అంగీకారమునకును, కష్టమునకును, త్రి. లెస్సగావాక్యమును వినువానికిని పేరు.

శాత్రవం భావ సంఘాత్యో
శ్శత్రూణాం శాత్రవో ద్విషి।

శాత్రవ: న. ఇది శత్రుత్వమునకును, శత్రుసంఘమునకును, పు. శత్రువునకును పేరు.

మాధవస్తు వసంతే స్యా
ద్వైశాఖే గరుడ ధ్వజే॥(39)
మాధవీ మదిరాయాం చ
కుట్టన్యా మతిముక్తకే।
మధున శ్శర్కరాయాం చ

మాధవ: పు. ఇది వసంతునకును, వైశాఖమాసమునకును, విష్ణువునకును, ఈ. స్త్రీ. కల్లునకును, తార్పుడు కత్తెకును, పూలగురివెందలతగును, కల్లు బెల్లమునకును పేరు.

గాలవో ముని లోధ్రయోః॥(40)

గాలవ : పు. ఇది గాలవుడనుమునికిని, లొద్దుగ చెట్టునకును పేరు.

ఆర్తవం త్వృతుసంభూతే
స్త్రీరజః పుష్పయోరపి।

ఆర్తవ : త్రి. ఋతువునందు ఋట్టిన దానికిని, న. ముట్టురక్తమునకును, పువ్వునకును పేరు.

భార్గవః పర్శురామే చ
గజే శుక్రే సుధన్వని॥ (41)
భార్గవీ హైమవత్యాం చ
కమలా సితదూర్వయోః।

భార్గవ : పు. ఇది పరశురామునకును, ఏనుగునకును, శుక్రాచార్యునకును, మంచి విలుకానికిని, ఈ. స్త్రీ. పార్వతికిని, లక్ష్మికిని, నల్లగరికెకును పేరు.

ఆహవ స్సంగరే యాగే

ఆహవ : పు. ఇది యుద్ధమునకును, యజ్ఞమునకును పేరు.

రాఘవో రఘువంశజే॥(42)
మహామీన ప్రభేదే చ,
జలధే రాఘవ, స్మృతః।

రాఘవ : పు. ఇది రఘువంశపురాజులకును, సముద్రమందలి గొప్ప చేపకును పేరు.

తాండవం కథితం నాట్యే
తృణభేదేऽపి తాండవః॥(43)

తాండవ: ఇది పురుషనాట్యమునకును, పు. కసవు లోని భేదమునకును పేరు.

నిహ్నవం నికృతౌ విద్యా
దవిశ్వాసా పలాపయోః।

నిహ్నవ: పు. ఇది తిరస్కారమునకును, కపటమునకును, మోసపు మాటకును పేరు.

సంభవః కథితో హేతా
వుత్పత్తౌ మేళకేऽపి చ॥(44)
ఆధారా నతిరి క్తత్వ
ఆధేయస్య చ, సంభవః।

సంభవ: పు. ఇది కారణమునకును, పుట్టుగకును, కాంతికిని, ఆధేయమాధారము నతిక్రమించకుండుటకును పేరు.

బాంధవో బంధు సుహృదోః	**బాంధవ** : పు. ఇది జ్ఞాతికిని, స్నేహితునకును పేరు.
పంచత్వం నిధనే స్మృతం॥(45)	**పంచత్వ** : న. ఇది మరణమునకును, అయిదగుటకును పేరు.
పంచానామపి భావేఽథ ప్రభావశ్శక్తి తేజసోః।	**ప్రభావ**: పు. ఇది సామర్థ్యమునకును, ప్రతాపమునకును పేరు.
అభావ స్స్యాదసత్తాయా మభావో నిధనేఽపి చ॥ (46)	**అభావ** : పు. ఇది లేకపోవుటకును, మరణమునకును పేరు.
విభావ స్స్యాత్పరిచితౌ కామస్యోద్దీపనేఽపి చ।	**విభావ**: పు. ఇది పరిచయమునకును, కామోద్దీపకమగు, ఆలంబనాది విభావములకును పేరు.
నిష్పావ శ్శూర్పపవనే రాజమాషే కడంగ రే॥(47) పవనే శింబికాయాం చ, నిష్పావో నిర్వికల్పకే।	**నిష్పావ** : పు. ఇది చేటుగాలికిని, బొబ్బర్లకును, పొల్లునకును, తూర్పెత్తుటకును, కాయధాన్యముల పొట్టునకును, త్రి. వికల్పములేని దానికిని పేరు.
సుగ్రీవ శ్శోభనగ్రీవే సుగ్రీవో వానరాధిపే॥ (48)	**సుగ్రీవ** : త్రి. సుందరమైన మెడగల దానికిని, కిష్కింధాధిపతికిని పేరు.
రాజీవాఖ్యా మృగే మత్స్యే పద్మే రాజోపజీవిని।	**రాజీవ** : పు. ఇది జింకలలోని భేదమునకును, పెద్ద కన్నులగల చేపకును, న. పద్మమునకును, త్రి. రాజువలన జీవించువానికిని పేరు.
గాండీవం గాండివం జిష్ణోః కోదండే కార్ముకేఽపి చ॥(49)	**గాండీవ, గాండివ** : న. ఈరెండును, అర్జునుని ధనస్సునకును, సామాన్యధనస్సునకును పేర్లు.
అక్షీ(బం)వం వశిరే విద్యా దమత్తేఽక్షీవ మన్యవత్।	**అక్షీవ** : న. ఇది తనకు తానే పుట్టిన సాముద్రలవణమునకును, త్రి. మత్తతలేని వానికిని పేరు.
పార్థివో నృపతౌ భూమి వికారే పార్థివోఽన్యవత్॥(50) పార్థివీ స్యాత్ క్షమాయాం చ	**పార్థివ**: పు. ఇది రాజునకును, త్రి. మృద్వికారమైన దానికిని, స్త్రీ. భూమికిని పేరు.
దీదివి ర్ధిషణాఽన్నయోః॥	**దీదివి** : పు. ఇది బృహస్పతికిని, అన్నమునకును పేరు.

ప్రసేవః కథితో ధీరై ర్వీణాంగ స్యూతయోరపి॥ (51)	**ప్రసేవ:** పు. ఇది వీణకరిదికిని, దాగగరకును పేరు.
కారవీ మధురా దీవ్య త్వక్పత్రీ కృష్ణజీరకే।	**కారవీ:** స్త్రీ. ఇది పెద్దసదాపచెట్టునకును, ఓమము నకును, ఇంగువచెట్టునకును, నల్ల జీలకఱ్ఱకును పేరు.
సుషవీ కారవల్యాం చ కృష్ణజీరక జీరయోః॥ (52)	**సుషవీ:** స్త్రీ. ఇది కాకరతీగకును, నల్లజీలకఱ్ఱకును, జీలకఱ్ఱకును పేరు.

★ అథ వాంత శ్చతుర్వర్ణః ★

భవేదభిష వ, స్స్నానే మద్యసంధాన యజ్ఞయోః।	**అభిషవ :** పు. ఇది స్నానమునకును, కల్లుదీయు టకు మాగబెట్టిన ద్రవ్యమునకును, యజ్ఞమున కును పేరు.
ఉపప్లవ స్సైంహికేయే విప్లవోత్పాతయోరపి॥ (53)	**ఉపప్లవ :** పు. ఇది రాహుగ్రహమునకును, ఉప ద్రవమునకును, ధూమకేతువు మొదలగువాటికిని పేరు.
పరిప్లవ శ్చంచలే స్స్యా దాకులేఽపి పరిప్లవః।	**పరిప్లవ :** త్రి. ఇది చలించుదానికిని, చెదరిన దాని కిని పేరు.
కుశీలవస్తు వాల్మీకౌ నట యాచకయోరపి॥ (54)	**కుశీలవ :** పు. ఇది వాల్మీకి మహామునికిని, నాట్యు గానికిని, యాచకునకును పేరు.
అపహ్నవోఽపలాపేచ స్నేహేచా పహ్నవో మతః।	**అపహ్నవ :** పు. ఇది గూఢాభిప్రాయ వాక్యమున కును, స్నేహమునకును పేరు.
పరాభవ స్తిరస్కారే వినాశేఽపి పరాభవః॥ (55)	**పరాభవ :** పు. ఇది తిరస్కరించుటకును, నశించు టకును పేరు.
భవేత్పారశవో పారస్త్రేణే శూద్రాసుతే ద్విజాత్ శస్త్రే।	**పారశవ :** పు. ఇది పరస్త్రీయందు బుట్టిన వానికిని, బ్రాహ్మణుని వలన శూద్రస్త్రీయందు బుట్టిన వాని కిని, గండ్రగొడ్డటికిని పేరు.
స్యాదీనవో దోషే పరి క్లిష్ట దురంతయోః॥ (56)	**దీనవ:** పు. ఇది దోషమునకును, కష్టమునకును, స్త్రీ. అంతమందు దుఃఖముగలదానికిని పేరు.
పుమః శీతశివ శ్శమ్యాం	**శీతశివ:** పు. ఇది జమ్మిచెట్టునకును, న. రాతిపువ్వు

శైలేయ శత పుష్పయోః।
సైంధవేऽపి
నకును, పు. పెద్దసదాపచెట్టునకును, న. సైంధవ లవణమునకును పేరు.

పుటగ్రీవో గర్గరీ
తామ్రకుంభయోః॥(57)
పుటగ్రీవ: పు. ఇది కవ్వమునకును, రాగిపాత్రమునకును పేరు..

ధామార్గవ స్త్వపామార్గే
మహాజాల్యా మపి స్మృతా।
ధామార్గవ : పు. ఇది ఉత్తరేణిచెట్టునకును, చేతిబీరచెట్టునకును పేరు.

అనుభావః ప్రభావే స్యా
న్నిశ్చయే భావసూచనే॥(58)
అనుభావ : పు. ఇది సామర్థ్యమునకును, నిశ్చయమునకును, భ్రూభంగకటాక్షాదులచేత మనోభావమును సూచించుటకును పేరు.

బలదేవ స్మృతో వాతే
కాళిందీ భేదనేऽపి చ।
బలదేవామపి ప్రాహు
స్త్రాయమాణౌషధే బుధా॥(59)
బలదేవ : పు. ఇది వాయువుకును, బలరామునకును, స్త్రీ. కలుగ్రానుగు చెట్టునకును పేరు.

జలబిల్వస్తు పంచాంగే
కర్కటే జలచత్వరే।
జలబిల్వ : పు. ఇది తాబేటికిని, పీతకును, నీరు నిలచిన ప్రదేశమునకును పేరు.

రో(లో)హితాశ్వో బృహద్భానౌ
హరిశ్చంద్ర నృపాత్మజే॥(60)
రోహితాశ్వ : పు. ఇది అగ్నికిని, హరిశ్చంద్రుని పుత్రునకును పేరు.

సహదేవా బలాదండో
త్పలాశారిబ భేష జే।
సహదేవీతు సర్పాక్ష్యాం
సహదేవశ్చ పాండవే॥(61)
సహదేవా: స్త్రీ. ఇది ముత్తవ పులగపుచెట్టునకును, తెల్లపువ్వుల సహదేవిచెట్టునకును, నల్లసుగంధిపాల చెట్టునకును, ఈ.పొన్నగంటికూరకును, పు. సహదేవునకును పేరు.

జీవంజీవశ్చ కోరే స్యా
ద్ద్రుమ పక్షివిశేషయోః।
జీవంజీవ : పు. ఇది చకోరపక్షికిని, వృక్షవిశేషమునకును, పక్షివిశేషమునకును పేరు.

ఆశితంభవ మన్నాద్యే
తృప్తావప్యా శితంభవః॥ (62)
ఆశితంభవ: న. ఇది అన్నము మొదలగు వాటికిని, పు. తృప్తికిని పేరు.

★ అథశాంతో ద్వివర్ణః ★

వశ(మా) ఆయత్తతాయాంస్స్యా
ద్వశ మిచ్ఛా ప్రభుత్వయోః।
వశ: పు. ఇది అధీనమగుటకును, న. కోరికకును, అధిపత్యమునకును, స్త్రీ. గొడ్రాలికిని, కూతున

వశా వంధ్యాసుతా యోషా
స్త్రీగవీకరిణీషు చ॥ (1)
కుశో రామసుతే దర్భే
యోక్త్రే ద్వీపే కుశం జలే।
కుశీ ఫాలేఽపి వల్గాయాం
కుశా పాపిష్ఠ మత్తయోః॥ (2)
కుశో వాచ్యవదాఖ్యాతః
స్పశః ప్రణిధి యుద్ధయోః।
శశో గంధరసే లోధ్రే
స్యాత్పశౌ పురుషాంతరే॥ (3)

కునుు, ఆడుదానికిని, గోవునకును, ఆడుయేనుగునకును పేరు.

కుశ : పు. ఇది శ్రీరాముని పుత్రునకును, దర్భకును, పలుపు త్రాటికిని, కుశద్వీపమునకును, న. జలమునకును, ఈ. స్త్రీ. నాగటి కఱ్ఱునకును, ఆ. స్త్రీ. కళ్ళెపువాగెకును, త్రి. పాపాత్మునకును, మదించిన వానికిని పేరు.

స్పశ: పు. ఇది దూతకును, యుద్ధముకును పేరు.

శశ : పు. ఇది బాలింత బోలునకును, లొద్దుగ చెట్టునకును, చెవులపిల్లికిని, శశజాతిపురుషనకును పేరు.

దర్శస్తు సంగమే సూర్య
చంద్రయోః రవలోకనే।
పక్షాంతే వైదికవిధౌ
దర్శశ్చ సముదాహృతః॥(4)

దర్శ: పు. ఇది అమావాస్యకును, చూచుటకును, దుర్శేష్టికిని పేరు.

స్పర్శో రుజాయాం దానే చ
స్పర్శనే స్పర్శకేఽపి చ।
విట్ స్మృతో వైశ్యమనుజ
ప్రవేశేషు మనీషిభిః॥ (5)

స్పర్శ: పు. ఇది రోగమునకును, ఈవికిని, తాకుటకును, త్రి. స్పృశించు దానికిని పేరు.

విట్ : పు. ఇది కోమటికిని, మనుష్యునకును, ప్రవేశించుటకును పేరు.

పాశః కచాంతే సంఘార్థః
కర్ణాంతే శోభనార్థకః।
ఛాత్రాద్యంతే చ, నిందార్థః
పాశః పక్ష్యాదిబంధనే॥ (6)

పాశ : పు. ఇది కేశార్థకపదాంతమందుండెనేని సమూహార్థమునకును, కర్ణార్థకపదాంతమందుడెనేని యోగ్యార్థమునకును, ఛాత్రాదిపదాంతమందుండెనేని నిందార్థకమునకును, ఉచ్చు త్రాటికిని పేరు.

నాశః పలాయనే ప్రోక్తో
నిధనానుపలంభయోః।
కాశస్తృణే స్యాత్ క్షవథౌ
వారణాస్యాం తుకాశ్యపి॥(7)

నాశ : పు. ఇది పఱుగెత్తుటకును, మరణమునకును, ఎఱుగకుండుటకును పేరు.

కాశ: పు. ఇది రెల్లుగడ్డికిని, దగ్గునకును, ఈ. స్త్రీ. కాశీక్షేత్రమునకును పేరు.

కేశో దైత్యాంతరే వాలే
హ్రీబేరే చ ప్రచేతసి।
కీశో దిగంతరే ప్రోక్తః
కీశ శ్శాఖామృగేఽపి చ॥ (8)

కేశ : పు. ఇది కేశుడను రక్కసునకును, జుట్టునకును, కురువేరునకును, వరుణనకును పేరు.

కీశ : పు. ఇది దిక్కులనడిమి భాగమునకును, కోతికిని పేరు.

ఈశః ప్రభౌ శంకరేస్స్యా
దీశా లాంగలదండకే।

ఈశ : పు. ఇది ప్రభువునకును, శివునకును, ఏడికోలకును పేరు.

వేశో వేశ్యాగృహే ప్రోక్తో
నేపథ్యే గృహమాత్రకే॥ (9)

వేశ : పు. ఇది వేశ్యాగృహమునకును, వేషమునకును, గృహసామాన్యమునకును పేరు.

క్లేశో దుఃఖేఽపి రాగాదౌ
వ్యవసాయేఽపి చ క్వచిత్।

క్లేశ : పు. ఇది రోగాదులవలని దుఃఖమునకును, రాగద్వేషాదులకును, ప్రయత్నమునకును పేరు.

వంశో వేణౌ కులే వర్గే
పృష్ఠస్యావయవేఽపి చ॥ (10)

వంశ : పు. ఇది వెదురునకును, కులమునకును, సమూహమునకును, వెన్నెముకకును పేరు.

దంశస్స్యా త్ఖండనేదోషే
దంశో మర్మణి కీర్తితః।
సర్పక్షతేఽపి సన్నాహ
వనమక్షికయోరపి॥ (11)

దంశ: పు. ఇది ఖండించుటకును, దోషముకును, ఆయుము పట్టునకును, పాముకాటునకును, కవచమునకును, అడవియీగకును పేరు.

అంశుర్లేశే రవౌ రశ్మౌ

అంశు : పు. ఇది కొంచెమునకును, సూర్యునకును, కిరణమునకును పేరు.

వాశు వ్రీహౌచ సత్వరే।

ఆశు: పు. ఇది ఎఱ్ఱజిలమవడ్లకును, వేగమునకును పేరు.

పాంశుర్ధూళిషు సస్యార్థ
చిర సంచిత గోమయే॥ (12)

పాంశు : పు. ఇది దుమ్మునకును, పంటచేలో పోయు గెత్తమునకును పేరు.

దృగ్దర్శనే లోచనే దృ
గ్బుద్ధౌ వీక్షకేఽన్యవత్।

దృక్ : స్త్రీ. ఇది చూచుటకును, నేత్రమునకును, బుద్ధికిని, త్రి. చూచువానికిని పేరు.

దశావర్తా వవస్థాయాం
వస్త్రాంతే స్యుర్దశా అపి॥(13)

దశా : స్త్రీ. ఇది దీపపు వత్తికిని, అవస్థకును, నిత్యబహువచనాంతము, బట్టచివరబద్దికిని పేరు.

నిశా దారుహరిద్రాయాం
స్యాత్త్రియామా హరిద్రయోః।

నిశా : స్త్రీ. ఇది మానిపసపునకును, రాత్రికిని, పసపునకును పేరు.

ఆశా తృష్ణాదిశోః ప్రోక్తా,	**ఆశా** : స్త్రీ. ఇది ఆశకును, దిక్కునకును పేరు.
రాశి ర్మేషాది పుంజయోః॥(14)	**రాశి**: పు. ఇదిమేషాది రాసులకును, సమూహము కును పేరు.
పేశీ పలలపిండ్యాం చ మాంస్యాం ఖడ్గపి ధానకే। అండభేదే ऽపి పేశీ స్యా త్సుపక్వకణికే ऽపి చ॥(15)	**పేశీ**: స్త్రీ. ఇది మాంసపు ముద్దకును, జటామాంసి కిని, కత్తివరకును, గ్రుడ్డునకును, బాగుగా పండిన వరిపండునకును పేరు.
వాశోऽటరూషేऽపి ప్రోక్తో వాశీతక్ష్ణాంచసాధనే	**వాశ** : పు. ఇది అడ్డసరపు చెట్టునకును, ఈ.స్త్రీ. వడ్లవాని బాడితికిని పేరు.
★ అథశాంత త్రివర్గః ★	
కపిశ స్సిల్హ కేశ్యామే మాధవ్యాం కపిశీ మతా॥(16)	**కపిశ** : పు. అందుగ బంకకును, త్రి. నలుపు పసపుగూడిన వర్ణమునకును, ఈ.స్త్రీ. బండిగురి విందలతకును పేరు.
కులిశో మత్స్య భేదేస్యా ద్దం భోళా కులిశం మతం। వివశస్స్యాద వశ్యాత్మా రిష్టదుష్టధియోరపి॥(17)	**కులిశ** : పు. ఇది మత్స్య విశేషమునకును, న. వజ్రాయుధమునకును పేరు. **వివశ** : త్రి. ఇది పరవశమైన దానికిని, కీడు సంభవించుటవలన వికలమైన చిత్తముగల దానికిని పేరు.
నిస్త్రింశో నిర్దయే ఖడ్గే	**నిస్త్రింశ** : త్రి. దయలేనివానికిని, 32 అంగుళము లకంటె పెద్ద కత్తికిని పేరు.
సదృశ స్సూచితే సమే।	**సదృశ** : త్రి. యోగ్యమైన దానికిని, సమమైన దానికిని పేరు.
బాలిశ శ్శాబకే మూర్ఖే	**బాలిశ** : త్రి. ఇది పిల్లవానికిని, మూఢునకును పేరు.
లోమశో లోమ సంయుతే॥(18) ఏడకే చాపి కాసీస సృగాలీ జటిలాసు చ। లోమశా శూక శింబ్యాంచ	**లోమశ**: త్రి. తఱుచుగా రోమములు గలదానికిని, పు. గొఱ్ఱెకును, స్త్రీ. అన్నభేదికిని, గొలిమిడిచెట్టున కును, నల్లయతివసకును, దూలగొండి చెట్టున కును, తీగగ్రానుగు చెట్టునకును, వెలుమసంధి

మర్కటీ కాక జంఘయోః॥(19)
మహామేథా తిబలయో
శ్శాకినీభిది చేష్యతే।

చెట్టునకును, మహామేదయను చెట్టుకును, పెద్ద ముత్తవ పులగపు చెట్టునకును, తోటకూరలోని భేదమునకును పేరు.

వికాశో విజనే వ్యక్తౌ.

వికాశ : పు. ఇది రహస్యమునకును, వికసించుటకును పేరు.

సకాశ స్సదృశేऽంతికే॥(20)

సకాశ: త్రి. సమానమైన దానికి, సమీపమునకును పేరు.

ప్రకాశోऽతి ప్రసిద్ధేస్యా
త్ప్రహాసాత పయోస్ఫుటే।

ప్రకాశ: త్రి. ఇది ప్రసిద్ధమైన దానికిని, పు. వికసించుటకును, ఎండకును, త్రి. స్పష్టమైన దానికిని పేరు.

నీకాశో నిశ్చయే తుల్యే

నీకాశ: పు. నిశ్చయమునకును, సామ్యమునకును పేరు.

హతాశో నిర్దయేऽబలే॥(21)

హతాశ: త్రి. దయలేనివానికిని, బలహీనునకును పేరు.

కీనాశః (కర్కశే) కర్షకే క్షుద్రే
కృతాంత పశుఘాతినోః।

కీనాశ : పు. ఇది దున్నుకొను వానికిని, నీచునకును, యమునకును, గొడారి వానికిని పేరు.

సుఖాశో రాజతినిశే
శోభనాశ ప్రచేతసోః॥(22)

సుఖాశ: పు. ఇది నెమ్మిచెట్లలోని భేదమునకును, సుఖముగా భుజించువానికిని, వరుణునకును పేరు.

పింగాశో మత్స్యభేదేస్యా
త్తథా పల్లీపతావపి।
పింగాశీ నీలికాయాంచ
పింగాశంజాత్యకాంచనే॥(23)

పింగాశ : పు. ఇది మత్స్యవిశేషమునకును, పల్లెటూరియధికారికిని, ఈ. స్త్రీ. నీలిచెట్టునకును, మేలిమి బంగారునకును పేరు.

పలాశః కింశుకే శట్యాం
హరితే రాక్షసేऽపి చ।
పత్రే పలాశం

పలాశ: పు. ఇది మోదుగ చెట్టునకును, నల్లయతివసకును, ఆకుపచ్చరంగునకును, రాక్షసునకును, న. ఆకునకును పేరు.

సంవేశ శ్శయనే

సంవేశ : పు. ఇది నిద్రకును, పీఠమునకును పేరు.

చాసనేऽపి చ॥(24)

నివేశ శ్శిబిరో ద్వాహ
విన్యాస సదనేష్వపి।
నిర్వేశో మూర్ఛనే భోగే
నిర్వేశో వేతనేऽపి చ॥ (25)

నివేశ : పు. ఇది దండువిడిచిన చోటునకును, పెండ్లికిని, ఉంచుటకును, గృహమునకును పేరు.

నిర్వేశ : పు. ఇది మూర్ఛకును, అనుభవమునకును, జీతమునకును పేరు.

ప్రదేశో దేశమాత్రే స్యా
త్తర్జన్యంగుష్ఠ సమ్మితే।
భిత్తావపి ప్రదేశస్స్యా
త్ప్రదేశోऽభ్యర్ణ దేశయోః॥(26)

ప్రదేశ : పు. ఇది స్థానమునకును, లొడితెడు ప్రమాణమునకును, గోడకును పేరు.

సదేశ : త్రి. ఇది దేశకాలములచేత సమీపమైన దానికిని, పు. స్థానమునకును పేరు.

నిర్దేశ శ్శాసనే ప్రాంత
భాషణేషు ప్రయుజ్యతే।

నిర్దేశ : పు. ఇది ఆజ్ఞకును, సమీపమునకును, చెప్పుటకును పేరు.

ఆదర్శో దర్పణే టీకా
ప్రతిపుస్తక యోరపి॥(27)

ఆదర్శ : పు. ఇది అద్దమునకును, వ్యాఖ్యాన గ్రంథమునకును, ఒక్కటే గ్రంథముయొక్క వేరొక ప్రతికిని పేరు.

కర్కశః(కఠినే)పరుషేక్రూరే
కృపణే నిర్దయే దృఢే।
ఇక్షౌ సాహసికే కాస
మర్దకంపిల్లయోరపి॥(28)

కర్కశ : త్రి. ఇది కఠినమైన దానికిని, క్రూరమైన దానికిని, లోభికిని, దయాశూన్యునకును, దృఢమైన దానికిని, పు. చెరుకునకును, క్రూరకృత్యములయందు వెనుదీయనివానికిని, కసింత చెట్టునకును, కంపిల్లమను గంధ ద్రవ్యమునకును పేరు.

గిరీశో వాక్పతౌ రుద్రే
గిరీశోऽద్రిపతావపి।

గిరీశ : పు. ఇది బ్రహ్మకును, శివునకును, పర్వతరాజునకును పేరు.

ఉడ్డీశో గ్రంధభేదే స్యా
దుడ్డీశ శ్చండి కాపతౌ॥ (29)

ఉడ్డీశ : పు. ఇది ఆగమశాస్త్ర గ్రంథ విశేషమునకును, శివునకును పేరు.

తుంగీశ శ్శంకరే చంద్రే

తుంగీశ : పు. శివునకును, చంద్రునకును పేరు.

పక్షీశ స్తార్క్ష్య కృష్ణయోః।

పక్షీశ : పు. ఇది గరుడునకును, కృష్ణునకును పేరు.

ఉపాంశు ర్జపభేదే స్యా దుపాంశు వ్విజనేఽవ్యయం॥(30)	**ఉపాంశు**: పు. ఇది జపవిశేషమునకును, అ. రహస్యమునకును పేరు.
దుస్స్పర్శాఖ్యా ఖరస్పర్శే కంటకార్యాం చ వాసకే।	**దుస్పర్శ**: త్రి. ఇది తీవ్రముగా స్పృశించుదానికిని, స్త్రీ. వాకుడు చెట్టునకును, పు. పిన్నరేగటి దూలగొండి చెట్టునకును పేరు.
విపాశాఖ్యా సరిద్భేద పాశవర్జి తయోర్మతా॥(31)	**విపాశా** : స్త్రీ. ఇది విపాశానదికిని, త్రి. పాశాయుధములేనివానికిని పేరు.
వికేశీ పటవర్తా స్యా ద్వికేశీ విధవస్త్రియామ్।	**వికేశీ** : స్త్రీ. ఇది గుడ్డవత్తికిని, విధవకును పేరు.
భూకే(శీబల్బ)శ్యవల్గుజేఽపి స్యా ద్భూకేశశ్చావలేవటే॥ (32)	**భూకేశీ** : స్త్రీ. ఇది క్రాలుగచ్చ చెట్టునకును, పు. నాచునకును, మఱ్ఱిచెట్టునకును పేరు.
జలేశో వరుణే వార్ధా	**జలేశ**: పు. వరుణునకును, సముద్రమునకును పేరు.
వభీశుః ప్రగ్రహేద్యుతౌ।	**అభీశు**: పు. పగ్గమునకును, కిరణమునకును పేరు.
★ అథశాంత చ్చతుర్వర్ణః ★	
అపదేశ స్స్మృతో లక్ష్యే నిమిత్త వ్యాజయోరపి॥(33)	**అపదేశ** : పు. ఇది గుఱికిని, కారణమునకును, మిషకును పేరు.
జీవితేశో యమే కాంతే జీవాతౌ జీవనాధిపే।	**జీవితేశ** : పు. ఇది యమునకును, పెనిమిటికిని, బ్రతికించెడి యౌషధమునకును, జీవనాధారమగు ప్రభువునకును పేరు.
ఆశ్రయాశో హుతవహే భవేదాశ్రయ నాశకే ॥ (34)	**ఆశ్రయాశ**: అగ్నికిని, స్త్రీ. ఆశ్రయమును చెఱచువానికిని పేరు.
నాగపాశ స్స్మృతః స్త్రీణాం కరణే వరుణాయుధే।	**నాగపాశ**: పు. ఇది స్త్రీల రతిబంధవిశేషమునకును, వరుణదేవుని యాయుధమునకును పేరు.
పురోడాశో హవిర్భేదే చ మస్యాం పిష్టకస్య చ ॥ (35) రసే సోమలతాయాశ్చ హుతశేషేఽపి కీర్తితః।	**పురోడాశ** : పు. ఇది హోమ ద్రవ్యవిశేషమునకును, పిష్టపాత్రమునకును, సోమరసమునకును, హోమశేషమునకును పేరు.

పరివేశః పరివృతౌ భానోస్సవిధమండలే॥(36)	**పరివేశ** : పు. ఇది ఆవరణమునకును, సూర్యపరివేషమునకును పేరు.
ప్రతిష్కశ స్సహాయే స్యా ద్వార్తాహర పురోగయోః।	**ప్రతిష్కశ** : స్త్రీ. ఇది సహాయునకును, జాబులు మోయువానికిని, ముందుగా నడచువానికిని పేరు.
ఉపస్పర్శ స్స్పర్శమాత్రే స్నానాచమనయోరపి॥(37)	**ఉపస్పర్శ** : పు. ఇది స్పృశించుటకును, స్నానమునకును, ఆచమనమునకును పేరు.
భూమి స్పృగ్వైశ్య నరయోః	**భూమిస్పృక్** : పు. ఇది కోమటికిని, మనుష్యునకును పేరు.
క్రూరదృక్స్యాత్ఖలే శనౌ।	**క్రూరదృక్** : పు. దుర్జనునకును, శనికిని పేరు.
అపభ్రంశో ऽ పశబ్దే స్యా ద్భాషా భేదా వపాతయోః॥ (38)	**అపభ్రంశ** : పు. వ్యాకరణ సంస్కార శూన్యమగు శబ్దమునకును, గ్రామ్య భాషకును, పడుటకును పేరు.
ఉపదంశో ऽ వదంశే స్యా న్మేఢ్రరోగే ऽ పి కీర్తితః।	**ఉపదంశ** : పు. ఇది సురాపానసమయమున తినెడునంజుడు మాంసమునకును, సుఖరోగమునకును పేరు.
ఖండపరశుః పరశు రామేశంకరే చూర్ణలేపిని॥(39) ఖండామలకభైషజ్యే సింహికాతనయే ऽ పి చ।	**ఖండపరశు** : పు. ఇది పరశురామునకును, శివునకును, గంధవడి పూయువానికిని, ఖండామలకమను ఔషధమునకును, రాహుగ్రహమునకును పేరు.
పాదపాశీ ఖడ్గు(ఖట్వి)కాయాం శృంఖలాకటకే ऽ పి చ॥(40)	**పాదపాశీ** : స్త్రీ. ఇది ఘంటకును, గొలుసుకడియమునకును పేరు.
స్మృతా పంచదశీ పౌర్ణ మాస్య మావాస్యయోరపి।	**పంచదశీ** : స్త్రీ. ఇది పున్నమకును, అమావాస్యకును పేరు.
*ధూర్జటౌ ఖండపరశు ర్జామదగ్న్యే విధుంతుదే॥ (41) ఖండామలక భైషజ్యే చూడాలే ऽ పి స్మృతూ బుధైః।	**ఖండపరశు** : పు. ఇది శివునకును, పరశురామునకును, రాహువుకును, ఖండామల కౌషధమునకును, గుంద్రతుంగముస్తకును పేరు.

★ అథషాంతో ద్వివర్ణః ★

వృషస్స్యాద్వాసకే ధర్మే
సౌరభేయే చ శుక్రలే।
పుంరాశి భేదయోః శ్ఛృంగ్యాం
మూషిక శ్రేష్ఠయోరపి॥ (1)
కపిక చ్ఛ్యాం వృషా ప్రోక్తా
వ్రతినామాసనే బ్రుషీ।
విషం తు గరళే తోయే
తి విషాయాం విషా మతా॥ (2)

వృష : పు. ఇది అడ్డసరపు చెట్టుకును, ధర్మమునకును, ఎద్దునకును, వీర్యవృద్ధిగలవానికిని, వృషజాతి పురుషునకును, వృషభరాశికిని, గోవునకును, ఎలుకకును, సమాసోత్తర పదమయ్యేనేని శ్రేష్ఠ వాచకమునకును, స్త్రీ. దూలగొండి చెట్టునకును, ఈ.స్త్రీ. చిత్రాసమునకును పేరు.

విష : న. ఇది గరళమునకును, ఉదకమునకును, స్త్రీ. అతివసకును పేరు.

తుషో ధాన్యత్వచి ఖ్యాతో
విభీతకత రావపి।
విషం చ స్పర్ధ నే వ్యాజే

తుష : పు. ఇది ఉమకకును, తాండ్ర చెట్టునకును పేరు.

మిష: న. ఇది కలహించుటకును, కపటమునకును పేరు.

తర్షోలిప్సా పిపాసయోః॥ (3)

తర్ష : పు. ఇది ఆశకును, దప్పికకును పేరు.

వర్షం సంవత్సరే వృష్టౌ
జంబూద్వీపే ఘనే విదుః।
ప్రావృట్కాలే తు వర్షాస్యుః

వర్ష : ఇది సంవత్సరమునకును, వర్షమునకును, జంబూ ద్వీపమందలి యొక భాగమునకును, మేఘమునకును, పు. భూమికిని, వర్షకాలమునకును పేరు.

కర్షః కషణ మానయోః॥ (4)

కర్ష: పు. ఇది ఒరియుటకును, 16 మాషములయెత్తు బంగారుకును పేరు.

మాషో వ్రీహ్యంతరే మూర్ఖే
మాన త్వగ్దోష భేదయోః।

మాష: పు. ఇది మినుములకును, మూర్ఖునకును, 5 గురిగింజల పరిమాణమునకును, చర్మరోగ విశేషమునకును పేరు.

మేషో రాశిప్రభేదే స్యా
దురణే భేష జాంతరే॥(5)
శేష స్సంకర్షణే ఽ నంత
ఉపయుక్తేతరే వధౌ।

మేష : పు. ఇది మేషరాశికిని, పొట్టేలునకును, ఔషధ విశేషమునకును పేరు.

శేష: పు. ఇది బలరామునకును, ఆదిశేషునకును, ఉపయోగింపగా మిగిలిన వస్తువునకును, చంపు

ప్రసాదాన్నిజ నిర్మాల్య	టకును, స్త్రీ. అనుగ్రహమువలన స్వనిర్మాల్యమైన
దనేశేషేతి కీర్తితా॥ (6)	పుష్పాక్షతాదుల నిచ్చుటకును పేరు.
శోషస్తు శోషణే రాజ	**శోష :** పు. ఇది కృశించుటకును, క్షయరోగము
యక్ష్మణ్యపి నిగద్యతే।	నకును పేరు.
దోషస్తు దూషణే పాపే	**దోష :** పు. ఇది దూషించుటకును, పాపమున
దోషా రాత్రౌ భుజేఽపి చ॥ (7)	కును, స్త్రీ. రాత్రికిని, బుజమునకును పేరు.
కో(శ)షస్తు కుట్మలే పాత్రే	**కోష:** పు. ఇది మొగ్గకును, గిన్నెకును, శపథమున
దివ్యే ఖడ్గపిధానకే।	కును, కత్తియొఱకును, జాజిమొగ్గకును, బొక్కస
జాతికోశేఽర్థ సంఘాతే	మునకును, గ్రుడ్డునకును, అమరాదికోశమున
పేశ్యాం శబ్దాదిసంగ్రహే॥ (8)	కును, వృషణమునకును, పుస్తకమునకును పేరు.
ముష్కే చ పుస్తకే	
చాషస్త్విక్షు పక్షిభిదోర్మతః।	**చాష :** పు. ఇది చెఱకునకును, పాల పిట్టకును పేరు.
ఘోషస్తు ఘోషకధ్వాన	**ఘోష :** పు. ఇది చేతి బీరచెట్టునకును, ధ్వనికిని,
గోపాలా భీరపల్లిషు॥ (9)	గొల్లవానికిని, గొల్ల పల్లెకును, స్త్రీ. పెద్దసదాప
ఘోషాతు శతపుష్పాయాం	చెట్టునకును, పు. కంచునకును, మేఘధ్వనికిని
ఘోషః కాంస్యేఽంబుద ధ్వనౌ।	పేరు.
ప్రైష స్త్వ్యత్ప్రే షణే క్లేశే	**ప్రైష :** పు. ఇది పంపుటకును, కష్టమునకును,
మర్ద నోన్మాదయోరపి॥ (10)	మర్దించుటకును, పిచ్చికిని పేరు.
పౌషో మాసవిశేషే స్యా	**పౌష :** పు. ఇది పుష్యమాసమునకును, న.
త్పౌషంతు మహాయుద్ధయోః।	ఉత్సవమునకును, యుద్ధమునకును పేరు.
త్విట్స్యాంతౌ వ్యవసాయేచ	**త్విట్ :** స్త్రీ. ఇది శోభకును, ఉద్యోగమునకును,
జిగీషాయాం రుచౌ గిరి॥ (11)	జయేచ్ఛకును, కిరణమునకును, మాటకును పేరు.
విడ్వ్యాపనే చ విష్ఠాయాం	**విట్:** స్త్రీ. ఇది వ్యాపించుటకును, పురీషమునకును పేరు.
శు(సు)షి శ్శోషేబిలేఽపి చ।	**శుషి:** స్త్రీ. ఇది కృశించుటకును, రంధ్రమునకును పేరు.

ఋషిర్వేదే వసిష్ఠాదౌ
దీధితావపి పఠ్యతే॥ (12)

ఋషి: పు. ఇది వేదమునకును, వసిష్ఠాదిసప్తర్షులకును, కిరణమునకును పేరు.

ఉషా బాణ సుతా రాత్ర్యో
రుషః కామిని గుగ్గులౌ।

ఉషా : స్త్రీ. ఇది బాణాసురుని కూతునకును, రాత్రికిని, పు. విటునకును, గుగ్గిలపుచెట్టునకును పేరు.

ఝుషా నాగబలాయాంస్యా
ద్వైసారిణే ఝుషో మతః॥ (13)

ఝుషా: స్త్రీ. ఇది జిబిలిచెట్టునకును, పు. చేపకును పేరు.

కర్షూః కరీష దహనే
కుల్యాయాం చ సరిత్యపి।

కర్షూః: పు. ఇది పిడక నిప్పునకును, స్త్రీ. కాలువకును, నదీమాత్రమునకును పేరు.

★ అథ షాంత త్రివర్ణః ★

నికష శ్శాణఫలకే
నికషా యాతుమాతరి॥ (14)

నికష: పు. ఇది ఒఱుపుడు ఱాతికిని, స్త్రీ. రాక్షసుల తల్లికిని పేరు.

నహుషో రాజ్ఞి భుజగే

నహుష: పు. నహుషచక్రవర్తికిని, సర్పవిశేషమునకును పేరు.

కలుషం త్వావిలై నసోః।

కలుష: త్రి. మలినమైన దానికిని, పాపమునకును పేరు.

కిల్బిషం(కలుషే) వృజినే రోగేఽ
వ్యపరాధేఽపి కిల్బిషం॥ (15)

కిల్బిష: న. ఇది పాపమునకును, రోగమునకును, అపరాధమునకును పేరు.

నిమేష నిమిషౌ కాల
విశేషేఽక్షి నిమీలనే।

నిమేష, నిమిష : పు. ఇది 30 లవముల కాలమునకును, ఱెప్పపాటునకును పేర్లు.

పరుషం కర్బురే రూక్షే
స్యాన్నిష్ఠురవచస్యపి॥ (16)

పరుష: త్రి. ఇది చిత్రవర్ణమైన దానికిని, తీవ్రమైన దానికిని, న. నిష్ఠుర వాక్యమునకును పేరు.

పురుషః పూరుషే సాంఖ్య
జ్ఞే చ పున్నాగపాదపే।
(మృగేఽశ్వస్థానభేదే చ
విష్ణా వాత్మని ధాతరి)॥ (17)

పురుష: పు. ఇది మగవానికిని, సాంఖ్య శాస్త్రజ్ఞునకును, పొన్న చెట్టునకును, పురుష మృగమునకును, గుఱ్ఱముయొక్క స్థానవిశేషమునకును, విష్ణువు నకును, పరమాత్మకును, బ్రహ్మకును పేరు.

పౌరుషం పురుషస్యోక్తం
భావే కర్మణి తేజసి,
ఊర్ధ్వ విస్తృతదోః పాణి
నృమాన పురుషౌఘయోః॥(18)

పౌరుష: న. ఇది పురుష ధర్మమునకును, పురుష కర్మమునకును, పరాక్రమమునకును, పైకిచాచబడిన చేతులుగల పురుషుని ప్రమాణమునకును (నిలువు) పురుష సంఘమునకును పేరు.

కల్మాషో రాక్షసేకృష్ణే
కల్మాషః కృష్ణపాండురే।

కల్మాష: పు. ఇది రాక్షసునకును, నలుపు వర్ణమునకును, కృష్ణాధికశ్వేత వర్ణమునకును పేరు.

కుల్మాషో యావకే ప్రోక్తః
కుల్మాషం కాంజికేఽపి చ ॥(19)

కుల్మాష: పు. ఇది అలసందలకును, న. పులికడుగునకును పేరు.

ఉష్ణీషస్తు శిరోవేష్టే
కిరీటే లక్షణాంతరే।

ఉష్ణీష: పు. ఇది తలపాగాకును, కిరీటమునకును, చిహ్నాకును పేరు.

తరీష స్సుందరాకారే
భేలేఽబ్ధి వ్యవసాయయోః॥(20)

తరీష: పు. ఇది అందగానికిని, తెప్పకును, సముద్రమునకును, ప్రయత్నమునకును పేరు.

రోహిషం కత్తృణేజ్ఞేయం
రోహిషో హరిణాంతరే।

రోహిష: న. ఇది కామంచి గడ్డికిని, పు. గార్దభాకారముగల యిఱ్ఱికిని పేరు.

విశ్లేష స్స్యాద్విఘటనే
విశ్లేషో విధురేఽ పి చ ॥(21)

విశ్లేష: పు. ఇది యడబాయుటకును, భార్యావిహీనునకును పేరు.

ప్రదోషః కాలభేదే స్యా
త్ప్రదోషో దోష ఇష్యతే।

ప్రదోష: పు. సాయంకాలమునకును, దోషమునకును పేరు.

అభిషుః ప్రగ్రహే రశ్మౌ

అభీషు: పు. ఇది పగ్గమునకును, కిరణమునకును పేరు.

ప్రత్యూషోఽహర్ముఖేవసౌ॥

ప్రత్యూష: పు. ప్రాతఃకాలమునకును, అష్టవసువులలో నొకనికిని పేరు.

గండూషో ముఖపూర్త్యాస్యా
త్కారిహస్తాంగుళావపి।
ప్రసృతేఽ పి చ
శైలూషః కథితో నట
బిల్వయోః॥(23)

గండూష: పు. ఇది పుక్కిలింతకును, గజతుండాగ్రమందలి వ్రేలివంటి యవయవమునకును, చేరెడు ప్రమాణమునకును పేరు.

శైలూష: పు. ఇది నాట్యగానికిని, మారేడు చెట్టునకును పేరు.

మారిష శ్శాకభేదే స్యా న్మారిషా దక్షమాతరి। నాట్యోక్తౌ మారిష శ్చార్యే మారిషః కనకేఽంబుధౌ॥ (24)	**మారిష** : పు. నీటి చిత్తికూరకును, స్త్రీ. దక్షుని తల్లికిని, పు. నాట్యభాషయందు పూజ్యునకును, బంగారునకును, సముద్రమునకును పేరు.
ఆమిషం పలలె లోభే సంభోగ్యో త్కోచయోరపి। ఆమిషం సుందరాకారే రూపాదివిషయేఽపి చ॥ (25)	**ఆమిష** : న. ఇది మాంసమునకును, ఆశకును, అనుభవింపదగిన వస్తువునకును, కానుకకును పేరు. సుందరమైనయాకృతికిని, రూపాదులకును పేరు.
ఆకర్ష శ్శారిఫలకే పాశకే ద్యూత ఇంద్రియే, ఆకర్షణేఽపి చాకర్షః కోదండాభ్యాసవస్తుని॥ (26)	**ఆకర్ష** : పు. ఇది సొగటాలబల్లకును, పాచికకును, ద్యూతమునకును, నేత్రాదీంద్రియమునకును, లాగుటకును, వింటినారికిని పేరు.
సంహర్ష మాహు స్స్పర్ధాయాం ప్రమోదేఽపి ప్రభంజనే।	**సంహర్ష**: పు. ఇది ద్వేషమునకును, సంతోషమునకును, వాయువునకును పేరు.
విశేష స్తిలకే వ్యక్తౌ ప్రతీకేఽత్యంత భేదకే॥ (27) కావ్యాలంకారభేదేఽపి	**విశేష**: పు. ఇది నుదిటిబొట్టునకును, ఆకృతికిని, రమ్యమైన దానికిని, మిక్కిలిపేతైన దానికిని, పు. విశేషాలంకారమునకును పేరు.
మహిష స్సైరభే మతః। మహిషీ నృప పత్న్యాంస్యా త్సైరభ్యామోషధీషు చ॥ (28)	**మహిష** : పు. ఇది దున్నపోతునకును, ఈ. స్త్రీ. రాజభార్యకును, గేదెకును, ఓషధి విశేషమునకును పేరు.
శుశ్రూషా శ్రోతుమిచ్ఛాయాం పరిచర్యా (వ) కథానయోః।	**శుశ్రూష** : స్త్రీ. ఇది వినుటయందిచ్ఛకును, సేవించుటకును, చెప్పుటకును పేరు.
జిగీషాజేతు మిచ్ఛాయాం వ్యవసాయ ప్రకర్షయోః॥ (29)	**జిగీషా** : స్త్రీ. ఇది జయేచ్ఛకును, ప్రయత్నమునకును, ఆధిక్యతకును పేరు.

★ అథషాంతశ్చతుర్వర్ణః ★

అనిమే(మి)షస్సు రేమత్స్యే	**అనిమేష** : పు. ఇది దేవతకును, చేపకును పేరు.
ఽ ప్యనుకర్షోఽనుకర్షణే।	**అనుకర్ష** : పు. ఇది ఆకర్షించుటకును, రథమున

కడుగున వేసిన కోడిపేటకును పేరు.

అనుతర్ష స్సురాపాన
పాత్రే తృష్ణాభి లాషయోః॥ (30)

అనుతర్ష : పు. ఇది కల్లుపిడతకును, దప్పికకును, కోరికకును పేరు.

వాతరూషస్తు వాతూలో
త్కోచయో శ్శక్ర కార్ముకే।

వాతరూష : పు. ఇది పిచ్చివానికిని, కానుకకును, ఇంద్రధనుస్సునకును పేరు.

అంబరీషం రణే భ్రాష్ట్రే
ప్యంబరీ షోనృపాంతరే॥ (31)
మార్తాండే ఖండపరశా
వామ్రాతక కిశోరయోః।

అంబరీష : న. ఇది యుద్ధమునకును, మంగలమునకును, పు. అంబరీషుడను రాజునకును, సూర్యునకును, శివునకును, అంబాళవృక్షమునకును, పిల్లవానికిని పేరు.

పరిఘోషో నినాదేస్యా
దవాచ్యే చలదధ్వనౌ॥ (32)

పరిఘోష : పు. ధ్వనికిని, వచించదగని దానికిని, మేఘ గర్జితమునకును పేరు.

నందిఘోషోర్జునరథే
ఘోషేవందిజనస్య చ।

నందిఘోష: పు. ఇది అర్జునునితేఱికిని, స్తుతిపాఠకులరొదకును పేరు.

మహాఘోషం మతం హట్టె
మహాఘోషోऽతిఘోషణే॥(33)
స్త్రీలతాకర్కటశృంగ్యాంచ
మహాఘోషా మనీషిభిః।

మహాఘోష : న. ఇది బజారునకును, పు. గొప్ప ధ్వనికిని, స్త్రీ. కర్కాటక శృంగికిని పేరు.

కింపురుషః కిన్నరేపి
స్యాల్లోకభేదేऽ

కింపురుష : పు. ఇది ఈ పేరుగల దేవయోని విశేషులకును, కింపురుష లోకమునకును పేరు.

ప్యలంబుషః॥(34) ఛర్దనేऽ
లంబుషా ప్రోక్తాగండీరీ
స్వర్గవేశ్యయోః

అలంబుష : పు. ఇది కుక్కుటమునకు, స్త్రీ. జెముడు చెట్టునకును, స్వర్గలోకమందలియొక వేశ్యకును పేరు.

పలంకషా గోక్షురకే
రాస్నాగుగ్గులు కింశుకే,
ముండీరీ లాక్షయోశ్చాపి
రాక్షసేऽపిపలంకషః॥

పలంకషా : స్త్రీ. ఇది ఏనుగు పల్లేరు చెట్టునకును, దుంపరాష్ట్రమునకును, గుగ్గిలపు చెట్టునకును, మోదుగచెట్టునకును, వృక్షవిశేషమునకును, లక్కకును, పు. రాక్షసునకును పేరు.

★ అథసాంతో ద్వివర్ణః ★

రసోగంధరసే స్వాదే
తిక్తాదౌ విషరాగయోః।
శృంగారాదౌ ద్రవేవీర్యే
దేహధాతౌ చ పారదే॥ (1)
రసాతు సల్లకీ పాఠా
జిహ్వాధరణికంగుషు।

రస : పు. ఇది బాలింతబోలునకును, రుచికిని, చేదు మొదలగువాటికిని, గరళమునకును, అనురాగమునకును, శృంగారాది నవరసములకును, పలుచ వస్తువునకును, రేతస్సునకును, దేహమందలి రసధాతువునకును, పాదరసమునకును, స్త్రీ. అందుగు చెట్టుకును, అగరు శొంఠికిని, నాలుకకును, భూమికిని, కొలకును పేరు.

భాసో భాసి సమాఖ్యాతో
గోపే కుక్కుట గృధ్రయోః॥ (2)

భాస : పు. ఇది కాంతికిని, గోవుల దొడ్డికిని, కోడికిని, గెద్దకును పేరు.

దాస శ్శూద్రే దానపాత్రే
భృత్య ధీవర యోరపి।
దాసీ చేట్యాంచ ఝింట్యాంచ

దాస : పు. ఇది నాల్గవజాతి వానికిని, దానమునకు దగినవానికిని, సేవకునకును, జాలరివానికిని, ఈ. స్త్రీ. పనికత్తెకును, నల్ల పెద్ద గోరింట చెట్టునకును పేరు.

రాసః కోలాహలే ధ్వనౌ॥(3)
రాసా శృంఖలకే రాసః
క్రీడా యా మపి గోదుహాం।

రాస : పు. ఇది కలకలమునకును, ధ్వనికిని, స్త్రీ. ఒంటెపిల్లకును, పు. గొల్లవాళ్ళ క్రీడావిశేషమునకును పేరు.

చాస స్స్వర్ణ చూడేస్యా
త్ప్రభేదే కిష్కు పర్వణః॥ (4)

చాస : పు. ఇది పాలపిట్టకును, చెఱుకులలోని భేదమునకును పేరు.

భాః ప్రభావే మయూఖేఽపి

భాః : పు. ఇది ప్రతాపమునకును, కిరణమునకును పేరు.

మా స్మృత శ్చంద్రమాసయోః।

మాః : పు. ఇది చంద్రునకును, మాసమునకును పేరు.

అదః పరస్మిన్నత్రాపి

అదః : త్రి. ఇది ఇతరమైన దానికిని, ప్రత్యక్షవస్తు వాచకమునకును పేరు.

గోసో గంధరసోషయోః॥ (5)

గోస : పు. ఇది బాలింత బోలునకును, ప్రాతఃకాలమునకును పేరు.

వత్సస్తర్ణక పుత్రాది వర్షే వత్సం తు వక్షసి। గుత్స స్తంబే హారభేదే స్తబకే గ్రంథిపర్ణకే॥ (6)	**వత్స**: పు. ఇది లేగదూడకును, పుత్రుడు మొదలగు వారికిని, సంవత్సరమునకును పేరు. **గుత్స**: పు. దుబ్బునకును, **32** పేటుల ముక్తాహారము నకును, గుత్తికిని, స్థాణేయమను గంధద్రవ్యము కును పేరు.
వాసో గేహేఽ ప్యవస్థానే వాస స్స్యాదటరూషకే। వ్యాసోమునౌ స్యాద్విస్తారే	**వాస**: పు. ఇది గృహమునకును, ఉండుటకును, అడ్డసరపు చెట్టుకును పేరు. **వ్యాస**: పు. ఇది వ్యాసమునికిని, విస్తారమునకును పేరు.
త్రాసో భీమణిదోషయోః॥ 7)	**త్రాస**: పు. ఇది భయమునకును, మణులయందలి దోషభేదమునకును పేరు.
హంసో విహంగభేదేస్యా దర్కే విష్ణౌ హయాంతరే। యోగి (మంత్రాత్మ భేదేషు) భేదే మంత్రభేదే పరమాత్మన్య మత్సరే॥ (8) నిర్లోభ నృపతౌ హంస శ్శారీర మరుదంతరే।	**హంస**: పు. ఇది అంచకును, సూర్యునకును, విష్ణువుకును, అశ్వవిశేషమునకును, సన్యాసుల లోని భేదమునకును, మంత్రభేదమునకును, పర మాత్మకును, అన్యశుభద్వేషమునకును లుబ్ధత్వము లేని రాజునకును, శరీరమందలి వాయువిశేషము కును పేరు.
అంస స్స్కంధే విభాగే చ కంసో దైత్యాంతరే స్మృతః॥(9) కాంస్యేచ కాంస్యపాత్రే చ మానభేదేఽ పికీర్తితః।	**అంస**: భుజమునకును, పు. భాగమునకును పేరు. **కంస**: పు. ఇది కృష్ణునిమేనమామకును, కంచున కును, కంచమునకును, తవ్వకును పేరు.
మాంసంస్యా దామిషే మాంసీ కక్కోలీ జటయోరపి॥ (10) వసు ర్మయూఖాగ్ని(ధ) జనాధి పేషు యోక్త్రే బకే స్యాద్వసు హాటకే చ।వృధ్యౌషధ శ్యామ	**మాంస**: న. ఇది మాంసమునకును, ఈ. స్త్రీ. తక్కోలపు చెట్టునకును, జటామాంసికిని పేరు. **వసు**: పు. ఇది కిరణమునకును, అగ్నికిని, రాజున కును, పలుపునకును, బకపుష్పపు చెట్టునకును, న. బంగారుకును, బుద్ధివృద్ధియను గంధద్రవ్యము

ధనేషు రత్నే వసు స్మృతం	నకును, నలుపునకును, ధనమునకును, త్రి. మధు
స్యాన్మధురేऽన్యవచ్చ॥ (11)	రమైన దానికిని పేరు.
నాసా తు నాసికాయాం స్యా	**నాసా :** స్త్రీ. ఇది ముక్కునకును, ద్వారమునకు
న్నాసా ద్వారోర్ధ్వ దారుణి।	మీదుగానుండెడు కమ్మికిని పేరు.
మృత్సా తు కథితా(మృత్స్న)వాశీ	**మృత్సా :** స్త్రీ. ఇది వడ్లవాని బాడితికిని, మంచిమన్ను
(శ్రేష్ఠ మృత్తిక యోరపి॥(12)	కును పేరు.
హింసా చౌర్యాదివధయో	**హింసా :** స్త్రీ. ఇది దొంగతనము మొదలగువాటికిని, చంపుటకును పేరు.
శ్శంసావచన వాంఛయోః।	**శంసా :** స్త్రీ. ఇది మాటకును, కోరికకును పేరు.
మిసిస్తు మధురామాం స్యో	**మిసి :** స్త్రీ. ఇది పిన్నసదాపచెట్టునకును, జటా
శ్శతపుష్పాజమోదయోః॥ (13)	మాంసికిని, పెద్దసదాప చెట్టునకును, ఓమము లోని భేదమునకును పేరు.
కాసూర్వి కలవాచి స్యా	**కాసూ :** స్త్రీ. కుత్సిత వాక్యమునకును, శక్తియనెడి
త్కాసూ శ్శక్త్యాయు థే (ధియి)ऽపిచ।	యాయుధమునకును పేరు.
ప్రసూరశ్వాజనన్యోశ్చ	**ప్రసూః :** స్త్రీ. ఇది ఆడు గుఱ్ఱమునకును, తల్లికిని,
కందళీవీరుధోరపి॥(14)	నేలయరటికిని, లతకును పేరు.

★ అథసాంత త్రివర్గః ★

అలసః పాదరోగే స్యా	**అలస :** పు. ఇది పాదరోగవిశేషమునకును, త్రి.
త్క్రియామందే ద్రుమాంతరే।	పనులయందాలస్యము చేయువానికిని, పు. వృక్ష
అలసా హంసపద్యాం చ	విశేషమునకును, స్త్రీ. హంసపాది చెట్టునకును పేరు.
రభసో వేగ హర్షయోః॥ (15)	**రభస:** పు. ఇదివేగమునకును, సంతోషమునకును పేరు.
పనసః కంటకిఫలే	**పనస:** పు. పనసచెట్టునకును, ముంటికిని, వానర
కంటకే కపి రుగ్భిదోః।	విశేషమునకును, రోగభేదమునకును పేరు.
సురస స్స్యాత్సుమధురే	**సురస :** త్రి. ఇది మధురమైన దానికిని, స్త్రీ. తులసి
పర్ణాసే సురసాపి చ॥ (16)	చెట్టునకును పేరు.

సారసః పక్షిభే (దేస్యాత్సా) దేంద్వో
స్సారసం సరసీ రుహే।

సారస : పు. ఇది బెగ్గురు పక్షికిని, చంద్రునకును, న. పద్మమునకును పేరు.

శ్రీవాసో వృక్షధూపే స్యా
త్పంకజే పీతవాససి॥ (17)

శ్రీవాస: పు. దేవదారుబంకతో జేసిన ధూపద్రవ్యమునకును, పద్మమునకును, విష్ణునకును పేరు.

సాహసం తు బలాత్కార
కృత కార్యే దమేऽపి చ।

సాహస: న. ఇది బలవంతముగా జేయబడిన దుష్టకృత్యమునకును, దండోపాయమునకును పేరు.

వాహసో జలనిర్యాణే
జగరే సునిష్ణ్ణకే॥(18)

వాహస : పు. ఇది నీటిలోచచ్చుటకును, కొండచిలువకును, చెంచలికూరకును పేరు.

లాలసో లాలసాపి స్యా
ద్యాచ్నాతృష్ణాతిరేకయోః।
ఔత్సుక్యే చ

లాలస: ఇది యాచనకును, అత్యాశకును, ఉత్సాహమునకును పేరు.

సమాసస్తు సంక్షేపే చ
సమర్థనే॥ (19)

సమాస : పు. ఇది క్లుప్తముగా జేయుటకును, సమర్థించుటకును పేరు.

కీకసః క్రిమిజాతౌ స్యా
దస్థ్ని కీకస మిష్యతే।

కీకస: పు. ఇది పురుగులలోని భేదమునకును, న. ఎముకకును పేరు.

పాయసం పరమాన్నేస్యా
చ్ఛ్రీవాసేऽపి చ పాయసః॥ (20)

పాయస: న. ఇది క్షీరాన్నమునకును, పు. అందుగు బంకతో జేసిన ధూపద్రవ్యమునకును పేరు.

వాయసో నా (డి) ళిజంఘే స్యా
చ్ఛ్రీవాసే చాగురుద్రుమే।
కాకోదుంబరికాయాంచ
కాకమాచ్యాం చ వాయసీ॥(21)

వాయస: పు. ఇది కాకికిని, ధూపద్రవ్యమునకును, అగురుచెట్టునకును, ఈ.త్రీ. బ్రహ్మమేడిచెట్టునకును, కా(మం)చి చెట్టునకును పేరు.

మానసం సరసిస్వాంతేऽ

మానస : న. మానస సరస్సునకును, మనస్సునకును పేరు.

ప్యాశ్వాసో నిర్వృతౌ మతః।
ఆఖ్యాయికాపరిచ్ఛేదే

ఆశ్వాస: పు. ఇది సుఖమునకును, ప్రబంధమందలి యాశ్వాసమునకును పేరు.

ప్రభ్యాసోऽభ్యసనే ऽంతికే॥(22)

అభ్యాస : పు. పరిచయమునకును, సమీపమునకును పేరు.

ఉచ్ఛ్వాసః ప్రాణనాశ్వాస గద్యబంధగుణాంతరే।	**ఉచ్ఛ్వాస** : పు. బ్రతుకుటకును, ఊపిరిఆడించుట కును, గద్యకావ్యమందలి గుణవిశేషమునకును పేరు.
ఇష్వాసో ధన్వి ధనుషో	**ఇష్వాస**: పు. ఇది ధనుర్ధరునకును, ధనుస్సునకును పేరు.
ర్విలాసో భావ లీలయోః॥ (23)	**విలాస**: పు. అభిప్రాయమునకును, భావసూచక వ్యాపారమునకును పేరు.
వీ(వి)తం సంబంధనోపాయే మృగాణాం పక్షిణామపి। తేషామపి చ విశ్వాస హేతోః ప్రావరణే స్మృతం॥(24)	**వీతంస**: న. ఇది మృగపక్ష్యాదులను బట్టు వురులు మొదలగు వాటికిని, ఆ పక్ష్యాదులను విశ్వసింపజేసి యావరించుటకును పేరు.
ఉత్తంసః కర్ణ పూరేస్యా చ్ఛే ఖరేచ వతంసవత్।	**ఉత్తంస, వతంస** : పు. ఇవి చెవి యాభరణము నకును, కిరీటమునకును పేర్లు.
భీభత్సో వికృతే క్రూరే(33) ऽప్యర్జునే చ ఘృణాత్మని॥ (25)	**భీభత్స** : త్రి. ఇది వికృత రూపముగల దానికిని, ఘాతుకునకును, పు. అర్జునునకును, త్రి. దయాంతఃకరణముగల వానికిని పేరు.
విద్వానాత్మవిది ప్రాజ్ఞే పండితే చాభిధేయవత్।	**విద్వాన్** : త్రి. బ్రహ్మజ్ఞానికిని, మిక్కిలి తెలివిగల వానికిని, పండితునకును పేరు.
భూయాన్బహుతరార్థేస్యా త్పునరర్థే త్వదోవ్యయం॥(26)	**భూయాన్** : త్రి. అధికమనుటకును, అ. మరల ననుటకును పేరు.
జ్యాయాన్ వృద్ధేచ శస్తే చ	**జ్యాయాన్**: త్రి. వృద్ధునకును, శ్రేష్ఠమైన దానికిని పేరు.
హవిర్హో తవ్యసర్పిషోః।	**హవిస్**: న. ఇది హోమద్రవ్యమునకును, నేతికిని పేరు.
రేఫా స్స్యాదధమే క్రూరే కృపణేऽపి చ కథ్యతే ॥ (27)	**రేఫాః** : త్రి. ఇది నీచునకును, ఘాతుకునకును, లోభికిని పేరు.
వేధా విధా బుధే విష్ణౌ	**వేధాః** : పు. బ్రహ్మకును, విద్వాంసునకును,

విష్ణునకును పేరు.

వాగః పాపాపరాధయోః। — **ఆగః** : న. ఇది దోషమునకును, నేరమునకును పేరు.

వర్చో దీప్తౌ పురీషేచ
వర్చో రూపేఽపి చ క్వచిత్॥(28) — **వర్చః**: న. ప్రకాశమునకును, గుదమలమునకును, రూపమునకును పేరు.

ఛందః పద్యే చ వేదే చ
స్వైరచారా భిలాషయోః। — **ఛందః** : న. పద్యమునకును, వేదమునకును, యథేచ్ఛగా తిరుగుటకును, ఇచ్ఛకును పేరు.

ఏనోఽపరాధే కలుషే — **ఏనః** : న. ఇది నేరమునకును, పాపమునకును పేరు.

మన శ్చిత్త మనీషయోః॥(29) — **మనః** : న. ఇది చిత్తమునకును, బుద్ధికిని పేరు.

రోదశ్చ రోదసీ చాపి (ద్యావాభూమ్యోః)
దివిభూమౌ పృథక్పృథక్।
సహప్రయోగేఽప్యనయో
ర్రోదస్య్వదపి రోదసీ॥ — **రోదః**: **రోదసీ**: న. ఇవి (ప్రత్యేకము) అంతరిక్షమునకును, స్త్రీ. భూమికిని పేళ్ళు. (రోదస్యా అని) కూడా ప్రయోగించినను భూమ్యంతరిక్షములకు పేరు.

ఓజస్తే జసి ధాతూనా
మవష్టంభ ప్రకాశయోః।
ఓజోబలే చ దీప్తౌచ — **ఓజః**: న. తేజస్సునకును, శబ్దధాతువులయాడంబరమునకును, ఆధాతువుల ప్రకాశమునకును, బలమునకును, కాంతికిని పేరు.

తేజో ధామ్ని పరాక్రమే॥ (31)
ప్రభావ రేతసోశ్చాథ — **తేజః** : న. ఇది కాంతికిని, ప్రతాపమునకును, సామర్థ్యమునకును, రేతస్సునకును పేరు.

రజ స్స్యాదార్తవే గుణే।
రజః పరాగే రేణౌ చ
రజవత్పరికీర్తితం॥(32) — **రజః**: న. ఇది అజంతపుంలింగ శబ్దమువలె, ముట్టు రక్తమునకును, రజోగుణమునకును, పరాగమునకును, పరాగలేశమునకును పేరు.

వపుర్భ్వ్యాకృతౌ దేహే — **వపుః**: న. ఇదిసుందరాకారమునకును, శరీరమునకును పేరు.

పయ స్స్యాత్ క్షీరనీరయోః। — **పయః** : న. ఇది పాలకును, నీటికిని పేరు.

వయః పక్షిణి బాల్యాదౌ
వయో యౌవనమాత్రకే॥ (33) — **వయః**: న. ఇదిపక్షికిని, బాల్యాది వయస్సులకును, యౌవనమునకును పేరు.

శ్రేయస్తు మంగళే ధర్మే శ్రేయాన్ప్రశస్తే తు వాచ్యవత్। శ్రేయసీ కరిపిప్పల్యా మభయా రాస్నయోరపి॥ (34)	**శ్రేయః**: న. ఇది శుభమునకును, ధర్మమునకును, త్రి. ప్రశస్తమైన దానికిని, ఈ. స్త్రీ. గజపిప్పలికిని, కరక చెట్టునకును, దుంపరాష్ట్రమునకును పేరు.
స్రోతోఽంబువేగేంద్రియో	**స్రోతః**: న. ఇది జలప్రవాహమునకును, ఇంద్రియములకును పేరు.
రోకస్సద్మని చాశ్రయే।	**ఓకః** : న. గృహమునకును, ఆధారమునకును పేరు.
శిరః ప్రధానే సేనాగ్ర భాగ మస్తకయోరపి॥ (35)	**శిరః**: న. ఇది ముఖ్యార్థకమునకును, సేనయొక్క ముందరిభాగమునకును, శిరస్సునకును పేరు.
తప శ్చాంద్రాయణాదౌ స్యా ద్ధర్మేలోకాంతరేఽపి చ।	**తపః** : న. ఇది చాంద్రాయణవ్రతము, ఉపాసన మొదలగు వాటికిని, ధర్మమునకును, తపోలోకమునకును పేరు.
తపా మాఘే చ శిశిరే	**తపాః**: పు. ఇది మాఘమాసమునకును, శిశిరర్తువునకును పేరు.
సరస్తోయ తటాకయోః॥ (36)	**సరః** : పు. ఇది జలమునకును, మడుగునకును పేరు.
ఉషః ప్రభాతే సంధ్యాయా	**ఉషః**: న. ఇది ప్రాతఃకాలమునకును, సాయంకాలమునకును పేరు.
మురశ్శ్రేష్ఠే చ వక్షసి।	**ఉరః** : న. శ్రేష్ఠమునకును, వక్షమునకును పేరు.
తమోఽంధకారే స్వర్భానౌ తమ శ్శోకే గుణాంతరే॥(37)	**తమః** : న. చీకటికిని, రాహుగ్రహమునకును, దుఃఖమునకును, తమోగుణమునకును పేరు.
నభో వ్యోమ్ని నభా మేఘే శ్రావణే చ పతద్గ్రహే। ఘ్రాణే మృణాలసూత్రే చ వర్షాసుచ నభాస్మృతః॥ (38)	**నభః**: న. ఆకాశము పేరు. **నభాః**: పు. ఇది మేఘమునకును, శ్రావణ మాసమునకును, పీకిదానుకును, నాసేంద్రియమునకును, తామరతూడులోని దారమునకును, వర్షకాలమునకును పేరు.
తరో బలే చ వేగే చ	**తరః**: న. శరీరసామర్థ్యమునకును, వేగమునకును పేరు.

రేత శ్శుక్రే చ పారదే।	**రేతః** : న. వీర్యమునకును, పాదరసమునకును పేరు.
అర్చిర్మయూఖ శిఖయో	**అర్చిః** : న. కిరణమునకును, అగ్నిజ్వాలకును పేరు.
ర్బర్హిః కుశ హుతాశయోః॥ (39)	**బర్హిః** : దర్భకును, పు. అగ్నికిని పేరు.
సహో బలే జ్యోతిషిమార్గ శీర్ష హేమంత యో శ్చాపి సహః ప్రదిష్టః।	**సహః** : న. ఇది బలమునకును, తేజస్సునకును పేరు. **సహః**: పు. ఇది మార్గశిరమాసమునకును, హేమంత ఋతువునకును పేరు.
రహోఽపి గుహ్యే సురతేఽపి తత్త్వే	**రహః** : న. ఇది రహస్యమునకును, సురతము నకును, యధార్థమునకును పేరు.
మహో భవేదుత్సవ తేజసోశ్చ॥(40)	**మహః**: న. ఉత్సవమునకును, ప్రకాశమునకును పేరు.
జ్యోతిః ప్రకాశే దృశి తారకాయాం జ్యోతిర్దినే। శానలయోరపి స్యాత్।	**జ్యోతిః** : న. ప్రకాశమునకును, నేత్రమునకును, నక్షత్రమునకును, పు. సూర్యునకును, అగ్నికిని పేరు.
ధనుః ప్రియాలద్రుమ రాశిభేదయోః శ్శరాసనే చాపి ధను ర్ధనుర్ధరే॥ (41)	**ధనుః**: పు. మొరలిచెట్టునకును, న. ధనూరాశికిని, ధనుస్సునకును, త్రి. ధనుర్ధరునకును పేరు.
ఆశీరుక్తా హితాశంసా పవ నాశనదంష్ట్రయోః।	**ఆశీః** : స్త్రీ. ఇది హితవును కోరుటకును (ఆశీర్వా దము), పాముకోరకును పేరు.
రాక్షసీ తిచ దంష్ట్రాయాం రాక్షసీ రక్షస్త్రియాం॥ (42)	**రాక్షసీ** : స్త్రీ. ఇది కోఱకును, రక్కసికిని పేరు.
తామసీతి చ దుర్గాయాం తామసో భుజగేఖలే।	**తామసీ** : స్త్రీ. పార్వతికిని, పు. పామునకును, దుష్టునకును పేరు.
పుక్కసీ కాలికా నీల్యోః పుక్కస శ్శ్వపచేఽధమే ॥ (43)	**పుక్కసీ** : స్త్రీ. పార్వతికిని, నీలి చెట్టునకును, చండాలునకును, నీచునకును పేరు.

★ అథసాంతశ్చతుర్వర్ణః ★

భవేద్ఘనరస స్సాంద్ర నిర్యాసే మోరటేఽప్యుచ। కర్పూరే పీలుపర్ణ్యాం చ సమ్యక్సిద్ధరసేఽపి చ॥(44)	**ఘనరస :** పు. చిక్కనిబంకకును, పీలుపత్రలతకును, జలమునకును, కర్పూరమునకును, చాగచెట్టునకును, లెస్సగాసిద్ధమైన రసమునకును పేరు.
సర్వరస స్స్మృతో వాద్య భాండభేదే చ ధూనకే।	**సర్వరస :** పు. ఇది వీణాభేదమునకును, యక్షధూపమునకును పేరు.
స్మృతం తామరసం పద్మే తామ్ర కాంచనయోరపి॥ (45)	**తామరస:** న. పద్మమునకును, రాగికిని, బంగారుకును పేరు.
సిద్ధరసో రసే వ్యాడి ప్రభృతి ష్వపి దృశ్యతే।	**సిద్ధరస:** పు. పాదరసమునకును, వ్యాడిమొదలగు రససిద్ధిగలవానికిని పేరు.
మహారస స్స్యాత్ఖర్జూరే కోశకార కశేరుణోః॥ (46)	**మహారస :** పు. ఖర్జూరపు చెట్టునకును, చెఱుకులోని భేదమునకును, తుంగముస్తకును పేరు.
రాసేరసస్తు రాసే స్యా ద్రస సిద్ధి బలావపి। స్తష్టి జాగర కేగోష్ఠ్యాం శృంగార పరిహాసయోః॥ (47)	**రాసేరస :** పు. కోలాహలమునకును, రసయోగసిద్ధినిమిత్తమైన బలికిని, వ్రతవిశేషమునకును, సభకును, శృంగారరసమునకును, ఎకసక్కెమునకును పేరు.
శ్వశ్శ్రేయసం చ భద్రేస్యా త్పరానందేచ శర్మణి।	**శ్వశ్శ్రేయస :** న. ఇది శుభమునకును, పరమాత్మకును, సుఖమునకును పేరు.
నిశ్శ్రేయసం చ కల్యాణే చంద్రచూడా పవర్గయోః॥(48)	**నిశ్శ్రేయస :** న. శుభమునకును, పు. శివునకును, న. మోక్షమునకును పేరు.
కుంభీనసో విషజ్వాలా కులదృష్టి భుజంగమే। కుంభీనసీ జనన్యాం చ లవణాఖ్యస్య రక్షసః॥ (49)	**కుంభీనస :** పు. క్రూర సర్పవిశేషమునకును, ఈ. స్త్రీ. లవణాసురుని తల్లికిని పేరు.
మలీమసం తు మలినే పుష్పకాసీస లోహయోః।	**మలీమస :** త్రి. మలినమైన దానికిని, న. పచ్చయన్న భేదికిని, లోహమునకును పేరు.

పౌర్ణ మాసః పౌర్ణ మాసీ యజ్ఞ పూర్ణిమయోః క్రమాత్॥(50)	**పౌర్ణమాస** : పు. యాగవిశేషమునకును, ఈ. స్త్రీ. పున్నమకును పేరు.
అధివాసో నివాసే చ సంస్కారే ధూపనాదిభిః।	**అధివాస** : పు. ఉనికికిని, ధూపాదులచేత సంస్కరించుటకును పేరు. ఆదిశబ్దమువలన ధాన్య, శయ్యాదులని గ్రహించవలెను.
చంద్రహాసో దశగ్రీవ కరవాలేఽసిమాత్రకే ॥ (51)	**చంద్రహాస** : పు. రావణుని ఖడ్గమునకును, సామాన్య ఖడ్గమునకును పేరు.
విశ్వా వసు స్స్యాద్గధంర్వ భేదే విశ్వావసు ర్నిశి।	**విశ్వావసు** : పు. గంధర్వ విశేషమునకును, స్త్రీ. రాత్రికిని పేరు.
విభావసు ర్దినమణౌ హారభేదే చ పావకే ॥(52)	**విభావసు**: పు. సూర్యునకును, ముక్తాహార విశేషమునకును, అగ్నికిని పేరు.
పునర్వసు ర్భవేదృక్షే కాత్యాయనమునావపి।	**పునర్వసు**: పు. నక్షత్ర విశేషమునకును, ధర్మశాస్త్ర కర్తయగు కాత్యాయన మునికిని పేరు.
రాజహంసస్తు కాదంబే కలహంసే నృపోత్త మే॥ (53) కలహంసస్తు కాదంబే రాజహంసే నృపోత్తమే।	**రాజహంస** : పు. మధురధ్వనిచేయు హంస విశేషమునకును, కాళ్ళు, ముక్కు యెఱ్ఱనైన హంసకును, రాజశ్రేష్ఠునకును పేరు. **కలహంస** : పు. దీనినిన్ని, పైవరుసగానే గ్రహించ వలెను.
అవధ్వంసః పరి త్యాగే నిందనేఽప్యవ చూర్ణనే॥ (54)	**అవధ్వంస** : పు. ఇది విడుచుటకును, నిందించుటకును, గుండకొట్టుటకును పేరు.
స్మృతా మధురసా ద్రాక్షా మూర్వికాదుగ్దికాసుచ।	**మధురసా** : స్త్రీ. ఇది ద్రాక్షలతకును, చాగచెట్టునకును, పిన్నపాలచెట్టునకును పేరు.
నీలం(లాం)జసా ప్సరో భేదే సరిద్భేదేఽపివిద్యుతి॥ (55)	**నీలంజసా** : స్త్రీ. ఈ పేరుగల యప్సరసకును, నదీవిశేషమునకును, మెఱుపునకును పేరు.
సుమేధాస్తు సుబుద్ధౌస్యా జ్యోతిష్మత్యామపీష్యతే।	**సుమేధాః** : త్రి. మంచిబుద్ధిగల వానికిని, స్త్రీ. వెక్కుడు తీగెకును పేరు.
సుమనాః పుష్పమాలత్యో స్త్రీదశే కోవిదేఽపి చ॥(56)	**సుమనాః** : స్త్రీ. ఇది పుష్పమునకును, జాజిలతకును, పు. దేవతకును, విద్వాంసునకును పేరు.

ప్రచేతాస్తు మునౌ హ్రష్టే స్యాత్ప్రతీచీ పతావపి।	**ప్రచేతాః** : పు. ఒక మునికిని, త్రి. సంతోషించిన వానికిని, పు. వరుణునకును పేరు.
విహాయాస్తు శకుంతేస్యా ద్విహాయ స్సురవర్త్మని॥ (57)	**విహాయాః**: పు. పక్షికిని, ఆకాశమునకును పేరు.
త్రిస్రోతా జహ్నుకన్యాయాం త్రిస్రోతా స్సరిదంతరే।	**త్రిస్రోతాః** : స్త్రీ. ఇది ఆకాశగంగకును, నదీ విశేషమునకును పేరు.
అగౌకాశ్చ నగౌకాశ్చ శరభేసింహ పక్షిణోః॥ (58)	**అగౌకాః, నగౌకా** : పు. ఇవి శరభమ్మృగమునకును, సింహమునకును, పక్షికిని పేరు.
ఉదర్చిరుత్ప్రభే వహ్నౌ	**ఉదర్చిః** : పు. అధిక కాంతికిని, అగ్నికిని పేరు.
దివౌకా శ్చాతకే సురే।	**దివౌకాః** : పు. చాతకపక్షికిని, దేవతకును పేరు.
దీర్ఘాయు శ్శాల్మలౌ కాకే మార్కండేయేఽతిజీవిని॥ (59)	**దీర్ఘాయుః** : పు. బూరుగ చెట్టునకును, కాకికిని, మార్కండేయమునికిని, స్త్రీ. చిరజీవికిని పేరు.
సప్తార్చిః పావకే ప్రోక్త స్సప్తార్చిః క్రూరలోచనే।	**సప్తార్చిః** : పు. ఇది అగ్నికిని, శనిగ్రహమునకును పేరు.
కనీయాననుజేఽత్యల్పే కనీయానతియూని చ॥(60)	**కనీయాన్** : పు. ఇది తమ్మునకును, స్త్రీ. మిగుల చిన్నదానికిని, మిగుల పిన్నవయసు వానికిని పేరు.
వరీయానతి యూని స్యా ద్వరిష్ఠే శ్రేష్ఠయోగయోః।	**వరీయాన్**: స్త్రీ. ఇది మిగుల పిన్నవయసుదానికిని, మిగుల శ్రేష్ఠమైన దానికిని, శ్రేష్ఠునకును, పు. పంచాంగ యోగ విశేషమునకును పేరు.
సాధీయానతిబాఢే స్యా దతిసాధౌ చ వాచ్యవత్॥ (61)	**సాధీయాన్** : త్రి. మిక్కిలి దృఢమైన దానికిని, మిక్కిలి యోగ్యమైన దానికిని పేరు.

★ అథసాంతః పంచవర్ణః ★

స్యాన్నభశ్చమస శ్చంద్రే చిత్రా పూపేంద్రజాలయోః।	**నభశ్చమస**: పు. చంద్రునకును, పిండివంటలలోని భేదమునకును, యక్షిణీ విద్యకును పేరు.
హింగునిర్యాస ఇత్యేష నింబే హింగురసేఽపి చ॥ (62)	**హింగునిర్యాస** : పు. వేపచెట్టునకును, ఇంగువుకును పేరు.
దివ్యచక్షు స్సుగంధస్య	**దివ్యచక్షుః** : పు. పరిమళ విశేషమునకును, స్త్రీ.

భేదేఽంధే చ సులోచనే।	గ్రుడ్డివానికిని, సుందరమైననేత్రములు గలవానికిని పేరు.
హిరణ్య రేతసం ప్రాహు ర్దివాకర హవిర్భుజోః॥ (63)	**హిరణ్యరేతాః**: పు. సూర్యునకును, అగ్నికిని పేరు.

★ అథహాంతో ద్వివర్ణః ★

సహో బలే సహాముద్గ పర్ణ్యాం చ నఖ భేష జే। సహదేవా కుమార్యోశ్చ సహః కాంతౌ సహాభువి॥ (1)	**సహ** : పు. ఇది బలమునకును, స్త్రీ. పిల్లిపెసర లతకును, నఖమను గంధద్రవ్యమునకును, ముత్తవ పులగపుచెట్టునకును, పిన్నగోరింటచెట్టునకును, పు. తేజస్సునకును, స్త్రీ. భూమికిని పేరు.
గ్రహోఽనుగ్రహ నిర్బంధ గ్రహణేషు రణోద్యమే। సూర్యాదౌ పూతనాదౌ చ సైంహి కేయో పరాగయోః॥ (2)	**గ్రహ** : పు. ఇది రక్షించుటయందిచ్ఛకును, బలాత్కారమునకును, స్వీకరించుటకును, యుద్ధ ప్రయత్నమునకును, సూర్యాది నవగ్రహములకును, పూతనాది బాలగ్రహములకును, రాహువునకును, గ్రహణమునకును పేరు.
వహ స్స్యా ద్వృష భస్కంధ దేశే గంధవహేఽపి చ।	**వహ** : పు. ఇది ఎద్దుమూపురము క్రింది భాగమునకును, వాయువునకును పేరు.
బర్హంధళే కేకిపింఛే	**బర్హ** : న. ఆకునకును, నెమలిపురికిని పేరు.
గృహాః పత్న్యాం గృహే స్మృతాః॥(3)	**గృహాః** : పు. భార్యకును, గృహమునకును పేరు.
గ్రాహో గ్రహేఽ వహారేచ	**గ్రాహ** : పు. ఇది స్వీకరించుటకును, జలజంతు విశేషమునకును పేరు.
నాహోబంధన కోటయోః।	**నాహ** : పు. కట్టునకును, కపటమునకును పేరు.
స్నేహస్తైలాది కరస ద్రవ్యే స్యాత్సౌహృదేఽపి చ॥	**స్నేహ**: పు. నూనెమొదలగువాటికిని, ప్రియత్వమునకును పేరు.
ప్రో (హస్తునిపుణేతర్కే) హో నిపుణ తర్కే స్యా త్ప్రోహో హస్త్యం ఘ్రిపర్వణోః।	**ప్రోహ**: పు. నేర్పరియొక్క యూహకును, ఏనుగు కాలికిని, కణుపునకును పేరు.
మోహ మిచ్ఛంతి మూర్ఛాయా	**మోహ** : పు. మూర్ఛకును, అజ్ఞానమునకును పేరు.

మవిద్యాయాంచ సూరయః॥ (5)

లోహస్తు శస్త్రకే లోహం జోంగకే సర్వతైజసే।	**లోహ :** పు. ఖడ్గచూర్ణమునకును, న. అగురునకును, అనేక ధాతుద్రవ్యములు కూడిన లోహమునకును పేరు.
వ్యూహస్తు బలవిన్యాసే నిర్మాణే బృంద తర్కయోః॥ (6)	**వ్యూహ:** పు. పద్మశకటాద్యాకారముగా సైన్యమును రచించుటకును, నిర్మించుటకును, సమూహమునకును, ఊహించుటకును పేరు.
సింహః కంఠీరవే రాశౌ సత్తమే చోత్తరస్థితః। సింహీ క్షుద్రా బృహత్యోస్స్యా ద్వాసకే రాహుమాతరి ॥ (7)	**సింహ:** పు. ఇది సింగమునకును, సింహరాశికిని, సమాసోత్తరమందుండెనేని శ్రేష్ఠునకును, ఈ. స్త్రీ. వాకుడు చెట్టుకును, నేలములగ చెట్టునకును, అడ్డసరపు చెట్టునకును, రాహువుతల్లికిని పేరు.
బహు స్స్యాద్విపులేత్ర్యాది సంఖ్యా స్వప్యభిదేయవత్।	**బహు:** స్త్రీ. ఇది విస్తారమైన దానికిని, మూటికంటె తక్కువగాని సంఖ్యకును పేరు.
అహిర్వృత్రాసురే సర్పే	**అహి:** పు. ఇది వృత్రాసురునకును, పామునకును పేరు.
పీహా తూద్యమ వాంఛయోః॥ (8)	**ఈహా :** స్త్రీ. ఇది ప్రయత్నమునకును, ఇచ్ఛకును పేరు.
గుహా తు గహ్వరే సింహ పుచ్ఛ్యాం స్కందే గుహో మతః।	**గుహా:** స్త్రీ. కొండబిలమునకును, నక్కతోకపొన్న చెట్టునకును, పు. కుమారస్వామికిని పేరు.
వాహా భుజాయాం వాహస్తు మానభేదే వృషేహయే॥ (9)	**వాహా:** స్త్రీ. భుజమునకును, పు. పందుమునకును, ఎద్దునకును, గుఱ్ఱమునకును పేరు.
మహీ భూమౌ మహీ నద్యాం మహో ఉత్సవతే జసోః।	**మహీ :** స్త్రీ. ఇది భూమికిని, మాలవదేశమందలి యొకనదికిని, పు. ఉత్సవమునకును, ప్రకాశమునకును పేరు.
కుహూ స్స్యాత్కోకిలా రావ న్నష్టేందు కలదర్శయోః॥ (10)	**కుహూః :** స్త్రీ. ఇది కోకిల ధ్వనికిని, చంద్రకళా శూన్యమైన యమావాస్యకును పేరు.

★ అథహాంత త్రివర్ణః ★

పటహస్తు సమారంభ ఆనకే పటహం మతం।	**పటహ**: పు. ఇది ప్రారంభమునకును, న. తప్పెట వాద్యమునకును పేరు.
కలహః ఖడ్గకోశే స్యా ద్భండనే యుద్ధరాఢయోః॥(11)	**కలహ** : పు. కత్తివరకును, వివాదమునకును, యుద్ధమునకును, శోభకును పేరు.
ప్రగ్రహస్తుతు లాసూత్రే బంధ్యాం నియమనేభుజే। హయాదిరశ్మౌ రశ్మౌచ సువర్ణే హ(లి) రి పాదపే॥ (12)	**ప్రగ్రహ** : పు. తక్కెడ త్రాటికిని, కారాగృహము నకును, నియమించుటకును, బుజమునకును, గుర్రపు కళ్ళెముయొక్క పగ్గమునకును, కిరణమున కును, బంగారుకును, మూనిపసపునకును పేరు.
నిగ్రహో భర్త్సనే ప్రోక్తో మర్యాదాయాంచ బంధనే।	**నిగ్రహ** : పు. ఇది బెదరించుటకును, హద్దుకును, బంధించుటకును పేరు.
విగ్రహ స్సమరే కాయే విస్తారప్రవిభాగయోః॥ (13)	**విగ్రహ**:పు. యుద్ధమునకును, శరీరమునకును, సమాస మును విస్తరించుటకును, విభాగమునకును పేరు.
సం(గ్రా) గ్రహో బృహదుత్తుంగే ముష్టి సంక్షేపయోరపి।	**సంగ్రహ**: పు. ఇది మిక్కిలి యౌన్నత్యమునకును, పిడికిలికిని, స్వల్పముగా చేయుటకును పేరు.
ఆగ్రహోఽనుగ్రహో సక్త్యా రాక్రమే గ్రహణేఽ పి చ॥ (14)	**ఆగ్రహ**: పు. రక్షణేచ్ఛకును, ఆసక్తికిని, ఆక్రమించు టకును, స్వీకరించుటకును పేరు.
నవాహ స్స్యాన్నవదినే నవాహః ప్రతిపత్తిథౌ।	**నవాహ** : పు. క్రొత్త దినమునకును, పాడ్యమికిని పేరు.
ప్రవాహో వ్యవహారేస్యా దపి స్రోతసి వారిణః॥ (15)	**ప్రవాహ** : పు. వ్యవహారమునకును, జలవేగము నకును పేరు.
కటాహో ఘృత తైలాది పాకపాత్రే చ ఖర్పరే। కటాహః క్రూరపృష్ఠే చ స్తూపే చ మహిషీ శిశౌ॥ (16)	**కటాహ** : పు. ఇది పెనము మొదలగు వాటికిని, గాబునకును, మూకుడుకును, దిబ్బకును, కొమ్ములు మొలచుచున్న గేదెదూడకును పేరు.
ఉత్సాహ స్సూద్యమేసూత్రేఽ ప్యారహో ధైర్య మానయోః।	**ఉత్సాహ**: పు. ప్రయత్నమునకును, ధారమునకును పేరు.

ఆరోహ్ణే నితంబే చ
సముచ్ఛ్రయ విషాదినోః॥ (17)

ఆరోహ : పు. ఇది పొడవునకును, పరిమాణ విశేషమునకును, ఎక్కుటకును, కటి ప్రదేశమునకును, ఔన్నత్యమునకును, మావటీనికిని పేరు.

నిర్వ్యూహ శ్శేఖరే ద్వారే
నిర్యాసే నాగదంతకే।

నిర్వ్యూహ : పు. శిరోభూషణమునకును, ద్వారమునకును, చెట్టుబంకకును, కొణిగకు నాధారముగా నాటిన కొయ్యకును పేరు.

విదేహో దేహ శూన్యే స్యా
ద్విదే హో మిథిలే స్మృతః॥(18)

విదేహ : త్రి. శరీరములేని దానికిని, పు. జనక వంశస్థుడగు రాజునకును పేరు.

నిరూహో వస్తిభేదే స్యా
త్తర్కే నిశ్చిత యోరపి।

నిరూహ : పు. ఇది రోగికిచేయు స్వేదన క్రియా విశేషమునకును, ఊహకును, నిశ్చయించుటకును పేరు.

దాత్యూహః కాలకంఠే స్యా
ద్దాత్యూహ శ్చాతకేऽపి చ॥(9)

దాత్యూహ : పు. కూకురు గడ్డంగి పిట్టకును, వాన కోయిలకును పేరు.

అత్యూహా నీలికాయాం స్యా
దత్యూహాశ్చిత్ర మేఖలే।

అత్యూహా : స్త్రీ. నీలిచెట్టునకును, నెమలికిని పేరు.

సువహా సల్లకీ గోధా
పదీ శేఫాలికాసు చ॥ (20)
ఏలా పర్ణ్యాం చ సువహా
వల్లకీ రాస్న యోరపి।
సమ్య గ్వహే తు సువహో
వాచ్యవత్సముదాహృతః॥(21)

సువహా : స్త్రీ. ఇది అందుగు చెట్టునకును, హంసపాదిచెట్టునకును, నల్లవావిలిచెట్టునకును, ఫిరంగి చెట్టునకును, వీణకును, దుంపరాష్ట్రమునకును, త్రి. లెస్సగా వహించుదానికిని పేరు.

వైదేహీ రోచనీ సీతా
వణిక్ స్త్రీ పిప్పలీషు చ।

వైదేహీ : స్త్రీ. ఇది గోరోచనమునకును, సీతాదేవికిని, వైశ్య స్త్రీకిని, పిప్పలి చెట్టునకును పేరు.

వారాహీ మాతృభేదే స్యా
ద్గృష్టి నామౌషధేऽపి చ॥ (22)

వారాహీ : స్త్రీ. సప్తమాతృకలలో నొకతెకును, పాచితీగెకును పేరు.

★ అథహాంత శ్చతుర్వర్ణః ★

అవగ్రహ ఇతి ఖ్యాతో

అవగ్రహ : పు. వృష్టి ప్రతిబంధకదోషమునకును

వృష్టిరోధే గజాలికే।
స్వతంత్రతానిషేధేఽపి
ప్రతిబంధే ప్యవగ్రహః॥ (23)

ఏనుగులలాటు ప్రదేశమునకును, స్వతంత్రము లేకుండుటకును, విఘ్నమునకును పేరు.

ప్రతిగ్రహ స్వీకరణే
సైన్యపృష్ఠే పతద్గ్రహే।
ద్విజేభ్యోవిధి వద్దేయే
తద్గ్రహే చ గ్రహాంతరే॥ (24)

ప్రతిగ్రహ : పు. ఇది స్వీకరించుటకును, సేనకు వెనుక భాగమునకును, పీకిదానుకును, బ్రాహ్మణులకొరకు విధ్యుక్తముగా నివ్వబడిన ద్రవ్యమునకును, దాన ప్రతిగ్రహమునకును, గ్రహ విశేషమునకును పేరు.

పరిగ్రహః పరిజనే
పత్న్యాం స్వీకార మూలయోః
శాపేఽ

పరిగ్రహ : పు. పరివారమునకును, భార్యకును, స్వీకరించుటకును, మొదటికిని, శాపమునకును పేరు.

ప్యుపగ్రహో బంద్యా
ముపయోగేఽనుకూలనే ॥ (25)

ఉపగ్రహ: పు. చెఱసాలకును, ఆచరణమునకును, అనుకూలమునకును పేరు.

అభిగ్రహోఽభి యోగేఽభి
గ్రహణే గౌరవేఽ పి చ।

అభిగ్రహ: పు. యుద్ధమునకెదురుకొనుటకును, గ్రహించుటకును, గౌరవమునకును పేరు.

పరిబర్హస్తు రాజార్హ
వస్తున్యపి పరిచ్ఛదే॥ (26)

పరిబర్హ : పు. రాజయోగ్యమగు వస్తువునకును, ఒక భాగమునకును పేరు.

పితామహో విరించే స్యా
త్తాతస్య జనకేఽ పి చ।

పితామహ : పు. బ్రహ్మకును, తండ్రి తండ్రికిని పేరు.

తమోపహ స్సహస్రాంశు
మృగాంక జిన వహ్నిషు॥ (27)

తమోపహ : పు. ఇది సూర్యునకును, చంద్రునకును, బుద్ధదేవునకును, అగ్నికిని పేరు.

ఉపనాహో వ్రణాలేప
పండే వీణానిబంధనే।

ఉపనాహ: పు. వ్రణములకు కట్టెడి యన్నకఱశమునకును, వీణతీగెలు ముడుచుతావునకును పేరు.

పరీవాహో జలోచ్ఛ్వాసే
మహీభృద్యోగ్యవస్తుని॥ (28)

పరీవాహ : పు. ఇది తటాకాదుల వలన పొంగొట్టబడిన అధికమైన నీటికిని, రాజునకుదగిన వస్తువుకును పేరు.

తనూరుహం గరుల్లోమ్నా

తనూరుహ: న. పక్షియీకకును, వెంట్రుకకును పేరు.

ర్వరారోహా కటావపి।
వరారోహాస్తు కథితో
హస్త్యారోహో వరోహయోః॥(29)

వరారోహా : స్త్రీ. ఇది కటి ప్రదేశమునకును, పు. గుఱ్ఱపు రౌతునకును, అధిష్ఠించుటకును పేరు.

అవరోహో౽వతరణే
తరోరంగే లతోద్గమే।

అవరోహ : పు. దాటుటకును, కొమ్మయూడకును, లతాంకురమునకును పేరు.

అశ్వారోహా శ్వగంధాయా
మశ్వారోహో౽శ్వవారకే॥(30)

అశ్వారోహా : స్త్రీ. పెన్నేరుచెట్టునకును, పు. గుఱ్ఱపు రౌతునకును పేరు.

మహాసహా మాష పర్ణ్యాం
మమ్లానకు సుమే౽పిచ।

మహాసహా : స్త్రీ. కాఱుమినప చెట్టునకును, తెల్ల పెద్ద గోరింట చెట్టునకును పేరు.

గంధ వహాతు నాసాయాం
వాయౌ గంధవహో మతః॥(31)

గంధవహా : స్త్రీ. ముక్కునకును, వాయువునకును పేరు.

భవేద్దేవసహాభిఖ్యా
సూతే దండోత్పలౌషధే।

దేవసహా : స్త్రీ. పాదరసమునకును, సహదేవి చెట్టునకును పేరు.

ప్రపితామహ ఇత్యేష
విధౌ పితృపితామహే॥ (32)

ప్రపితామహ : పు. బ్రహ్మకును, ముత్తాతకును పేరు.

★ అథ క్షాంతో ద్వివర్ణః ★

(షాంతా స్స్యుర్యద్యపి క్షాంతా
వర్ణానామనురోధతః।
పృథక్రమేణ కథ్యంతే
తథాప్యేతే సమన్వయాత్)॥(1)

తా : యోచింపగా వర్ణ సంయోగమువలన నీచెప్పబోవు క్షాంతశబ్దములు, షాంతములేయగును. ఐనను వర్ణక్రమానుసరణముకొరకు వేఱుగా చెప్పబడుచున్నవి.

అక్షః కర్షే తుషే చ క్రే
శకట వ్యవహారయోః।
ఆత్మజ్ఞే పాశకే చాక్షం
తుత్థ సౌవర్చలే౽ంద్రియే॥ (2)

అక్ష: పు. 16 ఆద్యమాషములయెత్తు బంగారుకును, తాండ్రచెట్టునకును, బండికుండకును, బండికిని, వ్యవహారమునకును, బ్రహ్మజ్ఞానికిని, పాచికకును న. మైలతుత్థమునకును, సౌవర్చ లవణమునకును, చక్షురాదీంద్రియమునకును పేరు.

ఋక్షో౽ద్రిభేదే భల్లూకే
శోణకే కృత వేధనే।

ఋక్ష : పు. ఇది పర్వత విశేషమునకును, ఎలుగుబంటికిని, దుండిగపు చెట్టునకును, స్త్రీ. తొలవేయ

ఋక్షముక్తం చ నక్షత్రే	బడిన దానికిని, నక్షత్రమునకును పేరు.
యక్ష శ్శ్రీదే చ గుహ్యకే॥ (3)	**యక్ష** : పు. ఇది కుబేరునకును, యక్షునకును పేరు.
దక్షః పటౌ హరవృషే తామ్రచూడే ప్రజాపతౌ। మునిభేదే ద్రుమే వహ్నౌ దక్షో దక్షా భువిస్మృతా॥ (4)	**దక్ష**: త్రి. సమర్థునకును, పు. శివుని వాహనమునకును, కోడికిని, దక్ష ప్రజాపతికిని, దక్షమునికిని, (ధర్మశాస్త్రకర్త) వృక్షభేదమునకును, అగ్నికిని, స్త్రీ. భూమికిని పేరు.
పక్షో మాసార్ధకే పార్శ్వే గ్రహే సాధ్య విరోధయోః। పక్షశ్చా పర తో బృందే బలే సఖి సహాయయోః॥ (5) పతత్రే చుల్లిరంధ్రే చ దేహాంగే రాజకుంజరే।	**పక్ష**: పు. ఇది అర్ధమాసమునకును, ప్రక్కకును, గ్రహమునకును, అనుమానమువలన సాధింపదగిన వస్తువుకును, విరోధమునకును, కచాది పదములకు పరమయ్యేనేని సమూహార్థకమునకును, బలమునకును, చెలికానికిని, బాణమునకు కట్టిన యీకలకును, పక్షిఱెక్కకును, పొయ్యిద్వారమునకును, దేహపార్శ్వమునకును, అంబారీ యేనుగునకును పేరు.
లక్షం శరవ్యే సంఖ్యాయాం లక్షం ఛద్మని కథ్యతే॥ (6)	**లక్ష**: న. గుఱికిని, లక్షసంఖ్యకును, న. మిషకును పేరు.
ప్లక్షో ద్వీపవిశేషే స్యా త్పర్కటీ గర్ద భాండయోః। పిప్పలే ద్వారపార్శ్వే చ గృహస్య పరికీర్తితః॥ (7)	**ప్లక్ష**: పు. ప్లక్షద్వీపమునకును, జువ్విచెట్టునకును, కలజువ్వి చెట్టుకును, పిప్పలి చెట్టుకును, ఇంటి గుమ్మము ప్రక్కకును పేరు.
న్యక్షః పరశురామే స్యా న్న్యక్షః కృత్స్ను నికృష్టయోః।	**న్యక్ష**: పు. ఇది పరశురామునకును, త్రి. సమగ్రమైన దానికిని, నీచమైన దానికిని పేరు.
చోక్షో గీతే శుచౌ దక్షే తథా తీక్షణ మనోజ్ఞయోః॥ (8)	**చోక్ష** : త్రి. గానము చేయబడిన దానికిని, పవిత్రమైన దానికిని సమర్థునకును, తీవ్రమైన దానికిని, రమ్యమైన దానికిని పేరు.
ధ్వాంక్షస్తు కాక బకయో స్త (ర్క)ర్కే భిక్షుకే గృహే।	**ధ్వాంక్ష** : పు. ఇది కాకికిని, కొంగకును, ఏకుల రాట్టమునకును, యాచకునకును, గృహమున

ధ్వాంక్షీ కక్కోలికాయాం స్యా	కును, స్త్రీ. తక్కోలపు చెట్టునకును పేరు.
త్కక్షో దోర్మూల కచ్ఛయోః॥(9)	**కక్ష** : పు. ఇది చంకకును, జలప్రాయ ప్రదేశమున
సైరిభే చ తృణే కక్ష	కును, కాఱుదున్నపోతునకును, గడ్డికిని, ఎండిన
శ్శుష్క కానన వీరుధోః।	యడవికిని, లతకును, స్త్రీ. పిన్నరేగటి దూలగొండి
కక్షా గ్రాహణికా కాంచీ	చెట్టునకును, మొలనూలికిని, ముంగిలిచావడికిని,
ప్రకోష్ఠ గజరజ్జుషు॥ (10)	ఏనుగును కట్టు త్రాటికిని, వివాదస్థానమునకును,
స్పర్ధా పదే పరీధాన	కట్టు బట్టయొక్క వెనుక చెంగునకును, (గోచీ)
పశ్చాదంచల పల్లవే	రథము యొక్క అంతస్తునకును పేరు.
రథభాగేఽపి కక్షాస్యా	
ద్వీక్షం విస్మయ దృశ్యయోః॥(11)	**వీక్ష** : త్రి. ఇది అచ్చెఱువైన దానికిని, చూడదగిన దానికిని పేరు.
మోక్షో ముష్కకవృక్షే స్యా	**మోక్ష** : పు. మొక్కపు చెట్టునకును, ముక్తికిని,
దపవర్గే చ మోచనే।	విడచుటకును పేరు.
రూక్షః పాదప జాతౌ స్యా	**రూక్ష** : పు. వృక్షమునకును, త్రి. ప్రేమలేని
ద్రూక్షోఽప్రేమణ్య చిక్కణే॥(12)	దానికిని, గఱుసైన దానికిని పేరు.
భిక్షా భృతౌ చ యాచ్ఞాయాం	**భిక్షా** : స్త్రీ. ఇది కూలికిని, యాచించుటకును,
సేవా భిక్షితవస్తునోః	సేవించుటకును, యాచించినవస్తువునకును పేరు.
ప్రేక్షా నృత్యేక్షణే బుద్ధౌ	**ప్రేక్షా** : స్త్రీ.నాట్యమును చూచుటకును, బుద్ధికిని పేరు.
రక్షా రక్షణ లాక్షయోః॥(13)	**రక్షా** : స్త్రీ. రక్షించుటకును, లక్కకును పేరు.

★ అథ క్షాంత త్రివర్ణః ★

అధ్యక్షోఽధికృతే ప్రోక్తః	**అధ్యక్ష** : పు. అధికారికిని, స్త్రీ. కండ్లముందఱి
ప్రత్యక్షేఽధ్యక్షమిష్యతే।	దానికిని పేరు.
గోరక్షో నాగ రంగేస్యా	**గోరక్ష** : పు. నారింజ చెట్టునకును, గోవులను
ద్గవాం చ పరిరక్షకే॥(14)	రక్షించువానికిని పేరు.
ఆరక్షం రక్షణీయే స్యా	**ఆరక్ష** : స్త్రీ. రక్షించ తగినదానికిని, ఏనుగు కుంభ
చ్ఛీర్షమర్మణి దంతినాం।	స్థలమధ్య భాగమునకును పేరు.
రక్తాక్షః కాసరే క్రూరే	**రక్తాక్ష**: పు. దున్నపోతునకును, ఘాతుకునకును,

పారావత చకోరయోః॥ (15)	పావురమునకును, చకోరపక్షికిని పేరు.
సమీక్షా గ్రంధభేదే స్యా	**సమీక్షా** : స్త్రీ. ఇది మీమాంసశాస్త్ర గ్రంథ విశేషము
తత్త్వబుద్ధౌ నిభాలనే।	నకును, యధార్థ బుద్ధికిని, చూచుటకును పేరు.
ఉత్ప్రేక్షా నవధానే స్యా	**ఉత్ప్రేక్షా** : స్త్రీ. ఏమఱుపాటునకును, ఉత్ప్రేక్షాలం
త్కావ్యాలంకరణేఽపి చ॥(16)	కారమునకును పేరు.
మృగాక్షీ చేంద్రవారుణ్యాం	**మృగాక్షీ** : స్త్రీ. ఇది పెద్దపాపర చెట్టునకును, లేడి
మృగనేత్రా త్రియామయోః।	కన్నులవంటి కన్నులు గల దానికిని పేరు.
గవాక్షీ శక్రవారుణ్యాం	**గవాక్షీ**: స్త్రీ. పెద్దపాపరచెట్టునకును, పు. కిటికీకిని,
గవాక్షో జాలకే కపౌ॥ (17)	వానర విశేషమునకును పేరు.

★ అథక్షాంత శ్చతుర్వర్ణః ★

వీర వృక్షస్తు భల్లాత	**వీరవృక్ష**: పు. జీడి చెట్టునకును, మద్దిచెట్టునకును
కకుభ ద్రుమ యోరపి।	పేరు.
రాజవృక్షః ప్రియా లేస్యా	**రాజవృక్ష** : పు. మొరలి చెట్టునకును, రేల చెట్టున
త్సువర్ణ కత రావపి॥ (18)	కును పేరు.
దేవ వృక్ష స్సప్తపర్ణే	**దేవవృక్ష**: పు. ఇది యేడాకులయరటిచెట్టునకును,
మందారాదిషు గుగ్గులౌ।	5 దేవతావృక్షములకును, గుగ్గిలపుచెట్టుకును పేరు.
భూతవృక్షస్తు శాకోటే	**భూతవృక్ష**: పు. పెద్దటేకుచెట్టునకును, దుండిగపు
తథాశ్యోనాకపాదపే॥ (19)	చెట్టునకును పేరు.
విశాలాక్షో హరే తార్క్ష్యే	**విశాలాక్ష** : పు. ఇది శివునకును, గరుడునకును,
విశాలాక్షీ వరస్త్రియాం।	ఈ. స్త్రీ. ఉత్తమ స్త్రీకిని పేరు.
సకటాక్షో ధవద్రౌ స్యా	**సకటాక్ష** : పు. నంది చెట్టునకును, త్రి. క్రేగంటి
త్కటాక్ష సహితేఽపి చ॥ (20)	చూపులు గల దానికిని పేరు.

శ్రీ మహేశ్వరస్య కృతౌ విశ్వప్రకాశే నే కార్థ

శబ్దపరిచ్ఛేదః సమాప్తః

